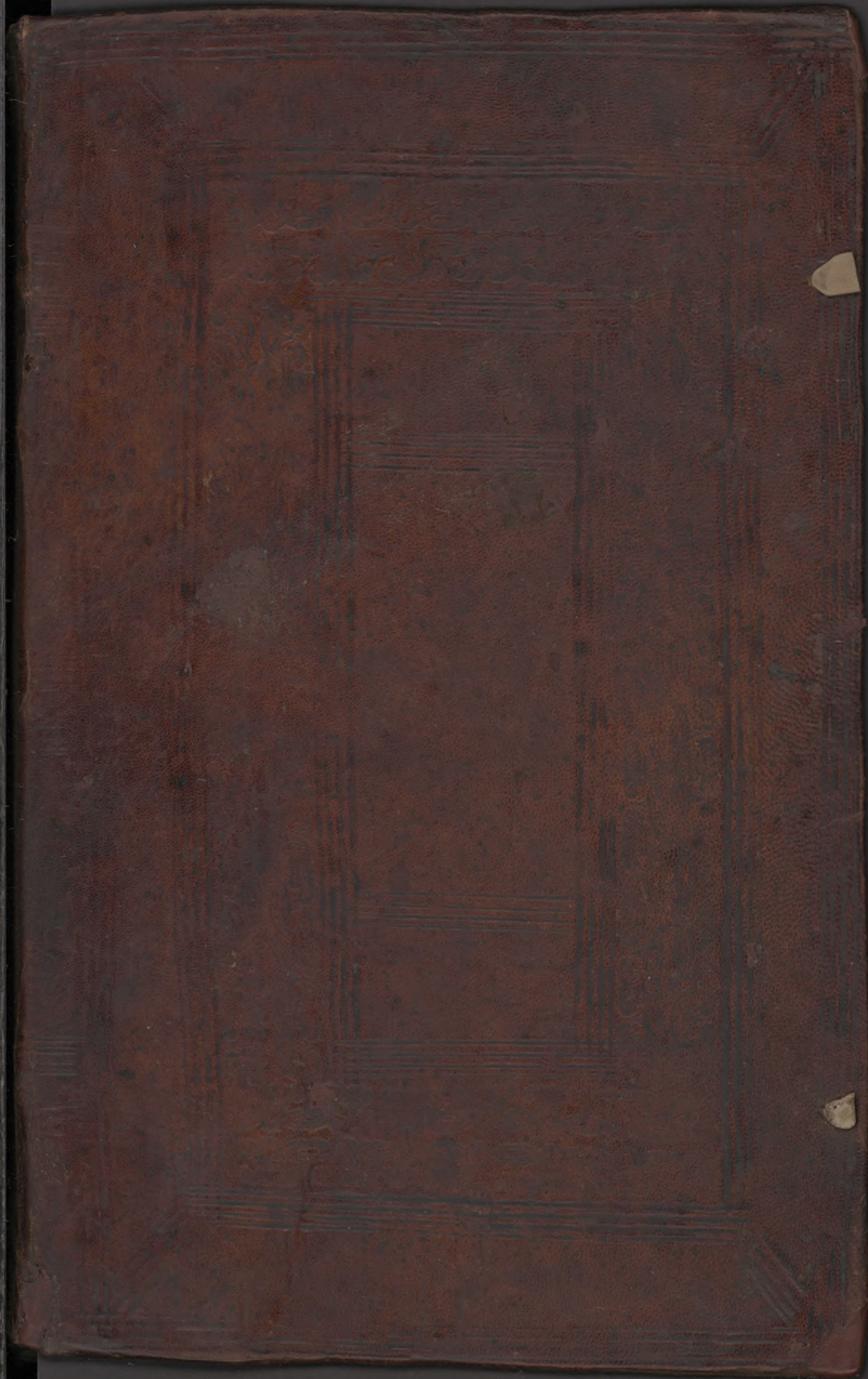

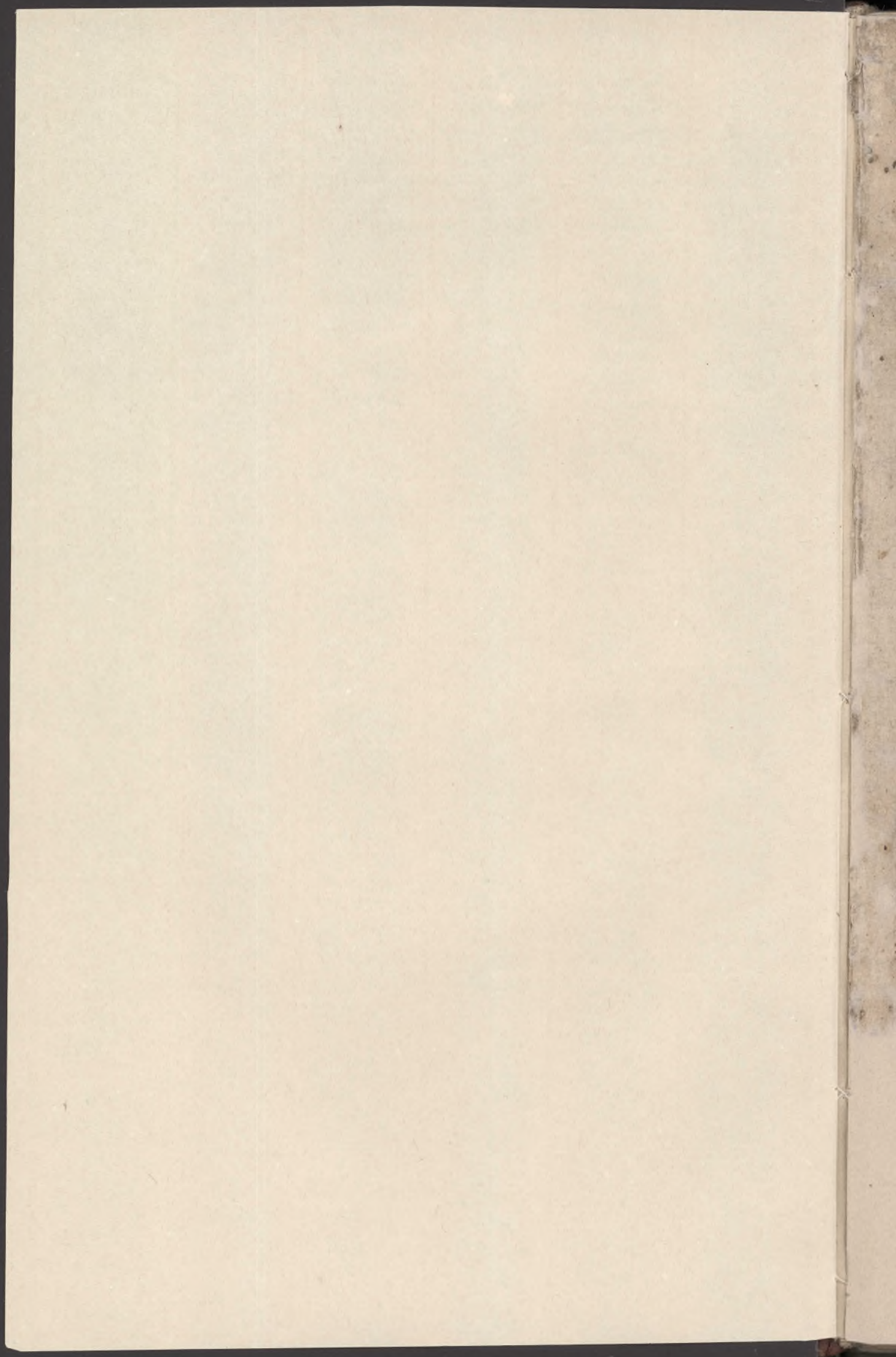

WIMP
Opols

668 st.

K-23/69

DO JASNIE WIELMOŻNYCH JCH MM.
PP. PIECZETARZOW W. X. LIT.

IASNIE OSWIECONEGO XIĄŻĘCIA I. M.
P. ALBRYCHTA STANISŁAWA
RADZIWIŁA
KANCLERZA W. X. LIT. &c.

IASNIE WIELMOŻNEGO I. M.
P. KAZIMIERZA LEONA
SAPIEHY
PODKANCLERZEGO W. X. L. &c.

Ex Libris D. Sado
IASNIE WIELMOŻNI, A MNIE WIELCE MĆIWI
PANO WIE.

*Amse to było iedyne uśiłowanie w porzadnych Rzeczách po-
spolitych madrych gubernatorow, aby prawa y ustawy oy-
czyšte debite sporzadzone y zachowane były Lex si-
quidem boni publici anima est, która ożywia, y
do zamierzonego końca w Ojczyźnie żyjących kieruje. Pewna to bowiem
Że Respublica duratura non est, si stent moenia, ruant leges &
mores. Ztądci ieść, Że oprzyśtoyne pożycie niedbacia ci, w których oyczy-
šte prawa swej powagi nie mają. Flagitiosorum summa voluptas in-
quinare honesta. T nieinaczej zaiste, Że ubi est contemptus le-
gum tam honestas fallować musi. Nie może lepak być powagą y zach-
wanie ustaw iako przystoi, ieśli ad certam normam prawa sporzadzone
nie ieda, a to tak doskonałe, aby y inſe Rzeczypospolite do utwierdzenia swych
ustaw modeluß brąć mogły; Non grandis etenim gloria deteriorū
collatione crescere, ale tam sine fūco est encomium legum,
które y na porzadnieysze Rzeczyposp. chwala. T nie ieść to derogare in-
genūæ libertati, prawem iā dobrze sporzadzonym obostrzyć, ponieważ
observatio legum custos est veræ libertatis, a iako dawne ieść przy-*

Ńowie, Że Liber æstimandus est is qui nulli turpitudini seruit.
Co zaś tak wykorzenia wszelką nieprzystość, co tak pobudza do pożycia bez
nagany iako praw y ustaw *valida Imperia.* Baczac iá że nie tak pamięć
wielkiego sławnego pamięci Senatora *J. M. P. IWA SAPIENT* Wo-
iewody Wileńskiego, Hetmána Wielkiego *W. X. Lit.* iako copia *Exemplarum*
continuo temporis vsu, który cdax rerum zawsze bywał defecit;
widząc y to Że *W. X. Mć* iako *vigil* praw *W. X. Lit.* *custos;* wszelkiego
przykładaś starania, aby to *Legum Xięstwa Lit.* corpus, ábo per negle-
ctum, ábo per diuersum prawá sensum in dubium wókwáne nie
było, ále in suo esse zostawáło. Tak pospolitey Xięstwa Lit. obsecun-
dando prosbie, iako y Wmćiom moim Mćiwym Pánom Wielkim Pieczeta-
rzom (których probasi & fundamento wolności swych pospolite kładzie
acroama) debitum officiorum meorum przynieśe chcąc cultum
posthumum, Wielkiego Lwá prowadze in lucem regeneratum præ-
lo partum, aby sera posteritas nie tylko manibus & oculis terere,
ále y mentibus versare chciała tak wysokie sancita. A żeby tantæ
prolis tym securiùs w późnych leciech mogła subsistere, maturitas, aby
æstum inuidiæ, która wysokich czynow indiidua zwykła bywać comes,
temperantiùs ferre mogła, sub vmbra tantorum nominum ná
świat rediuiuam z druku wyprowadzam. Z dobra nádzieia ze iednego pa-
trocinium iako Wielkiego Pieczetarzá, & summæ æquitatis Arbitri;
drugiego synowská (iako rownego sława, y wysokimi dziełami *Æneássá* wielkie-
mu *Anchizęsowi*) należyta znaydzie ochrone, obu iednostáyna odniesie po-
chwale. Przyktorey pracymoiey niose y dálśa ochote niestepiątego druku ná
rowne wysokiey Wmćiom moich Mćiwych Panow cnoty encomia, które by
śnać dowćipne chciały zámilozec ingenia, sam cżás meditato ad memo-
riam virtutis carmine późney suggeret potomności, która suum
cuiq; decus rependere zwykła. Siebie zátym sáмого táscę y patrocini-
um Wmćiom m. *MM. PP.* oddáję. Dat. w *Wársawie* 6. *Maij* 1

Wmćiom moich Mćiwych pp.
y Dobrodzieiom

naniszy slugá

PIOTR EL
L. K. M

NAIASNIEYSZEMV PANV,
PANV,
ZYGMVNTOWI III.
Z ŁASKI BOZEY KROLOWI
Polskiemu, Wielkiemu Xiążęciu Litewskie-
mu, Ruskiemu, Pruskiemu, Zmoydzkiemu, Mázowieckiemu,
Inflantskiemu, &c. &c. Y inszych. Także z łaski Bozey
KROLOWI Dżiedzicznemu Szwedskiemu, Gotfkiemu,
Wándalskiemu, y Wielkiemu Xiążęciu Filand-
fskiemu, &c. &c. &c.
Pánu / á Pánu / Pánu Miłóściwemu.

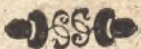
BY te czasy, Naiásnieyszy Miłóściwy Hospodáru KROLY, gdy
w tym zgromádzieniu á pospolitowánii ludzkim, która my Rzecz-
pospolita nazywamy, nie prawem iakim opisánym, abo Statutem,
ale tylko swoim zdaniem y upodobániem, władza swoia Pánowie
y Krolowie tego świata nad ludźmi rozciągali, ale iż częstokroć á
przystoyney swoiey powinności odstępowali, y ná swoy tylke pożytek rzeczy naciaga-
iac, o pospolite dobro wśystkich mało dbali, ztąd to było wrosło, że ludzie brzydzą
sie ich panowaniem, y zwiérzchnością, y nie Pány, ale tyránami onych nazywaiac,
ná samym tylko Statucie y prawie opisánym wśystko bezpieczenstwo y dobro Rzeczy-
pospolitey zasadzali. Aprzeto on wielki y zacny Filozof Grecki Aristoteles po-
wiedzial, że tam bellua, á po naszymu dziki zwiérzpanuje, gdzie człowiek według
upodobania swego władza swoje rościaga, á gdzie zaśie Prawo abo Statut gore ma,
tam tam Bog wśystkim włádnie. A ta tego iest przyczyna, że prawo iest; iako iego
długożacy medrzec wysławil, onym prawdziwym rozsádkiem á mądrym umysle-
niem tego baczeniem, którym Pan Bog naturę człowieczą obdárował raczył, aby
dług tego przystoynego á mądrego baczenia żywot ludzki tak sprawował, iakoby
e raty n co iest pocziwego zawždy wdawał, á coniepocziwego, aby sie tego wy-
rzegal. Lecz iż nie wśystkich tak przyrodzenie sprawilo, aby wiecey rozumu, á
iżli namiętności swoich, á bestyalskich popedliwości náśladować mieli, to wedzi-
ło ab. mąnstuk ná zuchwałco Pan Bog, y prawo iego święte włożyło, aby ci za-
ierwczciu Prawy swoje słusne karanie, á cnotliwi przystoyna aplátę odnáśili,
to iest, cel y koniec wśystkich praw; ná świecie tym wśystkie Pánstwa y Krol-
á stoia, y w całosci swey zachowane bywáia, gá ie pomste, á dobrzy zapl-

odnośa, czego iż się zawnždy ci lekcia ktorým swawolamiła, a rozum im nieprzycielem, radziby to wedzi dło z siebie zrzucili, a prawa wśystkie aby im nie panowały, radziby wniwecz obroćili. Pokazało się to na on czas w onych Krolewiczach y młodzieńskich Rzymskich, którzy w obmyśławaniu Senatorskim, aby ciężki ciężar panowania Krolewskiego, abo tyrańskiego z siebie złożyli, a prawem opisanym aby się rzadzili, wśelakim sposobem temu zabiegali młodzieńcy, aby żadnego takiego prawa nad sobą nie uznawali, bo powiedzieli prawo być gluche, y takowe ktore się wprosić nie da, jeśli w czym człowiek wykroczy, nie ma braku między ubogim a bogatym, a u Pana iednak jest miejsce łaski y zachowania, jest wzgląd na osoby, a tak lepiey pod sama Krolewska zwierzchność żyć, y niżli się w takie niebespieczeństwo wdawać, żeby na samey tylko niewinności żywota, y postrzeganiu praw szczęście swoje człowiek sadzić miał, taka powiadała myśl jest, y zawnždy beda ludzi swowolnych a nieukroconych, ktorým groza praw jest nie miła, a wśeteczney ich swewoley zawnždy przeciwna. Co my wśystko upatruiac, Naiśnietyszy Miłościwy K R O L V, za szczęśliwy Narod u siebie być poczytamy, ktorým Pan Bog takie Pány, y Przodki Wąssey Krolewskiej Miłości dac raczył, że nie tylko, aby według woley y upodobania swego nad nami zwierzchność swoje Krolewska rościć mieli, ale y sami nam powodem do tego byli, abyśmy sobie prawa iako naywietśe stroży pośpolitey wolności tworzyli, y wietśey władzy zwierzchności Krolewskiej nad sobą nie popuszczali, iedno pokiby im pewna granice panowania ich nad nami prawą zamierzili, za co iako sławie nieśmiertelna w pamięciach naszych sobie zostawiali, tak pogotowiu W. K. M. nasz Miłościwy Pan, Imię swoje wielce sławne między nami raczyłeś uczynić, że Statut nowy, a na wielu miejscach od ludzi madych, a w prawach biegłych z Narodu naszego na to obrany poprawiony na tym pierwszym wstepie Panowania swojego raczyłeś nam potwierdzić, a iżby już wśystkie Sady w tym Państwie Wąssey Krolewskiej Miłości, sławnym Wielkim Xięstwie Litewskim tak byty odprawowane, z łaski swojej Krolewskiej raczyłeś nam pozwolić. Przeto ja imieniem wśystkier Rzeczypospolitey, Wąssey Krolewskiej Miłości swojemu Miłościwemu Panu, pokornie za tak miłościwa łaskę dziękuje. A iżem te praca przed się wziął, abym ten Statut w druk podał, tenże Wąssey Krolew. M. ofiaruję iako naywyższemu strożowi wśystkich praw y wolności naszych, Pana Boga prośac, aby on duchem madyści, y wśelaka dzielnością Wąsse Krolewska M. obdarzyć raczył, żebyś nam W. K. M. tak szczęśliwie a długo panował, iakoby y chwila Pana Boga wśechnogacego przez Wąsse Krolewska Miłość pomnożona, y wśytka Rzeczpospolita w całości y w pokoiu była zachowana, a tak świetobliwe nad nami W. K. M. panowanie tu na tym świecie z sławie nieśmiertelna, a po śmierci żywota wiecznego zapłata było nagrodzono. Z tym naniższe służby moje, z wiernym poddaństwem łasce W. K. M. pilnie zalecam. Pisan w Brześciu, Roku od narodzenia Syna Bożego 1588. Mieściaca Grudnia pierwszego dnia.

Wąssey Krolewskiej Miłości
Pana/ Pána mego Miłościwego

naniższy sługa/ y wierny poddany

LEW SAPIEHA
Łokancarz W. K. L.

Przywilej KROLA Iego Mści Confirmacyey Statutu
Wielkiego Xięstwa Litewskiego.

ZYGMUNT III. MIŁOŚCIĄ BOŻĄ KROL POLSKI,
WIELKIE XIĄŻĘ LITEWSKIE, RVSKIE, PRVSKIE,
ZMVDZKIE, MAZOWIECKIE, INFLANTSKIE,
TĄŻ BOŻĄ MIŁOŚCIĄ NAZNACZONY KROL SZWEDZKI, GOTSKI,
WANDALSKI, I WIELKIE XIĄŻĘ FINDLANSKIE, &c.

Zynimy iawnno tym Nášym listem wszystkim pospolicie y każdemu zosobná ni-
niejszym y napotym będącym. Jż Panowie Radá y Vrzednicy Nášy y Posłowie
Wielkiego Xięstwa Litewskiego na Seymie wálnym szczesliwej Koronacy Náš-
sey będąc imieniem wszytkich stanow obywatelow Wielk. Xięst. Litewsk. podali
Nam ku potwierdzeniu Statut, to jest odprawowania Sadow przez Deputaty od
stanu Wielk. Xięst. Litewsk. y na Seymikách Powiatowych na to obranych y wysadzonych, po-
prawiony na Seymie Elekcyey Nášey pod Wársawą przegladany, prosiac abyśmy ten Statut od-
nich nowo poprawiony przy inszych prawách y wolnościach ich, przywilejem Nášym potwier-
dzili, y wszystkim stanom Wielk. Xięst. Litewsk. wydać y ku używaniu przywieść rozkazali, uka-
zuiać Nam z Constitucyi y Vchwał Seymowych, żeśmy to uczynić powinni.

Y Hospodar znáiec być powinność Násze, iżemy tym Panstwom, na których Nas Pan
Bog z łaski y woli swej świetey za dobrowolnym obudwu Narodow Korony Polskiej y
Wielkiego Xięstwa Litewskiego obraniem posadzić raczył, powinni prawa, wolnosć y
swobody ich, nie tylko cato trzymać y nieporuszone, ale coby nawiecer przymnaśać, spra-
wiedliwosć y obrone czynić, pomniac też y na to, iako te oba sławne Narody Polski y Li-
tewski, opuścivszy siła inszych sławnych y zacnych Panow którzy sie o te Panstwa z wielkimi obietnica-
mi nie iedno przyrzeczenia praw, swobod y wolności słacheckich, ale rozszerzenia tych Panstw y przyba-
wieniem im wielkich pożytkow starali sie do Nas chęć y wola swa sklonivszy Nas Hospodara za Pana
sobie zwierzchnego na Korona Polska y na Wielkie Xięstwo Litewskie wziąć woleli, czego My wdzię-
czni od nich będąc y chcąc im zawždy praw, wolności, y swobod wszelakich przykładem Przedkow Náš-
szych przybawiać y przymnaśać. Na ten czas z powinności Nášey Hospodarskiej namowivszy sie z
Pany Radami Nášymi, y ze wszytkimi Stany oboiego Narodu na Seymie wálnym Koronacy Nášey
będącym ten Statut prawa Wielkiego Xięstwa Litewskiego, ku używaniu na wszytkie potomme czasy wy-
daiem, według ktorego im iakosmy sami Hospodar, tak y wszytkie insze stany obywatele Wielkiego Xię-
stwa Litewskiego zachować sie mamy, y pod tą przysięgą Nászą ktorąśmy na wszytkie prawa wolności
Wielkiego Xięstwa Litewskiego uczynili ślubniemy y obiecniemy, y iż na wszytkich Ziemiach, Po-
cieciech, Vrzedziech y Sądziech wszelakich do Wielkiego Xięstwa Litewskiego nalezacych, wszytkie spra-
wy sądowe, porządkiem w tym Statucie nowo poprawionym opisanym odprawować poezat maią w Roku
przyszłym Tysiąc pięćset omdziesiąt dziewiętym o Trzech Krolach świetcie Rymskim na Rokach Sado-
wych Ziemskich, ale na potym zawždy, gdy iedno tego potrzebować będzie wolność poprawowania tego
Statutu wcale im zachowuiem. A iżby tym rychley wszytkim ku wiadomości y ywaniu przyść mogł.
Przeto ten Statut nowo poprawiony, y Przywilejami Ziemskimi piśmem Polskim y Ruskim drukować y
w Powiaty rozesłać rozkazaliśmy, iako: dla lepszey pewności y potwierdzenia tego Statutu ten Náš Przy-
wilej na Seymie Koronacy Nášey ręką Nászą podpisawszy, y pieczęci Násze Wielkiego Xięstwa Lit. do
niego przywieść kazawszy Stanom Wielkiego Xięstwa Litewskiego daliśmy, wsłakie ten Statut nowo po-
prawiony wiśskom y spisom Vniey niwczym przetrwien być y nie škodzić y ubliżać nie ma. Pisany
w Krakowie lata Bożego Narodzenia 1588. Miesiaca Stycznia 28 dnia.

SIGISMUNDVS REX.

Lew Sápiehá Podkánclerzy Wielk. X. Litewsk.

Gabryel Woyna Pisarz.

*Przywilej Szlachetnemu Piotrowi Elertowi, na przedrukowanie
Statutu W. X. L.*

WŁADYSŁAW IV. Z BOZEY ŁASKI
KROL POLSKI, WIELKIE XIAZE LITEWSKIE,
Ruskie, Pruskie, Zmudzkie, Mázowieckie, Inflantkie, Smo-
leńskie, Czerniechowskie. A Szwedzki, Gotzki, Wan-
dalzki Dziedziczny KROL.

Znáymuiemy tym Listem Nášzym komu to wiedzieć należy. Iżesmy prożeni będąc od niektorych Panow Rad y Vrzędni-
kow Naszych za Szlachetnym PIOTREM ELERTEM Typográ-
phem Nášzym, abyśmy mu Statut W. X. L. przedrukować po-
zwolili, y onemu ná to Przywilej Nášz osobliwy dali: Pizeto My do prośby
się pomienionych Pánow Rad Naszych y Constitutiei w Roku terászniey-
szym Tyśiac Szesćset Czterdźiesiątym Siodmym ferowáney, przychylając;
tym ninieyszym listem Nášzym Przywileiem, pozwalamy, Szlachetnemu
PIOTROWI ELERTOWI Typographowi Nášzemu Statut W. X. L. drukować
przedawać, bez wszelakiey od ołob iákiegokolwiek stanu przeszkody. A że
tenże pomieniony Elert koszt swoy własny ná Drukowanie y wydanie Sta-
tutu W. X. L. waży. Tedy serió zabraniamy y Roskazuemy, aby się żaden,
z Typographow tak w Koronie iako y w Wielkim Xięstwie Litewskim, y
inzych Państwach Naszych przerzeczonego Statutu przedrukować y ná
świat wydawać nie ważył, dotąd aż pomieniony Elert Typograph Nášz Sta-
tut ten v niego przedrukowany rozprzeda y zpieniży, A to pod winá Ty-
śiacá Czerwonych złotych, y vtráceniem tychże Xiąg, ktorey winy poło-
wá skarbowi Nášzemu, á druga sronie wáżoney Szlachetnemu Piotrowi
Elertowi będzie należała; pod też winę podpadáć maia y podpadáia postron-
ni Typographowie y Bibliopole *inquantum* by pomieniony Statut v siebie
drukowawszy do Państ w Naszych przywozić y on przedawać ważyli się.
Co aby do wiadomości wszytych y kaźdemu z osobná Magistratowi w Mia-
stach Naszych wiadomo było y Roskazujemy aby przerzeczonego Szlache-
tnego Piotrá Elertá przy teyże wolności zachowali, y od wszelakich prze-
szkod bronili, nie czyniac inaczey dla łaski Nászey Krolewskiej. Ná co dla
lepszey wiary Ręka się Nášza podpisałwszy Pieczęć W. X. L. przyćisnąć roska-
zaliśmy. Dan w Warszawie dnia vi. Miesiacá Lipcá, Roku Pańskiego
M. DC. XLVII. Panowania Nászego Polskiego XV. á Szwedzkiego XVI.
Roku.

VLADISLAVS REX.

*Stanisław Naruszewicz
Referendarz y Pisarz.*

P O R Z A D E K

Jako przy Krolu I. M. w Senacie Rada Korony Polskiej, y Wielk. Xięst. Lit.
miejscá swe zasiada.

ARCYBISKUPI.	Lubelski/	Plocki/	Biechowski/
Gnieznienski/	Polocki/	Witepski/	Bydgoski/
Lwowski.	Belski/	Czerski/	Brzezinski/
BISKUPI.	Nowogrodzki/	Podlaski/	Kruszwicki/
Krakowski/	Plocki/	Kawski/	Oswiecimski/
Kuiawski/	Witepski/	Brzescianski/	Kamieniski/
Wilenski/	Mazowiecki/	Chelmieniski/	Spicimeriski/
Poznanski/	Podlaski/	Mscislawski/	Inowlocki/
Plocki/	Kawski/	Elbianski/	Kowalski/
Warminski/	Brzescianski/	Bracławski/	Santocki/
Lucki/	Chelmieniski/	Gdanski/	Sochaczowski/
Przemyslski/	Mscislawski/	Minski/	Warszawski/
Smudzki/	Malborski/	Derpski/	Gostynski/
Chelmieniski/	Bracławski/	Wendeniski/	Wiski/
Chelmski/	Pomorski/	Parnawski/	Kaciaski/
Kuiowski/	Minski/	Czerniechowski.	Sierpski/
Kamieniecki/	Derpski/	KASZTELLANI	Wysogrodzki/
Wendeniski/	Wendeniski/	MNIYSZY.	Kypieniski/
Smolenski.	Parnawski/	Sadecki/	Zakroczymski/
KASZTELLAN	Czerniechowski.	Miedzyrzeczki/	Ciechanowski/
Krakowski/	KASZTELLANI	Wislicki/	Lwowski/
WOIEWODOWIE	WIKRSZY.	Biecki/	Slonski/
KRONNI.	Poznanski/	Kogozinski/	Lubaczowski/
Krakowski/	Sandomierski.	Kadomski/	Konarski Sieradzki
Poznanski/	Kaliski/	Zawichostski/	Konarski Legzycki/
Wilenski/	Woynicki/	Ledzki/	Konarski Kuiawski.
Sandomierski.	Gnieznienski/	Szermiski/	URZEDNICY
Kasztellan Wilenski	Sieradzki/	Zarnowski/	WIELCY.
Woiewoda Kaliski/	Legzycki/	Malogostki/	Marszałek Koronny
Trocki/	Smudzki/	Wielunski/	Marszałek Litewski/
Sieradzki/	Brzeski/	Przemyslski/	Kancierz Koronny/
Kasztellan Trocki/	Kuiowski/	Salicki/	Kancierz Litewski/
Woiewoda Legzycki/	Inowloclawski/	Sanocki/	Podkanc: Koronny/
Starosta Smudzki/	Lwowski/	Chelmski/	Podkanc: Litewski/
Woiewoda Brzeski/	Wolynski/	Dobrzynski/	Podskarbi Koronny
Kuiowski/	Kamieniecki/	Polaniecki/	Podskarbi Litewski/
Inowloclawski/	Smolenski/	Przemecki/	Marszałek Dworny.
Kuski.	Lubelski/	Krzywienski/	Koronny/
Volynski/	Polocki/	Czechowski/	Marszałek Dworny.
Wolski/	Belski/	Nakielski/	Litewski/
Smolenski/	Nowogrodzki/	Kospieriski/	

Referendarze też przy Krolu mają moc zdanie swe

KROTKA DECLARACIA

*O Urzędzie, władzy, y prerogatywach niektórych Ich Mści Pánow Sená-
torow, gwoli tym którzy to wiedzieć prágna.*

ARCYBISKVP GNIEZNIENSKI, Legatus natus, Korony Polstkiey
napierwŝy Senátor/ ktorego zowia Regni Primas, & primus Prin-
ceps, nie tylko ma władza nád wŝytkim Duchowienstwem/ ále też pier-
wŝe miejsce zásiáda w Senacie/ zdanie iego iest wielkiey powagi/ bo
czásu Interregnum to iest/ niebytności! Krolá J. III. przez odiażd ábo
y śmierć/ pp. Senátorow do namowy y spolney rády o rzeczách Kze-
czypospol: należacych zážd słada/ Poselstwo cudzoziemskich slucha/
dzień y miejsce ná obranie nowego Krolá náznacza/ obranego ogláŝa/
y ná gównym Seymie ktory bywá w Krákwie odprawowany/ ná
Krolestwo pomázyna y Koronuje.

Korone/ Berlo/ y inŝe ápparámentá do Koronowania Krolewskiego nale-
żace/ Podskarbi Koronny w Krákwie w Zámku chowa/ do czego Ká-
stellan Krákwski/ Woiewodowie: Krákwski/ Poznánski/ Wileński/
Sedomierski/ Káliski/ Trocki klucze mieć powinni/ ktorzy otwierac nie
máia/ áż zá wŝytkich Stanow pozwoleniem / y kiedy Pan Podskarbi
vrząd swoy obeymuie/ ábo powzdáma.

BISKVPOWIE, wprzód wŝytkich Senátorow świeckich w Senacie
siádaia: tá bowiem w przodkach narodu Korony Polstkiey bylá pobo-
żność/ że Duchowienstwo przez ktore wiara Chrześciańska sa oświe-
ceni/ pierwŝym miejscem wŝcili.

WOIEWODOWIE, każdy z nich iest princeps creatus, naypierwŝe miej-
sce w Senacie Swietciem porządkiem swym zásiádaiacy. Jest też
iáko by Hetmánem swego Woiewodztwa/ ktorego vrzedu swego wła-
dzy nie záżywa tylko w czás ruŝenia Pospolitego z gwałtowny potrze-
by y niebezpieczeństwa ná Pánstwo.

KASZTELLANOWIE, w niektórych Woiewodztwach sa cztery / trzy /
á námniey dwá/ ktorzy táłże pod czás ruŝenia pospolitego/ nád Szlácho-
ta swego Powiatu władza máia / y swego Woiewody sa námiastkami.

MARSZALKOWIE, KANCLERZOWIE. PODSKARBIOWIE,
ci miejsca swe zásiádai w Senacie bez Alternáty / ktorych władza ka-
żdemu nie iest táyna.

PIECZETARZE, sa pierwŝymi expectántami/ do wŝytkich innych náyo-
wiekszych dostoięstw/ iáko sie otworza.

O Alternacie,

BISKVP. Po áński z Wileńskim/ Wármieński z Łuckim Biskupem alternata
w Senacie miejsca swe zásiáda. Táłże Woiewoda Krákwski z Woiewoda Poznán-
skim/ alternaty w zásiádaniu przestrzegáia: ktora rozumie sie nie co dzienna/ ábo do żywo-
enia/ ále czásem sie odmiéniaia: to iest, iednego Seymu siedzi wprzód Biskup Poznán-
ski / á po nim Wileński, drugiego Seymu wprzód zásiáda Wileński / á wedle niego Po-
znánski. Táł Łucki Biskup z Wármieńskim/ iáł też y Woiewodowie dwá pomienioni/
á inŝy wŝyscy iuż bez alternáty ábo odmiény miejsca swe zásiádai.

Pierwszy.

O Personie Naszey Hospodárskiej.

A R T Y K U L I.

Wszyscy Obywatele Wielkiego Xięstwa Litewskiego, tym iednym prawem pisanym, y od nas danym sądzeni być mają.

- 1 **P**ierwszy od my Gospodár obicniem / y słu- Roz. 4.
 buiem / pod tąż przysięga / ktorasmy czynili wszy- art. 3. y 54.
 tki Obywatelom wszytkich ziem / Państwa Naszego R. 3. art. 42.
 Wielkiego Xięstwa Litewskiego. Iz wszytkich Xię-
 żat / Pánów Kad Duchownych y Swietckich / Pá-
 now Choragiewnych / Bláchte / miásta / wszytkich pod-
 danych Naszych / y wszytkich Stanow w tym Państwie
 Naszym w Wielkim Xięstwie Litewskim / y innych wszytkich ziem zdawná
 ku temu Państwu przyslucháacych / poczynszy od wyższego stanu aż do
 niższego / tymi iednymi práwy y Artykulámi / w tymże Státucie niżej písá-
 nemi / y od Nas dánemi / sądzić y sprawować mamy. **I** Także cudzo-
 2 ziemce y zagraniczniki Wielkiego Xięstwa Litewskiego przyjeżdże / y iáki
 koltwiek obyczáiem przybyte ludzic / tymże prawem mają być sądzeni / y ná-
 tych Drzedziech gódzie kto wystąpi.

• ZYGMUNT III. W Krakowie ná Coronácyey swey Coronie Polskiej y
 W. Xięstwu Litewskiemu Práva y Statuta potwierdza / y według nich sądzić obicnie /
 Roku 1588. tit. Confirmationis Iurium generalis fol. 447.

ARTYKUŁ II.

My Hoſpodar ſłubuiem nikogo nie káráć ná záoczne powiáda-
nia, chociaſyby ſię dotykało Maieſtatu naſzego Hoſpodárſkie-
go obrażenia ábo zdrády Rzeczypoſpolitey. A ktoby też ná
kogo co nieſpráwiedliwie w tych rzeczach wiodł, około obra-
żenia Maieſtatu Naſzego Hoſpodárſkiego, ábo zdrády Rze-
czypoſp: á nie dowiodł, tym ſam káran być ma.

Roz. 3. art. 14. **E**ż a przerzeczonym Prálatom/ Xiáżetom Pánom Kádom Duoch-
wnym y Świetkám/ Pánom Choragiernym/ Szlachcie/ y Ma-
iſtom ziem Wielkiego Xięſtwa Litewſkieg/ y wſytkich innych ziem
zdawná y teraz do tego Pánſtwa W. Xięſtwa Litewſkie^o należą-
cych/ obiecuam ſłowem Naſzym Hoſpodárſkim/ iż ná żadnego głowie/ ká-
wydanie ábo oſoczenie/ iáwne/ tájemne/ podeyżrzáne/ tych Stanów wyżej
mienionych/ ktorákolwiek winá pieniężná/ krowáwa/ więzieniem ábo doſto-
ieńſtwa wrzędow/ ábo imienia odeymowánien/ winić/ y káráć nie mamy/ y
nie bedziem/ áżby pierwey ná Seymie wſadzić iáwnym rzádem y poſtepe-
kiem práwá/ kiedy żálobnik/ to ieſt/ powód y odpor/ obżálowány oczywi-
ſcie ſtána y doſtátecznie ná koniec beda pokonáni/ ktorzy po ſadzie y po tá-
kowym pokonaniu winni/ máia być káráni winá w Artykulech niżej opiſá-
nych/ miánowicie náznáczona. *b* **A** ktoby też kolwiek tego obmawiaiac/ *2*
w tych rzeczach około obrażenia Maieſtatu naſzego/ ábo zdrády Rzeczypo-
ſpolitey winił. Ku ſromocie á żelżywoſci/ á ſłoby temu obwinionemu o
część/ ábo o g iędło/ ábo o ktorekolwiek káranie. *c* Tedy ten kto ná tego
mowi y wiedzie/ á nie domiedzie/ tym káranie ſam káran bydź ma.

a Záocznie bez Práwá nikogo ſadzić ani káráć nie mamy/ *KAZIMIERZ w Winię*
Roku 1368. H. P. fol. 27.

In Crimine laſe Maiſtatis iáki poſtepek práwá ma być przec w Wyſtepnym & con-
tra Rebelles Conſt. 1588. fol. 456. Tit. Proceſſus contra Rebelles y Folio 455.
Tit. De Crimine laſe Maiſtatis.

O praktykántach y o Proceſſie przeciwko tákowym Conſt. 1593. fol. 636.
Tit. O Praktykántach.

O odkryciu Praktyki ieſli Delator wſtał ſwitey winie podlega Conſt. 1607. Fo-
lio 826. Tit. Affekurácyá ná odkrycie praktyk.

b W Koronie kiedy kto kogo nie winnie pomowi 100 grzywien/ y ná co przyſieże
obżálowány ſłoby zapłacić á ná dnie w Wieży w ſwym Powiecie Niedziel 12 ſiedzieć ma/
1567. Orzeczách ktore ſię po częściwoſci tycza/ fol. 100. Nieſliby był proſtego ſtánu gardi. tráz
61/1588. De Crimine laſe Maiſt. fol. 455. Orzeczách ktore ſię po częściwoſci tycza/ fol. 467.

c Pena talionis ieſć nie má/ gdzie ſię pozwány od przyſięga/ Conſt. 1588. fol. 465
Tit. O Rzeczách.

ARTYKUŁ III.

Obráżenie Naſzego Maieſtatu Hoſpodárſkiego, w czym ſię
rozumieć ma, y iáko za to káráć.

Edyby *a* kto z mowe/ áłbo ſpińnienie/ áłbo bunt uczynił ná zdrowie
Naſze Hoſpodárſkie/ chociaſyby Pan Bog vchowal iżby oná z mowá
nie by.

ARTYKUŁ IV.

O obrażenie Majeſtatu Naſzego Hoſpodárskiego iſz káždy obwiniony ſprawować ſię winien, y o tym kto przeſtrzeże, y g dzie takowych ſadzić. Także o ſłownym mowieniu, ábo piániu o Hoſpodáru.

Nę kiedyby kto iákiegożkolwiek ſtánu / był znaleſzion iáwnie po-
deyżrzány / iſz Majeſtat náſz Hoſpodárſki obraził / takowemu za-
den przywilej / áni zaeność / áni doſtoieństwo nie ma pomagác /
áni ſie on im ſczyć może / áby ſie nie miał ſprawować / y g dzie be-
dzie práwem poſonan / áby nie miał káran być. ¶ A ktoby w czas przed
wczynkiem miſuiac P. Boga y Pána ſwoiego y Rzeczpoſpolita / ſpráwiedli-
wie przeſtrzeżł ábo obiáwił takowe rzeczy / ten ma láſkę náſze Hoſpodárſka
mieć / y czci podwyżſzenia godzien będzie. ^a Wſákże o taki wyſtepek kolo
obrażenia Majeſtatu náſzego Hoſpodárſkiego / g dzie komu idzie o część y
o gárdło / takowych ſláchte poddánych náſzych nigdziey indziej ieno ná
Seymie wielkim wálnym z Pány Rádami náſzymi Wielkiego Xięſtwa Li-
terwſkiego / My Hoſpodár ſadzić y wedle wyſteptu káżdego ich tym kárá-
niem iáko wyżej opiano / káráć roſkażem. ¶ A g dzieby też kto zaocznie
co obraźliwego o Nas Hoſpodáru mowił / także ktoby oſobe Náſze Hoſpo-
dárſka / iáwnie y przez liſty ſwoie iáwne piſania ábo z podpisańiem właſney
ręki ſwey ſkáłował / tedy o to przed Nas Hoſpodára ná roł záwity ma być
pozwán / y pokáżeli ſie ſłuſnym dowodem / według práwa / ſláchte tego
Pániſtwa / zá iego y tych ſwiádków przysięga / że co wſczypliwego o Nas
Hoſpodáru mowił ábo piſał niepráwdziwie / tedy zá to powinien będzie w
ſamku wierzechnym Wileńſkim w więzieniu wczciwym ſiedzieć ſeść niedziel /
á nie wiecey / wſákże może być mniej zá láſka Náſza Hoſpodárſka / á nieo-
ſiádl / tám g dzie My Hoſpodár náznáczemy / wſákże nie indziej / iedno w
Wielkim Xięſtwie Literwſkim. A takowa ſpráwe ná pierwſzym rolu też nie
indziej iedno w Wielkim Xięſtwie Literwſkim z Pány Rádami náſzymi ſadzić
mamy / w żadna limitácia takiey ſpráwy nie wpuſzczáiac. Co ieſliby ſie
ná pierwſzym rolu nie ſkończyło / tedy iuż w tym obwiniony wolen być ma.
A pokáżeli ſie niewinność obwinionego. Tedy ten kto takowego pomowił /
ſam tey winie podlega. ^b ¶ A dla tego My Hoſpodár / tego kto takowe
mowienie ábo piſanie nam oznáymi / miánowicie w pozwie piſać roſkażemy.
¶ A wſákże / ieſliby kto z glupſtwa ábo ſalenſtwa wyſtąpił / zá to My Ho-
ſpodár bráć ſie nie bedziem.

^a O obrażenie Majeſtatu Foru ná Seym / Delator moze być głowiek proſſego
ſtánu / termin ſeść Niedziel od polozenia pozwu rokiem záwitym / R. J. M. žaloba y od-
wody z obu ſtron wſłuchawſzy / czas ma náznáczyć / aby pp. Rada w niebytności iego
yotowali / do czego z Kola Poſełſkiego oſm oſob zá przysięga máia być deputowani / á
Dekret przez Márſálka przy K. I. M. ferowan być ma. Conſtit. 1588. De Crimine laſae
Majeſtatis, fol. 455.

^b Rokóſzanóm Rcol Z TGMVNT III. wſyſtkie in genere wázy dárowal.
Conſtit. 1609, fol. 1.

ARTYKUŁ V.

O dowodzie obrażenia Maieſtatu Naſzego Hoſpodárſkiego.

- 1 **A**lko ^a w każdym czynku za który gárdlem karza / potrzebá dowo-
dom iáwnych y iáſnych / ták teſz y w obrażeniu Maieſtatu Naſzego /
nie ládá za oſtáżeniem ábo obmowieniem mamy ſie ná poddánych
náſzych ſkwápiác / ále kto ná kogo o obrażenie Maieſtatu wieǳie / ma do-
wieſć ſwiadectwem wiary godnymi niepoǳeyrzánymi ludźmi dobrymi
ſláhta ſiedmiá ſwiadkámi / y ich y ſwoia przysięga / y to przy ſłuſſnych
práwnych dowodziech / y iáwnych á pewnych znákách tego tákowego
czynku. ¶ A ieſliby kto kóǳ obmowil w tym czynku / á zwaſzczá gǳieby
go mienil / że nam Hoſpodáru ná zdrowie ſtał / ábo Rzeczypoſpolita zdrá-
ǳie / y tu wpadku przymieſć chciał / á ná to ſie gotował y wſadzał / á tá-
kowy powiáǳá y ſoł / ieſliby tákim iáwnym ſwiadectwem nie dowiodł /
ſam oſadzeniem pozcimóſci y gárdlem ma być karan.

^a W Koronie / wſprawie o obrażie Maieſtatu R. / M. gǳieby dowody táſne y
doſtáteczne nie były / objałowány bliſſy do odwoǳu / á gǳieby ſie przez przysięge objało-
wany odwoǳ / Powodowá ſtrona kárania nie popáda. A ieſliby ſie pokazał / iſby pozwa-
ny potwárnie był odnieſion / proſtego ſtánu człowiek za pomowiſto gárdlo tráci / á Szlá-
chcié 100 grzywien winy / ſłody ná co objałowány przysięgá / y w Wieſy Niedziel 12 w
ſwem Domie ſiedziéć ma / według Conſtit. 15 65. Tit. Orzechach które ſie pozcimó-
ſci tygá 15 88. De Crimine laſe Maieſt. fol. 455.

ARTYKUŁ VI.

Ktoby z Páńſtwa Naſzego do ziemie nieprzyiácielskiej wciekł.

- 1 **E**ſz ^a uſtáwuiem ktobykolwiek z poddánych náſzych wciekł z Páń-
ſtwa náſzego do ziemie nieprzyiácielskiej wmyſlem złym ná zdráǳe / á
tu ſkóǳie nam Hoſpodáru y Rzeczypoſpolitey / táki czeſć tráci. A dzieci
áczkolwiek dla tego wyſtepu oycá ſwoiego pozcimóſci ſwoiey nie tráci /
ále od imion oycá ſwoiego odpadá / które do ſtolu Naſzego Hoſpodá-
rſkiego przywrocone być máia / iákoſz wſytkich tákomych imion po zdraycách
iákichkolwiek ná Nas Hoſpodárá przypáǳlych / My Hoſpodár nigdy ni-
mu oddawać nie mamy / áby ſie ná wſytkie potomne czasy zdráǳa táko-
wego wyſtepnego pokázywátá / á káǳy ktoby co tákomych dobr y nas
Hoſpodárá ſobie wproſil / á bedać o to wpomniony / záſie do ſtolu Naſzego
Hoſpodárſkiego puſcić niechciál / tedy y ten ſam zá tákiego bezecnego ro-
zumian być ma. A wſáǳże dzieci tego zdrayce / ieſliby co mieli włáſnego
nábycia ſwoiego / ábo przed tym czynkiem oycá ſwoiego od niego oddzie-
leni byli / tedy przy tym zoſtáć máia. Tákimże obyczáiem y żony / ieſli beda
niewieǳieli tákomey zdráǳy meſow ſwoich / tákome w tym beda zachowa-
ne / iáko w trzecim Artykule tego Rozdziału o tákich ieſt nápiſano. ¶ A
2 ieſliby ten zdraycá wciekáiąc do ziemie nieprzyiácielskiej był poiman / ten
gárdlo y pozcimóſć tráci / á iſ iuſz zapláte ſwoie weźmie / dzieci ieſ iáko przy-
czci ták y przy imionách oycá ſwoiego zoſtáć máia. Táſze y żony przy má-
ietnoſci im náležácey.

a Którzyby do Woysk cudzych wysłędzali/ Chorągwie przeciw Pánstwu rozwiłali/ y broni podnosili/ część/ majątność y gárdło trąca 1601. O tych co do Woysk cudzych wysłędzali/ fol. 732 Którzyby ze złości przez Winy wcieli/ á niechciał być posłusny Prás Prawu/ á wcieliłby Gynilby Gbywátelom y Krolestwu škody/ Dobrá tego nieruchomości do Skarbu miała być oddane/ KAZIMIERZ Wielki 1368. Tit. O Gleytach H. P. 556.

ARTYKUL VII.

Iesliby oćiec od Dzieci wcieli do ziemie nieprzyacielskiej, także y ktory bliski, y o tym ktoby takowego poimał ábo zabił.

Iż a wstawieniem/ Iesliby oćiec od dzieci wcieli do ziemie ktorego nieprzyaciela Naszego/ y tego Pánstwa Naszego Wielk. X. Lit. á dzieci ná imieniu zostawił po sobie/ tedy imioná iego/ ná nas Gospodará y ná Rzeczpospolita spadáia/ ábowiem zá występ oycá ich iuz sa oddaleni od imion. ¶ A wśákże ktoryby syn był dzielny od oycá swóiego/ y pierwey tey części swóiey w dzierzaniu był/ niżli wćieze oćiec iego/ y mieśkalby ná tym krom oycá nie w iednym mieyscu/ y nie w iednym domu/ á tey zdrády y czynku oycá swóiego nie wiedział/ y nie byłby podeyrzány/ y wywiódł sie z teę przysięga swóia/ tedy takowi synowie y corki od pozcimowości swóiey/ y imion oyczystych y mácierystych nie odpadáia. ¶ A iesliby ktory przyrodzony brát ábo stry/ ábo ktoryli badz z rodu/ wcieli do ziemie nieprzyaciela naszego y ziem pogánstkich nieprzyacielskich/ tedy dzielnicá/ t. i. część iego/ bedzieli wydzielona/ ábo nie wydzielona/ spadýwa ná Rzeczpospolita/ y ná nas Gospodará do stolu naszego/ á bliżny żáden ku temu niczego nie ma mieć. A wśákże to bráciey y bliskim/ iáko pozcimowości/ tak y częściom imienia ich škodzić nie ma. ¶ A ktoby takowego zdrayce wćiekáiacego zabił/ ábo żywego do Nas y Urzedu naszego przymiódl/ takowego pozcimowości/ to škodzić nie ma/ ále iesze zá to godzien bedzie łáski Naszey Gospodárstkiej. A iesliby takowego zdrádliwego wćiekánia nie dowiódl/ tedy sam tym ma być karan/ iáko o dowodzie y karaniu wyżej okolo obráżenia Máiestatu Naszego iest opisano o tym/ kto ná tego co wie dzie/ á nie dowiedzie. ¶ A goniac kto zá takim zdrayca/ ma sie pierwey ná ktorymkolwiek przedzie bliskim w tym gonieniu opowiedzieć/ iż zá tym zbiegiem goni. ¶ A ten Artykul ma sie ściągáć ná wśytkich tych iákiegokolwiek narodu y stanu ludzi ktorzyby w tym występku poimáni byli/ tak przez Stárosty grániczne iáko y inśe osoby ktoreby zá nim gonili/ y ná ktory urzad takowy zdraycá poimány bedzie dan/ ma być w więzieniu zátrzyman do Seymu/ á ná Seymie tymże prawem ma być sadzon/ okrom narodu ludzi stanu prostego/ ktorzy y bez Seymu sadzeni y karáni l yć máia ná przedzie tym gdzie poiman bedzie.

a Karanie Zdrayce/ Zbiegá/ zábránien Máietności ná Krolá prawem wiecznym/ wysławny oprawe żony y dzieci wydzielonych. O Gleytach/ KAZIMIERZ w Wilsicy 1368. H. P. 555. 556.

ARTYKUŁ VIII.

Ieśliby zdraycá komu imienie zástáwíl ábo przedał pierwey
niżli z ziemie vciekł

- 1** **E**z^a gdyby ktory zdraycá pierwey niż do ziemie nieprzyiacielskiej
wciecze / bedac ieſze w Pańſtwie Naſzym przedał ábo záprzedał
komu iáké imienie / ábo ludzic / ábo ziemie / ted y ten kto kupi ábo záku-
pi / okazeli ná to liſty ſłuſne wrzedowe / iſz zá temi tego imienia w dzierżeniu
wrzedownie ieſt. Tedy ten tákowe imienie kupione wiecznoſcia / y záku-
pione do oddania iemu ſummy pieniężney / dzierżec ſpołkojem ma. A ieſliby
tákowého dowodu práwnego ſłuſnego nie okazał / ted y to kupione ábo zá-
kupione imienie tráci. ¶ A o golych długách ſłuſnymi práwnymi zapisy
ná imioná zbiegłego wniesionych / chociaſby ieſze kto przed wcieczeniem
według zapisów ku dzierżeniu imienia nie przyſzedł / ták ſie rozumiec ma / iſz
ten kto ſie z tákowymi długami okaſe / ma przyſiac ná ty n / ſe o vmysle iego
tákowym zlym nie wiedzac / te ſumme pieniedzy dał / ták zátym od ſummy
ſwoiey oddalon byc nie ma / zachowuiacw tym przy mocy b pierweſe zapisy /
iákto o tym w Rozdziale ſiodmym niſzey opifaſano ieſt. ¶ A gdzieby ſie trác-
2 ſilo / ſeby ten kto do ziemie nieprzyiacielskiej wciecze / odbiegł imienia / á przez
niego v kogoſkolwiek zákupnego / ábo tákowého / o ktoreby kto iego / badſz
bliſkoſcia ſámego tego imienia / ábo iákich krzywó / ſkod / z niego poczynio-
nych pozyskiuac / wprzód wcieczenia iego pozýwał / ted y ná zákupnym imie-
niu My Hoſpodár tyłko ſummy / ktora on zbiegły ná nim miał / pítzcé
mamy. A wſiaſſy ſumme / imienie temu puſzczono byc ma / komu wie-
cznoſc iego wedle práwa naleſzec bedſie. ¶ A o tákowe imienie ktoregoby
4 bliſkoſcia kto dochodził ábo krzywó / ſkod / z niego poczynionych pozyska-
wał / My Hoſpodár przez Inſtigatára / ábo vmocowanego náſſ go / ná
ty n / ſe wrzedzie / do ktoregoby on zbiegły byl pozýwan roſpráwe wedle prá-
wa poſpolitego przyiac mamy / zá obwieſzczeniem y zloženiem nam ro-
ku /
przez liſt otworzony tego to wrzedu / ktoreſ beda pozwy o to wprzód záſly /
ktory liſt ma bydſz poſtádan ná ty n / ſe imieniu / o ktore práwo idſie / przed
poczátkiem roków ziemſkich / ábo roków Grodzkich z¹ ſeſc niedziel / á
dzierzacý od Nas tákowe imienie / co narychley ma Nam o tym liſcie
wrzedowym dáć znác. ¶ A ieſlibyſmy z iákich przyczyn ná pierweſe rok
5 ábo rokſi ku tákiey ſpráwie niſkogo od nas nie poſtáli / ted y wrzed te rzec
ieſze dodrugich roków odložymſy / powtore to nam liſtem ſwoym ozná-
mic ma / á to już bedſie rok záwity / ná ktory gdziebyſmy niſkogo nie poſtáli /
wrzed ma dáley według práwa ſluchaic dowodu ſadſic y ſkázowác / y
Nam to liſtem ſwoym ſadowym oznáymic przez teſ ſtróné žalobliwa. A
my Hoſpodár iákto bedac ſtrožem ſpráwiedliwoſci od Pána Boga po-
ſtánowionym / vznamylyz Pány Kádánu náſzymi / ſad wrzedowy ſłuſny /
według tego ſie ku ſtrónie žalobney zachowác bedſiem wiinni.

^a A gdzieby ktore dobra ná Nas ſłuſnie przypadly / á byly ná nich dług / ted y ná
przed ma byc z tychſe Dobr nie odwłozime tákowy dług zaplacony / Conſtit. 1588. Tit.
C Raduſach / fol. 458.

^b Pierweſego zápiſu ſummy y przeſyſtu naprzód iſc ma / Conſtit. 1588. O wa-
ſnoſci zápiſu fol. 467.

przywileje o posłedz z Cancellaryey wydane/ przed pterwsem wagi żadney mlec nie
mala 1613. Przywileje na Przywileje/ fol. 10. na W. E. Lit.

ARTYKUŁ IX.

O spokojnym y vcziwym zachowaniu przy Dworze Na-
szym Hospodarskim.

Roz. 4. art. 7. **S**stawuemy/ Gdyby kto bedac przy dworze Naszym/ a nie po-
wazaiac przystoynie zwierzchnosci Naszego Maiestatu/ smial
tego sie wazyc/ a na kogo drugiego na palacu Naszym targnac
slowy bystremi vschypilwemi/ slawie dobrej y vcziwosci slacheckiej szko-
dliwemi/ a o toby sie przywodzony do Nas wciel z zaloba/ tedy my o te
rzecz obrazonemu/ sprawiedliwosc nieodwloczna zarazem nazaiutrz/ a na
dalej trzeciego dnia mamy z Pany Radami naszymi/ przy Nas na ten czis
bedacemi vczynic/ y naydzieli sie w tym winnym/ mamy tego za nasze wine
wiezieniem na zamku szesc niedziel karac. A zalobney stronie o przymowke
sprawiedliwosc wedle prawa vczynic. ¶ A ktoby na kogo przed nami
Roz. 11. art. 24. Krol m/ albo chocia y nie przed oblicznoscia Nasza/ ale na palacu w zamku/
y na dworze naszym/ targnal sie reka/ y dal komu drugiemu policzek/ takoz
wy przez vrzad dworu Naszego/ ma byc zaraz przyscignion/ y niespu-
szaiac z zamku albo dworu Naszego stanozion przed nami y sadzon/ a
naydzieli sie z prawa/ ze on y poczatke vczynil/ y vderzyl/ za te wine Nasze
ma byc karan wiezieniem/ siedzeniem na zamku Naszym gdzie bedzie wola
Nasza w tym Panstwie Naszym cwierc roku. A onemu obrazonemu
nawiaske wedlug stanu iego sowito ma zarazem bez skladania zadnych
rokow zaplacic. A iesliby przy policzku rostrwawil/ tedy nawiaske takze
sowito placic ma/ y przez pulroka wiezenie winien cierpiec bedzie. ¶
Ktoby tez przed Nami Gospodarem korda/ szable/ albo iakiej inney broni
dobył y ranil/ ten gardlo traci. A gdzieby od tey rany vmarl albo zabil
byl zaraz/ ten gardlo y pocziwosc traci/ a glow szczyzna albo nawiaska
sowito z imienia y maietnosci iego ma byc placona y odprawowana bez
odwloki. A choctayby kto targnawszy sie na kogo y dobywszy broni
przed Nami nie zabily nie ranil nikogo/ ten reke traci. A ktoby w zamku
na palacu albo dworze tym/ gdzieby slyni sami osoba Nasza Gospodarska
byli/ na kogo drugiego broni ku zwadzcie dobył/ takowoy choctayby nie
ranil/ tedy w wiezy na zamku cwierc roku bez wselakiej folgi karan bedzie.
A iesliby ranil/ tedy za dowodem reke traci/ a z imienia albo maietnosci
ruchomey rannemu nawiaska sowito odprawiona byc ma. A iesliby
kto tak szkodliwie byl rannion izby nie mogl byc zywo/ tedy za takiego rano-
nego slachciec y wselakiego stanu y dostoiensstwa czlowiek/ ma byc przez
Nas albo vrzad nasz dworny slubem zawiazan do rosprawy po ki ten rano-
ny z tych ran albo vmrze/ albo zywo zostanie. A iesliby od tych ran vmarl/
tedy ten ktory ranil z prawa za dowodem gardlem ma byc karan/ a glo-
w szczyzna z imienia albo maietnosci winnego placona sowito bedzie. ¶
Roz. 11. art. 57. A gdzieby kto nie tylko na palacu y we dworze/ albo w miescie/ na vlicy/
albo

- albo w domu/ y na którymkolwiek mieyscu/ w mieście tym/ gdzie my sami
 persona Nasza Gospodarska bedziem/ tego ranił/ zbil/ albo na śmierć
 zabil/ tedy ten takięże winie podlec ma iakoby na palacu naszym to uczynił.
- 5 ¶ Jesliżby kto bedac o taki występek przez urząd Nasz dworny zakazan nie
 usprawiedliwiłby sie przez ziachal/ tedy takowy za dowodem y pokonaa
 niem strony żalobney według prawa ma być z Pánstwa wywołany/ a za
 czynek popelniony przed oblicznością naszą/ albo za piechanie przez slub/
 czci odsadzon. Ale potomkowie za występ oycá swego żadney winie nie
 podlegają/ tylko stronie obrażoney/ wedle winy odprawá na imieniu y ma
 ietności iego czyniona być ma.
- 6 ¶ A ktoby przed zakazaniem viachal/ a o
 toby do zakazu oczywistego nie przysło/ ma po obwinionego pozew nasz
 dworny tylko na dwie niedzieli dan być y kładzion ten pozew po osiádłego
 na bliższym imieniu iego/ b a po nieosiádłego pozew taki wydany/ ma być
 przybitan v bran Zamkowych y mieyskich/ y przy koscielech y przez wożnych
 obwoływany/ y rok iemu ku rozprawie także za dwie niedzieli nánazczając/ a
 niestánieli y za pozwem/ to także wyższej opisane wywołanie y karanie inſe
 według uczynku przeciw niemu ściągac sie ma.
- 7 ¶ Wſakże gdzieby ſto o
 iaka rzecz/ co sie czci dotyczy/ tedy to aż na Seymie z Pány radami naszymi
 rutenego Pánstwa sadzić mamy. A bedzieli taki swawolny na takim
 uczynku goracym poiman/ a tenby winie odsadzenia czci y gardla za soba
 ciagnal/ tedy takowy/ iako ten ktory sam sobie tym uczynkiem wolność swa
 bláchecká zgwalcil/ ma być w więzieniu lżeyszym do Seymu osádzon/ a
 potom na Seymie pierwszym ku rozsádkowi tey rzeczy stáwion.

a Jesli przed nami kord abo miecz wymle y tego rani/ na być okrom laski karan/
 a laski wywarłby nie rani/ na lasce naszej/ KAZIMIERZ m Wislicy, H. P. fol. 9.

b Po nieosiádłego pozew w Parafiey ma być kładzion/ gdzie miał osiádłość/ albo
 gdzie sie rodzil albo gdzie przemieszkiwał/ 1538. De Impossessionatis fol. 465. H. P.

A R T Y K V Ł X.

O Pohamowaniu chodzenia y strzelania niepotrzebnego z
 rusznic, y z lukow przy dworze naszym Hospodarskim,
 y przy każdym vrzędzie naszym sądowym.

- ¶ Eſzcze a my też widzac w wielu ludziach zuchwałstwa y swowol
 lenstwa zbyteczne/ a chcac to ſrogością práwá pospolitego obwa
 rować y zawſciagnac. ¶ Uſtáwuiemy/ aby żaden iakiegokolwiek
 stanu bedac/ nie śmiał przy dworze nasz Gospodarskim gdzie kiedy
 dworem naszym mieſkac bedziem/ tak na palacách iako na dworze Na
 szym iako y po miáſtu zbroyno/ y z żadnymi inemi broniámi chodzieć/ zwla
 ſzczá z rusznice/ hártábuzem/ z lukiem/ y żadną ina strzelba/ okrom mieczá/
 kordá/ hábale/ ſpady y inſzey reczney broni. A dla tegoż każdy przyie
 zdając do Miáſta tego gdzie mieſkac bedziemy/ winien będzie rusznice
 przed Miáſtem wystrzelic/ y ſkoro przyiechawſzy/ rusznice/ hártábuzy/ luki/
 y ina strzelbe w goſpodzie pochowac/ y z nimi po miáſtu/ y na palac do

wżędow nąszych/ tak w dzień iako y w nocy chodzić / y strzelby żadney ną-
 mieścić y w gospodzie czynić nie mają. A gdzieby kto tego iaka strzelba
 ną palacu / albo ną dworze nąszym Gospodarskim ranił / ten z prawą za to
 gardłem karan być ma. A iesliby kto tego w mieście ną vlicy/ albo w gos-
 podzie strzelba ranił / ten ma w wieży ną dnie pulcołā siedzieć/ y rany so-
 wito plāć. A iesliby ną palacu albo dworze nąszym / tam gdzie My
 dworem nąszym bedziem / a strzelba zabił / taki po częściwość y gardło trā-
 ci/ wśakże to dzieciom y potomkom iego nie błodzić nie będzie/ tylko głow-
 szczyznā z imienia albo māietności iego plācona być ma. A iesliby kto tego
 w mieście tym gdzie my Gospodār dworem nąszym bedziem/ ną vlicy albo
 w gospodzie strzelba iaka zabił / ten gardłem karan/ a dzieciom albo bliższim
 zabitego głow-szczyznā troiaka/ wedle stanu iego z imienia y māietności tās
 tego mājobyce plācona być ma. ¶ A ktoby nād te vstāws y zażaz nās 2
 śmiał z rusnīcā albo z łutiem po miastu / albo do dworu nąszego przycho-
 dzić / choćiaiby z niey nie strzelal/ nie ranił / nie zabił / przecie taki broń te
 nā Wżęd nās trāci/ a temu winy nā wżęd Mārškaltā nąszego/ albo temu
 wżędu do ktoregoby z bronie taka przyśedł/ winien będzie dwānāsć kop-
 grošy zaplāć / y poŹi to zaplāć w więzieniu siedzieć / a ktoby nie miał
 czym winy tey zaplāć / ten niedziel dwānāsć w więzieniu siedzieć ma.
 Wśakże dla naprāwy do rzemieślnīkā rusnīce nie nabite/ a łutī nienāložo-
 ne bez strzai/ przynosić y nāzad odnosić wolno. A około przyciągnięcia
 do rozprāwy w takim obwinieniu my Gospodār y wżedy nāsze dworne zā-
 chowāć siamāia według artykułū wyżej opisānego w tymże Rozdziale dzie-
 więtego. ¶ A iż wżedy nāsze sadowe zā poruczeniem nąszym sāsuiac 3
 spārwiedliwoścīa ludzka mieysce nāsze Gospodarskie zāsīadāia. b Przewo-
 biepiecznoścī ich wāruiac/ cheemy mieć/ aby tātż poŹy z strony niewyżwā-
 mia tey strzelby pomienioney był zachowāny zāwōzdy/ tak przy sādziech Gro-
 dzkich / Ziemiśkich / y Podkomorskich y Komisarśkich. A przeciw wyśke-
 pnych z tey vstāwy przy wżedziech nąszych tātż karānie ma być wyŹony-
 wāne/ iako tu w tym artykule niżej opisano. To iest / gdzieby kto z rus-
 nīcā albo z łutiem po miastu chodzić / albo do wżędu nąszego sadowego
 przychodzić śmiał / choćiaiby z niey nie strzelal/ nie ranił/ nie zabił / taki tās
 Źaz winā karanbyć ma / iakoby to przy dworze Nąszym Gospodarskim vo-
 czynił/ ktorych win iesliby zārāzem zaplāć niechcial/ tedy to nā imieniu ieg-
 porządkiem Statutowym odprāwiono być ma. ¶ A ktoby z rusnīc- 4
 ābo z łutā/ y iakakolwiek strzelba ranił tego/ badz nā mieście/ w gospodzie/
 albo przed sadem/ ten ma nāwiasć sōwita wedle stanu rānnego zā dowo-
 dem z rozsādku tegoż wżędu/ pod ktorego odprāwōwāniem sadow toby
 sie sstāło/ zaplāć/ badac winien tu rozprāwie stānowić sie zārāzem zāzā-
 Źāzem wżędowym: A temu zā to swowolenstwo w wieży ziemney cwiēc
 roku siedzieć w dworze Nąszym sadowym tegoż powiātu. A ktoby przez
 zażaz nie vsprāwiedliwīł sie viāchal/ albo więzienia podiāc niechcial/ ten
 x. i. gdy będzie o to pozwan nā rok pierwszy zāwity/ do tegoż wżędu pod kto-
 4. i. rego sadem to sie sstānie/ sōwitey winie wzwyż mīānowāney podlegāć ma.
 A gdzieby y zā pozwem nie stāł/ albo y stānawīł/ a prawem w tym przewo-
 nāny

nány bedac/ dosyć skazaniu wrzedowemu z strony wiezienia czynić niechciał/ ten na wywołanie do nas Gospodará odestan być ma/ á z Kancellaryey nášey zarázem wywołanie ma być/ dáne/ wywoływając ze wszystkich Państw nášych/ y postepet przeciwko niego ma być czynion/ iako w inšych Artyku-
 5 lech o wywołaniách iest opisano. ¶ Jesliby kto taka bronía z rusznice ábo z luká/ y iakážkolwiek strzelba zabił/ á bylby na goracym uczynku poiman/ ábo zá zakázem wrzedowym w prawo sie wdawšy/ á słusznym práwnym dowodem w tym przekonan/ takowy gárdło tráci/ á głowšczyzná troiáka wedle stanu zabitego dzieciom/ ábo bliškim iego/ z máietnošci oneš mežoboyce ležacey y ruchomey plácona y odpráwowána być ma. A gdzieby sie to sstało pod wrzedem Ziemškim ná Kórách Ziemškich/ tedy takiego ná gárdle skazanego wrząd Ziemški/ y Sad Podkomorški y Komisárški/ ma do wrzedu Grodzkieš ná pokaranie wedlug uczynku iego odesláć/ á Wrząd Grodzki winien bedzie to wypelnic/ folgi w tym nie czyniac pod przysięgá swá ná Wrząd iego uczyniona. A iesliby taki obwiniony przez zakáz nie vspráwiedliwšy sie precz ziaáchal/ ten bedac pozwanym do wrzedu Grodzkiego/ y práwem słusznym przekonány/ také gárdło trácić ma: á głowšczyzná czworáko odpráwiona być ma ná máietnošci iego. A gdzieby y zá pozwem nie stál/ ten iuž tym samym uczynkiem y nieposlušenštwem ku práwu/ nie tyle gárdło/ ále y część trácić bedzie/ zá odesláním wrzedowym z rozsádku Nášego Gospodárškie/ y Pánow Rad tego Państwa ná Seymie/ zá dowodem strony powodowey wedlug práwá ná koniec uczynionym tamže przed wrzedem nášym Grodzkim/ ná onym roku zá pozwanym. A nieosiádlý człowiek w tym Państwie nášym/ gdyby badž v dworu nášego Gospodárškiego/ ábo pod wrzedem nášym ktorym sadowym ktora winę wzwyž mienionych popadł/ á niewspráwiedliwšy sie przed zakázem ábo y po zakázie wrzedowym/ ábo po spráwie y skazaniu dosyć niewczyniwšy/ y wiezienia nie wykonawšy precz odiáchál/ takowy gdziekolwiek može być pod ktorym wrzedem pošcignion/ tam przez ten wrząd zá okazaniem sadowym ná lišcie przewodu práwnego onego wrzedu od ktorego zniknal/ temi winami wyžey opisánymi wedle wážnošci wystepku swego karán być ma. A gdzieby šlo o vczynek krwáwy/ o zaboyštwo/ takowy nieosiádlý zádániem spráwy od wrzedu nášego/ pod ktorym sie to sstanie/ poščciwošci y gárdlá przez nas Gospodará ná Seymie odsádzon być ma/ á zá rány wywołaniem z Państw nášych/ karán bedzie.

^a W Koronie ktoby ná Seymach/ ziaždách/ Kórách/ iednaniu/ z rusznice chođzil 200 grzymien ma być karány/ á nieosiádlý rok w wieży siedzieć ma/ sub pœna infamiae, 1611. Decláracya bespieczeńštwá pospolitego/ fol. 3. y ná W. K. L.

^b Ná ziezdziech Ziemškich/ Grodzkich/ Podkomorškich y Seymškich také Ktoby kogo w Košciele/ ábo w domu iego z rusznice ránil ábo zabił/ taćto termino, wolno pozwác do Grodu/ iesli sie pókaže z Inquisiticy winnym ma dosyć vczynić sub pœna banitionis, á luzdž proštego Stanu Wrząd Grodzki y Mieški (zostáwiaiac przy mocy Statut Toruński/ o gwałty w Miáštach przez Szlachéicá popelnione) ma imác y gárdlem karác/ Const. 1611. Decláracya pospolitego bespieczeńštwá/ fol. 3. y ná W. K. L. Item: tá Const. ściaga sie.

^c Const. W. K. L. Anni 1601. fol. 759. Tit. o Rusznicach to mieć chce/ ktoby z iakážkolwiek strzelby zabił ábo ránil/ securitatem iudiciorum violando pod czás Sadow Trybunalskich/ Ziemškich/ Grodzkich/ y Innych pospolitych ziaždách/ ipso facto sine evasione gárdlem & pœna infamiae karány być ma.

ARTYKUŁ XI.

Ktoby przeciw wyrokowi Naszemu mowil.

Eż^a wstawuie/kiedybysmy my Gospodar z Pány Rádami naszymi z wyroku naszego skazanie czynili/ á ktoby śmiał przeciw temu wyrokowi naszemu/ y po skazaniu co przeciwnego mowić/ tedy takowy iakiegokolwiek stanu człowiek / tak wysokiego iako y niższego ma siedzieć na zamku naszym sześć niedziel / á to nikomu nie ma być odpuszczono. ^b

^a 1564. Miesiąca Márcá ostatniego dnia 1589. o Wtwierdzeniu Dekretow/ Ktoz by sie przeciwil Dekretowi 100 grzywien plácić/połowicá stronie/á połowicá do Starbul á Procurátor tydzien w Wieży siedzieć ma 1578. 1607. o Dekretach Trybunał.

^b Referendarze termináty Dekretow podpisowác y do Cancellaryey odsylác máia/ Dekretow zgodnych nie máia podpisowác ani przyjmowác/ Consti: 1641. fol 7. & 8. Tit: O Porządku.

ARTYKUŁ XII.

Ktoby z przygody do ziemie sąsiad Naszych vciekl, y o dawaniu takim Gleytu, ktory wiele razy má być dawan.

Stawuie my^a też/ iesliby kto z iakiey przygody przypádley krom obrażenia Máiestatui naszego y zdrády Rzeczyp. ziachal do ziemie sąsiada naszego/ wyimuiac ziemie nieprzyiacielska/ taki pocziwości y gárdlá / ani imienia nietráci/ iedno ma sie temu sprawowác od kogo będzie obwiniony/ y láski naszej przénaydowác zá gleytem naszym. ^{R.4. art. 30. Roz. II. art. 4.}

^a A ten Gleyt náš ná vrzedziech y wśedzie/gdzie sie obracác będzie/ á oso- bliwie po miástách/ tárgách/ y przy kóścielech ma dáwác obwolowác / y przybújaniem cedul oznáymowác / y rok wysćia gleytu opowiadác/ á to dla tego/ áby sobie tym lepsza bezpiecność mieć mogł. A iesliby w tym czasie nie przeprawil sobie láski naszej Gospodárskiej/ y temu komu záwi- nil nie sprawil sie / tedy máia takiego z gránic Páinstwa naszego/ zá tymże gleytem naszym przepusćić / lez nie do ziemie nieprzyiacielskiej/ á to máia ^{R.4. art. 31.} czynić przed wysćiem gleytu. ^{R.3. art. 51.} A nam Gospodaru wolno będzie gleyt dalszy dáć iesze raz drugi / á nadáley y trzeci/ iakoby sie od wywolania przed rokiem y sześciá niedzielámi zá tymi gleyty wywolány z strona swa przeciwna rospráwil/ y láskę naszą Krolewską sobie przeiednal. A choćia y by kto wiecey nád to gleytow ^b z Káncelláryey naszej odzierzał takowy gleyt żadney mocy y wážności/ iako ku zwłoce sprawiedliwóści otrzymá- nym mieć nie będzie. ^c Toż sie ma rozumieć o dawaniu gleytow y tym ktorzyby zá niestánieniem swym przed námi Gospodárem/ ábo przed sadem glównym/ badz też do sadu Grodzkiego y Siemskiego/ ábo zá niepostapie- niem w wiazánia według tego Státutu ^d do wywolania przycho- dzili. ^d Vide R.II. Art:4. R.4. Art.30. y 96.

^a Jesliby kto zá przygoda albo dla niebezpiecństwa z páinstwa wyiechal / czci nie tráci/ obozga plci ludziom/ gleyt ma być dány aby sie vsprawiedliwil/ albo sprawiedli- wóści prosił/ Jan Albrycht 456. H. P. 556.

^a Ten ktory otrzymywa Gleyt/ pozwáwšy do znieśienia Bánnicyey/ ma okázac iż za- dnegó

dnego postępku prawnego nie omieszkal czynić o zły przewód prawa/ a gdzie nie okaże tego Głieyt nie ma być ważny/ Const: 1557. fol. 9. versa Podniesienie.

b Bannicye y Sublewacye z Cancellaryey W. K. L. Pieczętáře dawac maia 1598. O Bannicyach fol 695. Głieyty na Bannicye ex personali controuersia w Trybunalach approbowane nie maia być wydawane/ a wydane nie maia być ważne/ Const: 1641. f. 12. Tit: O Sublewacyach.

c Kto bedzie wywołany w Litwie abo w Koronie/ ten w Litwie iako y w Koronie nie ma być przylety/ 1589. Infames & Proscripti. fol. 530.

d Jako Banit ma Bannicya w Trybunale z siebie znosić/ Const: 1616. fol. 7. Tit: O znoszeniu Bannicyey.

ARTYKUŁ XIII.

O zgwałcenie y złamanie Głieytu, *De saluo conductu.*

- 1 **E**ż a wstawiemy / Jeslibysmy Niy Gospodár Głieytem swoim kogo wbespieczyli/ a tenby głieyt iawnie y znacznie był obwołan/ za ktorymby on obwiniony na sprawę do Nas/ abo do urzędu naszego przyiachał/ a ktoby takiego pod tym czasem ranil/ tedy za rany sowita nawiasie płacić/ a za złamanie głieytu/ pul roká na dnie w więzy siedzieć ma. A iesliby za bit beziego początku y przyczyny/ taki sam ma być karan gardłem/ iako ten ktory b głieyt nasz Gospodarski zgwałcił/ a głowczyzná sowita zmaietności iego leżacey y ruchomey/ dzieciom abo bliskim iego ma być placona.
- 2 **T**ymże obyczajem/ ktoby za głieytem przyiechawşy/ a sam spokojnie y skromnie sie niezáchował/ a kogo bez dania przyczyny/ a nie w obronie zdrowia swego ranil abo zabil/ y iakikolwiek gwałt uczynil/ ten sam sobie głieyt złamał/ y za taki uczynek y swowolenstwo swoje/ część y gardło traci/ a o to niebedzieli poiman na goracym uczynku/ pozew isc ma do Grodu na rok zawity/ y zostánieli w tym sprawie winnym/ tedy urząd Grodzki na gardło
- 3 **g**o ma skazać. **A** gdzieby takowy po uczynku zniknal/ przez záchal nie rozprawioşy sie/ takowy część traci/ y ma być wywołan wiecznym wywołaniem ze wszystkich Państw naszych/ żeby sie do nich nigdy nie wracał. A gdzieby sie takowy gdzie w którym Państwie naszym znalazł kiedykolwiek/ przecie to karanie wyżej pomienione przez urząd nasz Grodzki/ pod którymby był przysćignion wykonano być ma. A głowczyzná/ rany y škody na imieniu maia być odprawione/ abo w niedostátku imienia na maietności ruchomey iesliby ktora w państwie naszym zostala. A toż sie má rozumieć y o postách cudzoziemskich/ ktorzy do nas Gospodará w poselstwie przyjeżdżaią.

a W wnie głieytowego listu żaden nie wpada/ iedno za takowym/ ktory bedzie obwołan/ y ktoryby sie onym iawnie bronić chciał. Zygmunt w Krakowie 1539. H. P. fol. 557.

b Poddanym przeciwko panom ani Osobom prywatnym przeciwko Szlachcie głieyty dawane być nie maia. Const: 1588. fol. 468. Vide Const: 1560. fol. 5: § Głieyty żadne.

ARTYKUŁ XIV.

O Mandaćech w ktorych rzeczach z Kancellaryey Naszey maia być dawane.

^{R.3.} ^{a.11} ^{R.4.} ^{a.65} **N**aprzód a Mándaty máia być dawáne/ o obrażenie Máiestatu ¹
^{R.3.} ^{a.33} ⁷⁵⁰ ^{R.4.} ^{a.33} Nášego Gospodárskiego y o zdráde Rzeczypospolitey. Też kto
by w woysku kogo zabił/ ábo gwałt iáki co niesie zá soba wi
ne trwawa czynił/ vciekł. Ktoby też pokoy pospolity wzruszył/ iáko iest
wyżey w Artykulech o obrażenie Máiestatu Nášeg Hospodárskiego Berzey
opisáno. K temu gđzieby kto ná pánow Rad Nášych Woiewod/ Kástelas
now/ Stároost/ Podkomorzych/ y ná vrząd sadowy Grodzki ábo Ziemski/
ábo Komisárski/ bedacym ná správách Nášych Hospodárskich y Ziemskich/
ábo ná sádzie siedzacych/ á nie poważáiac mieyscá zwierzchnosci Nášey
Hospodárskiej tárgnal sie reka/ y kogo z tych stanow wyżey mienionych/ rá
nił ábo zabił/ tedy tákow ma być pozwan przed Nas Hospodára mán
datem Nášym ná Seym/ á tam ná Seymie z rozsádku nášego/ gđzie sie
to pokáże/ cześć y gárdlo tráci. A gđzieby nie ránił áni zabił iedno slo
wie obelżył/ tedy táki ma być pozwan do sádu gównego Trybunálnego/
á ten sádzá dowodem slušnym ma go skázác ná wíezienie do wieże ná šest
niedziel/ ktore wíezienie nie ma być odpuszczone. ² ¶ b Też listy Mándaty
Náše máia być dawáne w rzeczách y pożytkách stolu y skárbu Nášego Hos
podárskiego náležacych/ to iest/ o dochody y pożytki z dobr Nášych przy
chodzące/ y czynienia z nich liczby. A też o krzywdy y škody poddáných
Nášych od vrzedników Nášych/ ktoreby sie sstaly z vkrzywdeniem skárbu
Nášego od vrzedników Nášych. Jesze też mándaty máia być dawáne
w tych rzeczách/ o ktorych w Trybunale/ to iest/ w Artykule gównych sa
dow/ do mándatow Nášych drogá iest vřkazána/ k temu też mándaty máia
być dawáne o myto/ gđzieby Stároostowie ábo dzierzawcy Nášy/ ábo my
tnicy Nášy Hospodárscy/ myto nowe nie bywáte iákimkolwiek názwiskiem
názwáne w miesciech/ we wsiách/ ná drogách/ ná mościech/ y tárgowé ná
tárgách wymysláli y bráli/ ábo nád vřstáwe y przywilejá Náše myt podwyo
řáli/ y wyciágáli/ ábo od podwod Nášych Hospodárskich y Blácheckich
myto po drogách y w miásteckách bráli/ c zá mándatem káždy Rok ma być
záwity pokládan/ od podánia oczywistego ábo polożenia ná imieniu mán
datu. ¶ Jesli bedziem w tuteyszym Páństwie zá cztery niedziele/ á iesli zá ³
gránica tego Páństwa bedziem zá osm niedziel/ á o inře żadne rzezy krom
tych wyżey pomienionych/ y w Trybunale opisáných Artykulow/ mándaty
nikomu k woli z Káncellárey Nášey nie máia być dawáne/ á iesliby byly
wydáne/ tedy stroná o inřa rzecz krom tych miánowaných/ mándatem Ná
šym pozwána bedac/ nie powinna bedzie przed Námí stánowíc sie/ á zá nie
staniem żadna skázná y odpráwá ná tákiego dawána być/ y wydána mocy
žadney mieć niema/ dla czego pieczetárze y pisárze Nášy pořzegáiac w tym
dostoiénřtwá y powagi Máiestatu Nášego/ y zátрудnienia spráwiedli
wosci ludzkiej máia tego pilnowác/ áby nád to zámierzenie/ mándaty z
Káncellárey Nášey nie wychodziły. ¶ d Nesliby pozwány przed námi ⁴
stánal o to že go niesluřnie mándatem pozwáno okazal/ tedy ten kto go
wyzwal/ sam ábo prokurátor iego/ nie schodząc z práwá ma záplácíc winy
sto kop grořy/ ktorev winy polowicá stronie/ á druga polowicá do skárbu
Nášego być ma. A co sie tćnie bránia myt przez Kíazát/ Pánow Bláchte/
ná imio

na imionach tak podroznego iako y targowego myta / także y na przewo-
ziech / bądź nowych niezwykłych bez daniny naszej / albo też podwyżsżając
nad ustawę y przywileje nasze / takowych koby to uczynił / wolno będzie po-
zwąć o to do Sadu Ziemskiego tego Powiatu w którym sie to dziać będzie
na Kół zawity według Artykułu dwudziestego dziewiątego w tymże Ko-
zdziale opisanego. • A krom tych przyczyn tak mandaty iako y pozwy Nasze
żadne za dworem Naszym nikomu dawane być niemają.

Pozwy y Mandaty sądowe / na Ziemskich Membranach wyniesione są zniesione.
Constit. Anni 1611. fol. 47. Tit. O Pozwiech sądowych.

Evocatio Szlachecka za Dworem Mandatem R. J. M. multatur poena fop 200 Lit.
Winy y wyszyska nakłady pozwanego praeiuramento ipsius in instanti v tegoż Sadu
sądowego decerni debent. Constit. Anni 1598. fol. 698. Tit. O Pozwiech sądowych
W. X. Litewsk.

Mandaty sine Delatore o Dobrą R. J. M. nie mają być dane ibidem. Instigatorowi
wolno pozwać sine Delatore o Dobrą R. J. M. y o Prowentą ibidem.

a 1557. Instigator nie ma pozwać za Dworem albo na Seym / tylko o rzeczy osó-
bne. Zwierzchności / Pożytkom / y imieniom Naszym należące / pod winą 100 grzywien.
• Naprzód 1557. R. 4. art. 3. O Karą: występnych 1592. 1598. O Pozwiech Sądowych
W. X. L. O Prowentą Krolewskie 1567. fol. 133. Tit. Fiscus może pozwać.

b Po śmierci Starosty albo Dzierżawcy Spisów: Inwent: lustrów: prowentow / Aren-
dy / c. Starbowi służące Podskarbi: W. X. L. należą / y tego on użyje do tego 1607. O W-
rzedzie Podskarbi:

Pozwy sądowe ratione iniuriarum, które Sadowi Ziemskiemu albo Grodzkiemu
należą / nie mają być wydawane sprog roznić między Mieyskimi a Szlacheckimi grun-
tami Constit. 1631. Tit. O Mandatach.

c Kto nie wnieście raty z dobr R. do Starbu / forum za Dworem / termin 2 Niedz.
zawity / pod wróceniem dzierżawy y bannicyey / sownie zapłaci / o Proceście Starbo: 1607.
na X. L.

d Koby nie słusznia tego za Dworem pozwał / 200. fop zapłaci obżalo: 1598. O
pozwiech za Dw. X. L. odprawę Starostą uczyni w 6. niedziel: pod dwolakiem karaniem
przeciw niedbal. Starost. opisanym.

e O dobrą frymarkowe Krol ma sadzić w Litwie / y takowe sprawy do Krola od-
ysłane być mają. Constit. 1589. fol. 531.

ARTYKUŁ XV.

O pozywanie Szlachty o zadržanie bezprawne imion grun-
tow naszych Hospodárskich.

- 1 **K**oby a z poddanych naszych tego państwa Wielkiego Xięst. Lit. R. 32
iakięgokolwiek stanu będąc / co dobr naszych Krolewskich ludzi a. 33
gruntow y innych pożytkow bezprawnie y bez daniny naszej / za y 50
brawsy zatrzymał / albo coby potym za panowania naszego do stolu nasze R. 4
go spadało / a to byloby zadržano / tedy wtákich rzeczách Woiewodowie / a. 83
Starostowie y dzierżawcy nasi / mają takowych dzierżacych własność
- 2 Nasze imieniem naszym Krolewskim przed nas Krola pozwać. b 3a R. 42
którym pozwaniem iesliby sie on słáhcic na Komisarze brał / tedy my z stro a. 86
ny naszej Komisarzow wysłać powinni będziemy. A słáhcicowi Kom R. 3
sarzow także z strony swej wywieść wolno / y gózieby sie ci Komisarze 30 a. 12
bu stron zgodzili / iuż ápelácy do nas nie ma być. A iesliby sie nie zgodzili /
tedy iuż do nas Hospodára ápelácy obiemá stronom wolna / a i My za ta
ápe

apelacya tu w Wielkim Kieft. Lit. sadzić bedziem z Pány Kádami naszymi
ktorzy przy nas beda. c

a Dzierżawca gdy Dobrá R. komu przedal/ zbył/ zafymarczył/ zostawił/ R. pos-
sesora/ a possessor zastępcę patrząc na forum za Dworem 1562. O zastępcy wysławszy
ktoby miał consens R. J. M. ktoreby sie prawu nie sprzeciwily 1550. A h wte.

Dobrá Szlacheckie W. K. L. przed Vnia wieczne ktoby sobie wprosil y to do pra-
wa przywozdzil/ za pokazaniem wieczney disposicyey v tegoż Prawa pozwanemu Tyśiac
zlotych oddliczyć powinien. Contumax Actor poena banitionis podlega. Const. 1633. fol. 39.
Tit. O dobrach.

b Commissarze na rozoznanie dobr R. a Szlache. wysylant być maia/ 1550. aby też co
raz/ a ktoby Commissarze niestusnie pozwał każdemu 14 grzywien sowno ma płacić/ 1557.
a w Kor: gdyby Commiss: na rok nie przyjechał podpisawszy sie na list Obwieś. 100 grzy-
wien płacić/ wyiawszy choroby za przys. forum na Tryb. mogą też być w onym Powiecie
nieosiedli 1588. O Commiss.

c Constituencya K. L. Anni 1607. fol. 859. Tit. o Metrykach warowano/ Jz z Mes-
tryk/ albo Ksiąg Cancellaryi Krolewskiej/ o majątność swa dziedziczna pod pretextem
dobre Krola J. M. albo R. p. niht ruszany y gabaný być nie ma. Const. vnionis 1569.
R. 3. art. 12. 43. 45.

A R T Y K V L XVI.

Ktoby listy abo pieczęci Násze wrzędowe fałszował, czym ma
być karan. *Falsitas.*

K Jedyby kto listy abo pieczęci Násze fałszował/ abo na kształt reki
Nászey/ tak też Kancelerza/ Podkancelerzego y pisarzow naszych
dwornych/ Siemskich/ Grodzkich/ y podkomorzych tego Państwa
Wielk. K. L. listy abo Przywileia iakie zmyśliwszy podpisał. Abo kto-
by też pieczęci Nászey wrzędow naszych sobie ryl/ y siebie ich chował/ y ich
wżywał/ taki z prawa za okazyaniem iawnością pewną y dowodem słusznym
nieczym innym/ tylko na gárdle ogniem karan być ma. ¶ A temu/ iesliby
też kto wypisy y pieczęci wrzędowe przeprawował/ testamenty/ zápisy/ cery-
gráfy na dlugi/ listy na zastawy fałszował/ abo odbierając pieczęci od listow
ku drugum przykładal ku pomocy y pożytku sobie/ a ku škodziu strony swey
przeciwney a toby sie na prawie nalazło y okazało/ ten te rzecz o co te listy
ida/ y o co za nimi prawo wiedzie traci/ y gárdlem przecie za to ma być ka-
ran. ¶ A ktoby listy fałszowane na iaka rzecz nabyta okazał/ ktoreby
po czyiey śmierci z umieniem abo z cymkolwiek do rąk przyszly/ y z takimi
listy czego wżywał/ abo ieszcze pozyskował/ ten bliższy przysięc na tym/ iż
takie b listy po śmierci tych/ od ktorých sie mu dostały z umieniem/ abo ktora-
kolwiek rzecz dostały sie/ y z tym to stronie pościowości y gárdlu škodzić
nie bedzie. A o te rzecz o co prawo idzie przecie może mówić/ y prawem
postepować/ y ku listom mówić iesli beda przeciw prawu/ ale nie dotkliwie.
A gdzieby kto przysiadł na tym niechciał/ ten iako imienie y każda rzecz na
co te listy należa/ traci/ tak y sam gárdlem karan być ma.

a Kiedyby kto listy w fałszu podeyrzane na Sadzie pokladał/ ma mianować 18.
Szlach: osiadł: miary dobre: v caley/ z ktorých przeciewnik ma 6. obrac/ a ci przysięga że
nie fałsz. Powod. 14 grzy: stronie/ a Sadowi 3. zapła. Zyg. w Krak. 1552. H. P. 272.

b Ważność zapisow/ y piewność nie od daty ale od przyznania idzie/ Const. 1588. f. 768.
Ktoby pod cudzym imieniem fałszywe Recognicye czynił/ abo Prokuratorom sie być
mianował/ ma być karany iako gwałtownik domu/ Sat. Sigm. 1583. fol. 76. O fałszywym
zecznanu.

ARTYKUL XVII.

O fałszowaniu monety, o Mynicy y o Złotarzach.

I **E**z ktoby ^a monete nasze fałszował/ przeprawował y obrzeżował/ tak też Myncarze Naszy/ ktorzy złoto/ srebro/ y insha materia należąca y przysługująca ku Mynicy fałszowaliby/ zlewali/ mieścili ku pożytkowi swemu/ á ku škodzie Rzeczyp. á tegoby sie na nich doświadczono/ ci máia być na gárdle ogniem karani bez miłosierdzia. **¶** Po temuż y złotarze/ ktorzy złoto/ srebro fałszuią y między to mieścą/ miedz/ cyne ábo ołow/ á w tym byliby doznani/ tedy sami na gárdle ogniem máia być karani/ á z ich majątności temu komu škoda uczynili má być plăcono. Wszakże robotą tą y materia bez ktoreyby rzemiosło to ich sprawowane być nie mogło/ według zwykłości tej/ to fałsem rozumiano być nie ma.

^a Szlachciec o fałsz powołany/ á pokazałoby sie to nań/ gárdło traci/ dobrą zabranę/ á tenikomu dawane być nie máia. *Zgm. w Krak. 1527. H. P. 84.*

1598 1601. 1607. O fałszywey monecie/ może być człowiek prostego stanu delatorem y R. L. 1611 na Bannitry zabranie mająet: delatorowi połowicą/ 1616 podskar: ma doglądać:

Moneta Litewska iako dobra wszedzie ma być brana/ *Constit. 1588. fol. 471. Tit. O Monecie.*

Monety obcey wnosić krom Czerwonych złotych y Talerow/ á swoley z Korony wywozić nie ma sub poena Confiscationis & vitæ ex informatione Regia irroganda, *Constit. 1620. fol. 11. Titulo Moneta.*

Moneta exotica nie ma być wdawana sub poena Confiscationis summae & 100 Marc: forum quoduis Offic. & Iudic. sine appellat. *Constit. 1631. fol. 13. O Mienicy.*

ARTYKUL XVIII.

Niema nikt ni za kogo cierpieć, tylko każdy sam za się.

I **S**tawuujemy ^a też/ iż nikt ni za czyikolwiek uczynek nie ma karani y skazowan być/ tylko ten ktorzy sam/ w czym winien zostanie/ gdyż tego prawo Boże y sprawiedliwość Chrześciańska uczy/ iakoż tak chcemy mlec/ aby ni oćiec za syna/ ani syn za oycą/ krom obrażenia mająetnatu naszego y Rzeczyposp. zdrady/ iako o tym wyżej okolo tego iest opisano/ ani żona za męża/ ani mąż za żone/ także brat za brata/ oćiec y matka za córke/ córka za matkę ábo oycą/ siostra za siostrę/ y żaden przyrodzony/ y sluga za Pána/ Pán za slugę/ y żaden inshy/ ni za czyi występek y uczynek nie byl karani tylko każdy sam za swoy występek ma cierpieć y karani być.

^a Oćiec za występek Synowski/ áni Syn za Oycowski/ nie ma być karani/ *H. P. fol. 555.*

ARTYKUL XIX.

Ktoby wiele za mało vprosił, ábo bez dāniny wziął.

I **K**toby ^a też wiele za mało vprosił/ á toby nań słuŝnie vprawa był ^{R. 92. ar. 3.} lo przewiedziono y znaydziono wiecey niżli vprosił/ taki te wysługe swa od nas dana wszytkę traci. **¶** A ktoby y dobrze vprosił/ á bez dāniny naszej co k tej wysłudze swey wziął/ y k temuż przyzwrocił/

wrocil/ przedsie te wysluge y to zabranie traci/ a spada to zas na Rzeczposp.
y na nas Gospodara. ^b A ktoby tu oyczystemu imieniu swemu/ ludzie albo
ziemie/ puszcza/ lowy y ieziora bez daniny naszey zabral / a toby sie v prawa
pokazalo / tedy ma kazdego czlowieka iako wiele wziat swymi oyczystymi
^{R.3.} nawiazac/ y ziemiemi/ y kazda ziemie ziemia. ¶ ^c A wszakze nie na gola ²
^{a.50} powiesc y obmowe / ale za ogladaniem y wywiedzieniem slusnym y spra-
^{R.4.} wiedliwym prawnym postepkiem y dowodem przez ludzi cnotliwych y wia-
^{a.83} ry ^d godnych Komisarzow tubylcow/ rownoscia prawa/ iednakimi do-
wodami / wdaiac sie my Gospodar w takie rzeczy o grunt ziemny / y w ro-
wne prawo z flachta/ iako o tym niżej opisano.

^a Dzywanie dobre R. bez woley tego dzierzacy/ dobra traci 1550. A iz wiele Dzie-
rzacy/ zastep: ma patrzac. 1562. O Zastepcy.

^b Dobra Rzeczypospolitey do ktorych albo puszczy y lezior ordo Equestris zdawna ma
wstepy in eodem vsu zostawiaia casu differentiarum cognitio per Commissarios ma byc/
Const. 1633. fol. 62. Tit: O wchodach.

^c Z Metryk na dobra dziedziczne dowod nie ma isc/ Const: 1607 f:859 Tit: o Metryk.

^d Miedzy Dobranm R. a Zlemstemi Rrol Komissarzow naznaczac ma / a ktoby co
extraordinarie otrzymal/ nie wazno/ Const: 1633. fol. 4. Tit: O Roznicach.

A R T Y K V L XX.

Orzecz ziemna miedzy imiony Naszymi, Xiążecymi, Pauski-
mi, Szlacheckimi, My Hospodar iednym tym prawem
sadzić sie mamy.

^{R.9.} ^{a.12} ^{R.3.} ^{a.60} ^{R.4.} ^{a.83} **T**ez my a Gospodar/ obiecuiemy y chcemy / aby to przez Nas y po-
tomkow naszych wiecznie bylo trzymano / iz gdzieby sie trafil w ¹
imionach Naszych spor y roznic a miedzy grunty naszymi/ y tez miedzy grunty
Koscielnemi podawania naszego. A takze miedzy grunty Naszymi a flac-
heckimi / y miedzy temi imiony ktore wysly z daniny Naszey doczesnie / iz
w tey rzeczy ziemney mamy my y potomkowie naszy Wielkie Xiążeta Lite-
wskie/ takze iednym prawem iako y poddani Naszy Wielkiego Xięstwa sa-
dząc sie/ a nie inaczej/ a czyi dowod slusny bedzie wedle prawa/ ten tu do-
wodu przypuszczon ma byc. ¶ ^b A gdzieby nam sprawa od Podkomor-
zego albo od Komisarzow dowod byl skazan/ tedy ten flachciec na miesyce ²
Staroscine tu przysiedze ma ze wszytkiey wlosci Naszey / tu temu miescy
o ktore spor idzie / przylegtych / kogo zachce sam siedmi czlowiekow obrac
rodzicom albo zasiedzialych ludzi tey wsi gdzie spor idzie / dobrze wiado-
mych gruntow y granic tey wsi / ktorzy na ten czas przy tym graniczeniu
beda. ^c A Starostowie albo dzierzawcy y ciwunowie beda ich powinni
stawic. A przecie swiadki z obu stron stawieni byc maja wedle Artykulu
dwunastego y szesnastego w Rozdziale dziewiatym.

^a X. Lit. Rrol J. M. oblecuię wszytkich tym prawem sadzić/ 1588. Tit: Confir-
gen. iurium.

^b Commiss: na rozeznanie dobre R. a Szlacheck. wyslani byc maja/ 1550. a W
Koronia Commiss: gdy podpisawszy list Obwieszcz: nie przybedzie 100 grzy: placil oprocz
choroby za przysiega 1588. O Commissyach.

^c Commissarze/ iesli ktora stron a naki slusne wklaje / maja iey probacya przez starce
naklzac: iesli jedna/ maja bez przysiegi/ wedlug summienia granice czynic. ibidem f.459.

ARTYKUŁ XXI.

O liściech zápowiednych iż nie máią być z Kancellárycy
Nászey wydawáne.

- 1** **E**z^a obiecuiem/ Iż listow Nászych zápowiednych ná przedlużenie
spráwiedliwosci ludzkiej iákożkolwiek powściągaíac ábo zátrzy- R. 3.
mywáíac one od tych czasow nápotym do wśelákich sadow **My** a. 5^e
sámi y Potomkowie Nászy Wielkie Xiázetá Lith. dáwać nie bedziem/ krom R. 4.
tylko tych przyczyn nízey opisánych. **¶** Pierwsza/ gdyby kto o Rzeczpos- a. 30.
2 polita y nieprzyaciół nászych w więzieniu był. **¶** Drugá/ Kiedyby kto
3 ná službie Nászey y Rzeczypospolitey w poselstwie do ziem cudzych ábo ná
grániczenie Pánstw nászych z Pánstwy ábo ziemiámi sasiádom nászych zá
grániczných / tákże y w rzeczách Nászych Krolewskich wlasnych zá gránice
Pánstw Nászych poslan byl/ tákowým tylko listy Násze máia być do strony
y do vrzedu dáwane. A w inšych rzeczách krom tych miánowánych przy-
czyn/ choćby y listy wydáne byly komu/ tedy wśelákíe vrzedy Násze sádo-
we/ tákich listow zápowiednych ku krzywodzié iedney strony otrzymánych
nie powinni przyimowác ani ich poslušnym być.

^a Listy R. spráwied: hánuíacé/ zá níkzemne być máia/ *Kázim: w Nieślow: 1459. iedno-
tym ktorzy są ná posłudze Rzeczyposp: ábo ná Woynie/ Kázim: záję w Korczynie 1451.
Sedzia ktory ie przewnie 14 grzyw: kárány bedzie/ Alexan: w Piotr: 1504. H. P. 450. 451.
Zygm: Aug: 1550. Okolo inhibicyey. Roz: 4. Art: 4. y 24.*

ARTYKUŁ XXII.

O vrzednikách dwornych Woiewodách, Stárościach vkráin-
nych, y o ludziách služebnych, ze się z práwá wymawíac
nie máią.

- 1** **S** Abiegáíac ^a **My** Gospodár przedlużeniu spráwiedliwosci lu- R. 4.
dzkiej. **¶** Ustáwuiemy/ iż vrzednicy nászy dworni/ Pánowie pie- ar. 8
czetarze/ Máršáلكowie/ Podstárbíowie/ Pisárze/ Sekretarze/ y y 45
wszyscy inni vrzednicy y sludzy nászy dworni/ tákże Woiewodowie/ Stá- R. 3
rostowie vkráinni/ y též ludzie služebni/ iezdni y piešy/ wpolu y ná zamkách a. 32
bedacy / ktorzy bez rušenia pospolitego zá pieniadze služa/ ták Kotmistrze
sámi/ iáko y towarzysze ich/ bedac z imion swych do ktoregożkolwiek vrze-
du/ ábo y przed máiestat náš / wedle práwá pozwáni pod časem pokoju
w Xiestwie Litnie máia y nie beda moc z odkazu práwnego zabáwa tákich
služb swych wymawíac się/ y my Gospodár tákomych listy nászymi wyzwa-
láć nie mamy/ ále káždy z nich powinien bedzie postępkíem práwným / ábo
sam/ ábo przez vmocowánego swego / zá pozwy stánowíc y vspráwie-
dlíwíc się / ^b wyiawšy te/ ktorzy ná službie Rzeczyposp. ábo poselstwie w
2 spráwách ziemskich zabáwieni beda. **¶** Co on po zwroceniu z tey posługi R. 9
ná pierwszych rokách bedac pozwány / iáwnie okazác y vspráwiedliwíc się ar. 5.
ná druga posługe nieodíeżdżáíac/ ma. A iesliby ná tych drugich rokách
tego znácznie wedle práwá/ iż ná posłudze tákomey byl/ nie okazał/ á to ku

zwolce stronie uczynił/ tedy y urząd na tych rokach wtorych / iako na roku zawitym sad ten nie przypuszczając strony pozwanej / ku odwodowi stronie powodowej / ku dowodowi przypuszczając te rzeczy / o co pozwano na wpać na nim wskazać za dowodem wedle prawa y tego Statutu ma.

a Krol z każdego Starosty obiecuje sprawiedliwość czynić / *Kazim. w Nieświeżu. H. P. 31.*

b 1555. 1578. 1601. 1609. Soliterze wyieci od Sadow 1611. Exemptry Żeln: wyiawszy gwałt 1616. 1618. wyiawszy sprawy do Japisu / o wybicie y rzeczy inż osadzona y na E. L.

A R T Y K U L XXIII.

Listy otworzone każdemu mają być wroczone.

Eż a ktoby listy nasze/ albo urzędowe otworzone w żalobie swej do tego przyniósł / bądź do Aniązia albo Pána / albo do dzierżawce / albo ziemianin do ziemianina / albo do mieśczan. Tedy takie listy mają być dawane / a zarazem y kopia przy liście za pieczęcia możnego/ iesli pánu albo urzędnikowi w rece dádza / tedy zaraz wyczytawszy list takowy / ma go wrocić temuż możnemu. ¶ A ktobykolwiek z nich on list otworzony przeczytawszy y siebie zatrzymał / y kopia z niego wziawszy pod pieczęcia możnego / onemu zaśie tego listu niechciał wrocić / tedy takowy za swe sprzeciwienstwo Nam Hospodaru w wine w pada w dwa nasćie rubli groszy. A za záchowanie listow Woiewodżynych / Starostcynych / y urzędu Ziemskego / onemu urzędu šest rubli groszy a stronie druga šest rubli groszy ma zapłacić. ¶ A wśakoż listy otworzone obyć czaiem słusznym mają być dawane przez możnego Powiatowego / y przed ludźmi stronniemi śláchta. A pozwać o to záchamowanie listu / na Rok zawity do tego urzędu / od ktorego list będzie. A o list Nasz Hospodarski albo Pánow Kád Ich Mości do sadu Ziemskego.

a Zygm: August Originaly listow wracać stronie Káze / Roku 1565. H. P. 407.

Listow do Woiewod Moskiewskich oprocz Woiewodow Podwoiewodzich Káze stellanow Podkomorznych Starostow Sedziow żaden prywatny nie ma piśać wymulać tituly sub pena Perduellionis Constit: 1637. fol: 9. Tit: Zatrzymanie.

A R T Y K U L XXIV.

O zbićiu, zelżywości, albo y zabićiu posláncá naszego Hospodarskiego, albo możnego przy własnych liściech naszych Hospodarskich.

Starwuiemy / a ktoby posláncá naszego Hospodarskiego / albo też możnego za listy naszymi Hospodarskimi / sam ten do kogo by listy należały / albo przez slug y poddanych swych / y przez kogokolwiek zbit. Albo listy od niego wziawszy zdárt / albo posláncá naszego / lub też możnego / bądź też stronę przy nich będącą / listy / mándaty / pozwy / iesć przymusił / y tym nas Hospodará y zwierzchności naszej nieuczcił. Tedy ten za słusznym dowodem / pul roká na zamku naszym wysokim Wileńskim siedzieć / a tego posláncá albo możnego sówito náwiązać według stanu ież powinien

R. 4.
a. 9.
y 11

- 2 powinien będzie. ¶ Wszakże dworzánin posłaniec nasz/ także y woźny przy podaniu takich listow naszych/ y przy wśelákiey sprawie/ ná ktora kto z nich poslán będzie/ ma mieć przy sobie stronę dwuch śláhcicow dla podpory swey. ¶ A ktoby posláncá nášego/ ábo woźnego zá listy nášymu do tego poslánego/ ábo też stronę ná śmierć zábił/ takow y z práwá zá domow dem słuśnym/ gárdlem karan/ á głowczyzná z imienia/ á iesliby imienia nie miał/ tedy z máietności iego ruchomey troiáka/ wedle stanu zabitego pláconá być ma.
- 3 ¶ A pozwać o taką zelżywość/ bicie ábo záboystwo ná rok záwity/ przed sąd głowny Trybunálny/ ktory w tym roku ná sprawách sądowych zásiádać będzie/ ná ktorymżekolwiek mieyscu/ nie pátrzac ná to w którym powiecie obwiniony osiádłość swá mieć będzie/ á ten sąd głowny bez wśelákiey folgi to sádzić/ y winnego zá występ wedle tego Artykulu karcáć ma.
- 4 ¶ Jesliby kto z tych pomienionych rzeczy posláncu nášemu ábo woźnemu/ badz też stronie/ słuźy ábo poddání/ ábo któżkolwiek/ z domu tego do tego będzie dworzánin ábo woźny poslán/ wezynili/ tedy w pozwie ma być opisano/ iesli to z rostkazánia sámeo Páná wezynili/ iżby sam stáł. A iesliby nie z iego rostkazánia/ tedy áby tych obwinionych/ sam ábo przez ymocowánego stánowił/ y tych slug ábo poddáných/ y káżdego takowego/ ktoby z domu tego wezynił/ chocia yby y nieprzyporeczni byli/ stáwić powinen będzie. A pokázeli sie to z práwá zá słuśnym do wodem/ że to będzie/ sam wezynił/ ábo z iego wlasnego rostkazánia w domu/ ábo z domu iego/ ábo we wsi/ w imieniu to wezyniono/ tedy we wśytko ten sam gospodarz domow mow y wedle występu swego popáść ma.
- 5 ¶ A gdzieby ten sam Pan/ ktoremuby winá dána/ nie znal sie do takiego rostkazánia/ tedy nie zgolá/ ále od tego przysięga odwiódł y sie/ będzie wolen. Jednákże z tych obwinionych slug y poddáných swoich/ y przez kogożkolwiek toby sie sstáło/ támkże zárazem ná roku zápozwanym/ sąd głowny sprawiedliwóść postępkem práwnym czynić ma. Jesliby/ chocia y slugá/ ále śláhcie to wezynił/ teyże winie wyżej miánowanej podleże/ á iesli nie śláhcie/ gárdlem karan być ma.
- 6 ¶ Jesliby kto nie mogł takich obwinionych ku práwu stánowić/ zá zniśnieniem ich/ tedy będzie winien przysięge ná tym wezynić/ iż to bez woley y rostkazánia iego sstáło sie/ także bez woley y wiadomości iego/ ten ábo ci obwinieni zniśnili y porciekáli/ á zá takim odwodem/ sam od obzálowania wolen będzie. A tych obwinionych stronie wkrzywdzoney/ wolno będzie/ gdzie może poścignąć/ y sprawiedliwóści z nimi dowodzić. A tákiemu pozwánui nie oczywistemu/ dwoie rok do sadu głownego służyć máia/ á to dla tego/ iesli w niewiadomości onego ktory będzie pozwán/ ná imieniu iego pozew byl polożon/ á nie mogłby zácháć/ ábo obwinionych stáwić ná pierwszy rok/ á zá drugim pozwem/ y ná drugim roku/ gdy stánie/ ma przysięgać/ że nie mogł stánowić sie ná pierwszym roku/ zá nieprzedtem przyniesieniem/ iemu wiadomości o pozwie/ zwlászczá gdy przydzie samey osobie ná przysięge/ przeto tá przysięgá niewiadomości pozwu/ ma być pospolu z ta iáko wyżej opisano/ iż bez rostkazánia y wiadomości iego to sie sstáło.
- 7 ¶ A tymże obyczáiem postępować máia/ gdyby w niebytności sámeo Páná ná imieniu/ co z tych rzeczy posláncu nášemu ábo woźnemu

R. 4. mu albo stronie/ za listy naszymi uczyniono. ¶ Jesliby kto bedac w takiej 8
 a. 30 rzeczy pozwan/ y na drugim roku bez sluznych prawnych przyczyn/ sam albo
 przez vmocowanego swego nie stal/ y według tego artykułu vsprawiedli-
 wić sie niechcial/ przeciw takowego sad glowny zachować sie ma / według
 tego iako w artykulech na sad Grodzki okolo rzeczy krwawych/ wyietych
 za niestaniem stron pozwanych jest opisano.

a Jesliby kto woznego gdy wrzad swoy spramule zabil/ ranil/ zbil/ ma być karan
 iako gwałtownik beśpiecz: Sadowego 1578. Woznych beśpieczestwo.

b Ktoby Senatora/ ic na drodze/ we wsi/ w Miasteczku naniechac smtal/ ic. taki
 karaniu/ obrazie M. R. winien/ Zym: w Krak. 1510. Tenże R. 1539. to prawo zniosl/ a wes-
 dlug Statutu karanie postanowil/ H. P. 77. 78.

c Roz. 4. art. 11. Gdyby woznego przy podaniu pozwow y Listow R. także Wze-
 dowych zbil y iacé przymusil/ o to pozwać do Ziemiństwa/ do Grodu/ y do Trybunалу.

A R T Y K U Ł XXV.

O listy záreczne.

Tę a obiecuiemy / y mamy dawać o beśpieczność zdrowia pod-
 danym Naszym/ Bláhcie zá pochwałkami zwasnieniem czynim 1
 ikolwiek przeciwko nich/ ná každego / z wi. lkich y rownych aż do
 niższych stanow z Kancellárey Naszey listy záreczne y základy ná nich kárac
 y opisowác miedzy Bláhta z obu stron sobie rownych / ma być základ albo
 záreka pokládána/ tak wielka / iakiey žalobna strona potrzebować bedzie /
 aż do dziesiáci tysiecy kop groşy. A gdzieby Bláhcie przeciw osobie stanu
 wyższego y możniejszego/ zárecznego listu potrzebował/ takowemu ma być
 záreka w liście opisána także wielka / aż do dziesiáci tysiecy kop groşy / a
 tá záreka pokládána być ma w liściech zárecznych/ o beśpieczność zdrowia
 samych osob Bláheckich. ¶ A Ktoby zá pochwałka swoia / albo zwasnie- 2
 niem swoim/ obniesion bedac wrzedownie listem Naszym / albo wrzedu ná-
 szego zárecznym/ a przez ten základ náš/ kogo sam / albo z náprawy swoiey
 przez kogokolwiek inego/ zabil/ tedy z práwa zá sluznym dowodem / gár-
 dlem ma być káran bez miłosierdzia / choćiaiby y ná goracym uczynku nie
 był poiman. A tey záreki ná liście opisáney/ połowicá ná Nas Hospodára
 do skárbu Naszego Ziemskego Wiel: X. Lit. a druga połowicá ná dzieci /
 potomki/ albo bliskie zabitego / y ná imieniu przeciwnego odpráwiona być
 ma bez żadney folgi. ¶ A choćiaiby y nie zabil/ ale przecie ranil/ albo boy 3
 przez záreke uczynil/ ten także w záreke wpada / a náwiaske wedle stanu y
 škody/ zá dowodem sluznym plácic będzie powinien. A tey záreki także
 R. 4. połowicá Nam do skárbu Ziemskego / a druga połowicá stronie žalobney
 a. 90 odpráwiona być ma. ¶ A wśátkze gdzieby Bláhcie w záreki popádly 4
 R. 5. a. 18 tak wielkiey maietności leżacey y ruchomey nie miał/ ná czymby tá wśytká
 záreka odpráwiona być miała. Przeto ile maietności mieć będzie/ tey po-
 łowicá do skárbu Ziemskego / a druga połowicá stronie podána być ma / a
 ostatel záreki ná sobie samey/ wedle porzadku tego Statutu odpráwiono
 być ma / y nie mamy takowych základow odpuszczác / a to dla záwścia-
 gnienia swawolenstwa y złości ludzkiey / y dla zachowania pokoju pospo-
 litego. ¶ A iesliby ten ktory záreke wyniosl sam / albo z náprawy swoiey 5
 przez

a Listy żarczne między Szlachetą z Cancell: K. mają być dawane / 1588. o nie dawaniu Gleytow.

O odpowiednikach nieosiądlých.

2 M Koro: gdyby Szlachcić sobie równemu odpowiedz posłał ma być na zła
placie

placie kłob/ iako Altor przyšie: z wino 100 grzyw: skazany i gdyby kto bedac pozwany criminal: bronil sie odpowiedzialia/ ma z ksiąg pokazac / inaczey nie poydzie mu wymowka/ ze to w obronie sie stalo 1588. o odpowiedzialz.

b Odpowiednik za odpowiedzialia w Groduie ktoby post elapsas sex septimanas zniost/ zadnym pzenom ratione homicidii iako y inszych a quopiam vindikowanych nie podlega/ a ratione damnorum in Const: 1588, expressorum, forum ziemstwo / Const. 1633. fol. 41. Tit: Declaracya.

A R T Y K V L XXVII.

O liściech Zelaznych, komu maia być dawane.

Z ^a ¹ ² ³ ⁴ ⁵ ⁶ ⁷ ⁸ ⁹ ¹⁰ ¹¹ ¹² ¹³ ¹⁴ ¹⁵ ¹⁶ ¹⁷ ¹⁸ ¹⁹ ²⁰ ²¹ ²² ²³ ²⁴ ²⁵ ²⁶ ²⁷ ²⁸ ²⁹ ³⁰ ³¹ ³² ³³ ³⁴ ³⁵ ³⁶ ³⁷ ³⁸ ³⁹ ⁴⁰ ⁴¹ ⁴² ⁴³ ⁴⁴ ⁴⁵ ⁴⁶ ⁴⁷ ⁴⁸ ⁴⁹ ⁵⁰ ⁵¹ ⁵² ⁵³ ⁵⁴ ⁵⁵ ⁵⁶ ⁵⁷ ⁵⁸ ⁵⁹ ⁶⁰ ⁶¹ ⁶² ⁶³ ⁶⁴ ⁶⁵ ⁶⁶ ⁶⁷ ⁶⁸ ⁶⁹ ⁷⁰ ⁷¹ ⁷² ⁷³ ⁷⁴ ⁷⁵ ⁷⁶ ⁷⁷ ⁷⁸ ⁷⁹ ⁸⁰ ⁸¹ ⁸² ⁸³ ⁸⁴ ⁸⁵ ⁸⁶ ⁸⁷ ⁸⁸ ⁸⁹ ⁹⁰ ⁹¹ ⁹² ⁹³ ⁹⁴ ⁹⁵ ⁹⁶ ⁹⁷ ⁹⁸ ⁹⁹ ¹⁰⁰ ¹⁰¹ ¹⁰² ¹⁰³ ¹⁰⁴ ¹⁰⁵ ¹⁰⁶ ¹⁰⁷ ¹⁰⁸ ¹⁰⁹ ¹¹⁰ ¹¹¹ ¹¹² ¹¹³ ¹¹⁴ ¹¹⁵ ¹¹⁶ ¹¹⁷ ¹¹⁸ ¹¹⁹ ¹²⁰ ¹²¹ ¹²² ¹²³ ¹²⁴ ¹²⁵ ¹²⁶ ¹²⁷ ¹²⁸ ¹²⁹ ¹³⁰ ¹³¹ ¹³² ¹³³ ¹³⁴ ¹³⁵ ¹³⁶ ¹³⁷ ¹³⁸ ¹³⁹ ¹⁴⁰ ¹⁴¹ ¹⁴² ¹⁴³ ¹⁴⁴ ¹⁴⁵ ¹⁴⁶ ¹⁴⁷ ¹⁴⁸ ¹⁴⁹ ¹⁵⁰ ¹⁵¹ ¹⁵² ¹⁵³ ¹⁵⁴ ¹⁵⁵ ¹⁵⁶ ¹⁵⁷ ¹⁵⁸ ¹⁵⁹ ¹⁶⁰ ¹⁶¹ ¹⁶² ¹⁶³ ¹⁶⁴ ¹⁶⁵ ¹⁶⁶ ¹⁶⁷ ¹⁶⁸ ¹⁶⁹ ¹⁷⁰ ¹⁷¹ ¹⁷² ¹⁷³ ¹⁷⁴ ¹⁷⁵ ¹⁷⁶ ¹⁷⁷ ¹⁷⁸ ¹⁷⁹ ¹⁸⁰ ¹⁸¹ ¹⁸² ¹⁸³ ¹⁸⁴ ¹⁸⁵ ¹⁸⁶ ¹⁸⁷ ¹⁸⁸ ¹⁸⁹ ¹⁹⁰ ¹⁹¹ ¹⁹² ¹⁹³ ¹⁹⁴ ¹⁹⁵ ¹⁹⁶ ¹⁹⁷ ¹⁹⁸ ¹⁹⁹ ²⁰⁰ ²⁰¹ ²⁰² ²⁰³ ²⁰⁴ ²⁰⁵ ²⁰⁶ ²⁰⁷ ²⁰⁸ ²⁰⁹ ²¹⁰ ²¹¹ ²¹² ²¹³ ²¹⁴ ²¹⁵ ²¹⁶ ²¹⁷ ²¹⁸ ²¹⁹ ²²⁰ ²²¹ ²²² ²²³ ²²⁴ ²²⁵ ²²⁶ ²²⁷ ²²⁸ ²²⁹ ²³⁰ ²³¹ ²³² ²³³ ²³⁴ ²³⁵ ²³⁶ ²³⁷ ²³⁸ ²³⁹ ²⁴⁰ ²⁴¹ ²⁴² ²⁴³ ²⁴⁴ ²⁴⁵ ²⁴⁶ ²⁴⁷ ²⁴⁸ ²⁴⁹ ²⁵⁰ ²⁵¹ ²⁵² ²⁵³ ²⁵⁴ ²⁵⁵ ²⁵⁶ ²⁵⁷ ²⁵⁸ ²⁵⁹ ²⁶⁰ ²⁶¹ ²⁶² ²⁶³ ²⁶⁴ ²⁶⁵ ²⁶⁶ ²⁶⁷ ²⁶⁸ ²⁶⁹ ²⁷⁰ ²⁷¹ ²⁷² ²⁷³ ²⁷⁴ ²⁷⁵ ²⁷⁶ ²⁷⁷ ²⁷⁸ ²⁷⁹ ²⁸⁰ ²⁸¹ ²⁸² ²⁸³ ²⁸⁴ ²⁸⁵ ²⁸⁶ ²⁸⁷ ²⁸⁸ ²⁸⁹ ²⁹⁰ ²⁹¹ ²⁹² ²⁹³ ²⁹⁴ ²⁹⁵ ²⁹⁶ ²⁹⁷ ²⁹⁸ ²⁹⁹ ³⁰⁰ ³⁰¹ ³⁰² ³⁰³ ³⁰⁴ ³⁰⁵ ³⁰⁶ ³⁰⁷ ³⁰⁸ ³⁰⁹ ³¹⁰ ³¹¹ ³¹² ³¹³ ³¹⁴ ³¹⁵ ³¹⁶ ³¹⁷ ³¹⁸ ³¹⁹ ³²⁰ ³²¹ ³²² ³²³ ³²⁴ ³²⁵ ³²⁶ ³²⁷ ³²⁸ ³²⁹ ³³⁰ ³³¹ ³³² ³³³ ³³⁴ ³³⁵ ³³⁶ ³³⁷ ³³⁸ ³³⁹ ³⁴⁰ ³⁴¹ ³⁴² ³⁴³ ³⁴⁴ ³⁴⁵ ³⁴⁶ ³⁴⁷ ³⁴⁸ ³⁴⁹ ³⁵⁰ ³⁵¹ ³⁵² ³⁵³ ³⁵⁴ ³⁵⁵ ³⁵⁶ ³⁵⁷ ³⁵⁸ ³⁵⁹ ³⁶⁰ ³⁶¹ ³⁶² ³⁶³ ³⁶⁴ ³⁶⁵ ³⁶⁶ ³⁶⁷ ³⁶⁸ ³⁶⁹ ³⁷⁰ ³⁷¹ ³⁷² ³⁷³ ³⁷⁴ ³⁷⁵ ³⁷⁶ ³⁷⁷ ³⁷⁸ ³⁷⁹ ³⁸⁰ ³⁸¹ ³⁸² ³⁸³ ³⁸⁴ ³⁸⁵ ³⁸⁶ ³⁸⁷ ³⁸⁸ ³⁸⁹ ³⁹⁰ ³⁹¹ ³⁹² ³⁹³ ³⁹⁴ ³⁹⁵ ³⁹⁶ ³⁹⁷ ³⁹⁸ ³⁹⁹ ⁴⁰⁰ ⁴⁰¹ ⁴⁰² ⁴⁰³ ⁴⁰⁴ ⁴⁰⁵ ⁴⁰⁶ ⁴⁰⁷ ⁴⁰⁸ ⁴⁰⁹ ⁴¹⁰ ⁴¹¹ ⁴¹² ⁴¹³ ⁴¹⁴ ⁴¹⁵ ⁴¹⁶ ⁴¹⁷ ⁴¹⁸ ⁴¹⁹ ⁴²⁰ ⁴²¹ ⁴²² ⁴²³ ⁴²⁴ ⁴²⁵ ⁴²⁶ ⁴²⁷ ⁴²⁸ ⁴²⁹ ⁴³⁰ ⁴³¹ ⁴³² ⁴³³ ⁴³⁴ ⁴³⁵ ⁴³⁶ ⁴³⁷ ⁴³⁸ ⁴³⁹ ⁴⁴⁰ ⁴⁴¹ ⁴⁴² ⁴⁴³ ⁴⁴⁴ ⁴⁴⁵ ⁴⁴⁶ ⁴⁴⁷ ⁴⁴⁸ ⁴⁴⁹ ⁴⁵⁰ ⁴⁵¹ ⁴⁵² ⁴⁵³ ⁴⁵⁴ ⁴⁵⁵ ⁴⁵⁶ ⁴⁵⁷ ⁴⁵⁸ ⁴⁵⁹ ⁴⁶⁰ ⁴⁶¹ ⁴⁶² ⁴⁶³ ⁴⁶⁴ ⁴⁶⁵ ⁴⁶⁶ ⁴⁶⁷ ⁴⁶⁸ ⁴⁶⁹ ⁴⁷⁰ ⁴⁷¹ ⁴⁷² ⁴⁷³ ⁴⁷⁴ ⁴⁷⁵ ⁴⁷⁶ ⁴⁷⁷ ⁴⁷⁸ ⁴⁷⁹ ⁴⁸⁰ ⁴⁸¹ ⁴⁸² ⁴⁸³ ⁴⁸⁴ ⁴⁸⁵ ⁴⁸⁶ ⁴⁸⁷ ⁴⁸⁸ ⁴⁸⁹ ⁴⁹⁰ ⁴⁹¹ ⁴⁹² ⁴⁹³ ⁴⁹⁴ ⁴⁹⁵ ⁴⁹⁶ ⁴⁹⁷ ⁴⁹⁸ ⁴⁹⁹ ⁵⁰⁰ ⁵⁰¹ ⁵⁰² ⁵⁰³ ⁵⁰⁴ ⁵⁰⁵ ⁵⁰⁶ ⁵⁰⁷ ⁵⁰⁸ ⁵⁰⁹ ⁵¹⁰ ⁵¹¹ ⁵¹² ⁵¹³ ⁵¹⁴ ⁵¹⁵ ⁵¹⁶ ⁵¹⁷ ⁵¹⁸ ⁵¹⁹ ⁵²⁰ ⁵²¹ ⁵²² ⁵²³ ⁵²⁴ ⁵²⁵ ⁵²⁶ ⁵²⁷ ⁵²⁸ ⁵²⁹ ⁵³⁰ ⁵³¹ ⁵³² ⁵³³ ⁵³⁴ ⁵³⁵ ⁵³⁶ ⁵³⁷ ⁵³⁸ ⁵³⁹ ⁵⁴⁰ ⁵⁴¹ ⁵⁴² ⁵⁴³ ⁵⁴⁴ ⁵⁴⁵ ⁵⁴⁶ ⁵⁴⁷ ⁵⁴⁸ ⁵⁴⁹ ⁵⁵⁰ ⁵⁵¹ ⁵⁵² ⁵⁵³ ⁵⁵⁴ ⁵⁵⁵ ⁵⁵⁶ ⁵⁵⁷ ⁵⁵⁸ ⁵⁵⁹ ⁵⁶⁰ ⁵⁶¹ ⁵⁶² ⁵⁶³ ⁵⁶⁴ ⁵⁶⁵ ⁵⁶⁶ ⁵⁶⁷ ⁵⁶⁸ ⁵⁶⁹ ⁵⁷⁰ ⁵⁷¹ ⁵⁷² ⁵⁷³ ⁵⁷⁴ ⁵⁷⁵ ⁵⁷⁶ ⁵⁷⁷ ⁵⁷⁸ ⁵⁷⁹ ⁵⁸⁰ ⁵⁸¹ ⁵⁸² ⁵⁸³ ⁵⁸⁴ ⁵⁸⁵ ⁵⁸⁶ ⁵⁸⁷ ⁵⁸⁸ ⁵⁸⁹ ⁵⁹⁰ ⁵⁹¹ ⁵⁹² ⁵⁹³ ⁵⁹⁴ ⁵⁹⁵ ⁵⁹⁶ ⁵⁹⁷ ⁵⁹⁸ ⁵⁹⁹ ⁶⁰⁰ ⁶⁰¹ ⁶⁰² ⁶⁰³ ⁶⁰⁴ ⁶⁰⁵ ⁶⁰⁶ ⁶⁰⁷ ⁶⁰⁸ ⁶⁰⁹ ⁶¹⁰ ⁶¹¹ ⁶¹² ⁶¹³ ⁶¹⁴ ⁶¹⁵ ⁶¹⁶ ⁶¹⁷ ⁶¹⁸ ⁶¹⁹ ⁶²⁰ ⁶²¹ ⁶²² ⁶²³ ⁶²⁴ ⁶²⁵ ⁶²⁶ ⁶²⁷ ⁶²⁸ ⁶²⁹ ⁶³⁰ ⁶³¹ ⁶³² ⁶³³ ⁶³⁴ ⁶³⁵ ⁶³⁶ ⁶³⁷ ⁶³⁸ ⁶³⁹ ⁶⁴⁰ ⁶⁴¹ ⁶⁴² ⁶⁴³ ⁶⁴⁴ ⁶⁴⁵ ⁶⁴⁶ ⁶⁴⁷ ⁶⁴⁸ ⁶⁴⁹ ⁶⁵⁰ ⁶⁵¹ ⁶⁵² ⁶⁵³ ⁶⁵⁴ ⁶⁵⁵ ⁶⁵⁶ ⁶⁵⁷ ⁶⁵⁸ ⁶⁵⁹ ⁶⁶⁰ ⁶⁶¹ ⁶⁶² ⁶⁶³ ⁶⁶⁴ ⁶⁶⁵ ⁶⁶⁶ ⁶⁶⁷ ⁶⁶⁸ ⁶⁶⁹ ⁶⁷⁰ ⁶⁷¹ ⁶⁷² ⁶⁷³ ⁶⁷⁴ ⁶⁷⁵ ⁶⁷⁶ ⁶⁷⁷ ⁶⁷⁸ ⁶⁷⁹ ⁶⁸⁰ ⁶⁸¹ ⁶⁸² ⁶⁸³ ⁶⁸⁴ ⁶⁸⁵ ⁶⁸⁶ ⁶⁸⁷ ⁶⁸⁸ ⁶⁸⁹ ⁶⁹⁰ ⁶⁹¹ ⁶⁹² ⁶⁹³ ⁶⁹⁴ ⁶⁹⁵ ⁶⁹⁶ ⁶⁹⁷ ⁶⁹⁸ ⁶⁹⁹ ⁷⁰⁰ ⁷⁰¹ ⁷⁰² ⁷⁰³ ⁷⁰⁴ ⁷⁰⁵ ⁷⁰⁶ ⁷⁰⁷ ⁷⁰⁸ ⁷⁰⁹ ⁷¹⁰ ⁷¹¹ ⁷¹² ⁷¹³ ⁷¹⁴ ⁷¹⁵ ⁷¹⁶ ⁷¹⁷ ⁷¹⁸ ⁷¹⁹ ⁷²⁰ ⁷²¹ ⁷²² ⁷²³ ⁷²⁴ ⁷²⁵ ⁷²⁶ ⁷²⁷ ⁷²⁸ ⁷²⁹ ⁷³⁰ ⁷³¹ ⁷³² ⁷³³ ⁷³⁴ ⁷³⁵ ⁷³⁶ ⁷³⁷ ⁷³⁸ ⁷³⁹ ⁷⁴⁰ ⁷⁴¹ ⁷⁴² ⁷⁴³ ⁷⁴⁴ ⁷⁴⁵ ⁷⁴⁶ ⁷⁴⁷ ⁷⁴⁸ ⁷⁴⁹ ⁷⁵⁰ ⁷⁵¹ ⁷⁵² ⁷⁵³ ⁷⁵⁴ ⁷⁵⁵ ⁷⁵⁶ ⁷⁵⁷ ⁷⁵⁸ ⁷⁵⁹ ⁷⁶⁰ ⁷⁶¹ ⁷⁶² ⁷⁶³ ⁷⁶⁴ ⁷⁶⁵ ⁷⁶⁶ ⁷⁶⁷ ⁷⁶⁸ ⁷⁶⁹ ⁷⁷⁰ ⁷⁷¹ ⁷⁷² ⁷⁷³ ⁷⁷⁴ ⁷⁷⁵ ⁷⁷⁶ ⁷⁷⁷ ⁷⁷⁸ ⁷⁷⁹ ⁷⁸⁰ ⁷⁸¹ ⁷⁸² ⁷⁸³ ⁷⁸⁴ ⁷⁸⁵ ⁷⁸⁶ ⁷⁸⁷ ⁷⁸⁸ ⁷⁸⁹ ⁷⁹⁰ ⁷⁹¹ ⁷⁹² ⁷⁹³ ⁷⁹⁴ ⁷⁹⁵ ⁷⁹⁶ ⁷⁹⁷ ⁷⁹⁸ ⁷⁹⁹ ⁸⁰⁰ ⁸⁰¹ ⁸⁰² ⁸⁰³ ⁸⁰⁴ ⁸⁰⁵ ⁸⁰⁶ ⁸⁰⁷ ⁸⁰⁸ ⁸⁰⁹ ⁸¹⁰ ⁸¹¹ ⁸¹² ⁸¹³ ⁸¹⁴ ⁸¹⁵ ⁸¹⁶ ⁸¹⁷ ⁸¹⁸ ⁸¹⁹ ⁸²⁰ ⁸²¹ ⁸²² ⁸²³ ⁸²⁴ ⁸²⁵ ⁸²⁶ ⁸²⁷ ⁸²⁸ ⁸²⁹ ⁸³⁰ ⁸³¹ ⁸³² ⁸³³ ⁸³⁴ ⁸³⁵ ⁸³⁶ ⁸³⁷ ⁸³⁸ ⁸³⁹ ⁸⁴⁰ ⁸⁴¹ ⁸⁴² ⁸⁴³ ⁸⁴⁴ ⁸⁴⁵ ⁸⁴⁶ ⁸⁴⁷ ⁸⁴⁸ ⁸⁴⁹ ⁸⁵⁰ ⁸⁵¹ ⁸⁵² ⁸⁵³ ⁸⁵⁴ ⁸⁵⁵ ⁸⁵⁶ ⁸⁵⁷ ⁸⁵⁸ ⁸⁵⁹ ⁸⁶⁰ ⁸⁶¹ ⁸⁶² ⁸⁶³ ⁸⁶⁴ ⁸⁶⁵ ⁸⁶⁶ ⁸⁶⁷ ⁸⁶⁸ ⁸⁶⁹ ⁸⁷⁰ ⁸⁷¹ ⁸⁷² ⁸⁷³ ⁸⁷⁴ ⁸⁷⁵ ⁸⁷⁶ ⁸⁷⁷ ⁸⁷⁸ ⁸⁷⁹ ⁸⁸⁰ ⁸⁸¹ ⁸⁸² ⁸⁸³ ⁸⁸⁴ ⁸⁸⁵ ⁸⁸⁶ ⁸⁸⁷ ⁸⁸⁸ ⁸⁸⁹ ⁸⁹⁰ ⁸⁹¹ ⁸⁹² ⁸⁹³ ⁸⁹⁴ ⁸⁹⁵ ⁸⁹⁶ ⁸⁹⁷ ⁸⁹⁸ ⁸⁹⁹ ⁹⁰⁰ ⁹⁰¹ ⁹⁰² ⁹⁰³ ⁹⁰⁴ ⁹⁰⁵ ⁹⁰⁶ ⁹⁰⁷ ⁹⁰⁸ ⁹⁰⁹ ⁹¹⁰ ⁹¹¹ ⁹¹² ⁹¹³ ⁹¹⁴ ⁹¹⁵ ⁹¹⁶ ⁹¹⁷ ⁹¹⁸ ⁹¹⁹ ⁹²⁰ ⁹²¹ ⁹²² ⁹²³ ⁹²⁴ ⁹²⁵ ⁹²⁶ ⁹²⁷ ⁹²⁸ ⁹²⁹ ⁹³⁰ ⁹³¹ ⁹³² ⁹³³ ⁹³⁴ ⁹³⁵ ⁹³⁶ ⁹³⁷ ⁹³⁸ ⁹³⁹ ⁹⁴⁰ ⁹⁴¹ ⁹⁴² ⁹⁴³ ⁹⁴⁴ ⁹⁴⁵ ⁹⁴⁶ ⁹⁴⁷ ⁹⁴⁸ ⁹⁴⁹ ⁹⁵⁰ ⁹⁵¹ ⁹⁵² ⁹⁵³ ⁹⁵⁴ ⁹⁵⁵ ⁹⁵⁶ ⁹⁵⁷ ⁹⁵⁸ ⁹⁵⁹ ⁹⁶⁰ ⁹⁶¹ ⁹⁶² ⁹⁶³ ⁹⁶⁴ ⁹⁶⁵ ⁹⁶⁶ ⁹⁶⁷ ⁹⁶⁸ ⁹⁶⁹ ⁹⁷⁰ ⁹⁷¹ ⁹⁷² ⁹⁷³ ⁹⁷⁴ ⁹⁷⁵ ⁹⁷⁶ ⁹⁷⁷ ⁹⁷⁸ ⁹⁷⁹ ⁹⁸⁰ ⁹⁸¹ ⁹⁸² ⁹⁸³ ⁹⁸⁴ ⁹⁸⁵ ⁹⁸⁶ ⁹⁸⁷ ⁹⁸⁸ ⁹⁸⁹ ⁹⁹⁰ ⁹⁹¹ ⁹⁹² ⁹⁹³ ⁹⁹⁴ ⁹⁹⁵ ⁹⁹⁶ ⁹⁹⁷ ⁹⁹⁸ ⁹⁹⁹ ¹⁰⁰⁰

A R T Y K V L XXVIII.

Komuby szło o cześć, iako prędko sprawiedliwość
vczyniona być ma.

Też

- 1** **E**ż a oblecuiemy/ y bedziem powinni każdemu z poddanych naszych ^{Roz. 3.}
1 Komu by kto o cześć/ przedka a nieodwołczna sprawiedliwość wzy- ^{art. 46.}
 nie na pierwszym blisko przyszłym Seymie walcym z Pány Radami naszymi ^{Roz. 4.}
 mi Wielkiego Xięstwa Litewsk: bez wśelakiey odwołki. A ieslibysmy na ^{art. 65.}
 pierwszym Seymie dla zatrudnienia spraw Rzeczyposp: tego sadzić nie mo-
 gli/ tedy już na drugim Seymie koniecznie to skończyć mamy/ a do rozsade-
 ku naszego wśelaką przymowką albo obwinienie poczciwości onego obwi-
 nionego nic nie ma szkodzić. **2** **A** choćbyby umarł/ albo zabity był/ nie do- ^{Roz. 7.}
 czekawszy tego rozsądku naszego/ tedy to iemu ani potomkom iego nie szkodzić ^{art. 18.}
 nie ma/ z służby naszej Krolewskiej y ziemskiej/ takowi przygánieniem ^{R. II.}
 nie mają się wymawiać. ^{a. 56.}

a Sprawy Criminal: Litew: na Seymie Walnym / każdego tegodnia w dzień le-
 den Wtorkowy mają być sadzone/ 1581. Criminal: Litew: a ktoby kogo pozwał o rzecz która
 się poczciwości tyje/ obiedwie stronie mają być gotowe/ żeby pokazał rzecz swą iąską
 która żądać obżalowanemu/ a obżalowanemu niewinność swoje/ 1565. o rzeczach która
 się poczciwości tyje.

ARTYKUŁ XXIX.

O mytach nowych, y o wolności zaśadzenia miasteczek,
 y o budowaniu mostow albo grobel w imionach
 szlacheckich.

- 1** **E**ż a wstawuie y przykazuie/ aby żaden człowiek w tym Pań- ^{Roz. 1.}
1 stwie naszym Wielkim Xięstwie Litewskim nie śmiał nowych myt ^{art. 14.}
 wymyślać/ ani na drogach/ ni na mościech/ ni na groblach/ ani na
 rzekach/ ani na przewożiach/ ani na targach/ ani na miasteczkach
 y skodolach albo karczmach/ na gościńcach w imionach swych/ kromia które
 bywały z starodawna wstawione/ albo mieliby na to listy przodków Na-
 szych albo Nasze. A ktobykolwiek śmiał myto podrożne/ y na targach
 nowe/ iakieżkolwiek sam bez daniiny naszej w imieniu swym zmyślać y wsta-
 wiać/ albo nadszary zwyczaj/ y daniinę Nasze podwyższać/ tedy to imienie
 w którym to będzie kto czynił/ gdzieby się to okazało za słusnym dowodem/
 traci/ y spada to imienie na Rzeczpospolitą y na nas Gospodarą do stołu ^{Roz. 9.}
2 Naszego Wielkiego Xięstwa Lit. **2** **A** którzy zdawna za przywilejami ^{art. 31.}
 y listami naszymi/ myto y mostowe na imionach swych biorą/ ci własnym
 nakładem swym w tych imionach swych po drogach/ gacie/ mosty/ groble/
 rowy/ naprawować mają. A gdzieby kto gaci/ mostow/ grobel/ napra-
 wionych niemiał/ a dla tegoby przejazd był trudny/ a komu by się na tych
 miejscach szkoda stala/ temu tenże pan kto myto bierze szkoda winien będzie
 oprawić/ y z nakładem co szukać szkody nałożyć. A Starostowie/ dziero-
 zawcy/ albo mytnicy Naszy/ iesliby także biorąc myto/ drog na imionach
 Naszych nie naprawowali/ tedy szkoda y nakład temu kto pozyskiwać co na-
3 łożyć winni będą płacić. **3** **A** którzyby też Xiężęta/ Pánowie/ Ziemianie/
 Blachta/ stare drogi stawami swemi zatopili/ albo zaorali/ przywłaszczając
 sobie pożytki/ także drogi nowe mają być położone/ nie tu krzywdzić
 ludzkom

ludziom przejeżdżym/ ale co może być naprościey / y tak aby było naprawo-
wane/ żeby z wozy ciężkimi wszędzie bezpiecznie przejazd był. Altemu inże
starodawne drogi na imionach/ y na grunciech swych/ na miejscach potrze-
bnych y lgniacych poprawować mosty mostić gacie gacie te które z staro-
dawną ludźmi to robili/ y wprzód beda powinni. ¶ A gdzieby na czym 4
imieniu albo gruncie zły przejazd był/ a szlachcie chciałby to naprawować /
a z tego sobie za nakład swoy pożytek mieć/ tedy ten ma się do nas Hospo-
dara wciec/ a my dowiedziawszy się tego przez Komisarzów naszych ku temu
imieniu przyległych mamy mu dać y ustanowić od kupców/ y innych przes-
iezdnych ludzi okrom stanów od tego tym Statutem wywołonych/ iako
o tym niżej napisano/ myto albo plát wedle ważności nakładu iego y łaski
Roz. 1. Naszey Gospodarskiej. ¶ Tak też urzędnicy y mytnicy nasi/ po dro- 5
gach/ miasteczkach/ y po wsiach naszych Gospodarskich/ y też Książeczych/
Pánstkich/ ziemianstkich/ gdzie przed tym mytanie bierano/ czasu Kiermaszów
y schodów/ żadnych myt y targowego wymyślać y brać nie mają. A jeśli
by ważyli się wezwać/ tedy mają gwałtu dwanaście kop groszy y szkody z na-
wiasła opłacić. ¶ A na rzekach portowych/ y na których port może być/ 6
gdziekolwiek w Pánstwie Naszym Wiel: Kieście żaden stawów nowych
stać y grobel sypać ku przekazie portu y spustu nie mają. ¶ A jeśli by kto
zwał/ tedy miejsce wolne ku portu ma zostawić/ tak też y iazy na rzekach
portowych/ gdzie z starodawną bywały/ żeby stać/ tedy przedsię ma
miejscą zostawić/ tak słusne/ aby iazem albo tamowaniem nikomu się szko-
da nie stała. ¶ A takich rzeczy Woiewodowie/ Starostowie/ y 7
dzierzawcy nasi/ każdy w dzierżawie swej mają dożyć/ a nowych myt/
aby na rzekach portowych/ na stawach y na groblach nie było/ także na iaz-
kach/ aby przechody słusne bez zawad na rzekach były zastawiane. ¶ A 8
ktoby z obywatelów tego Pánstwa naszego/ iakiegokolwiek stanu y narodu
szlachectkiego/ dla przy mnożenia sobie pożytku chciał na gruncie swym mia-
stekto nowe sádzić/ to mu będzie wolno wezwać y targowe w nim wedle
dawnego zwykłego obyczaju/ iako się to w miasteczkach innych Książeczych
y Pánstkich zachowuje/ ustanowić.

a Clá żaden wopornie nie ma sobie stawiać bez pozwolenia K. pod wra-
ciem maletności tej gdzie takie Cló wybierał/ Kázim: łągiel: 1447. Alexand: w Radom: 1508.
H. P. 95 96. Tamy/ groble nowe/ y iazy są zniesione/ 1607. Constit: 1598. fol: 521.
Tit: Bésieczestwo

Kładz Pleban Rudnicki/ Myta od szlachty brać nie ma oprocz Kupców/ pod winą
100 grzywien/ forum Trybunał in composito ludicio. Constit: 1647. fol: 13. Tit: Znie-
sienie Myta.

Myta według Instrukcyi Celnicy wybierać mają Coft: 1601. 1611. 1631. f. 14. tit: o Mytach:
Mytnicy/ Celnicy/ Zupnicy/ mają być osiedli y Chrzesciánia / Constit: 1616. fol: 14.
Tit: o Mytach. Żydzi trzymać nie mają/ Constit: 1589. Tit: Żydzi. fpl. 530.

Pisarzy na mycie w K. L. kwitowego tylko dwa grosze brać mają/ sub pena 100 kop.
Lit: Constit: 1589. fol. 530. Tit: Wolność od Cel.

Ani Koronny Kupiec w Litwie ani Litewski w Koronie raz oddawszy na granicy
swey myto/ płacić nie powinien/ Constit: 1589. fol: 555. Tit: Clá w W. K. L.

Wolności na myta stare/ Willa y innych Miasł W. K. L. dane według Przywilo-
sów ich/ przy mocy wiecznej mi gasy zostawione/ ibidem sub fine.

b Mieszkanie Wileński Most na Wiliey budować mają/ Constit: 1621. fol: 25.
Tit: Most Wileński.

Clá Morstke ex Dominio Maris Kro: J. M. y Rzeczypospolitey należa/ aby do porządku przysły starać się máia/ non derogando Iuribus aliorum, Const: 1637. f. 8. Tit: Clá. Clá Krolewieckie Łabugowskie zniesione są/ Const: 1641. fol. 17. Tit: o Clách. y druga Const: 1642. fol: 20. Tit: Abrogacya.

Clá ná Rzece Dźwinie zniesione/ w Krysiborku iednák Kupcy plácić máia/ Constir: 1641. fol: 16. Tit: O Zniesieniu.

ARTYKUŁ XXX.

O niebraniu mytá od szlachty y podwod ich.

- I** **E**ż a z láski dobroci nášey Gospodarstkey/ Kiazetom/ Pánom Rádnym/ Duchownym y swietcím / Bláchcie w tym Pánstwie Nášym dáiemy wolność te ná wodách/ ná drogách / to iest / suchym gościncem y wodnym/ ná tárgách y ná mościech/ tak po imionách Nášych/ iáko y po ich własných spuszczać / prowadzić y przedawác dobro wolnie z ich własných gumien każdemu iego roboty prawdziwey iego zboże/ á nie kupne / od tego myto nie ma być bráne / tak też y od podwod ich Blásheckich/ ktore z ich własnými rzeczámí y zbożem chodza/ od tego wšytkiego myto y mostowe bráne być nie ma. ¶ A iesliby co kupionego zboża / y iných rzeczy przy tym było / od tego máia myto plácić. ^{Roz: 1. art: 29.} **A** wšákże sámi osobámi swemi/ ábo gdzieby ich sámych przy tym nie było / tedy słudzy ich ábo sprawcy od nich posláni przytym / wiáry godni ná myciech nášych głownych/ gdzie bedzie wrząd Grodzki ábo mieyski / przed wrzędem tym / przy bytności sprawce ábo pisárzá mytnego / á gdzie wrzędu takiego niemáś / tedy przed sprawca mytnym máia przysiadz / iż iest prawdziwey iego roboty domowey. ¶ A co też przykupiono/ rota takowa/ iáko iest niżej nápisano/ y gdy ná iedney komorze przysięgá czynioná bedzie / tedy iuż ná inšych komorách nie potrzeba bedzie przysięgác / ále przepuszczone ma być zá kwitem / z oney pierwšey komory wziętym. ¶ A podwody bez przysięgi máia być przepuszczone / tylko zá listy y pieczęciami Pánow swych. Tymże obyczáiem y o lesne towáry / y inne gospodarstwo wšelákie ma się rozumieć / y ma być bez mytnie przepuszczano. Także y od tego myto ná Bláchcie bráne być nie ma/ kto z nich co kupiwšy ná swa własná potrzebe ná odchód domowy/ á nie ná przedáż / nikomu innemu obcemu ábo y poddánym swoim / badz z miast Nášych Gospodárskich / ábo z zágranicznych Pánstw powiezie. ¶ A ná mościech stárodawnych/ gdzie bedzie co przed tym dawano/ tylko od podwod takich/ ktore zboże przekupuiac ná przedáż bez listow Pánow swych wożacy / ci wedle stárodawnego obyczáiu máia dáwać mostowe. ¶ A przysięgá takowym sposobem ma być czynioná / **J**a N. Przysięgam Pánu Bogu wšechmogacemu w Troycy iedynemu/ iż ten towar ábo zboże ktore spuszczam / ábo wioze / y tu opowiádam / iest własny moy/ ábo Páná mego/ gospodarstwa domowego / nie skupiony / áni z cudzego imienia sposobiony / ále iest z własnego imienia swego / ábo Páná mego/ tak mi Pánie Boże pomóż. ¶ A tymże obyczáiem máia przysięgác odmieniwšy tylko słow tych / że z zástawnego imienia / ábo z dziezrzáwy dożywotney / te towáry ábo zboża spuszcza / ábo wiezie/ nie zákr

waiac w tym kupcom wszelkiego stanu / ktorzy zwykli ląsy y inſzych za-
powiść / y pod tytułem ich ſpuſzcząć / wzgore idac / iż ten towar wioze ábo
prowadze ná wlaſna potrzebe domowa ſwa / ábo Pána ſwego / nie ná
żadna przedaż ani ná hándel ále ná wlaſny obchod domu ſwego / ábo Pána
ſwego / czego ia ábo Pan moy obcym ludziom / ani ſwym poddányim prze-
dávác nie ma / ták mi Boże pomoż.

- a Clá od ſboz ſzlácheckich nie brác pod wina 100 grzy: 1581. 1588. o Mytach ná
Rzek: 1596. Karanie kto nieſłuſzne Myto bierze y ná R. L. 1598. Rzeki Portow
we wolne 1613. Targowe od Poddánych ſzlácheckich brác nie máia / 1616. o My-
tach Wodnych / kto wiecey wyciągá 500 grzyw: pláćć winien.
Dla gwałtowney potrzeby Rzeczypoſpolitey pozwolila ſzlachta R. Lit: Myto ábo
Cló pláćć od ſboz / Towarow / Bydla / y wſyſtkiego co zá granice prowadza woda
ábo ladem / Conſt: 1629. fol. 18 Tit: Auctio ſubſidiorum.
A drugi ráz ná lat dwie / okrom ſboz wlaſnych / Conſt: 1631. Tit: Auctio ſum.
b Cló od ſboza ſzlácheckiego nie má być bráne zá przwſiega / ſub pena 100 Marc:
forum in officio quouis, Conſt: 1581. fol. 373. Tit: Clá od ſboz.

A R T Y K V Ł XXXI.

O przeczyſcieniu rzek portowych.

D bacząc a pożytek niemniejszy ludzi narodu ſzlácheckiego / tákże y
miast náſzych gównych / do ktorychby ſie łatwiej żywnoſci y inſze
potrzeby ſpuſtem wodnym ſprowadzać mogły. Oſtawuemy / iż
ieſliby w ktorym kráiu / w tym Pańſtwie náſzym Wielkim R. e-
ſtwie Litewſkim rzeká portowa była / ktoraby do miast Náſzych gównych
ſpuſt mogl być / á przeczyſcieniaby potrzebowała / tedy Staroſtowie y
dzierzawcy dobr náſzych / gdzie tá rzeká przez grunty náſze idzie / poddányim
náſzym powinni beda one rzeki wyczyszcic / y port nápráwić / ták iáko by ſie
ná łomiegi / wiciny / náczynia wodne y ploty / drzewá ná budowanie y ná
drwá godne bez zawády przechodzić mogły b. ¶ Po temuż y wſyſtkie ſta-
ny / ták duchowne iáko y ſwiatekie / od naywyżſzey áż do niſzſzey oſoby po-
winni beda zachować ſie / y tákowe rzeki portowe przez imienie y grunty
ich idące wyczyszciać y nápráwować / iáko ſie wyſzey pomienilo / gdyż to nie
bez pożytku ich będzie / bo coby miał ná ſtu podwodách do miastá náſzego
gównego żywnoſci od wychowania iego zoſtáć / dla przedaże poſláć / to
może náczyniem wodnym przez kilka głowieká odpráwić. A kto puſzcze
ſwe nád portem ma / puſzczáć drzewá ná budowanie / y ná drwá godne /
wielki pożytek ſobie przybáwi. ¶ A gdzieby przez imienie ſpolne táka rze-
ká ſlá / á iedenby weſnił / ábo ile ich chcieli te rzeki do ſpuſtu wypráwić. A
drudzyby weſniſnicy ich do tego iednemu / ábo kilku ich dopomoc / y do wy-
czyſcienia tákiey rzeki przyczynić ſie niechcieli. Tedy ci ktorzy wyczyszcza /
máia tam Podkomorzego powiatowego wywieſć / á Podkomorzy ma ten
náklad ich zá dowodem ſłuſnym oſáćować / y Nam to ná liſcie ſwym o-
znáymić. A my Hoſpodár mamy temu ábo tym oſobom / ktorzy te rzeki wy-
czyſzcza / zá náklad ich dáć myto wybieráć od tych ktorzy ta rzeká zboże y in-
ſze towáry ſpuſzczáć ná przedaż beda. Wſáktże poty tego mytá im pozwolíc
mamy / poſi náklad ſwoy ná to wyczyszcienie rzeki weſniſiony wybiora.

Commis.

- ^a Commissarzo w naznaczono / aby port przed Gilią do Krolewca był przekopany / 1611. Rzeki navigabiles tu spuszczeniu towarow wolne być mają / Const: 1550. fol. 6. § Rzeki wshyskie.
 Specificuntur które Rzeki mają być wolne / Const: 1598. fol: 693. Tit: Rzeki Portowe.
 Rzeki Niewiaży port / w Rieydánach groblom nie ma być hamowany / Const: 1581. fol: 381. Tit: Niewiaża.
 Przeprowadzenie iey Kommissarzom poleczone / Const: 1598. fol: 697. Tit: Okolo drog.
 Rzeki Dziwny port / na którym Cła od Towarow Szlacheckich tolluntur, Const: 1598. fol: 90. Tit: Port Rzeki.
 Ryzanie powinni ją wyczyć / sub pena 1000 Marc: delatori soluenda. & damnorum refusione, forum za Dworem / Constit: 1607. fol: 862. Tit: o Przechyżczeni.
 Rzeki do Portu godne / każdemu wprztać wolno / Constit: 1613. fol. 23. Tit: O Rzekach Portowych.
 Rzeki Święta Ktoby chciał przechyżcić conceditur, Const: 1581. fol: 530. Tit: S. Rzeki.
 Na Rzekach Niemie / Sielu / Rusnic / Musy / Niemanku / tamy tolluntur propter monopolia tollenda, Const. 1607. fol. 861. Tit: o Tamach.
 Rzeki Wilis Mieszkanie Wilenscy y Korolenscy podieli się przechyżcić / y co za to / Constit: 1607. fol: 864. Tit: Wychyżczeni.
 Rzek Portowych żaden budynkiem nie ma impediować pod nagrodą sowną / ięliby sie komu przez to szkoda stała / & sub pena 1000 Marc: forum w Koronie Trybunali: a w Litwie wshedzie między sprawami obligowemil lubo w Grodzie Ziemiście / Const: 1631. Tit: o Rzekach.
 Rzeki Bereziny do Wilis przekopanie / Kro: Jego Mości Wladisławowi conceditur. Commissarii na postanowienie Cła assignantur, do lat pewnych. In posterum ten Port: Starostwu Borusowskiemu adiungitur, Const: 1631. Tit: Przekopanie.

ARTYKUL XXXII.

Ktoby pod kim co vprosil, a temu w przod dano.

- ^a **S**tawuemy a też / Ktoby pod kim imienie / ludzie / grunty / v Nas Roz: 7.
 Gospodará vprosil / y w Przywileiuby to sobie opisal / a v tegoby pod ar: 5.
 kim to on sobie vprosil / pierwey było nadáno / ábo ná Przywileiu Naszym Roz: 3.
 napisano / y to mu potwierdzono / y tego on vżywal / y w dzierzeniu był. ar: 44.
^b Tedy takowy pierwszy Przywiley ábo list przy mocy ma ostać / a za nim ten
 komu dano te rzecz / odzierzec y pozывать ma według listow y potwier
 dzenia naszego pierwszego. A poslednie listy wniewicz obrocone beda /
 tak sie ma rozumiec y o listiech na vrzedy.

- ^a Kto bedzie miał pierwsze prawo / y zapis do dobre / tego lepsze prawo / 1588 o
 Wazności Zapisow.
^b Przywileie ná Przywileie dáne / wágt mieć nie mają / Const: 1613. fol: 10. Tit:
 Przywileie.

ARTYKUL XXXIII.

Ktoby ná co listy vprosil, a tego w dzierzeniu nie był, y o
 Expectatiwach.

- ^a **S**z stawuemy / Jesliby kto v Nas Krola imienie / ábo ludzie / Roz: 7.
 ábo ziemie vprosil / y w listie dániny Naszey iemu to było opi ar: 10.
 sáno / a tego w dzierzeniu y vzywaniu nie był do dziesiáci lat / ar: 11.
 D 3 tedy

tedy y listy Násze/ y datá takowa potym żadney mocy mieć nie ma. ¶ **T**ak
też sprawuiac sie wedle praw Chrześciańskich/ y też ostrzegając/ aby
Roz. 4. miedzy poddánymi nászymi niebezpieczność y rosterki nie mnożyły sie/ *art. 30.* wsta-
Roz. 3. wiemy/ aby od tego czasu żadne listy/ ktore po łacinnie *Expektatíwami*
a. 61. zowią/ żadney mocy nie miały/ á choćiaiby od Nas były komu dane/ przed
sie dzierzane być nie máia. ¶ **N**izli b iesliby kto sam po swey dobrej woli
Roz. 3. przed Námí Gospodárem z wola Násza Gospodárska ná to przyzwolił/ á
a. 16. dzierzawy swey co zá żywota swego w dzierzenie komu puścił/ tego zá-
R. 7. a. 1 razem przy żywocie swym ma wstąpić/ y to ludziom w leciech dorostłym y
godnym.

Iure Regni Priuilegia præscribunt triennio, H. P.

• *Expektatiby solida, abo spolne dzierzzenia przeciw prawu pospolitnemu dāne/ nie
māio być dzierzāne/ 1550 Sig: Aug. Const: fol: 4.*

Wzajemny do żywocia y consensy prawnu nie przecie dnoe/ *Tamże.*

Dożywocie Oycem dane z dziećmi/ gdyby Ociec umiał ieden/ w dożywociu 30ffiat/
Const: 1562, fol: 20, § Dożywocia.

Dożywocie dwóm braci dane/ gdy jeden drugiemu wstąpi/ nie jest expectatywa/
Const: ibidem.

Dożywocie meżowi dane z żoną/gdy ieden umrze pozostały/przy dożywociu zostaje/
Const: ibidem.

A R T Y K V L XXXIV.

O niedawaniu dwóch dostoićstw ábo wrzędow
iedney ofobie.

3 A prosba * wszech stanow Wielkiego Księstwa Litewskiego /
 baczac My Gospodár zlepszym pożytkiem y ozdoba Rzeczypos-
 politey/ gdyż dignitarstwo y urzędy dwa sadowe iedney osobie
 dawane nie beda. Przeto wstawuujemy y mieć chcemy / y pełnić
 obiecujemy. Iż iedney osobie by nazacnięsney y nazasłużęsney dwuch
 dignitarstw w ławicy Kady Naszey / także dwuch urzędow ziemskich y
 dwornych/ y Starostw sadowych od tego czasu / y na wszytkie potomne
 czasy dawać niemamy. ¶ A ktoby iakiejkolwiek dignitarstwo w radzie
 Naszey ábo iaki urząd dworny ziemski/ bądź też Starostwo sadowe prze-
 ciw temu Statutu otrzymał/ takowego władzy niht podlec nie będzie po-
 winien. ^b Kowsem ktokolwiek go przed Nas Gospodará na Seym po-
 zowie/ tedy na pierwszym Roku iako nazawitym stanać ma / y stanieli ábo
 nie stanie/ My Gospodár tamże na tym Roku onego dignitarstwa ábo
 urzędu sadowego/ o ktory będzie pozwan odsadzić mamy / á insemu dać.
 A temu kto go o to pozowie/ tenże pozwany sto kop groşy zapłacić powi-
 nien będzie / y to na majątności iego odprawiono być ma / nie składając
 Rokow Statutowych.

Dignitářstwa y Urzędy nie násta być dáwane/ až pierwey przysięge odda Lip:
 1. dnia w Przemyślu. około Oniey W. K. L. przysięgły y ośiady być ma/ a dwuch
 Urzędnikow

Przedobry y miłyse żaden trzymać niema 1569. w Lub; 11. Aug. Digni: 1607 Válcancze/
które pod Seym przypadać beda/ w tydzień Seymu rozdawane być mała y na W.
K. Litew.

b Forum na Trybunali Tame o Válcancyach/ 1607.

ARTYKUŁ XXXV.

Aby się w dworzech Nászych Hospodárskich, żaden nie
stánowił.

Eż ^a wstánuiem/iz żáden Pan/ y niit z poddánych Nászych swowole ^{Roz: 3.}
nie w dworzech Nászych w Wielkim K. Lit. ieżdżac drogami/ nie ^{ar: 29.}
mała się stánowić/ y stáciey ná sie / y ná konie swe z dworow nászych brác /
stawow/ y sadzawek/ ieżior nászych wloczyć. A gdzieby kto ná przecim tey
wstáwie nászey uczynił/ w dworzech sie nászych stánowił / stácyá sobie y ko
niom swym z dworow nászych brat/ stáwy/ sadzawki/ ieżiorá wloczył. Tes
dy zá słusnym dowodem z práwá w tym połonány / ma ná zamku dwánas
ście niedźiel siedzieć/ á błody opráwić.

^a Aby się w Dworzech Nászych niit stánowić nie wáżył 1609 w Wárszawie w
Artykuł: Hetmánstkich/ 11 Parág: 3 początku,

Dominus P

O obronie ziemskiej.

A R T Y K U Ł I.

O powinności, iako wszyscy obywatele tuteyszego Pán-
stwa służbę ziemską służyć mają.

Roz. 3.
Art. 4.
Roz. 5.
Art. 7.

Stawniem też z przyzwoleniem PP. 1
Kad Naszych y wszystkich stanow poddanych Na-
szych Pánstwa tego Wielkiego Księstwa Litewskiego
iz wszystkie stany duchowne a y świeckie / Książetá /
Panietá / y urzędniccy ziemscy / dworní / Dworzanie
y ziemianie / Bláchtá chorągiewna / y wódowny / też Tá-
tarrowie y b mieścianie miast Naszych mające imio-
ná ziemskie / każdy od wyższego aż do niższego stanu nikogo nie wyimuiac /
lata zupełne mając / czasu potrzeby z Nami y potomki naszymi / abo przy Het-
mániech naszych / winni będą osobami swemi wojnę służyć / y wyprawować
ná służbę wojenną / kiedybykolwiek potrzeba była c wedle uchwały ziemi-
skiej Seymow wólnych / iako ná on czas będzie potrzeba wkładować / á
zwolając / gdyby ruszenie pospolite uchwalone było / to iest / iako ludzi o-
czyznych y przychodniow / z majątności iako oczystych / mającysztych / ku-
pnych / wysłużonych / y iakokolwiek nabytych. ¶ A wódowny / sieroty / y 2
dzieci lat zupełnych niemające / mają wyprawować według ważności
imion swych / konno y zbrojno / iako ná Seymie postanowia / á ná miejscu
namienionym przez list nasz / ma się każdy stawić ożywisto / y dać się popis-
ać y byćować Hetmánowi Naszemu Wielkiemu tego Pánstwa Wielkiego
Księstwa

3 **K**ieśtwá Lit: ná ten dzień/ ktory przez nas tu temu popisu będzie położon y
obiáwion. ¶ **A** iesliby kiltá bráciey nie dzielney było/ tedy brácia ma,
ia miedzy soba godnego lat dorostlego wybráwšy y posłać/ ktory z imie
nia nie dzielnego ma woynę służyć/ tymże obyczáiem iáko wyżej opisano. Roz. 6.
art. 10.

4 ¶ **C**hcemy też mieć y wstáwuiemy/ áby wšyscy poddáni nášy/ miešczanie/
czáśu gwałtowney potrzeby z inšemi ludźmi nášymi woynę służyli/ ábo z
dozwoleniem Nášym ná woynę wypráwowali według postanowienia

5 **Seymowego.** ¶ **A** ktoby z tych poddanych nášych/ śláchty/ rycerstwá
wšelákiego/ tákże y wšelákiego stanu/ máiac imioná ziemskie/ woyny nie
służył/ ábo przyiechawšy ná rok położony nie popisáł sie/ á choćby y popisó
wał á bytu nie doczekał/ ábo y bytowałšy sie/ bez woley nášey/ ábo Het
mána nášego wielkiego precz odiachał/ e ten imienie swe tráci ná Rzecz
pospolita/ y ná nas Hospodará/ pod tym obyczáiem/ iáko by woyny nie słu
żył. ¶ **A** dla tegoż my Hospodár obiecuiem ten wrząd/ Hetmáństwo wiel
kie/ godnym y doświadczonym ludziom narodu ślácheckiego/ rodzicom
stárodawnym tuteyšego Páństwa nášego Wielkiego Kieśtwá Litewskiego
dáwáć/ y to miejsce zásaďzác. Roz. 3.
art. 12.

a Duchowni ktorzy Oczyste dobrá máia/ *Rázim: 1368. Świetcy Obywátele/
ktorzy w różnych imieniach majątności trzymáia/ Zyg. w Krák: 1510 woynę służyć
máia/ H. P. 559. 56.*

b **Miešczanie** ktorzy dobrá Ziemiśle trzymáia woynę służyć máia/ *Alex. w Rádom:
1505. H. P. 202.*

Podstárościowie od pospolitego ruszenia wolni/ máia w Zamkách rešidowáć/ sub po
na de expeditione, Const. 1621, fol 9. § **A** i z áctym.

c **Obiecuiemy** iz Poddanym nášym ná Woynę nie káżemy bez Seymu/ *Rázim: w
Niešowej. 1454. Woyny ábo ruszenia posp. mimo pozwolenie Seymowe nie záczy
náć/ Steph: 1567. o Woynie. Tit: Litera Confir: oprocz gwałtu/ 1597 Lecz do zása
dzenia.*

Śláchta ktorzy w Mieście mieškáia/ á z lichwy żyła/ woynę służyć máia/ sub poena
confiscationis bonorum, Const. 1578. fol 335. Tit: O Śláchcie.

d **Syn** dorosty nie wydzielony zá Oycá/ brát zá brátá/ słuźba wojenna służyć mo
że/ *Rázim: w Niešow: 1454. 561. H. P.*

e **W Koronie** iesliby chorzał/ á przysádz niechćiał że chorzał/ imienie tráci/ *Zyg.
w Bydgosczy 1520. H. P. 563. Zdrayca Zyg. w Krák: 1510. H. P. 561.*

f **Hetmáńska** powinność podczas Interregni, Const. 1632. Tit: **Confederacya.**
Hetmáńska przysiega/ sub Interregno, Const. 1587. fol. 416. § **Ego Nicolaus.**
Hetmánow/ **Koronnego** y **Litewskiego**/ w **Inflanciech**/ wladza iáka być ma/ 1581.
fol: 510. Tit: o Wladze.

Hetman ná żadne prywatne potrzeby/ **Seymiki**/ y z iázydy **Rok** záczywáć nie ma/ sub
poena Bannitionis, Const: 1591. fol: 613. Tit: **Disciplina.**

A R T Y K V L II.

O postanowieniu y obronie ziemskicy.

1 **B**iecnuiemy y wstáwuiemy wiecznemi czáśy/ iz gdy będzie potrzebá/ Roz. 3.
art. 15.
przeciwko ktorego nieprzyaciela nášego obrony ziemskiej temu
Páństwu nášemu Wielkiemu Kieśtwu Litewskiemu/ ábo wálke
wieść/ tedy my Hospodár z Pány Kádami nášemi/ nie mamy y nie
będziem tego mogli uczynić/ áni šerebchezny áni plátu żadnego/ a y niákie
go poboru wstánowiáć/ ták ná poddanych/ **Kniáśkich**/ **Páńskich**/ y **ziemiáń
skich**/

skich/ iako też y ná miáściach / y poddánych Nášych Gospodárskich / áz pier-
wy Seym wielki wálny złożywszy / ná ktory Seym zá roztazániem y listy
nášymi beda powinni wšytkie/ stany Seymowi należace ziechác sie/ y tám
sie ná Seymie my Gospodár z Ich Moścía Pány Kádami y posly ziemskie
mi/ z porada/ y zgodnym przyzwoleniem ich takowe rzeczy o woynie námá-
wiác y stánowić mamy/ y iaki sposob spolnie zá vchwała wšytkich stánow
ná Seymie námowion y postáwion bedzie/ takowym porzadkiem/ y odprá-
wowác sie ma/ á nieinaczey. A bez Seymu y pozwolenia wšytkych sta-
now wšczynác y wieśc nie mamy.

a Podarkow áni Poborow żadnych ná dobrá R. Kad. Ducho: y Swietek: w Litwie y
Pol: oprocz Seymu y pp. Kad stánowić nie mamy/ Steph: 1576. Lit: Confir: f: 194.

A R T Y K V L III.

Oniewyzwoleniu z woyny listy Nášymi, y też kogo wyzwo-
lic wolno.

Ez a vstáwuiem / iż my nie mamy žádnego z woyny od služby 1
Ziemskiey/ tak słownym roztazániem / iako y przez listy náše wy-
zwalać y z woyská odpušćzác / tak też y Hetmánowie nášy wy-
zwalać y z woyská odpušćzác nie beda mogli / krom tych vrzedni-
kow y slug Nášych/ ktorych My Gospodár ná on čas dla poslug nášych
y spraw Ziemskich zostáwim. A wšákże y ci poczty wšytkie wedle
vchwaly Seymowej winni stáwić y wypráwowác. **b** A co sie do- 2
tycze Stárost y dzierzáwiec vkráinných / ci času wálki také powinni z
úniow swych w woysko iako inša šláchtá poczty swe ku službie Ziemskiey
wypráwowác y stáwić. A sám oni/ á zwolašćzác ci ktorych bychmy w woysko
listy Nášymi / y Pánowie Kádá ábo Hetman náš / iśc nie kazáli/ tácy
poczty swe/ co z vrzedow powinni stáwić máia dla obrony/ y potrzeb zam-
kowych przy sobie ná onych zamkách swych / ktore od Nas trzymáia
zostáwić.

a Wolności od pospolitego ruszenia ná Woynie Káne: y Podkán: wydatkác nie
mał Alex: w Piotr: 1504. H. P. 194.

Exempty Żolnierzom y inšym w Legacyách posłányim/ zá áttestacya in personalibus
przyjmowane być máia/ Confir: 1638. fol: 11. Tir: Exemptá.

Exempty Żolnierzá do Moškwy záciágnionego/ ápprobowane iuxta Constit: 1628.
Confir: 1633. fol: 13. Tir: Exempty.

b Chorých/ stárych y tych/ którzy ná potrzebie Rzeczyp: sa/ y Podstá: Zamkow
gránicznych wyzwalamy/ 1538 Zyg: w Piotr: okolo wyzwolenia zachowámy sie 1550.
Wićci jedne/ Dwor y sludzy nášy/ którzy przy nas beda wolni/ Zyg: Aug: 1563. také
którzy dla náuk do cudzych ziem wyiecháli/ opieť / idoneas personas stáwić máia.
1576. 30 Maii. Pozwolenie woyny.

Żolnierze od Sadow exempti, okrom do Zápisów/ Confir: 1564. fol: 48. §. Od
okázowánia.

O tymże Constitucya 1565. fol: 106. Tir: Okázowánie.

Żolnierze exempti, okrom przesádzonych w sprawách do Zápisu/ Mezoboystvá/
gwaltu, náiaždy/ y gwałtowne wybicia/ Constit: 1567. fol: 137. Tir: Żolnierze.

Ktoby sie exemptem záložyl/ á ná woynie nie byl/ spráwe trácił Confir: 1581.
fol: 381. Tir: Exemptcy. Reassumuntur Confir: Antiores 1621. fol: 18. O Exemptách.

Confir: 1627. fol: 5. Tir: Exempty.

Podkárošćowie od pospolitego ruszenia wolni/ máia w Zamkách residowác/ sub
pocna de expeditione, Constit: 1621. fol: 9. Paragrapho 4 Jé zátym. AR-

ARTYKUŁ IV.

O imionách zástáwnych, kto z nich službę Ziemską
slużyć ma.

Zest^a vstáwniem/ Jesliby ktory Pan ábo šláhcíc / ieden drugiemu ^{R. 8. a. 3.}
imienie w sumie pienenzy zástáwil/ tedy ten kto záfupil / y w dzie ^{R. 5. a. 7.}
rzeniu będzie službe Ziemską z tego zástepowác ma/ y powinien będzie. ^{R. 3. a. 4.}

^a Kto trzyma dobrá/ ten službe woienna slużyć ma/ *Zyg: 1544. H. L. 20.*

Službe woienna powinni slużyć nie ośledli z pienenzy / *Arendarze y Zástáwnicy/*
Const: 1621. fol: 13. § Zástáwnicy.

Dobrá ziemskie dziedziczne/ ná ktorych iest *servitium bellicum* od Stanu Szláhe-
ckiego/ żadnym prázextem nie máia być alienowane wlecznemi časý/ *Const: 1635.*
fol: 8. Tit: o Dobrách,

ARTYKUŁ V.

O Chorążych ziemskich, dwornych, y Powiatowych.

1 **C**horastwá^a we wšytkich ziemiách/ w powiećiech/ Wielkiego Kie- ^{Roz: 3.}
stwa Litewskiego / gđzie do tego času bywały takim rzademy ^{art. 12.}
spůsobem máia być záchowane. Izmy Hospodár / Chorążych i ^{R. 4. a.}
nášbych nie mamy vstánawiac / tylko zacnych ludži / godnych/ ro- ^{1. y 37.}

stropnych/ rodzicow własných tego Państwa y b ośiadłych w tym powiećie.

2 **W**šákžé tego vrzedu Chorastwá ináčey dáwac nie mamy/ zá obrániem
ná to pewnych osob przez obywatelow káždey zemie y powiatu/ tym porzad-
kiem iakó obieranie vrzednikow sadowých/ ziemských / w tymžé Státucie
iest opisáne. A z tych osob obráných / y nam od stanow podáných/ kogo sie
nam zPány Kádámy nášemy na przystoyniey zdác będzie/ tego my z zwierz-
chności Nášey Hospodárskéy / ná ten vrząd przeložem / y przywileiem

3 Nášym vtwierdziem. **A** Chorážy/ kiedy Choragiew będzie trzymác / ^{Roz: 9.}
ma mieć ná sobie zbroie dobra/ y helm/ ábo šyřak / ybroń / á koń pod nim ^{art. 1.}
aby był dobry/ á Choragiew sam Chorážy w husie swym ná šyřu ytu po-
trzebie ma dzieržec/ y štátecnie sie w tym vrzedzie ná potrebách nášých / y
ziemských ma záchowác według cnoty y powinności ná Chorážych nále-
žacey / nie záfádžáiac mieřcá swego inšym / pod štráta vrzedu / okrom

4 obložney choroby. **A** Choragwie máia im być dawáne z šárbu Náš ^{Roz: 9.}
šego/ wedle dawnego obyčáiu. A Chorážy Ziemski y dworny / či máia ^{art. 6.}
być w vrzedziech swých według dawnego obyčáiu záchowani. A w Zie-
mi Šmudzkiey według dawnego zwyřlego obyčáiu.

^a Rycerřki głowieť káždy Szláhc: y prostego Stanu/ pod swá Choragwla štá-
wic sie ma/ *Káz: Wielk. 1368. H. P. 572.*

^b Vrzednicy ośledli być máia/ *Zyg: aug: 1550.*

ARTYKUŁ VI.

O zbieraniu y ciągnieniu szláchty ná woynę.

Roz. 3.
art. 6.

Eżemy Gospodár dla porzadnieyszego ciagnienia ná woynie aby
w tym škoda ludziom nie była / tak vstáwuemy. **I**ż gdyby z
vchwały Seymu wielkiego wálnego / przyšlo do pospolitego ru-
szenia wšytkich. Tedy Choraży dawšy wiadomośc o tym blá-
chcie káždy w swym Powiecie ma wyiechác sam / y przez listy swe oznáymić
bláchcie miejsce ku ziaćhaniu ná granice onego Powiatu iáko przystoi cia-
gnienia ku zbieraniu woystá náznáczonego / y oznáymić dzień / ktorego dnia
v niego stánowieć sie máia. **A** takowe listy máia być obwoływáne / w
miescie / ná targách / przy kóścielech / y wšedzie przepisy z nich przybiáne
być máia. **A** oni powinni beda to uczynić / y do niego sie niewymawiaiac
w tym czásie y ná to miejsce / iáko im náznáczono będzie / od niego y z poczty
swemi iáko woynie służyć powinni ziaćhác sie / y táńże Choraży ziechawšy
sie z nimi / y máiać o káždym z nich dobra wiadomośc y piecga / máia po-
spolu ciagnác / co naprosćiey ku miejscu do popisu náznáczonemu. **A**
Káştelan téż iesliby z iákich przyczyn zaráżem z bláchtá w Powiecie swym
ziaćhác sie nie mogli / tedy ma co narychley w drodze z Chorażym y z Po-
wiatnikámi / ściagác sie. **A** b tam z Káştelanem ściagnawšy sie / ma
Choraży on Powiat / bláchte oddác y opowiadać Káştelanowi / y ozná-
ymić / iesli wšytkie spelná / czyli kogo nie máš / á kto iest. **A** gdzie w
ktorym Powiecie Káştelana nie máš / tedy do Máršalká / ktory w tym
tákaż mocmieć będzie iáko y Káştelan. **A** gdy iuż z Káştelanem ábo
Máršalkiem ściagnawšy sie Choraży z bláchtá / tedy wšyscy społem / pod
Káştelanowá / ábo pod Máršalkowá spráwa ciagnác máia do Woie-
wody tego Woiewodztwa / y ściagnawšy sie z nim Káştelan / ábo Már-
šalek z Chorażym / máia zdác y opowiadać bláchte Woiewodzie kogo nie
máš / á zácym. **G**dzie iuż wšyscy / iáko Pánowie Woiewodowie / Ká-
şteláni z Máršalkámi / y z Chorażymi / máia ciagnác ná miejsce od nas
náznáczone / ábo ku Hetmánu / gdzie rozkazano będzie / y w iednym miejscu
záwždy przy Woiewodzie stánowieć sie / á nie po rożnu / bedac w posluš-
benstwie y spráwie Pánów Woiewod swóich. **A** w tym ciagnieniu
máia tego z pilnościa strzedz y bronić powinni / aby Powietnicy iego ni-
komu żadney škody w drodze y stánowistách stóiac niweczym nie czynili /
ále sobie y koniom swym / zápieniadze targiem nie vstáwa / żywnośc ku
powáli. **A** kromia paše wolne času letniego ná siánożeciech y ná polách
prostych / zboża nie trawiac / y dármo nie biorac. **A** ktoryby nád zákaz
śmiał komu škodu uczynić / tedy Woiewodá / ábo Káştelan / póki do He-
tmána nie doćiagnie / ma im z takowymi spráwiedliwośc czynić y odpráwe
ná winnym y ná máietności iego / sam zaráżem nie przewlaczáiac czynić / á
Powietnicy / bláchtá / beda powinni onego we wšytkim / iáko wyžšey opi-
sano / poslušni być. **A** przeto nieposlušnym / y przeciwym / táńże win-
nym / zachowác sie y karác ich máia osadziwšy / o nim práwo / y co z práwa
zásluży / vćierpieć ma. **A** póki sie Choraży y bláchtá zá Káştelanem ábo
Máršalkiem ściagna / poty Chorażemu bláchte o škody w ciagnieniu
przez nich komu uczyniona / záśádziwšy przy sobie kílú bláchćicow sádzić y
według skázania odpráwe czynić wolno będzie. **A** gdzieby šło o

Roz. 2.
art. 18.

rzecz krwawa/ to iest/ o gárdło/ to ma być odłożono na sąd Hetmáński. Wszakże obwiniony w takiej rzeczy/ ma być przez Chorążego do rozprawy słubem zawniazan. Jesliby też kto z poddanych Nászych Bláchtę/ według tej ustawy Nászey do Chorążego ziąchac/ y z nim spolem ciągnac niechcial/ tedy takowy za oznáymieniem Chorążego/ ma być od Pána Hermaná w obozie więzieniem karan/ według baczenia Hetmáńskiego. A szkoda iesli by komu takowy w drodze uczynił/ sowito będzie winien/ za dowodem 7 žalobnego/ zapłacić. ¶ A Ziemiá Smudzka do woyská przyciągnac ma/ według dawnego obyczáiu/ pod spráwa Stárosty swego Smudzkiego.

a. Żołnierze w ciągnięciu zachować się mają iuxta Constitutionem, 1620. Const: 1624. fol: 1. Tit: Supplement.

Żołnierze W. X. L. to iest Rotmistrze powinni być possessionari z Chorągwiámi na miejscu naznaczone prosto dwie mile na dzień wchodzić/ bez zbytekow Stácyi/ podwód brać nie mają/ w dobrách Szlacheckich także Dworách y w dzierzawách Królewskich stáwać nie powinni/ Const: 1633. fol: 15. Tit: Disciplina.

Noclegow nie odmieniać ani skracac mają/ sub pcena infamiz. Od zwracátcy się podwody/pieniądze ktoby brał pcena capitis, Const: 1635. fol: 12 y 13. Tit: Disciplina. Ciż Rotmistrze/ nie powinni ludzi w służbie nie będące do Kompaniey na chleb przysię bierać/ Const: ibidem.

Żołnierze nie mają granic Koronnych z W. X. L. przechodzić/ ani Stácyi wybierać sub pcenis in Const: 1628. 1593. 1601. 1620. 1626. de disciplina militari sancitis, Const: 1641. fol: 22. Tit: O Żołnierzach.

b. Kástellan ábo rzadna wypráwa bylá dogládać ma/ H. L. 19.

c. Szlachta Powiátow/ z Kástellánem niech ciągnie/ y ten sprawiedliwość wkręsz wdzonym czynić ma/ 1510. Zyg. w Byd: H P. 570.

Żołnierze nigdzie nie mają miewać leży w dobrách Szlacheckich/ ani Duchownych/ á o szkody Pisarz polny/ może pieniądze zatrzymać ad satisfactionem, Const: 1588. fol: 48. Tit: O Żołnierzach.

d. Seymo: powaga Hetmánowi Koron: á Lit: w Lit: władza zupełna iest dána Karac przestępne/ 1590 Disciplina milit: 1581. o władzey Hetmáńskiej.

Hetman kogokolwiek więzieniem skarze na gárdle pozcimności tak ma być ważno/ iakoby to na Seymie bylo uczyniono/ Const: 1590. fol: 570. § Także też

Hetman z Rotmistrzami y Porucznikami/ ktorych może zasądzić/ wysłuchawszy zdania ich/ á pod czas według zdania swiego może Żołnierza skarac/ zwłaszcza w nagłym razie/ y bez námo w Rotmistrzowstwie/ Const: 1593. fol: 630. Tit: Deklaracya. Reassumuntur wszystkie Constitucye o władzey Hetmáńskiej/ Const: 161. fol: 21. Tit: Supplement.

Hetman Disciplinam militarema zachować/ Const: 1624. fol: 1. §. Supplement Woysk.

A R T Y K V L VII.

Wszystká szlachta Powiátowa powinni się stáwić pod Chorągiew.

1. Scemy a też mieć/ y przykázuiem groźno/ áby wszyscy poddani Nászy/ iako Stárostawie/ dzierzawcy/ Podkomorzy/ y inшы przędnicy Ziemszy/ Powiátowi/ tak Rycerstwo/ Bláchtá/ y każdy stan Bláchecki/ woynie służyć powinni będąc/ na woynie nigdzie indziej się nie byłowali ani stánowali osobámi swemi/ y poczty/ iedno pod Chorągwiá swá Powiátowá/ w którym są Powiecie osiadłymi. ¶ A iesliby 2 ktory z nich służył Nam Gospodáru w dworu Nászego/ ábo pieniądze żoł-

nierskie brać / albo też v ktorogo z Pánow Kád Nášych / albo vrzedników /
albo też v kogo innego / tedy ten powinien będzie pod Choragwia ná mieys-
scu swoim postáwić brátá / albo krewnego swego / albo tak dobrego blá-
chćicá iáko sam / áby tym mieyscá swego nie opuścił v nie omieścił pod
stráceniem imienia. A ten poczet iego / záwždy má być między inšá blá-
chta przy Chorażym / y pod spráwa Chorażego / á nie przy nim własnym.
¶ A Pánowie Kádá y vrzednicy Nášy Ziemsy y dworni / Xiążetá / Pá- 3
nietá / y ci máia sie stánowią ná mieyscách swych / według stárodawnego
obyczáiu / iáko niżej o tym opisano.

^a Káždy pod swoia Choragwia / powinien sie stáwić czásu náznázonego / pod
gárdlem y utrátá máietności / H. L. 20. Vrzednicy do popisu nie máia zámetki-
wác pod 200 kop winy / 1613. ná X. Lith: 1598. o Wybráncach W. X. Lit: 1590.
Káżdego Roku Stárostá popisowác má Wybránce w máietności R.

A R T Y K V L VIII.

O szláchćie ktorzy w róźnych Powiećiech imioná máia.

S Stáwuiemy ^a też / ktora bláchtá poddáni Nášy máia w róźnych 1
Powiećiech imioná swie / takow y ma w tym Powiećie w ktorym be-
dzie náglównieysze imienie swie / ze wšytkich imion oyczystych / wyslu-
żonych / kupionych y ziemskich / sam stácy poczet swoy stáwić. A inše
stany według wyżšego Artykulu siódmego zachowác sie máia.

^a Ktoby miał roina máietność / došć że sie w Woiewództwie lednym pokáże /
1587. Conf. Generali Waršaw: A ktoby.

A R T Y K V L IX.

O Duchownych iáko máia służbę Ziemską służyc.

Roz. 8. **S** Stáwuiemy / ^a iż wšyscy Duchowni z imion swych świetćkich y 1
art. 3. Kościelnych nádanych / z ktorych służbá Ziemská woienna bywála /
tak z imion swych oyczystych / kupionych / y zákupionych / bláchećkich / wo-
ynie powinnych / służbe Ziemská woienna máia służyc / tym obyczaiem / wy-
práwuiac z tych imion swych poczt y przy nim zá swoje osobe bláchćicá /
człowieká dobrego / woynie godnego / według vchwały Ziemskiej Sey-
mowey. A te poczt y swoje pod Choragwia stáwić máia Powiátowa /
między obywátele tych Powiátow / w ktorych kto z nich ktore imioná glo-
wnieysze máia. ¶ Też zá pozwoleniem wšytkich stanow / á zá próšba 2
R. 3. Kollegiatow Kollegium Wileńskiego / z imion tych / ktore od kogo kolwiek
R. 4. na to Kollegium nádane / albo iákimkolwiek sposobem nábyte do tego czásu
R. 5. máia / od wypráwowania ná służbe Ziemská woienna wolnymi czynimy.
a. 7. Ale iesli co wiecey imion do tego Kollegium Wileńskiego iákimkolwiek spo-
sobem po wydáníu tego Státutu potym nábyli / z takich imion powinni
rownó iáko bláchtá Wielkiego Xięstwa Litewskiego wypráwowác beda
powinni. ¶ Wšákże gódieby ná Seymie spolnym / podátek taki ná 3
obronę Rzeczyposp. był vchwalon. Tedy oni ze wšytkich dobr swóich
Kollegiáćkich / iákimkolwiek obyczaiem przed tym / y teraz nábytych / tá-
ko

4 Kowey podatek wydać beda powinni. ¶ A sprawy sadowe ze wszystkich
b dobr swoich / ktore teraz nabyte mają / odprawować beda tymże spo-
sobem / iako inſze ſtany Duchowne.

a A w Koronie Duchowni / ktorzy dobrą oyczyste trzymają / albo woynę ſłużyć /
albo bliſkim ſwym puścić mają / czego pod ſtraceniem 1368. Kaz: w Wiſlicy, H. P.
559. Duchowni z dobr oyczy: woynę ſłużyć mają / Zyg: w Waſſ: 1607. Duch: w Koro.
Duchowni w Kor: y W. X. L. w rok po expedycyey Sacry na obronę Rp. Annatę,
iako do Rzymu dają / tak do Stárby: R. dąć powinni / tamże o Annatách.

d Duchowni Conſtitucya O Dobrach Ziemſkich non alienandis & non de Religio-
ſis Nobilibus, także Patrimonii ſpiritualium Nobilium przyieſł / Conſt: 1635. fol: 8.
Tit: Ordynacya Rzeczypoſpolitey.

ARTYKUŁ X.

Aby ſię po fzykowaniu z woyská nie roziczdźali, y o ſtano-
wiſkách.

1 **T**ę ^a wſtawuiem / Jż każdy poddany naſ / popiſawſzy ſię wſytk /
obyczaiem wyżej piſanym z temiż ^a końmi y z broniámi / z ktorými
ſię poſkazał przy Naſ / albo przy Hetmánie naſzym / powinien będzie
woynę ſłużyć na tychże koniách / z temiż broniámi / aż do zupeł-
2 nego roſpuſzczenia woyská naſzego. ¶ A któryby poddany naſ / chocia
popiſawſzy ſię / y fzykowawſzy ſię bez woley y wiadomości Hetmáńſkiey / z
woyská przez ^b poiechał / albo co pocztu ſwego poſwinnego do domu ſwego
odpuſcił / takowy imienie traci iakoby woyny nie ſłużył. ¶ A ieſliby
3 ten kto pieniedzy w tego na ſłużbę woienną ^c bráwſzy / á byłby cłowiek nie
oſiádły / á to też uczynił / taki każdy cześć ſwą traci / iakoby z bitwy uciekł.
4 ¶ A na popiſie ma każdy z koniá Hetman naſ kazać y ſierc nápiſać / y piao-
tno ktore na koniu będzie w reieſtrze namálować. ^d A ſtánowiſká ſwe po-
wietnicy na woynie przy Chorążym w iedný mieyſcu / á nie rożno mieć mają.

^a Żołnierz koniá popiſanego bez dozwolenia Hetmáńſkiego / odmieniac / przeda-
wać nie ma / pod wrratę Żoldu. Ryſtunkow / bártwy w Kárcz: zaſtawiac / na nie-
grác pod gárdlem nie ma / Art: Woſenny na Seymie w Waſſ: 27. 28. Roku 1609.

^b Towarzysz gdyby z Woyská wyſechał bez wiadomości Hetmáńſkiey / iako ſam
Rotmistrz karány będzie / w Waſſ: 1591. Diſciplina Milit: fol. 613. O wládzey He-
mána Koronnego / także W. X. L. 1589. fol. 511. Deſkáratio / Conſtit: de Diſci-
plina militaris. 1597. fol. 640.

^c Hetman ma go wzdać na wywołaniey karác. O ząbronienu podwod y nieſtá-
nowieniu ſię na ſłużbę w Koronie y W. X. L. 1609. fol: 891.

^d Żołnierze ſtánowiſk / ſtácyi wybierać y żádných krzywó czynić w dobrách Du-
chownych y ſwiateckich nie mają / forum Trybunał peremptorię poena 1000 Marce
pro damnis ſalua Con: 1624. fol: 1. Tit: Supplement. Oſobliwa Conſtitucya o tym
X. L. ſłużąca 1626. fol. 6. Tit: Diſciplina. y Conſtitucya 1628. Tit: O Żołnierzách.

ARTYKUŁ XI.

Ktorzy dla niemocy ſwey na woynę iáchác nie mogą,

1 **S**tawuiem ^a też / Jeſliby ktokolwiek powinien woynie ſłużyć / z
Bożego dopuſzczenia byłby niemocen / obłożna choroba / zá ktora
na ſłużbę Naſze iáchácby nie mogł / á nie miałby ſyná doroſłego /
tedy ma ſię opowiedzieć Chorążemu ſwemu / w ktorego ieſt Po-
wiecie /

wiecie/ á przy nim trzema bláhcicom/ ktorzyby niemocy iego oczymá
 swemi ogladawšy/ y to máia Nam ábo Hetmánowi nášemu opowiedzieć
 pod sumnieniem swoim. A poczet swoy z imion/ y ná swoje mieysce czo-
 wieká dobrego y godnego/ ná woynne przecie posłać powinien. ¶ A Pán 2
 nowie Kádá y vřzednicy nášy/ y inše stany/ ktorzy pod choragwia powia-
 towa nie stoia/ tákowe w chorobie swey/ tymže obyczáiem wedle vchwały
 ziemstiey/ y waźności imienia swego/ poczet wyprawować ná woynne
 powinni. ¶ A wšákže pod časem woennym/ tákowy kto obložna cho- 3
 roba niemocen/ ma sie opowiedzieć Nam Hospodáru/ á w niebytności
 Nášey/ tedy Hetmánowi nášemu: A po záchániu z woyny/ káždy z
 Pánow Kád Nášych y inych stanow/ ma rzec dobrym slowem przed
 Námi Hospodárem/ iż prawdzimie obložna choroba nie mocen był.

^a Ktorzy choruią od woyny wolni być máia/ á iáko chory był ma przysiadzi
 Zyg: w Bydgi: 1520. H. P. 563.

^b Ná Woynne nie powinni Stárzy/ Chorzy/ Wdowy y minorennes sie stáwić/
 iednáś idoneos máia/ Const: 1621. fol: 7. § Patres-familias.

A co pogorzeli recenter, Const: 1621. fol: 13. § á Wściágnieniu.

A R T Y K V L XII.

O syniech, y o zástepowániu woyny ieden zá drugiego.

S ^a Stáwuim/ Ktoby z poddáných Nášych bláchy bedac sam 1
 zdrow/ á miałby syny v siebie á dorosle w osmnařtu lećiech á nie
 miniey/ á ten syn nie byłby z nim dzielny/ ábo y dzielny/ á byby
 godny l'u službie woienney/ tedy tákowy syn zá ^b oycá moze
 woynne služyc poczt'em oycá swego. ¶ A wšákže ten/ y tákowy oćiec / 2
 tego syná swego ma przywieść do Choráżego swego/ w ktorym powiecie
 iest/ y iemu opor wiedzieć. A Choráży ma go Hetmánowi opowiedzieć.
 A Hetman Náš bi rdzie powinien tákowego tu popisu/ y tu službie Nášey
 przyiać.

^a W Koroni z Roku 15. Mieszczyńie á biálegglo: 12. lata zupełne vzwawáia/
 lágiel: w Krák: 14 23. H. P. 286.

^b Syn niewył dzelony zá Oycá/ brát nie dzielony zá brátá/ woynie služyc moze/ Káz:
 1454. H. P. 561.

A R T Y K V L XIII.

Ktoby o mieřzkał ná rok do woyská przyiáchać.

S Stáwuim/ ^a Jesliby kto omieřkał roku ná popis/ przez listy 1
 Náše podołone/ y do woyská nie pospieszył sie/ y ná rok v nas y v
 Hetmáná nášego Wielk: Xięřtwá Litewskiego nie postanowił
 sie bez služney przyczyny/ tedy tákowych niedbáłych á nie poslu-
 řnych Hetman Náš Wielki w osobliwy Xięřtr ma kázáć wpisáć/ y tego
 dolożywšy/ iáko ktory dlugo omieřkał. ¶ A ci wšyscy takim sposobem 2
 karáni być máia. Iż My Hospodár przez Hetmáná Litewskiego/ mamy
 ich posłać ná gránice/ ábo tam gđzie tego potrzeba Rzeczypoř. ołáże/ á oni
 we dwoie ták wiele iáko zámieřkali/ záslugowáć beda powinni/ á to sie
 ma rozumieć o pospolitým ruřeniu z Semyu.

^a Żołnierza

^a Żołnierz pieniądze pienia: wzięwszy gdyby nie stął Kotm: przy popisie ma go opowiedzieć: Hetman ma go wydać na wymor: y odprawa wzyńić 1609. o 30 bronienu/Padwied y na W. E. L. fol: 890.

A R T Y K V L XIV.

Ktoby z bitwy vciekł.

¹ **S**tawuiemy a też/ktoby z bitwy vciekł/ takowy za słusnym dowo-
dem/od Hetmána przez wyrok Nasz Gospodárski/ imienie y część tráci.

^a Ktoby z bitwy vciekł/ mojego kájdý zabić/ á gdy takowy wydzie/ przecis beżeny
bedzie/ art: Woien: 1609 Const: 1620. fol: 5. Tit: O Żołnierz.

Żetmánskie artykuły tak są ważne/ iáko Seymowe postanowienie/ Const: 1590.
fol: 55. § Postanawiaie.

Tę artykuły approbantur y máia być do druku podane/Const: 1609. fol 889. Tit: Po-
rzadek. Podane są ibidem fol: 930. Tit: Artykuły.

A R T Y K V L XV.

Ktorzy náwoynie, koni, zbroi, broni, komu pożyczáia.

¹ **T**ę ^a vstawuiem/ Ktoby komu náwoynie bedac w woysku pożyczyl ^{Rez: 2.}
do okázu popisánego konia/ z broi/ y wśelákich broni/ z czym b sam ^{Art: 10.}
przyiechal służyć/ á toby ná niego bylo przewiedżiono/ od tego takowy
rynstunek pożyczony/ wśyték przez Hetmána Naszego Wielkiego Kie-
stwa Litewskiego zábran być ma.

^a Konia áni rynstunku pożyczac niemáia/ ták ten co pożyczyl/ iáko y ten v kogo
pożyczono/ ma ná kole siedzieć/ art: Wo: 28. 1609.

^b Żolnie: z żaden nie má mieć rynstunku od złotá/ áni srebrá/ tylko od żelaza/ á
rżemienia/ sub amissione stipendii, Const: 1620. fol: 5. Tit: o Żołnierz.

A R T Y K V L XVI.

Po czemu od popisu bráć.

¹ **S**tawuiemy/ a áby Hetman náš Wielk: Kieśt: Litewsk. nie kazał
wiecey bráć od popisu woyská nášego pisaćom swym/ tylko po
pulgrośtku od konia zápraca ich/ á to w ten czas kiedy sie woysko
náże zieżdża. A kiedy woysko náże ma być b rospuśczone/ tedy
² nie ma Hetman/ áni iego pisarze od popisu nie bráć/ pod lástka náša. A
Hetman z rejestru woysko rospuśczać ma. ¶ Wśákże kwirow blácheie
od Hetmána przy rospuścżaniu woyská nie bedzie potrzeba bráć/ oprocz/
ktoby sam dla iákich potrzeb swo ich potrzebował kwit wziąć. A Hetmána
wie máia Reiestrá spisania woyská porządne mieć y p lno ie chować/ y pisać
rże swe ná popis woyská ludzi dobrych/ bláchte/ y k temu przysięglych mieć.

^a Pisarz Polny ma być przysięgly/ 1591. de discipl. milit. przysięga Polnego Pisas-
rza H. L. 138. Pisarz Polny ná kájdý Mleśiac piechoty ma pisać/ Const: 1621.
fol: 19. Tit: O Pisarzu Polnym.

^b Ktoby kogo przedtem ábo odciągáiac we 2. Tledz: porw go ranił/ ná gardle
karány/ iáki wiedzie z Pánistwá wywol: dobra zábráć/ 1563. Okázowanie.

^c Pisarze Polni/ Salarium w prawie opisánym máia sie kontentować/ Const: 1616.
fol: 6. Tit: Obiáśnienie.

Pisarz Polny obecnie ma być w Woysku/ ábo mieć przysięgle substituty/ Const:
1626. Tit: O Pisarzu.

ARTYKUŁ XVII.

O Chorążych, aby ziemian domá nie osádzýwáli, y nie odpuszczáli.

S Stáwuiemy ^a teź y przykázuiemy aby Chorąży Nászy nie śmieli żaden z nich ziemianiná / y káždego stanu człowieká / wojnie należacego / domá od wojny wyzwalać / y z drogi abo z woyská odpuszczać. A iesliby ktory ziemianin domá został / á Chorążyby tego przed Hetmánem nie opowiedział / zátáił / á toby nań bylo przewiedżiono / iż to vinyślnie uczynił / tedy takowy Chorąży / wrząd swoy Chorástwo tráci.

^a R. J. 17. wyzwolic nie moze / patrz w tymże Statucie / Roz. 2. art. 3.

ARTYKUŁ XVIII.

O niazd ná domy y ná grunty szlacheckie.

Roz. II.
Art. I.

S Stáwuiemy ^a ktoby ná wojnie będąc / abo w drodze do woyská / badź teź z woyská ciągnąc / komu z duchownych abo świeckich stanów / ná dom abo ná gumno náieżdżał / abo stáwy y sadzawki łowił. Abo iákiegolwiek škody poczynił / y przy takim náieżdżie gwałtownym / iesliby kogo w domu takowym ^b zabił / abo ranił / zbil / abo gwałt y zniewolenie białey głowie uczynił / tedy ten ma zá słusznym dowodem gárdlem karan być. A gwałt y škody z osobná zá kážde náiechánie plácić z máietności swoiey ruchomey / y leżacey. ^c A iesliby nie ranił ani zabił / y boiu zbytniego żadnego nie uczynił / tylko co wziął abo škoda iáká uczynił / tedy winien będzie ten gwałt y škoda / ^e zá dowodem słusznym sobie to plácić. A o takie krzywody y škody / ukrzywdzony / ma sobie sprawiedliwości dowodzić w ciągnienu przed Chorążym / abo Káştelanem / abo Woioiwoda / według artykułu 80stego w tymże Rozdziale ^d á w woysku przed Hetmánem Litewskim. ^e A gdzieby kto z iákich przyczyn nie mógł sobie sprawiedliwości w ciągnienu / abo w woysku przed Hetmánem dowoiesć / takowemu y potym wolno będzie z osiádlým sprawiedliwości sobie dowodzić v sadu należacego / według uczynku / pożywáiac o to ná rok pierwszy záwity / tak do sadu ziemskiego y Grodzkiego. ^e A z nieosiádlým / tam sobie sprawiedliwości dowodzić / gdzieby go pod ktorym wrzędem przysćianac mógł / abo przed pániem iego komu by służył.

R. art. 17.
R. II.
art. 28.

^a Żołnierz ryb z kóśow / y spustow / także w sadzawkach y stawiech / żaden łowić nie ma / pod winą sub: art: Woien. 13. 1609.

^b Ktoby w ciągnienu w odciągnienu kogo zabił / ná gárdle kárany / á iesliby ziaćchal wywołány / y máietność zadržana być ma / 1563. Tit: Okázowanie.

^c W zboża aby koni nie puszczał / pod śledzeniem ná kole y záplaceniem sówito / art. Woien. 20.

^d Hetman kogolwiek skárze ná gárdle / abo poćciwości / tak ma być ważno / iákoby to ná Seymie uczyniono bylo / Const: 1590. fol: 570. ^e Także teź.

Bánnicye in Ciuilibus causis ná Żołnierzach in contumaciam otrzymane cassantur. A ukrzywdzony v Hetmanow sprawiedliwości dochodzić máia / Const: 1638. fol: 11.

T Oniesienie Bánnicyey.

^e Wrzędnié Szlachecki w Pospolite ruszenie škoda Páńska po przysiędż moze / Const: 1621. fol: 5. ^f Comprobácyá zaś.

Przeciwko Żołnierzowi záwse / Const: 1692. fol: 8. Tit: O Żołnierze.

AR:

ARTYKUL XIX.

I O żywności na wojnie komuby nie dostawało.
Stawuemy/ Komuby z poddanych naszych będąc na wojnie/ leżąc wojskiem na jednym miejscu/ żywności/ na samego albo na konie jego nie dostawało / takowy z widzem Hetmańskim ma iść iść y wziąć z potrzeba żywności / na siebie y na konie / a zapłacić według wstawy od Nas albo od Hetmana naszego na to położonej według wrodzania/ niżli drwa mają brać wolno/ gdzie beda stać. ^a Ale domow rozbić/ y płos tow palić/ stawow y sadzawek łowić ani spuszczać/ żyć/ iaryn wymyślnie trawić/ ani deptać nie mają. A koby takowy komu szkode uczynił/ ten szkode sowito ma zapłacić. ^b A iesli by kto na zbożach y iarynach obozem wymyślnie położył sie / y szkode uczynił / takowego P. Hetman karząc wedle szkody y występku jego ma / z nagroda słuszną wkrzymdzonemu. A koby też mając żywności w sobie w obozie dosyć / a przecie iey nie używając/ insey sobie nabywał/ y z widzem brał takowy to co weźmie temu w tego wziął sowito wracać albo płacić ma.

^a Drzewa zbudowania do palenia/ dyłow zgrózenia brać nie ma/ pod karaniem/ a koby sie wziął drzewo do municyey nalezace rozbić gardlem/ art. Wo: 12 1609.

^b Sluzebni ciągnąc na wojne/ szkod czynić nie mają/ stanowiska swe w polu mieć mają/ szkody na co uszkodzony przysięże/ sowito zapłacić/ Káz. w Wisl. 1368. H. P. 564. Żołnierzowi może Komistrz częśc Żołdu zatrzymać / aby z tego szkody wkrzymdzonym płacił/ Const: 1567. fol: 148. § A izby też.

Żołnierza gdyby Komistrz sprawiedliwości nie uczynił/ ma forum w Grodzie bliższym/ sine exceptionibus kládzenie pozwu w Młatności/ a nie ośiadłego na stanowisku/ Const: 1589. fol: 527. Tit: O Żołnierzach.

Resumitur Constitutio o tymże 1620. fol: 7. Tit: Ciagnienie.

ARTYKUL XX.

O braniu widza od Hetmana na żywność y co mu dawać.

I ^a Eż a wstawuemy chcąc to mieć/ iż będąc na wojnie/ komuby dla niedostatku żywności widza była potrzeba/ Tedy Hetman nasz wien będzie widzow przydawać na skupowanie żywności. A widzom ięż za te praca nic nie ma być dawano / iedno na gwałty/ boie / y temu koby na szkody swoje brał widza / takowemu widzowi ma być dawano na mile po groszu. A iesli na miejscu nie iędząc mile/ także ma po groszu dąć.

^a Żywność gwałtem nie ma być brana/ kupować mają według wstawy/ 1609.

art. Wo: napoy/ ryby/ korzenie/ targiem dobrowolnym płacić mają/ 1697.

Żołnierzom Hetman ma żywność stanowić/ Const: 1590. fol: 572. Tit. Szacunek.

ARTYKUL XXI.

O gwałt albo nachod woienny w obozie.

Roz. 11. **I**ęz a ięśliby kto bedac na służbie nášey / bądź w obozie albo w cia-
 art. 1. gnieniu / na drodze / ieden drugiego wymyślnie / albo obyczajem zwady
 Roz. 2. nętał / albo nęśedi na oboz / na stan / gwałtem / y kogo zabił / albo ranił / a
 art. 19. byloby to na niego przewiedżiono / ten gardło traci. ¶ Ięśliby nie rą-
 nit / ale wymyślnie swowolnie nęśedży / vderzył albo y nie vderzył / ale słowy
 nieuczciwemi stomocił / albo głode iaka uczynił. Takowego Pan Hetman
 z adowodem słusznym karac ma według baczenia swego / y według artyku-
 łow / ktoreby na on czas o spokojnym zachowaniu w woysku wydane byly.
 a Na stanowisku y przy stanowisku / ieden drugiego nęśedzac nie ma / pod srogim
 karaniem art. Wouy. przystawa bez wiadomości. Ktożaden obierac nie ma / Tamże.

ARTYKUŁ XXII.

O ludziach pieniężnych, mają z imion swych służbę
 ziemską służyć.

Ięz a vstawuim / Ktobykolwiek z poddanych Nášych pieniadze
 Náše / albo v Pánow Rad nášych / Kniáziow / Pánow / y inšych
 stanow ku służbie wojenney / ięzdney albo piešey brał / takowi ludzie pier-
 nieżni / Kotmistrze / y ich towarzyše osobami swemi / ci co za pieniadze
 Náše Gospodárskie służyć beda w husie nášym pieniężnym / b a co v kogo
 inego pieniadze beda bráli w pocście tego v kogo pieniadze wzięli / stáno-
 wic sie / y za osoby swe ludźi godnych błacheckich z pocztu / ktorzy z imion
 swych winni stáwić pod chorągwia Powiatowa / powinni beda vstá-
 wicznie mieć y stáwić / pod wina na nieprzybyłych do służby wojenney
 wyžey opisáney / aby za te pieniadze / ktore na służbę żołnierstwa biora / służba
 ziemska z imion ich nie ginela.

a podobne rozumienie Art. 1. w Roz. 2.

b Żołnierze na Żold zaciągani / od Pospolitego ruszenia wolni byli / Const: 1621
 fol: 7. § Hetmani y to tylko kiedy diuulium bellum.

ARTYKUŁ XXIII.

O przyimowaniu ludzi służebnych przybyłych iako się oni w
 ciągnięciu zachować mają.

Ięz a vstawuimy / Iż ludźi przybyłych / tak obcych iako y sasie-
 ckich / a zagraniczników / przyimować / y wieść do Pánstwa
 Nášego Wielkiego Xięstwa Litewskiego / y przez toż Pánstwo
 niemamy / aż z wiadomością y radami Rad nášych Wielk. Xię-
 stwa Lit. ¶ b Wszakże te ludźie przybyłe iako y rutenyše żołnierze / nie
 mają inšemi drogami / do inšego miejsca ciągnac / y na leżach sie rościładac /
 iedno tam / gdzie My Gospodár / albo Hetman náš wielki tego Wielk.
 Xięstwa oznaymi / y c leże rozpiske. A z drogi y z leżim od Nas y od He-
 tmana Wielkiego danyh y oznaymionych / oni ięzdzic w picowanie nigdziey
 nie mają. Ale tam w drodze na noclegach y na leżach z stron żywność
 zwożeziona / albo targiem albo vstawą / iako My z Radami Nášymi uchwa-
 lami

lim/ albo Hetman w niebytności Ulaſzey wſtánowi / máia Eupowác. A porzadek dodawánia tey żywności y cene/ tákże My Hoſpodár z Kádami náſzymi tego Pánſtwá w ten czás vchwalim wedle potrzeby.

- a. Cudzoziemcow ná dworze chowác nie mamy/ 1607. o cudzo: y ná W. R. L. Krol bez pozwolenia Kad/ oboygá Uarodu zgodnego / nie ma Żolnierza przyſmo-
wác y odprawowác Conſt: 1576. fol: 253.
- b. Hetman/ Koth: Towá: ná żadne potrzeby ſwol y prze: Żolnier: nie ma záciiagác/ 1591. Diſcip.
- c. Leze iáko nablížey ſiebie 1609. Porzadek okolo Żoln.
Żolnierzom Hetmani leze rozdávác máia/ Conſt: 1576. fol: 237. § Żold Żolnierzom.
Bez liſtu Hetmańſkiego Stároſtowie / lezy im dopuſcić nie máia/ Conſt: 1601.
fol: 735. Tit: o Kwarciánym.
Żolnierz gdyby ſobie bez liſtu Hetmańſkiego/ leza wczyni/ pcena 200. Marc: & reſuſie,
á nie oſiádłych/ pcena celli, Conſt: 1624. fol: 1. Tit: Supplement.

ARTYKVL XXIV.

O niedawaniu pieniędzy ná roty ſtanom niżej opifanym.

- T**ę wſtáwuiem/ iż czáſu wojny/ ktoraby z vchwały Szymowej ruſſe-
niem poſpolitym odprawowála ſie/ nie mamy Woiewodom/ ^a Stá-
roſtom/ y dzierzawcom vkráinnym/ ná te zamki gdzie ſtároſtwá y dzierzá-
wy máia/ ná roty dawác/ ále ſwemi poczty z vrzedow ich powinniemi tám
zostávác máia. A wſákże ten zamek Kotmiſtrzami y ludem ſłużeńnym/
wedlug potrzeby opátrowác mamy/ ktorzy Kotmiſtrze pod wladzá y ſprá-
wá tego Stároſty ábo dzierzawce być máia. ¶ Wſákże nie wymuiac
wladzy Hetmana Wielkiego niwczynym/ gdyż nie iedno Kotmiſtrzowie/ ále y
ſámi Stároſtowie vkráinni czáſu wojny pod wladzá y poſluſzeńſtwo Hete-
mańſkie należa. Nieſlibychmy potrzebowali/ ktorego z tych Woiewod /
Stároſty y dzierzawiec do polá / to nam zwiéſć ztąd/ y pieniądze ná ſłużeń-
ne ludzje dác iemu wolno będzie.

Roz. 2.
art: 3.

- a. Żaden Senator/ Stároſt: Sadowy Koth: wodzić nie moze/ 1591. De Diſci: áni.
Tatárowie/ 1613. o Uat:
Stároſtowie Vkráinni/ reſidowác ná Zámkach máia ſub-amilſione Stároſtwá / fo-
rum zá Dworem/ Conſt: 1620. fol: 16. Tit: Stároſtowie.
Stár: ſtw Sadowych Vkráinnych W. R. L. dzieciom lat niedoroſłym dawác
Krol Jego Moſć nie ma/ iedne ludziom godnym/ Conſt: 1633. fol: 19. Tit: Opá-
czenie Zámkow Vkráinnych.
Stároſtw Vkráinnych in ſolidum meżowi y żenie dawane iuz wiecey być nie máia/ Conſt: 1635. fol: 26. Tit: O Stároſtwách Vkráinnych.

ARTYKVL XXV.

O Błędnych ná Wojnie.

Roz. 14.
art. 25.

Stawuiemy / y tak mieć chcemy / Aby każdy w woysku naszym w I
ciągnienu / nie śmiał a konia blednego trzymać w siebie wiecey /
tylko przez noc y dzień. Ale po tym czasie zamierzonym ma go zarazem
wieść do Hetmána Naszego Litewskiego. A iesliby Hetman daleko był /
tedy do starzego swego / a on tegoż czasu ma do Hetmána odeśłać. b A
ktoby bledne trzymał wiecey niż przez ten czas pomieniony / takowy tego
konia powinien z nawiasła wrócić / tak też y każda rzecz znalazłszy / nieść do
Hetmána / a Hetman nasz ma kazać od blednych wiecey nie brać tylko od
konia groź. ¶ A o inſze rzeczy w obozie Hetmańskim zawołać / y to co 2
znalazi ma do przedu Hetmańskiego oddać / a przad Hetmański / temu czyia
co będzie ma kazać darmo oddać

Roz. 14.
art. 25.

- a Rzeczy należoney aby żaden nie chował / dłużej przez noc / Sedziemu opowie-
dziec ma / inaczey sadzon będzie / iako o Złod: Art: Woien: 24.
Slugi niezłego nie ma wywodzić pod gardłem / Art: Woieny / 11.
b Łozna Czeladź y Konie przy Chorągwiach nie powinni być / Const: 1633. fol. 15.
Tit: Disciplina.

A R T Y K V L XXVI.

Iako woynie służący, daleko w woysku od Hetmána stánowić
się mają.

Stawuiemy a też / Aby nikt nie śmiał daley mile od Hetmána ná-
szego w woysku stánowić się / ale tak iako im wedle czasu y potrzeby
Hetman rozkaze.

- a Leża żołnierska iako nablížey się do Hetmána być ma / 1607. Porząd: około
żołnierzy.

A R T Y K V L XXVII.

O zawściągnienu brania żywności przez ludzi
swawolnych.

Roz. 2.
art. 19.

GDyby a kto z poddanych Naszych iakiegokolwiek stanu / mieniac I
się ludzmi służebnymi żołnierzmi bez listow naszych abo Hetmána
Wielkiego tutejszego Państwa należy gdzie w Państwie naszym
Wielkim X. Litewskim położył / y tam na tey leży abo droga ciał
gnąć / żywność darmo abo wstawa brać / szkoda iako czynił / a byłby
gdzie blisko Hetman Wielki tego Państwa Wielkiego X. Litewsk. Tedy
taki ma być pozwany przed Pana Hetmána / na krotki czas iakoby mógł z
tego miejsca do Pana Hetmána przeiechąć / y okazać się z prawą przed
Hetmanem / ten ma być za to karan wedle zdania Hetmańskiego / a żywność
brania / abo szkoda iaka uczyniona z sownością z statku majątności jego /
ma być wkrzywdomonemu płaconą. ¶ A iesliby Pan Hetman daleko był / 2
y dosiągnąć go wkrzywdomonemu trudno było / tedy takowy swowolny od
wkrzy-

Roz. 4.
art. 29.

wtrzywdzonego ma być pozwany przed urząd nasz Grodzki na krotki Rok /
iako by mogł ziechąć. ¶ A gdzie by był nieosiadłym / tedy ma być postaw-
wion ku prawu przed tenże urząd Grodzki / y gdy tam ku prawu przycia-
gnion będzie / y z rozsądku urzędowego winien zostanie / ma być sadzon y
karan iako zboycą y łupieżcą / a skody z sowsitością z statku y majątności
iego odprawione być mają. ¶ Aieśli by przed Hetmanem albo urzędem ^{R. 1. a. 9.}
Grodzkim nie stał / y tego sie nie sprawił / tedy Pan Hetman albo urząd ^{Roz. 4.}
Grodzki ma takowego wywołać / y dać o takim po wszystkiej ziemi na urze-
dziech listy swoimi znać / aby był poiman / y tam tak karan / iako wyżej
opisano. ^{art. 7.}

¶ Ktorzy by z kupami zebraniem w dobrą nasie / Duch: Sawieck: w lezdzali
gwał: skody / trzymody czynili / Hetman ich sadzić ma / Dekret iego takley wagi /
iako Seymowey / 1609. Perzadek okolo Zolnierow Zold: y na W. X. L. 1613. o
ludz. Swawol. a w Miast: Urząd Mierny według Stat: Torun: sadzić ma / 1581.
Wartunek Lwowa y Wilna 1611. Deklar: bezpieczeństwa:

Baniti tym samym banicyey zbedzie / kiedy swawolnik zabije / nikt takiego niema
przechować, lub pena 500 Marc. vel complicitate infamis, Const: 1624. fol. 4.
Postanowienie.

Na Hetmany włożono aby swawolnikow z Woyskiem bili y karali Const: 1625.
i Deklarujemy.

Swawolni / ktorzy w obcych Państwach za granice wyćiągnawszy / trzymody lu-
dziom czynia / realsumpta Const: 1624. we dwie Tiedzieli post publicari: Const:
praesentis wrócić sie / y w Grodzie swym manifestacya uczynić powinien. A za He-
tmanistim zaleceniem na Seymie do czci mają przychodzić oprocz Starzych swych /
służyszy w Woysku swym kościem Czwierć przeciw Mostwicinowi / y przysługa
znaczną uczyniszy / Const: 1633. fol: 41. Tir: Reassumpeyo.

Przeci.

O wolnościach szlacheckich, y rozmnoże-
niu Wielkiego Xięstwa Litewskiego.

A R T Y K V L I.

O rozmnożeniu Wielk: X. Litewskiego.

M ^a Gospodár obiceniem też y ślubem to /
za siebie y za potomki Nasze Wielk: Xiąż: Litewskie / pod
ta przysięga nasza ktorasmy uczynili wszystkim obywatelom
wszystkich ziem Wielkiego Xięstwa Litewskiego. Jż to
sławne Państwo Wielkie Xięstwo Litewskie / y wszystkie
ziemie ku niemu z dawna y teraz należące / w sławie / w tytułach / w Sto-
licy / zacności / władzy / możliwości rozkazywania / y w innych wszelkich
należnościach y przysluchywaniu / y też w granicach / niczym umniejszać
y wymować / albo poniżać nie mamy / y owszem wszystkiego tego przy-
mnażać chcemy y będziemy. ¶ b X chocia by Pan Bóg z łaski swej
światey Nam Gospodáru użyć raczył Państwa inego / albo y Królestwa
tedy przecie tego Państwa Naszego Wielk: X. Lit. Xięzat / Panow / Rad
Duchownych y Światekich / y wszystkich przedników ziemskich y dwor-
nych / Szlachte / Rycerstwa / y wszystkich innych stanow niczym nie ponie-
żać / ale od wszelkiej lekkości y poniżenia strzedz y bronić będziemy z pomo-
cą Bożą / starając się o rozmnożenie y wywyższenie tego Państwa / y
wszystkich dostojności / ozdob y pożytkow / z największą pilnością y usilowa-
niem naszym.

ARTYKVL

- ^a Dostoieństwa y Wzedy dane/ nikomu brane być nie mają/ *Zygm: w Piotr: 1538. H. P. 171. Wolności/ dostoię: Przeroga: y Wzedy każdemu staniu mocne y nienaruszenie trzymać/ Zygm: Aug. w Lublinie. 1569. w Przy. o Uniey W. F. L. Też aby.*
- ^b Od nieprzyiaczela Jamki/ imioná odystawy/ R. J. M. obiecuie wracać zvie Oczyszny przed tym były/ *Zygm: Aug. w Lub: 1569. Też w Recupetacyey/ od nieprzy. Const: 1611. fol: 2*
- ^c Wolno Polako: w Lith: Lith: w Pol: majątności słusznym sposobem nabycić/ według onego prawa w którym imienie leży/ *Recess: Seymu Warsz: Mieściacá Marca 13. dnia, 1564. Jeszcze też nad to 1569. przyw: o W. F. L. Statuta y Przyw.*

ARTYKUŁ II.

O wolnościach Szlacheckich.

- ¹ **N**ależy a my Gospodár obiecuie słowem naszym/ za Nas y za potomki nasze Wielkie Książęta Litewsk. pod tymże obowiązkiem naszym/ iako wyżej w pierwszym artykule jest opisano / iż w byłych Książat y pp. Kąd iako Duchownych/ tak y świeckich / y w byłych wżednikow ziemskich y dwornych/ Pánow choragiewnych/ Szlache/ Kycerstwa/ Mieszczan/ y w byłych ludzi pospolitych w Wielkim Księstwie/ y we w byłych ziemiach tego Państwa/ mamy zachować przy swobodach y wolnościach Chrześciańskich/ w których oni iako ludzie wolni/ wolno obiecać z starodawną/ y z wiecznych swoich przodków sobie Pánow áz Gospodárov Wielkich Książat Litewskich żyli y sprawowali sie przykładem y sposobem wolnych Państw Chrześciańskich/ równuiac á iednąkó mając/ y tych wolności używając z sąsiadzy y bracia swa / Kycerstwem/ y innemi stany
- ² narodu Korony Polskiej. **A** osobliwie nad to/ przy swobodach y wolnościach ná przywilejach y listach Wielkich Książat Litewskich przodków naszych/ y od Nas im / tak w byłym iako y każdemu z osobná ná dostoięstwa/ wżedy/ ná imioná y ludzi/ ná grunty/ y ná cokolwiek danych/ y co ieśże beda dawane wprzód nieporużenie y nieodmiennie wiecznymi czasy chować. ^b **A** ktoby też chocia bez przywileiow/ za oczywistym prawem/ y iakimkolwiek obyczajem nabytych imion/ ludzi y gruntow swoich w dzie
- ³ rzeniu był za przodków naszych Krolow Ich Mości Polskich/ y Wielkich Książat Litewskich/ Władysława/ Jągielá/ y bratá iego Witoltá/ Zygmuntá wielkiego Książęta/ Władysława Jągielowego syná/ Kazimierzá trzeciego Jągielowego syná/ Jana Albrychtá/ Alexándrá/ Zygmuntá pierwszego/ y syná iego Zygmuntá Augusta/ y Henryká/ y za ktoregokolwiek z tych pánowania/ y też za nášego Bziesłiwego Pánowania/ ci sami y z potomki/ y bliskiemiswemi/ y teraz te wiecznie dzierżec mają y beda. **A** o takich
- wych dobrach y grunciech szlacheckich / aby wątpliwosć żadna nie była/ wolno ząwždy ze w byłymi pożytkami/ ktoreby siekolwiek ná ich grunciech pokazywały/ też y kruszce wśelakie / y okná solne zostawác máta. **A** my y potomkowie násy prześkądząc im nie mamy czasy wiecznemi wolnego używania.

- ^a Stany w byłkie Koron: y W. F. L. według Przywile: Listow y spisow náda nych/ wmacnia y wtwierdza wiecznemi czasy / *Zygm: Aug: w Lublinie II. Aug: 1569. Potwierd: Uniey. Wśhem w obec. Prawa Miast w byłkich J. B. M. in genere approbantur Const: 1589. f. 536. Tit: de Iuribus Regiarum Ciuitatum.*

b Eobykolwiek kto z Przodków swych gruntow trzymal takimkolwiek intenciem nazwanych bez listow albo za listy ante vnionem i wlecznie trzymać ma/Const: vnionis Anni 1569. versu Upatrzniemy też. fol: 176.

Ktobykolwiek o dobrą ante vnionem wleczność nabyte/ wprosiwszy sobie za dobrą R. J. M. Szlachcica za Dworem pozwał/ ten nie schodząc z tego sadu tamże zarazem/ zapłacić stronie pozwanej winy Tysiąc złotych powinien / a gdsieby poz-
zwawşy do poparcia tey sprawy/ kto sam nie stągał/ tedy takowy pod winę banis-
cyi popadać ma/ Const: Coro: 1633. fol: 39. Titulo O Dobrach przed Vnia wle-
czności nabytych. y Const: 1607. fol: 859. Tit: O Metrykach W. K. L.

c Kruszeze wśelaki y okna solne/ na gruntach Szlacheckich znaydzione/ przy Szlachcie zostawiać ma/ Steph: na Corona: 1576. Aby watpliwość żadną/ fol: 277.

A R T Y K V L III.

O zachowaniu w pokoju wſzytkich poddanych naszych oby-
watełw tego Państwa z strony różnego rozumienia
y używania nabożeństwa Chrześciańskiego.

Aż też przywileiem y poprzysiężeniem naszym iest wtwierdzono
pokoju miedzy różnemi w Religiey strzedz. Przeto y Konfederacja
czasu Interregni w tey rzeczy miedzy stany Korony Polskiej/ y
Wielkiego Kieſtwá Litewsk. czyniona/ w ten Statut słowo od
słowa iest wpisana/ aby wedla niey iako my Gospodar tak y wſyscy oby-
watele/ tych Państw zachowali sie / ktora Konfederacja z Polskiej Konſti-
tucyey według prawa każdemu narodowi należacego / w ten Statut w-
pisana/ y słowo od słowa tak sie w sobie ma.

My Rady Koronne, Duchowne y świeckie, y Rycerstwo, y wſytkie stany in-
ſze, iedney a nierozdzielney Rzeczypospolitey, z Wielkiej y Maley Polski,
W. X. Lit: Kiiowa, Wołynia, Podlasza, Ziem, Ruskiey, Pruskiey, Pomorskiey,
Zmudzkiey, y Inflantskiey, y Miasta Koronne. Oznaymujemy wſytkim w obec,
komu należy na wieczna tey rzeczy pamięć, iż pod tym niebezpiecznym czasem bez
Krolá Páná z wierzchnego mieſzkaiac, staralichmy sie o topilnie na zieżdzie Wár-
ſawskim, iakobyſmy przykładem przodków swych sami miedzy soba, pokoy, sprá-
wiedliwość, porządek y obronę Rzeczypospolitey zatrzymać y zachować mogli.
Przetoż statecznym iednostáynym zezwoleniem, y świętym przyrzeczeniem sobie, to
wſyscy, ſpolnie imieniem wſytkiey Rzeczypospolitey obiecujemy y obwieſzczamy ſie,
pod Wiara, poczeiwością, y sumnieniem naszym. Naprzod, żadnego rozerwania
miedzy soba nie czynić, ani rozłączenia żadnego dopuścić, iako w iedney nieroz-
dzielney Rzeczypospolitey, ani iedną część bez drugiey Páná ſobie obierać, ani ſpi-
knieniem osobliwym z inſemi narabić, ale według mieysca y czasu tu naznaczo-
nego ziechac ſie do gromády Koronney, y ſpolnie a ſpokoynie te ſprawę obierania
Páná, według woley Bożey do skutku ſłuſznego przywieść, a inaczezy na żadnego
Páná niepozwalać, iedno z takowa pewna, a mianowita umowa, iż nam pierwey
prawa wſytkie przywileie y wolności naſſe, ktore ſa, y ktore mu podamy po obraniu,
poprzyſiadz ma. A mianowicie to poprzyſiadz, pokoy poſpolity miedzy rozerwá-
nymi y różnymi ludzmi w Wierze y nabożeństwie zachowywać, y nas za granicę
Koronna nigdy nie ciągnac żadnym obyczajem ani proſbą Krolewską ſwa, ani płá-
ceniem.

cenieniem piaci grzywien na drzewce, ani ruszenia pospolitego bez uchwały Seymowej czynić. Przetoż powstać przeciw każdemu takowemu obiecuiem, ktoby mieysca albo y czas y insey do Electiey sobie obierał y składał, albo zamieszanie czynić na Electyi chciał, albo lud służebny osobliwie przyjmował, albo Electiey oney zgodnie od wszystkich zamkniętey sprzeciwić się śmiał. A iż w Rzeczyposp. iest różność niemala z strony wiary Chrześcijańskiej, zabiegając temu, aby się z tey przyczyny między ludźmi zaście iakie škodliwe nie wszczęło, które po inszych Krolestwach iasnie widzimy. Obiecuiem to sobie wszyscy spólnie za nas y za potomki nasze na wieczne czasy pod obowiaskiem przysięgi, pod wiara, czcią y sumnieniem naszym. Iż którzy iestemy różni w wierze, pokoy między sobą zachować, a dla różney wiary y odmiany, w Kościelech Krwie nie przelewać: ani się kárac odsadzeniem maietności, porzuciością, więzieniem, y wywołaniem, y z wieczności żadney ani urzedu, do takowego postępku żadnym sposobem nie pomagac, y owszem gdzieby ia kto przelewać chciał z tey przyczyny, zastawiać się o to wszyscy bedziemy powinni, chociażyby też pod obligiem wyroku, albo za postępkem iakim sądowym kto czynić chciał. Wszakże przez te Confederacya nasze z wieczności żadney nad poddanymi ich tak stanow Duchownych iako y świeckich nie wymuiem, y posłuszeństwa żadnego poddanych przeciwko Panow ich niepsuiem, y owszem iesliby takowa swawola gdziebyła pod obligiem nabożeństwa, tedy iako zawsze było, będzie wolno y teraz każdemu Panu poddanego swego nieposłusznego, tak w Duchownych iako y świeckich rzeczach według porozumienia swego skarac, aby wszystkie nadania z wieczności, y władze Krolewskiej dostojności Kościelney, iako Arcybiskupstw, Biskupstw, y innych wśelakich dobr, były dawane nie inszym, iedno Kościoła Rzymskiego osobom Duchownym obywatelom Polskim, według Statutu. A dobra Kościołow Grackich, ludziom teyże Wiary Grackiey, dawane być mia. A iż to do pokoiu wiele należy, aby różnice między stany hamowane były, a między stanem Duchownym y świeckim iest niemala różność o rzeczach świeckich doczesnych. Obiecuiem a wszystkie te między sobą porownać, na blisko przyszłym Seymie obierania. Pana sprawiedliwości porządek taki sobie zachowuiem w mocy, iaki sobie ktore Woiewodztwo doma spólnie postanowiło, albo ieszcze postanowi zgodnie, takze y około obrony potrzebney Zamkow pogranicznych. Ktożkolwiek się komu o pewny dług zapisał, y do Grodu mocnym zapisem, odpowiadać się poddał dobrowolnie, bądź przed śmiercią albo inż po śmierci Krolewskiej, takowy każdy według zapisu swego, niechay zwykły postępek prawa cierpi. A Panowie Starostowie będą powinni, mocą tego pospolitego obowiasku bez wśelakiey odwłoki obyczajem zwykłym sadzić y odprawować, y skutecznie wypełniać takowe sprawy. Oprocz tych Woiewodztw, ktore sobie kstali albo obyczay sprawiedliwości odprawowania osobliwy postanowiło w niebytności Krola, albo ieszcze postanowic ma Zapisy wśelakie y zeznawania dobr wieczyste przed iawnemi Xiegami uczynione: y ktore w przod będą czynione pod czasem niebytności Krola, w spólnym tey Confederaciey zezwoleniem. Umacniamy aby pod czasem niebytności Krola poczawszy od dnia śmierci Krolewskiej nikomu w postępkach prawnych dawność ziemska nie škodziła napotym do sprawiedliwości iego. Takze którzy mieli czas zamierzony brania pieniędzy, na przyszle Gody, albo na Nowe Lato, albo na iaki czas inż przeszły. Ci wszyscy aby byli powinni brać pieniądze swoje na piero wśesady dali Pan Bog po obraniu nowego Krola, albo na pierwsze leżenie Xiag.

Obiecuiem też to sobie, że na Electia naczyniona iadac, y na miejscu bedac, y do domu sie rozjeżdżaiac, gwałtu żadnego ludziom, y sami między sobą czynić nie będą. Te wszystkie rzeczy obiecuiem sobie y na potomki swoje chować statecznie y trzymać pod wiara, czcąc, y sumnieniami naszymi. A ktoby sie temu sprzeciwić chciał, a pokoy y porządek pospolity psowac przeciwko takowemu wysocy powstaniem na jego skazanie, a dla lepszej pewności tych wszystkich opisanych rzeczy, przyłożyliśmy pieczęci swoje, do tego y rekami własnymi podpisali. Działo sie to w Warszawie na sieździe wálnym Koronnym dwudziestego osmego dnia Ianuarij. Roku Páńskiego/ Tysiąc pieć set siedmdziesiątego trzeciego.

a Composiera między Stany Duchownymi y Świeckimi / abo na Sejmie blisko przesiłom uczyniona być ma. *Confirmatio Electiey w Andrze: 1576. fol: 244. Parag: Te wszystkie sprawy.*

steph: w Warszawie O Dzięścielnach 1581. fol: 379.

Artykuły do prawa W. K. L. tamże fol: 380 o sprawach osob Duchownych.

O Praescripcyach 1607. fol. 813.

O Dzięścielnach/ tamże.

Compositio inter Status, 1618. fol: 5.

A R T Y K V L I V.

My Hospodár, obiecuiem rozmnażać Wielkie Xięstwo Litewsk: y coby rozebrano y odeszło, zaś ku niemu przywrócić.

Tę dobrą Páństwá Naszego Wielkiego Xięstwa Litewskiego nie 1
winnieyszym/ y to co będzie przez nieprzyiaciół tego Páństwa odda-
lono/ rozebrano/ y ku innemu Páństwu od tego Páństwa Naszego kiedyś
kolwiek wproszono / to zaś ku własności tego Wielkiego Xięstwa przy-
R. 5. a. 7 wieść/ przywłaścić/ y granice náprawić obiecuiem. 2
R. 7. a. 3. A choćabyśmy też komu zagranicznikom przy granicach/ tych wzwyż mienionych/ ziemie/
imioná/ wsi/ ludzic/ dáli / tedy takowi máis służyć z tego Wielkiemu Xię-
stwu Litewsk. A ktoby niechciał służyć/ takowych przywileiow nie mamy
My y potomkowie Naszy dzierzeć.

a Od nieprzyaciół Moskiewskiego/ Janki/ imioná/ dobrá wszelakie odyskawszy/
A J M. obiecuiem tym wracać/ czyie te Owezyiny byly przed osiągnięciem/ *Const: 1611.*
fol: 2 Zygm. Aug: w Lu-linie 1569. Miesiąc Lip: 1 dnia Przywoł: o Dniey W.
K. L. Też w rekuperacyey/ fol: 177.

A R T Y K V L V.

O nie danie szlachty, y ich imion, ludzi, gruntow, y wszelakich wolności y też nie dania listow, y przywileiow przeciw temu Statutu.

Stawuiem a y wiecznymi to czasy chować y dzierzeć obiecuiem. 1
Iżáko przodkowie naszy Wielkie Xiążetá Litewsk. tak y My nie
zwykli nikomu niákim sposobem/ boiar / Szlachty y ich imion /
gruntow/ y ziem dawać / tak y teraz na wszystkie potomne czasy /
obiet

obiecujemy y przyrzekamy pod tą przysięgą naszą ktorąśmy uczynili w sę-
 kum obywatelom tego Państwa Naszego Wielkiego Księstwa Litewsk:
 boiar/ szlachty/ y ich union/ gruntow y wszelakiej majątności y innych swo-
 bod/ wolności/ y praw y nich odbierać y odwozić/ y niakim osobom
 ktorymkolwiek w tym Państwie obywatelom iako y zagranicznikom/ y po-
 stronnym/ y żadnemu inemu dawać y zapisować y niakim sposobem ode-
 dać nie mamy. ^b A gdzieby co otrzymano/ y wyszło iakimkolwiek oby-
 czajem przeciw temu Statutu/ to z prawa y z sadu sprawiedliwego przez
 Nas y potomki Nasze/ za rada Rad Naszych Wielk: K. Litew. na stronie
 2. odeszono y winowez obrocono być ma. ^c A przeto przywilejom/ tak w
 pospolitosci/ iako y każdemu z osobna nie mamy/ y nie będziemy moc dawać
 przeciw temu Statutu y Artykulow w nim opisanych. A ktoreby przed-
 tym wysly/ y potym z Kancellaryey Naszey po wydaniu tego Statutu od
 Nas przez kogokolwiek otrzymaće byly/ takowych My y potomkowie
 Naszy trzymać nie chcemy/ ale z prawa y sadu kasować y winowez obracać
 będziemy. ^c Wszakże komubychmy dali/ y z łaski naszey dawać chcieli ro-
 dzicom Wielk: Księst: Lit. unioną naszę spadkowe/ y w nich Boiarrowie/ a
 choćaby y szlachta była/ a unioną swoje zdawną y nowo też przez dani-
 onych Panow/ po ktorych na nas Gospodara te spadki przyszly mieli/ y
 onym służyły/ a listem y potwierdzeniem Naszym nie wyzwoleni/ w tym
 mocy tak y bezodroblivosti Naszey/ y potomkow Naszych nie zamylamy/
 wszakże w mocy swej mając.

^a Żadnemu Szlachcicowi majątność nie ma być brana / aż pierwej prawem osas-
 dzony będzie/ *Kaz: w Nieświe: 1454. H. P. 240.*

^b Jako wolno wspominać się Dobre do Stolu R. J. M. wolno też będzie każdemu
 dochodzić dobre swoich bez dawności/ *Zygm: III. na Koro: w Krak. 1588. Bona nullo
 iure recepta, fol: 460. Ktorzy się z uniami Panom dla obrony oddali/ Zygm: Aug:
 1569. II Aug: fol: 195.*
 Ktoby wprosił dobrą Szlacheckie za R. winą fl. 1000. *Const: 1633. fol: 39. Tit:
 O Dobrach.*

^c Dobre spadkowych Książeczych y Szlacheckich *Krol Aug: wolny kasunek podług
 woli y łaski swej w rozdawaniu zachował/ Const: uniois 1598. fol: 177. versu 2 i 3
 już od tego czasu. Vide in simili Const: 1562. fol: 26. Tit: Dobra na R. J. M. przye-
 padające/ Const: 1576. fol: 280. Tit: O Dobrach Iuris.*

ARTYKUL VI.

O Seymie wálnym, o Seymikách powiatowych y wyprawo-
 waniu ich, y posłaniu z nich poslow ziemskich na wálny Seym,
 y o wolnych woźnych, od woyny. Także o przyjeżdżaniu
 Panow Rad vrzednikow ziemskich y Szlachty.

Stawniemy/ ^a dla lepszego porządku we wszystkich rzeczach y spo-
 sobow ku sprawiedliwości y obronie/ iżby z wola wszystkich na
 Seymie potrzeby się ziemskie stanowiły/ odprawowane byly/ aby
 wiecznemi czasy przed Seymem wielkim wálnym/ który mamy
 My y potomkowie naszy zawsze kiedy tego potrzeba wkaże Rzeczyp: za po-
 rada Rad naszych tegoż Państwa/ składane listy naszymi byly/ też Seymi
 3 powia

powiatowe/ a mianowicie na tych miejscach/ Woiewodztwach niżej tu napisanych y postanowionych / ktore Seymiki/ tak za listy naszymi beda stas dane nie na bliższy czas y rok tylko za sześć niedziel przed Seymem wielkim. A listy nasze takowe Seymowe/ mają być przynoszone z dworu naszego do Woiewodztw y Starostw sadowych/ y oddawane do rąk przedom Grodzkich/ za czasu przed Seymikami niedziel za dwie. ^b A przad ma te listy rozsyłać przez woźnych powiatowych do Pánów Rad / do Książat/ Pániat/ przedników ziemskich y powiatowych / y do innych stanów narodu słacheckiego/ do tego przedtym z starodawna z Kancellaryey naszej listy posylano/ do domow ich mają nosić. A dla wszystkich pospolicie w miejscach/ w miasteczkach/ naszych/ na targach/ y przy Kościelech parafialnych/ obwoływac/ y kopije z listow naszych przybijać. ¶ Takowymże obyczajem ² ołoko rozsyłania listow naszych woiennych / przad Grodzki zachowac sie ma. A woźni powiatowi winni beda te listy nasze z pilnością roznosić/ pod karaniem ich za to przez przad Grodzki/ więzieniem wedle baczania swego/ gdyż woźni dla takowych poslug ziemskich/ od sluzby woienney wolni być mają. ^c Na ktore Seymiki mają sie zjeżdżać y bywać te osoby/ Biskupowie/ Woiewodowie/ Kąstelan y przednicy ziemscy/ Książetá/ Pánowie y słachtá/ każdy w swym Woiewodztwie albo powiecie. A w ziemi Smudzkiej Biskup/ Starosta Smudzki/ Kąstellan/ Ciwunowie/ y inni przednicy ziemscy/ y Rycerstwo słachtá. ¶ A namawiac o tych rzeczach y ³ potrzebach ziemskich/ ktore im na tych listach naszych/ y przez posla naszych oznajmione beda. ^e Nie mniej też y o wszystkich potrzebach y doleglosciach onę powiatu y Woiewodztwa/ y zezwolimy sie wszyscy iednostawnym zdaniem/ mają obrac poslow swoich/ to jest / od każdego sadu ziemskiego ile ich w tym Woiewodztwie bedzie po dwie osobie / y poslac ich na Seym / oznajmimy y poruczymy wszystkim o czym wedle listow naszych Gospodarskich/ y też w swoich potrzebach/ radzić/ namawiac/ y stanowic beda / dając im moc na tym takowym wálnym Seymie postepowac y konczyc te rzeczy/ ktore im na Seymiku zlecono/ y na instrukcyi za pieczęciami obywatelow tego powiatu podane beda. ¶ A poslowie ziemscy/ miejsca y wota ⁴ swoje mają miec wedle porzadku Woiewodztw y powiatow / iako ktore po ktorých miejscach swoje zwykłe mają. A każdy z miłości y powinności swej ku Rzeczyposp. powinien na te Seymiki przybyć. A ktoby nie przybyl/ pod to wszystko podlega co sie tam stanowi. A Seymik daley stac y sprawa na nim isc niema / tylko nadaley przez cztery dni/ ale przyjeżdżając wszyscy na Seymik winni beda pierwszego dnia. ¶ ^d A miejsce y porzadek zasiadania y wot na zjeżdżiach y Seymikach / tym obyczajem ma być/ Woiewoda/ Kąstelan/ a gdzie Kąstelana niema/ Mąrszałek onęgo Powiatu/ Podkomorzy/ Choraży/ Sedzia/ Podsedek/ Woyści/ Stolnik/ Podstoli/ Pisarz ziemski/ zátym przednicy Grodzcy/ Pánowie/ y inși słachtá.

^a Seym znaczy ciáło Królestwa wshetkiego/ Alexand: w Piotrk: 1504. H.L. 261.

^b Seymy wolne y powiatowe dla snadniejszego obmyślania spraw Rzeczyposp. sładane być mają/ Zyg. Aug. 1550. Aby za szesnago fol: 4.

Seym wálny sześciu niedzielny we dwie lecie ma być. A gdzieby pilna y gwałtowna potrzeba

- potrzeba była/ iako czas znieście Składany ma być/ Const: 1566. fol: 255.
 Seymy Rozonno 3 R. L. spólne być mają/ Const: 1564. fol 56. § Co sie zaście.
 A druga Constitutio vnionis, 1569. fol: 174. § Seymy y Rady.
 Seymu miejsce Wárszawę excepto casu & impedimento ibid. fol. 179. § Miejsce.
 Seymy/ Seymski Powiatowe vprzedać mają/ a listy we dwie abo trzy Tiedziele
 przed Seymskiem mają być publikowane.
 Seym wálny ani stracáný/ ani prolongowany być ma/ ale na pięć dni przed confluens
 posłowie zgodnem artykułami do Senatu przysć y znosić się powinni/ Const: 1633.
 fol: 14. Tit: Conclusia.
 b Listy Seymskowe Starostowie rozsoląc mają.
 Seymow dwuniedzielných Składac in posterum nie wolno/ tylko sesćniedzielný Krolu
 wshy/ solennitates byle wczesna wshytkim wiadomosc dosła/ Const: 1637. fol: 1.
 Tit: Wshem.
 Reassumowano toz/ Ale dwuniedzielný sine solennitatibus, wolno Krolowi Jego
 Mości bedzie złożyć/ Const: 1638. fol: 5. Tit: Seym.
 c Duchowni y Swietocy na Seymie być mają. 1565. fol. 84. Tit: Seymski Powiat
 rowe/ fol: 84.
 Spolne Seymy oborga Narodu w Lub: 1569. 1 dnia Lipca przywilej o Dniey Sey
 mow innych/ fol: 176.
 Miejsca Drzednikow Bracławskiego y Wolynskiego Woiewodztw/ Const: 1589.
 fol: 526. Tit: Miejsca Const: 1611. fol. 26. Tit: Ordo Officialium.
 Ciwun Trocki przed wshytkimi Drzednikami Ziemiemi miejsce wyjsze ma/ Const:
 1598. fol: 699. Tit: Miejsce Ciwunowi.
 e Kto bedzie Deputatem/ Poslem być nie moze/ takze Posel Deputatem/ Const: 1616.
 fol: 3. Tit: O Deputatách.
 d Sad abo Seym kto zgwałci/ na gardle karany bedzie/ a iesli wciecze/ mloch bedzie
 wymolany/ Zyg: w Bydgo: 1520. H. P. 455. Const: 1616. fol: 3. Tit: O przyjeżdżaniu.

A R T Y K U L VII.

Opieniądze strawne posłom ziemskim, wyprawując ich na
 Seym wálny.

S A spolnym a namowieniem y zgodnym przyzwoleniem wshytkich
 stanow obywatelow tego Państwa naszego Wielkiego R. Litew.
 Wstawuiem chcac to mieć na czasy potomne / iż po obraniu Po
 słow z każdego Woiewodztwa y Powiatu/ ma być im na strawę
 dawano tak wiele/ iako tu niżej opisano.

Wileńskim Posłom
 Osmianiskim Posłom
 Lidzkim a Posłom
 Wileńskim Posłom
 Bracławskim Posłom
 Trockim Posłom
 Grodzieńskim Posłom
 Wpitskim Posłom
 Ziemia Smudzka swoim Posłom/
 Polockim Posłom
 Nowogrodzkim Posłom
 Wolkowiskim Posłom

Sto sesćdziesiąt kop groszy.
 Sto sesćdziesiąt kop groszy /
 Sto sesćdziesiąt kop groszy.
 Sto sesćdziesiąt kop groszy.
 Sto dwadzieścia kop groszy.
 Sto sesćdziesiąt kop groszy.
 Sto dwadzieścia kop groszy.
 Sto sesćdziesiąt kop groszy.
 Sto dwadzieścia kop groszy.
 Sto sesćdziesiąt kop groszy.
 Sto sesćdziesiąt kop groszy.
 Sto dwadzieścia kop groszy.

Stonim

Slonimskim Posłom

Witebskim Posłom

Orshańskim Posłom

Brzeńskim Posłom

Piastkim Posłom

Mścislawskim Posłom

Mieniskim Posłom

Mozyrskim Posłom

Kieczyckim Posłom

sto dwadzieścia kop groszy.

sto sześćdziesiąt kop groszy.

sto sześćdziesiąt kop groszy.

sto dwadzieścia kop groszy.

sto dwadzieścia kop groszy.

sto sześćdziesiąt kop groszy.

sto sześćdziesiąt kop groszy.

sto dwadzieścia kop groszy.

sto dwadzieścia kop groszy.

Wszakże iesliby kiedy z dopuszczenia Bożego była drogosc zboża y iney żywnosci / tedy ma byc wiecey Posłom na strawę dawano / według wważenia czasu y dalekości drogi. Iesliby sie kiedy trąsilo z potrzeby Kzeo czyposp. gdzie daley nad zwyklemieysze Seym mieć / a skąd tym posłom na strawę ma byc dawano / to iuż osobliwa chwala Seymowa iest waro wano / co za mocno trzymano byc ma / iedno nie poddać pod to dobre Należy Gospodárskich y Kościelnych / wszakże ci posłowie obrani / począt ku Seymow omieścić nie mają / takżę y zjazdu głównego.

^a Pieniedzy Poselskich w Powieciach W. K. L. Kto na czas nie wyda / pozwany do Grodu z winą 10 kop wydać winien 1598. O Poselskie pienia: W. K. L. fol: 698. Poborca Posłowi powinien licze czynić z Poselskich pieniedzy na czynieniu relacley pod switością / Const: 1601. fol: 762. Tit: O Poborcach.

^a Kto nie wyda z winą kop 20. dać winien bez appellacley / wyławszy Pánv Sena toru / Ktoru na Seym iada / dobra Urzednikow Dwornych y Stolu K. J. M. 1611. O Poselskich pieniadz: W. K. L. fol: 40.

ARTYKUL VIII.

O Seymiku ábo zjeździe głównym w Slonimie, przed Sey mem wielkim wálnym.

N Dogadzaiać temu / áby posłowie ziemscy wszytkich ziem Wielk: Kie stwa Litewsk: w sprawách y potrzebach ziemskich mogli zgodnemi namowami y umysly na Seym wielki przyjeżdżać / zacząymby sie y na Sey mie potrzeby Kzeo czyposp: bez wszelakiego zatrudnienia snadniey y bezpie czniey odprawowały. Przeto ustawuujemy / iż przed każdym Seymem wiel kim wálnym za dwie niedzieli mają wszytkie stany tego Państwa Wielkie go Kiestwa / tak Pánowie Kádá ich ilość iako y posłowie ziemscy zjazd swoy wolny mieć w Slonimie y tam znieść w posrzodek siebie instrukcye wszytkich ziem y powiatow / y między siebie mają namowy spolne w miłości braterskiej o wszytkich potrzebach ziemskich czynić / przywodzac sie do ie dnego słusznego zrozumienia y wważenia rzeczy ku dobremu Kzeo czyposp: zają cymby iuż na wielkim wálnym Seymie porządniey y spieszniey sprawy y potrzeby Kzeo czypospo: stanowić y odprawować sie mogli. A tak w Sloo nimie ten Seymik trwać ma wedle czasu y potrzeby / iakoby tylko na Seym wielki w czas przybyć nie omieścili.

^a Zjazdu Slonimskiego posłowie y Senatorowie nie mają omieścić / Const: 1631. Tit: Zjazd Slonimski.

ARTYKUŁ IX.

O składaniu Seymikow po Scymie wálnym, y o dawaniu darmo z Kancellarycy spraw Scymowych.

A Gdy a sie Scym wálny dokona / tedy po wywołaniu Seymu we czterech niedzielach máia bywać w każdym powiecie Seymiki takim obyczajem / ^I ^b posłowie skoro przyjechały z Seymu / máia Woiewodzie ábo Starości sadowemu o przyjechaniu dać znać / á Woiewoda ábo Starosta / ábo namiestnicy ich / máia to przez woźnych śláchcie obwołać / żeby ná ten rok ná Seymik tu sluchaniu posłow swych zjechać / á to dla tego / żeby ná tych Seymikách posłowie z powiatow ná Seym posłani / zwrócili się z Seymu / dali wszystkim obywatelom każdego powiatu wiadomość dostateczną / co by ná którym Scymie w sprawách y potrzebach Rzeczyposp. sprawili y postanowili / y ktorzykolwiek ná taki Seymik żąda ci tych spraw Scymowych sluchac máia / á nie przybyli ná taki Seymik winam żadný niepodlegać á Scymowemu postanowieniu dosyć czynić máia / y to co się ná Scymie postanowi y uchwali / máia posłowie ná piśmie zá pieczęcia náśa do powiatu swego przynieść / y to tu zachowaniu przy Kiegách ziemskich przędowi ziemskiemu podać / także dla wiadomości tey rzeczy / y do Kieg Grodzkich dać to wpisać. ² Az Kancellarycy náśey takie sprawy ziemskie posłom darmo wydane być máia bez żadnego zatrudnienia.

^a Posłowie Ziemsy o sprawách przeszłego Seymu wiadomość Bráćley dać máia / Zygm: 111. w Warszawie: 1589. Dawanie sprawy Posłow Ziemskich / fol: 518. Const: 1635. fol: 29. Tit: O Relacyynych.

^b Osm Niedziel czas złożony po Scymie sluchania Posłow / y dla obrania Poborców / Const: 1591. Tit: Złożenie zjazdow. fol: 617.

ARTYKUŁ X.

Aby szláchcie bez prawnie nie był iman.

E ¹ ^a ystawiem / y wiecznemi czasý mieć chcemy My Gospodár y potomki Náśe. ² ^b Wszytko Rycerstwo śláchte / Wielk: Kieśtwá przy wolnościách ich zwykłych / ktore od Nas Gospodará y od przodkow Náśych im sa nádane / bedziem powinni zachować y trzymać / ³ ^c Także y śláchcie osiadły wedle práwa nie pozwány y niepołkonány prawem od Nas Gospodará / y od żadnego przedu iman y w więzienie sadzon być nie ma. ⁴ ^d Ołrom przyczyn w inłych Artykulech tego Statutu pomiesnionych.

Szláchcie osiadły nie ma być ślubem wiązány / ani do więzienia sadzány / chyba prawem przekonány / Const: 1550. fol: 5. § Ślubem.

W więzieniu Szláchcie Szláchćića więzić nie ma 1588. O posłanctwu y więzieniu Szláchćića / fol: 463.

Szláchcie lożny cautionem litę indecisa non prestans in Ciuili etiam causa może być w więzieniu trzymány / Const: 1611. fol: 3. Tit: Deklaracya.

Wyjawy złodziejstwo / dobrowolne mezooboystwo gwałtow. Pánten łupieżstwa / łagielo w Piotr: 1433. H. R. 553.

Rez. 3.
art. 9.
Roz. 11.
art. 4.

ARTYKUŁ XI.

Aby Pánowie szlachte o poczciwość ich sami nie sǎdzili.

Ez a vstǎwuiem/ Jz Kiazetǎ y Pánowie Kádǎ Nǎšǎ y Blǎchtǎ y teŝ kǎŝdy z Kycerstwǎ Nǎšego/ ktorzy blǎchte Nǎše y siebie slu-
gǎmi chowǎia/ nie mǎia ich sami o poczciwość sǎdzic kromia Nǎs/ bo ten sǎd ni komu inemu nie naleŝy iedno Nam Hospodǎru. ¶ b

Roz. 4.
art. 24.

A co sie dotyczye zlodziejstwǎ/ zaboystwǎ/ gwałtu/ y inych występku temu podobnych/ iesliby sluŝac ktoremu Pǎnu / komu inšemu / tǎŝe y sǎ memu Pǎnu swemu co zǎŝkodzil / o to wolni beda Pánowie ich zǎsǎdzic wŝy przy sobie blǎchte ludzi dobrych / sprǎwiedliwość z tǎkowego czynic.

Roz. 4.
art. 86.

A ktoby w czym byl z prǎwǎ pokonan/ tedy ten ma zǎwysten swoy cierpieć y karan być/ by teŝ y gǎrdlem. Wŝǎŝe appellacyey postępkem tego Statutu nǎ obie stronie/ tǎk powodowey iǎko y odporney do sǎdu głownego nie mǎia im bronieć. A w kǎŝdey tǎkowej sprǎwie ma być sklǎdan Kof zǎ cztery niedziele/ dla tego/ aby ten slugǎ obŝǎlowǎny/ rodzicow ǎbo przyiǎciol swych ku temu prǎzu sposobie mogli. ¶ c A w inšych rzeczǎch / gǎdzie o gǎrdlo/ y plǎcenie summy pienięŝney/ tǎŝe y o siedzenie nie pordzie/ wolno bedzie kǎŝdemu Pǎnu slugę swego wedle występku iego sǎdzic y z prǎwǎ kǎrac.

a Sprǎwy o poczciwość R. J. M. nǎ Sejmie sǎdzic ma 1565. O rzeczǎch ktore sie poczciwośći dotyczyǎ/ fol. 100. 1588. O rzeczǎch ktore sie poczciw: tyceǎ/ fol. 467. Const. 1589. fol. 539. Tir. Co sǎdzic mǎia.

b Slugǎ czyi teŝli gwałt uczyni ǎ zapowieszbǎny bedzie/ Pan z niego sprǎwiedliwosci czynic ma/ Ian Olb. w Piotr. 1496. H. L. 124. Sluge iawnego zlodzieǎ ǎbo zdrǎwe/ wolno jǎwŝe imǎć. A niŝt zǎ to nie popada pod wlny/ ktore sǎ opisane Const. 1588. Const. 1598. fol. 705. Tir. O Slugach.

c Tǎŝe o inŝe wŝelǎkie krzywdy/ o zbiecie/ zranienie/ zboŝ podeptanie / kǎrmienie/ Pan sǎdzic ma/ Zeg. w Krak. 1532. H. P. 358.

ARTYKUŁ XII.

Około niedawǎnia cudzoziemcom dostoięstw y wrzedow wŝelǎkich, ǎ przychodniom z inšych Państw y oŝiǎdłości nie dawǎć.

Ez a My Hospodǎr/ obiecuiem y slubuiem pod przysięgǎ Nǎšǎ/ ktorasmy uczynili Wielkiemu Kieŝtwu Litewsk. y wŝyŝtkim stǎnom/ obywatelom iego/ biorac to z stǎrego Statutu Krolǎ Jego Moŝci Zygmuntǎ Pierwszego temu Pǎństwu Wielk: Kieŝtwu Litewsk. dǎnego / ǎ w ten wklǎdǎiac y nǎ to pozwalǎiac. Jz w tym Pǎństwie Wielkim Kieŝtwie Litewsk. y we wŝyŝtkich Ziemiǎch iemu przysluchǎiaczych/ dostoynoŝci duchownych y ŝwietckich/ Zǎmkow / dworow/ gruntow/ Stǎrostw/ dzierzaw/ wrzedow Ziemiŝkich y dwornych posessyi ǎbo dzierzǎnie y poŝywanie/ y wiecznoŝci ŝǎdnych cudzoziemcom y ŝǎo grǎnicznikom/ ǎni sǎsiǎdom tego Pǎństwa/ dǎwǎć nie mamy. Ale to wŝytko My y potomkowie Nǎŝy Wielkie Kiazetǎ Litewskie dǎwǎć bę-
dziem

dziem powinni / tylko Litwie / Rusi / Smudzi / y rodzicom starożytnym y
wrodzencom Wiel: Kie: Lit: y innych Ziemi temu Wiel: Kie: strwu należących.

Roz. 1.
art. 34.

- 2** **a** A koby sie z cudzoziemcow y zagranicznikow / y z sąsiadow tego
Państwa / y wszystkich Ziemi temu przysługujących wazyl sie co z tego wpro-
sić / wziąć / y w dzierżenie przysć / a wspomniony będąc / tego zarazem nie
puscił / tedy majątność iego wszystka ma być wzięta do stolu y skarbu Nás-
3 **b** tego Wiel: K. Litewskiego. **c** Wszakże y tybulcom / chocia y rodzi-
com Wiel: K. Litewsk. dostojenstwá y wrzedy wśelákie máia być dawáne /
dobrze znacznym / y prawdziwie nie zmyslnie w tym Woiewodztwie ábo
4 **d** Powiećie osiádlým. **e** A choćia yby kto obcego národu zá swoje zá-
slugi w tej Rzeczyposp. przyszedł ku osiádlóści z lástki dániiny násey / ábo
iákim innym • právem / tedy y tákowi tylko osiádlóści oney używáć ma /
wczyniwşy pierwey przysięge po wzięciu oney osiádlóści ná pierwszych
Koczákch Grodzkich onego Powiátu / przed wrzednikámi Ziemiáskimi ábo
Grodzkiemi onego Powiátu / którzy na on czas táim przýbyć mogą / iż ma
być y życziwym temu Państwu W. K. Litewsk. ták iáko y tybulcy / y służac
służbe Ziemiáská temu Państwu. Ale y tákowi ná dostojenstwá y wrzedy
wśelákie duchowne y świeckie / nie máia być przypuśczeni / ani od nas Ho-
spodára wstáwieni / czego pieczętarze y pisárze Nászy z powinności swey
przestrzegáć będą winni.

- a** Przychodniowi żadnemu dostojenstwá / Wrzedy / Woiewodz: Kástel: Sady Pod-
komorz: dawáne być nie máia / *Lehw: w Kof: 1374. H. P. 165.*
Cudzoziemcow Krol Henryk do Korony w prowadząc / ani im Wrzedow y opátrze-
nia nie miał dáwáć / *Const: 1573. fol: 225: § item recipiunt.*
Krol Szephan tákże *Const: 1576. fol: 255. Titulo Wrzedy Koronne.*
Krol Zygmunt III. tákże *excepta custodia Wrzedow im dáwáć nie ma / Const: 1588.*
fol: 452. § Recipiunt etiam.
Cudzoziemcy przy Dworze K. J. M. mieśkáacy / forum v Márszáłká máia / *Const.*
1607. fol: 829. Tit: O Cudzoziemcách.
Cudzoziemcy przeciwko práwu dobra ziemskie trzymájące forum w Ziemiáskiu ábo
w Grodzie máia / z których Exekucya Starostwie czynić powinni / *Constit: 1633.*
fol: 39. Tit: O dochodzeniu.
b Cudzoziemcomi Zamkow ani Dostojenstw nie dámy / á koby wprosił / á będąc w
pomniony puścić niechóiał / część y majątność traci / *Zygm: w Piotr: 1538. H. P. 170.*
A Wrzedy Sadowe arate & intelligentia bene vigentibus máia być dawáne / *Constit:*
1562. fol: 20. § Do żywócie.
c W Komorze ani ná Dworze Cudzoziemcow etiam circa custodiam Corporis, cho-
wáć nie mamy / ani opátrzenia / ani Kádukow / iedno Polakom a Litwie dáwáć be-
dziemy / Delator Szláchćć oboygá Narodu.
d Forum ná Tryb: Delátorowi 300 grzyw: á sobie Wrząd drugie 300 grzyw: przy-
sádzi / *1607. O Cudzoziemcách / fol: 829. y ná W. K. L*
e Cudzoziemcomie majątności Ziemiáskich w Koronie / w Pruskiej Ziemi / y w W.
K. L. kupowáć nie máia / pod wtráceniem polowice Delátorowi 1601 Cudzoziemcy
dobre Ziemiáskich kupowáć nie máia / *fol: 743.*
Polakowi w Litwie / á Litwinowi w Polsce / wolno nábymáć majątności / *Constit:*
1569. fol: 175 § Statuty / Const: 1564 fol: 58 § Jeszcze téż.
Indigenáty ná Seymie z pozwoleniem Stanow máia być dawáne / *Constit: 1607.*
fol: 862. Tit: De indigenatibus.
Po tej Constitucyi 1607. któreby nie były in volumine legum nie wáżne / *Const: 1641.*
fol: 11. Tit: O Indigenatách.

ARTYKUŁ XIII.

O zachowaniu w całości dostoięństw y urzędow tego Państwa,
wszelakich.

Nie obiecuiem/ y chcemy wiecznemi czas y mieć/ aby Państwo Rády
nasze iáko Duchowne tak y świeckie / y wszyscy inni urzędnicy
Naszy Ziemsy y dworni w tym Państwie Naszym Wielkim Kie-
stwie byli we wszelakich dostoięnościach y wezciwosciach zachowani
wedle dawnego obyczáiu/ y każdy wedle zácnosci mieysca swego. ¶

Roz. 4.
art. 40.

^a A co sie dotycze wladzey y spraw ich sadowych / w tym sie oni máia zachowac y sprawowac/ iáko ktoremu urzędowi z dawna zámiierzono/ y w tym Statucie op.sano iest.

^a Ludziom obcym y przychońnikom Sady dawane być nie máia/ ale Synom Koronnym/ y mieszkającym w tych Ziemiach/ *Ludwik w Kesy: 1374. H. P. 165.*

ARTYKUŁ XIV.

O nie odeymowanie dostoięństw y urzędow ná záoczne obmowienie.

Roz. 1.
art. 2.

Nie wstawuiem/ iż dostoięstwa y wszelakich urzędow/ Stárostw/ dzierzaw/ ciuwnstw/ ná sprawe czyiejkolwiek/ ná obmowe
záoczna/ My y potomkowie Naszy nie mamy odeymowac. ^b Ale
gdy który z urzędników Naszych był rozproszyel ábo škodnik
Nasz y dworow Naszych / y do Naszy w tym odniesion y obwinion był/
tedy oboia strona / iáko ten kto wiedzie tak y ná kogo mieni / máia przed
Nami oczywisto zá mándatem stać. A My z Pány Rádami Naszymi
Wielk: K. Litewsk. wysluchawszy ich/ y rozeznavszy te rzecz / winnego według
występlu iego mamy kárac/ á bez winnie/ y bez práwa/ ná záoczne po-
wiadanie/ nie bedziem ni y kogo urzędow brac/ áni ich z nich zrucac.

Roz. 1.
art. 2.

^a Dostoięstwa y Urzedy dane/ nikomu brane być nie máia/ *Zygm: w Piotr: 1538. H. P. 171.*

^b Respectu abusus odsadzono leśnictwa dzierzawcy praedudicatum in Relationibus inter.

ARTYKUŁ XV.

O dzierzeniu starych vstaw, á nowych bez Seymu wálnego
nie vstawiac.

Roz. 3.
art. 43.

Nie przyrzekamy/ wszystkie przywileia Ziemskie starodawne y nowo
od Nas dane/ wolności y zwyczajie dobre starodawne zachowac / y
nawczym tego nie naruszac / á nowego nie vstawiac. ¶ ^b A wszakze
byláliby potrzeba co nowego przybawic ku dobremu Rzeczyposp. tedy tego
niemamy czynic/ áni vstaw zadnych dzialac/ áz ná wálnym Seymie/ zwiá-
domosci y poráde Rad Naszych/ y przyzwoleniem wszystkich stanow
Seymowi náležacych.

R. 2. a. 2.
R. 3. a. 3.

Práva

- ^a Práva/Przywileia wieczno: Lenna dożywocia Obywateľom W. K. L. dána/ nie narušenie máia być trzymáne/ 1569. Przywilej o Uniey K. L. f. 176. Opatrujemy też.
^b Wstáwy żadne bez Seymu czynione być nie máia/ Kaz: w Nieś: 1454, H. L. 61. Zyg: w Piot: 1538, H. P. 24.

ARTYKUŁ XVI.

O wolności wyiechania z Państw Naszych, do inszych Państw Chrześciańskich, krom Ziem nieprzyjaćielskich, y o opiekách takich imion.

- I** ^a Wzycamy y uchwalamy wiecznemi czasy / aby Kieżeta y Pánowie Choragiewni/ Śláchtá / y każdy człowiek Rycerski/ y wśelákiego stanu tego Państwa Wielk: Kieństwa Litewskiego mieli wolność y moc wyiechać y wysiódz z tych Ziem Naszych Wielkiego Kieństwa dla nábycia náuk w pisinie ćwiczenia/ y czynkow Rycerskich/ y też będąc nieposobnego zdrowia swego/ dla lekarstw do wśelákich Ziem y stron/ a kromia Ziem nieprzyjaćiel Naszych/ z kimby to Państwo Nasze ná on czas walczyło. ^b A wśátkze tak/ aby z imion ich pod tym czasem / á w niebytności ich samych służby Nasze Siemskie nie były omieśtáne / ále Nam y potomkom Naszym / iáko y przy nich były / záwždy ilekroćby potrzebá wśázowała wedle uchwały y wstáwy Siemskiej były záslugowane. ^c A iesliby syn poiáchał po rycerstwie/ á oćiec w domu zostáł/ á w niebytności tego oćiechy vmárl/ á nie zostáwilby po sobie drugieg syná dorosłego/ ábo opiekuná/ ábo bliskiego krewnego/ przyrodzonego w imionách. Tedy mamy My Gospodár / á w niebytności Naszey w tym Państwie/ tedy urząd Nasz Siemski sadowy / ma opiekuná człowieká dobrego/ roztropnego/ cnotliwego/ pobożnego/ y dobrze w tym Państwie y w tym Powiecie gódzie te imioná leża osiádlégo / ná takowe imioná wśánowić/ krobym z nich służbe Siemską zastępował/ y imioná od krzywd y škod bronil/ y w práwa odpowiaáal/ według Artykułow niżej opiekunich dołożonych. ^d A gdy ten z cudzych ziem przyeǳie/ má imienie y máietność wśytké do rák swych wśiać / iáko własność swoie. ^e A ten opiekun ma sie spráwować w tey opiece/ y liczbe z opieki swey czynić / tak iáko y każdy iny opiekun wedle náuki Statutu tego. ^f A bedzieli ten mieśkáiac w cudzey ziemi/ chciał komu infemu to imienie puścić / ábo w opiece zlecić / to mu wolno będzie/ á ten pierwszy opiekun/ ku temu záchować sie ma/ iáko wyżej opisáno.

Roz. 1.
art. 12.

Roz. 2.
art. 1.

Roz. 6.
art. 4.

- ^a Wolność dla náuk do cudzych Ziem leǳić pozwolona / Zyg: w Krak: 1540. H. P. 136. Tit: Czas Kortezanom.

A Krol bez consentu wyraźnego wśytkich Stanow Rzeczypospolitey grántce Państw swoich wyieǳać nie ma/ Konst: 1641, fol: 4. Tit: O Oǳieǳie Krolow.

- ^a Ci ktorzy przy Nieprzyjaćielu Rzeczypospolitey wyiechawszy z Owezyzny / Chorągwie y broni swe podnoszą/ Hostes & perduelles, Konst: 1601, fol: 732. Tit: O tych.

- ^b Ktorzy dla náuki do cudzych Ziem wyiechali/ od Woyny wolni/ Dálerzáwcy leǳniá ábo opiekunowie z dobr osoby godne/ wyprawić powinni/ Stephan 1576. Poszwolenie Woyny, fol: 262.

- ^c W Koronie opiekun każdy/ ze wśytkich pożytkow/ dochodow / tak od gruntow/ iáko y z rzeczy innych czynić liczbe powinien/ Zyg: Aug: 1565. O Opiekunách f. 100.

ARTYKUŁ XVII.

Po śmierci Oycow, Mátek, y innych krewnych y bliskich ich
dzieci potomkow, bliskich, dziedzictwa spadki, wysługi, y
wszelakiego nabycia, nie oddalać, y o spadku ná Nas
Hospodara, y bez potomnych.

E ^a wstawu Niem/ Jz po śmierci oycow y mátek / dzieci ich / Sy-
nowie / y córki od dobr oyczystych y mácierystych nie máia być
oddaleni / ále oni sami / y ich bezadki / własni krewni y bliscy / prá-
wem przyrodzonym y słusnie nabytym / zwyczajem starodawnym
y też Statutem pierwowym y terażniejszym máia posiadać y odzierać / y te
dobrá ná pożytek swoy obracać wiecznemi czasy. A toż sie też będzie roz-
umieć / o bliskościach / spadkach / wysługach / y wszelakim nabyciu według
prawa / á to tym obyczajem. ^b Jesliby było kilá bráciey y siostr ro-
dzonych wydanych ábo niewydzanych zá máž / á ciby brácia między soba
oyczyna y kupnem / ktora sie im w oyczynie obracać ma / podzielili sie ábo
iešcie nie podzielili / á ktoryby z nich umarł nie zostawivšy po sobie plodu /
tedy iego część oyczyny y kupie tylko ná brácia przychodzi / y ná ich po-
tomstwo / á ná siostry tylko wyprawa z czwartey części wšytkiego imienia
oyczystego y kupionego / y to iesliby ktorey przed tym z nich zá máž po śmier-
ci oycowstiey idac od rey bráciey / nie była dána. A iesliby była mácie-
rysta / tedy máia brácia z siostrami równo podzielić między soba. ^c Je-
sliby Pan Bog dopuścił / żeby oni brácia pomarli wšyscy / á y żadnego
potomstwa nie zostało / á dociayby y było á potym sie zwiódło / tedy ona
wšytká oyczyna / y wszelakim obyczajem nabyte imioná / zaś ná siostry y
ná ich potomstwo spadawia. A zli iesliby iešcie Pan Bog tak dopuścił /
żeby oney bráciey y siostr ani ich potomstwa y bezadkow nie zostało / tedy
ona oyczyna ich wšytká także wszelakim obyczajem słusnie nabyte imioná
y máietność ma ná bliskich spadawiać / ktory ieš nabližšy do dobr oyczy-
stych y mácierystych po miezu według tegož postępu. Także też y má-
cieryste ma spásć ná tych / ktorzy beda do mácierystego imienia na-
bližšy / pomátce onych zmarłych. ^d Jesliby przez nich słusnym zápisem
nie było záwiedziono / kromia tych / ktorzy bez potomstwa bliskich
bezadkow y náśladowników swych zemra ni ná kogo práwa swego przy-
rodzonego / wyslužonego / y nabytego nie wla wšy y nie zápisawšy. Bo po
tych y takowym obyczajem imienie spadkiem ná Rzeczposp. y ná Nas Ho-
spodara Wielk: Książecia y potomkow Nášych Wielkich Książat Litewsk:
przychodzi y przychodzić beda. ^m

^a W Koronie Brácia / Siostry, nie z czwartey części / ále wedle rady dwu przyia-
ciol po Ocu / á dwu po mácie wyposażyć máia y ábo część w máietności naznaczyć /
Forum w Grodzie. A iesliby nie było Bráciey / tedy y Stryiom zostało ná Skupie / 1588.
O posażeniu Siostr / fol: 461. Káz: w Wilicy. 1347. H. P. 276.

^b Ordynacya de succedendo przez Książat Kadjiwilow uczynioná / extirpowaná od
tego práwa y approbowaná / Const. 1598 fol. 528. Tii: Confirmacya.

^c Dobrá luri fisci nie mogą subiacere, dośad successio legitima vsq; ad octauum gra-
dum

dum probari potest inclusuē, a koby nie dowiodł kądus̄ damna refundere par: tene-
tur, tak̄ Szlachćicomi tak̄ y Mieszaninowi/ Const: 1588. f. 458. Tir: o Kādukach.
m Koby pod Szlachćicem dobrā Kādukiem wprosił/ lubo ziemskie/ lubo lenne/
wstaniem prāmā lennego/ y oto zapozwawszy nie dowiodł pro euocatione za Dwor-
em/ Kop 200 Lit: & litis expensas za przysięgę/ in instanti Citato powinien płacić/
Const: 1598. fol: 698. Tir: O Pozwiech Zadmornych Wielkim K. L.
Dobrā po Szlachćicu nā Krolā spādł/ Szlachćie ma Krol rozdawāć/ Const: 1562.
fol: 26. Tir: Dobrā nā Krolā. Mieskie Kāduki moze Krol dawāć nie Szlachćie/
Const: 1576. fol: 280. Tir: O Dobrach iuris. Cudzoziemcom nie mājā być dawāne
Kāduki/ Const: 1607. fol: 829. Tir: O Cudzoziemcach.

A R T Y K V Ł XVIII.

¹ O nie daniu dostoięstw, wrzędow, ludziom narodu prostego.

Nas̄ a prostych ludzi nie podwyższyć nād Blāchte / a mājā dostoięno-
ści ich przekłādāć/ y wrzędow Nas̄ych / prostego narodu ludziom
dawāć nie mamy/ ale Blāchcie/ każdemu Kycerskiemu człowiekowi/ y tu-
tejszego Pāństwa Wiel: Kieństwa Litewskiego rodzicom / y w tym Pāń-
stwie osiadłym/ My z łaski Nas̄ey Gospodarskiej za godnościāmi y zasłu-
gami ich ku Nam Gospodaru y Rzeczyposp. obiecuiemy ich dostoięściā-
mi y wrzędy opatrowāć / y do służb Nas̄ych nā dwor Nas̄ przyimowāć
iako wiernych poddānych Nas̄ych.

^a Nie ma żaden w Radzie nas̄ey być iedno z Kycerskiego stanu/ tak̄ Ducho: iako y
Swietckiego/ Zgm: Aug: Ji Stan Kycerski/ 1550. fol: 7.
Aby nādanie Klastorne/ tamże fol: 8. O Opactwach/ 1588. fol: 469.
Opactwa/ Probostwa/ Kanonie y Pralatury/ plebeis nie mājā być dawāne/ tak̄ w
Koronie/ iako y w Kte: Lit: sub penis & foro de Cortesanis.
Szlachća sāmā tylko Senatorāmi być mājā/ tak̄ Duchownemi iako Swietckimi/
Const: 1550. fol: 7. § Ji w Stan: Const: 1633. fol: 27. Tir: Canonicy.

A R T Y K V Ł XIX.

O wywodzie szlāchectwā za przymowką.

¹ **S**tawuiemy/ ^a Jesliby kto komu rzekł zeby nie był Blāchćie / tedy
ten kto sie wywodzi/ ma postawić z oycā y z mātki po dwu Blāchćie-
com przyrodzonych/ to iest/ dwuch z oycā / a dwuch z mātki krewnych / y
nā tym im poprzyśiāć/ iż ich iest przyrodny a prawdziwy Blāchćie. A ie-
sliby sie rozwiódł/ a onby był Pāństwa tutejszego tubylec tedy boiar/ Blā-
chte/ okolicznych ma postawić dwuch Blāchćiecom / ktorzy mājā przynim
przyśiāć/ że on iest z rodu Blāchćie. A po takim wywodzie przygāniony
przy Blāhectwie zostānie. A ten ktory przygānił/ ma za takā niepowściā-
gliwā mowę swoię/ siedzieć w Zamku ābo dworze nas̄ym sądowym dwā-
dziesięciā niedziel/ ā strone przeciwnā sowito nāwiazāć.

^a Jesliby żądāno nie Szlāhectwo świadectwo nā Seymiku swego Woiwodz:
otrzymāć mājā sprawę nā Tryb: ā koby fortelnie świādczył/ nie bedac krewnym
ā byliby przekonāny/ Szlāhectwo y mājētność trācił Zgm: III. w Wārshaw: 1601. O
nowey Szlachćie/ y nā W. K. L. fol: 736.

W Koronie z pierwszego/ wtorego y trzeciego pokolenia/ po dwu świādkom Szlā-
hectwā dowodza/ Zgm: Aug: n Piotr: 1550. H. L. 186. H. P. 237.

Przy stanowiących świādkach reformacye / dżiałāł bispocye bonorum territorium
ma

ma pokazać / Constit: 1633. folio 33. Titulo. O wymodzenie Szlachectwa. In Contumaciam abo in Condicto przez Dekret Trybunałski abo Seymowy koby sie wywiodli supra scripto modo powinien sie wywodzić / Ibid: fol: 34. Szlachectwo czyli koby poprzyślągi / nie bedac tego Krewnym / ma Szlachectwo tracić / y dobrą do Altorą przepadać / Constit: 1601. fol: 736. Tit: ibid. Szlachcie ignobilem do Herbu przysię pod utraceniem swego Szlachectwa nie powinien. Co sie rozumie y o tych którzy po Constitucyey 1578. do Cudzych sie Herbom wtrocili / Constit: 1633. fol: 33. Tit: O Wywodz: Szlach.

ARTYKUŁ XX.

O poięciu przez szlachcica nieszlachciauki y potomstwie takich ludzi.

Iesliby a ktory Szlachcie nieszlachcianke sobie nierowno poial / tedy 1
iako te nieszlachcianke zone swoje / tak y dzieci swoje z nią nabyte / soba y Blachectwem swym wslachci / y takowe zone y dzieci ich / za prawnych Blachcicow byc maia. A wszakze / iesliby takowa niewiasta bywşy za Blachcicem / a zasby potym posła za prostego stanu czlowieka / a nie za Blachcica / tedy ta zasie wczinowosc Blachectwa traci / y w takowym stanie byc ma iako maziey za kim w ten czas bedzie: ¶ A dzieciom tym ktore z pier- 2
wszym mezem Blachcicem miała / to przecie płodzić nie bedzie / tylko zeby sie rzemiosłem a synkiem nie żywili / y łokciem nie mierzyli. A wszakze y takowy / iesliby synk y rzemiosło porzucił y opuścił / a postępkow Blachectkich y Krcerskich naśladował / przecie za Blachcica pocztyan byc ma.

Roz: 3.
art: 25.

a Ktory aże z Matki prostego Stanu a z Oycą Szlachcicą jest z Vrodz: taki za Szlachcicą ma byc pocztyany / Alex: w Rado 1505. H. P. 130.

ARTYKUŁ XXI.

O cudzoziemcu náganionym o szlachectwo y o nabyciu przezeń ośiadłości.

Iesliby ktoremu cudzoziemcu / kto náganił na Blachectwo / tedy 1
ma iechac do ziemie swej skad jest / y tam przed wrzedem wywieśc / Blachectwo swoje / a z wrzedu pod ich pieczęciami list przywieśc / Ktorem tu Blachectwa swego ma dowiesć. A iesliby woyna z tey strony byla skad on jest / tedy ma postawić dwie osobie prawdziwych Blachcicow z teyże strony swey / abo tuteyszych bywallych w tey ziemi / ktorzyby byli Blachectwa iego wiadomi / a ci także maia przy nim przysiadz / iż on jest Blachcie / takowym obyczaiem cudzoziemcu wywod Blachectwa bedzie: A gdy iuz ten przyganiiony wywiedzie Blachectwo swoje: tedy ten ktory mu przyganił iakiegokolwiek stanu bedzie / ma płode y nakład na czym ten kto sie wywiodł przysięgnie / iemuż płacić. ¶ a Iesliby ktory 2
cudzoziemiec przyiechawşy do tuteyszego Pánstwa nášego / kupił iakimkolwiek słusnym obyczaiem nabył sobie imienia Blachectkiego / a chciałby wolności Blachectkich używać / tedy pierwey ma wskazać przed wrzedem tym gdzie kupił imienie / iesli jest Blachcie prawdziwy. A gdzieby tego nie pokazał. b Tedy chocia imienie kupi / przecie z wolności Blachectkich wpełnić sie y ich

Roz: 3.
art: 19.

Roz: 4.
art: 26.

y ich używać nie ma / pod chorągwią zarówno z szlachty stać nie ma: ale bliscy mają go z tego imienia ścunkiem w tym Statucie / niżej w Artykule o odprawach rzeczy sadzonych opisanym stupić / y służbę ziemską z niego służyć / a przecie dostojenstwa y przedow trzymać nie ma / chociażby y szlachcicem był: Także sie ma rozumieć y o ryczałach nieszlachcicach.

^a Cudzoziemcy tak szlachty iako y prostego stanu majątności ziemskich w Koronie / w Pruskiej Ziemi / y W. X. Lit. kupnem nie mają nabywać pod utraceniem których połowica do skarbu / a połowica Delatorowi.

Forum na Trybunał: rozkłem zawitym / 1601. Cudzoziemcy dobre ziemskich kupować nie mają / fol: 743.

^b Cudzoziemscy którzy majątności w Prusiech nakupili / do lat trzech mają zbierać / a żeby sie napotym kupić wazyl / penna amissionis dobre y pientadzył Const: 1589. fol: 515. Tit: O Cudzoziemcach.

ARTYKUŁ XXII.

Iesliby ten kto przyganił sam nie był szlachcic.

¹ **S**tawuiem a też / Iż gdyby kto sam będąc nieszlachcicem przyganił czołowiekowi dobremu szlachcicowi / a ten szlachcic w tym stanie swym szlachectwem byłby znaczny y wiadomy / y dowód na szlachectwo uczynił / a po wywodzie y okazania swego szlachectwa / iesliby też ten szlachcic przeciwnej stronie żądał / mówiąc / że on sam nie szlachcic / a tenby zaś szlachectwa swego według artykułu w tymże Rozdziale dziesiętnastego nie wywiodł / a okazałby sie być zprawą człowiekiem prostym nie szlachcicem / bracia kórego czybykolwiek był / urząd Nasz przed którym sie to stanie / ma rozstrząsać katu wieść do przegierzy / y tam go miotłami bić / a potym wyswiadczyć. A wiódąc go od przedu do karania y wyswiadczać z miasta / ma karząc obwołać / że sie takimi słowy na szlachcica targnął.

Roz. II.
art: 50.

^a Komu nieszlachectwo będzie żądane / tedy oblicienti nie będzie mógł reconuentualiter ignobilitatem żądać / a żeby sie sam wprzod wywiodł / toż mu dopiero może no będzie żądać iesli będzie chciał / Const: 1633. f. 34. Tit: O Wywodzie Szlach. z Koron.

Chłop może szlachcicowi naganie takiemu / który miał nagane od szlachcica y nie oczyścił sie / także który sie synkiem bawi / y temu Chłop naganie może / lagielo 1423. List 238.

^b Ten który żąda nieszlachectwa szlachcicowi / po słusznym y prawnym wywodzie tego / gdyby sam wzajem nie wywiodł szlachectwa swego / penna colli podlegać ma / Const: 1633. fol: 34. Tit: O Wywodzie Szlach.

Sic Aus Deo

ARTYKUŁ XXIII.

O naganicie szlachcica zabitego.

¹ **E**ż a komu by była dana winą o głowę szlachectwa / a onby powiadał / iż ten zabity nie jest szlachcic / tedy gdy tego dowioda krewni wedle Artykułu dziesiętnastego w tymże Rozdziale że był szlachcic / ma być karan iako o tym w tymże Statucie o meżoboyach jest opisano niżej / a z osobną nawiastką za przyganie / z imienia y majątności jego ma być płaconą / iakooby żywemu szlachcicowi naganił.

Roz. II.
art: 50.

^a W Koronie szlachcicem sie mieniac / a byłby zabity nie będąc nim / płacony być nie

nie ma/ á koby iefze o glowe czynil 120 grz: zápláci/ rok y feść Niedziel w wiecy
siedzić ma/ Zyg: Aug: 1557. Gdzieby kto fol: 10. Toż y o ranách rozumieć sie 179.

ARTYKUL XXIV.

O szlachćie, ktorzy imioná swe poprzedawszy, lichwą sie
bawia.

Sztawuiem/ a Jesliby ktory szlachćie imienie swe przedawşy / á w
mieście mieřkáiác z lichwy żył vniřkáiác służy Diemřkiey wojenney.
Takowy przecie z summy swey pieniężney/ winni służyć Diemřka służyć wojs-
dle vchwały ná on czas Seymowey pod vtráceniem wřbytkieř dobra sweo.

^a Szlachća ktorzy maietnořci swe sprzedawşy / w Mieřciech mieřkáiá/ á pienia-
dze ná lichwe dáta/ pó złotych dwu od 100 plácić máia. Uniuersal Poboro: Woye-
ne służyć máia pod vtráceniem dobr/ 1578. Steph: o Szlach: co zgolocieli. fol: 335.

ARTYKUL XXV.

O szlachćie, ktoraby w mieřcie ořiadłoř przyieřlá.

Jez a vřtawuiem/ Jř gdyby szlachćie zaniechawşy imienia y obetřcia
řwego řlácheckiego/ ábo przez chudobe řwa/ řukáiác sobie pćzywie-
nia/ á wředlby do miářtá/ y mieřkáiám/ tãrgi mieřskie wiodac/ ábo y
řynk w domu máiac y łóćiem mierzac/ ábo rzemieřlo robiac ná wãřřtáćie/
takowy iuř z wolnořci řlácheckich weselić sie nie ma. ^b Wřakře iesliby
potym ten řláchćie sam ábo synowie řynkiem y rzemieřtem mieřćim ob-
chodzić sie niechćieli y łóćiem nie mierzyli/ á wyředşy zãř z miářtá/ nářlá-
domáli pořteřkow rycerřkich przodkow řwych/ takowi zã prawa řláchte
máia býć rozumieni.

^a Nobilitowani ktorzy powinnořci řlácheckich nie odptãwuřá łóćiami towar-
ey przez řáktory swe mierza/ gdy w tym pólónani beda / maietnořć trãca/ poloniz-
cã do řãrbu/ á polonizcã Delatorowi/ wyiawşy Miářtá vprzywileiorwane/ 1609.
De Plebeis tak w Koronie iãko y w W. K. L. fol: 901. Const: 1550. fol: 6. ř Drudzy.
řláchćie w Mieřcie ořiadly/ hãndlami / řynkami sie bawiac/ prãrogatiuam No-
bilitatis trãci: Potomřtuo pod ten czas zpłodzone/ y sami Dobr řiemřkich nie mo-
ře nabymãć/ iesliby nabyl/ Dobra iego Terrestria, iure caduco řláchćie vprořć mo-
ře/ Const: 1633. fol: 33. Tit: O wymodzeni řlácheckwã.

^b Ná řlácheckuo creowaný býć nie mał tylko ná Seymie/ zã wiadomořciã pp.
Rad/ ábo w Woyřce/ 1578. Plebeiorum Nobilitatio fol. 334. 1601. O nowey řlá-
chćie/ fol 736. y ná W. K. L.

řláchćie w Mieřcie/ Domymieć wolno/ Const: 1550. fol: 6. ř Aby řláchća.
w Domiech iednãł řwoich/ łóćnich przekupniow y rzemieřnikow bronić nie máia/
Const: 1611. fol: 27. Tit: O ludziach.

ARTYKUL XXVI.

O nieprzywãřczãnie wolnořci řlácheckich ludziom
prostego řtanu.

Dyř podwysřenia czi y řtanu zã godnořciãmi y zãřlugãmi řãřdeř/
wãřnie rekã y řãřunku z wierzchnořci Nářey Gospodãr-
řkiey

sticy należą / y też przestrzegając wśelkiego vblżenia Stanu Szlacheckiego od ludzi prostych. ^a Vstawiemy / iż nikt z ludzi prostego stanu / okrom osobliwej łaski y nadarzania od zwierzchności naszej Gospodarskiej / y to za iawnymi / znacznymi y Xycerskimi posługami / mestwem okazanym przeciw nieprzyjacielom naszym / wolności y przywilejom Stanu Szlacheckiego y Herbow Szlacheckich sam sobie przywłaszczając ani ich używać nie ma żadnym ^b obyczajem / ani posiadaniem imion y gruntow Szlacheckich. Przeto aby domy Szlacheckie nie schodziły : ^c Tedy to wstawiamy / iż prostego stanu człowiek nie osiągnawszy pierwey od Nas Gospodara wolności Szlacheckiej imion y gruntow Szlacheckich / żadnym obyczajem posiegając ani kupia swa na wieczność odzierać nie może / ale bliscy za odłożeniem pieniędzy / kącunkiem Statutowym ku temu imieniu przysię y przypuszczeni być mają / chociażby y dawność Ziemska zaśła.

^a W Koronie Szlachcicem ktoby sie być mienil / a nie będąc nim / dobrą swą tracił / 1589. O Szlachectwie / fol: 517. A iesliby był zabity / takowego głową placoną być nie ma / 1557. fol: 10. Gdzieby kto.

Przechodniowie Żamorscy / którzy małenności Ziemskie pokupili / nie będąc Szlachciami Koronnemi / y Ziemi przyległych / aby do trzech lat poprzedali / pod utraceniem wnych / 1589. O Cudzoziemcach Żamorskich / fol: 515.

^b Gdyby Szlachcic iakimi fortelami / nie będąc Kremnym / przyznał drugiemu Szlachectwo / takowy Szlachectwo y małenność traci do Złtorá / 1601. O nowym Szlachcie y na W. K. L. fol: 736. Const: 1633. Tit: O Wymow. Szlach.

^c Szlachectwo na Seymie za zaleceniem Senatu / Posłow / abo Zermáná ma być dawane / y to w Constitucya aby wpisane było / Const: 1601. fol: 736. Tit: O Nowym Szlachcie. Reassumitur. Constitutione 1613. Tit: eodem y Const: 1641. fol. 11. Tit: O Indigenatách.

A R T Y K V L XXVII.

Gdyby szlachcie szlachcicowi przymówkę iaka uczynił, tak o szlachectwo iako y o insze rzeczy w oczy y záocznie.

¹ **E**ż ^a vstawiemy / iż gdyby ktoregokolwiek stanu y dostojności będąc / tylkoby ienorodu Szlacheckiego człowiek / zárownó w wszystkich w tym poczytając / od wielmożnego aż do náubożskiego Szlachcica / iednąko rozumieiac / ieden drugiemu tak o Szlachectwo iako y ^b o inszych rzeczy poczytając y dobrej sławie dotkliwie oczywiście golemi słowy / krom miánowania samych uczynków ná sad Grodzki wyietych / przymówkę uczynił / a toby sie do práwa badz przed Nas Gospodara / gdyby sie to w dworcu Naszego sstało / abo przed vřad Ziemski abo Grodzki przytoczyło / y gdzieby ten kto przymowil / a przed práwem do tego sie nie znał / tedy temu komu przymowiono / to nie skłodzić nie ma / y on tego sprawować sie nie będzie powinien / a tá przymówkę dáley ná tego kto sie záprzał nie ma być dowodzona. ¶ A iesliby powtore / tenze y temuż kto

² dławie przymowil oczywiście / tedy iuż chociażby sie tego przal / a strona obrażona dowiedzieli tego náń dowodem słusznym / iako o dowodziech osobliwie ná swoim mieyscu w tym Statucie iest opisano / ma być z práwa karan więzieniem / to iest / w Zamku / abo w dworze naszym bęś niedziel

Roz. 4. art. 94. **Siedzieć będzie.** ¶ A za przewodem prawą / iesliby winny wrzedu postu- 3
 sen być y w więzieniu siedzieć / albo w nim przez czas zamierzony wytrwać
 niechciał / tedy ma za to zapłacić winy stronie obrażoney pięćdziesiąt kop
 groszy zarazem bez pozwow y bez składania rokow / Która wine tenże w-
 rządz na majątności iego stronie obrażoney odprawić będzie winien / weo-
 dług Artykułu o odprawach rzeczy sadzoney czynionego / a zapłaciwszy
 te pięćdziesiąt kop groszy / przecie mu wrząd ma listem swym Koł złożyć /
 za cztery niedziele od położonego listu / aby za te wine być niedziel wysie-
 dzał / a za każde nie dosyc czynienie siedzenia / ma wine wyżej opisana pla-
 cić / y niema to mu być odpuszczono aż wysiedzi. ¶ A o záoczna przy- 4
 mowka niť sie brąć nie ma / gdyż to przy tym zostawać ma / Kto záocznie
 mowi o człowieku pocziwym bo dobremu człowiekowi nie godzi sie źle
 mowić o pocziwym.

Roz. 1.
 art. 2.

- a W Koronie o słowa nie wzięte Szlachęłcowi zadane / Kto sie záprzy / przysięga
 sie oczyścić / łag: w Krak: 1423. fol: 239.
- b Causz honorem tangentes na Seymle sadzone być miała / Const: 1565. fol: 100.
 Tit: o Rzecz. Item Const: 1578. fol: 328. § Exceptis.
- c Kto pod kim Kaduk wprósi / a wraził w proźnienie ma być ad revocationem przy-
 muszon / forum Trybunał Const: 1588. fol. 458. Tit: O Kadukách.

A R T Y K U L XXVIII.

O przymowkę żeby miał być nie wziętym matki synem, y o
 przymowce białym głowom szlacheckim.

Roz. 3.
 art. 27.
 Roz. 4.
 art. 32.

E a wstawuie / iż kiedyby kto komu rzekł / żeś ty nie wziętym 1
 matki y nieczystego łóża syn / a tegoby na niego nie dowiódł a ten
 Ktoremu przymowiono / z tegoby sie słusnie wywiódł. Tedy
 Kłauie / iż takowy ma onego nawiazac somito czterdziesta kop
 groszy / a te przymowke przed tymże sadem zarazem z prawą nie schodzac /
 tak oczyścić y temi słowy odmowić ma : Com mowił na cie / żebyś ty był
 niewziętym matki / y nieczystego łóża syn / to na cie beczkał iako pies. A
 gdzieby tak wporny był / a tymi słowy zarazem v sadu tego odmowić nie-
 chciał / tedy mu siedzieć w więzieniu na zamku Nášym / tak dlugo / aż tymi
 słowy iako w tym Artykule napisano / odmowi / y nawiaske pełną odda
 bez składania rokow / pod winą w Artykule wyższym dwudziestym siodo-
 mym opisana / a Wrząd Náš w tym temu wpornemu niakiey folgi czynić
 nie ma. ¶ b A wszakże bełarci nie inakшы iedno takowi miała być rozu- 2
 mieni : Ktoby dzieci nie zwieńczona y nie z slubna żona miał / choćayby ia
 potym poial / y takowym oćiec od prawdziwych dzieci y od krewnych za-
 piśać nie może / a zwlaśczá takowe dzieci / náder bełartami rozumieni być
 miała / Którychby oćiec przy własney żenie z cudzołożnicą miał / a choćayby
 po śmierci własney małżonki te podłożnice swoje poial / a dzieci z nią przy-
 był. Tedy iako te pierwsze błędne / tak y te choć po wienięzaniu y slubie z
 taką żoną mieć będzie / przecie te oboie dzieci z nią nábyte / za bełarty miała
 być policzeni / y żadnymi wymysły ani zápiśy ku imionam y majątności oycá
 ich przypuszczeni być nie miała. ¶ c Też takowy ma być za bełartá rozu- 3
 mian /

Roz. 8.
 art. 2.

mian/ ktoregoby sie oćiec za żywota swego wyrzekł/ y nie swoimby go synem przyznał/ iedno żeby tego nie uczynił z wásni y z gniewu przeciw synowi ábo żenie swey mátce iego pocziwcy: áboby też żeby czas niemáły za dziecie miał/ y po iego porodzeniu z soba mátke iego á żone swa cierpiał/ bo iáko go iuż raz za dziecie swoje przywósy/ y máiac go przy sobie w domu swoim cierpliwością swa za dziecie swe przyznał/ ták go iuż potym zlym czynić nie może/ gdyż dobremu nie zlego y niepocziwego w domu swoim 4 cierpieć nie godzi sie. ¶ A osobliwie oćiec syná bekartem uczynić nie może za drugiey żony swoiey á mácochy iego/ á zwałszcá/ iesli będzie tego syná swego z pierwszą żoną swoią mátka iego mieścić áiac za syná miał/ tedy iuż przy mácochę wyrzec sie go nie może. Tákimże obyćciem y o corkách ma być rozumiano. Tákże y mátka/ iáko za pierwszego meżá swego/ ták też y 5 za drugiego meżá pośedby/ przeciw dzieciom swym tym prawem y obyćciem iáko o oycu napisano/ sadzono być ma. ¶ A gdzieby też kto przy mowil ktorey uczwicy białegłowie/ śláhciance/ nazywáiac iá wśeteć cznica/ żeby wstanie swym nie uczwicy sie chować miałá/ tedy tákowymże prawem iáko w tym Artykule wyższey napisano o tym/ sadzono y karano być ma.

^a Gdyby kto Śláhectwo y Mátke iego nágánił/ á zaráżemby tego nie odwołał/ ábo nie priał/ á nie dowiodłby go być tákowym/ tedy za nágánienie go grzyw: zápláć i ták iáko by go zábił/ y odwołać ma/ iż co mowil to iáko pies/ Kaz: w Wólcy, 1368. H.P. 238.

Śláhcieć z podłożnicą mteścić áiac/ y potomstwo z nią zplodziwby/ gdyby iá w stan Málzeński wziął/ potomstwo per subsequens matrimonium nie może nobilitate gaudere, Const: 1578. fol: 334. Tir: De illegitima prole.

^b Potomstwo z Żaloznicą zplodzone/ choćby ie potym za żony wzięli/ nie dziedziczą ani prarogatyw Śláhectkich záżywać mogą/ 1578. De illegitima prole, fol: 334. W Koronie Synowi z Wierządnicę narodzonemu za głowę Mátki iego zábićey pláć cono być ma/ Kaz: w Wólcy 1368. H.P. 256.

^c W Koronie Syn Oycu ktoryby odpowiedział ábo ránił/ gleytu Krolewskiego gwałceniem karaniem karány być ma/ 1578. De iniuriis erga Parentes. fol: 340.

ARTYKUL XXIX.

O wyzwoleniu od pátow nowych, od podwod, budowania zamkow, y moszczenia mostow, ták też o stácyi po drogach.

1 **I**z też Przywileiámi dawnyimi Przodków Nászych Krolow Jch Mái y wielkich Kiazat Lit. wśyscy pospolici ludzie / ciáhle/ y mieszczanie/ ^{Roz: 3. art: 2.} poddáni Kiazat/ Pánow choragiwnych/ śláhty/ boiar/ obywatelom Pánstw Nászych/ ziem Wielk. K. Litewsk. od káżdey dáni podátkow/ kerebczynzn/ y wśeláctich ^a poborow bez dobrowolnego sámych Pánow ich zezwolenia y uchwały Seymu wálnego/ y też od działlá/ y od wśeláctich brzemion powozowych/ ktore podwodáni zowa/ y oddawánia ^b stácyi dla nas/ y też posłow y goncow Nászych/ tákże od wożenia kámiénia/ drzewá ábo drewnu paleniu cegly y wapná ná zamki Násze/ y od kóśenia sianá/ y od wśeláctey straży y łowow: Tákże od budowania y

poprawowania zamków/ y mostow/ y od inſzych robot wyiete
 sa. A niektorzy poddani Kniąscy/ Pánſcy y ſláheccy z imion ſwych po
 ten czas obciążeni bywali robotami zamków/ ſtanów co wſeły nazywano:
 Także dawaniem ſtácii y podwod dla Nas Hoſpodará/ y też dawaniem
 ſtacji pod poſty y gonce naſze/ y robieniem á naprawowaniem moſtow.
 Przeto my Hoſpodár wſytkich obywatelów Pánſtwa Naſzego W. X. L.
 y ziem k niemu należacych/ Ruſkich/ Smudzkich/ y inych do iednákley ro
 wney wolności przywodzac wſytkich poddanych/ Kniąſkich/ Pánſkich/
 ſláheckich wzwyż pomienionych/ y iákimkolwiek imieniem nazywanych
 pociągów y powinności od tego czasu ná wſytkie potomne czasy wymu
 iemy/ wyzwalamy wiecznemi czasy/ kromia mieſzcan y poddanych Naſzych
 Hoſpodárſkich/ áby ci wedle ſtárodawnego obyczáiu iáko podwody y po
 diymowanie ſtáciami ná ſtaniech/ ná mieyſcach zwyżáynnych
 Nam Hoſpodáru/ poſtom y goncom naſzym/ ták też moſty y zamki ná ce
 ſciách ſwych poprawowác wedle zwyżáiu ſwego powinni byli. ¶ d. 2
 Wſáklże mieſzczenie y poddani Kniąscy/ Pánſcy y ſláheccy/ podwody pod
 Poſty y gonce Naſze wedle zwykłego obyczáiu dáwac beda powinni. ¶ A 3
 co ſie tknie opráwowania zamków y moſtow ſtárych/ y znówu budowá
 nia/ gđzie do tego czasu poddani ſláheccy naprawowác y budowác byli
 powinni/ to ma być opátrowano z myt nowo podwyżſzonych co oſobliwa
 Conſtitucya Seymowa wárowano będzie/ iáko w Conſtitucyi ná Dniey
 Seymu Lubelſkiego/ o ziemi Wołyńſkiej/ Podláſkiej/ Kiówſkiej/ ieſt
 opiſano. A moſty w dobrách ſtolu Naſzemu należacych/ gđzieby potrzeba
 wſtázowála budowác/ to tákże ma być opátrowana poddánymi naſzymi/ y
 moſtowe ſtánowiono być ma/ iáko w Artykule dwudzieſtym dziewiatym
 Rozdziału pierwieſzego/ ſláhcie okolo budowania moſtow w imionách ich
 ieſt dolożono. ¶ A gđzieby ktory Stároſtá ábo dzierzáwca/ Horo
 dniczy/ moſtowniczy Naſz ábo námiestnik y ſlugá ktorego z nich podda
 nych ſláheckich przymuſzał w tym/ do tych robot niepowinnych/ y tym
 Státutem wyzwoionych/ dogadzác w tym pożytkowi ſwemu/ tedy ká
 żdy tákowy ktoby to uczynił/ má być przypożwan do ſadu należącego
 wedle Artykulu ſeſcđzieſiatego ſiódmięgo w Rozdziale Czwartym. A
 zá dowodem práwnym/ winy dwádzieſciá kop groſzy/ będzie powinien
 onemu wſtrzywdzonemu ſláhcicowi záplácić/ y ſkóde ſowito opráwić.
 ¶ e Także też Xiążetá/ Pánowie/ Kády/ Woiewodowie/ Stároſtkowie/
 y niſt z ſláchty ieżdzac po drogách od imienia do imienia ſwego w woýſku
 y ná zamki wſtáinne imionam ſláheckim y ich poddánym nie máia ſkódzić/
 ſtácii y podwod brác/ ále ſobie/ koniom y ſlugom ſwym zápieniádze wedle
 tárgu/ cena/ żywnoſć kupowác beda powinni. A ktoby náđ te wſtáwe
 to uczynił/ ten tákże iáko wzwyż opiſano/ ma być pożywan/ á zá przewo
 dem práwnym/ ſtronie zálobliwey tákże gwałtu dwádzieſciá kop groſzy
 plácić będzie powinien/ á ſkóde ſowito opráwić zá ſłuſnym dowodem
 powinien będzie.

a Poborów jadnych w Polſce y Lit: Krol wſtáwić niemoże bez pozwolenia
 wſech ſtanów ná Seymie 1576. Oſobliwie wárujemy fol: 278

Œláchtá w Polſce y Lit: y ich poddani od cłá y mytá ſa wyzwoleńi w Przy
 wilciu

Roz. I.
 art. 29.

Roz. 4.
 art. 67.

R. 1. a. 35
 R. 2. a. 27
 R. 3. a. 47

5

Willelm o Vniey 1569. Clá mytá f. 175. Recess Seymu Wárf: 1564. Naprzód aby
táť w Pol: fol: 58.

b Strácy żadnych Król v pánow y Szláchty z imienia bráć niema. Lud: w Kossyc:
1374. H. P. 261.

Cel ná Rzekách od Szláchty y ich poddáných aby nie brano pod wina 200. grzyw:
polowicá Stárbowi polowicá Stronie/ forum ná Trybun: rok záwity/ 1598. Rzeki
portowe wolne f. 693. O Clech ná Rzekách Portowych 1601. f. 737.

c Dzierżawcy aby do budowania Zamków pewna Summe pieniedzy z dzierżaw
przykładali / także prochy/ spłze przyczyniali/ czego Podskarbi posierzegac ma/ 1607.
O Muniacych/ y ná W. K. L. fol: 834.

d Podwody zá listem Krolew: máia być dawáne/ Con. 1601. f. 780. tit: O Podwo.
Podwodnych pieniedzy ná mile dwa groša/ Conft: 1601. fol: 850. tit: O Podwo.
Komornicy odmian podwodnych mijać y v podrożnych łoni bráć nie máia/ sub
pcena duplicis refusionis dwie niedziela ná to siedzieć/ Conft: 1564. fol: 81. § Jáko
sie iádac/ 26. Realsumuntur też winy Conft: 1576. f. 323. tit: Vniwersal.

e Żolnierze nigdzie nie máia mieć lezy/ w dobrách Szlacheckich ani Duchownych á
o škody wtrzywdzonemu Żetman y Rotmistrz ma czynić sprawiedliwość Con. 1588.
fol. 48. Tit. o Żolnierzách.

A R T Y K V L XXX.

Iesliby ktory z poddáných nászych, ná Xiążetach, Pániech,
ábo ná kim innym wysłużył imienie leżące.

- 1 **R** Jedyby á ktory z poddáných nászych/ będąc narodu szlacheckiego/
ná Xiążetách/ ná Pániech / ábo ná kim innym imienie leżące wy-
służył/ y będąc tego imienia w dzierżeniu on sam ábo potomkowie
iego/ á potymby chciał precz/ tedy wolno będzie iemu y potomkom
iego odesdż precz/ tedy chce ze wszytkiemí státtí/ máietnością/ y ze wszy-
tkim nábyciem swoim/ y nákládem ábo budowaniem / co będzie ná to imie-
nie náłożył. ¶ Iesliby on Pan dáł službę swemu ná ono imienie dámine
2 swoje/ list/ zápis swoy pod pieczęcia swoia/ y pod pieczęćmi szláchty / ludzi
wiáry godnych. A toby w nim wyrażono bylo/ iż wolno iemu y potom-
kom iego z tym imieniem komu chcec služyc wiecznemi czasy/ y ten list opis
swoy sam oblicznie przed námi Hospodárem ábo przedem nászym wedle
tego Státutu zeznał/ tedy tákowyy list ma być przy mocy záchowan/ á ten
komu zápisano/ przy zápisie y przy tym imieniu zostac ma / y potomkii iego
3 wiecznemi czasy. ¶ A ktoryby szlachciec wysłużył ná którym Pánu
imienie/ y nie máiac takowego listu y wolności/ z tym imieniem služyc / ábo
przedac/ przemienic/ komuby on chciał / á potymby služac onemu Pánu
swemu kromia woley y wiadomości iego z tym imieniem / Nam Hospo-
daru/ ábo zá ktorego inego Pána poddał sie/ przedał / ábo iákimżekolwiek
práwem to imienie/ ludzie ábo grunty od niego puścił/ tedy on Pan ábo
Potomkowie iego/ pod kimby to imienie miał/ wolen to imienie od káżdego
tákiego wziac. Wszakże pierwey czas ná wyrumowanie šest niedziel
4 przez woźnego złożyć mu ma. ¶ A choćayby y któinśy á nie ten sam zie-
miánin ábo boiárzyn to imienie dzierzał/ przecie nie dzierżacemu / ále temu
komu to imienie pierwey dano bylo / przez woźnego iáko wyżej opisano
czas skládan być ma. A ten w tym czasie ze wszytká máietnością swoia
y zbu

Roz. 3.
art. 5.

Rozd. 4. art. 42. y 92. Rozd. 3. art. 26. y z budowaniem/ swoim kościołem pobudowanym/ gdzie chce wyprowadzić się powinien/ będzie. ¶ A gdzieby ten/ komu takowe imienie/ ludzie/ S grunty/ puśczone były/ na to obeszanie urzędowe niedbając tego puścić niechciał/ tedy ten takowy przeciwny ma być pozwany do urzędu Grodzkiego naroz zawity/ iako o gwałtowne wybiecie z spokojnego dzierżenia. A takowey słachcie y boiárom mieścić podkinkolawiek/ y darowosc ziemsta isć y pomocna być nie ma. A onemu Panu y nakłady prawne za dowodem słusznym zapłacić winien będzie: a ten sluga ma być za to karany więzieniem na tyroże urzędzie/ cwiertć roku/ a wysiedziawszy czas zámierzony nie zchceci służyć temu Panu swemu/ zostawivszy to imienie onemu Panu/ wolno będzie iemu zmaietnością swą/ iako o tym wyżej w tym Artykule opisano przez odesdż.

a Słachta Wielk. X. L. ktorzy się dla obrony Panom zmaietnościami oddali/ y od nich wolni bydż chcieli wedle prawa y Statutu mają bydż zachowani i 569 Słachta tego W. X. L. fol. 195.

A R T Y K V L XXXI.

O niepozwanie święckich w duchowne prawo, o rzeczy święckie.

Rozd. 4. art. 44. ¶ **E**z a wstawieniem/ J Biskupowie/ Pralaci stanu Duchownego y ich sprawcy/ Kiozar/ Panom/ y wszytkiej słachty/ Rycerstwa y mieożan/ y wszytkich poddanych Nasych/ iako y słacheckich/ niemają nikogo ku sobie do duchownego prawa o święckie rzeczy pozwać. Tak też y samą słachtą/ mieżanję/ y wszyscy poddani Nasy/ y też poddani słacheccy iakiegokolwiek stanu/ niemają się do duchownego prawa wciekać y pozwać o rzeczy święckie/ pod zakładem skronie pozwaney dwudziesta kop groşy/ y pod nagrodzeniem vtrat wszytkich z sownością. ¶ b Nijli co ku prawu duchownemu należeć y przysłuchać będzie/ to w duchownym prawie sprawowany y sadzono być ma.

Rozd. 5. art. 20. y 22.

a Duchownych Święckiego ani Święcki Święckiego do sądow Duchownych aby niewyzywał/ Bodzantá Biskup Krakow. 1369. H. P. 447. pod winą dwudziesta y ośm groşow. Zyg. w Piotr. 1519. H. P. Tamże. Const. 1550. fol. 7. § 23 to.

b Duchownych appellacye z Święckimi/ ktore a Lociordinariis wychodzą/ intra Regnum mają być decydowane/ Const. 1607. fol. 333. Tit. O Appellacyach. Duchowne sprawy z Święckimi w Litwie/ 1581. fol. 380. Tit. Artykuly do prawa. Duchowni cum Nobilibus in Criminalibus, forum mają intra regnum serwato ordine in breui Apostolico descripto, quod est in metrica & in Actis Castri Varlauiens: Oprocz Religiey Greckiej ludzi/ ktorzy przy dawnych zwyczajach zostają/ Const. 1635. fol. 9. Tit. Forum ludz.

A R T Y K V L XXXII.

O dowodzeniu sprawiedliwości w krzywdach święckich z stanu Duchownymi, także Duchownym z stanów święckimi.

¶ **S**tawieniem/ a iesliby się kiedy iakie krzywdy działy z imion Kościelnych od urzedników/ slug/ boiar/ y poddanych wselakich stanów

now Duchownych ludziom stanu świeckiego / tak samey ślączie /
 iako slugom y poddanym ich / także y mieścianom miast naszych / y
 innym poddanym naszym Gospodarskim / o gwałty / napażdy / rozboie / zab
 boystwa / o zgwalcenie pánien y niewiast / boy / rany / grabieże / o ludzie / y
 czeladź zbiegła / y o ina iakiekolwiek rzeczy potoczne. Tedy iż każdy z swego
 slugi y poddanego sprawiedliwość bliższy jest czynić / tedy też y stany du
 chowne / z urzędników y slug swoich / bądź osiadłych iako y nieosiadłych / y
 z poddanych swych / powinni beda sprawiedliwość czynić / za wspomnieniem
 przez list urzędu Ziemińskiego / według tegoż prawa pisanego Statutu
 2 Ziemińskiego. ¶ A gdzieby kto z osob duchownych iakiegokolwiek stanu y
 dostojenstwa sprawiedliwości uczynić nie chciał / albo sadem swym co ko
 mu w czym ubliżył. Tedy o to sam takowy do Biskupa tego pod którego
 sprawa jest / iako do główniejszego Przełożonego swego ma być pozwan
 na rok pierwszy / od podania pozwu oczywistego za cztery niedziele / a od po
 łożenia na imieniu za sześć niedziel / pozwem Biskupim pisanyim Polskim
 pisinem / y tamże sam ma osoba swa / albo przez vmocowanego swego stać /
 y onego na tego žalobą wyśła przed sadem Biskupim stać. A Kiedż
 Biskup w którego to władzy będzie należało / albo urząd iego przestrzegają
 iac w tym pokoju pospolitego y sprawiedliwości świętej / aby w czym po
 szczerbiona nie była / powinien będzie tym prawem pospolitym y Statutem
 Ziemińskim sprawiedliwość wkrzywdomonemu czynić bez wszelakiey zwłoki y
 zatrudnienia / odprawy służna sadu swego dając na winnym z dobr / z ma
 ietności ruchomey / y z dochodow prawem przekonanego : a gdzieby ma
 3 ietności nie stało / y na samey osobie. ¶ A iesliby od samych osob ducho
 wnych w czymkolwiek w tych rzeczach wzwyż pomienionych / krzywda sie
 komu działa / tedy o to także do Kiedż Biskupa albo urzędu iego na rok
 pozwani być mają : a Kiedż Biskup albo urząd iego / żadnym innym iedno
 tymże prawem pospolitym y Statutem ziemińskim to wszystko sadzić / y po
 sadzić odprawy na winnym / na majątności własney tych duchownych osob
 leżacey y ruchomey / a przyidzieli do tego z praw / y na ciełe karanie / według
 tegoż Statutu uczynić y wykonywać będzie powinien / czyniac temu wszyst
 kiemu dosyć pod przysięga swa do rady nam uczyniona. A iesli co w sa
 du duchownego prawem świeckim będzie osadzone / a na odprawy do
 którego urzędu ziemińskiego albo Grodzkiego / odesłano / tedy to on urząd
 odprawować ma. Wszakże nie wkładać w to żadnych takich rzeczy / ko
 reby namniej wolności praw tych y Konfederacya naruszać miały. A ies
 liby odprawy w takich rzeczach urząd nie uczynił / tedy o takie niedosyć
 czynienie wedle artykułow o tym napisanych wolne prawo z urzędem ka
 4 żdemu do sadu należnego będzie. ¶ Wszakże iesliby strona žalobna albo
 odporna rozumiała sobie być ubliżenie sprawiedliwości swey wyrokiem y
 skazaniem Biskupim albo urzędu iego / tedy takowey stronie Kiedż Biskup
 albo urząd iego / o rzeczy tym prawem ziemińskim osadzone / apelacyi dopu
 ścić beda powinni do sadu Trybunańskiego / który Trybunał niegdzie in
 dziey iedno w mieście naszym Wileńskim stołecznym / takowe sprawy za ap
 pelacyami między stany duchownemi y świeckimi / według tego Statutu

Rozd. 4.
 art. 18.
 y 17.

R. 9. 4. 2.
 Rozd. 4.
 art. 55. y
 84.

R. 3. 4. 8.
 Rozd. 4.
 art. 86.

prawa pospolitego odsadzywać ma: b na które sady Trybunałskie/ dla takich
 łowych spraw/ miała być wysłane z strony Duchowney c trzy osoby/ a
 z strony stanów świeckich także trzy osoby między Trybunałskimi obrani/
 y gdzie w jakiej sprawie więcej osób między temi sześciu osobami na te sa-
 dy wybraniemi/ na iedno votum zgodza się/ przy tych wociach konkluzya zo-
 stać ma. d A iesliby w równości wot o która sprawę ci sześć Trybunał-
 skow nie zgodzali się: tedy takowe rzeczy odsyłać miała do nas Gospodará/
 a My za takim odesłaniem/ te sprawy odsadzywać mamy/ gdzie na ten
 czas dworem naszym będziemy w tym Państwie naszym Wielkim Kieściewie
 Litewsk. dworem naszym będziemy w tym Państwie naszym Wielkim Kieściewie
 Litewsk. bez Siermu. e A gdzieby też komu od Kieźcy Biskupow
 Krzywda się w czym działa/ tak od samych osób/ iako od urzędników/ slug/
 boiar/ y poddanych ich/ a oniby sami za wspomnieniem od urzędu ziemskiego
 przez list wspominalny/ sami stronie żalobliwej/ vsprawiedliwić się/ iako o-
 osoby duchowne niechcieli/ albo z urzędników/ slug/ boiar/ y poddanych
 swych sprawiedliwości nieuczynili według tego prawa pospolitego. Tedy
 o to do nas Gospodará/ także na rok zawiety pozwany/ y tymże prawem
 ziemskim sadzeni być miała/ składając rok za pozwy/ iesli w Wielk. Kieściewie
 Litewsk. dworem naszym będziemy/ cztery niedziele. A iesli za granicą tego
 Wielkiego Kieścia Litewsk. osm niedziele. f Jesliby się też ludziom sta-
 nu Duchownego/ slugom y poddanym ich/ od ludzi stanu świeckiego/
 Książat/ Pánów/ szlachty w jakiegokolwiek zacności y zwierzchności będą-
 cych/ tak w niewydawaniu dziesięcin iako y w innych rzeczach potocznych/
 Krzywda się iako działa/ tedy o takie Krzywdy osoba duchowna/ osoba świec-
 ka od którego mu się Krzywda stanie/ pozwać będzie do iego sadu wła-
 snego/ ziemskiego albo Grodzkiego/ tym porządkiem/ iako się y same stany
 świeckie pozwały/ według Artykułow w tym Statucie opisanych/ z
 wolnym odezwaniem obiem stron do sadu głównego Trybunałskiego/
 spólnego z Duchownym. g A opowiadania y zapisywanie takich
 wzwyż imiennowanych Krzywd y škod/ które od stanów duchownych/ y ich
 slug/ y poddanych/ poczynione komu beda/ miała się dziać na urzędziech
 ziemskich/ Grodzkich/ albo y Duchownych/ gdzie kto zechce w tych powie-
 ściach/ gdzie te imiona kościelne leżą/ albo pod którym urzędem/ co się komu
 od nich/ y slug/ poddanych ich Krzywdy stana. h A pod tym czasem gdy
 by które Biskupstwo wałowalo/ albo gdzieby który Biskup do cudzych
 Państw w poselstwach/ albo gdzie po swych sprawach z tego Państwa
 Wielkiego Kieścia Litewsk. odiachał. Tedy wkrzywdzony do Kapituły/
 albo sprawce onego Duchowienstwa którym Biskupstwem sprawować
 będzie/ postępiem wyżej opisanym wciekać się y sprawiedliwości sobie do-
 wodzić ma. A oni beda winni sprawiedliwość czynić/ według tegoż pra-
 wa y Statutu ziemskiego. A toż się ma rozumieć y o duchownych Gre-
 ckiego zakonu/ że imnię się z nich stany przed starszymi swymi przełożonemi.
 A przełożeni starszy/ przed sadem głównym/ porządkiem wyżej opisanym/
 vsprawiedliwić się ludziom świeckiego stanu powinni beda. i Lecz co
 się dotyczy takich Krzywd potocznych/ z takich imion stanów duchow-
 nych od urzędników y poddanych/ albo od nich samych/ którzy prawu po-
 spolitemu

Rozd. 3.

art. 34.

Rozd. 4.

art. 40.

Rozd. 4.

art. 39.

spolitemu y służbie ziemskiej wojennej podlegli są/ to jest/ • z oyczystych/ macierzystych/ kupnych/ dárównych y zakupionych/ iákimkolwiek obyczajem nabytych/ tedy iuż z takowych imion swych/ y duchowne osoby/ tak iáko y fláchtá stanu swietckiego/ wedle porzadku Statutowego/ temu prawu ziemskiemu pospolitemu podlegać mają/ tak y sadu ziemskiego/ Grodzkiego/ Podkomorskiego y Komisárskiego/ á za áppelácyá y sadu glównego.

a O krzywdy/ gránice/ kmetcie zbiegłe/ meżoboystwa/ y o wfyskie inie rzeczy w Statucie wyrażone. Duchowni Sludzy y kmetcie ich/ prawem ziemskim mają być sadzeni/ *Alexánd w Rád: 1505. H. L. 253. H. P. 159.*

Duchowni z dobr oyczystych y iákimkolwiek sobie y potomkom swym/ krewnym słuzących/ á nie na Kościół nabytych y fundowanych/ wfyskim ciężarom takó y Stanu Swietckiego podlegać mają/ *Const: 1607. fol: 833. Tit: Duchowni w Koronie.*

b W Koronie Duchownych 6. á Swietckich 6. Composit. lud: Tryb: bywa odprawowany 1578. iáko sadzić mają y o ákcyách Duchow: fol: 326.

c Czwartý Deputat z Diecezsey Smolenskiej Duchowny jest przydány vice versa y Swietckí/ *Const: 1641. fol: 15. Tit: O Sadách.*

Composito iudicio w Trybunale totorkowy dzień w tydzień raz náznáczony/ *Ibid.*

d A od Swietckiego Koła/ ex paritate votorum remissii, do drugiego Trebunálu iść mają/ ktore po przysiedze mają być odprawowane/ *Const: 1607. fol: 838.*

e Z dobr oyczystych nie na Kościół fundowanych/ z ktorých Duchow: Wojenna służba odprawula/ o krzywdy/ grunty/ w ziemstwie/ Grodzie/ odpowiedać mają/ áppelácyá ná Tryb: Duchow: 1607. Duchowni w Koronie dobra dsiedzie. trzymając/ *fol: 833.*

Duchowny/ gdyby dal bánícyá ná sobie otrzymać/ *Lociordinarius exequutionem super bonis eius propriis & persona faciet. Excepta Gracá Religione, Const: 1635. fol: 9. Tit: Forum Ludzi.*

A R T Y K V L XXXIII.

O prawo gruntow miedzy stany Duchownymi y Swietckimi.

Wszytym też rożnicom/ ktore sie miedzy imionámi y gruntámi stánów Duchownych y stanów swietckich czesto dzieia/ á z tego do zászcia y niepokoiow niemáłych przychodzi/ zábiegáiac y ná czasy potomne to miedzy niemi równuic. ¶ Ostawuic/ gdyż osoby z stanu Duchownego dobra y pewna z prawá pospolitego/ mają wiádomość/ iż y sadu ziemskiego należnego/ z ludźmi stanu swietckiego/ gotować nie odwloczná sobie sprawiedliwosc dáleko iey nie szukáiac/ záwždy odnosić mogą. A z Nas też Hospodará náiawnieyszy przykład w tym im jest podan. Iż My wedle prawá pospolitego przez vrzedniki Nasze/ y przez Nas temu Pánstwu Wielkiemu Xięstwu Litewsk. poprzysięzonego y nádiánego/ gdzie idzie o grunty y rzeczy ziemne/ równie y iednákiemu prawu pospolitemu temuż podlegamy. ¶ a Tedy tymże obyczajem y wfyscy Prálatci/ Biskupowie y inie osoby stanu duchownego iákimkolwiek imieniem názwáne/ dzierzac imioná swietckie/ prawu pospolitemu y służbie ziemskiej wojennej podlegle/ bądź kupne/ zákupne/ y iákimkolwiek obyczajem/ przez nich y przodków ich nabyte grunty ziemne/ tych takowych imion swych/ gdzieby sie komu z ludzi narodu flácheckiego/ y iných swietckich stanów w zábrániu ziemie/ w popisowaniu gránic/ y w przeorániu

miedz/ y w inszych rzeczach ziemnych krzywdy iakie od nich działy/ powinni beda im vsprawiedliwić sie/ y rozprawe miedzy soba y imiony/ ábo grunty swemi/ iednakim obyczaiem y postepkiem prawnym przyimować v sadu Ziemskiego y Podkomorskiego/ y tak daley postepuiac/ iako Statut prawná pospolitego Wielkiego Księstwa Litewskiego vzy y wklázuie. ¶ Ale 3
ktoreby imiona byly duchowne/ z fundácii y znádania przodkow nászych y Nászego Gospodárskiego/ y sluzbie Ziemskiej woienney przedtym nie byly nigdy podlegle/ á z takowychby sie krzywdy iakie w grunciech działy. Tedy wkrzywdzony ma sie w tym vciec do Nas Gospodára/ iako podawce zwierzchniego/ y listy násze Komisarstie otrzymawszy/ sprawiedliwosci sobie dowodzić ma przed Komisarzmi Nászymi/ y tam w dowodziech y we wšytkich postepkach prawnych wedle tego Statutu zachować sie máia.

¶ A co sie dotyczy imion od Kiazat/ Pánow/ y ziemian/ Bláchy/ ná Ro 4
ściol nádanych/ w ktorých iesliby takze w grunciech ábo gránicach z imiony Bláheckimi roznice iakie działy. Tedy wkrzywdzony wolen bedzie z takowego imienia z duchownymi v práwa Ziemskiego Powiatowego/ w ktorým to imienie leży/ postepkiem prawnym w tym Statucie opisánym/ sprawiedliwosci sobie dowodzić. A v rzad Ziemski ma te spráwe na sad Podkomorski odesláć/ á Podkomorzy mocen bedzie po onego duchownego z takowego imienia od Bláhcica nádanego/ takze y po tego samého podawce pozwy swoje wydác/ ktorými wkrzywdzony ich pozwać/ y ná roku zániemi przypádlým/ sprawiedliwosci sobie z ta duchowna osoba/ y teź z samým podawcą/ dowodzić ma. ¶ b Adawność Ziemska miedzy imiony 5
Rościelnymi y Bláheckimi/ taka ma byc/ iako do bram stolu Nászego Gospodárskiego z dobrámi y z imiony Bláheckimi: Tymże obyczaiem Bláhcie z dobry Nászymi y Rościelnymi/ dawność zachována byc ma.

a Arcybiskup Koronny y Biskupowie Koronni do Koronnego Lich: do Lithew: na obrone Rp. przykładem Annaty do Rzymu nalezacey/ pewna summe wnosic máia/ 1607. o Annatách/ fol: 832.

In Causis realibus ratione simplicium Iniuriarum Civilium terrestrium ac granitiolium o to ma byc forum kazdego Szláhcica z Duchownym ordinario processu w Ziemi swie/ á per appellationem in iudicio composito w Trybunale/ Const: 1635. fol: 10. Tit: Forum Ludzi Stanu.

prascripta dobre Szláheckich nie ruchomych/ contra Ecclesiam annorum 60. ante litem inchoatam, excepta renunciatione prascriptioni per inscriptionem, & fundis Ecclesie poświęcone atque cum ipsis Ecclesiis, Const: 1633. fol: 26. Tit: O Prascriptey. Declarowano że nie tylko ad futura sed etiam ad praeterita sluzy Prascripteya dobre Szláheckich przeciwko Duchownym W. K. L. ad instar Koronnych. Const: 1635. fol: 12. Tit: O Dawności.

A R T Y K V L XXXIV.

Opożywanie Opiekunow ábo Exekutorow testamentu Duchownych osob.

GDyby kto z Kiežey Biskupow ábo Kánonikow/ Prálatow y inych stanow Duchownych/ odpisal komu zápisem ábo testamentem/ oštáteczna wola swa/ po żywocie swoim co máietności swojej ležacey ábo ruchomey/ y ku wykonaniu tego testamentu swego

swego wstąpił wilby y naznaczył opiekunów albo Esekutorów tego testamentu/ a coby opiekunowie nie zachowali się według tego testamentu albo zapisu/ y temu komu co odpisano niechcieli oddać/ albo krzywdę komu iaka w tym uczynili. ^a Tedy w takiej rzeczy tych opiekunów/ iakiego stanu/ bądź duchownego albo świeckiego/ stronie przywódczoney/ wolno będzie pozwać do sądu głównego/ a tam iesli z prawa co skazano będzie na tych opiekunich. Tedy przeciw duchowney osobie na odprawę rzeczy sadzoney/ ma być od sądu głównego odesłano do Kiedza Biskupa/ w ktorego posłuszeństwie ten duchowny będzie: A przeciw osobie stanu świeckiego/ ma być ku oprawie odesłano do sądu Ziemskiego/ a sąd odprawę czynić winien będzie. ² I Asamego Kiedza Biskupa z strony takiej opieki iemu od kogokolwiek opisanej/ albo y o to/ gdyby on po skazaniu sądu głównego odprawy uczynić niechciał/ ma być pozwano przed Nas Gospodara/ tam gdzie na ten czas dworem Naszym bedziem/ y na rok zawity/ iesli w Wielk: X. Litewskim za cztery niedziele/ a iesli za granica Wielkiego Kiestwa/ za osm niedziel/ co My odsadzić bez wszelakiey zwłoki bedziem powinni nie wpuścić tey sprawy w Limitacya. A za okazaniem zwłoki w czynieniu odprawy/ wine na Kiedzu Biskupie skazać mamy/ ktora jest w Trybunale opisana. A rzecz osadzona odprawić rozkazem pod zaręka takowaz o co ³ rzecz idzie. I A temu o niedopuszczenie appellacyey/ y o nie uczynienie sprawiedliwosci Kiedz Biskup tym sposobem pozwan być ma. A w niebytnosci Jego M. X. Biskupa w tych Państwach/ gdzieby w tych rzeczach wyżej opisanych w czymkolwiek urząd Jego Mości wykroczył. Tedy o to urząd Jego Mości ma być pozwan do sądu głównego Trybunálnego spólnego z duchownymi.

^a Duchowni z dóbr Ziemskich dziedzicznych/ albo pokupionych na sie/ w Ziemstwie/ & per Appellationem na Trybunale odpowiadać mają/ Const: 1607. fol: 833. Tit: Duchowni.

Rozd: 3.
art: 32.

ARTYKUL XXXV.

O mieszczaniech Miasta naszego Wileńskiego, y o inszych miastach Naszych, iako szlachcie sprawiedliwość z nich czyniona być ma.

¹ **E**z ^a wstawuim/ iż gdzieby się trąsiło żalować ktoremu szlachcie ^{R. 44. 65} cowi na mieszczan naszych Wileńskich o zbitcie/ o rany/ y o zaboy ^{Roz: 11.}stwo/ y o każde obelżenie. Tedy o to urząd Mieyski sprawiedli ^{art: 27.}wość czynić ma prawem ich Maydeburckim według przywileiow ^{ich} temu miasta Wileńskiemu y mieszczanom naszym pod mieyskim prawem ^{ich} mieściącym od Przodków naszych y od Nas Gospodara nadanych. Jes ^{ich} dnakże y mieszczanie nasze miasta Wileńskiego/ gdy o boy albo y rany szlach ^{ich}ckie prawem będą przekonani/ tedy tym winam podlegać będą powinni/ ^{ich}ktore w tym Statucie opisane o głowczyznach y o ranach szlach ^{ich}eckich. ² ^{R. 44. 44} ^{R. 3. a. 3} ^{R. 7. a. 6} Wszakże ktoby z mieszczan Naszych Wileńskich komu co zapisem swym do ^{ich} browolnym odstąpiwszy prawa swego wypełnić opisal sie/ to tym Statu ^{ich}

Rozd. 4.
art. 69.

R. a. 68.
Rozd. 3.
art. 32.

tem sadżono y skázowano być ma wedle obowiazków każdego. ¶ b Tymże 3
sposobem y o zbiegi słachectie według artykułu trzydziestego osmego tegoż
Rozdziału/ sprawiedliwość rząd mieyscki czynić powinien/ tylkoby od
przycięcia prawá mieysckiego dawności dziesięciu lat nie zasiadział. ¶ c A 4
gdzieby też mieścianinowi naszemu Wileńskiemu w czym od słachcica kzy-
woda działa/ o to przed sadem należnym według tegoż Statutu Ziemskiego
mieścianin prawá sobie z słachcicem dowodzić ma. ¶ A w inszych mi- 5
ściach Naszych po wszystkiej Ziemi tego Państwa Naszego W. K. Litewsk.
wzedy mieyskie chociaý gdzie y prawá Mąydeburstkiego vżywáia/ y przy-
wileia przodków naszych ábo y naše ná wolności takowe/ iáko y miásto
Wileńskie ábo ináksze sobieby nádane mieli / przecie nie Mąydeburstkim/
ábo sobie nádányim y vprzywileiowaným prawem. Ale tym Statutem
słachcie z mieścian sad y sprawiedliwość wśeláka czynić powinni beda.
Gdyż tylko mieścianie Naszy miásta Wileńskie pod mieyskim prawem
mieścianiacy/ Statutem pierwszym y terážniejszyym do takiego prawá sa
przypuszczeni.

- a Gdyby od Słachcica Mieścianinowi w Rádzie Mieyskiej hadacemu gwałt sta-
stal/ á ná gwałcie według Statutu Toruni: nie mogli być poimany/ sprawiedliwo-
ści dochodzić ma iáko Słachcie ex iuris qualitate. 1581. Krakow: fol: 374. Magis-
trat Wileń. Nobilitowani/ Mieysce ná Seymie w Role pp. Posłow.
Zyg: Aug: w Grodnie in Conuentu generali 1568. gwałcenie bramy 1593. fol: 488.
Warunek bezpieczeństwa Miásta Lwowa y Wilná 1601. fol. 746.
Declaratio bezpieczeństwa pospol: 1611. fo: 3. y ná K. L. opátrzenie bezpieczeństwa
Sadow 1611. y ná K. L. f. 7. obostrzenie prawá ná swawolnisi 1611. y ná K. L. f. 13.
b O dochodzeniu zbiegow y Poddánych Słachectich/ Vide Const: Anni 1638 Ti-
tulo Sposób dochodzenia Zbiegow w Woiewodztwie Smoleń: fol: 23. Vide Const:
alteram Anni 1641. Titulo O czynieniu sprawiedliwości w Miástach W. K. Litew.
strony zbiegłych Poddánych.
c Mieścianie Wileńscy ná Correkturze Iurium przed Deputátami Przywileia swoje
pokázac máia/ ktorych cognicya ma być przez R. J. M. z Stanami wshytkimi/ Const.
1633. fol: 72. Tit: Correctura.

A R T Y K U Ł XXXVI.

O miárach y lokciách áby były rowne, y cená trunkom, y
rzeczom strawnym była stanowiona przez rząd Grodzki.

Stawuim/ a áby w mieście Naszym stołecznym Wileńskim y w 1
kázdym mieście Naszym Państwa Naszego Wielk: K. Litewsk.
tak w vprzywileiowaných miástach/ iáko y w mniejszych miáste-
czkach/ po temuż w mieściech Kniáskich/ Páńskich/ Duchownych
y swietckich/ y w domiech gościnnych/ po drogách/ w targ y bez targow /
zboże wśelákie przedawano miára iednáka/ rowna/ to iest/ áby była beczká
w ktorey ma być cztery łorce miáry Krakowskiej/ rownych bez wierzchu/ y
bez trzesienia/ ále pod strych/ ktora miára ma być wymierzona w Wilnie
od rzędu Pána Woiewody Wileńskiego/ Grodzkiego/ á przy sobie ma
mieć rząd mieyscki/ także y indziej/ gdzie w ktorych mieściech prawo
Mąydeburstkie iest/ w Woiewodztwach/ Stároostwach/ dzierzawách/ też
rząd Grodzki z rzędem mieyskim. ¶ A w Ziemi Smudzkiej/ Stá- 2
rosta/

rosta/ ábo Podstarości/ także dzierzawcy y ciwunowie tej Ziemi/ takowe miary stanowiąc maia/ áby nietrzešione y bez wierzchow były: á ceche ná tych miarach przedowna polozyć maia/ iáko by beczka była we cztery korce/ á pulbeczki we dwa korce/ á czwierać beczki w ieden korzec/ iżeby inż w te miary wszelákie zboże mierzano pod strych/ kora miara ma być po miastách y stodolách y łazymách/ y po targách/ Kniáskich/ Páńskich y Ziemiáńskich. ¶ A kobykolwiek z poddanych Nášych/ bądź od vrzedu mieyskiego ábo też od miešezan miast Nášych/ także Kniáskich/ Páńskich/ y Ziemiáńskich śmiał się tego ważyć/ á inákie miary ustanawiać y ich używáć/ takowy vrząd Náš mieyski/ ábo miešezanie miast nášych przez záfaz krom pozwu. A Książetá Pánowie y Ziemiánie przez pozw Grodzki będąc ná Kół zawity od wkrzymdzonego przyciągnięni przed sad Grodzki/ w którym Powiecie te miastá y miasteczka ábo stodoly swoje mieć będą/ vspráwiedliwić się maia. A zá przewiedzeniem práwnym/ powinni będą zá to záreki dwánaście kop grošy záplácić/ korey ma być połowicá temu vrzedowi nášemu/ przed którym się tá spráwa przytoczy/ á druga połowicá wkrzymdzonemu. ¶ A iesližby zá pozwoleniem/ ábo niedożyrczeniem sámeo vrzedu nášego/ to iest Woiewód/ Starostw/ dzierzawiec/ ciwunow y woytow/ miast/ dworow/ y włošci nášych Gospodárskich/ y też duchownych y swietlickich/ inákich miar nád te wstáre poddani nášy ku krzymdzie czyiey używali. Tedy takowy vrząd od wkrzymdzonego pozwem nášym przed vrząd pozwány/ y z práwá winnymby był doznány/ sám takoweyże winie iáko wyžšey opisano podledzma/ korey winy połowicá do stárbu nášego Ziemiškiego/ á druga połowicá wkrzymdzonemu ma być plácona. ¶ Tymže obyčajem Pánowie Woiewodowie y Starostowie ná vrzedziech swoich/ z takowymi vrzedy mieyskimi okolo miar y ceny bynkowania picia tak przywožnego/ Muszkátely/ Málmázy/ winá iáko y miodu/ piwá/ gorzáłki/ y innych stráwnych rzeczy przez vrzednikow swych postanowienie y wstáre wedle času y drogošci czynić maia. ¶ Potemuž ná kupce/ ná rzemiešniki/ po czemu/ co tak ná tokcie/ iáko y ná wáge korzenie/ y inše wszelákie potrzeby przedáwáć. A też zá prace swoje wedle máteryi času y drogošci zarobeł slušny mieć mogli. Mednice też y kwartry/ gárnce/ áby były po wszytkiemu Páństwu nášemu Wielkiemu X. Litewsk. rowney y iednákiey miary iáko sa w miešcie nášym stolecznym Wileńskim tego wszytkiego ciž takowi vrzednicy Grodzcy przestrzegáć y stanowiąc winni będą/ á to wszytko iáko wyžšey opisano/ dzierzano y wykonywano być ma pod táž winá wzwoyš miánowaná.

^a Miary/ Korce/ Beczki/ ná Kátuszu chowane być maia/ 1550. Ji nie mále wciáżanie/ fol: 7. Const. 1565 fol: 94. Tit: Vstáwá ná wágt. Vstáwá ná slády y miary 1565. fol: 91. O Miarach/ Gárnacách/ Wilen: y Rowien. 1613. fol: 41. Wága/ lotiec/ funt/ po wszytkiej Koronie ad instar Krákovskiej ma być/ Const. 1643. fol: 5. Tit: Commissia. Takžé podlug gównego Miasta/ w káždym Woiewodztwie ma być iedná miara/ 1616. fol: 10. Tit: Korce/ miara/ vstáwá wági/ funt ma mieć 32 loty/ á kórcy 48. Rámien ma mieć 32 funty/ Cetnar ma mieć pięć kámiens/ Const. 1565. fol: 94. Tit: Vstáwá ná wági.

d Winá nie máia być synkowane bez wstáwy przedu Woiewodzego / 1581. f. 373
tit: O Przekupniách/

Winá Moráwskie/ Fráncuskie/ Peterfymeny/ Málmazye / dla pomiesiánta przy
Wegierskich winách nie máia być stawiane / sub poena 100. marc: abo pod wstráta
wina/iesli siá grzywien nie przenosi/ Const: 1581. fol: 374. O Przekupniách

Po Winá Wegierskie nikt penitus lezdzic nie ma do Wegier / ale na skládách kus
powác/ Con: 1578. fol: 336. tit: O Przekupniách. Const: 1626. fol: 10. tit: O Plá
dnym. Const: 1643. fol: 18. tit: O wymożeniu.

Wstáwa/ abo taxa rerum exoticarum ná czterech miejscach ma być/ Moschouiti-
carum & Liuenicarum Lublinij, Turcicarum & Valachicarum Leopoli, Vngarica-
rum & ex silesia Cracouia, & quæ ex mari Baltico per Prussiam & Pomeraniam ad-
uehantur poloniz. Commissarje ná to náznázeni/ Const: 1633. fol: 35. tit
Prætia rerum.

A R T Y K V L XXXVII.

O mieszczaniech iz nie máia ná targu wiesniaków grábić.

TEZ • wstawuitem/ iz mieszczanie poddáni Wásy/ iáko miast vprzywilei-
owani / tak y miasteczek mnieyszych nászych / także Aniascy /
Panscy/ Bláheccy/ o dlugi swoje iákiekolwiek/ w żadne inšie rzeczy nie máia
wiesniaków nászych/ ani też duchownych y swietclich/ ani czyich / ná tar-
gu ^b zápowiádác/ grábić/ ani tym sobie ná nich sprawiedliwosci dowodzic.
Ale o te dlugi y o inšie krzywody z tymi winowatymi v pánow ich / á z nášy-
mi poddányimi/ v przedniów nászych beda powinni sprawiedliwosci do-
chodzic. ¶ A nášy przednicy y Pánsky/ máia im sprawiedliwosc czynic.
A iesli by kto pograbił/ nie dowodzac sobie práwa v sadu należącego / tedy
ma dáć nam winy Hospodáru trzy rubli groszy / á sronie także trzy ruble
groszy/ á grabięz sowi to náwiazác y skłode także sowi to opráwić.

^a W Koronie żaden Dzierżawca w dobrách Rp. targowego pod 100 grzyw: nie
ma wybierác. Targowe od Szlach: Poddá: 1613. fol: 19.

^b Poddányi nie ma być w Miescie arestowani / ani práwem Miasytm skutány
pod wino być grzyw: Ian Albrjcht: 1496. H. P. 355.

A R T Y K V L XXXVIII.

O slugi y ludzic szlacheckie, y czeladz domowá, która
do miast wchodzi.

Stawuitem / • ktorzyby sludzy ludzic oyczyzni/ abo czeladz wlas-
na domowa/ oyczysta/ macierzysta/ abo niewolna/ wcielšy od
Kiażat/ Pánów/ abo od ktorego Bláhcica/ y przyšli do stoletczneg
miasta nášego Wileńskiego / abo do inšych miast nášych vprzy-
wileiowanych/ abo y niewprzywileiowanych/ także w miastách Aniaskich/
Pánskich y Duchownych / w ziemiách Pánstwa nášego Wielk: Kiostwa
Litewsk: iz tych ludzi y slug máia Woytowie/ Burmistrzowie/ y Káycy ná-
šy z miast nášych/ wysluchawšy słušnego dowodu od Pánów ich czyi be-
da/ abo zá ich wlasnym przyznaniem/ wydáwác/ sadzac ziemskim práwem/
ktomia ktorzyby sludzy y ludzic oyczyzni/ Bláheccy/ przyšedšy do miast ná-
šych á przyawšy práwo/ w którym z miast nášych y osiadłosc máiac/ á
zasiędzi dziesiec lat/ takowych slug z miast nášych/ Woytowie y przednicy
nášy

Roz: 3.

nt: 32.

Roz: 12.

nt: 14.

Vide Ro.

12.

nt: 12.7

13.

náſzy wydawać nie máia / ále ſie ma okupić wedle ſtanu ſwego ſácutkiem tego Státutu / zá káždá głowę ile ich będzie. Ták teſ y Stároſtowie / dzierzawcy / y ini przednicy náſzy / gódie práwá Májdeburſkiego niemáſ ná przedziech náſzych / tymże obyczáiem náprzeciw zbiegow tákowych zá chowáe ſie máia. ¶ ^a A gozieby ſie zá áppelácyá przed Námi to okázáło / iſ Woytowię / Burmiſtrzwie / y ini przednicy mieyſcy : ábo Stároſtowie / dzierzawcy y Ciwunowie náſzy / tákowych zbiegow zá ſłuſnym dowodem komu wydać niechćieli. Tákowy tedy przád z rozſadku y ſkazánia náſzego / temu Pánu czyich ſlug / ludzi / ábo czeládzi wydać niechćieli / máia wine záplácić dwádzieſciá kop groſzy / á one zbiegi przecie wydáne być máia.

^a Poddáni zbiegli máia być wroceni / Alex: w Rádomiu 1506. H. P. 357. 349. Gdy Pan o nim wie / á nie ypomina ſie do Roku / iuſ ſe go wiecey ypomináć nie moſe / H. P. 348.

Slugi żaden bez liſtu wyſwiádeżonego chowáć nie ma / 1578. O Slugi f. 334.

^b O dochodzeniu Zbiegow y Poddáných Szlacheckich / Vide Conſt: Anni 1638. Tit: Sposób dochodzenia Zbiegow w Woiewództwie Smoleń: fol: 23.

Vide Conſt: alteram Anni 1641. Titulo O czynieniu ſprawiedliwoſci w Miáſtách W. X. L. 3 ſtrony zbiegłych Poddáných.

§ Miáſt y ſe wſi Krol: Chłopom pozwołono iſć w dobrá Smoleńſkie dla oſády / á Szlacheckim zabroniono / Conſt: 1611. fol: 44. Tit: O Zbiegi.

Szlachta o zbiegi przez Sády Mieyſkie nie práwem Mieyſkim ále Státutem ma być ſádzona / po wydániu zbiegow / aby tumultámi nie odditáno / Wina ná ſádz Mieyſki záloſzona Tyſiáć kop forum zá Dworem / Conſt: 1641. fol: 20. Tit: O czynieniu Spráwiedl.

Dáwnoſć záſiedzenia w Mieſcie á ſuſcepto iure Ciuitatis ma ſie computowáć / Conſt: ibid.

Nie Státutowá ále w Conſtitucyey tára opiſána ma ſie ſkupowáć / Conſt: ibid.

Taxa Capitis Plebeiorum poſtánowiona y podwyſzona ná ſto grzywien / Conſtit: 1631. fol: 19. Tit: Taxa Capitis.

Poddáných Szlacheckich Ráduki / Pánom ich náleſa / ſaluo iure propinquorum, Conſt: 1588. fol: 458. Tit: O Rádukách.

Poddanego w Ruſi praſcripcya Rok y ſieſć Niedzieli / á według Státutu Lit: Lat dzieſieć / Conſtit: ibid.

W Inflanciech / trzy láta y trzy Mieſiace / Conſt: 1607. fol: 843. § A Praſcripcya.

A R T Y K V L XXXIX.

Knichin, Pań, Wdow, Xięžen, Pánien, Dzięwek, nie mamy nizakogo gwałtem dáwáć.

¹ **T**ę á obiecuiem y przyrzekamy. Iſ Knichin / Pań / Wdow / Xięžen / Pánien / Dzięwek / Szlachćianek / y wſelákiego inego ſtanu rodzáin Białogłowſkiego / iáko lndzi wolnych / pod wolnym Pánowaniem náſzym Góſpodárſkim w tym Pánſtwie náſzym Wielk: Xięſtwie Litewſk: mieſkálacych przy wolnoſciách ich zachowáć mamy. A gwałtem ni zá kogo nie mamy dáwáć bez woley ich. ^b Ale káſdey z nich z poráda przyiációł ich / zá kogo chca zá tego w małżeńſtwo / wolno będzie poſódz y oddawáć ſie. ¶ Ták teſ Pánowie Rádá / Xiáſetá y Panietá choragierni / Pánowie y ² ſláchta / ktorzy ná imionách ſwoich ſláchte máia / po temuſ przeciw Białogłowóm ſláchćiantóm zachowáć ſie powinni będą. A to ſie ma roz

zumieć o osobách a nie o imionách Páńskich leżących. A o rzeczách ruchomych wedle artykułu trzydziestego wyżej opisanego tego Rozdziału/ takowe osoby máia być zachowane.

^a Pánná málać opiekuná któryby ten czas chytrze zwłoczył/ zá máž może iść z poráda przyjaciół/ *Wlad. láge: 1423. H. P. 276.*

^b Opiekunom y Rodzicom dochodzenie nie dorosłych Pánien gwałtem wziętych ma służyć iuxta Const; de liberatione captiuorum Const: 1607. fol: 848. Tit: de raptu. A tá Const; extat 1588. fol: 462. Tit: O poimaniu.

A R T Y K V L XL.

Oćiec y mátká dziećiom zá żywotá swego z musu nie powinni imion postępować, kromia tego coby fami chćieli po swey dobrej woli.

^{R. 7. a. 1.}
^{Rozd: 6.}
^{art: 2.} **S**tawuieć też/ Jż Oćiec dziećiom zá żywotá swego nie powinien z musu imienia żadnego postępować/ niżli po dobrej woliswey/ co będzie wola iego. Ale co się dorycze imion mácieryzstych/ nie będzie on ná to mieć słuśnego práwa y opisu od żony swey/ á téh mátki/ powinien to synowi doroslemu y dziewce zá mážia wydawşy postąpić. A wśáktże z tegż żadney lichby synowi y dziewce czynić nie będzie powinien. Tákże y mátká/ ktora będzie imioná swe oyczyste ábo mácieryzste mieć/ po temuż y kupne ábo od meżá swego zápisáne/ z musu nie powinna zá żywota swego dziećiom postępować/ ále co będzie dobra wola iey to może postąpić.

A R T Y K V L XLI.

Wszystkim stanom narodu szlacheckiego wolno imionami swemi iako chceć száfować.

^{Rozd: 3.}
^{art: 2.}
^{40.} **T**ęż wstawuieć/ iż wszystkim stanom szlacheckiego narodu/ iáko ludziom wolnym/ wolno iest y będzie/ imionami swemi oyczystemi/ mácieryzstemi/ tákże y wysłużonemi ná Nas Hospodáru/ y iákimżekolwiek obyczáiem y sposobem nábytemi/ wiecznością száfować/ wedle potrzeby/ woley y w podobania swego/ oddać/ przedać/ dárować/ zámienić/ y ná kósćiol zápisác/ y w dlugu y w sumách záwieść y zástawić. Wśáktże według tego iáko o tym szerezy w Rozdziale siódmym o zápisiech iest opisano.

^a Dobrá Ziemskie dziedziczne/ ná których iest servitium bellicum od Stánu Szlacheckiego żadnym praterem nie máia być alienowane/ Const: 1631. fol: 3. Tit: O Dobrách Ziemskich. y Const: 1635. fol: 8. Tit: O Dobrách.

Przedy wśelakie zápisow ná to przyimować nie máia sub amissione officii. Pieczętá rze ná Seymie o to się spráwić powinni/ ibidem Const.

Alienacya dobre Szlacheckich pozwolona podług práwa Státutowego/ Roz: 7. Ar: 2.

A R T Y K V L XLII.

O wolności szlachćie, imioná leżące y ine máiętności swe, Ná Nas Hospodáru zápisować.

Też

Ezaby chciał co Nam Gospodaru zapisać / tak imion leżących / iako y innych maietności / tedy to wolno będzie każdemu listy zapisy swymi własnymi y zeznaniem swym oczywistym / tak przed sadem ziemskim y samkowym / iako też y do Ksiąg Naszych Kancelaryjskich / zeznanie czyniac / wedle prawa zapisować. ^b Potemuż y chorym ludziom wolno będzie Nam Gospodaru zapisować testamenty swoimi wedle prawa uczynionemi / maietności swoje leżące y ruchome / z włászcza te ktore ten Statut testamentami opisować dopuścza.

^a Dobrá ktore do Stolu przypadną R. J. M. wedle wolei swej ludziom tak Polskiego iako y Lith: narodu rozdawać ma / 1569. Przywilej o Dnley f. 176. Opá: trusimy.

^b Szlachciecowi wolno z dóbr swoich dziedzicznych Krolowi opisać / Const: 1631. fol: 3. Tit: o Dobrách ziemskich dziedzicznych sub fine. Krol donata sibi & inscripta ma na Seymie dochodzić / Const: 1562. fol: 25. Tit: O Ráranie. Ale bona litigiosa przyjmować nie ma / Const: 1565. fol: 90. Tit: Kze: cy zapisane. Donata & inscripta, indigenis Nobilibus rozdawać powinien / Const: 1631. vt supra.

ARTYKUŁ XLIII.

Kto czego za Krolá Kázimierzá, Alexándrá, y za Krolá Iego Mci Zygmunta, y wtorego Zygmunta Augusta byl w dzierzeniu, ten to wiecznie ma dzierzeć.

Escemy a też mieć y wstawuim / aby wszyscy poddani naszym / iako duchowni tak y swietcy / Książetá, Pánowie y wszyscy szlachta / kto rzy unioná swoje oczyste / wysłużone / kupne / y iakimkolwiek oby: czaiem nábyte / za przodków naszych sławney pamięci Jch Mności Krolow Polskich y Wielk: Książat Litewsk: także y za nášego Bezesławnego Pánowania spokojnie dzierżeli / ci máia takowe unioná wiecznie y spokojnie od tych czasow / y na potomne czasy dzierzeć y używać / oni sami y potomki ich / by dobrze y listow żadnych ná to nie mieli / iako wyżej w tymże Rozdziale w artykule wtorym iest o tym szerzej napisano.

^a Ktoby z przodków swych dobro bez listow / áchoć iaz y za listy trzymał / te według Statutu Lit: wiecznie używać ma / 1569. Opá: trusimy rej fol: 176. Const: 1587. fol: 446.

ARTYKUŁ XLIV.

Ktoby imienie od nas Hospodará danc v kogo odcymował.

Ez wstawuim / Komubychmy My Hospodár imienie ábo ludzie / y ^{R. 1. a. 32} ^{y 33.} ^{R. 44. 92} ^{Roz: 7.} ^{art: 10.} Ziemie komu dáli / á ktoby inšy po tej dánínie nášey v niego to imie nie odiał / tedy ten v kogo odiał / może tego dochodzić y prawem pozyskiwać / niżli wiecey szukać nie może / iedno iako iemu dano / y tak ná Nas Hospodará to trzymano tylko by darowości ziemskiej nieomieškal.

ARTYKUŁ XLV.

Coby komu przez list dano, ábo vproszono, á onby tego nie vżywał y w milczeniu był przez dawność ziemską dziesięć lat, ktoby też w cudzey ziemi był.

Eż. a vstáwuiem/ Jesliby co komu dano ábo przedano/ choćaby 1
zápisem słuſnym/ badz też y przed Námi Hospodárem/ ábo przed
sádem Ziemským obháwiono. A onby co komu dano / przedano/
ábo zápisano/ w dzierzeniu/ y w vzywaniu przez dziesięć lat nie
był/ y oto sie vzedownie nie vpominał/ tákowyy po wysćiu lat dziesięciu/
iuz tego dochodzić nie moſe / ále dzierſzacy to wiecznie ma mieć. Wſákſze
ten kto sie vpomina/ ma sie tego vpomináć przez listy náſe Hospodárſkie y
Ziemſkie vpominálné/ y pozwy przypozýwáiac go ku práwu/ y stánowiąc
sie zá pozwy. A ktoby listy vpominálné ábo pozwy wſiawſzy v siebie dzie-
rſzał/ strony ku práwu nie przypózwał/ y listow vpominálnych vzedownie
nie dawał/ tákove vpominánie/ zá vpominánie v práwa nie ma być przy-
mowano. ¶ b. Lecz iesliby bylo co zápisano dziesięciu lat dorosłych nie 2
máiacym/ tedy w młodoſci latich/ dawność Ziemſka nie ſkodzi/ choćaby
tego w dzierzeniu y w pozýwaniu nie byli/ y nie przypomináli sie / tylkoby
doroſſzy lat dawności Ziemſkiej nie omieſkali. ¶ Táſ też/ iesliby kto w 3
cudzey ziemi był/ tedy y temu táſe dawność Ziemſka nie ſkodzi/ iednoby
z cudzey ziemi przyechawſzy dawności Ziemſkiej dziesięciu lat nie omie-
ſkał.

a W Koronie ktoby Przywileiu R. J. III. do trzech lat y trzech Miesiecy nie vży-
wał/ tráci on/ Kaz.: w Wslicy 1368. H. P. fol: 530.

b Dawność przeciwko dzieciom lat nie máiacym nie idzie/ 1588. De Minnorenibus
fol: 466.

ARTYKUŁ XLVI.

My Hospodar slubuiem iednaká ſpráwiedliwość czynić wſzy-
tkim, á przesađu My y Panowie Rady náſe bráć nie máia,
y o tym że o poczciwoſć My ſami Hospodar ſá-
dzić mamy.

Dziécuiem też z láſki/ z dobroci y miłóſci náſzey Hospodárſkiej ku 1
poddánym Náſzym/ y wſytkiemu Rycerſtwu Wielkiego Xiſtwa
Litewſk: pod ſumieniem náſzym. Iz My Hospodar y Pánowie
Ráda náſá / mamy káſdego ſtanu wſytkim zárowno ſpráwiedli-
woſć czynić bez odwłoki/ á od práwa nie mamy przesaďow bráć/ táſe
y Pánowie Ráda Náſá przesaďow bráć nie máia/ áni mamy też ſtać y ży-
gliwoſcia być iedney ſtronie / ále proſto káſdemu ſpráwiedliwość dáwać
y czynić bedziem powinni: táſ też y Pánowie Ráda náſá pod przysiſga
ktora do rády vczynili ſpráwiedliwość czynić beda powinni. a A co sie do-
Rozd: 3. tyſe táſich rzeczy/ o co poczciwoſć odsádzona bywa. ¶ Kromia tych Ar- 2
tykułow

R. I. A. 2.

Rozd: 3.

art: 11.

tytułow sądowi zamkowemu należących w tym Statucie niżej mienionych / o to żaden z Pánow Rad / ani sąd zamkowy / ani też sąd ziemski powiatowy nie ma sędzić / tylko Niy sami Gospodár z poráda Rad nášych ná Seymie wálnym / obyčajem w tym Statucie opisánym sędzić bedziem.

- ^a Seymowemu Sądowi należy komu idzie o część / Const: 1589. fol: 539. Tit: Co Sędzić máia.
 Seymowe zaś sprawy / bez Seymu nie máia być odprawowane sub nullitate, Const: 1588 fol. 457. Tit: O Wstępowaniu.
 Seymowe zaś sprawy y deliberacye / trzeciego dnia máia być expedyowane z Regestru / 1607. fol: 834. Tit: O Sądach.

ARTYKUŁ XLVII.

O tych ktorzy iádac w drogę ná polách się stánowią á w zbożu szkodę czynią.

- 1 **S** Stawuiem / ^a Ktoby iádac droga bral ábo żal żyto y inſze zboże ábo wypáſtwił y mydeptał końmi / á záispáſ pogrąbić ſie nie dal / tákowy bedzie winien ſtronie żalobliwej trzy ruble groſy záplácić / á ſzkody co ludzie ſtronni ná iſpáſy oſácuia / tákże plácić y opráwować ma ſowito. ^b ¶
 2 Táſ też Ktoby ná czyiey dziedzinie Krom pozwolenia iego ku ſzkodzie myſliſtwa używał poluiac / żyto y iárzyny końmi podeptał / tákowy zá okupowaniem ſzkody / záwznaniem przez woźnego / ábo przez trzech ſláſ chćicow wiary godnych / powinien bedzie zá przypozwaniem do ſadu Ziemſkiego myſliwiec záplácić wkrzymdzonemu winy trzy kopy groſy y ſzkodę / ná czym bedzie dowod wezynion. A to ſie ma rozumieć o myſliwcách / iáko o ſámych pániech / ták y o ſlugách páńſkich / ktorzy bez pánow poluią.
 3 ¶ A toż ſie ma rozumieć / ták ná zieżdziejch ſadow gównych / ná Seymie kách / y ná káżdym zieżdzie / áby niſt niſkomu ſzkody nie czynił.

^a Bydlem ábo wielkſzym dobytkiem cudze ſieyby nie máia być páſone ináczey ſzkode záplácić z winy pieniężna / Káz: Wielki, 1368 H. P. 536. 537.

^b Záiacie ná cudzym gruncie niſz z polá zbiora ſezwane być nie máia / pod winą trzech grzyw: Władysław Łągiel: w Król: 1423. H. P. 541.

ARTYKUŁ XLVIII.

O wywożenie przypraw wojennych y wſzelákiego żelázá do ziemie nieprzyacielskiey.

- 1 **S** Stawuiem / ^a y wiecznemi czáſy to mieć chcemy / przestzegáiac tego / áby ze wſytkich Ziem Pánſtwa Náſzego Wielkiego X. Litewſk. iáko Żydowie / Tátarowie / kupcy / ták y wſyſcy poddáni náſzy Ktoregokolwiek ſtanu / iáwnie y tájemnie wſelákich broni / żelázá / ruſnic / łos / nożow / ſtrzał / y wſelákiego inego narzedu wojennego nie wypuſzczáli / y poſtom nie przedawáli / z czego by ſie nieprzyaciel ſilić mogł. A Ktoby ſie tego ſmiał wáżyć / y nád to roſkázanie y wſtáwe Náſze / ten niezym innym iedno gáſdlem Káran być ma / á towáry y wſytká máietnoſć iego ma być do ſkárbu

Naszego wzięta. A tego z pilnością na wszystkich Zamkach wkrainnych Starostowie y wszyscy przednicy Naszy postrzegac mają. A to się rozumieć ma w pokoju y pod nie pokojem/

^a Saletra/ nie ma być wywożona z Korony/ sub ammissione & poena 500. Mar: forum Trybunał/ y na Instygatora gdyby popierał/ eadem Const: 1620. fol: 22. Tit: O Saletrze.
Reassumitur, O Saletrze y prochach/ Const: 1626. fol: 4. Tit: Saletra.

A R T Y K V L XLIX.

O domiech szlacheckich w mieście Wileńskim, y w innych miastach Naszych Gospodarskich.

S Stawuim/ Aby w takich domiech/ które Pánowie Rada Nasza/ y inne stany narodu szlacheckiego w mieście Naszym stołecznym Wileńskim/ y w innych miastach Naszych nie pod przyśadem mieysckim ale pod prawem y wolnością szlachecką dzierża/ nikt swowolnie bez przyzwolenia ich samych gospodami się nie stanowią pod zaplaceniem im gwałtu dwadzieścia kop groszy y wszystkich płod któreby się w tym domu stały. Potemuż y stanowiąc Nasze/ y Marszałkow Naszych W. K. Lit. Ziemińskiego y dwornego pod Sermem/ ani pod jakim innym czasem/ gospod nikomu w nich naznaczać y zapisować nie mają. ¶ a Pozwom też w takich domiech szlacheckich/ o krzywdy inże / któreby się gdzie indziej na stronie stały/ nikt ni nań tego pokładać nie ma/ chyba żeby inżey osiadłości Ziemińskiej/ okrom tego domu/ ten nigdziey nie miał/ albo żeby z tego domu sam Pan krzywde komu uczynił/ także gdzieby było o samy ten dom wryte/ albo o część jego/ za takimi przyczynami/ y w takich rzeczach pozwy Ziemińskie y Grodzkie/ według porządku tego Statutu mogą być na takich domiech pokładane na Koki słusne Ziemińskie. ¶ A od gospodarzow albo od podwornikow którzy w takich domiech mieszkają/ iesliby się komu krzywdą w czym działają/ tedy z nich sami Pánowie domowi przy bytności swey/ sprawiedliwość wkrzywdzonym bez pozwu nieodwołczna czynić mają. A w niebytności ich samych/ tedy Urząd Nasz Grodzki takich podwornikow ich sadzić y sprawować ma.

^a Const: 1550. Aby Szlachta tem snadnieysze obrócić mieć mogła/ pozwalamy im tego/ aby im było w Mieściech place/ domy/ spisklerze kupować/ á to aby im broniłoby nie było iedno tak aby Jurisdikcyey Mieyskiej się nie zbrańiali/ á wszystkie powinności y obowiązki Mieyskie z onych placow y domow podeymowali/ Const: 1611. Titulo O ludziach lożnich przy Mieście/ 26.

Wszyscy ktorzy mają sub iurisdictione Ciuili dobrą aquali modo cum Ciuibus onera & iurisdictionem ponosić respectu fundi powinni.

Domy/ place/ Spisklerze/ wolno Szlachcie w Mieście kupować/ iedno aby Jurisdikcyey Mieyskiej się nie zbrańiali/ y wszystkie powinności Mieyskie y obowiązki podeymowali/ Anno 1550. Aby Szlachta. fol. 6.

ARTYKUŁ L.

O odmiánách, grunty naszymi z grunty Szlacheckimi.

I Że też w zwyczajiu było w tym Państwie Naszym Wielkim X. Lites Roz. 47 wstkim/ że zamiány dawane gruntami stolu Naszemu na należacych, art. 83. mi/ za dobrą grunty flácheckie: od Przodków Naszych y od Nasz Gospodará/ a czasem od Rewizorow w czym niegdy vblíženie bywáło do dobrom stolu Naszego/ a niegdy też y fláhcicowi rowna y zupełna odmiána nie došla/ co w porzadek slušny przywodzac/ ták w przod postanowiamy. Isgdzieby przyšla potrzeba odmiáne dáwać naszymi gruntami za flácheckie/ tedy niepierwey beda bráne dobrá flácheckie w zamiáne/ áž wysłem y Komissarzow/ ktorzyby z dobrym vważeniem Berokości y pożytkow/ gruntow/ ták z strony Naszey/ iáko z strony flácheckiey odmiáne dawáli/ strzegac w tym wedle miary y sumnienia swego/ aby sie nie vblížyło niwczym/ iáko dobrom stolu Naszemu należacych/ tákże y flácheckim. **2** A Komissarzená to z strony Naszey/ Podstarbi ziemski ábo dworny/ y Starosta/ w czyiey sie dzierzawie toczyć bedzie. A iesliby Pánowie Podstarbiowie sami wylechác nie mogli/ tedy łogo inego ná ich miejsce z strony Naszey mamy wysłać: a fláhcicowi z strony swey/ tákże dwu osob Komissarzow wywieść wolno bedzie/ a gdy iuż przez takowe Komissarze zamiána y ograniczenie doydzie/ My Gospodár takowa zamiáne powinni listem Naszym vtwierdzić.

- ^a Vide Const. 1598. folio 692. Titulo Wárunek Komissary granicznych. Frymarki ktore sie staly z stoda Rzeczypospolitey máia sie cesnać/ co Rewizorowie vznáwac máia/ Const. 1562. fol. 19. Tit. O Frymarkách, 1563. fol. 41. Tit. Frymarki. Frymarki ná Seymie sadzone/ przy mocy zostáwac máia/ a nie rewidowane/ Komissarze rewidowác máia/ Const. 1566. fol. 124. Tit. Rewizya. Frymarki ná Seymach zd Annum 1596. approbowáne in robore máia zostáć/ Const. 1598. fol. 692. Tit. O Frymarkách. Frymarki bez reuifey y Consensu Seymowego ná potym nie máia być stawione/ Const. 1562. fol. 19. § A ná potym. Frymarki w Wielk. Elestwie Lit. sam Krol ma sadzić/ to test/ iesliby kto chciał dobre zasfrymarchonych dochodzić/ Const. 1581. fol. 531. tit. Causy frymarkowe.

ARTYKUŁ LI.

O Monopoliy, to iest, niedawania iedney osobie w árendę, y zawiedanie pożytkow wszytkiey Rzeczyposp. należacych.

I Że iest obwárowáno w Artykulech poprzyśiężenia Naszego aby Monopolia nie bylá/ przeto ten Artykuł słowo od słowa iest w pisan/ y ták sie w sobie ma. Osobliwie to wáruiem/ iz podatkom ani poborow ani

żadnych na imionach Naszych Królewskich y Rad Duchownych y świeckich/ także Cel nowych na miastach Naszych w Polsce y w Litwie/ y we wszystkich ziemiach Państwa Naszego/ składać y postanawiać nie mamy/ bez zezwolenia wszystkich stanów na Sejmie walnym. Ani też Monopolia rzeczy tych które z Państw Naszych tak Polskich iako Litewskich pochodzą ustanawiać dopuścić nie mamy. A ktoby się ważył nado to postanowienie listy Nasze z Kancelaryey Naszey odzierżec/ ten ma być winien karan do skarbu Naszego ziemskiego stemkop groszy/ a przecie takie listy Nasze/ żadney mocy mieć nie mają/ a ta osoba tym władać nie będzie.

- a Podatkow ani Poborow żadnych na imiona nasze Królew: y Rad Duchownych/ także Cel w Polsce y w Litwie stanowić nie mamy/ ani Monopoliey / 1567. Cl. f. 131. Towary tamże.

Monopolia nie ma Król dopuścić wstawiać / Con: 1576. f. 256. § Osobliwie.

Monopolia Win y Malmazyey Cudzoziemcy czynić nie mają sub amissione, Con: 1593, fol: 646. rir: Składy winne.

- b Litera Confirmat: przy wsi Ramiń/ 1573. Osobliwie to wawutemy / fol. 256. 1576, Osobliwie to wawutemy/ f. 278.

Czwarty.

O Sędziach, y o Sądziech.

A R T Y K U Ł I.

O wolnym obieraniu Vrzędu Ziemskiego, Sędziego, Pod-
sedkă, y Pisárzâ, w kâżdey Ziemi y Powiecie.

Prozedel nasz sławny pamięci Król
Jego Mość y Wielkie Książę Litewskie Zygmunt
August / wydałac ku używaniu obywatelom tego
Państwa Wielkiego Księstwa Litewskiego ten Statut
Prawa pospolitego ziemskiego przez nichże samych
z starego ich Statutu / y z innych różnych praw
Chrześcijańskich poprawiony / między innymi wol-
nościami swobodami y porządkami w nim opisanymi / ięże ku rozbe-
rzeniu więkšej wolności y osiągnięciu przedśey sprawiedliwości raczył im
zâ spólna nâ to wszystkich stanow zgoda y przyzwoleniem / iako wiernym
poddanym swoim / y ludziom zdawnâ wolnym / zacnym / y wziętym / tego
wzyczyc y pozwolic / aby dla b. funkku y odprawowania sprawiedliwości
ludzkiej / nâ miejscu Gospodarskim / sędzie ziemskie / to iest / Sędzia / Podse-
del / y Pisarz w kâżdey Ziemi y Powiecie wedle rozgraniczenia / rozpisania /
y porządku około tego wczynionego byli wolnie obierani / ktorzyby w kâ-
kie sprawy temu sadowi ziemskiemu przysluchaiace odprawowali / iâ
im przywilejami Jeg. K. Mci / w Biełsku y w Wilnie nâ ten Statut wy-
nemi dostatecznie iest obwarowano y utwierdzono y w tym Statucie
sano / gđzież y My Stephan Boża miłościâ Król Polski Wielkie Książę
Litewski

Litewskie/ przychodząc na Pánowanie tego Wielk: Kieństwa Litewsk: pod tym to Statutem / y w tymże pomienionym porządku / sadow obywatelom tuteyszego Pánstwa znaleźli y zastałi / y teraz oni tego używają / á iżby to im y na potomne wieczne czasy nieporużnie trwało / iako to sobie przywileiání y tymże Statutem / y pierwey obywatowano mieli / tak y teraz chcemy to mieć / y ustawuieć. * Iż gdyby który z urzędników tych ziemskich / Sedzia / Podsedek / ábo Pisarz umarł / tedy drudzy urzędnicy żywo pozostali / mają nam Gospodaru o tym przez list swoy dać znać to / gdybychmy byli w tuteyszym Pánstwie naszym Wielk: Kieństwie Litewskim. A gdzieby sie trąciło w niebytności Naszey w tym Pánstwie. Tedy o tym mają dać wiedzieć Woiewodzie / á w ziemi Smudzkiej Starości Smudzkiemu: á w niebytności Woiewody ábo Starosty. Tedy Káştelanom oney ziemi / á za takim daniem znać / mamy My Gospodar przez list Nasz bez żadney zwłoki / á w niebytności Naszey / ma Woiewoda ábo Káştelan przez listy swoje / Starości powiatowemu / urzędnikom ziemskim / y śláchcie tego powiatu / á Starostą Smudzki / ábo też Káştelan / Ciwunom / śláchcie y w śláchciego stanu oney ziemi Smudzkiej obywatelom także przez list swoy czas ku ziącháníu złożyć / przysławszy taki list w ten powiat do urzędu Grodzkiego przed czasem na to złożonym za cztery niedziele / y ten list ma być w śláchcie w tym powiecie obwołan y ogłoszon tym obyczajem / iako y o innych listach Naszych Seymowych ábo wojennych / iest wyżej opisano w Rozdziale trzecim / na który rok zechawszy sie wszyscy obywatele onego powiatu / od wyższego do niższego stanu / do zamku ábo dworu Naszego / y tam ci którzy sie do tego obránía na dzień złożony ziąda / ile ich będzie / iuz innych nieprzybyłych nie czekając / mają na miejscu tego zmarłego urzędnika / z pomocą sobie czterech osób / śláchedich / ludzi dobrych y pobożnych / cnotliwych / godnych / w prawie umiejetnych / piśać umiejących / rodzicom tego Pánstwa Wielk: Kieństwa / y w tym powiecie nie nowo / nie zmyślenie b o o siadłych obrąć / y Nam Gospodaru uniona tych osób obranych na piśmie za pieczęciami swymi oznaczyć. A My z tych czterech / iednego który sie Nam widzieć y podobać będzie / wybrawszy na miejsce tego zmarłego urzędnika nieodwłocznie ustanowić / y przywileiem Naszym na ten urząd do żywota iego / ábo do wywyższenia z łaski Naszey na inny iaki wyższy urząd / ábo do stoienstwa utwierdzić go mamy. ¶ A gdzieby na Sedztwo Podsedka ábo Pisarza obráli / ábo po zejściu Podsedka na Podsedztwo Pisarza / tedy ku Podsedkowi ábo Pisarzowi / iuz innych Elektorow nie potrzeba będzie przykładać / tylko na miejsce Podsedkowo ábo Pisarzowo mają tamże zarządzić na onym zezdzie / takowychże iako wyżej opisano osob czterech obrąć / y Nam uniona ich na piśmie za pieczęciami swemi podać. A My między nich iednego / ktorego tymże obyczajem / iako wyżej dolożono na taki urząd / podamy y utwierdziemy. ¶ A komu z tych obranych te urzędy ziemskie damy / ci urzędnicy potym na pierwszych rokach sadowych będą powinni na pierwey tam na miejscu sadowym przed Woiewoda ábo Káştelanem / á gdzie Woiewody y Káştelana niema / przed Starostą sadowym y Marszałkiem onej powiatu przy zebráníu śláchty. ¶ A gdzieby Woiewoda /

ani Książelan/ ani Marszałek/ ani Starosta nie przybył/ tedy przy innych
urzędnikach ziemskich/ y przy zebraniu ślächty/ którzy na on czas na tych
rokach beda/ ^d przysięga na te urzędy swoje uczynić/ toż potym urzędy
swemi władać y kasaować/ y tak maia już wiecznymi czasami w powieciech
około obierania przereczonych urzędników/ sprawować się y zachować.
A przysięga Sedziego y Podsedka ma być tymi słowy.

SA N. przysięgam Panu Bogu Wszechmogącemu w Trojcy iedynemu, Iż w
tym powiecie N. wedle Boga sprawiedliwie, y wedle prawa Statutu tego da-
nego Wielkiemu Xięstwu Litewskiemu według żaloby y odporu stron, a nie według
wiadomości swoiey, nic nie przykładaiac ani wymniac bede sadził, zeznania y za-
pisy przyimować, nie folgować wysokim y podłym stanom na dostojnościach y urze-
dach siedzących, na bogatego y ubogiego, na przyiaciela, krewnego, zachowalego y
na nieprzyiaciela, na tutecznego, ani na gościa nie patrząc, nie z przyjaźni, ni z wa-
śni, nie z boiaźni, nie za posuły y dary, ani się spodziewaiac na potym darow, y iakie-
go nagrodzenia, y nie radząc stronie, ani się boiac karni, pomsty, y pogrozek. Ale sa-
meo Boga, y iego święta sprawiedliwość, y prawo pospolite y sumnienie swoje przed
oczyma maiać. Też rokowi nigdy nieomieszkuiac, krom wielkiej prawdziwey zło-
żney choroby, a iako na tym sprawiedliwie przysięgam, tak mi Panie Boże pomóż, i
iesli niesprawiedliwie, Boże mie ubii. A Pisarz Ziemski/ ma po Kustku litera-
mi y słowy Kustkami wbytkie listy/ wypisy y pozwys pisać/ a nie innym iezy-
kiem y słowy: a przysięga ma na urząd swoy Pisarski/ temi słowy.

SA N. przysięgam Panu Bogu w Trojcy iedynemu na tym, Iż sprawiedliwie
wedle Boga y wedle tego prawa pisanego, y wedle mowienia y sporow stron,
nic nie przykładaiac, ani wymniac bede zapisować y radzić Sedziem y Podsedkowi
wiernie y sprawiedliwie wedle zeznania stron y sporow, na sadziech oświadczenia y
opowiedania sadowego, y skazania sadowe bede wpisować pilno, y dogledać, aby we-
dle tey przysięgi mey, sprawiedliwie były wpisowane, a z Xiąg pierwszych, gdy kto
wypisow, abo widimuszow iakich potrzebowac będzie, też ich sprawiedliwie y wier-
nie iako w Xiegach zapisano będzie z wiadomością Sedziego y Podsedka wydawać
bede, nie maiać baczenia na wysokie y podle stany, na dostojnościach siedzących, na
bogatego, na ubogiego, na przyiaciela krewnego, y zachowalego. Ani na nieprzyja-
ciela, na tutecznego, ani na gościa, nie z przyjaźni, nie z waśni, nie z boiaźni, nie za
posuły, y dary, ani się boiac karni, pomsty y pogrozek, nie czekaiac nagrodzenia, ale
sameo Boga y iego święta sprawiedliwość, a prawo pospolite przed oczyma maiać,
a sumnienie swoje dobrze, pobożnie, sprawować, tak mi Boże pomóż: a iesli niespra-
wiedliwie Panie Boże mie ubii.

^a Wszyscy Obywatele W. X. L. przy dostojenstwach y Urzędzie według Przywi-
leiu Krola Alexandra wcale zostawać maia/ Const: Vnionis 1569. fol: 176. § 21 co
się wyze.

^a Gdyby się trąsilo żeby przed Sadami abo w same Sady, Pisarz Trybunálny W.
X. L. umark/PP. Deputáci Trybunál. z pośredku siebie iednego obiora/ który przy-
sięgłszy rota Pisarska/ Pisarstwo odprawować będzie/ a księgi po Trybunale w nie-
dziel pięć odda. Wszakże wypisy dawniejsze Sedzia abo Podsedek pod swemi pieczę-
ciami wydane beda/ 1616. O Pisarzu Trybunál fol 43.

O Pisarzach Trybunál. Ziemskich y Grodzkich W. X. L. którzy nad ustawa/ deczoby
biora/ abo w czas spraw niewydaia/ kop sto płacić maia/ fol: 42. tamże.

- Przednikom Ziemijskich elekcyo Woiewodá ábo Kástelán post decessum bo fiesciu Niedziel ma składać/ Const: 1588. fol: 460. Tit: Obieranie.
- b Ośiedli być mają/ Zygm: August: 1550. Ji każdy fol. 7. Const. 1562. fol: 23. § Goyz także.
- Dośkonale á niezmyślenie ośiedli 1562. o ośiadłościach Dignitarzow/ fol: 23.
- Przedy Sadowe atate & intelligentia bene videntibus máia być dawáne/ Con: 1562. fol. 20. § Dożywoćie.
- Przedy Koronne y W. X. L. w ciele máia być zachowane/ á nie prywatnym osobom máia być rozdawáne 1632. fol: 14. Tit: Confederacya.
- Cudzoziemcom Przedy dawáne być nie máia/ Const: 1576. fol: 255. Tit: Przedy.
- Ma być wolne obieranie Sedziego Podsedka y Pisarza/ á my żadnemu innemu tylko jednemu z tych czterech/ ktory od wszystkich obrány á nam listem opowiadziany będzie/ takowy Przed dány. 1550. Aby we wsem Wolność Szlachecká/ fol: 7.
- c Stárosta Osmianński w Miedziale przysięgłego Pisarza mieć ma/ ktory zeznánte Wożnych y wszelkich krzywd opowiadanie przyimować będzie/ 1590. O Pisarzu Osmian: f. 526.
- powinność tego tylko Wożnych przyznánte przyimować będzie/ 1609. Pisarz Osmianński w Miedziale/ fol. 909.
- d Dignitarze y Przednicy w W. X. L. ośiedli y przysięgli być máia/ 1569. w Lublinie. Dignitarze fol: 195.

ARTYKUL II.

O Sedziach, iákowi máia być wybieráni.

S Stawuiem/ Ji ná te vrzedy/ iáko Sedztwo/ ná Podsedztwo/ y ná
 R. 14. 24. Pisárstwo/ nie máia być wybieráne a Duchowne osoby/ áni b Ká-
 Rozd: 3. stelánowie/ Márzałkowie/ y c Stárostawie sadowi/ áni Podkomorzy/
 wt. 12. Woyski/ áni Choraży Ziemijski / dworny y powiatowy / y
 nikt takowy / ktoryby inszym vrzednikiem Ziemijskim byl : ále
 takowi/ y tak máia być wybieráni/ iáko wyżej w pierwszym Artykule tegoż
 Rozdziału iest opisano. A gdzieby kto takowy byl/ żeby dwa vrzedy sa-
 dowe ábo inſze Ziemijskie dzierżac/ á nápomniony od szlachty ná Kórch sa-
 dowych/ ábo há Szymku pusić iednego ktorego vrzedu niechciał/ tedy
 ten obádwa te vrzedy tráci. A Ny Gospodár wedle Statutu zá obráo-
 niem szlachty/ y prosba ich/ inszych ná te vrzedy mamy podać y postanowić.
 § Wszakże z láski Naszey Gospodárskiej mogą ci Przednicy Ziemijscy/ Se-
 dzia/ Podsedek/ y Pisarz/ także niemniej Márzałkowie/ Podkomorze/ 2
 Choraże być dzierzawcami y Ciwunámi/ dworow y dobr stołu Naszego/
 tylko by nie sadowych Stárosta/ tak wtymże iáko y w inszym Powiecie.

- a Duchowna osoba/ nie ma sie mieszać w vrzedy áwtetektie/ Pisarzem áni podpisier-
 áni Prokurátorem być moze/ Zygm w Piotrk: 1538. H. P. 399.
- b Żaden Kástellan áni Woiewodá/ w swym Woiewodztwie Sedzia być nie mo-
 że/ Zygm: August: w Piotrk: 1562. O ośiadłościach Dignitarz: fol: 23.
- c W teyże ziemi gdzie Sedztwo máia/ Stárosta być nie mogá/ Wład: łągiela
 1422. H. P. 394.
- W X estwie Litew: Przednicy máia być ośiedli w powiecie każdym y Przysięgli/ á
 dwóch Sadowych Przedow żaden mieć nie moze/ Const: 1569. f: 195. Tit: Dignita.
 Przednicy Ziemijscy/ Grodzkich Przedow w swej ziemi trzymać nie máia / Const:
 1550. fol: 7. § Ji każdy.

ARTYKUŁ III.

O mocy y władności Sądu Ziemskiego, iż każdy y wszelakiego stanu, powinien się przed nim stąnowić, y o tym ktoby przed nim nie stał, ábo stawszy, z práwa przed wyrokiem zszedł precz.

- 1 **E**ż ystąwuiem y dáiem moc wiecznemi cząsy zwierzchności władze Nászey Gospodárstkey / z przyzwoleniem Pánow Rad Nászych / y wšytkich stanow / wšytkich ziem tego Pánstwa Nászego Wielkiego Xięstwa Litewsk: tym vrzedom powiátowym w każdym powiecie Sedziemu y Podsedkowi ná roki złożone sadowe / záporzowanych przed nich / sadzić y sprawowác wšytkich stanow / poczarwszy od wyższego áż do niższego / iednáko / iednostáynie / kto iednokolwiek w tym powiecie imioná swoje mieć będzie / žádnego z nich nie wyimuiac / áni z sądu ich sámých y imion ich niewypuścziac / a krom dobr Nászemu stolu Gospodárstkiemu należących / iáko o tym w Trybunale / y w inšych artykułach tego Statutu / ná swych miejscách iest opisano. A ktobykolwiek miał imioná swe w tym powiecie / przed nim się stąnowić ná cząsy pewne / iáko to niżej ná swoim miejscu postanowiono / zá pozwy niechciál / ná takowych ktokolwiek będzie / ták wysokiego iáko y niskiego stanu dáiem moc zupełną onemu vrzedowi ziemskiemu / Sedziemu / Podsedkowi: Iż máia wedle tego práwa y artykułow niżej o tym postanowionych / y nápisanych / postępkem skazanie y odpráwe czynić przeciw každego / iáko kto w co y ná
- 2 którym roku wpada / áż do ostatniego stopniá práwa. ¶ A gdzieby stroná pozwána przed vrzedem v sądu stawšy / bądź ná pierwszych ábo ná wtorych rokách / choćiay ieſze nie ná záwitym roku pozwu wysłuchawšy / y do niego ták z strony pozwánia / iáko z strony zbijánia pozwu mowiwšy / á vrządby mu tego zburzenia roku / áni zbijánia pozwu zá słusne nie przyznał / á onby przecie niechcac ná sama rzecz odkázowác / ábo też v wstępił wšy iuż w rzecz / y mowienie práwne z strona žalobna miarwšy / á do końca rozsądku y skazánia ich nieślucháiac / precz od sądu odšedł / niechcac być práwá posłuszen. Tedy vrząd ná takowym wpornym / iuż nie nieśtanne / ále zárazem rzecz same o co pozew idzie zá dowodem słusnym práwnym skazác má. Tož się y o žalobney stronie rozumieć má: Iż gdzieby wstąpił wšy z strona swa przeciwna w práwo / á precz od vrzedu odšedł / tedy takowy
- 3 rzecz swa tráci. ¶ Nižli ten sąd ziemski tylko tych artykułow sadzić nie má / y mocy mieć nie będzie / ktore w osobliwych artykułach sadowi Nászemu Gospodárstkiemu / y sadowi vrzedom nášych Grodzkich są postanowione y zlecone / obreżáiem / sposobem / y postępkem okolo tego / iáko ná swoich miejscách opisano. ¶ A dekrety y wšytkie skazánia sadowe / Sedzia z
- 4 Podsedkiem máia z písmá czytác / y te cedule Sedzia ábo Podsedek reka swa podpisać / ktora cedule samego wyroku wedle zezwolenia Sedziego z Podsedkiem Písarz má nápisác / á po wyroku te cedule do Písarzá oddác /
- III 3
- według

według ktorey Pisarz one sprawy w księgi zapisać ma / y nie ma wydawać stronom listow sądowych / aż przed Sedzią y Podsedkiem wyczyta pierwey do Xiąg wpisawszy. A listy sądowe y w Śelakie wypisy y inne wbytkie listy tego vrzedu ziemskiego / ma Pisarz reka swa podpisywać.

a O Dobrą Stolu R. J. M. ktore są liquidi iuris-forum za Dworem 1598. o pozwlech Ządwor. W. K. L. 698.

O rzeczy własne należące / osobie z wierzchności / pożytkom y imionem R. za Dworem forum 1562. O Karaniu występnych / fol. 25.

Uprzedzając aby ludzie niepotrzebnie za Dworem wyciągani nie byli / 1557. fol. 9. dwieście kop winy zapłaci / 1598. o Pozwlech za Dworem W. K. L. f. 698.

b A gdzieby kto na pierwszym abo na wtórym roku stanawszy y odkaz czyniwszy wpornie przez odszedł od Sadu / ten rzecz swa traci / Zgm. w Piotr. 1523. K. P. 462.

A R T Y K V L IV.

Aby osoby vrzędowe sami sędzili, nie kto inszy ná ich Mieyscu, y o tym gdyby kto z nich zachorzał, abo swoje własne sprawy, w inszym abo w tymże powiecie miał, y y o dawaniu listow vpominálnych.

STAwuiem / a Aby Sedzia / Podsedek / y Pisarz / sami przez siebie a nie przez swoje namiestniki sady y Roki od prawowali / okromia tego iesliby ktory z nich sam zachorzał / aboby też swoje własne potrzeby miał: abobychny My Gospodár ktorego z nich w sprawách Naszych Gospodarstkich y Ziemskich / abo w poselsztwie odesłali / tedy ma o sobie ná roki towarzyskom swym y Ślachcie dać znać / że ná tych rokách dla ktorey z tych wyżej pomienionych przyczyn nie może być. A My Gospodár dáiem moc / iż ci dwá vrzednicy sądowi ná onych rokách Ziemskich bedacy z Ślachta ktorzy sie ná ten czas ziąde od dnia zączęcia rokow w Statucie pomienionego / trzeciego dnia niezekaiac innich nieprzybylych máia ná mieysce onego trzeciego vrzednika / kogo drugiego głowieká do brego / cnotliwego / wiary godnego / w práwie y pisać vmieciecego Ślachciá / táńże w tym Powiecie osiadłego obrąć / y mieysce iego ząsądzić. ¶ A gdzieby Ślachta ná mieysce tego vrzednika nieprzybyłego ná obranie iedney osoby nie zgodzili sie / tedy ci dwá vrzednicy Ziemscy ktorzy przybeda / w niezgodzie Ślachty przychylivszy sie do trch / ktorzyby osobe wezwia / bogoboyna / y y práwa vmietna podawali / maia zá towarzyszá / mieysce trzeciego nieprzybyłego ta osoba ząsądzić. A ten kogo obiora przysięge wezyniwszy / wbytkie sprawy sądowe pospolu z tymi dwiema vrzednikami odpráwować ma / y ius te wbytkie roki oná obrána osobá odsadzymać / y w Śelakie pożytki przychodzące ná sie brąć będzie / chocia yby y ten vrzednik ktory nie wczas przyjechał / przybył / tedy ius mieysca swego ná rokách tych ząsiádać niema. WŚakże w tych dwuch dniách z pocątku Rokow / póki trzeciego dnia mieysce nieprzybyłego vrzednika ząsądzone będzie / przecis przed tymi dwiema vrzednikami / strony pilność do práwa czynić y wolánia przez možnych ku práwu ná pozwiech zapisować moga. ¶ A gdzieby y temu obránemu iáká sprawá w rzeczách iego własnych ná tych rokách y w onymże powie.

powiecie przypadają/ tedy ciż urzędnicy dwá z óna śláchta / ktora ná on czas będzie niezakaiać inych ná te iego tylko spráwe łogo inego obráwy/ miejsce iego zásađzić máia. A wśákże ten urzędnik ziemski/ ktory ná tych rokách być niemogl / ná drugich rokách pod tą przysięga ktora ná urząd swoy uczynil/ ma przed śláchta powiedzieć/ iż sprawiedliwie niemocen był/ á swoje własne potrzeby ná rokách w inšym Powiecie miał/ á nie ku zwłoce

4 stronie y ni ku czyiey škodzić tym się wymowil. ¶ A gđzieby ktory z tych urzędników ziemskich bez prawdziwey obłożney niemocy/ ábo własney pilney potrzeby swoiey w drugim Powiecie ná rokách/ nie máiać roków sądowych omieśkal/ á toby się do trzech rázów ná niego pokazało/ takowy urząd swoy tráci. ¶ b A Pisarz może Podpisá/ ábo dwuch/ ábo ile mu potrzeba będzie mieć/ á pilnie tego doglądać/ áby wiernie á prawdziwie nie przezwłaczáiać/ ále zaráżem do Ksiąg zápisowano było. A gđzieby się co tak łowego w spráwie od nich pomyliło/ nie powinna będzie śláchta Podpisów pátrzyć/ ále ná samym Pisárzu zá ona pomyłka škody swey dochodzić máia. Toż się y o Pisárzu Grodzkim w pomyłce iego písania rozumieć

6 ma. ¶ c A gđzieby ktory z tych urzędników ziemskich sądowych/ v tegoż sadu gđzie sam urzędnikiem iest miał własne spráwy swoje/ tak o zápozwy/ iáko gdyby y zeznánie iákie czynić miał on komu/ ábo kto iemu/ tedy takimże obyczáiem oni dwá urzędnicy z śláchta/ ná miejsce iego/ inego obráć máia iáko wyżej opisano/ á ná te iego spráwe obrány bez przysięgi sprawować

7 ma. ¶ A iesliby dwá z nich urzędnicy/ ktorzy między soba zápozwali się do tegoż sadu Ziemskiego/ tedy trzeci urzędnik towarzysz ich z śláchta tam będąca/ będzie miał moc ná miejsce onych dwu urzędników / w práwie z soba stoiących tych dwu osob/ tym obyczáiem/ iáko wyżej o iednym nápisano/ ku rozsáđzeniu tych spraw obráć. ¶ A iesliby ná miejsce Pisárskie łogo inego obráli/ tedy iego podpis tak będzie ważny iáko y Pisárski. A o braniu pozwów y listów vpominálnych y inych listów práwnych w potrzebach własnych Pisárzowych/ także Sedziemu/ Podsedkowi w ich rzeczách/ y też komu inšemu przeciwnych okóło brania listów vpominálnych/ y inych listów práwnych/ okrom pozwów máia się oni zachować według artykułu łostego w tymże rozdziale czwartym. A kto pod časem zásađzenia ná sad inšey osoby krzywdę iáka w sadzie mienić sobie będzie/ ten tegoż y pozывать o to ma/ wśákże winy placey pienieźney odnosić ná siebie nie będzie.

a Sedziowie časów náznaczonych sady sadzić máia/ á onych ná inny czas przekládać nie mogą pod winą/ Zygm: w Piotr: 1538. H. P. 414.

b Pisarze Podpisów chować mogą/ ále sami spráwy podpisować máia/ Zygm: w Krak. 1532. H. P. 401.

Pisarz y Podpisek/ y tegoż Sadu prokurować nie mogą/ 1550. Przestrzegáiac truśności/ fol: 7.

Pisarze sami v Sadach śládać máia/ sub ammissione officii salvo legali, Const: 1550. fol: 5. § Nie doyzrzeniem/ także też z miejsca odieźdżać nie powinni/ Akta zápisować máia/ sub pœnis Const: 1563 fol: 86. § Ale w inšych.

c Sedzia ábo Urzędnik Ziemski y Grodzki/ máiać spráwe v Sadu swego/ może zásađzić miejsce swe głowiekiem dobrym/ bez siurogacyey/ á Podkomorzy o nie ma prosić Krolá/ 1557. Kiedy się przytrafi/ fol: 9.

ARTYKUŁ V.

Vstawa o przesadziech, y o pamiętnym Sedziemu y Podsedkowi, także wrzędowi Grodzkiemu, y inszym wrzednikom Naszym.

Sstawuiem / • gdy sad ziemski komu co na tym przysadzi/ tedy od przysysku tego kto zyſze/ maia sobie brąc za prace swoje przesadu/ od kopy Litewskiey po dwa grosza Litewskie / y z tego przesadu Ziemstiemu Sedziemu/ ma przysc groszy dwa / a Podsedkowi trzeci. ¶ Uzli co sie dotyczy dlugu/ ktoby komu bedac winien iaka sume me pieniadzy pozyczona na zapis swoy/ albo iaki iny dlug/ od tego inego na nim zapisem iego / y za tego kto przewodzi wlasnym zapisem przewiedziony/ a tegoby zaplacic niechcial az za pozwy z prawa/ tedy nie ten przesad ma placic kto zyſze swoje pieniadze wlasne / albo dlug przewiedziony: ale takowy sam dlug swoy y przesad placic winien bedzie zarazem tegoz czasu po skazaniu/ nie odchodzac od tego wrzedu Naszego/ a iesliby vporne placic nie chcial/ tedy zalobna strona na on czas swemi pieniedzmi wrzedowi przesad dac ma/ a wrzad to iemu przy glowney summie na liscie sadowym y v wieſzym dolożyc / y na imieniu takowego vpornego iemu odprawic ma / także y od dlugow po zmarley rece / po ktorey potomkowie powinni przesad placic. ¶ A co sie dotyczy tego / kto sie od czego odciaze / tedy pamiętnego iako od wielkiey tak y od maley rzeczy y summy pieniezney nie powinien wiecey dac wrzedowi Naszemu y kazdemu inemu sadowi/ tylko cztery grosze/ chocia by tez y kiska albo y kiskanascie wzesniow albo sabrow v jednej rzeczy odciazylo / tedy przecie nie wiecey pamiętnego / tylko cztery grosze wszyscy maia dac. ¶ A temu tez od pieczetowania wiecznosci / gdy kto komu imienie przedacie/ daruie/ zapisuie wiecznosc/ zamienia y daje zeznaniem swoim oblicznie b przyſedſzy do wrzedu Naszego ziemskiego z zapisem swoim wlasnym / tedy ten kto imienia nabywa/ Sedziemu pamiętnego cztery grosze/ a Podsedkowi dwa grosza / a za zapieczetowanie wypisu z Ksiąg tego zeznania wiecznosci / drugie cztery grosze Sedziemu/ a Podsedkowi od pieczęci iego dwa grosza ma dac. A nad te vstaw / nie maia wrzednicy Naszy ziemscy wiecey przesadu/ pamiętnego/ y od pieczęci brąc / pod wina na skrone / v ktoreby nad te vstaw wiecey poniewolnie bylo wzieto/ dwanaſta kop groszy / a co wzial na wzwyſ / somito wrocic ma/ ktora wine winien bedzie ten wrzad Nasz ziemski za pierwszym pozwym sadu glownego/ a za przysieną strony zalobney/ vkrzywdzonemu zaplacic. Tymze obyczaiem wrzad Nasz Grodzki/ przesady y pamiętnie od rzeczy sadowych/ także y od zeznania wiecznosci/ y inych zapisow tylko wedle tej vstawy Naszey wyſzey opisaney ma brąc. ¶ Po temuż y inszy chocia y nie sadownicy/ dzierzawce/ ciuunowie/ y inszy wszyscy wrzednicy/ zamkow/ dworow/ y wlosci Naszych/ okolo brania przesadow y pamiętnego/ przeciwko wſelakiego wrzedu y stanu ſlacheckiego/ y ich slug / boiar / y poddanych zachowac sie maia. A gdzieby wrzad Nasz Grodzki/ Woiewoda/ Starosta albo

Abodzierżawcy sadowi/ nąd te wstawa y chwale ziemsta/co wiecey na kim
wzięli/ tedy także powinni beda za pierwszym pozwem sadu głównego y za
dowodem takowym/ iako wyżej opisano/ też wine dwanaście kop groszy/
y co wziął/ sowito stronie zapłacić/ y tymże sposobem na imieniu takiego
rzędniśa mocno odprawiono to być ma przez możnego powiatowego/ za
listy sadu głównego/ do rzędu Nászego ziemskiego abo Grodzkiego o tym
pisanemi/ y dalej w tej sprawie postępując według artykułow w tymże
6 rozdziale o odprawach rzeczy sadzonych opisanych. ¶ A gdzieby nie sta- Rozdz. 4
art. 37.
mi Woiewodowie/ Starostowie y dzierżawcy/ y ciwinowie/ ale rzędni-
cy ich/ nąd te chwale wiecey na kim co wzięli: tedy wkrzywdzony wedle
artykułu trzydziestego siódmego w tymże Rozdziale niżej opisanego/ po-
stepować y sprawiedliwości sobie dowodzić ma. A na nieosiadłych w
tym Państwie rzędniśow nasych/ te wszystkie winy mają być stronie od-
prawione przez posłańca Nászego na majątności jego ruchomey.

^a Sedziowie a nie Pisarz przesadami dzielić się mają/ wśakże Pisarz przy swoim do-
chodzie zostawać ma 1563. Przysady któreby miał brać/ fol: 35.

Wśakże gdyby Pisarz abo Podpisel nąd wstawa wiecey brał/ abo do wydania dekretu
nie wydal/ abo zatrudniał/ 100. kop ma płacić/ 1616. O Pisarzach Trybunał: Ziem-
skich/ Grodzkich/ f. 42. na W. K. L. Zniesienie przesadow Trybunałskich 1609. 907.
Perefudy z Obywatelow/ Kilmolskiego/ Bracławskiego/ y Wolhyńskiego Woiew.
zniesione na Trybunale/ Konst. 1593. fol. 644 Tit: O Recach Perefudy.

^b Wrad nie ma do nikogo iezdzić/ dla przyimowania zapisow/ ale sta sam ogowi-
sto do Rzędu stawać powinien/ 1550. Zabiegając trudnościom/ f. 7. f. 3. I J też.

ARTYKUŁ VI.

Wstawa dochodow Pisarzom Ziemskim y Grodzkim, y o po-
zwiech Pisarzu w jego rzeczy, także y inszym rzę-
dnikom, y też przeciw rzędniśow.

Pisarzowi a Ziemskiemu y Grodzkiemu od każdego pozwow abo
membranow dwu/ na pozwy po groszu: od listu zárecznego gro-
szy cztery: od listu vpominalnego groszy dwa/ od wpisania po-
zwow w Reiestr/ grosz/ od napisu wolania ku prawu abo iakiego
zástanowienia stron/ abo zdania w niestanym/ grosz/ za wpisanie w Ksie-
gi/ grosz/ od wypisow z Ksiąg/ opowiedania w krzywdach potocznych/ y
od zeznania możnego/ groszy dwa/ od sadowych listow/ na imiona/ ludzie
y grunty z prawá przysadzone/ y zeznania wieczności y wśelakich zapisow
y też przenoszenia zapisow z Grodu do Ziemstwa/ za taki wypis co będzie
na arkuszu/ groszy dwanaście/ a iesli będzie na dwu arkuszach abo y wiecey/
groszy dwadzieścia y cztery: A na pargaminie/ by y naważniejszy rzecz/
groszy czterdzieści osm/ a pargamin/ bñur/ y most/ strona powinna dać/
od listow vwiążczych/ po kesciu groszy/ od listu odesłanego po odprawe
do inego powiatu/ groszy kesć/ od listu zapowiednego około gruntow pe-
wnych/ dwa groszy/ a nąd te wstawa pisarze wiecey wyciągać nie mają
pod wina na strona dwunasta kop groszy/ y pod wroceniem tego coby nąd
te wstawa wziął z sowitością/ iako o tym w wyższym artykule o Sedziach

jest opisano. ¶ Też iesliby Pisarz ziemski chciał kogo pozwać ku prawu 2
w tymże powiecie/ do tegoż sądu ziemskiego / tedy ma sam sobie pozwy za-
pieczetować też pieczęcia Násza/ onemu powiatu dana/ a Sedzia albo Pod-
sedeł ma ich mu podpisać. Także y na siebie samego/ powinien Pisarz ziem-
ski pozwy pieczęcia Násza zapieczetować y podpisać teka swa / albo mem-
bran dąć/ a niezechceli Pisarz na siebie pozwom albo membranom dąć/ tedy
sowiety winie/ to jest/ dwudziestom y czterem kopom groby podlega / o co
wkrzywdzony według artykułu wyższego piatego w tymże Rozdziale po-
stepować/ y prawa sobie dowodzić ma. Toż sie y o wypisach opowiada
nia krzywd zeznania wożnych czasu rokow ziemskich / y też o wypisach sa-
dowych/ y zeznania zapisow rozumieć ma. Iż w sprawach własnych Pisar-
zow ziemskich/ Sedziowie albo Podsedkowle podpisować ie mają. ¶ A 3
gdzieby też kto listow w pominalnych y innych prawnych potrzebowal prze-
ciw którego z tych urzędnikow ziemskich/ Sedziogo/ Podsedką/ albo Pisar-
zów / tedy przeciw lednemu/ dwu ich takie listy pieczetować mają/ a Pisarz
podpisać/ a przeciw pisarzów/ Sedzia albo Podsedek ma podpisać/ także
y w ich potrzebach własnych zachowano y rozumiano być ma: a urzędni-
cy Grodzcy / także sie y tym porządkiem w swych potrzebach zachować
mają.

a Pisarzowi Ziemskiemu,

Zydz według kancunku Cancellariey/ a nie według wstaw/ dochody płacić mają/ Zygm-
m K. ak. 1511. H. P. 374.

Pisarze Trybunalscy/ Ziemscy y Grodzcy Litewscy/ y Podpiszkowie ich depaktować/
y wydawania spraw omieszkwać nie mają/ sub pena sta kop Litewskich/ forum Try-
bunal/ Constit. 1616. fol. 42. Tit. O Pisarzach.

Pisarz/ ani Podpiszek / w Sadu swego Spraw odprawować nie mają/ Constit. 1550.
fol. 7. §. Przestrzegając.

W Koronie dochody opisane Urzędnikom Ziemskim/ Grodzkim/ po czemu od czego
mają brać/ y nad to aby nie wyciągali/ pod wino 100. Forum Trybunal/ gdzie
winne żaraz/ sub pena hantionis zapłacić powinien/ Constit. 1613. fol. 17. Tit. Salarya.

A R T Y K U L VII.

O bezpieczeńśc Sedziogo, Podsedką, y Pisarzów, ziemskich,
także urzędu Grodzkiego, potemż sądu Podkomor-
skiego, y Komisarzkiego.

Art. 14.
Roz. 1.
Roz. 3.
Art. 27.

Stawniem a też/ iesliby ktokolwiek przyśedłszy do sądu zamko- 1
wego albo ziemskiego/ a tam na sędzie/ albo chociaż na vlicy/ bądź
też w gospodzie/ y gdziekolwiek pod tym czasem / po ki roki ziem-
skie/ albo rokli Grodzkie/ wedle porządku tego Statutu odpra-
wowane beda/ Sedziogo/ Podsedką/ y Pisarzów/ ziemskich / albo którego
z urzędnikow Grodzkich słowy dotkliwemi/ sławie y poczcimosci iego spro-
mocil: Takowy ma za Násze Gospodarska wine siedzieć bezć niedziel w
zamku/ albo dworze Nászym. A takowego obelżonego urzędnika nawia-
zac według stanu iego szlacheckiego: ¶ A iesliby ranił/ tedy gárdlem ka- 2
ran być ma/ a rannemu nawiaske sowito na imieniu winnego odprawić.
A iesliby zabił/ takowy gárdlo y część traci/ dzieciom albo bliskim zabitego/
głowieżyna

Rozd. 4.
art. 62.
§. 1. a. 2

głowczyzna na imieniu winowatego sownito odprawiona być ma. Wszakże obwiniony w takich rzeczach/zwłaszcza o zabicie albo zranienie przędzie/ nie byłliby zarazem na gorącym uczynku poimany/ma pozwany być do sądu Grodzkiego tegoż powiatu w którym sie to stało/ a gdy z sądu za dowodem tak sie naydzie/ tedy w tym po sadzie/ każdego stanu głowiek karany być ma iako wyżej opisano. A wszakże taka rzecz/ gdzie sie po części dotykać będzie/ do Nasz Gospodara odsylając. ^b Po temuz sie ma rozumieć y o bezpieczeńci sądu Podkomorskiego y Komisarzkiego/ po ki sądy im zlecone odprawować beda. ^a A ktoby o taka rzecz bedac do sądu Grodzkiego pozwany na rok pozwany nie stał/ tedy takowego za daniem Nam o tym znać przez list tego sądu Grodzkiego/ mamy roztazac wywołać ze wszystkich Państw Naszych wiecznym wywołaniem/ iakoby sie nigdy w granice Państwa Naszego nie wracał: A nawiaska albo głowczyzna przecie z imienia takiego nieposlušnego placoną y odprawowaną być ma/ zarazem skoro z i pozwany nie stanie.

^a Sądy wszelkie albo powaga Trybunał: odprawowane były/ y surowosc nad wyrocznemi rościągana być ma/ iako na Trybunale 1611. opatrzenie bezpieczeńci sądowney/ fol: 7. y na W. E. L.

Elektora Przedszkow Ziemijskich takim bezpieczeństwem opatrzona iako Trybunałskich/ Const: 1588. fol: 460. Tit: Obieranie Sądu.

O Bezpieczności Sadow Woiewodztwa Mazowieckiego gdyby sie excess stał przez boy/ albo zranienie/ ma być excelsius pozwany przed Starostę rokiem zawitym/ Const: 1598. fol: 757. Tit: Securitas iudiciorum, y Const: 1607. fol: 845. Tit: De securitate iudiciorum.

^b Szlady publiczne Ziemijskie/ Grodzkie/ Podkomor: Seymiki/ osobliwie w Rościosłach/ gdyby kto nachodził/ albo krzywdy czynił/ według ustaw tamże pomienionych/ tego karany być ma/ 1611.

Dokładacyo bezpieczeństwa pospolitego/ fol: 3. y na W. E. L.

ARTYKUŁ VIII.

O wstawieniu woźnych, y o przysiędze ich.

¹ **S**tarowiem/ a chcąc mieć/ aby w każdym prawie na przedszkach Naszych/ Ziemijskim/ Grodzkim/ Podkomorskim y Komisarzkim/ za wždy porządek y sprawa obyczajnie stała/ dla tego daliśmy moc/ aby Pánowie Woiewodowie w każdym Powiecie/ sadowym gdzie Księgi leżą/ a w Ziemi Smudzkiej/ Pan Starosta Smudzki woźnych wstawiali/ dawali/ y postrzygali szlachte ludzi dobrych/ wiary godnych/ cnotliwych/ y osiadłych w tymże Powiecie/ ktorych urząd Ziemijski y szlachta obiora/ y dądzą swiadectwo o cności y dobrym zachowaniu ich przez list swoy/ tak wiele iakoby według szerokości Powiatu potrzeba wstawiała. A gdy przysięga woźny uczyni/ y imie iego w Księgi Grodzkie/ a potym y w Ziemijskie Księgi na Kółach wpisane będzie/ tedy już takowy woźny/ to wszystko co na urząd iego Woźnowski należy/ słusnie sprawować może/ y za wždy kolegię dwó albo trzy woźni przy sadzie Grodzkim mieszkać beda powinni dla wszelkich przypadłych potrzeb. A przysięgając Woźni mają temi słowy:

² **J** A N. przysięgam Pánu Bogu w Trocy iedynemu na tym, iż ia bedac Woźnym w tym powiecie, mam wierne, cnotliwie, pobożnie, y sprawiedli-

wie nartym Wzrzedzie zachować sie, pozwy y wszelakie listy Iego Mości Hospodarskie, Wzredowe, sprawiedliwie y pilnie odnosić y oddawać, y na imionach pokładać. Też prawdziwie to na co bede od strony wzięty, y co sprawiedliwie widzieć y słyszeć bede, gwałty, boie, rany, y szkody ogladałszy prawdziwie, do Ksiąg Wzredowych zarazem bez zwłoki zeznawać, y wszystko inſe sprawować co należy Wzredowi memu, nie za posulami, nie za podarkami, ani dla obietnic, ani za przyjaźnia, ani za nieprzyjaźnia, ani z boiaźni, ani sie boiac żadnych pogrozek, iedną wedle Boga y świętey sprawiedliwości postąpiac, y każdemu potrzebiacemu bez żadnych zmyślonych wymow, y zwłoki na potrzeby prawne iezdżić. Tak mi Boże dopomóż, a ieśli niesprawiedliwie, Boże miś wbił.

Woiwodowie Woznych stanowiąc mają / Kz: w Wiliicy, 1368. H. P. 175. od Woiwody na Wzrad swoy list mieć mają / tenże H. P. 464. Przysięgli być mają tamże.

ARTYKUŁ IX.

Sprawa y Wzrad Woznego.

Stawniemy / a iż Wozny przysięgły z każdym czasem za wezwaniem od każdego człowieka potrzebiacego / gdziekolwiek znajdzie / bądź w domu iego / w targu / y na biesiedzie / y w drodze / powinien / y bez wiadomości przydania y posłania Wzredowego / Grodzkiego y ziemskiego / y bez kwitow ich na wszelakie sprawy ludzkie nie omieſztał iezdżić / niczym sie nie wymawiaiac / y to sprawować. ¶ Na 1
pierwey listy Násze Hospodarskie / Dworne / Ziemskie / Grodzkie / Podkomorskie / y sadu glownego / do każdego y naywieſzſzego stanu nosić / y imi pozывать y roki składać. Też listy wszelakie Násze y Wzredowe w sprawach ludzkich podawać / y na prawo czasu czynienia iednemu od drugiego za listy y pominalnymi sprawiedliwości iezdżić. A za posłaniem Wzredowym zapowiedac stronie iżby od prawa nieodiezdziała: a po skazaniu Wzredu ziemskiego albo Grodzkiego / przysięge wydawać przy oświadczeniu w ſe 2
laskim być y b wiazrywac w imienie / w grunty / w przyszłych z wyroku y z przydania Wzredu / tak ziemskiego iako y Grodzkiego za listy ich. ¶ A 3
gwałty domowe y ine wszelakie rzeczy krwawe / boie / rany / glowczyzny y ine gwałty pospolite ogladować y bez przydania Wzredowego ma / y do Ksiąg Wzredowych zeznawać / c a zawnždy ma przy sobie mieć przy każdej takowey sprawie wzwyż pomienioney dwuch ſláchćicow wiary godnych / dla podpierania / wyznania y świadectwa swego / wſzákże chlopſkie boie / rany / y ispaſy wszelakie y ine ſkody tym podobne y mnieysze o co czcia / gárdem y rozlaniem krwi / y więzieniem / y wywołaniem nie karza / y co by wie 4
cey dwudziestu kop nie wynosiło / sam ieden y bez strony ſláchty ogladać może. ¶ Jednakoz bez żadnego omieſzkania za tydzień / a nadaley za dwie 4
niedzieli / sam oczywisto to wszystko do Ksiąg Wzredowych przy kwiciech swoich / ktore zaraz stronie dac powinien z pieczęcia swa / y pod pieczęciami strony y z podpisem tak ich / iesliby ktory z nich piſac umiał / ma zeznawać / okrom iakich gwałtownych y ſluſnych przyczyn / zacymby Wozny nie mogł za dwie niedzieli do Wzradu zeznać. A Wzrad każdy od Woznych / tak poſłać

posłanych z przodu/ iako y bez posłania wrzedowego od strony wziętych/ ma zeznanie przyimować y do Ksiąg zapisować/ y wypisy dawać we wszelkich rzeczach y żalobach ludzkich/ tak ziemskiemu iako y zamkowemu sadu należących. **¶** A takowe wypisy z Ksiąg wrzedowych zeznania woźnego

5 w każdego prawa przyimowane być mają. **¶** A gdyby woźny nie dojechałszy do Ksiąg y zeznania niewczyniwszy zmarł/ tedy oną słachtą/ kto rzyby na on czas przy woźnym strona byli/ mają być przez strone żalobna zaráżem skoro po śmierci onego woźnego zmarłego przed wrzedem stawieni/ a ta strona przy kwicie tym onego woźnego pod sumnieniem mają to do Ksiąg zeznać/ czego beda w tej sprawie przy woźnym świadkami/ a to zeznanie ich na wrzedzie każdym za mocno przyieto będzie. **¶** A gdzieby woźny cokolwiek takowego nieprzystoynego sprawował/ albo iżby niesprawiedliwie zeznał/ a wrzedem swym ku błodzie/ ktorey stronie sędował za iakąkolwiek przyczyna: albo żeby na czyje sprawę y potrzebe komu k woli albo przez strach y pożytek swoy zaráżem iachać/ listow Należych albo wrzedowych y pozwom wedle potrzeby stron nosić y podawać niechciał y rokow sądowych komu y pozwaniem omieszkal/ tedy za dowodem słusznym/ iasnym y dostatecznym/ ktorzyby sie z skutyni pokazał karan być ma wedle ważności wystętku swego: a mianowicie za nieprawdziwe zeznanie gárdlem/ a za inże mnieysze wystętki/ ma siedzieć w więzieniu na zamku albo w dworze Należym dwanaście niedziel/ y błode stronie powodowey na grodzie za dowodem: a w takowym obwinieniu zwołają tylko w rzeczach mnieyszych/ gdzie o gárdło nie idzie/ powinien będzie woźny sprawować sie bez pozwu czasu rokow ziemskich albo Grodzkich przed tym wrzedem/ przed ktorymby mu co o niesłuszną sprawę jego oczywiscie na wrzedzie

7 bedacemu żądano. **¶** A gdzieby oczywisto na wrzedzie nie był/ a choćayby y był/ a błoby o taką rzecz/ za coby miał być gárdlem karan. Tedy w kazyndzony ma go iako słachćia osiadłego pozwy przed wrząd należący/ to jest/ gdzie o gárdło idzie/ do Grodu/ a w rzeczach mnieyszych do ziemstwa/ pozwać/ y sprawiedliwosci sobie z nim za pierwszymi pozwy iako na roku zawitym dowodzić będzie. **¶** Cezwinien woźny listy Należy Sey-

8 mowe/woienne/ y inże wszelkie od przodu iemu podane bez żadnego omieszkania/ do tych do tego należec beda odnosic.

Rozd. 3.
art. 6.

a W Koronie Woźny pozować nie ma/ bez pozwolenia ktoregokolwiek Wrzedni Ksi Kaza w Wilicy 1368. H. P. 465.

Woźny na Wołyniu bez przydawania może officio fungi/ Konst: 1576. fol: 302. Tit. O ubiciu.

Woźni/ Generalowie/ ad obeunda Officia mają być przypuszczani od Wrzedni Kom Sadowych sub pena 100. Marc: Konst: 1567. fol: 291. Tit. O Woźnych.

b W Mazowsiu/ Woźny Ziemski Powiatu własnego/ iawnie ma w wiazac w imienie nowego Possessora/ y to obwołać/ a iesliby kto bronil/ albo omieszkal bronieć/ tedy przy w pisowaniu Intromissiey do Ksiąg albo na troich Rokach/ bronienie swe ma dać zapisać/ y nowego Possessora pozwać/ iesliby tego nie uczynil/ dawnośćta rzecz tracić/ 1577. O w Wiazaniu fol: 305. Konst: 1576. fol: 305. Tit. O Wiazaniu.

c Gdy powodowa strona co świadczy przed Woźnym/ ma mieć dwu Słachćia ców przy sobie/ Zmierzanie Ziemie Król: H. P. 467.

d Woźnego zeznanie w Ksiąg Grodzkich albo Ziemskich pokazane/ tak ważne iakoby sam był przy oney sprawie/ H. P. Tamże.

^e Woźny Pozwy przy stronie dla swej śmierci kląć ma / Zyg: w Piotr: 1523. H P. 459.
^f Woźny gdyby uczynił co prawnu przeciwnego na Trybunale / petemprorie ma się
 sprawować / Const: 1567. fol: 291. O Woźnych Genet.
 Poślednięsze prawo jest inakże ze się ma przed Wotewoda sprawować / ale nie jest in
 vfu, Const: 1578. fol: 335. Woźnych Bęspieczęstwo.
 W Mazowsiu / per excepta ma być degradowany / y przyskowany / forum Grod /
 abo ziemstwo / Const: 1576. fol 302. Tit: O Woźnym.
 Jeśli przy sobie miał Szlachte / abo Komornika / nie może być przekonan: a koby
 na niego nie dowiodł / przepada 10. kop winy / ibid.

ARTYKUŁ X.

O dochodzie abo zaplacie Woźnemu.

Roz: 2.
 art. 20.

Woźnemu a za praca iego po temu ma być dawano / to jest gdzie
 na ktorakolwiek sprawę poiedzie / tedy mu od mile po grosu ie
 dnemu w stronie iedne / a jeśli mile nie poiedzie / abo na miejscu po
 zwu / abo iakiekolwiek listy Gospodarskie abo wrzedowe da / y o
 glada / gwałtu / ran / boiu / škod / abo przysluchować czego bedzie / przecie
 iemu od tego gros / a od oświadczenia gros / a co na pozad poiedzie w iak
 kieykolwiek sprawie / za to nic brać nie ma. A gdzie na wwiązanie poiedzie /
 z tychże ludzi w ktore wwiązować bedzie / z służby po grosu brać ma / a od
 pul służby po pul gros / a z pustowczyzny takiey ktora pąza pul gros / a
 od morgu pieniadzi ieden / a od summy pieniadzy odprawując ia na ruchom
 mych rzeczach / od kopy po dwa pieniadza brać bedzie / a od pustowczyzn
 y morgow pustych dochod woźnemu stronie żalobna winna przy wwiąz
 zaniu dać / a iey to potym od strony przeciwney przy iego summie skazaney
 czasu wykupienia zaplaco no być ma / a od ogladania y spaży / y od okupo
 wanie škody / woźnemu gros / od wolania strony za pozwy tu prawnu gros /
 od zakładzowania na Kofach tu prawnu / gros.

^a Woźny aby nad ustawe dochodow. nie brał / pod sowitym wrocentem tego co
 wziął / y hesku Tiedziel sledzenia w Zamku 1616. O Woźnych W. 32. f. 49.
 Woźnemu od mile gros a functione cuiuslibet negotii gros ieden / Const: 1576. f. 302.
 Tit: O Vbićiu.

ARTYKUŁ XI.

O bęspieczności Woźnego będącemu na sprawach wrzedu
 iego należących, także y stronie przy nim będącey.

Rozd: 1.
 art. 24.

Stawuujemy też / Jesliby kto woźnego na sprawie za listy Woies
 wod / Starost / wrzedu zamkowego y ziemskiego / abo sadu glowneg
 Trybunałskiego / lub też wrzedu Podkomorskiego y Komisarskiego /
 abo y bez listow będąc mu na sprawach wrzedu iego należących
 sam abo przez slug y poddanych swoich / zbil / abo listy od niego odtal y zdra
 pal / abo woźnego lub stronie / pozwy listy iesc przymusił abo poliezkował /
 wlosy abo brode rwał / y tym wrzedu niepcził. Tedy takowy każdy ma być
 o to pozwan na rok zawity do wrzedu ziemskiego abo Grodzkiego / gdzie
 stroną żalobna zechce na pierwsze roki. a A tam za dowodem slusznym ma
 nawiazac woźnego sowito wedle stanu iego / a za taże wine na zamku abo
 dworze

- dworze powiatowym dwanaście niedziel siedzieć w wieży wyższej/ a stro-
ne ktoraby przy możnym zbito/ albo iako wyżej opisano obelżono/ ma także
za słusznym dowodem nawiązać sowito wedle stanu iakiego beda/ y škoda
możnemu y stronie/ iesli sie iey co w ten czas stanie/ sowito zapłacić. Je-
śliby koniom ogony porzynano/ albo porániono/ tedy za to winien będzie Rozd. 3.
2 konia koniem nawiązać/ y za to siedzenia nie poniesie. ¶ A gdzieby prze- art. 27.
ciwna strona za skazaniem sadu ziemskiego albo Grodzkiego/ siedzieć/ nawi-
wiązek y škod placić niechciała na czas od przedu naznaczony. Tedy tak o-
my ieszcze w druga sowita zaplate nawiązek y škod przysadzonych dla tey
sprzeciwności swey popada/ co wżad możnemu y stronie zarządem wedlug
porządku o odprawach rzeczy sadzonych niżej postanowionego na imieniu
takowego odprawić ma. A te nieposłuszeństwo iego z strony siedzenia
wżad ziemski albo Grodzki/ przed ktorym sie to przytoczy/ ma Nam Gospo-
darz oznaymic. A My Gospodarz temu nie folgować/ bez wskelątki zwłoki
y odkładania na inşy czas/ ale zarządem wziąwszy o tym od tego wżadu Na- Roz. 11.
skiego wiadomość przez list otworzony takowego obwinionego y wżadu art. 4.
Naszego nieposłusznego mamy ze wszystkich ziem Państwa Naszego kazac
3 wywołać. ¶ b A iesliby kto możnego na tych sprawach wżadu iego na-
leżacych/ albo stronie przy nim bedaca zabil. Takowy bedac o to przy-
gnion do sadu Grodzkiego/ y z prawa pokonany/ sam gardłem karan/ a
głowczyzna zabitego sowito z imienia iego plaćona być ma. A za niesta-
niem strony obwinionej/ wżad w tym daley postepować ma. A My Ho-
spodarz za odesłaniem wżadowym zachować sie przeciw takowym be-
dziem/ wedlug artykułow na sad Grodzki okolo rzeczy krawnych opisa-
nych/ iednoż za głowczyzne y škody takiego możnego albo strony zabitej/
wżad zarządem skoro pozwany nie stanie/ sowito skazanie y wwiążanie w
imienie takiego swowolnego y nieposłusznego dąć ma/ polożymy na liście
4 wwiążczym/ ieszcze tak wielki zakład/ iako samey rzeczy staże. ¶ A gdzieby
co z tych rzeczy miánowanych możnemu albo stronie ku zelżywości sie sta-
ło/ nie od samego Pána w tym domu do kogo by byl posłan/ ale od slug/
poddanych/ y od kogokolwiek inego z domu/ albo na imieniu onego/ badz
przy bytności samego Pána w tym domu/ albo w niebytności iego: a on by
bedac o to pozwany y do tego sie nie znal/ żeby sie to miało stać ziego rosta-
żania. Tedy o tym przez tenże wżad do ktorego będzie pozwany rosprawa
ma być czyniona takim obyczajem/ iako w tey mierze o posłanćach Naszych
w Rozdziale pierwszym Artykule dwudziestym czwartym iest opisano:

a W Wojewodztwie Mazowieckim gdyby kto Woznego na Wziedzie ubił/ rany
szlachectkie choćaby nie byl szlachcicem sowito ma placić/ a Starościa 60. grzyw:
za wine. A iesliby byl zabity sowito głowczyzna/ Kół y fiesć Niedziel w Wieży na
dnle siedzieć ma/ Mezboyca bez wşiego odpuszczenia 1576. O ubictu Woznego na
Wziedzie/ f 302.

b W Koronie Woznego gdy sprawuje Wżad swoy/ iesliby kto ranił/ zabil/
zbił/ ma być karany iako gwałtownik bezpieczeństwa sadowego 1578. Wo-
żnych Bezpieczeństwo/ fol. 335.
Wozny zaś tam ma respondować gdzie grzeszy/ Const: ibidem.

ARTYKUŁ XII.

O pieczęci Naszey Hospodarskiej, Ziemskiej, y też o pieczęciach vrzędowych, ktoremi co ma być pieczętowane.

Tę Nasz Gospodar daiem pod herbem tego Państwa Naszego Wielki Książę Litewskiiego Pogonia pieczęć do każdego Powiatu/ na ktorey iest napisano okolo Herbu imie tego Powiatu: Ate pieczęć Pisarz Ziemski przysiężny v siebie sam / a nie kto inny chować ma / ktora pieczęć y pod tytułem Naszym/ pozwowy maia być pieczętowane/ y wydawane. A in-
sze żadne listy/ wypisy y zeznania / ktomia samych pozwow ta pieczęć nie ma być pieczętowane. Ale beda pieczętowane wśelkie listy z tego rzedu Ziemskiego sadowe wypisy y zeznanie / listy vpominálne / wpiąże / y inne pieczęciami Sedziego y Podsedkowa / a podpisowane ręką tegoż Pisarza Ziemskiego.

^a W Koresz pod Tytułem Krolewskim/ a pieczęć Ziemską Powiatu onego/ w ktorem Pozwany iest osiadłym/ pozwu ma być wydawany/ 1589 O Pozwiech/ f. 542. idem in except: Mazowieckich/ Conf: 1576. fol: 298. Tit: O Pisarzu.

^b Pozwy Seymowe y Zadmowne pod Ziemską Pieczęć nie maia być wydawane/ Conf: 1611. fol: 46. Tit: O Pozwiech.
Krol Jego Mość Signetu ani pieczęci pokłowej / w sprawach Rzeczypospolitey używać nie ma/ leno tych/ ktore przy Kancelarzach/ albo Podkancelrzach Polskich y Litewskich sa. Conf: 1573. fol: 255. § Obieciamy y Conf: 1607 f. 835. Tit: O Pieczęci Pokłowej.

ARTYKUŁ XIII.

O Księgach Ziemskich y Grodzkich, gdzie maia być chowane, y o mieyscu na odprawowanie sadow Ziemskich, y też o wydawaniu komu potrzeba vkaże, wypisow albo widimuszow.

Stawniem też/ chcac to miec / y przykazujem / ab y w każdym takim Powiecie / gdzie sad Ziemski iest w Zamku albo dworze Naszym/ Sedzia/ Podsedel y Pisarz Ziemski pospolu z Blachta y wsielkimi innymi stany opatrzyli / y zbudowali takowe mieysca/ gdzieby zározdy Ksiegi Ziemskie bezpiecznie od wśelkiej przygody byly zachowane. Przeto Woiewodowie y Starostowie sadowi w każdym Woiewodstwie/ Ziemi y Powiecie/ w Zamku albo dworze Naszym sadowym schowanie dobre y wartowne postapic im na to winni beda. A gdzieby takowych schowania nie bylo/ tedy na zbudowanie sklepu ku zachowaniu Ksiąg mieysca przystoynne w zamkach y dworzech Naszych vkażac y podac/ y samiż takowi Woiewodowie/ Starostowie sadowi ono schowanie Ksiąg ziemskich dobra straza pod każdym czasem opatrowac maia.
^a A gdy roli odsadzone beda/ tedy po wywołaniu rokow maia Ksiegi iest być niemniej trzech dni leżec / przy ktorych maia być nieodjeżdżaiac Sedzia/ Podsedel y Pisarz / dla zeznania wpisowania / y wypisow brania / y dla innych potrzeb Blacheckich. ^b A rozjeżdżaiac się / maia inże pierwszych rokow

rokom Księgi włożyć y zachować w strzynie mocna za trzema zamkami/ od ktorych ieden klucz będzie v Sedziego/ drugi v Podsedką/ a trzeci v Pisarzą/ y pieczęciami swymi zabezpieczować maia. Ale Księgi tych iednych sadowych rokom/ z ktorych sie po odsadzeniu ich beda rozieżdżać/ maia być v Pisarżaziemskiego/ iako v urzędniaka przysięgłego/ aż do drugich rokom sadowych/ a to dla porzadnego sprawowania y na czysto przepisowania Ksiąg/ a Pisarz w tym czasie między rokom przepisaćby te Księgi na czysto/ ma ich na drugich rołach do iedney strzynie y zachowania z Sedzia y Podsedkiem iako o tym wyżej dolożono położyć/ y potym ich nie otwierać aż wespół z Sedzia y z Podsedkiem/ gdy tego potrzeba wkaże/ y iuż tak zawsze tylko od rokom do rokom sadownie odprawiać ich Pisarze ziemscy powiatowi/ maia v siebie Księgi chować. A gdy troie roki odsadzone beda/ tedy po odprawieniu czwartych rokom/ iuż te sprawy y przesyłch troich rokom w iedne Księgi przez Pisarżę zniesione y wwiązane być maia.

¶ A temu też Woiewodowie y Starostowie sadowi w każdym Woiewodztwie/ ziemi y powiecie mieyscą przystoynę na zbudowanie domow dla odprawowania sadow ziemskich/ niedaleko zamkow y dworow naszych sadowych/ urzędu/ ziemskiemu y śláchcie wkażać y postąpić maia. A urzednicy ziemscy ze wszytkiemu stany onego powiatu winni beda/ iako to schowanie Ksiąg sadowych w zamku abo dworze/ tak y ten dom sadowy zbudować z tych pieniedzy/ iako to osobliwa uchwała iest postanowiona/ co za mocno dzierzano być ma.

¶ Tymże obyczajem Woiewodowie/ Starostowie sadowi/ Księgi Grodzkie w dobrym schowaniu warownie schować maia. A gdy ktory Woiewoda abo Starosta sadowy z tego swiata zeydzie/ abo ieslibysny ktorego z nich z tego urzędu na inше Woiewodztwo abo Starostwo przelożyli/ tedy urzednicy ich Grodzcy/ abo oni sami/ powinni beda temu Starości/ ktoremu ono Woiewodztwo abo Starostwo będzie dano/ wszytkie Księgi Grodzkie w tymże powiecie przywiechaniu iego na ten urząd przed śláchta zaraz w całosci zdać. A wypisy abo widimusi/ tak z tych Ksiąg pierwszych Woiewod y Starost/ iako y każdy urząd z Ksiąg swoich spraw każdemu komukolwiek tego potrzeba wkażować będzie bez wszelakiego zatrudnienia y zwłoki maia dawać listy z podpisem reki Pisarżę Grodzkiego przysięgłego/ y z pieczęciami samych Woiewod/ Starost abo ich urzednikow sadowych/ namiestnika abo Podstarostiego y Sedziego Grodzkiego.

Księg chowanie w każdym Woiewodztwie/ w Liwie/ Woiewodowie y Starostowie naznaczyć maia/ Konst: 1581. fol: 381. § Mieysc.

W Brastawskim Zamku/ na Sklep/ y na Dom Sadowy/ ma mieysce wymierzyć/ także y w Zamku Orshańskim/ Konst: 1631. Tit: Dom Sadowy.

Ziemskich y Grodzkich/ Polskich/ chowanie providedetur, Const: 1607. fol: 860. Tit: Chowanie.

Księgom Ziemskim/ Lidzkim/ Sklep w Zamku przy murze zmurować kośćcem ramię cznych Obywatelow pozwolona/ Konst: 1638. fol. 43. Tit: Sklep.

Księgi Ziemskie y Trybunałskie Nowogrodzkie/ w Zamku Nowogrodzkim maia być chowane/ w Wieży Szczytowskiej/ poprawia iey na Seymsku ma być uchwalona y approbowana/ Konst: ibid: Fol: 43. Tit: Złożenie.

Księg chowanie/ y Sadow odprawowanie/ w Wilnie iuxta Const: 1611. ma być Const: ibid: fol: 46. Tit: Dom.

Kiegi Kowieńskie Ziemskie/ w Górnym Grodzkie/ w nadolnym Kiepie na Wlezy
chowane być mają/ a plac na zbudowanie Domu Sadowego według Constitucyi
1601. 1611. 1613. wymierzany być ma/ Const: 1638. fol: 53. Tit: Wleza.

Kiegom Ziemiem y Grodzkim Starodubon skim plac na sklepu murowanie Stas
rosta wymierz/ Const: 1641 fol: 35 Tit: Plac.

Sadow Ziemiach Wilkomiejskich Rozdział/ Const: 1590. f. 586. Tit: Sady Ziemskie.
Chowanie Kiegi Wilkomiejskich w Janiku/ Const: 1647. fol: 14. Tit: Sklep na Kiegi.

^a Po wywołaniu rokow trzy dni Kiegi leżeć mają/ Káz: w Nieś: 1454. H. P. 434.
^b Pod trzema Kłuczami Sedziego/ Podsedka y Pisarza chowane być mają/ Zjgm: w
Piotr: 1538. H. P. 434.

A R T Y K V L XIV.

O przesądziech y pamiętnym w imionach Xiażecznych, Pán-
skich, y ziemiańskich, tak Duchownego iako y
święckiego stanu.

Roz: 4.
art: 5.

S Abiegając zatrudnieniu y obciążeniu sprawiedliwości ludzkiej/
wstawiem też zprzyswoleniem wszystkich stanow. Iż w Krzyscy Pá-
nowie Kády Násze Duchowne y Święckie/ Kiazeta Pánowie/
dzierzawcy/ ciwinowie/ y w Krzyscy inni przednicy Nászy na prze-
dziech Nászych niesadowych/ y też w imionach swych własnych. Potemuż
Kycerstwo/ Szlachta/ y w Krzyscy obywatele tego Pánstwa Wielkiego Kie-
stwa Litewskiego/ y w Ziemiach Lniemu należących na imionach swych/ czy-
niac sprawiedliwość Szlachcie/ y innym poddanym Nászym/ z przedniki/
boiarmi poddanymi stremi mają sie zachować sami y ich przednicy wobra-
niu przesadow y pamiętnego według teyże wstawy/ przodem Nászym wy-
żey w Artykule piątym tegoż Rozdziału opisanej/ pod tąż winą/ na stronie
dwunastej Kop grofzy: Oktore winy mają być sami Pánowie/ gdzieby to
sami uczynili/ ábo z przedników swych sprawiedliwości oto nie uczynili/
pozwani do przedu Nászego Ziemskiego na pierwsze Kóki/ na zawity Kó.

A R T Y K V L XV.

O braniu widzowego, oglednego, y inych dochodow w imio-
nach Xiażecznych, Pánskich y Ziemiańskich.

Rozd: 2.
art: 20.

S Stawiem/ y to chcac mieć w porządku służnym/ Iż we wszystkich
ym Pánstwie nászym Wielkim Kieście Litew: y w Ziemiach
Lniemu należących na wśelákich przedziech nászych Gospodárskich
niesadowych: Także na imionach Xiażecznych/ Pánskich y Zie-
miańskich/ Duchownych y święckich/ widzowego/ oglednego/
od wieźniow poturemnego/ nie ma być wiecey brano/ tylko według
tey wstawy Nászey niżej opisanej/ to iest/ widzowi na każdą rzecz w zięte-
mu/ y oglednego bitych y rannych/ na miejscu grof ieden. ¶ A iesli widz
gdzie poiedzie za kilką mil/ tedy iemu pomilnego/ na mile po grof w iedne
strone/ iako y woznemu Powiatowemu od wydania: Koty przysieg/ du-
chownym osobom grof/ á widzowi na to przydanemu grof/ od wieź-
now od wśelákiego wieźnienia poturemnego/ poláncuznego/ ábo potłodnee
go/

go/ od takowego więzienia / Któryby na gárdło siedział od Bláhcicá/ tego
ktorego Statut imáć pozwála/ dwánaście groszy/ od prostego człowie-
ká šestć groszy. A któryby w mniejszey winie osadzón był żeby o
gárdło nie sło / od takowych po połowicy tego brano być ma /
á plácić to ma ten kto winien czym z práwá zostanie. A iesliby
więzien z práwá od obżáłowánia strony przeciwney wolnym był w
czynion/ tedy sámá tá stroná przeciwná co go osádzić dála/ ma go wedle tey
vchwały z więzienia wykupić. Tákże gódieby który więzien ná smierć był
skazan/ tedy to poturemne stroná žalobná winná bedzie záplácić/ á plácono
to ma być raz ieden/ kiedy iuż ostatnim rázem więzien/ ábo ná wolność/ ábo
3 ná smierć z więzienia wychodzi. ¶ Kdla tego iuż stráž okólo wśelákiego
więznia ma być/ nie tego kto go dá osádzić / ále tego Páná czyi bedzie slugá
ábo boiárzyn/ ábo poddány/ tylko żeby lożny nieosiádlý człowiek / to iest/
domu pod tym Pánem niemáiacý/ był osádzón / stroná žalobná ná dzień ná
4 stráwe iemu po cztery pieniażce ma dáwać. ¶ A iesliby kto z więzienia
więznia vpuscił/ o tym zá przypoznániem do práwá należnego wedle opi-
sánia tego Statutu ma być sadzóno według ártykulu w tymże Rozdziale/
o vrzedziech Nášych Grodzkich/ w takowey rzeczy opisánego/ szukáiac tego
ná tym komu więzien podan bedzie. A niezechceli Pan ábo vrzednik iego
tego więznia do więzienia swego przyiáć/ tedy ma strónę z tym więzniem ná
vrząd Náš sadowy pusćić / y táń iuż ná tym vrzedzie z niego spráwiedli-
wość czynioná być ma/ gódyż wladze swoje zá nieprzyieciem więznia do wie-
zienia/ vpuscił. A co bedzie od vrzedu z práwá skazano/ to Pan ábo vrze-
dnik iego zá dekretem vrzedowym/ ná máietności tego więznia ruchomey /
odpráwić ma : á iesli máietności ruchomey ták wiele nie bedzie/ tedy sám
w tym ná stronie być dan ná wyrodek iáko o tym w inšym ártykule iest t
łożóno/ zwlászczá gódieby gárdlá nie záslużył.

ARTYKUL XVI.

O ziąchaniu sądu ziemskiego zá trzy dni przed rokámi,
y o pilności stron kupráwu.

1. **E**ż przed káždymi Rokámi ziemskimi/ beda winni/ Sedzia/ Pod- Rozd. 4.
sedeł y Pisarz ná miejsce sádom náznáczóné zá trzydni przyiechác art. 46.
dla otworzenia Ksiąg y wydávánia wypisów / komu tego po-
trzebá bedzie / tákże dla wpisówánia pozwów w reiestr/ aby ten
kto sie do reiestru pierwey wpiše/ téż naprzód sadzón był. Wśáktże gódie-
by obie strony miedzy sobá zápozywáli / tedy temu naprzód ma być sprá-
wiedliwość czynioná/ kto naprzód pozwał / á od tego wpisówánia w re-
iestr/ Pisárzowi gróš. A gdy z reiestru trzy razy woláno bedzie / á nie
odzwie sie ten kogo woláia/ tákowy skazan ma być iáko nie stat. Tymże
obyczáiem y powódová stroná ma skazána być. A te wolánia stron v
káždego sádu y vrzedu rozumiano być ma/ iž wolawšy strony iednego dnia
y drugiego/ y trzeciego dnia po iednemu razu ná dzień/ stroná nie pilnuiáca
roku/ ma być trzeciego dnia o niešporney godzinie zdána y skazána zá nie-
stanie

Stanie swoje/ wedle artykułow niżej opisanych. a tych stron ktorymby trzy dni pilność ich obudwuch minęły/ a dla tego niepospiechu przedowego trzeciego dnia odsadzone nie były/ już czwartego dnia/ y potym innych dniow/ wrzad do niesporney godziny czekać nie powinien. Ale skoro wrzad na se-dzie zasiędzie: a która strona za wołaniem woznego nie stanie / te wrzad według tego Statutu zdać y skazać ma.

a Regestr Trybunałski/ Sad Ziemski porządnie pisać ma y według niego spraw porządnie przywoływać/ Const: 1609. fol: 901. Tit: O Regestru.

Regestr nie dosadzone Marszałkowskie podpisywać y ad acticandum podawać ma/ Const: 1611. fol: 6. Tit: Przyczynienie czasu.

Sub numero pisane/ nie ma być odmieniane/ sub pena: y stronom sine salario ma być wydawane/ Const: 1618. fol: 6. Tit: Regestra Trybunał.

Regestr Trybunałski Litewski iako się wen wpisować y co od niego dawać/ Const: 1609. fol: 907. Tit: Zniesienie Przesąd.

Regestru spraw Seymowych/ teli Referendarza secundum numerum podpisanego/ Pisarz odmieniać nie ma/ Const: 1607. fol: 834. Tit: O Sadach.

W Regestr ma każdy sprawę swoją wpisować in triad, tak na Grodzkich/ iako Ziemskich Sadach/ sub nullitate condemnationis, w Ksiomskim / Bracławskim/ y Wolhynskim Woiewodztwie/ Const: ibid: fol: 853. O wzdawaniu.

A R T Y K U L XVII.

Iako y przy kim pozwy pozywać się, y iako, a gdzie co oswiadczać.

Rozd: 4.
art: 9.

Ez ktoby na kogo pozwy wziął y tymi pozwy pozywać go chciał/ I
tedy pozwy od wszelkiego przedurwzięte/ ma wozny z strona /
Blachta/ oczywisto dawać y pozywać. Może przy kościele / v sa-
du/ na drodze/ y na każdym miejscu gdziebykolwiek zastać y na-
leść mogli. A gdzieby ich oczywiście dać nie mogli / tedy na imieniu tego z
ktorego mu się krzywdą dzieie/ ma położyć w dworze/ w dom albo we wro-
ta wetknąć/ y tamże w dworze/ iesliby we wrota w dwor nie był puszczon/
przez plot przednikowi albo ciwnonowi/ albo iesliby tam kogo w dworze o-
baczył/ on pozew opowiedzieć y obwołać/ żeby o pozwie strona wiadoma
była/ a niedowolali się nikogo/ tedy iedną pozwy iako wyżej opisano polo-
żyć ma: a przecie ma to położenie pozwu wozny opowiadać Woytu albo
iakiemu poddanemu tego dwora który będzie nablížey. A iesliby w kto-
rym imieniu / z ktorego się krzywdą dzieie dwora onego Pána nie było/ iako
to to bywaia wsi/ dänniki na Rusi y indziej w tym Pánstwie Wlášym/ te-
dy te pozwy przecie w teyże wsi pokladane / starcdwi/ Woytowi/ ławni-
kowi/ dziesiatnikowi/ albo majowi ktoremu oney wsi dawane / albo w do-
mu ich kładzione/ y do tego powiatu w którym ta wieś będzie/ pozywano
być ma. Wszakże gdy wozny záocznie pozwy pokladá/ ma pierwey przed
ta strona/ Blachta/ ten pozew zprzeciwnyim pozvem skorygować/ y ich po-
dostatku wyczytać/ aby zgodliwe we wszytkim y nieskrobane były. ¶ A
iż też na niektórych miejscach przez granice/ powiatu zamierzone wiele
osob/ takim obyczaiem/ Dworow / Miast / y ludzi swoich używáia /
iż po iedney granicy Dwor / a na drugiey stronie Miasto / ludzie
albo grunty leża. A bedzieli się komu krzywdá dzieć z tych ludzi
albo

3 albo gruntow przy ktorych dworow niemaß / tedy iż takowy trzywody oneś
mu wrzedowi powiatowemu pod ktorym sie dziać beda / opowiedane by-
wają. Tedy też do onegoż powiatu z takowego miasta / ludzi / y gruntow /
pozywano być ma / wszakże te pozwy wóźny chocia y za granice / tego wrze-
du w ktorym sie trzywoda dzieie / do dworá onego Páná niesć / y postępiem
wyżej pisanym dawać będzie powinien / y rok ná ktory pozwy poda / ma ná
obudwu pozwiech nápisac / aby pozwana y powodowa strona roku wiá-
domi / pewni y pilni byli. ¶ A gdzieby wóźny sam pisac nieumiał / tedy be-
dzie powinien onego pozwania zeznanie ná piśmie obudwum stronom pod
pieczęcią swą y strony śláchty dać / y przed wrzedem Grodzkim ábo ziem-
skim / przed rocżami y rokami / za dzień stronie žalobney ten kwit swoy ze-
znać / ktore zeznanie za słusne v práwa Ziemskiego y Grodzkiego przyimo-
wano być ma. A Pisarz tak ziemski ábo Grodzki / ma ná tymże kwicie wo-
źnego ábo ná pozwie gdzie podpis wóźnego będzie reka swa nápisac / że wo-
źny to podanie pozwow przyznał. A iesli ná pozwie / tedy temi słowy / iż ten
go dnia przy napisie swym wóźny podanie tego pozwu oczywisto przyznał
á iesli ná kwicie / tedy także dzien pomieniwszy kiedy zeznáwa / nápisac ma.
Iż ten kwit swoy wóźny oczywisto przyznał / á od tego napisu / po pulgro-
fku á niewiecey Pisarz brać ma / á do Ksiąg wpisowac tego nie potrzeba.
A iesliby strona powodowa chciała zeznanie wóźnego do Ksiąg sobie wpi-
sac / to iey wolno będzie.

ARTYKUŁ XVIII.

O pozwiech, y o roku iaki za pozwy będzic składan, y
o grábieżach.

1 **N** Temu wstawuiem. Iż ktoby do tego miała spráwe o trzy-
wode / ábo o iakakolwiek rzecz: Tedy ma od Pisárzá ziemskiego te-
go Powiatu pozwy ábo membrány wziac pod pieczęcią Naszą /
od Nas temu powiatu dána / y z podpisem reki Pisárskiej. Wszak-
że w membraniach / datá / to iest / rok / miesiac / y dzien / kiedy ich kto bie-
rze / ma być nápisany. A gdzieby strona sama chciała sobie pozwy nápisac /
tedy przyniesieli gotowe nápisane / Pisarz wziawszy od niey dochod swoy
groß / zápieczetowac ich / y podpisac będzie powinien. A skod regestr zá-
chceli strona žalobna / wolno iey będzie pod pieczęcią swą ábo wóźnego
przy pozwiech pozwánemu dać. A strona pozwana / iáko ná pozw / tak
y ná regestr powinna będzie odkazywac / y tymi pozwy przed każdymi Ro-
kami sadowymi máia sie pozывать oczywisto zá cztery niedziele : á záocznie
kládac ná imionách z ktorych sie trzywoda dzieie / zá šest niedziel przed roká-
mi. Wszakże licząc te cztery ábo šest niedziel do rokow / to iest / do pier-
wszego dnia ná zásiadanie sadu w tym Statucie opisánego / nie od daty
pozwu w nim opisáney : ale od czasu y dnia / iáko oczywisto podany / ábo ná
imieniu polożony będzie. ¶ A komuby sie stála iakakolwiek trzywoda :
2 także o grábież nowo blisko przed rokami / zá niedziel šest / pieć / ábo cztery /
y zá trzy / tedy o takowa rzecz nowa / może w trzywodzony pozwać / ná też
pierwsze blisko przyssle roki / tylkoby sie wypelnil rok tak oczywistemu iáko y

Roz: 1.
art: 6.

zaczynemu pozwaniu / od pierwszego dnia rokowania sadowych w dziesięciu dni / jeśli sąd tak długo zasiadać będzie / y takowy pozw żalobnik ma w re-
 iestrze w pisać / w ten czas gdy mu re^l przypadnie / y dalej postępować wedle
 prawa. A mnieysze y bliższe rok nie maia być składane : Ale w dalszym
 czasie czterech albo sześciu niedziel / wolno pozwy zakładać.

A R T Y K V L XIX.

O zbijaniu pozwow, y o znoszeniu pozwow z imienia.

Eż a ustanowiem / gdyż ludziom wkrzywdzonym wielka zwłoka 1
 w sprawiedliwości ich zbijaniem pozwow lada przyczynami dzia-
 la sie. Przeto tak wiecznymi czasami mieć chcemy / aby pozwy w Be-
 łakie / iako Nisze Gospodarskie / tak Grodzkie y ziemskie / y Podko-
 morskie / y z innych wśelkich urzędow / według tego Statutu wydaiace :
 Także y sadu głównego / żadnymi przyczynami zbijane być nie mogły / o-
 procz trzech przyczyn niżej tu pomienionych. Pierwsza / gdzieby strona po-
 wodowa roku y pozwania wedle artykułu wyżej tego Rozdziału siedm-
 nastego / kwitem albo napisem woznego y Pisarskim / nie dowiodła.
Drugą / ktoby imienia pozwanego własnego / y imienia oycá iego / także 2
 też tytułu wprzywileiowanego przednieyszego / albo iako sie on sam zowie y
 piše / nie napisał. Wszakże obcego narodu ludzi tak pisać mogą / iako sie kto
 sam pisać y zwać zwykł. **T**rzecią / gdy o co strutynia / a k temu o gwałt / 3
 bój / grabież / idzie / a powodowi mieyscá / gdzie sie co stało / Roku / miesia-
 cą / y dnia / iesliby niedołożył / ná takowy pozw strona niepowinna odká-
 zować. A innymi żadnymi przyczynami urząd zbijania pozwow nie ma
 dopuszczać. Wszakże pozymaiac o imienie / za czym kto dzierzy / albo zastá-
 wa przez przodkow albo bliskich swoich uczyniona / chocia czasu w pozwie
 nie doloży / pozwany tym pozwu zbijać nie może. **A** gdzieby data w 4
 w pozwie niebyła dolożona / tedy strona powodowa za taki niedostatek
 pozwu swego / zapłaciwszy sadowi groszy sześć : a stronie pozwanej druga
 groszy sześć / žaloby y rzeczy swej prawnie popierać może. **A** gdzieby 5
 kto chytrósćia dla zbijania pozwow y zwłoki komu práwá / zwołaszá za-
 pozwany okazał pozw niezgodny / albo skrobany / y tym go chciał zbic :
 A strona powodowa dowiedzieli tego zeznaniem woznego / iż mu dał po-
 zw zgodliwy / nie skrobany / tedy po takim dowodzie / pozwany powinien
 będzie odpowiedzieć : a ieszcze pozwany za to skrobanie / ma stronie powo-
 dowej sześć groszy / a sadowi druga sześć groszy / zapłacić. **A** iesliby 6
 sie też to przygodziło / żeby kto nie będąc pozwany / iedno stanowiony sie v
 sadu / albo vmocowanego posławszy / mienil / że pozw ná imie czyie inże iest
 położon ná iego własnym imieniu / tym nie zgola ma być pozw zrażon :
 Ale ażby ten co pozw znosić chce / pierwey tego słuśnie wedle práwá do-
 wiodł / że to iest / y było iego imienie własne / y ieszcze przed założeniem tego
 pozwu w dzierżenie urzędownie przyśedł. **A** ktoby bez przyczyn prá-
 wnych ná pierwszych rokach nie stał / tedy ná drugich rokach wine niestán 7

roz. 3.
 art. 6.

roz. 1.
 art. 3.

na zapłaciwszy/ pozwu zbijać nie będzie mógł/ ale będzie winien vsprawić
dlużej się.

^a W Koronie żaden v Sadu Krolewskiego/ Trybunałskiego/ Grodzkiego Ziemi-
skiego/ Podkomorzi Commissarz nieczym pozwow zbijać nie może/ tylko gdyby rzeczy
mianowicie imienia własnego/ tytułu pierwszego/ albo daty nie dolożono było/ 1589.
O Zbiłaniu Pozwów/ f. 543.

Pozwy na Wołhyniu/ tylko opuszczeniem rzeczy/ imienia samego/ tytuły y daty/ ma-
ją być zbijane/ Const. 1589. fol. 543. Tit. O Zbiłaniu.

^b Dla niezgodliwych Pozwów/ strona rzeczy nie tracił Zyg. w Piotr. 1511. H. P. 458.

ARTYKVL XX.

O zgubie pozwu.

- ¹ **T**emu y to wstawuier/ iesliby strona pozwana/ stanałszy na ro-
ku/ a powiedziała/ że pozwu ktorym go žalobnik pozwał/ zgubił.
Tedy žalobna strona winna będzie tej stronie pozwanej kopiją
pozwu žaloby swej pod pieczęcią swą/ albo z pieczęcią możnego/
dać. A pozwany po daniu temu tej kopiey/ nazajutrzże powinien będzie v
- ² prawa odkazywać. **A** Gdzieby też žalobna strona mieniła/ iż pozwu
przygodnie już na rokach zgubił/ a pozwany chce się vsprawiedliwić/
chciałby iey z pozwu kopiją dać/ tedy žalobnik przyawłszy od niego kopiją
pod pieczęcią iego/ albo możnego/ y z podpisem ręki własney/ kto pisać umie/
także nazajutrz ma žaloby swej popierać.
- ³ **A** iesliby kopiey brąc y rze-
czy swej popierać niechciał przeciw takowemu žalobnikowi wrząd skazanie
czynić ma/ według mocy albo ważności roku. Uził iesliby pozwany do
vsprawiedliwienia nie biorac się kopiey z pozwu dać niechciał/ to przywoli
- ⁴ iego będzie: a žalobnik zechce o to znowu pozwać go ma. **A** iesliby
żałobney stronie pozwu zginął iesze przed rokami. Tedy on o tym stronie
swey przeciwney listem swym otworzonym z pieczęcią swą: a kto pisać u-
mie/ y z podpisem ręki swej/ przez możnego y iednego słachćcia ma znać
dać/ aby on na rok i te nie iedził/ y do utraty prożney nie przychodził/ taki
list na imieniu położyć.

^a Pozew gdy straci/ Innym pozwać może/ rzeczy ledną swej nie traci/ Zyg. w Piotra
1523. H. P. 462. H. L. 4. 7.

ARTYKVL XXI.

O dawaniu miedzy stron Kopii z listow, przywileiow, y inych
zapisow v sądu, na prawie pokładanych.

- ¹ **G**dzieby a sie to vsadu ktore trąfiło/ żeby stronom wiodac z sobą
prawo o imiona/ ludzie/ grunty/ y inże iakie majątności ruchome/
a przyszłoby im/ bądź z iedney strony/ albo y zobudwuch do pokła-
dania na prawie listow/ przywileiow/ y inych zapisow/ z ktorych
listow każdy swej przeciwney stronie dla lepszego zrozumienia y rozmysle-
nia potrzebowali by sobie kopii/ albo iedną ktora strona od drugiey potrze-
bowala/ tedy z takich listow kopie mają być dawane/ z podpisem ręki Pi-
sarskiej:

śarskiej: A po wzięciu Kopii nadaley trzeciego dnia porannu za pierwszym
wołaniem strony powinne beda ku skuteczney rozprawie do sadu stanąć
wół się.

^a W sprawach prostych/ o trzywody/ dilaćce y Kopie dawane być nie mają/ tylko w
których idzie o Dziedzictwa y grunty/ 1588. o dilaćcach/ f. 481.

A R T Y K V L XXII.

Ktoby za pozwy na pierwsze y drugie roki, krom obłożney
choroby, albo służby Naszey Hospodarskiej y Rzeczyposp.
nie stał: Także y o tym, ktoby będąc pozwan
a rozprawiwszy się zmarł.

Roz. 4.
Art. 19.

Stauwuiem też / ktoby będąc pozwan na pierwszych rokach siema
stich/ nie stał/ ani żadney przyczyny słusney w tym Statucie wyra-
żoney/ nie stania swego v sadu nie opowiedział/ albo nie okazał/ tak
ktory ma stronie na drugich rokach pierwey niżli w sad wstąpił za
placić nieśtannego/ za każde pozwy cztery kopy groszy/ a sadowi kope gro-
szy/ to jest/ Sedziemu czterdzieści groszy/ a Podsedkowi dwadzieścia gro-
szy. A iesliby tenże y na drugich rokach sadowych/ także y o toż będąc po-
zwan/ bez przyczyn niżej w tym Statucie opisanych/ nie stał/ albo stanawszy
winny nieśtannej wyżej mianowanej zapłacić zarazem niechciał: a stronę
żałobną pozwania y roku dowiedzie/ takowy dla nieposłuszeństwa swego
iż w rzeczy swej wpada/ y te rzecz o ktora był pozwan na te dwoie roki
sadowe wiecznie traci. A sad na takowym wpornym to o co był pozwan
za słusnym dowodem także winne nieśtania stazac y odprawa uczynić ma.
To jest/ iesli imienie/ albo iakikolwiek grunt skazan będzie/ tedy w to wwia-
żanie ma być dano zarazem/ a odprawa summy pieniężney skazaney być ma
czyniona/ według artykułow niżej opisanych. ¶ A gdzieby się to trąciło/
zeby pozwana strona za nieśtaniem swym wpornym/ albo choroba zakry-
wszy się y w wine nieśtanna wpadł/ a potym rozprawił się z żalobną
stroną/ z tego swiata zeszła/ tedy dzieci potomkowie albo bliscy zmarłego
choć iż win nieśtannych nie beda placić powinni. • Wszakże ku rozprawie
za przypozwaniem strony żalobney o same rzecz podledz mają temu roku
stopniu albo punktu prawnemu/ w którym rodzicy albo bliscy ich zemra.

Rozd. 4.
Art. 94.
Art. 86.
A iesli strona pozwana umrze po skazaniu swej rzeczy/ tedy dzieci/ potome-
kowie/ albo bliscy za pierwszym przypozwaniem do sadu należnego dzieci
takowych niedorośliych z opiekunami ich iż to placić winni beda/ y młode
dość lat niewymawiając się.

^a Po śmierci Sedziiego przypozywać strony do dalszego postępku sprawy nie po-
trzeba/ wyjąwszy/ gdyby ktorakolwiek strona zmarła/ tedy dzierzacego małerność
przypozywać trzeba/ 1563. Nie jest tego potrzeba. fol: 36.

Po śmierci Krolewskiej y Sedziow wsielskich/ bądź w Ziemijskim albo Mięyskim pra-
wie/ przy pozwozu nie potrzeba/ tylko gdyby ktora strona zmarła/ 1588. O przypo-
zwaniach po śmierci Krolewskiej y Sedziow/ fol: 481.

ARTYKUŁ XXIII.

Ktoby za chorobą, albo za posługą Naszą Ziemiąską, za
pozwy stać nie mógł.

- E**ż • Ktoby był pozwan na Koki sądowe pierwsze albo drugie/
a zaślaby go chorobą / albo służbą Naszą / albo Ziemiąską / albo też
powietrze morowe / na którychkolwiek z tych dwoich Kolkach sa-
dowych / dla czego by stać nie mógł / tedy za takimowym niestaniem /
iako niestannego płacić / tak y rzeczy tracić nie może. Uziłi o sobie sądowi y
stronie ma dąć znać na Kolkach Sadowych / a nádaley od poczęcia sądow
trzeciego dnia. Jeżeli posługi Nasze y Ziemiąskie w Rozdziale pierwszym /
Artykule dwudziestym pierwszym wyrażone / tedy przez listy Nasze. A ie-
sliby choroba / tedy listem swym otworzonym przez przyjaciela albo sluga
swego / daie w tymże liście swym do przedu y do strony znać / w którym
imieniu albo na którym miejscu w tej chorobie leży / aby urząd y strona wia-
domość mieli / gdzie go náydować. A powietrze morowe / tak samo soba
krom obeślania wymawia. b A wszakże ten który sie choroba załtyma / po-
tym na drugich rołach / za przypozwaniem strony powodowej ma przy-
siac iako prawdziwie nie mocen był. A iesliby przysiac niechciał /
tedy na tych drugich rołach / ma winy za pierwsze niestanie swoje
zapłacić stronie žalobney cztery łopy groszy / a przedowi łop groszy /
a z strona przeciwna rozsprać przyiac. c A gdzieby y na drugich
rołach iesze choroba sie założył / a strona powodowa niechciałaby
temu wierzyć. Tedy urząd ma do niego zarazem y z tych rołow /
wołnego z dwiema śachcicy przy stronie žalobney / albo posłańcu iey
posłać do tego miejsca / ktore on chory w liście swym pomienil / na którym
gdzieby tego chorego niezastano / indziej szukać go nie powinien / y tak to
ma być rozumiano iakoby nie przysiał. A stronie posłańca swego zechceli
przy tym wolno mieć / przed którym wożnym / y strona / y iego posłańcem /
ten kto sie choroba wymawia / ma przysiac że prawdziwie obłożna choro-
ba / na pierwszych y na tych drugich rołach dla choroby stać nie mógł / y przy-
sieżeli / tedy od płacenia win wolen będzie : d A niezechceli przysiadz / tedy
takowy na trzecich rołach za temiż pozwy / iako na roku zawitym / albo sam
albo przez vmocowanego / będzie winien stać / y pierwey niz w prawo wstapi
pi winy niestane za oboie przeşle roki zapłacić / to iest / za pierwsze roki
stronie cztery łopy groszy / a przedowi / Sedziemu / y Podsedłowi łope gros-
zy : A za drugie roki sowitzo / to iest / stronie osm łop groszy / a przedowi
dwie łope groszy : a zapłaciwszy te winy / zarazem stronie žalobney vspra-
wiedliwić sie. A chociażyby y przysiał przed wożnym na chorobie swojej /
przecis iuz na trzecich rołach / powinien będzie stanowiąć / y rozsprać na ko-
niec przyiac / chociażyby sam chor był / tedy przez vmocowanego. e Jesliż
by na tych trzecich rołach ku prawu sam ani przez vmocowanego swego
nie stał / albo stanószy win niestannych pierwey nizli w prawo wstapi zapła-
cić niechciał / takowy rzecz swoje traci : a urząd przeciwko niemu zachować
sie daley ma według artykułu wyższego dwudziestego wtorego w tymże

Rozdziale. Alesliby kto/ bądź do sadu ziemskiego albo Grodzkiego na rok zawity będąc pozwan/ za choroba swa stać nie mogli/ tedy sadowi y stronie iako wyżej w tym artykule opisano/ oznaymić o sobie ma / a tym rzeczy swej nie traci. Wszakże iesliby na drugi rok o toż był pozwan/ tedy pierwey przysiadz na tym/ iż sprawiedliwie na pierwszym roku dla choroby swej stać nie mogli. A potym żadnymi przyczynami y artykułami w tym Statucie opisanyimi nie wymawiaiac / tam na koniec vsprawiedliwić się powiniennien będzie. ¶ A gdzieby tak był chor/ że y na drugi rok w tej rzeczy stać by nie mogli/ tedy przedtym drugim rokiem od przedu y powiatu tego/ gdzie na ten czas ten chory sam będzie/ ma wziąć woźnego y stronę dwóch śláchćicow/ przed ktorymi tam gdzie na ten czas będzie przysięga przymić ma na tym/ iż nie ku zwoluce stronie swej przeciwney / ale prawdziwie za choroba swa na pierwszym roku stać nie mogli. A ten woźny y śláchća od przedu wzięci/ iesli ten chory przysięże zarazem przed tym urzędem od ktorego posłani będą / że znać mają. A potym to zeznanie woźnego y śláchćy wypisem z Ksiąg na drugim roku pokazawszy / przecie przez winowatego vsprawiedliwić się/ iako wyżej opisano/ powinien będzie. ¶ Alesliby przed urzędem na drugim roku stawszy nie przysięgał/ a to przed woźnem śláchća przysięgi przymionej urzędownie nie pokazał/ tedy tym takowym samym postępiem te rzeczy o co pozwan traci. A urząd to na tym drugim roku nie przypuszczaiać strony pozwanej ku odwodowi za dowodem strony powodowej/ na takowym inż wstąpić ma z winami za nieśtanie switemi. A toż się y o tym rozumieć będzie/ ktoby pozwaawszy na rok zawity/ sam za choroba swa na tym roku pierwszym stać nie mogli.

^a Urzednicy Wotenni/ Dwor Królewski/ Żołnierze Koronni/ y W. X. L. od Sądow są wieści/ wyiawszy ich sprawy do zapisu/ także o gwałtowne wybićia/ y te sprawy w ktorych Dekreta przedtym zaśły/ 1609. Żołnierze od Sądow wysłci/ 1608. także sprawy do wykupienia dobr o gwałty/ 1611. y na W. X. L.

Exempcy Żołnierzom/ y inżym w Legacyach posłanym/ za atestacya in personali-bus przymowane być mają/ Konst: 1638. fol: 11. Tit: Exempla.

Exempcy Żołnierzom/ fol: 7.

Exempcy Commissarzom y Żołnierzom 1618. fol 6. y na W. X. L.

^b Odłożenie Roku być nie ma/ chyba dla choroby przysięgi potwierdzonej na dengich rokach/ y tam stawszy/ odkazywać powinien / Kdz: w Korczyn. 1451. H. T. 413.

A R T Y K V Ł XXIV.

Ktoby kogo pozwaawszy na Roki sądowe, sam bez słuszney przyczyny nie stał aboby komu na prawie iakiego dowodu albo wyvodu niedostawało.

S Stawniem też / ktoby kogo pozwaawszy do Ziemstwa pozwoy pierwszymi y na pierwsze Roki sądowe/ iesze nie na rok zawity/ y będąc stroną powodową/ bez słusznych przyczyn/ iako wyżej o pozwaniym napisano / nie dając o sobie przyczyny słuszney sadowi y stronie znać/ sam z dowodem swym nie stał. Tedy iesliby tenże y o toż drugi raz stronę swą przeciwną pozwał / ma pierwey za nieśtanie swe pozwanej

- mu strawę zapłacić: Pánu Xádzie/ iesliby sam swa osoba v sadu ná rołách byl dziesięć kop grošy. A innym wšytkim vrzedníkóm y bláchćie pieć kop grošy. A gđzieby Pan Xádá sam/ ábo Vrzedník y bláchćie osoba swa ná rołách v sadu nie byl/ ále vmocowánego od siebie posłał/ tedy vmocowánemu iego iáko inšemu bláchćicowi pieć kop grošy: á zapláćia by strawę /
- 2 toż potym o swoje mowić może. ¶ A iesliby y drugi raz pozwałszy tegoż y o te rzecy/ á samże y powtore tákże bez słušnych przyczyn w Statucie wyžey opisaných/ y niedawšy o nich sadowi y stronieznác/ nie stał/ tedy te rzecy o co pozwał tráci. A pozwany ten/ kto rołu y práwá za pozwy pilnuie / iuž od tego času o co pozwan ná wšytkie przešle czasy będzie wolen.
- 3 Wšákże y obinowá tá przyczynámi Statutowemi/ choroba / ábo služba Náša Gospodársta y diemsta/ stronie powodowey nie ma wiecéy iść y służyć/ tylko ná dwóch rołách. ¶ A iesliby stroná powodowa stánawšy w práwo wstápiwšy/ máiac spor z stroná obžáłowána ná práwie z iákich przypádlých przyczyn / o ktorych przed práwem niewiedziála / á brála sie iešće ná iákí iný dowod / ktorego ná ten czas ku práwu ná sádzie z soba mieć nie móglá/ ábo oním niewiedziála/ á prošila by o odloženie ná drugie roki sadowe. Tedy sąd ma iey tego dopuścić / á tym rzecy swey nie tráci: A ná drugich rołách sadowych/ iesliby sam nie stał/ ábo dowodu nie stávil/ rzecy swoje tráci. ¶ Táł też y stroná pozwana/ iesliby ná tych rołách/ y zá táł krotkim časem iemu zá pozwy złożonym nie móglá prawdzić wie zá iáka słušná á przystoyna przyczyna listow ábo b zawodžcy mieć / á brála by sobie w tákowych rzecách y artykulech ná drugie roki/ c tedy sąd ma iey tego dopuścić : á wšákże ná tych drugich rołách będzie powinna iuž bez pozwow tylko zá wypisem vrzedowym tego odloženia ze wšytkim gotowa być/ iáko ná záwiťym rołu / pod stráta rzecy / y ten dowod ábo wywod ná ktory sie odzywál/ pokazawšy / ma pierwey ná tym przysiádz / iž ten roł sobie otrzymála y vprošila / nie ná zwłokę iáka stronie przeciwney / ále iž bez tego być nie mógló/ á gđzieby ná tym przysiádz niechćiał / tedy táłowy powinien będzie stronie swey przeciwney zá škody y náklady iego dziesięć kop grošy/ á ná vrząd winy dwie kopie grošy zapláćić.

a Jáko pozwanemu táł powodowi do vložánia prawnych dowodow / Roł pozwolony być ma/ Zyg. 1523. H. P. 460.

b W Koronie Zásťepečá we zlych vczynákch nie idzie/ bo sie przeciwi woli Božey/ z roztázánia ludžkiego co zlego vczynić/ co Bog zázázał/ Ráz: Wielki, 1368. H. L. 90. H. P. 494.

c Dilácye do pokazánia munimentow nie wpospolitych przymádách/ ale gđyby nieošlo stráta rzecy/ máia być dawáne/ Confr. 1588. fol: 481. Tit: O Dilácyách.

A R T Y K V L XXV.

Ktoby kogo przez sąd ábo przez iednánie ku práwu pozwał.

- 1 Stáwniem a też/ Ktoby z kým mławšy práwo / y vtráćivšy ktora rzecy ná práwie ábo ná iednánii/ vpušćivšy ia y záiednawšy/ á po sádzie ábo sie ziednawšy / y to iednánie gđzie o grunt ziemny ábo o gárdło idzie/

Idzie/ przy liście swym iednánym ná vrzędzie zeznawşy. A gdzie o imienie ábo o grunt ziemny/ ábo o gárdło nie idzie/ takie iednánie listem swym iednánym pod pieczęcią swą/ y z podpisem reżi swey własney/ y też pod dwiema pieczęciami ludzi stronnych: á kto piśać nie umie/ ten przy swoiey pieczęci pod trzema pieczęciami ludzi stronnych dánym/ v pewniwşy y vtwierdziwşy/ á o toż go zaś tu práwu pozwał/ y ná práwie teyże rzeczy znornu szukał/ y tegoż dochodził/ takowy powinien zápláć tákże zárazem v sadu stronie siedm kop groşy/ Sedziema dwie kopie groşy/ á Podsedkowi kope groşy: A ten sad ábo iednánie/ przecie ma przymocy zořć. A iesliby poznawşy o táká rzecz sam nie stał/ tedy rzecz swoie tráci: á przeciwney stronie wolno będzie o to inego žalownika o swoje pieniądze/ y wine vrzedować pozwać.

^a Iednárzom ábo Commisárzom vgođe ná Vrzędzie przyznáwájącym / ma być wiara dána/ osobiwie gdy z Vrzedu są náznáżeni/ á teści oprócz Vrzedu są wzięci / á która strona tego nie przyznáwála/ máż pod przysięgę przyznáć/ a takim iuż má być wiara dána/ *Paul. Szerbic in Promptuario foli: 246.*

A R T Y K V L XXVI.

Iż w pozwiech Náşzych Ziemskich nie ma nikt rzeczy niewczćiwych y obraźliwych dobrej sławie piśać.

Rozd. 4.
Art. 19.
y 30.

Iż a wstawuiem / iż w pozwiech Náşzych Ziemskich ktorzy ie biora / nie máż piśać rzeczy dotkliwych przeciwności: A gdzieby pozwał / tak tedy ná te pozwy stronę pozwana stáwşy / nie powinna odpowiedáć / áż sie on ná drugih rokách ná pozwiech swych poprąwi. Użli co sie dotyczy ná iázdom domow Szlacheckich/ gwałtom białym głowom/ požogi/ rozboiow/ y inego zloczynstwa/ ktore artykuły ná sad náş Gospodárski/ ábo ná sad główny/ tákże y ná vrząd Grodzki/ á nie ziemski należa / o to każdy wedle czynku takowego może miánowicie w pozwiech nápiśać / y to tylko rzecz czynku wypisáć / nie dokłádáć w pozwiech obrażenia zwierzchności Náşey/ y nie inego dotkliwego.

^a Aby żaden pozwu nieporzadnego słow poććiwości y sławie dobrej dotkliwych przed każdym sad wnořć nie śmiał/ inaczey tydzień w Wieży siedzieć będzie / *Zgrom. w Król: 1537. H. L. 38. H. P. 492.*

A R T Y K V L XXVII.

Kto imioná swe w różnych powiećciech ma, á do kilku różnych sądow z imion różnych ná iedne rokizárazem będzie pozwan.

Stawuiem / Iesliby kto z poddáných Náşych w różnych powiećciech imioná swe máż do różnych sądow Ziemskich był pozwan pierwszymi pozwy/ y ná pierwsze rokí sądowe/ á roki by ná ieden czas w tych powiećciech do ktorých iest tu sadu pozwan przytráfiły: Tedy ma w tym powiećcie stać / á do ktoreg iest o wieřsa rzecz przypozwan. A wřáktże z wćiążym swym k sadu Powiatowemu v ktorego sie nie stánowi

Wi/ ma przez listy swoje otworzone/ y przez woźnego dać wiedzieć stronie przed rokami ziemskimi nablížey zá tydzień/ bądź oczywście/ ábo ná imieniu nablížym w tymże powiecie leżacym list polożywszy / á przedomi ná rokách sadowych. A gdzieby strona w tym powiecie osiadłości nie miała/ tedy y stronie takowey ná rokáchże ziemskich dać znać / iż dla wietřey rzeczy o ktora iest pozwando inřego Powiatu/ tam sie nie stanowi. A iednakże z tych ksiąg v ktorego sie sadu stánowił / wziawřy wypis/ ná drugich rokách ma pokazać przed sadem v ktorego sie nie stánowił/ iż sie prawdziwie wietřa spráwa wymowił/ tedy niestánnego nie powinien będzie plácić. ¶

2 Potemuž gdyby kto łogo do iednego powiatu w krzywdzie swey pozwał/ á samby też taki był od łogo inřego do drugiego Powiatu ná też iedne rokí pozwán. Tedy takowy będzie moc także v iednego sadu wietřa spráwa / bądź zá swóim pozwem / ábo zá tym co go pozwano ná pierwřych rokách wymowić sie/ y potym ná drogich rokách to wedle náuki wyřey opisáney pokázáć. ¶

3 A wřáťže ná drugich rokách niřt sie nie ma wietřa spráwa wymawiać/ ále sie powinien stánović y w odkáźie być iáťo ná záwitym roku/ iesli nie sam przez siebie/ tedy przez vmocowánego swego / pod vtráta tey rzeczy o ktora pozwán: á przeciwn rokom záwitych/ tak Grodzkiemu iáťo y Ziemskiemu sadowi w tym Státucie wyřetych y náznáczonych wietřa potrzeba w inřym powiecie wymawiać sie niřt nie moře. Jednoř gdzieby sie kiedy trářilo/ iż by iedná osoba była pozwaná do dwuch sadow Grodzkich/ ná iedne roczłi/ wtáťowych rzeczách coby o gárdło řło/ tedy taki moře sie v iednego sadu takim zápozváním ná pierwřych rokách wymowić/ obyčájem wyřey opisánym. Wřáťže bedac o to powtore ná drugie roczłi pozwán/ winien będzie wypisem onego Vrředu przed ktorym sie stánowił to pokázáć/ řemu o taka rzecz wářna o gárdło řło/ y náđ to iesřze przysiádz / ře to pozvánie do inego vrředu dźiało sie nie řadnym fortylem/ áni zmorá iáťa chytrá řu zwłoce spráwiedliwosci vřřywdzonemu. A iesliby tego wypisem nie pokázal / ábo y pokázawřy wypisem á przysiádz ná tym nie chćial/ tedy dla onego niestania swego ná roczłách pierwřych / ma ná drugich roczłách zřolá bez řadnych dowodow rzecz tráćić/ y vrřad to ná nim stronie wedle řáťoby w pozwie opisáney / y wedlug práwa řkázáć ma / tak zá stáním iáťo y zá niestáním iego.

a. Ten termin zowia Práwni/ dilatio pro maiori, ře w sadzie innym miał o wietřa rzecz spráwe/ to mu ma być pozwolono / wřáťže ma Vrředowym listem tego dowieřci ináczey rzecz swá tráćić. Zmýczay Ziemie Kráľ: H. P. 470. Conřt: 1563. fol: 31. ř Mála sie tedy.

A R T Y K V L XXVIII.

O krzywdách gořci przyeřdźych cudzořiemřkich.

1 **S** Stánwím / Jesliby sie ktoremu cudzořiemcu przy Nas Hóřspodáru/ ábo choćia y w niebytnořci Nářey/ w ktorym mieřcie/ ábo pod ktorym vrředem řtal od ktorego tubylcá/ iáťi gwalt/ bey/ rozboj/ y zřánienie/ y odiećie gwáltownie maieřnořci iego/ y co. řolwieř z tych wyřey pomienionych rzeczy. ¶ Tedy obwiniony w tych rzeczách

czach bez pozwu: a mieszczanin prosty człowiek bez rokow/ nie zwłaczając
niczym/ powinien się vsprawiedliwić za zakazem przed Nami/ przed Woje-
wodami y przednikami Nášymi zamkowemi/ dwornymi. A mieszczanie
mieszkający pod Maydeburckim prawem/ przed mieścim urzędem. Niesli-
by kto z poddanych Nášych na žalobę gościnną będąc zapowiadany przez
ziachal/ tedy na imieniu jego z pozwem Nášym wozny ma być posłany/ abo
urząd zamkowy ma posłać z pozwem swym woznego: a chociażby go na
imieniu nie było/ przecie ten pozew na imieniu jego ma być położony: y rok
zawity złożony ku prawu stać za cztery niedziele. A on na koniec niczym się
nie wymawiając/ y pozwu żadnymi przyczynami nie zbiciając/ winien be-
dzie na ten czas stać y vsprawiedliwić się. A gdzieby przecie na ten dzień ie-
mu złożony nie stał/ tedy to na nim ma być/ o co žaloba jest wedle dowodu
skazano/ y odprawą daną na imieniu jego zarządem rokow Statutowych
nie składając.

^a Sprawiedliwość gościnnym prawem między gośćmi czyniona być ma/ 1565.
Jarmarki pograniczne fol. 94. Sprawiedliwość.

Rupcomi ktoby co w Mieście gwałtem wziął/ forum in omni subfello y restitutio
wszystego towaru/ cum poena 100. Marc. Const. 1589. fol. 521. Tit. Bezpieczeństwo.
Rupcom ludzka swowolni/ aby po drogach depakraciey nie czynili/ Starostowie
przestrzegać/ y z nich exekucya czynić mają/ Const. 1609. fol. 904. O Ludziach
Swowolnych.

A R T Y K U L XXIX.

O tych ktorzyby nie mając ośiadłości w tym Państwie, abo
powiecie ktorym, a tam przyiechawszy z strony abo z in-
go powiatu zbytek abo jaką szkodę komu uczynili.

Rozd. 1.
Art. 1.

Ez wstawuim/ Jz ktoby komukolwiek z iney ziemie cudzożie-
miec/ abo ktokolwiek nieosiadły w tym Państwie nášym Wiel-
kim Kieście Litewskim przyiechawszy w ktorykolwiek powiat.
gdzie ośiadłości nie ma/ abo pod urząd y do miasta Nášego/ v-
czynił tam komu gwałt/ boi/ rany/ škodę y iakżkolwiek zbytek. Tedy tam-
że/ a nie gdzie indziej/ iedno na urzędzie Nášym zamkowym: abo gdzieby
zamku nie było w dworze Nášym Starostwa sadowego wedle prawa/
sądzon/ y za dowodem słusznym skazowan być ma/ y odprawą na nim cze-
niona. A gdzieby kto za zakazem do urzędu iść y vsprawiedliwić się nie-
chciał: tedy takowy ma mocno przed urząd zarządem ku prawu postawion
być/ a gdy z prawą w czym winien zostanie/ a niezechce tego zarządem płaci-
ć/ abo słusznego w tymże powiecie ośiadłego rekojemstwa po sobie dać:
Tedy urząd ma go do więzienia osadzić y dzierżać w nim/ a z tych miast po-
li stronie žalobney dosyć uczyni. Jesliby nie mogł być od urzędu poiman/
y przez wiachal/ tedy urząd ma według czynku jego/ y według Statutu skaz
przeciw niego za dowodem wdzielać/ y stronie žalobney wypis skazania
swego dać. A žalobnik z tym sadowym listem/ ma go wssedzie/ gdzie go
może poścignąć: A gdzie pod ktorym urzędem poścignie/ on urząd będzie
powinien ten sąd drugiego urzędu ku wykonaniu przywozić. ¶ A 2
gdzieby

Rozd. 1.
Art. 13.

gdyby kto chciał osiadły w innym powiecie/ a przyjechałby w który in-
 szy powiat gdzie osiadłości nie ma/ albo pod urząd/ y do miast Naszych/ w
 czyni tam komu gwałt/ bój/ rany/ błąde/ rozboj/ y zabójstwo y iakżkol-
 wiek zbytek/ tak ślącicowi/ y jego poddanemu/ iako y mieysciemu czo-
 wiekowi. Tedy w takich przypadkach/ nie odzywając się do
 swego powiatu/ powinien będzie zażądaniem przed urzędem zamkowym/
 tam gdzie co będzie śmiały uczynić/ stać y usprawiedliwić się. A gdzieby
 przez żałąz nieusprawiedliwił się/ albo żarązem po uczynku/ pierwey z za-
 powiedzi wiachał/ tedy urząd zamkowy tego powiatu w którym się to sta-
 nie/ ma pozwy swemu na imieniu jego/ w którymbykolwiek powiecie było/
 posłać. A żalobnik takie pozwy od urzędu wziąć/ ma te pozwy z wo-
 znym onego powiatu/ w którym ten winowayca osiadłość będzie mieć na
 imieniu jego położyć/ rok oznaczyć czterech niedziel/ na który rok za onym
 pozwy będzie obżalowany powinien przed tym urzędem/ pod którym co
 będzie uczynił/ stać y usprawiedliwić się iako na roku zawitym. A jeśli
 na tym roku obżalowany nie stał/ tedy urząd ma przeciw niego skaz dla
 nieposłuszeństwa jego bez dowodu na wpać uczynić/ y tego skazania swego
 stronie żalobney list sądowy dać/ a potom żalobnik ma z tym listem sądo-
 wym do urzędu zamkowego sądowego onego powiatu gdzie ten wino-
 wayca osiadłość mieć będzie iść. A on urząd weyżrzany w sąd albo
 skaz ten/ ma y powinien będzie żarązem żalobnikowi/ na nim samym wedle
 uczynku/ a błąde na imieniu y majątności jego odprawić/ według onego
 3 sadu y Statutu. ¶ A słudzy Pańscy nieosiadli/ jeśli by kto z nich takiowy
 gwałt y zranienie albo błąde iaka komu uczynił/ ma żądzierzan być w wie-
 zieniu na zamku/ y na urzędzie dworu Naszego pod którym się to sta-
 nie/ a on sługa o sobie ma dać znać Panu swemu/ a jeśli by nie miał przez kogo
 znać dać/ tedy urząd ziegoż statku nawiąże/ powinien będzie Panu jego
 wiadomość dać. Jeśli ten Pan w Wielkim Kieście Litewskim osia-
 dłość miał/ tedy na bliższe imienie jego z listem swym posłać ma. A nieo-
 siadłemu w Wielkim Kieście Litewskim/ urząd nie będzie powinien wie-
 dzieć dawać/ iedno ten sługa sam ma się o to starać/ iżby Panu jego wiado-
 mość o nim doszła. A urząd tylko do czterech niedziel ma Pana jego kto-
 rym się ozwie tu prawnu czekać. A Pan jego powinien będzie do tego ur-
 zędu sam przyjechać/ albo kogo przysłać/ y czynienia sprawiedliwości przy-
 słuchywać. Jeśli by Pan jego sam nieprzysłał/ albo y przysłać niechciał
 tu słuchaniu sprawiedliwości nadaley do czterech niedziel: a to jeśli by
 gdzie daleko on Pan był/ tedy już urząd sam Grodzki osadziwszy/ przy sobie
 ludzi dobrych/ ślącic/ sprawiedliwość z nim czynić ma według tego Sta-
 tutu. A w rzeczach takich gdzie o gardło nie idzie/ może urząd obwinionego
 4 na rekoiemstwo słusne do prawa dać. ¶ A gdzieby też kto kogo nie-
 winnie obżalował/ y za jego obżalowaniem na urzędzie zatrzymany był/ a
 tym zatrzymaniem go obelżył/ tu błądom y nakładom przywiódł/ albo o-
 wiezienie przyprowadził. Tedy on urząd tamże żarązem ma tego pilnie do-
 żądać/ gdzieby się to pokazało/ iżby od tego kto niewinnie go obżalował/ iako
 to za obelżenie jego wedle stanu jego napiasł/ tak też y za w bytkie błądy
 któreby

Ktoreby mu sie przy braniu do wieziemia w majątności jego stały za dowodem słusznym zapłacono y nagrodzono iemu było/ krom żadnych pozwow. A dla tego y on kto kogo w czym obwinie/ na przędzie ządzierzamy y oskarży/ ma być do uczynienia sprawiedliwości od przedu poręka wieszon. **I** Jesliżby prząd w tym ktoreykolwiek stronie folgował/ a skuteczney sprawiedliwości y odprawy utrzymdzonemu tamże zarazem nie uczynił. Tedy już nie strona/ ale prząd sam powinien będzie iako nawiasz wedle stanu jego tak też y škody w bytke za słusznym dowodem onemu na przędzie niewinnie obwinionemu abo utrzymdzonemu płacić.

Sposób sprawiedliwości z Powiatow W. K. L. z K. Kurlandskim/ to jest/ między Powiatem Wilkomirskim/ Upiśkim/ a K. Kurlandskim/ o wszelkie krzywdy na obiedwie stronie zachodzące; Postawiono aby z tych Powiatow Wilkomirskiego y Upiśkiego/ Marszałkowie y Podkomorzowie 4. wyjeżdżać do Roku po 2 kroć/ raz na Szeszościu/ drugi raz po S. Barchłomiu na dwie miejsca/ do miasteczka Żemut/ w Powiecie Upiśkim/ a do miasteczka Rakłiś/ w Powiecie Wilkomirskim/ a Jędrzych y Wilhelm/ K. Kurlandcy też od siebie 4. osób/ Const: 1611. List 45. Obywatele Inflantcy/ z Obręćcami Powiatu Brześciańskiego/ o wszelkie krzywdy abo utracę/ które sie sprawować mają w Trybunale W. K. L. inter Causas recentium Criminum, dla czego trzech Deputatow Ziemi Inflantkiej/ jednego z Narodu Polskiego/ drugiego z Litewskiego/ a trzeciego z Inflantkiego naznaczono/ ktorzy równo z Deputatami infemii W. K. L. sędzić mają. Ta Const: tucya ad recuperationem Inflantcywać ma/ Const: 1635. fol: 28. Tit: Forum w Sprawach. Nie śledzi także gozłowiel stanu ludzi/ ktorzy w Mieście sie bawiąc/ Obręćcom y przyjeżdżym krzywdy czynią/ ślachecczem się zasilając/ takowy prząd Władem Grodzkim za zakażem stawic się powinien/ Const: 1611. fol: 4. Tit: Deklaracya Bespieczeństwa.

Pena talionis za potwórnym pozwym tam ma być wynawiana/ gdzie pozew producitur salva appellatione, Const: 1550. fol: 6. § Pozwy potworne.

ARTYKUŁ XXX.

Co mają sędzić Woiewodowie, Stároştowie, y Dzierzawcy, y o ich pozwiech, o co mają być dawane, y oskazaniu za niestaniem stron, y o gorącym uczynku.

S Stawuicem też/ a chcąc mieć y dacie moc/ aby Woiewodowie y Stároştowie Należy sadowi/ każdy w powiecie y przędzie swoim sadowym/ sędzili/ sprawowali/ pozwy swoje dawali/ o te artykuły/ mi inowicie tu opisane/ to jest. 1. O napaźd gwałtorony na dom ślachecki/ nie tylko na samy dwór/ ale y na gumno/ y na dworzec/ gdzie bydło y inke gospodárstwo domowe bywa chowano. 2. O gwałt Kościota Chrześciańskiego/ według artykułu trzeciego w Rozdziale iedynastym. 3. O zwałcenie Pámen y niewiaśc. 4. O gwałt w Mieściech Należy. 5. O rozboj po drogach. 6. O złodzieystwo. 7. O fałsz. 8. O pozogi domu abo gumna. 9. O czary. 10. O truciznie. 11. O porwiedzi od ślachcica ślachcicowi na zdrowie/ abo ogniem. 12. O gwałt ślachcica/ także y porocznikow takich/ ktorzyby o pochwalcę na gárdło/ abo ogniem tego uczynili. Ale o zbieni/ slug/ y poddanych/ wszelkich/ y zeládzi niewolney/ o tozechceć do Grodu abo do Ziemstwa wolno będzie pozwać. A prząd w niebytności

- bytności ich namiestnicy ich/ osiedli z Sedzią y Pisarzem zamkowym/przy-
 siegłymi y w tym Woiewodztwie y powiecie też osiadłymi mają y moc
 2 mieć beda sadzić /odprąmować / y konczyć wedle tego Statutu. ¶ *R. I. 49. Roz. 11. art. 16. Roz. 12. art. 1.* A
 gdzieby kto na goracym uczynku tych wyżej pomienionych artykułow kto
 tegożkolwiek stanu był poimán/ tedy ten ma być sadzon bez pozwow. A to
 imanie osiadłego na goracym uczynku ma sie rozumieć/gdyby kto mógł być
 poimán/ zarazem tegoż czasu na samym takim uczynku/ o co gárdlem karza.
 A iesliby takowy zbytek uczyniwszy zarazem poimąć sie nie dał / aleby zni-
 knął/ albo sie skrył/ takowego wolno szukać z urzędem/ wszakże niedaley / ie-
 dno do popelnienia tego uczynku przez dwadzieścia cztery godziny zegaro-
 we. A to sie ma rozumieć o tym/gdzieby sie co takowego zbytku stało/ albo w
 mieście/ albo we wsi/ ale ktoby y w tym czasie zmiasta albo ze wsi gdzie sie
 uczynek stanie do imienia y do domu swego ślábeckiego wiachał / albo w-
 szedł/ ten imán już być nie ma iedno pozwán. A nieosiadłego zawnždy / kie-
 dy y gdzie może potrafić wolno imać. ¶ A iesliby zarazem na goracym ta-
 kowym uczynku osiadły nie był poimán/ tedy już pozwy od urzędu zamko-
 wego ku przeciwu ma być przypozwan / z i ktorými pozwy / zwłaszcza wrzes-
 cz ich takich krwawych/ gdzie o gárdło idzie (stroná pozwáná / nie przez w-
 mocowanego/ ale sınıá oczywisto powinna y sadu stánowiąc sie. A pozwu
 takowemu Grodzkiemu rok nie ma być dłuższy / tak zá oczywistem / iáko y
 záoczynym podaniem pozwu tylko zá cztery niedziele. A iesliby kto iakiegokol-
 wiek stanu albo y rodzaju / bądź meściego albo yżerściego / bedąc do sadu
 Grodzkiego pozwán/ á zá tymi pozwy/ y ná ten rok stać/ albo stał by á ro-
 spráwić sie niechciał/ á śłoby o taka rzecz krwawa zá co gárdlem karza / tes-
 dy ten urzad ma go zá niestánnego ná wywołanie zdáć / y o tym Nam Ho-
 spodarzu przez list swoy otworzony oznáymić. A my temu niesfolgując bez
 wśelákiey zwłóki y odkládania ná inšy czas / ale zarazem wziawszy o tym
 od tego urzędu Nászego wiadomość takowego obwinionego y urzędu Nás-
 zego nieposłusznego/ mamy z ziem Państw Nászych kazać wymeláć. ¶ A
 gdzieby wywołány w takowym uczynku chcąc sie tego spráwić Nás Ho-
 spodarz i o gleyt prosił/ tedy My Hospodár takowym wywołaniem ma-
 my podniesienie ná wywołanie y listy Násze gleytowe ku spráwie z zamie-
 rzeniem ná to pewnego czasu/ y to niewiecey tylko do trzech rázow dáwać /
 według artykułu w Rozdziale pierwszym dwánastego/ áby sie zá gleytem
 Nászym tego kto w czym bedzie obwinion/ spráwował przed urzędem Nás-
 zym onegoż Woiewodztwa albo powiatu gdzie sie początek tej spráwy
 stánie. ¶ A co y własnemu sadowi Nászemu Hospodárskiemu należało
 4 to my sami z Pány Rádami Nászymi bez żadney zwłóki y odkłádow sadzić y
 rozspráwować mamy. Wszakże to podniesienie wywołania y gleyt Nász
 przecie goracemu uczynkowi y práwu á karaniu o nim w Statucie opisá-
 nemu nie wblížáć y wymováć nie ma / ale meżoboycá práwem przekonány
 gárdlem karan bedzie / á głowczyzną / nawiasłá / y śłody o co bedzie po-
 zwáno zarazem bez składania Rokow Statutowych / iáko stroná obżalo-
 wána ná roku przypádlým nie stánie/ ma od Nás Hospodára / iesli sie to y
 sadu Nászego toczyć bedzie/ á iesli ná urzędzie/ tedy takież y od urzędu Nás-
 zego

tego sądowego wiazanie w imienie obwinionego do skonczenia prawa dano być. A o samego osobe iábo wyżej pomieniono / ma wrzad ná wywołanie do Nas Gospodará odesłać. Wszakże w rzeczach mnieyszych nie krwawych gdzie o gárd lo nie idzie / wrzad nie ma ná wywołanie niestánnego odsylac / tylko dla nieposluszestwa rzecz ná pozwie napisána bez dowodu skazac winien będzie. Wyjawy to / ktoby byl pozwan o nie uczynienie dożyć zapisu ábo sadu y skazaniu wrzedowemu / przeciw takowemu skazaniu za vznaniem zapisu / ábo według sadu pierwszego czyniono być ma. **S** Moze też wrzad Grodzki sadzić o gwałtowne wybite z domu spokoynego miesztania y odiecia imienia / ludzi / y wśeláckich gruntow / zwlaszcza iesliby stro ná vkrzywdzona mimo sad ziemski dla przed sey sprawiedliwosci / chciała o to do Grodu pozwać obyczaiem y sposobem niżej opisánym. Iesze też pozrywano być moze do Grodu o zbicie woźnego y nieuczynienie listow od niego posłanych / y o miary ná zboże / y ná inssze rzeczy niestuszne / nád vstawe tego Statutu bráne. O bezprawne wiezienie bláhcicá / iáko o tym wssytkim herzey ná swych mieyscach w tymże Statucie iest opisáno. A wiecey tego nád te Artykuly wyżej mienione y ná sad Grodzki / w tym Statucie wyiete / nie ma sad Grodzki / pozwom swoich dawac y sadzić. A iesliby nád to zamierzenie wázył sie wrzad tego vpornie sadzić / tedy sad iego nie ma być trzymat.

- a. Zięgi Grodzkie sub Interregno otwarte być máia / dla przyimowania zapisow / Const: 1632. Confederacya.
- d. Sublewacya banitionis kto otrzyma / powinien strome do Grodu przypozwac y vkrzac / ze sine intermissione czyni o zly przewod / sub nullitate sublevationis. Const: 1557. fol. 9. § Podniesienie.
Sublewacya dawana być nie ma / kiedy Trybunal dobry Proces vzna / Const: 1588. fol: 468. Tit: O Relakcicy.
- e. Seymowe sprawy y deliberacye / trzeciego dnia máia być expeditowane / z Regesstru / Const: 1607. fol. 834. Tit: O Sadach.
- f. Baniacy y Sublewacye W. E. L. Kancellarya nie dokladaiac sie Krola z Kancellaryey ma wydawac / Const: 1598. fol. 695.
Na baniacy ex controuersia partium otrzymáne osobliwie wieczne / zadne sublewacye y gliety ad inre agendum wydawane być nie máia / reassumuntur. Const: 1641. y inne Koronny / aby W. E. L. sluszyly / Const: 1647. fol: 20 Tit: O Sublewacyach y Glietach.

A R T Y K V L XXXI.

O opatrznosci wiezienia ná wrzedziech Naszych, y o braniu poturemnego od wiezniow.

Rozd. 4.
art. 15.

S Statutowiem / iż od wiezniow poturemnego / polancuznego / y od inego wśeláckiego wiezienia / wrzedy Násze / poczynszy od miastá Nászego stołecznego Wileńskiego / aż po wssytkich inych zamkach y dworach Nászych nie máia wiecey brac / tylko od bláhcicá czterdzieści osm groszy Litewskich. A od boiárzyna / putnego czlowieka proste go dwádziestá y cztery grosze Litewskie. A to wrzad ma brac ieden raz gdy ostatnim rázem wiezien ábo ná smierc ábo ná wolnosć z wiezienia wychodzi / y iesli wiezien ná wolnosć wynidzie / to on sam wykupic sie tym z wiezienia ma / ábo ten kto go niewinnie osadzic dal. A gdzieby ná smierc był

był wydan/ tedy strona żalobna/ ma to urzędowi zapłacić. Wszakże każ-
 dy urząd Nasz przyjmując więźnią do więzienia / już od tychże miast straży
 od strony tej kto więźnią poda potrzebować nie ma / ale przyjmwszy wie-
 żnią/ za swą strażą y opatrnością dobra / tak iakoby do sprawy niewieści
 powinien będzie chować: A strona więźniowi swemu iesli będzie nieosi-
 dły / tylko na strawę na dzień po cztery pieniądze winna będzie dawać.
 Przeto dla lepszej opatrności/ mają Woiewodowie/ Starostowie/ wsze-
 dzie w zamkach y dworzech Naszych sadowych kazać pobudować wię-
 mocne y głębokie po 4 ściany sażeń w ziemi/ y przy tych inże nie w ziemi lże-
 2 3 4 y więzienie / ale przecie za zamknięciem/ y dobrym mocnym obwarowa-
 niem mieć. ¶ A gdzieby więzień takiowy na którym urzędzie osadzony wi-
 cieć/ tedy ten kto takiego więźnią w zarządowaniu swym za poruczeniem
 Woiewod/ Starost sadowych miał/ iesli Wysocki albo Horodniczy/
 gdzie takie urzędy są/ y bedali mieć sobie więźnie poruczone. A gdzie Wy-
 sockich albo Horodniczych nie ma/ tam namiestnik/ albo Podstaro-
 ści/ komu który więzień od strony żalobney do więzienia podan będzie/
 ma tego więźnią nadaley za dwanaście niedziel odysłać / y do prawa stro-
 nie stawić: A nieodysłali za dwanaście niedziel/ tedy szkoda na czym stro-
 na żalobna poprzysięże / albo iakim innym słusznym dowodem dowiedzie/
 winien będzie płacić. A dla tego Panowie Woiewodowie y Starosto-
 wie sadowi ten urząd doglądanie więźniom mają zlecić y zwracać się do
 tego ludziom dobrym/ wiary godnym narodu Szlacheckiego. A iesli ten
 więzień na gardło będzie siedział / a nie mógł być nadaley do pułko-
 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31 32 33 34 35 36 37 38 39 40 41 42 43 44 45 46 47 48 49 50 51 52 53 54 55 56 57 58 59 60 61 62 63 64 65 66 67 68 69 70 71 72 73 74 75 76 77 78 79 80 81 82 83 84 85 86 87 88 89 90 91 92 93 94 95 96 97 98 99 100 101 102 103 104 105 106 107 108 109 110 111 112 113 114 115 116 117 118 119 120 121 122 123 124 125 126 127 128 129 130 131 132 133 134 135 136 137 138 139 140 141 142 143 144 145 146 147 148 149 150 151 152 153 154 155 156 157 158 159 160 161 162 163 164 165 166 167 168 169 170 171 172 173 174 175 176 177 178 179 180 181 182 183 184 185 186 187 188 189 190 191 192 193 194 195 196 197 198 199 200 201 202 203 204 205 206 207 208 209 210 211 212 213 214 215 216 217 218 219 220 221 222 223 224 225 226 227 228 229 230 231 232 233 234 235 236 237 238 239 240 241 242 243 244 245 246 247 248 249 250 251 252 253 254 255 256 257 258 259 260 261 262 263 264 265 266 267 268 269 270 271 272 273 274 275 276 277 278 279 280 281 282 283 284 285 286 287 288 289 290 291 292 293 294 295 296 297 298 299 300 301 302 303 304 305 306 307 308 309 310 311 312 313 314 315 316 317 318 319 320 321 322 323 324 325 326 327 328 329 330 331 332 333 334 335 336 337 338 339 340 341 342 343 344 345 346 347 348 349 350 351 352 353 354 355 356 357 358 359 360 361 362 363 364 365 366 367 368 369 370 371 372 373 374 375 376 377 378 379 380 381 382 383 384 385 386 387 388 389 390 391 392 393 394 395 396 397 398 399 400 401 402 403 404 405 406 407 408 409 410 411 412 413 414 415 416 417 418 419 420 421 422 423 424 425 426 427 428 429 430 431 432 433 434 435 436 437 438 439 440 441 442 443 444 445 446 447 448 449 450 451 452 453 454 455 456 457 458 459 460 461 462 463 464 465 466 467 468 469 470 471 472 473 474 475 476 477 478 479 480 481 482 483 484 485 486 487 488 489 490 491 492 493 494 495 496 497 498 499 500 501 502 503 504 505 506 507 508 509 510 511 512 513 514 515 516 517 518 519 520 521 522 523 524 525 526 527 528 529 530 531 532 533 534 535 536 537 538 539 540 541 542 543 544 545 546 547 548 549 550 551 552 553 554 555 556 557 558 559 560 561 562 563 564 565 566 567 568 569 570 571 572 573 574 575 576 577 578 579 580 581 582 583 584 585 586 587 588 589 590 591 592 593 594 595 596 597 598 599 600 601 602 603 604 605 606 607 608 609 610 611 612 613 614 615 616 617 618 619 620 621 622 623 624 625 626 627 628 629 630 631 632 633 634 635 636 637 638 639 640 641 642 643 644 645 646 647 648 649 650 651 652 653 654 655 656 657 658 659 660 661 662 663 664 665 666 667 668 669 670 671 672 673 674 675 676 677 678 679 680 681 682 683 684 685 686 687 688 689 690 691 692 693 694 695 696 697 698 699 700 701 702 703 704 705 706 707 708 709 710 711 712 713 714 715 716 717 718 719 720 721 722 723 724 725 726 727 728 729 730 731 732 733 734 735 736 737 738 739 740 741 742 743 744 745 746 747 748 749 750 751 752 753 754 755 756 757 758 759 760 761 762 763 764 765 766 767 768 769 770 771 772 773 774 775 776 777 778 779 780 781 782 783 784 785 786 787 788 789 790 791 792 793 794 795 796 797 798 799 800 801 802 803 804 805 806 807 808 809 810 811 812 813 814 815 816 817 818 819 820 821 822 823 824 825 826 827 828 829 830 831 832 833 834 835 836 837 838 839 840 841 842 843 844 845 846 847 848 849 850 851 852 853 854 855 856 857 858 859 860 861 862 863 864 865 866 867 868 869 870 871 872 873 874 875 876 877 878 879 880 881 882 883 884 885 886 887 888 889 890 891 892 893 894 895 896 897 898 899 900 901 902 903 904 905 906 907 908 909 910 911 912 913 914 915 916 917 918 919 920 921 922 923 924 925 926 927 928 929 930 931 932 933 934 935 936 937 938 939 940 941 942 943 944 945 946 947 948 949 950 951 952 953 954 955 956 957 958 959 960 961 962 963 964 965 966 967 968 969 970 971 972 973 974 975 976 977 978 979 980 981 982 983 984 985 986 987 988 989 990 991 992 993 994 995 996 997 998 999 1000 1001 1002 1003 1004 1005 1006 1007 1008 1009 1010 1011 1012 1013 1014 1015 1016 1017 1018 1019 1020 1021 1022 1023 1024 1025 1026 1027 1028 1029 1030 1031 1032 1033 1034 1035 1036 1037 1038 1039 1040 1041 1042 1043 1044 1045 1046 1047 1048 1049 1050 1051 1052 1053 1054 1055 1056 1057 1058 1059 1060 1061 1062 1063 1064 1065 1066 1067 1068 1069 1070 1071 1072 1073 1074 1075 1076 1077 1078 1079 1080 1081 1082 1083 1084 1085 1086 1087 1088 1089 1090 1091 1092 1093 1094 1095 1096 1097 1098 1099 1100 1101 1102 1103 1104 1105 1106 1107 1108 1109 1110 1111 1112 1113 1114 1115 1116 1117 1118 1119 1120 1121 1122 1123 1124 1125 1126 1127 1128 1129 1130 1131 1132 1133 1134 1135 1136 1137 1138 1139 1140 1141 1142 1143 1144 1145 1146 1147 1148 1149 1150 1151 1152 1153 1154 1155 1156 1157 1158 1159 1160 1161 1162 1163 1164 1165 1166 1167 1168 1169 1170 1171 1172 1173 1174 1175 1176 1177 1178 1179 1180 1181 1182 1183 1184 1185 1186 1187 1188 1189 1190 1191 1192 1193 1194 1195 1196 1197 1198 1199 1200 1201 1202 1203 1204 1205 1206 1207 1208 1209 1210 1211 1212 1213 1214 1215 1216 1217 1218 1219 1220 1221 1222 1223 1224 1225 1226 1227 1228 1229 1230 1231 1232 1233 1234 1235 1236 1237 1238 1239 1240 1241 1242 1243 1244 1245 1246 1247 1248 1249 1250 1251 1252 1253 1254 1255 1256 1257 1258 1259 1260 1261 1262 1263 1264 1265 1266 1267 1268 1269 1270 1271 1272 1273 1274 1275 1276 1277 1278 1279 1280 1281 1282 1283 1284 1285 1286 1287 1288 1289 1290 1291 1292 1293 1294 1295 1296 1297 1298 1299 1300 1301 1302 1303 1304 1305 1306 1307 1308 1309 1310 1311 1312 1313 1314 1315 1316 1317 1318 1319 1320 1321 1322 1323 1324 1325 1326 1327 1328 1329 1330 1331 1332 1333 1334 1335 1336 1337 1338 1339 1340 1341 1342 1343 1344 1345 1346 1347 1348 1349 1350 1351 1352 1353 1354 1355 1356 1357 1358 1359 1360 1361 1362 1363 1364 1365 1366 1367 1368 1369 1370 1371 1372 1373 1374 1375 1376 1377 1378 1379 1380 1381 1382 1383 1384 1385 1386 1387 1388 1389 1390 1391 1392 1393 1394 1395 1396 1397 1398 1399 1400 1401 1402 1403 1404 1405 1406 1407 1408 1409 1410 1411 1412 1413 1414 1415 1416 1417 1418 1419 1420 1421 1422 1423 1424 1425 1426 1427 1428 1429 1430 1431 1432 1433 1434 1435 1436 1437 1438 1439 1440 1441 1442 1443 1444 1445 1446 1447 1448 1449 1450 1451 1452 1453 1454 1455 1456 1457 1458 1459 1460 1461 1462 1463 1464 1465 1466 1467 1468 1469 1470 1471 1472 1473 1474 1475 1476 1477 1478 1479 1480 1481 1482 1483 1484 1485 1486 1487 1488 1489 1490 1491 1492 1493 1494 1495 1496 1497 1498 1499 1500 1501 1502 1503 1504 1505 1506 1507 1508 1509 1510 1511 1512 1513 1514 1515 1516 1517 1518 1519 1520 1521 1522 1523 1524 1525 1526 1527 1528 1529 1530 1531 1532 1533 1534 1535 1536 1537 1538 1539 1540 1541 1542 1543 1544 1545 1546 1547 1548 1549 1550 1551 1552 1553 1554 1555 1556 1557 1558 1559 1560 1561 1562 1563 1564 1565 1566 1567 1568 1569 1570 1571 1572 1573 1574 1575 1576 1577 1578 1579 1580 1581 1582 1583 1584 1585 1586 1587 1588 1589 1590 1591 1592 1593 1594 1595 1596 1597 1598 1599 1600 1601 1602 1603 1604 1605 1606 1607 1608 1609 1610 1611 1612 1613 1614 1615 1616 1617 1618 1619 1620 1621 1622 1623 1624 1625 1626 1627 1628 1629 1630 1631 1632 1633 1634 1635 1636 1637 1638 1639 1640 1641 1642 1643 1644 1645 1646 1647 1648 1649 1650 1651 1652 1653 1654 1655 1656 1657 1658 1659 1660 1661 1662 1663 1664 1665 1666 1667 1668 1669 1670 1671 1672 1673 1674 1675 1676 1677 1678 1679 1680 1681 1682 1683 1684 1685 1686 1687 1688 1689 1690 1691 1692 1693 1694 1695 1696 1697 1698 1699 1700 1701 1702 1703 1704 1705 1706 1707 1708 1709 1710 1711 1712 1713 1714 1715 1716 1717 1718 1719 1720 1721 1722 1723 1724 1725 1726 1727 1728 1729 1730 1731 1732 1733 1734 1735 1736 1737 1738 1739 1740 1741 1742 1743 1744 1745 1746 1747 1748 1749 1750 1751 1752 1753 1754 1755 1756 1757 1758 1759 1760 1761 1762 1763 1764 1765 1766 1767 1768 1769 1770 1771 1772 1773 1774 1775 1776 1777 1778 1779 1780 1781 1782 1783 1784 1785 1786 1787 1788 1789 1790 1791 1792 1793 1794 1795 1796 1797 1798 1799 1800 1801 1802 1803 1804 1805 1806 1807 1808 1809 1810 1811 1812 1813 1814 1815 1816 1817 1818 1819 1820 1821 1822 1823 1824 1825 1826 1827 1828 1829 1830 1831 1832 1833 1834 1835 1836 1837 1838 1839 1840 1841 1842 1843 1844 1845 1846 1847 1848 1849 1850 1851 1852 1853 1854 1855 1856 1857 1858 1859 1860 1861 1862 1863 1864 1865 1866 1867 1868 1869 1870 1871 1872 1873 1874 1875 1876 1877 1878 1879 1880 1881 1882 1883 1884 1885 1886 1887 1888 1889 1890 1891 1892 1893 1894 1895 1896 1897 1898 1899 1900 1901 1902 1903 1904 1905 1906 1907 1908 1909 1910 1911 1912 1913 1914 1915 1916 1917 1918 1919 1920 1921 1922 1923 1924 1925 1926 1927 1928 1929 1930 1931 1932 1933 1934 1935 1936 1937 1938 1939 1940 1941 1942 1943 1944 1945 1946 1947 1948 1949 1950 1951 1952 1953 1954 1955 1956 1957 1958 1959 1960 1961 1962 1963 1964 1965 1966 1967 1968 1969 1970 1971 1972 1973 1974 1975 1976 1977 1978 1979 1980 1981 1982 1983 1984 1985 1986 1987 1988 1989 1990 1991 1992 1993 1994 1995 1996 1997 1998 1999 2000 2001 2002 2003 2004 2005 2006 2007 2008 2009 2010 2011 2012 2013 2014 2015 2016 2017 2018 2019 2020 2021 2022 2023 2024 2025 2026 2027 2028 2029 2030 2031 2032 2033 2034 2035 2036 2037 2038 2039 2040 2041 2042 2043 2044 2045 2046 2047 2048 2049 2050 2051 2052 2053 2054 2055 2056 2057 2058 2059 2060 2061 2062 2063 2064 2065 2066 2067 2068 2069 2070 2071 2072 2073 2074 2075 2076 2077 2078 2079 2080 2081 2082 2083 2084 2085 2086 2087 2088 2089 2090 2091 2092 2093 2094 2095 2096 2097 2098 2099 2100 2101 2102 2103 2104 2105 2106 2107 2108 2109 2110 2111 2112 2113 2114 2115 2116 2117 2118 2119 2120 2121 2122 2123 2124 2125 2126 2127 2128 2129 2130 2131 2132 2133 2134 2135 2136 2137 2138 2139 2140 2141 2142 2143 2144 2145 2146 2147 2148 2149 2150 2151 2152 2153 2154 2155 2156 2157 2158 2159 2160 2161 2162 2163 2164 2165 2166 2167 2168 2169 2170 2171 2172 2173 2174 2175 2176 2177 2178 2179 2180 2181 2182 2183 2184 2185 2186 2187 2188 2189 2190 2191 2192 2193 2194 2195 2196 2197 2198 2199 2200 2201 2202 2203 2204 2205 2206 2207 2208 2209 2210 2211 2212 2213 2214 2215 2216 2217 2218 2219 2220 2221 2222 2223 2224 2225 2226 2227 2228 2229 2230 2231 2232 2233 2234 2235 2236 2237 2238 2239 2240 2241 2242 2243 2244 2245 2246 2247 2248 2249 2250 2251 2252 2253 2254 2255 2256 2257 2258 2259 2260 2261 2262 2263 2264 2265 2266 2267 2268 2269 2270 2271 2272 2273 2274 2275 2276 2277 2278 2279 2280 2281 2282 2283 2284 2285 2286 2287 2288 2289 2290 2291 2292 2293 2294 2295 2296 2297 2298 2299 2300 2301 2302 2303 2304 2305 2306 2307 2308 2309 2310 2311 2312 2313 2314 2315 2316 2317 2318 2319 2320 2321 2322 2323 2324 2325 2326 2327 2328 2329 2330 2331 2332 2333 2334 2335 2336 2337 2338 2339 2340 2341 2342 2343 2344 2345 2346 2347 2348 2349 2350 2351 2352 2353 2354 2355 2356 2357 2358 2359 2360 2361 2362 2363 2364 2365 2366 2367 2368 2369 2370 2371 2372 2373 2374 2375 2376 2377 2378 2379 2380 2381 2382 2383 2384 2385 2386 2387 2388 2389 2390 2391 2392 2393 2394 2395 2396 2397 2398 2399 2400 2401 2402 2403 2404 2405 2406 2407 2408 2409 2410 2411 2412 2413 2414 2415 2416 2417 2418 2419 2420 2421 2422 2423 2424 2425 2426 2427 2428 2429 2430 2431 2432 2433 2434 2435 2436 2437 2438 2439 2440 2441 2442 2443 2444 2445 2446 2447 2448 2449 2450 2451 2452 2453 2454 2455 2456 2457 2458 2459 2460 2461 2462 2463 2464 2465 2466 2467 2468 2469 2470 2471 2472 2473 2474 2475 2476 2477 2478 2479 2480 2481 2482 2483 2484 2485 2486 2487 2488 2489 2490 2491 2492 2493 2494 2495 2496 2497 2498 2499 2500 2501 2502 2503 2504 2505 2506 2507 2508 2509 2510 2511 2512 2513 2514 2515 2516 2517 2518 2519 2520 2521 2522 2523 2524 2525 2526 2527 2528 2529 2530 2531 2532 2533 2534 2535 2536 2537 2538 2539 2540 2541 2542 2543 2544 2545 2546 2547 2548 2549 2550 2551 2552 2553

zawity pozwany sam y z pomocnikami swemi iako buntownicy y wzruszciele prawa pospolitego/gardlem y odsadzeniem poczciwości karani być mają/ a skody y nakłady strony żalobney za dowodem somito nagrodzić y zapłacić takowi winni beda.

^a Wieże w Koronie na glowniki mają być porównane ktore od okna/ ktoremu do Wieże/ w ziemie wpuśczaia/ najmniej dwanaście lokci w glab być mają/ 1588. O Niezboycach Scrutiny y Wieży/ fol: 463.
Miało Rowieńskie więzienia dla swowolnych bronie nie ma/ pod wino 100. grzywien/ forum za Dworem/ Conf: 1613. fol: 45. Tit: O Wieży Rowieńskiey.

A R T Y K U L XXII.

Onieczynieniu folgi w więzieniu.

Rozd: 1.
art: 10.

Dpatruiac to/ aby władza vrzedow naszych y moc prawa pospolitego ku zawściagnieniu swowolenstwa ludzkiego/ do wykonania swego zawsze przychodziła. Wstawuujemy y chcemy to mieć/ iż gdy vrząd sadowy ziemski/ w ktorey ziemi albo Powiecie / albo sad glowny za iaki występ tego według Artykulu tego Statutu do więzienia słaże y odesle na więzienie do Zamku albo dworu Naszego sadowego. Tedy vrząd Nasz Grodzki ma y powinien będzie/ nie tylko bez żadnych wymow y folgi takowych ludzi domieżenia przyjmować. Ale gdzieby od sadu ziemskiego glownego albo Grodzkiego/ ktora osoba na gardlo była wskazana/ a z mocnymi sie nie dalby sie osadzić/ tedy nie tylko vrząd vrzedowi ku poimaniu takowego skazanego pomoc dawać powinien/ ale vrząd mierny/ y miasto w ktorym sie to dziać będzie / przeciw takowemu nieposluszemu albo przeciwnemu/ wzruszyć sie mają/ iakoby takowy swowolnik poimany y do więzienia dan/ y według skazu vrzedowego karany był. ¶ A pomocnicy takowi/ ktorzyby poimac go bronili/ takoweyże winie y karaniu podlegdzą/ iako ten sam zloczynca prawem przekonany. ^a Ktemu też taki więzien na gardlo skazany/ po skazaniu vrzedowym/ gdy appellacya doydzie do Nasz Gospodara/ albo do sadu glownego/ tedy co najmocniej więzieniem opatrzon być ma/ w tey wieży ktora iest na glowniką opisana/ do wezynienia przeciw niemu dekretu od Nasz Gospodara albo od sadu glownego/ do ktorego prawa appellacya należna dopusci. Wszakże tych ktorzy rekoienstwo sluzne po sobie dadzą/ tych wedle Trybunalu zachować. ¶ A takowego więźnia/ ktorzyby na goracym czynku za co gardlem kaza był poimany/ y do zamku dan/ ma moc vrząd okowami y lancuchami w więzieniu drugim/ gdzie glownikow nie sadzą opatrzyć go/ iakoby z tego więzienia nie wciekł aż do rozprawy. ¶ ^b A ktoby zjednania za iaki występ swoy więzienie cierpieć sam dobrowolnie przez iaki czas podial sie/ tedy przed czasem za mierzonym siedzeniu vrząd Grodzki niema wyzwalać/ ani folgi więzieniu czynić/ bez pozwolenia strony samey. A tym ktorych prawo na siedzenie do wieże na dno słaże/ chocia by y stroną przeciwną wolnym więźnią czynił/ vrząd żadney folgi czynić nie ma. A temu wszytkiemu mają dosyć czynić pod wino w tym Artykule niżej opisana. ¶ ^c A ktoby z Woiewod/ Sta-
rost sadowych/ albo ich vrzednikow/ tego sie wazyl/ a temu więźniowi do
wieże

wieże na dno/ bądź od Nas Gospodará/ ábo też od vrzedu Grodzkiego/ ábo też od ktorego inego vrzedu Nászego skazanemu / iáka folge czynił y dopuſzczał mu ſobie ſiedzenia wyſſzego niſli na dnie czynić / ábo kominy w wieſzy budować/ áboby komu y w inſzym wiezieniu/ lżeſzym folge iáka nád ſkazyanie ſadowe czynił/ tákowy Woiewoda/ Stároſta/ ábo vrząd iego/ y ktoſz kołwieſ wiezienie w mocy ſwey mieć będzie / bedac o to od ſtrony bolacey do ſadu ziemſkiego pozwan na rok záwity / zá dowodem ſłuſnym práwnym/ powinien będzie tey ſtronie bolacey czterdzieſci kop groſzy záplácić/ ilekroć o to pozwano/ y przewiedziono to na niego będzie. A ſtronie bolacey wolno będzie záwſdy tego doglądać/ iáko y gdzie wiezien / bądź zá głowę ábo zá iáki iny wyſtep ſiedzi. A vrząd Grodzki nie ma mu tego bronić/ pod tákowaz wina wyſzey opiſána/ ileby raz o to go pozwano y domowiedzio-
6 no. ¶ Wſátſze iednáł Grodzki vrząd ma/ chociaſ przed nim ſámyim prá-
wem przekonanego/ ábo od vrzedu ziemſkiego/ ábo ſadu głoownego do wie-
zienia po ſkazyaniu odeſłanego/ nie káždego do wieſe w ziemie wſadzić / ále
wedlug vczynku y wyſtepu/ iáko kolo tego w tym Státucie opiſano. Prze-
to w ktorym artykule tego Státutu wieſzá ktoremu wieſniowi pomieniona/
7 ten w tákowa ſadzon być ma/ wedle wyſtepu ſwego. ¶ A gdzieby kto o-
ſiadł y zá iákiſz kołwieſ wyſtep ſwoy potoczny / okrom krwáwego wyſtepu
przeciw ktorey oſobie narodu ſlábeckiego / ábo przeciwko vrzedowi iákie-
mu vczyniony ná wiezienie ktore wedle tego Státutu ſkazan y do vrzedu o-
deſlan byl: á doſyćby temu wiezieniu ná czas náznáczony nie vczynił/ tedy zá
wyſtepek ſtronie ſwey przeciwney czterdzieſci kop groſzy / á vrzedowi dru-
ga czterdzieſci kop groſzy wpada/ y tymi winámi do ſiedzenia ma być przy-
muſzon/ wedlug tego Státutu Rozdziału trzeciego artykułu dwudzieſte-
8 ſiódmiſego. ¶ A ieſliby nie oſiadł tymſe ſpoſobem do tákowego wiezie-
nia dan byl/ á z niego by vciekł/ ktorego by temi winámi nie bylo z czego przy-
muſić/ á nie bylby przyſcigniony powtore poiman/ tedy ten vrząd ma Nam
Gospodáru liſtem ſwym o tym oznáymić: á my tegoſ czasu bez żadney zwło-
ki mamy tákowego nieoſiadłego ze wſytkich Pánſtw Nászych wywołać /
iáko o tym w tymſe Státucie ieſt opiſano.

Rozd. 3.
art. 27.Rozd. 1.
art. 9.

a. W Koronie ktoby pokonány bedac/ času náznáczonego nie ſiedział/ ábo nie wy-
ſiedział wyſedł precz/ tym ſámyim ſtáie ſie beze czci/ Sad Grodzki ma go wywo-
láć/ poimanego ná gárdle karáć/ dobra máia być podáne ſtronie/ áž do zápláty gło-
wy/ 1588. o Mejoboy: Szkrutyni y wieſzy/ fol: 463.

b. Ktoby wieſzenie záiednáł ochrániáac kogo/ áby mejoboyca ſiedzenia vſedł/ má-
ia obádwa być káráni/ á potym wolno będzie inſzemu dálſzemu powinnemu o to czy-
nić y pokonáć/ 1588. támsze fol: 465. A opiekun ktoryby wieſzenie záwleđał od opie-
ki odpáda/ támsze.

c. Stároſta głoowniowi w Wieſzy piétrá ani kominow budować nie ma / ktore-
muby w Wieſzy ſolgował co raz po 14 grzywien plácić ma/ 1578. Siedzenie głoowni-
kow/ fol: 333. Conſt: 1550. fol: 4. §. 2 iſ ſie.
Ktoby Criminálem Szláchéć obwinil y do wieſzenia dáć y inſtigowác nań chéłat/
Vrząd Grodzki nie ma wieſzenia bronić pod ſtem grzywien do roſpráwy/ Conſt:
1615. fol: 4. Tit: Deklarácyá Beſpieczeńſtwa.

ARTYKUŁ XXXIII.

O Roczkách Grodzkiemu sądowi postanowionych, y o dawności pozwania do Grodu o wybićie spokojnego dzierżania.

Rozd. 4.
art. 46.

Stawuiemy / iż Koczki tu odprawowaniu sądow Grodzkich /
máia być każdego miesiąca / y poczynąć się máia pierwszego dnia
liczby Miesięczney. A gdzieby się pierwszego dnia święto trąfiło /
tedy nazastrz po święcie Koczki poczynąć się beda / a trwać sa-
downie máia przez dwie niedzieli / na które Koczki każdy komuby potrzeba
włażowała / ma strone swa porządkiem Statutowym / tak od záocznego
iako oczywistego podania pozwu zá ^a cztery niedziele pozwać. A ktoby
zá niepospiechem swym nie moglby zá cztery niedziele przed pozcieniem Kocz-
kow pozwać / tedy y tydzień w Koczki rok tak przyjmowan być ma / tylkoby
od pozwania cztery niedziele spełniły się. ¶ A gdzieby zá przypadkiem
wybićia spokojnego dzierżenia w czasie tak krotkim / żeby wkrzywdzonemu
tu pozwaniu ná Koczki pierwsze czterech niedziel niedostawało / tedy takow-
memu y ná drugie Koczki wolno będzie pozwać / tylkoby od wybićia do
pozwania dziesięci niedziel nieomieškal. ¶ Wszakże iesliby kto o wybi-
ćie spokojnego dzierżenia do dziesięciu niedziel pozwać nie mogl / z tych
przyczyn / to iest / zá služba Náša Gospodárska / Ziemska / ábo dla powietrza
morowego / tedy dowiodłby tego słusnie wedle práwa / iż zá która z tych
przyczyn w dziesięci niedzielách nie mogl pozwać / przecie y po wyšciu
tych dziesięci niedziel pozwy Grodzkie takowemu iść y dawane być máia /
tylkoby zá po wcišeniu powietrza / ábo przyiechawłby z posługi Nášey do
imienia swego zá dziesięci niedziel nieomieškal. ¶ A iesli z tych przy-
czyn przerzeczonych niedowiedzie y niepołáže / tedy iuž o to do sadu Ziems-
kiego pozывать ma ná rok záwity / takież o wybićie / ábo odiećie spokojne-
go dzierżenia.

Rozd. 4.
art. 92.

Rozd. 11.
art. 59.

^a W Koronie gwałtownie z maietność wybić / nádałey w Miesiac máia prá-
wie czynić / Zyg. w Krak. 1543. H. P. 222.

ARTYKUŁ XXXIV.

O pozwiech Grodzkich, y o roku zá nimi záwitym.

Stawuiemy / iż we wšytkich takowych rzeczách ná sad Grodzki wy-
sietych mamrány ná pozwy máia być dawane pod pieczęci Pánow
Woiwod / á w Powiećiech gdzie Woiwod niemáš tedy Starost sado-
wych / á nie ich namiestnikow / á rok zá każdymi pozwy Grodzkiemi ma być
záwity pod stráceniem práwa. A wšakże Pisarz ná tym membranie ma
relaswa nápišać date / ktorego dnia wydaie ten pozew / spráwuiac się dác-
ley wedle Artykulu osinnasłego / w tymże Rozdziale.

ARTYKUŁ XXXV.

O zamieszkaniu czasu pozwania o głowę szlachecką do Grodu, y o naiazd domowy y inne uczynki krwawe.

I ^a Ktoby o głowę szlachecką / y o naiazd gwałtowny krwawy na dom szlachecki / gdzieby się stało zabicie albo zranienie / także o gwałt koczni / ^b o gwałt pánien y niewiast / o rozboj / pożogi / y inne rzeczy krwawe / to jest / za co gardłem kárza / na sąd Grodzki wriete / osiadłego w tym Pánstwie nie pozwalać ku prawu przez trzy lata / takowy już wiecznie o to milczec ma. Jedną gdzieby po zabitey głowie szlacheckiej / dzieci / albo bliscy tácy / komuby o to prawem czynić należało / ieższe lat niedorośliych byli / aboby y dorosłeni beda / a w tym Pánstwie Nászym nie byli / aleby mieszkali gdzie w innych Pánstwach cudzych / tedy takowe dzieci / albo bliscy doszedzy lat zupełnych / albo z cudzych ziem przyiechawszy / mogą o to czynić / tylkoby po doysciu lat / albo po przyiechaniu swym z ziem cudzych trzech lat z pozwaniem nieomieszkali.

Rozd. II.
art. 52.

^a W Koronie o głowę we trzech leciech Aktor ma czynić / ktore gdy wynida czynić więcej nie będzie mógł / Kaz. w Wslicy. H. L. 112. Const. 1550. Fol. 4. Parag. 213 sie.
Dawnosc o rany tak iako y o głowę trzy lata / 1588. Oranach Szlacheckich / f. 462.
^b Bezpieczeństwo Kłostorow Pánienstkich y Kosciołow / 1616. fol. 12. 1618. f. 9.

ARTYKUŁ XXXVI.

O przysiedze Starost, Zamkow, y dworow Nászych Hospodárskich sądowych.

I Ostrzegając Niy Gospodár z powinności Nászey sprawiedliwości swietey / żeby na wszelkim miejscu w Boiążni Bożey odprawowana była / tak ustanuie. ^a Iż każdy Starosta Zamkowy y dworow Nászych sądowych / ktorzy nie sa w ławicy Kady Nászey / y do Kady na czynienie / zachowanie / y pomnozenie sprawiedliwości y pokoju pospolitego nie przysiegali / tak ci co już teraz Starostwa takie sądowe mają / iako y ktorzy potym z ławicy Nászey Gospodárskiej mieć beda / mają teraz dzierzac takie Starostwa / skoro po wydaniu ku vznaniu tego poprawionego Statutu na pierwszych Koczłach Grodzkich / a te osoby / ktorym po wydaniu tego terażniejszego Statutu poprawionego na pierwszym po tym ich wstapieniu na Starostwa koczłow Grodzkich / też przyzebraniu szlachty / ktorzy w ten czas przybeda / przysiege na sądy uczynić Kota Sedziego Ziemskiego. A polki tego nie uczynia / poty przedem swym sifować nie mogą. Wszakże ci Woiewodowie y Starostowie terażniejsi y ukráinni / ktorzy przed Nami Gospodárem przysięgi swe uczynili / już nie beda powinni powtore przysiegac.

^a Starostowie Sadowi y Pograniczni przysięgli być mają / 1569. Przywilej o Wsley W. K. L. fol. 176. Długitarstwo.
Starostowie Pograniczni y Sadowi Zamkow przysięgli być mają / 1576. f. 256.
Starosta ani Przednikiem Ziemskim / nie może być Woiewodą w swoim Woiewodzie.

wodzwie/ y Kąstellan w Kąstellaney: krom Starostwa/ Woiewodztwa/ y Kąstellaney Krakowskiej/ Const: 1562. fol: 23. Tit: O osiadłości.
 Starostwa Inflantkie alternata maia być dawane/ raz Polskiego / drugi raz Litewskiego narodu ludziom Const: 1589. fol 508.
 Starostw Sadowych/ także Ukraińnych Zamkow W. K. L. dzieciom lat niepełnych dawane być nie maia/ leno ludziom zasłużonym/ Const: 1589. fol: 529. Tit: Starostwa Sadowe.

ARTYKUŁ XXXVII.

O wstánowieniu przez Woiewod, Starost sądowych vrzędników ich sądowych, Grodzkich, y o dowodzeniu z nimi sprawiedliwości.

Rozd: 3.
 art: 12.
 Rozd: 2.
 art: 5.

Stauwujemy / a iż Woiewodowie/ y Starostowie Sadowi/ maia 1
 ią z osobną każdy z nich na vrzędzie swym wybrac y na sad zasądzic namiestnika albo Podstarościę/ Sedzię zamkowego/ y Pisarza/ ludzi dobrych/ cnotliwych/ godnych/ w prawie y pismie Ruskiego umiętliwych/ Blachcicow/ w tymże Pomieście osiadłych/ y redzicow tego Państwa Wielk. Kieństwa Litewsk. którzy przysięge czyniący rota Sedzię ziemskiego/ a Pisarz rota Pisarza ziemskiego/ a pospolu wsiysey trzey zupełny sad zasiadły/ maia y moc mieć beda sadzic y sprawować wsiytkie rzeczy sadowe/ zamku albo dworu Naszemu należące. ¶ 2
 Ktoryby z tych na vrzędzie byli nieosiadli y nieprzysięgli/ a Woiewoda/ Starosta/ sadu zupełnego dąć niechciał/ tedy strona niepominną będzie przed takim sadem odkazywać. A tym niedaniem osiadłego y zupełnego vrzedu/ iesliby sie komu zwolokła albo iakie vblizenie prawu ostalo. Tedy Woiewodowie/ Starostowie sadowi/ gdy o to beda przed sadem głównym pozwani/ powinni beda sami vkrzywdzonemu szkody y nakłady zadowodem oprawić y zapłacić. A przecie nieosiadłych na vrzędziech mieć nie maia pod stráceniem tego vrzedu z wyroku Naszego Gospodarskiego/ gdy o to do Nas pozwan będzie. ¶ 3
 A iesliby sie od osiadłego vrzedu/ co nie do vzyzieniem na tym vrzędzie w sprawie ich pobladziło/ a z Statutemby sie 3
 prawu pospolitego niezgadzało/ y coby sie stronie ktorey z krzywdą od nich widziało/ tedy stro ią żalobna w tey krzywdzie swey/ ma od vrzedu ziemskiego tegoż Powiatu list vpominálny wziac/ aby Pan Woiewoda albo Starosta sadowy w takowey rzeczy sprawiedliwość z vrzedem swym icy uczynił/ y ten list vpominálny ma bydź vrzedownie polożon/ takim obreżaniem iako y o inšych liściech vrzedowych pokładaniu iesi w tym Statucie opisano w tymże zamku albo dworze Naszym/ gdzie kto iesi Woiewoda albo Starosta. A od polożenia tego listu vpominálnego/ miánowiącie za cztery niedziele ma Pan Woiewoda albo Starosta/ bądź sam przybywszy osoba swa do tego vrzedu swego/ albo na miysce swego wola ięce będzie zasądziwszy/ y przez tych osob zasądzonych/ żalobnikowi sprawiedliwość z vrzedem swym uczynić. ¶ 4
 A gdzieby sam Pan Woiewoda/ albo Starosta sadowy/ albo od nich na to osoby wysadzone/ sprawiedliwości z vrzedem takowym na ten rok wzwyż pomieniony nieuczynili/ tedy o to stronie 4
 żać.

żalobney/ wolno będzie pozwać takowy urząd Grodzki do sadu głównego Trybunálnego/ położywszy pozew także na miejscu sądowym Woiewodztwa albo Starostwa ich. I A chociażby Pánowie Woiewodowie/ Starostowie sami/ iako te osoby/ ktore od nich wysadzone na to będą/ czynili sprawiedliwość/ aleby sie stronie żalobney rozsadek y skazanie ich nie według prawa widziało/ tedy tey stronie żalobney/ wolno będzie w tey mierze do sadu głównego Trybunálnego appellować y odezwąć sie. A w tym czasie do oczywistej rozprawy/ albo z urzędem Grodzkim/ także y z samymi Woiewodami y Starostami sądowymi/ żadna odprawa stronie czyniona nie ma być.

^a Starostowie/ Urzednicy/ y inni na dostoiensztwach bedacy/ w każdym swym Powiecie osiedli być mają/ Alex: w R. 1: 1500. H. P. 197.

Niezmyślenie osiedli być mają/ Zyg: w Pistr: 1538. H. P. 168. Const: 155. fol: 7.

1562. O osiadłości Dignitarzow/ fol: 23.

Dwoyga Starostw Sadowych żaden dzierzeć nie może pod utraceniem dóbr/ Const. 1562. fol: 23. Tit: O dwoygu Starostwach Sadowych.

A R T I K V L XXXVIII.

Aby sąd Grodzki Roczko nie omieszkiwał, chcąc to mieć, aby sprawiedliwość bez odwłoki każdemu wkrzywdzonemu dochodziła.

^a
I **S**tawniemy/ aby Woiewodowie/ Starostowie sądowi/ a w niesoytności ich/ urzednicy ich sądowi Roczko sądowych Grodzkich pod też przysięga swa na urząd czyniona nieomieszkiwali/ ale ich każdego miesiąca odprawowali. A ktoryby z urzedników Grodzkich/ na ktore Roczki Grodzkie za choroba swa/ albo za potrzebami swymi własnymi na tychże Roczkach albo Rokach Ziemskich pod tym czasem nie odprawuiających w innym Powiecie przypadłym na Roczki nie przybył/ tedy na drugich Roczkach winien będzie przed szlachta powiedzieć pod też przysięga na urząd tego czyniona/ iż pod czasem tych roczkow na ktore nie przybył/ prawdziwie chor był/ albo swe własne potrzeby prawne na Roczkach Grodzkich albo rokach ziemskich w innym powiecie miał. I A gdzie by ktory z tych urzedników Grodzkich bez prawdziwej obłożney choroby/ albo własney pilney potrzeby swej w drugim powiecie na rokach nie mając/ Roczko sądowych omieszkał/ albo niesłusnie rozemwał: A toby sie do trzech razow na nie^o pokazało/ takowy urząd swoy traci. A Woiewodowie/ Starostowie/ powinni/ będą takiego niepilnego y niedbalego urzednika swego/ gdyby to na niego prawnie dowiedziono było/ z tego urzedu złożyć/ a na to miejsce innego wystawić.

Rozd: 4.
Art: 4.
Rozd: 9.
Art: 6.

^a Starostowie sami każde roku sadzić mają/ ięśli legalitates w Statucie opisanych nie miel/ pod utraceniem Urzedu/ Const: 1562. fol: 26. Tit: o Sadzicach Starostich.

ARTYKUŁ XXXIX.

O krzywdach w rzeczach krwawych sądowi Grodzkiemu należących, komuby się działy od Woiewod, Starost sądowych, y ich urzędników Grodzkich, sądowych z ich osiadłości.

Ostrzegając My Gospodar tego / aby wszystkim poddanym naszym iedną y równą sprawiedliwość iednemu z drugim działa sie. * Wstawiamy / iż gdzieby kto z Woiewod / Starost / sądowych albo z ich urzędników / sądowych / Grodzkich / namiestnik albo Podstarości / bądź też Sędzia albo pisarz / mając imioną swą w tymże powiecie gdzie oni są urzędnikami sądowymi. A z takich imion swych komu inżemu krzywdę w rzeczach krwawych y co Grodzkiemu sądowi sadzić przysłucha / bądź sami albo urzędnicy ich / słudzy / boiárowie / y poddani / uczynili: a oniby z swoich slug y poddanych sprawiedliwości o to ukrzywdzonemu uczynić niechcieli. Tedy Woiewodowie / Starostowie sami / o to mają być pozwani z tych imion swych do inżego bliższego urzędu y sądu Grodzkiego tego powiatu / z onym drugim powiatem / w którym sie co będzie stało / klając pozwy przez możnego tego powiatu z którego y pozwy wynda / na tym imieniu ich / z którego sie krzywdą dzieie. A urzędników ich sądowych iesli nie zechce stroną żalobną do Woiewody y Starosty pozwać / tedy wolno iey będzie pozwać / także iako wyżej opisano / do drugiego przyległego sądu Grodzkiego. A Woiewodowie / Starostowie / y ich urzędnicy w onym drugim powiecie niewyprawiając sie wyzranieniem z swej należności go powiatu / powinni beda przed tym drugim urzędem za pozwy stanąć sie / y rozprawa w takich rzeczach według prawa przyjmować: a zostanali w czyn z prawa winni / temu tenże urząd który sadził / y odprawy na nich y osiadłościach ich wedle porządku tego Statutu czynić ma. ¶ Upowiadania też y zapisywanie tych krzywd y wszelkich inych postępów prawnych ma być czyniono / gdzie żalobna strona zechce / albo w tymże Grodzie tego powiatu / gdzie sie co stanie / albo na tymże drugim urzędzie / do którego y pozwanie w tym artykule wskazano.

Starostowie gdyby zmienion Krolewskich albo swoich własnie Słachcie winni o zbiegi / ukrzywdzony ma do Grodu bliższego w Woiewodztwie tym pozwać razem zawitym.

A ten sąd Grodzki ma exekucya czynić na dobrach Starościńych / pod strąceniem Urzędu / Conf: 1578. fol: 338. T.: Sprawiedliwość.

Pozew na tym imieniu kląć z którego krzywdą / Rozd: 4. Art: 17.

ARTYKUŁ XL.

O poprawieniu obładzenia albo skazu nieprawnego urzędu Grodzkiego y Ziemskiego za nieśtaniem strony pozwancy uczynionego, y o niedopuszczenie appellácii, y gdzie o to urząd pozywać.

Też

- 1 **N**ie wstawuie / gdzieby sie to trąsilo / żeby urząd Grodzki albo ziemski w nieśtaniu strony pozwanej za wpornym skazaniem swym / a nieprawnie / albo w takiej rzeczy ktoraby sadowi ię nie należała / dał komu odprawę / w wiazanie w imienie / albo w którykoltwiek grunt / aboby oczywisto stronom w sadu stojacych w niedopuszczeniu appellacyi stroną ktora sobie krzywdę od urzędu mieniła. Tedy o takie rzeczy sad ziemski / tylko Sedzia Podsedek maia być pozwani na rok zawuty przed sad glosny / a o krzywdę w skazaniu sadowemu Pisarz tak ziemski iako y Grodzki / pozwani być nie maia / y za sad odkładować nie beda powinni. Gdyż oni mocy do czynienia wyrokow nie maia / a chociayby byli y pozwani / tedy stąnowić sie nie beda powinni / iednoż gdzieby ktory Pisarz w omylce albo w niedolozeniu iakiego pisania był obwinion / takowy także o to pozwan być może do sadu glosnego. A urząd Grodzki w takowym obwinieniu ma być przyciągnion ku rozprawie do tego sadu / y tym porządkiem iako o tym wyżej w artykule tegoż Rozdziału iest opisano.
- 2 **N**iesliby sie z oczywistego mowienia strony žalobney z urzędem to nieprawne skazanie ktorego urzędu pokazało / tedy takowy skaz mabyć podniesion / y na stronie odłożon / y tak wkrzywdzonemu ma być wywiazanie dano / y ono imienie albo grunt odsadzony zaś iemu przywrócon. A temu komu za takowym niesłusnym skazaniem w wiazanie było dano znowu wolne mowienie z strona iesli on zechce ma być zachowano : także y temu z czyiego dzierzenia (imienie wviałszy) temu kto niesłusnie prawo przezmiodl podano o błody ktore sie stały ządzierzenia iego w sadu należnego z strona wolne mowienie bedzie. A k temu stronie tej przeciw ktorey skazanie pierwey było uczyniono / y w wiazanieby w majątność iego dano / winien bedzie taki urząd / ktory pozwani y w tym winnymi naydzieni / beda winny dwanaście rubli groszy tamże w sadu zapłacić.
- 3 **J**esliby z rozsądku sadu glosnego przeciw urzędnikom ziemskich albo Grodzkich / albo też z sadu Woiewod / Starost sadowych przeciw urzędnikom ich náłázło sie to / że skaz urzędowy słusnie przez nich uczynion / tedy ten wporny / ktory sad rubl był / y ku wloście niewinnie przywrócił / ma winy tym urzędnikom sadowym / ktorzy od niego pozwani beda dwanaście rubli groszy tamże w sadu zapłacić. A sad ich prawny ku wykonaniu swemu wedle prawa przywozdzon być ma. Wszakże od Woiewod / Starost / y w takowej rzeczy appellować do sadu glosnego wolno bedzie.

a Ktoby pozwał Commissarze / albo Sad / albo Urząd o iaki posseppek / gdy bedzie w tym przekazan / Ji nie słusnie połączanal / ma każdemu z osobná dwoie czternaście grzywien dać / y stronie przytym iesli bedzie przypozwana / Const. 1567. foli 9.
§ Ktoby pozwał.

ARTYKUŁ XLI.

O zly przewod prawa przez stronę y gdzie o to pozywać.

- 1 **K**toby a przeciw tego prawo iakie / tak w sadu ziemskiego iako y Grodzkiego / y w ktoregokolwiek inego urzędu iakim fortylem / albo omyłką iaka sprawę zacząćnie za nieśtaniem strony pozwanej

przewiodł/ bądź roł iaki nieprawdziwy zmyslony w niewiado-
mości strony przeciwney utworzyny/ albo na iaka rzecz za zapisy iakiemi
zmyslonemi / nieprawdziwemi skazanie urzędowe otrzymawszy/ tedy ten
przeciwkomu skazanie wyidzie. Może o taki zły a nieprawdziwy przewo-
d prawda/ do tegoż urzędu przed którym będzie prawo przewidziano/ strona
przeciwna pozwać / y gdy sie w tym winnym z prawda okaże / tedy ten sad
pierwszy ma być podniesion y winnecy obrocon. A ten kto zmyslonym o-
byczaiem prawo przewiodł / za te wine ma siedzieć w zamku albo w dwor-
ze Naszym sadowym dwanaście niedziel / a stronie swej przeciwney dwa-
naście rubli groszy zapłacić/ a to w rzeczach takich gdzie gárdła nie zasłuży.
Wszakże iesliby sie na tym prawie okazał / iakowy fałsz y postepok iaki zna-
czny/iawny/za coby słusnie wedle prawda miał być gárdlem karan/tedy tak o-
wego urząd ma sadzić y skazować/ y karac wedle tego prawda pospolitego y
wyszeptu iego/ ¶ Jesliżby ten kto pozowie o zły przewo-
d prawda tey za- 2
łoby swej nie dowiodł/ aleby to pozwanie czynił ku zwłoczce sprawiedliwo-
ści/ a teyby sie przeciwney strony postepok pierwszy słusny prawny okazał/
tedy sam ten žalobnik oney przeciwney stronie swej / także winy dwanaście
rubli groszy ma zapłacić y na zamku albo w dworze Naszym dwanaście nie-
dziel siedzieć : a onemu sadowi pierwszemu ma od prawda czyniona być we-
dle skazania y prawda pospolitego. ¶ A gdzieby kto o zły przewo-
d prawda przypoznawszy w rzeczach krowawych gdzie poydzie o gárdło b mienil 3
to że mu wiadomość o pozwie nie došla była/ tedy ma na tym przysiąc / że
go wiadomość o pozwie nie došla/ a po przysiedze od pierwszego skazania
wolen będzie/ a na rzecz sama tamże zarazem odkazować ma. A to sie ma
rozumieć o záocznyim położeniu pozwu.

a W Koronie obżalowany w każdem sprawie tak pieniężney/ iako y krowawey/ by-
też po otrzymaniu skazle y banniciei/ gdyby wniośl złe otrzymante skazu albo bannic-
ciey/ y onego sadu choćaby nie miał sublewaciey/ y nie czynil o to osobna alceya/ przys-
ięgłszy nienawiadomość przewodu/ przywrócony być ma do zupełności prawda iego/
go/ 1588. ¶ Kellaxatciey y znośeniu banniciei/ fol: 468.

b Gdyby pozwany bronil sie niewiadomością pozwu / a stronaby powodomu.
Wojnogo v Sadu ku świadczeniu. nie miała/ obżalowany przysięgłszy na tym że po-
zew do wiadomości iego nie przyszedł/ tam zaraz na žaloba ma odpowiadać/ Zygm.
1523. H. P. 462.

A R T Y K V L XLII.

Roki zawite w ktorych rzeczach mają być składane.

N Apierwey kto tego pozowie o zastawę ku braniu pieniedzy /
choćby strona pozwana nie stanie na Rok pierwszy/ tedy przecie
sad nie ma odkładać na dalsze drugie Roki/ ale na pierwszym ro-
ku iako na zawitym pierwey wysluchawszy dowodu strony po-
wodomey/ iako o tym niżej opisano/ toż ma wskazanie czynić/ y wroiazanie
stronie powodomey dać / wziawszy od niego pieniadze do urzędu y przy-
Asiegach sadowych mają być położone do tego czasu aż strona pozwana
ich weźmie. 2. O wybiecie z domu spokojnego mieszkania/ y odiecie imie-
nia/ ludzi/ y wszelakich gruntow/ gdzieby omieszkal/ albo niechcial o to do
Grodu

Grodu pozwać. 3. O wszelaka rzecz sadzona rok zawity za pierwszym pozwym. 4. O służe iakięgożkolwiek stanu / albo człowieka / albo człowieka domowego / któryby od Pána swego / tak szkoda uczyniłby iako y niezaskodziłby / wiek. 5. O myto y o mostowe / o grobelne / targowe / y przewozy / Książce / Pánstwie / Szlacheckie / także y wszelákich stanów. Jesli kto ná kim albo ná poddánym czym myto nieślusnie weźmie / albo szkoda iaka uczyni. 6. Ktoby iázami albo młynami / gáciami / mostami / rzeki portowe / hánował / albo drogi słužney nieuczyniłby / á zá tymby sie škoda komu stála. 7. Jesliby sie kto komu dobrowolnie opisał / y rok w liście oznáymil / á nie uczynil temu dosyć. 8. O rozdziel imion y máietności wszelákiey między bráćia y siostrámi / y bliskiem / także y z opiekunami dziećiom lat niedorostłym / zá pierwszymi pozwy ma być rok zawity. 9. Na poręcznika / y ná przykázce / poręcznikowi y przykázcy z listem po kim reczył / ma być rok zawity. 10. O wyiechání ná grunt vrzedu Podkomorskiego y Komisarzkiego. 11. O obelženie możnych ná spráwie vrzedu ich. 12. O krzywdy poddáných Hospodárskich od šlácht / gdzie práwa Maydeburzkiego niemá. 13. O wdowie vrátney / ná wdowim stolcu bedacey. 14. O winy Náše Hospodárskie / vrzedowe / y stronom naležace. 15. O głowczyzny ludzi stanu prostego. 16. O brání przesádom y poturémnesgo nád vstáwe Statutowa / przez Kázat / Pánów / šláchte y vrzednikowich / y o wine ná Podkomorzego. 17. O grabież wszeláki / y o zapláte ispášy. 18. Ktoby pod czásem rokom iáki zbytek uczynil / y niespráwil by sie precz viechal. 19. O krzywdy od vrzednikow Hospodárskich z ich vrzedow / iedno nie odobrá stolu Nášemu naležácych / y o obronie ich / iako o tym w inšych ártýkulech iest opisano. 20. O polubowny sad. 21. O wybicie albo o odiecie z dzieržánia po vwiązánii. 22. O záhánowánii listow otwórzonych. 23. O krzywdę pod czásem woienным uczynioná. 24. O dochodzeniu dlugow po zmarłym dluzniku ná imionách spadkowych onego zmarłego wedlug ártýkulu osmnástego w Rozdziale šiodmym. 25. O náviasce zá wywodem šláchećwá wedle ártýkulu piećdziesiatého w Rozdziale iedenástym. A w tych wšýtkich rzeczách tym rokom záwitym podáných w tym ártýkule / y tež w inšých ártýkulech tego Statutu opisáných zá pozwy ziemskimi rok ma trwáć wedle dawného obyčáju práw do trzeciego dnia / tak pozwáney iako powodowey stronie. ¶ Agdzie by o ktora stronę przez trzy dni zá woláním možného bez přyczyn práwnych w Statucie tym zámiérzonych nie stála / tedy iuž w tey rzeczy ná pozwie opisáney vпада y wiecznie to tráci. Abowiem moc rokow záwitych v sadu ziemskiego y Grodzkiego taká chcemy mieć / Iž každého stanu človiek bedac pozwány ná rok záwity nie može sie ná roku záwitym wietšymi spráwami w inšých powiećiech y žádnými inými přyczynami wymawiać o krom trzech přyczyn / to iest / choroby obložney / á posluži Nášey Hospodárske / ziemské w tym Statucie miánovanéy : á třecia přyczyna / iesliby sie kiedy to trášilo / žeby iedná osoba w rzeczách trwáwych do dwuch sadow Grodzkich byla pozwána / iako o tym w ártýkule dwudziestym šiodmym tegož Rozdziału šerzej opisano. Wšákžey tá obmowa přeciw roku záwitemu

witemu tylko na iednych rokach/ y za iednymi pierwszymi pozwy ma być dopużzona. A na drugich rokach albo rozgłach Grodzkich/ iuż sie y tymi przyczynami wymawiać nikt nie będzie moc/ ale albo sam/ albo przez vmo-
cowanego v sadu stánowieć sie y rozsprawić por inien będzie/ wyiamy to/ iesliby kto bedac odesłan na posługę Nászej Gospodarskiej/ ziemskiej/ z granic Państw Nászych nie moglby sie z tad rychlo zwrócić/ takowemu do zwró-
cenia z posługi Nászej y ziemskiej folgá w prawie czyniona być ma wedle tego Statutu. ¶ 8. A gdzieby też stroná pozwána bez przyczyn prawnych 3
wyżej mienionych nie stała takowa rzecz swoje traci/ o co pozwána/ y sad na takowym za dowodem prawnym/ to co w pozwie opisano staząć ma. Także też y powodowa stroná pozwawşy na rok zawity/ gdzieby samá nie
stała/ y roku swego nie pilnowála/ takowa także rzecz swoje o co pozwála/ wiecznie traci.

d Termina raco każdy sie sprawić powinien o excessy pod wśelakimi Sadami y
sądami uczynione modo quo na Trybunale/ Const: 1598. fol: 706. Tit: O Bespiez-
czeństwo.

e V Sadu Zádworneho/ za wolánsem trzecim/ może arestować Contumácia po-
zwány/ Const: 1588. fol: 488.

g Arest Condemnary v Sadu ma być do 23. godziny: chyba żeby sie Sady dokona-
czywały/ Const: 1588. fol: 488.

Roki zawite władzą Seymową na W. X.L. od Roku 1588.
po wydaniu tego Statutu w tym są vchwalone.

DE crimine laesae Maiestatis, 1588. fol. 455.

O Municipiach. Ktoby sie z prowentow do budowania y poprawy Zamkow Krolew:
pewna summa pieniedzy nie przykladal, spize, prochow nie przyczynial,
1607. f. 834.

O sposobie dochodzenia retent, od Starostw, Poborców, Arendarzów, Celników,
Mytników y ich potomków niewydanych, 1611. f. 5.

O Processie Skarbowym, ktoby na czas naznaczony ktorey raty z dobr K. I. M. do
Skarbu nie wniost, 1607. f. 840.

Poborcowie ktorzyby pieniedzy Poselskich y liczby przy Kellacyey w Powiecie po
Seymiewalnym uczynionej nie oddali, 1601. f. 762.

O Poselskie pieniadze ktoby ich na czas nie wydal, 1598. f. 698.

O Poselskie pieniadze na czas naznaczone niewydane, 1611. f. 40.

Deklaratia bezpieczenstwa pospolitego, ktoby na urzad Grodzki, Ziemski, Pod-
komor: Seymiki w Kosciolach naszcie uczynil, 1611. f. 3.

Opatrzenie bezpieczenstwa wśelakich Sadow, ktoby ich gwalcil, 1611. f. 7.

Obostrzenie prawa na swowolniki ktorzy na diwory slácheckie niazdy czynia,
1611. f. 13.

O Clá y myta ktoby nad instructarz bral, 1596. f. 682.

O Clach y narzekách portowych bez prawa branych, 1601. f. 737.

O Zniesienie clá na rzecze Dzwynie, ktoby bral od slácheckich statkow, 1607. f. 859.

O Przeczyszczenie rzeki Dzwiny, 1607. f. 862.

O Rzekách portowych, ktoby ich nie wyczyszczal, 1613. f. 23.

O Falszywey Mynicy, 1607. f. 837.

O Myni-

O Mynicyfałszywey, 1611. f. 12.

Cudzoziemcy, którzy dobrą K. I. M. trzymają, 1607. f. 829.

Cudzoziemcy, którzy Ziemskie imiona wiecznością skupili, 1601. f. 743.

O Tatarach, w których szlachta dobrą pokupili, a studzy woienmi nie służy, 1616. f. 45.

O Tatarach, którzy wciągnięciu szkody czynią, 1611. f. 47.

O okazowanie, ktoby na czas nąznaczony zmaietności pocztu niepokazał, 1607. f. 836.

O okazowaniu, w Woiewodztwach y powiatach, ktoby nie był posłuszny, 1613. f. 49.

O Niebudowaniu Zamku Mozyrskiego z Starosta y z Mieściany, 1611. f. 48.

O Woznych którzy nad ustawa wiejsze dochody biorą, 1616. f. 49.

A R T Y K V L XLIII.

O pozwiech Nászych Ziemskich y Grodzkich, iako długo trwać mają.

S Stawuiemy * też/ iż każde pozwy wrzedu ziemskiego y Grodzkiego/ Rozd: 4.
Art: 18.
tako te ktoremiby nie pozwano/ iako y te ktoremiby pozwano/ daley
trwać y w mocy swey być nie mają tylko na iedne roki sądowe ziemskie/ albo
roczki Grodzkie przed ktoremi ich wzięto/ y dla tego te roki ziemskie/ albo te
roczki Grodzkie/ na ktore sie tymi pozwy pozывать beda/ w onych pozwiech
mianowicie mają być opisane. Okrom tego/ iesliby po założeniu po-
zwow/ Roki ziemskie albo Roczki Grodzkie speliły y niesadzone za wojnę
albo powietrzem/ albo za inšemi iakimi z czasem przypadlymi przyczynami/
o czym iest niżej w artykułach tegoż Rozdziału opisano.

^a Przypożwy po śmierci Sędziego/ albo Krolewskiego nie są potrzebne/ Const. 1538.
fol: 481. Tit: O Przypożwlech.

Na iedne Roki albo Roczki/ tylko trzy pozwy mają być po Szlachciec wyniesione/
A ktoby wiecey pozwow wydał/ nie mają być na tych Rokach sadzone/ ale na dru-
gie Limitowana/ Const: Koron: 1567. fol: 297. Tit: O Liczbie pozwow.

A R T Y K V L XLIV.

Ktoby kogo od sądu należnego do inego powiatu, albo wrzedu y sądu, wyzwał.

S Stawuiemy * chcąc mieć / aby niikt nikogo od sądu należnego do Rozd: 3.
Art: 1.
drugiego wrzedu y sądu/ to iest/ iako o rzeczy ziemskiemu sądu nale-
żące do wrzedu Grodzkiego/ tak o rzeczy wyiete na Grodzki sąd do
ziemskiego wrzedu/ y też z powiatu w inšy powiat/ ani do Komis-
sarskiego/ Podkomorskiego/ y żadnego inego sądu nieprzynależnego/ b. tak,
że ani przed Nas Gospodará/ ani przed sąd główny nad ten Statut y po-
rządki iego/ y też nad artykuły onego głównego sądu postanowione nie
śmiał wyzywać. A ktoby to uczynił/ a do inšego wrzedu y sądu nie nale-
żnego kogo wyzwał/ tedy pozwánemu tylko wiadomość wrzedowi temu/
do ktorego będzie pozwano o takowym nieporządnym y niesłusznym pozwa-
niu/ sam albo przez posłanca swego na to vmocowanego ma dać/ y obmo-
wa w tym uczynić/ a takowych pozwow posłuszen być/ y stronie za nimi od-
kazywać nie będzie powinien. Ale ieszcze ten kto takowe pozwy weźmie y
int

imi pozwowie / za to że mimo sad swoy należny śmiał to uczynić / ma zapłacić b winy temu przędowi od ktorego wyzwał kope groszy / a stronie trzy ruble groszy. A to w ten czas gdyby żalobnik powtore o te rzecz pozwał / y te winy ten przęd należny / ma sobie y stronie odprawić zarazem nie pozyskując o to gdzieby osiadły w tymże powiecie był / tedy na osiadłości jego / a iesliby osiadłości w onym powiecie nie miał / tedy na majątności jego ruchomey. ¶ Jesliby żalobnik pozwałszy do sadu należnego sam nie stał / 2 a pozwany się stąnowił / tedy przecie pozwánemu wolo będzie o te wine onego żalobnika pozwać na rok zawity do sadu ziemskiego z osiadłości jego / w którymkolwiek powiecie mieć ją będzie / a przęd winien będzie iemu te wine wstąpić / y na osiadłości jego odprawić. • Oltom tego koby zapisem swym listem własnym odstępując powiatu albo ktorego sadu swego należnego w taki iny sad dobrowolnie się podał. X oprócz tey przyczyny / ktora w inszych artykułach dopuścza z Powiatu wyzywać.

a Wyzwan żaden być nie ma o rzecz / ktoraby onemu Sadowi nie należała / 1550. Rzecz to już jest prawem / fol: 7.

b Euocatio Między do Sadu nienależnego nie ma być / Const: 1611. fol: 27. Tit: Miast Koronnych.

b Pozwy Zadworne racione iniuriarum, ktore Sadowi Ziemskiemu albo Grodzkiemu należa nie mają być wydane / oprócz rożnic między Miyskiemi a Szlacheckimi gruntami, Const: 1631. Tit: O Mandarach.

b W Koronie 14 grzywnien karan być ma / wyławszy rzecz Krolewska ktora Powiatu nie ma / Zygm: w Piotr: 1511. H. P. 449.

c Kto się Ziemi / Powiatu odpisze / tam odpowiadać winien / H. P. 449.

A R T Y K V L XLV.

O takowych, ktorzyby nie mając w ktorym powiecie osiadłości, drugiego osiadłego pozwał, a szłoby im obudwum stronom o iednę rzecz, także y o tym który nigdziey osiadłości nie ma.

Recen-
sento.

Ez wstawiem / kiedy kto nie mając w ktorym Powiecie osiadłości drugiego tego tam osiadłego pozwał / a szłoby im obiedwum stronom o iedną rzecz / tedy ten pozwany osiadły / może zarazem nie odpowiadając / y to prawo się nie wdawać. A iżby się też on przeciwnił jego nieosiadły / tam się poddał / y obwiał listem swym y zeo znaniem przed przędem iemu / w tym gdzie o iedną rzecz idzie / tamże w ięć Powiecie odpowiadając y vsprawiedliwić nie odzywając się y nie biorąc do sadu y Powiatu swego. A gdy się pod to podda y obwiał / tedy przecie on pozwany za tymiż pozwy na on że czas naprzód powinien będzie iemuż vsprawiedliwić się. Jesliżby ten przyjeżdży / żalobnik z inego Powiatu o dzierżawę sobie sprawiedliwość / a pozwánemu zaś nie vsprawiedliwił wbył się / przez od sadu odiachał / tedy ten sad y stążanie iemu uczynione nie ma być iemu wykonywano. ¶ A iesliby kto osiadłości w tym Państwie 2 Wielkim Kieście Litewsk. nigdzie nie mając / osiadłego w ktorym Powiecie pozwał / a pozwany do niego / bądź o tę rzecz / albo o ktora iną sprą-
wa

we miał/ tedy takowy ma naprzód po sobie porękę osiadłego w tymże powiecie dać/ iż nigdziey indziej iedno na tymże urzędzie stronie swej przeciwney vsprawiedliwić się/ zarążem skoro po swym prawie/ będzie powinien. A gdzieby po swym prawie chciał nie osprawować się z strona przeciwne/ tedy także skazanie ono iemu pierwsze czynione / do wykonania przyswobodzone być nie ma. A rzeczy swej pozwany miasto iśćć na poręczniku szukać tamże zarążem ma. A gdzieby y poręcznik nie osprawował się chciał/ tedy z nim sobie za pozwem sprawiedliwość dowodzić będzie v sadu należącego.

^a W Koronie gdy w Grodzie na nieosiadłym co przysadza/ we dwu niedzielach ma gotowem zapłacić/ czego iesli nie czyni / albo poręki do sześć niedziel nie da/ ma być ad banien: pozwany/ 1588. De impossessionis, fol; 465.

A R T Y K U L XLVI.

O Rokach, na ktore Sedzia, Podsedek, y Pisarz z iezdzać się, y pozwani przed nimi stanować się powinni, a pod którym czasem Roki sadzone być nie mają.

¹ **E**ż^a wstawuiem/ iż sady Siemskie/ trzykroć do Rokumia być / to iest/ troie roki sadowe/ na ktore będą powinni / Sedzia / Podsedek/ y Pisarz/ na iedno miejsce w każdym Woiewodztwie y Powiecie. A w ziemi Smudzkiej także na miejsce pewne sadowi naznaczyć ziezdząć się / a tam tak długo mieszkać / po ki wszystkie sprawy sadowe odsadzone y skonczone być mogą. A w którym powiecie na dwóch miejscach roki ziemskie odsadzone bywają / tedy y do tych miejsc urząd przyjechać / potemż się około mieszkania na odprawę sadow zachować ma/ iako to o tym wrzecz w tymże Artykule opisano/ przyznawając każdemu pozwanu oczywistemu y záocznemu rok przed każdym Rokami / wedle Artykulu osmnastego w tymże Rozdziale. A czas przyjeżdżania wszystkich trzech urzędów na drugie miejsce sadowe od początku Roków Siemskich we czterech niedzielach / a pozwany y powód/ będą powinni przed nimi się stanować / obyczajem y sposoby w innych Artykulech opisanemi / a roki mają być sadzone. ² **P**ierwsze o świętej Trojcy Kzysmskiego świętą / y nazajutrz się w poniedziałek poczyna. A drugie w Jesieni / na dzień świętego Michała Kzysmskiego świętą/ y także się nazajutrz poczyna. Trzecie na dzień świętego Królowi żmie / y także się też nazajutrz poczyna. A potym w drugim Powiecie/ także na dzień świętej Trojcy Kzysmskiej świętą nazajutrz się poczyna. A Sedzia/ Podsedek/ y Pisarz / mają sady odprawować / y na sadzie siedzieć każdego dnia/ krom niedziele/ poczyną z poranku aż do nieśporney godziny. ^a A pozwy sadzić porządnie z rejestru/ nie patrząc na osoby/ a niefolgując w ty nikomu/ ale ktory się pierwey wpisał w rejestr/ ten naprzód sadzon być ma. ^b A także pod tym czasem roki sadzone być nie mają. ³ **P**ierwsza/ iesliby posługą Naszą Gospodarską/ Siemską/ wojenną/ z Seymu walnego pospolitym ruszeniem była rchwalona/ y listy Nasze wojenne zašły/ tedy dla gotowania na wojnę/ za sześć niedziel nie mają być

roki sadzone/to iest/ przed czasem zbierania woyska złożonym. A gdzieby czas perony y miejsce zbieraniu woyska w liściech Ułaskich nie było oznaczone/ tylko o gotowość na woynę listy wysłane były/ tedy przecie roki miała być sadzone. A gdyby tak z tej przyczyny za woynę roki sadzone nie były/ tedy po woynie na pierwszych rokach wedle Statutu przypadłych/ miała się strony znowu przypoznawać rosprować. **¶** Druga/ iesliby czego Boże uchował w którym Powiecie powietrze morowe było/ a toby się znać nie pokazało pod takim czasem w onym Powiecie także roki nie miała być sadzone/ a potym czasie iako powietrze ominie/ ma wżad sadowy ziemski w onym Powiecie drugie roki sadowe w Statucie opisane blisko przypadające sadownie odprawować: a na tych rokach miała strony znowu przypoznawać się rosprować. **•** Toż się ma rozumieć y o takich rokach/ ktoreby nie były sadzone za zechcieniem z tego swiata ktorego wrzadnik sadowego. Atakże gdzieby się trąciło/ żeby w tym czasie między rokami kto z ktorej strony/ bądź żalobney albo pozwanej umarł/ tedy z tej przyczyny/ pozw ma być odnowiony wedle potrzeby. Albo iesliby strona żalobna sama chciała y przyzwymocie pozwanego pozwu odmienić/ y na nim się poprawić/ to iey wolno będzie.

a W Koronie Roki albo Sady Ziemskie czterykroć do roku odprawowane bydyć mają. *Ian Olbrycht 1495. H. L. 126. H. P. 410*

Roki Ziemskie Lidskie we dwie niedzieli po Wielkiej nocy przełożone na które sad ziemski ziaćć powinien *Const. 1633. fol. 61. Tit. Roki Ziemskie.*

Roki Ziemskie Rzeczyckie na dwóch miejscach mają bydyć sadzone w Rzeczycy niedziel dwie/ y w Kobaczowie *Const. 1633. fol. 62. Tit. Roki Ziemskie.*

a Registra sub numero pisane nie mają bydyć odmienione sub pena y stronom sine salario mają bydyć wydane. *Const. 1618. fol. 6. Tit. Registra Trybunałskie.*

W Regestrze ma każdy sprawę swoję wpisać in triuo tak na Grodzkich iako Ziemskich sadach sub nullitate condemnationis. *Const. 1607. fol. 834. Tit. O Sadach.*

b Sady Ziemskie Grodzkie y Skarbowe w tydzień przed Seymikiem mają się stać/ *excepta positione Actorum Terrestrium*, na które pod Seym Exempcie mogą się sadzić/ *Const. 1599. fol. 579. Tit. Sadzenie Rokow.*

A po Seymie po dwóch Niedzieliach mają być reasumowane/ *Const. 1589. f. 525.*

Sady wśelkie w pospolite ruszenie wstają/ *Const. 1621. fol. 17. Tit. O Trybunale.*

b W rzeczy pomocney mieszannego pożytku ma być powódz/ Mostu rozermowanie/ powietrze/ pogrzeb domowy/ naryście Rozbojników/ więzienie Wrzadowe/ albo nie Wrzadowe/ *Iakub Przytuński. fol. 640. Pánel szczerbie in Prompt. fol. 202.*

c W Koronie gdyby Sędzia umarł/ do dalszego postępu strony pozwać nie potrzeba/ wyiawszy/ gdyby która strona powodowa/ albo odporna umarła już przypoznać potomka potrzeba/ 1563. Nie iest tego potrzeba/ fol. 36.

po śmierci Krolewskiej/ Sędziow przypoznow nie potrzeba/ 1588. O Przypoznow/ fol. 481.

A R T Y K V L XLVII.

O sadzeniu Rokow Ziemskich, y Roczkow Grodzkich, pod czasem Seymow walnych, y o braniu Wrzadnikà sadowego w poselstwie.

3 Abiegając a przedłużeniu niepotrzebnemu sprawiedliwości ludzkiej / i
Ostawiamy / iż pod czasem Seymow walnych / Roki Ziemskie/

- skie y Koczki Grodzkie/ y inne wszelakie sady odprawowane y sadzo-
ne być mają. Jedno wyjąwszy tych osób Pánów Rad Nászych/
2 Ktorzyby ná Seym wálny iecháli. ¶ Tak też Ktorzyby sprawy sadowe
Seymowi należace/ przed Námą Hospodárem ná Seymie mieli/ bądź zá
mándaty ábo pozwy Nászemi dwornemi. A też posłowie káždego Woie-
wodztwa y Powiátu/ y ziemie Smudzkiej/ będąc ná Seym wálny od oby-
wátelów z Powiátów ná Seymitách obráni y posłáni/ od sadow wsela-
kich pod Seymem wolni będą/ aż póki sie z Seymu zwroca. Jednákże
káždy taki ma sie sadowi y stronie listem swym otworzonym z pieczęcia
swa/ y z podpisem teki swej: á kto pisac nie umie/ zá pieczęcia swa/ y z dwie-
ma pieczęciami ludzi stronnych ślácht/ przez przyiaciela ábo sluge swego ob-
mowić. A potym przecie ten kto ná ^b Seymie wálnym przy Nász Hospo-
daru/ iáko ich Mósé Pánowie Rádá y Posłowie/ ábo inšie stány/ Ktorzy
sprawy swe ná dworze Nászym zá Mándaty/ ábo zá pozwy mając/ będą.
3 ¶ Jesliby ná pierwszych rokách ziemskich/ ábo rokách Grodzkich we-
dlug porzadku Statutowego/ po onym Seymie przypadlych/ y sadow ie-
odprawuacych/ o bytności swej ná Seymie/ ábo o sprawách swych Ktore
ná Seymie/ wálnym mieli/ y sadownie odprawowane były/ świadectwa
ná piśmie z Kanceláriej Nászej nie pokazáli/ tedy zá drugie pozwy ná dru-
gich rokách nie stánne płacić/ á ná rzecz same z strony rozprawy przyiac
powinni będą. A gdzieby śło o rzeczy záwitemu rok podlegle/ w ym Sta-
tucie w osobliwych Artykulech opisáne. Tedy urząd skazanie zá temiz po-
zwy y ná drugich rokách po Seymie napierwey sadownie odprawuacych
stronie powodowej/ krom dowodów uczynić/ y odprawe przez w žnego
iáko ná nie poslušnego wdziálać ma. ¶ Jesliby Ktorego z urzedników
4 ziemskich ná Seymitu posłem ná Seym wielki wálny obrano/ tedy ná mieys-
sce takowego urzednika w poselstwie obranego/ mają zaraz ná tymże Sey-
mitu/ ábo ná rokách ziemskich/ śláchtá/ Kycerstwo pospolu z urzednikami
tam ná Seymit ábo ná roli przybytemi/ inšego łogo/ śláhcicá osiadłego
sprostálego ku odprawowaniu tych roków pod Seymem przypadácych/
do zwrocenia tego urzednika/ obrac/ Ktory obrany śláhcicá przysięgły ná
spráwiedliwy sad/ będzie miał moc z inšemi pozostálymi urzednikami te ro-
ki sadzić y odprawować. A gdzieby niechcial przysięc/ tedy rok sadzone
być nie mają. Gdzieby też obran był posłem Ktory urzednik sadowy Grodz-
ki/ ná tego mieysce Woiewodá ábo Starostá ma inšego śláhcicá osiadle-
go zásadzić/ y tego listem swym śláhcie ná rokách oznáymić: á ten obrany
także winien będzie ná spráwiedliwy sad przysięc.

^a W Koronie Posłem ná Seym żaden obrany być nie ma/ Ktoryby rzecz y sprá-
we swoje do sadzenia ná Seymie miał/ Zygm Krak: 1540. H. P. 259. 1601. O Obie-
raniu Posłów/ fol: 756.

^b Sprawy W. X. L. ná Seymie we Wrocll/ w káždym tygodniu sadzone być mają/
1589. Criminalia Lith: fol: 529.

Zwyczáj Woiewodztwa Mazowieckiego/ Pozwany in Criminalibus Rok záwity
ná Seymie mieć ma/ 1576. O Záwitym Roku ná Seymie/ fol: 297.

Roki ziemskie y Grodzkie we wszelkiej Koronie áz po dwu Tiedzielách po dokoná-
zeniu Seymu Wálnego á nieścisley sadzone być mają/ Const: 1589. fol: 525. Tit:
Sady.

ARTYKUŁ XLVIII.

Ktoremby sie działy iakie krzywdy od vrzednikow, slug, boiar, y poddanych czyichkolwiek.

Strawuiem / a iesliby komu od czyichkolwiek vrzednikow / slug / 1
 boiar / y poddanych iakie krzywdy / škody w rzeczach potocznych /
 kromia zabrania gruntow działy sie / tedy ma strona žalobna wziac
 od Pisarza Ziemskego pozwy / w ktorych opisawszy wszystkie žalob
 be swoje / tego dokladac / aby iemu z tym obwinionym rok prawu zlozyl / y
 sprawiedliwosc uczynil. A gdzieby roku zlozyc y sprawiedliwosci uczyn
 nic niechcial / aby za temiz pozwy tu prawu sam stal / y tych na kogo žaloba
 idzie / v prawa postawil / a to w tych rzeczach ktore Ziemskiemu sadowi na
 leza / od ziemstwa / a co Grodzkiemu sadowi / to takze z Grodu pozwy ta
 kowe brane byc maia / y z takimi kazdemi pozwy ma vkrzywdzony iachac
 abo slacz wożnym do tego Pána / od cziego vrzednika / boiar / slug / y ludzi /
 krzywdy komu sie dziać beda / sprawiedliwosci prosiac : A krzywdy y škod
 swych rejestrowac ma / zwlaszcza iesliby na samym pozwie mianowicie nie
 dolozył. A gdzieby samych Pánow w tych imionach ich z ktorych sie krzy
 wda dzieie / nie bylo / tedy do vrzednikow ich / aby oni na slug / boiar / y ludzi
 Pána swego sprawiedliwosc czynili. ¶ A gdzieby wożnego z takim poz
 wem w dwor nie puszczo / abo pusciwszy w dwor / Pan sam / abo vrze
 dnik / abo ciwon / nieokazaliby sie wożnemu / tedy on pozew ma byc przez
 wożnego pokladan na imieniu tym / z ktorego sie krzywda dzieie (tym po
 rzadkiem / iako o pokladaniu pozwow jest dolożono.) A rok prawu za
 takimi pozwy nie ma byc dalszy od nich pokladan / iedno cztery niedziele od
 podania abo polozenia tego pozwu / y na tymze imieniu gdzie bedzie pozew
 polożon / sprawiedliwosc czyniona byc ma. ¶ Jesliby tez strona ta kto
 ra takim pozvem obniesiona bedzie / chciala czynic sprawiedliwosc stro
 nie / y bliżej niż za cztery niedziele / ma przez wożnego listem swym otwo
 rzonym strone obelac / vperwiaiac go w tym / iz mu chce sprawiedliwosc
 uczynic wedle onego pozwu. Wszakze nie bliżej / tylko za dwie niedzieli
 przed onym rokiem to obelanie czyniono byc ma. A bedzieli kto za takim
 pozvem sprawiedliwosc na imieniu swym sam Pan abo iego vrzednik czy
 nil : tedy tego sadu swego ma stronie swej list swoj sadowy pod pieczęcia
 swa / y pod pieczęciami ludzi stronnych y wożnego / ktorzyby na tym prawie
 byli / tegoz dnia a nadaley do zaiutrze po skonczeniu prawa / dac. A gdzie
 by listu sadowego kto nie dal / abo chociazyby y dal / a strona niechcialaby w
 on czas zarazem na tym sadzie abo y lisie sadowym przestac / mieniac sobie
 vblizenie w sadzie abo w pisaniu listu sadowego / tedy wożny ktory na ta
 kim prawie bedzie / ma to do Asiag zeznac / iak sie to prawo toczylo / y tym
 sie strona powodowa v prawa podpisac ma. ¶ A iesliby iako Pán / 4
 wie sami tak y vrzednicy ich oczywiscie bedac tak v pomnieni roku prawu
 zlozyc / y sprawiedliwosci uczynic niechcieli / tedy za onymze pozvem porwi
 nien bedzie na rokach stanowic sie / y w tym sie vsprawiedliwic. A iesliby
 zaoznie

- zacznie ten pozew na imieniu położon był / tedy strona żalobna ma od po-
łożenia pozwu za cztery niedziele chociażby y rok nie był złożon do tego imie-
nia ku dowodzeniu sobie sprawiedliwości iachac / albo tego z moca od sie-
bie ku prawu stać. ¶ ^a Jesliżby ten Pan albo urzednik / ciwoniego / na
5 ten rok sprawiedliwości nie uczynił / tedy strona pozwana ma o rzeczy sado-
wi ziemskiemu należace y ziemskiego sadu : a o rzeczy przysluchaiace na
sad Grodzki / urzedu Grodzkiego stanowic / y tych komu od tego krzywdy
beda sie dziać postawic. A wszakże w niebytności tego samego Pana z
czyiego imienia krzywdą sie dzieie / w tym imieniu nie ma go strona żalobna
nigdzie indziej szukać / ale na tym imieniu z ktorego sie krzywdą dzieie / po-
zwy takowe položyc ma. A urząd przed ktory sie to przytoczy / bedzie po-
winien miedzy nimi tego doyrzec y sprawiedliwość uczynic. A gdzieby
pозwany sam albo przez vmocowanego swego stać / y tych urzednikow / bo-
iar / slug / y ludzi swych komu by winą była dana postawic niechcial / tedy
sad powinien ku takowym nieposluszny zachowac sie wedle tego Statutu.
- 6 ¶ ^b A iesliby ten Pan y ktokolwiek sam / albo urzednicy ich rok prawu zlo-
zyli / y na tym Roku złożonym albo też za zaczynym położeniem pozwu na
Roku we czterech niedzielach przypadłym wyżej tu mianowanym sprawie-
dliwości według prawa y tego Statutu nie uczynili / albo y uczyniwszy
sprawiedliwość a odprawy rzeczy sadzoney na winnym niewdziakali / tedy
takowego Pana y slug / urząd Náš przed ktory sie to przytoczy w tym sa-
dziec ma. A on temu / komu obiecawszy sprawiedliwość uczynic na roku
od niego złożonym / także y na roku we czterech niedzielach po położeniu po-
zwu przypadłym sprawiedliwości wedle prawa nie uczynił / albo odprawy
sadu swego nie uczynił / powinien bedzie zarazem y sadu / pierwey niż w pra-
wo wstapi / rubl groszy stronie żalobney zapłacić / pod takowa moca y po-
winnością / iako wyżej o winach niestannych iest opisano. A wszakże / ie-
sliby sie to pokazalo na prawie / iz ten Pan czynił onemu sprawiedliwość
slusna / ale on iey w porzem swym nie przyial / y na niey nie przestawal / y o to
go do sadu przyciagnal / tedy tego rubla groszy placić nie powinien bedzie /
ale iefze ten w porny sam ten rubl onemu tuż zarazem y sadu zapłacić ma /
a dokonczenie tey sprawy samey / o co miedzy niemi idzie / tamże zarazem
- 7 przez urząd náš rozsadkiem prawnym sstać sie ma. ¶ A gdzieby Pan
tego imienia sam / albo iego urzednik / badz przy prośeniu prawa / za takow-
wemi pozwami / albo na tym roku wyżej mianowanym prawu przypadłym /
to iest / od położenia pozwu we czterech niedzielach / urzednika / slugi / albo
poddanego swego wyrzekł sie / tedy wolno bedzie stronie powodowey s-
dnika swego wskeć sie imać / y do urzedu sadowego bliźszego przyciagnac
wszy / z nimi / iesliby nie osiadly / pod nami Gospodarem był / prawem sie
- 8 obchodzić / a Pan go bronitć nie ma. ¶ A iesliby kto wyrzekł sie urzedni-
ka / slug / boiar albo poddanych swoich / a przed sie takowych obwinionych
w dworze albo na imieniu swym przechowywał / a toby na niego bylo s-
snie y prawa przewiedziono / takowy wszystkie s-
ody w pozwie opisane /
za dowodem strony żalobney / sam placić winien bedzie / a to sie ma rozu-
mieć o rzeczach mniejszych a nie krownych. A w rzeczach krownych / ie-
sliby

śliby obwinionym było o gárdło / tedy urząd ma się około tego zachować wedle Artykułom w tym Statucie postanowionych y niżej opisanych.

¶ Gdzieby się też to trąfiło / żeby kto za obniesieniem pozwu / z urzędni- 9
ka / slug / boiar / albo poddanych swoich sprawiedliwości uczynić komu nie-
chciał / a tenby / albo ci obwinieni w takiej krzywdzie albo błodzie po żalo-
żeniu pozwu / pierwey niżli żalobnik sprawiedliwości sobie w sadu naszego
z panem ich / y z nimi dowiedzie / pomarli / ° y toby przez powodowa stro-
ne słusznym dowodem było okazano y dowiedziono / że pierwey za żywota
tych winnych prawa prośono / tedy ten Pan sam / za dowodem żalobney
strony / na rzecz same wedle prawa uczynionym / będzie iey winien o to / o co
żałoba idzie / sam w prawa odkazywać / y z prawa co będzie skazano / sam
zapłacić y nagrodzić / a sobie na majątności onych winowatych tego pa-
trzać. A wszakże winnych rzeczach / gdzie nie idzie o krzywdę od urzędni-
kow / slug / boiar / y poddanych / wedle tego artykułu uczyniona. ¶ W in- 10
że ważnięsze rzeczy / o imiona y o grunty / mają być listy wpominálne da-
wane od sadu ziemskiego pod pieczęcią Sędziow Ziemskich.

a W Koronie o rzeczy potoczne / Pan z slugi nieosiądnego sprawiedliwość czynić
powiniem / a osiędłych o zły uczynek w Sadzie y prawie tego / a nie Pana patrząc
ma / Zyg: w Krak: 1532. H. P. 358.

a O Slugi w Ksiomskim Wolyn: y Bracławsk: Woiewodztwie forum Gród pe-
remptorie, także y Urzędem Mlejskim którzyby nie czynili sprawiedliwości o zbiegi/
Const: 1578. Const: 337. Tit: O Slugach.

b W Koronie sluga jeśli gwałt uczyni / a w Pana zapowiedziany będzie / Pan z nie-
go sprawiedliwość czynić albo sam zań odpowiadać ma / Jan Olbr: w Piotr: 1496.
H. P. 357.

c W Koronie jeśli by po zapowiedzi wcieli / Pan samotrzeć ma się odprysiadz / i
nie za tego wiadomością / wola / zezwoleniem / rozkazaniem / sluga ten uczynek
popelnil / Jan Olbr: w Piotr: 1496. H. P. 357.

A R T Y K U L X L I X.

O tym jeśli by się komu krzywdą stała od czyiey żony, albo
synow, albo dziewczek.

¶ Stawuimy / a jeśli by się komu stała iaka krzywdą w gwałciech /
nאיזדách / boiach / ranach / zaboystwie / grabieżach / y w inszych iak-
kich rzeczach od żony czyiey / albo też od syna / tak tego któryby wsta-
wicznie domą przy oycu mieszkał / iako y od tego / który chociaż ko-
muślużac / a na czas do domu oycowskiego przyjechał / y pod onym cza-
sem mieszkania swego / na imieniu oycowskim / albo przy matce na iey imieniu
własnym / albo wianownym mieszkając / a komu bądź w domu oycowskim /
matczynym / albo też z tego domu albo imienia oycowskiego / matczynego /
na dom / na stoło albo na grunt nאיזחawsy / albo też na drodze krzywdę al-
bo błodę iaka uczynił. Tedy w krzywdzonym ma w tego w czyim albo z czyiego
imienia to mu się stanie / sprawiedliwości z tego za listem wpominálnym w
urzędowym (według Artykułu wyższego czterdziestego osmego) prosić.
A ktoby sprawiedliwości według prawa uczynić niechciał / ten będąc o to
do sadu naleznego / iako y o slugach y ludziach wyżej opisano / pozwany / wi-
nien

nien będzie sam stać/ y dowiedzieli żatobnik tego słusnym dowodem / ábo przysięga/ że sie to iemu z iego imienia ábo w domu iego/ od żony/ ábo syná iegó stáło/ á on żony ábo syná zá pozwy ku rozsadku wrzędowemu nie postáwi/ to on sam winien będzie zá żone/ y zá syná tákowého gwałt / náwiasłi / y škody wšytkie stronie powodowey plácić. A iesliby mąż osiadłości swey nie miał / á żonáby miała imienie od niego wianowane / ábo swoje własne / tedy to co zá iey wine z práwá będzie skazano / ná ieyże imieniu bądź wiano-
 2 wnym/ ábo własnym odpráwiono być ma. ¶ A gdzieby šło o rzecz krowá/ wa/ zá co gárdlem kársa / á pozwányby obwinionych w tym przed wrzędem ku práwu nie stáwił/ mieniac iákoby nie miał ich vsiebie mieć/ tedy tákoway ma sie od te'od przysięga/ że to co sie żatobney stronie krzywdy iáké stály/ tedy sie to stáło bez wiadomości/ rády y pozwolenia iego sáмого/ tákże y ná tym iž on tych obwinionych času prośenia práwá zá listem vpominálnym v sie-
 3 bie w domu nie miał/ y nie zá wiadomością iego/ o takim ich vczynku / y bez pomocy y rády iego z domu iego zniknáli/ áni o nich wie/ á po tákowym odo przysiężeniu / sam od gárdlá / y wšytkiego o co obžálowan / wolen będzie. A powodowey stronie wolno będzie tych obwinionych / gđże može / by w nadálšym czasie pościgác / y práwem ich wedlug ich vzynku pokonywác. ¶ Tá kże sie ma rozumieć y o corce/ pánnie/ y wdowie/ žeciú y wnuku/ v ká-
 3 ždym powinowátym nieosiádłym/ ktorzyby mieszkáiac przy rodžicách swo-
 ich/ komu w sásiedztwie krzywdę iáká vczynili/ tedy takimže obyčájem z nie-
 mi spráwiedliwosti dowodzić. Jesližby pozwány w tákiej rzeczy bez przy-
 czyn práwnych nie stál / przeciw tákowemu vrząd ma skazánie czynic wes-
 dług tego práwá pospolitego y wážnošti roku.

^a Otec zá syná/ Syn zá Orcá/ brát zá brátá/ áni zá žádného powinného nie má byé kárány/ Káz. w Wislicy, 1368 H. P. 555.

ARTYKVL L.

Ktoby máiac imienie zastáwne ábo z práwá w przeżytku po-
 dáne w sásiedztwie komu gwałt ábo szkodę vczynil.

1 **S**stawuiem / Gđzieby kto máiac od kogo imienie sobie w sumie
 pieniedzy zástáwione/ ábo z práwá od vrzedu w przeżytku podá-
 ne/ komu inšemu w sásiedztwie / z osoby iego sáмого / ábo slug
 iego/ ták w gwałciech/ boiách/ grábiežu / iákó tež odieciem y przy-
 wláśženiem sobie do tákowého imienia tákich gruntow ábo pożytkow / y
 w inšych iákich rzeczách škodę z tego imienia vczynil/ tedy vkrzywdzony tá-
 kowe škody ošwiádczywšy y opowiedziawšy / vrzędownie má z wieczno-
 šci sáмого dziedžicá tego imienia / á zástáwniká z sumy iego / obudwu ies-
 dnym pozvem pozwać/ wypisawšy w pozwie krzywdę swoję w czym sie mu
 od tego zástáwniká ábo w przeżytku dziedžacego / z tego imienia dziedž be-
 dzie/ žeby sám z tym zástáwnikiem ábo w przeżytku dziedžacym stánal / y ie-
 mu sie vspráwiedliwił. A te pozwy ná tymže imieniu pokládáne być máia /
 ktory pozew dziedžacy tákowého imienia powinien będzie dziedžicowi one-
 go imienia oznáymić/ y z nim spolnie do práwá sie stánowić y w odkázie być.
 Vrząd

A urząd będzie mocen za przewiedzeniem prawnym odprawe na tymże imieniu z ktorego sie przywoda dział/ wezynic. ¶ Wszakże za przywody y 2
 szkody od samey osoby dzierzacego abo slug iego poczynionych y z prawá
 skazanych/ dziedzic onego imienia placić nie będzie powinien / lecz tenże dzie-
 rzacy placić ma. A chociażyby w przywodzi onemu na tym imieniu odprawa z
 urzędu była dana/ tedy przy wykupieniu onego imienia dziedzic dzierzace-
 mu/ odkładając iego sumę pieniadzy takowa sumę za występki iego abo
 slug iego przysadzona/ z sumy iego wytracić wolen będzie. A gdzieby z ur-
 zędu wieść sumą nad sumę tego zastawnika skazana była/ tedy to nie na
 tym imieniu o onego dziedzica / ale na osobie zastawnika odprawiono być
 ma. ¶ Po temuz/ gdzieby sie od boiar y poddanych takowego imienia/ iako 3
 sie wyższy pomienilo / komu w sąsiedztwie w czymkolwiek iakie przywody
 działy/ tedy w przywodzi otrzymawszy list wspominalny o wezynienie spra-
 wiedliwości od sadu należnego ma onego dzierzacego urzędownie / iako o
 tym nauka w Artykule czterdziestym osmym tegoż Rozdziału iest opisana /
 obnieść. ¶ A gdyby dzierzacy za listem wspominalnym sprawiedliwości 4
 wezynic niechciał/ tedy y w takowej przyrodzie w przywodzi dziedzica y za-
 stawnika onego imienia pozwać ma/ żeby sam z tym dzierzacym stanął/ y
 tych boiar y ludzi/ od kogo sie przywoda dziać będzie / postawił / y dalej na
 nich sprawiedliwości dowodzić ma / iako w tymże Artykule czterdziestym
 osmym tegoż Rozdziału o używanie sprawiedliwości opisano. ¶ Lecz 5
 za przywody y szkody od boiar y poddanych takowego imienia poczynionych
 y z prawá skazanych dzierzacemu onego imienia dziedzic sumy iego przy wy-
 kupieniu nie wytracać nie ma/ ale na winnych boiárach y poddanych tego
 sobie patrzeć będzie. A chociażyby kto nie tylko dziedziczne imienie/ ale do ży-
 wotne/ zastawne/ y iakimkolwiek prawem dzierzace komu infemu zastawił
 tedy takinże obyczajem w przywodach z takiego imienia wezynionych sadzo-
 no y rozprawowano być ma.

A R T Y K U L I.

Ktoby miał od kogo imienie, arendę w sąsiedztwie komu
 gwałt abo szkodę wezynił.

Rozd. 5.
 Art. 50.

Stawuemy/ Gdzieby kto miał od kogo imienie sobie arendo-
 wane komu inemu w sąsiedztwie z osoby iego samego/ abo slug
 iego / tak w gwałciech / boiách / grabieżach / iako też y odieciem y
 przywłaszczeniem sobie do takowego imienia / iakich gruntow
 abo pożytkow / y w innych iakich rzeczach szkodę wezynił/ tedy w przywodzi
 ny takowe szkody oświadczywszy y opowiedziawszy urzędownie/ ma z wie-
 czności samego Pána tego imienia pozwać wypisawszy w pozwie przywoda
 swoje / w czym sie mu od tego Arendarza z tego imienia dziać będzie / żeby
 sam z tym arendarzem stał / y temu sie vsprawiedliwił. A te pozwy na tym-
 że imieniu pokładane być mają / ktory pozew dzierzacy takowego imienia
 winien będzie Pána onego imienia/ ktory mu go arendował/ oznaczyć / y z
 nim spólnie do prawá stanowić sie/ y w odkładzie być. A urząd będzie mocen
 za prze-

- za przewiedzieniem prawnym odprawy na tymże imieniu z którego sie krzywda działa/ uczynić. A Pan onego imienia / tey sumy skazaney na arendarzu swym patrzeć będzie / a odprawy przedowej sprzeciwienia żadney czynić nie ma. ¶ Potemuż gdzieby sie od boiar y poddanych takowego imienia / iako sie wyżej pomienilo/ komu w sasiedztwie w czynkolwiek iakie krzywdy działy: Tedy wkrzywdzony otrzymawszy listy w pominálny o uczynienie sprawiedliwości od sadu należnego/ ma onegoż Pana przedownic/ iako w tym nauka w Artykule wyższym pięćdziesiątym tegoż Rozdziału jest opisana/ obnieść. ¶ A gdyby on Pan albo arendarz za listem w pominálnym sprawiedliwości uczynić niechciał. Tedy y w takowej krzywdzie wkrzywdzony tegoż dziedzica onego imienia pozwać ma / iżby sam stał/ y tych Boiar / ludzi / od kogo sie krzywda działać będzie / postawił / y daley na nich sprawiedliwości dowodzić ma iako w Artykule czterdziestym osimym tego Rozdziału czwartego o używanie sprawiedliwości jest opisano.

ARTYKUŁ LII.

O przyjeżdżaniu stron na roki Ziemskie, y roczki Grodzkie, także na sąd Podkomorzego y Komisarzki, bez wielkiej zgraje y o rozdawaniu gospod.

- 1 Nie ktore stany ludzkie mozni zwykli przyjeżdżać do sadow y wrzeszadow. Naśwch wielkimi pocztami slug y przyjaciel swych za czym też wiele rożnie rozruchy y swowolenstwa między ludźmi dzieja sie / a wboższym ludzkom y o gospody y o pokoy przed takimi trudno bywa. Przetoż wstawiamy y tak mieć chcemy / aby na roki Ziemskie y roczki Grodzkie / także y do sadow Podkomorskich y Komisarzskich / nikt / iakiegożkolwiek stanu y dostojenstwa z wielkimi niepotrzebnymi pocztami slug y przyjaciel swych / także zbrojno y z háydukami albo draby nie przyjeżdżał / iedno w poczcie miernym / skromnym / takiey sprawie używaniu sprawiedliwości swietey przystoynym y potrzebnym. A Panowie Kádá Násza beda moc slug z soba mieć według ważności dostojenstwa y potrzeby swey. ¶ A gospody na rokach ziemskich y roczkach Grodzkich wrząd Grodzki ma y powinien będzie rozdawać. Wszakże pierwey wrząd sadow Ziemski / Sedziego / Podsedka / y Písarza gospodami do bremini ktore oni sobie obiora / o patrząwszy / y kte nu osoby dom przestrony gdzie na sady ech zasiadać mają / zapisac tam gdzie ieżze domu sadowego niemają / potym gospody inšym stanem wedle wważenia osob rozdawać.
- 2

Na Trybunale y inše Sady / żaden w wielkym Poczcie náđ pięćdziesiąt osob / inkludując w to przyjaciel slug y Czeladz wszelaka / sub pena 1000. Marc. in eodem Iudicio ex Termino tacto perfoluen: Co sie y na same Deputaty ściaga / Const. 1616. fol. 3. Tir: O Przyjeżdżaniu.

A ktoby zbebnami / choragwiami / in armis przywładchawszy infidias seditionem, albo violentionem czynił / pena perpetua banitionis ma być karany / ibidem.

- Stároostowie y ich Wrząd Grodzki na Seymikach y Sadach gospody rozdawać ma / málacy wzglad na dostojenstwa y osoby / 1565. Rozdawanie gospod / fol. 85.

W Koronie na Trybunale Marszałkowic / Deputacy nie mają w rozdawaniu gospod Stároostom trudności zadawać / ani rzegom wstaw czynić / 1598. O gospodach na Seymikach y Sadziech / fol. 704.

ARTYKUŁ LIII.

O porządku przychodzenia stron do sądu na wrzędziech
naszych Ziemskich y Grodzkich.

Głac My Gospodár to mieć/ aby na Wrzędziech Naszych Gospo-
dárstich v sadu Ziemskiego y Grodzkiego porządek y skromność
z wieczności przystoyna zachowana była. Ostawuemy/ iż każ-
da osoba iakiegożkolwiek stanu y dostolenstwa/ do tego domu
albo izby/ gdzie na sądziech wrzedy Nasze Ziemskie albo Grodzkie zasiadają/
nie ma przed sąd przychodzić y wpornie się ciśnieć/ aż kogo z Reiestru do
sprawy zawołają/ y to nie żadna ciżba ludzi do tej izby sądowej wchodzić
ma/ tylko nawisecy samo osm/ to jest/ sam z prokurátorem/ a z sześciu przy-
jaciół słachćcami. Wszakże iesliby kłká wezestników wedle pozwu do
iedney rzeczy y sprawy teyże należało/ tedy y ci wniesć mają/ a ci wszyscy w-
czestnicy tylko iednego prokurátora y sześciu słachćców mieć mogą. ¶ A
iesliby ktory wporny nie będąc do sprawy zawołany/ albo nie mając sprawy
do tej izby sądowej wstąpił/ a będąc od wrzedu napomniany/ wynieść nie-
chciał/ albo w tym domu sądowym wołanie czynił/ takowy każdy ma być
wina dwunasta kop grochy Litewskich karan/ ktora zarazem/ pod taką
drugą winą nie zchodząc z prawą/ sądowi temu zapłacić powinien będzie
a zapłaciwszy/ przed się wien wynieść. A ktoby temu był przeciwny/ a za ska-
żaniem wrzedowym tej winy/ y za napomnieniem o zapłacie iey do trzech
razów/ y zapłacić iey niechciał/ y b od sądu wpornie odstąpił/ na takiego
imieniu ta winą sowito ma być zarazem bez składania roku/ przez tenże w-
rząd przed ktorym się to sstańcie/ odprawiona/ postępując w tym dalej prze-
ciwko nieposłusznemu/ a wpornego według Artykułów o odprawach rze-
cy sądzonych w tym Rozdziale niżej opisanych. ¶ A iesliby czyj sluga
albo kto inny nie siadłby w te wino popadł/ takowy ma być na wrzędzie Nas-
zym w zamku albo dworze/ w więzieniu zadržany poiki te wino zapłaci/ a
nie badzieli miał czym zapłacić/ tedy miasto placey dwanaście niedziel ma
w więzieniu siedzieć. A Pan każdy slugi ani przyjaciela swego po prawie
y szazaniu gwałtem w tym bronić/ y wrzedowi w wykonaniu tej winy
przeciwić się nie ma/ pod zapłatą przez samego tego takiegoż winy zwyż opi-
saney. ¶ A iż stronie pozwolono z sześciu słachćcami przychodzić do
sądu/ z tej przyczyny/ gdzieby się stronie ubliżenie od wrzdu działo/ albo cze-
go w kontrowersiey y w dekrećis nie dołożyli/ aby utrzymozony przy ze-
znaniu możnego/ świadectwem tych sześciu słachćców y przysięga swa
sprawy swej dowodził/ a wrząd możnego do przysłuchania sprawy y opo-
wiedania wśelakiego y przeciwo sobie samemu nie ma stronie bronić.
A chociażby możnego przeciwo sobie nie przydali/ tedy iuż stronę przy ze-
znaniu tych słachćców przysięga swa wrząd przekona/ ku podniesieniu
y znnowu słuchaniu tej sprawy z stronę/ v tego sądu/ do ktorego będzie we-
dle prawá pozwana/ y gdzie takowy niesłuszny wstaz sadu pierwszego be-
dzie vżnan. Wszakże on pierwszy wrząd od ktorego się taka omyłka ssta-
nie/

nie/ niużtey winy y przeciwnego mniemania nie ponieśie. Ale gđzie wo-
żny będzie przydan/ tām iuż stronie przysięgac nie będzie potrzebā.

a Ale tego porządkiem do Sadu przywołāia/ tego sādzić māia/ *Kaz. w Wslicy, 1568.
H. P. 456.*

W Koronie osoba kāzda/ ktora do Sadu Trybunalnego z Regestru zāwolāia/ sāmō-
czwart tylko z Prokuratorem wchodzie ma/ pod kārāntem sōwitości 14 grzyw: 1578.
Bēspieczēstwo Sadow y Serymkow/ fol: 329.

Do Trybunału Wołyńskiego y Brāclawskiego tākże 1589. Bēspieczność Sadow/
fol: 540.

b A iēsliby wporne odsiedl/ nā exequutia do Urzędu Grodzkiego ma byc odesłano/
tegoż Roku tāmże.

ARTYKUŁ LIV.

Iako strony v sādū zā pozwy zāchowāc się māia, ā sād āby
z głowy swey nie sādził.

- 1 **S**zbiegāiac temu/ āby nā vřzedziech Nāznych v sādū kāzdego żālo-
by y odpor porządnie bez swarow y niepotrzebnego zābāwienia
zwłoki sly/ tāk vstāwuiemy. Iż naprzod stronā powodowa nie
czyniac słowy żāloby/ āle māsto żāloby ma dāc nā prāwie pozew
czytāc/ y pozwu swego słusnym dowodem podpierāc. A stronā pozwāna
ma nā ten pozew iāko nā żālobe odkāzywāc y sprāwowāc się/ w którym
sporze iēsliby stronā powodowa co przeciwnego sobie vstykālā/ nā coby
rozmyślenia potrzebowālā/ tedy sād nā odstāpienie y porādę z iey przysia-
cioly ma iey dopuścić nadāley nā iedne godzinę. a A bēdzieli y powtore tāk
stronā vřczenia czāsū nā porādę prosić/ tego sād iey y powtore bronic nie
ma tākże nā iedne godzinę. ¶ Po temuż y obżālowāney stronie po dwā
2 troć iednego dnia tylko/ iāko y powodowey stronie rozmyślānia nā czās
nie ma sād bronic. a A gdy iuż z obu stron sprāwy swe przed sādem wypo-
wiedza/ ā sād Ziēmski ābo Grodzki potrzebowālby sāmī sobie w tym roz-
myślānia/ tedy māia pierwey stronā pōmnieć/ āby wřytko/ coby nā prā-
wie pōkłādāc y okāzowāc/ ābo mowić mieli/ vczynili. A wiecey tych swa-
row y odwōł sād nie ma dopuścić. A gdy iuż to wřytko vczynia/ ā Pi-
sarz to spięże/ tedy iuż nā to strony nie wiecey przykłādāc nie beda moc/ āni
sād tego przyjmowāc y pisāc kāzāc nie ma/ āle sād ma się nāmysłāc/ iēsliby
tego dnia ābo y nāzāiutrz rozmyślic się nie mogli/ y do trzēciego dnia to so-
bie nā porādę y rozmyślenie wziāc może. b A trzēciego dnia iuż sād konie-
cznie skāzānie vczynie ma wedle żāloby y odporu stron/ nie nie przykłādā-
3 iac āni vymuiāc. ¶ c A w tym czāsie gdy się sād nāmysla/ strony iēsliby
chciāly to sobie wziāc nā vřgodę y iednānie/ tedy oni im tęg bronic nie māia.
A My Gospodār/ tākże sād głowny/ Woiewodowie/ Stārostowie y vř-
rzednicy nāsy/ d Sādzia/ Podsedek/ y sād zamkowy ābo dworny/ y niēt in-
sy/ nie z głowy y domysłu swego/ tākże y z wiādomości swey sādzić y
skāzowāc nie māia y nie beda moc/ tylko wedlug tego Stātutu y Artiku-
low w nim opisānych/ y wedlug mowienia y sporow v sādū obudwu stron.
4 ¶ A gđzieby czego w tym Stātucie nie dostāwāło/ tedy sād przychylāiac
T 2 sie

sie do bliższej sprawiedliwości/ według sumnienia swego y przykładem innych praw Chrześcijańskich to odprawować y sadzić ma.

- a W sprawach Szymowych/ etiam in crimine laesae Maiestatis, ma Sad obżalowania nemu Prokuratora przydać/ y dać spatium ad deliberandum do dni trzech/ Constit: 1588. fol: 455. Tit: De Crimine.
 - a Sedzia Powodowa strona y odporna pytać ma/ jeśli takie munimenta y dowody wielkie do sprawy maia przed skazaniem pokładali/ Zyg: m Piotr: 1523. H P. 459.
 - b Do trzeciego dnia Prokuratorowie Controwersie swoje dla świeżey pamięci Przeciwników oddawać maia/ 1569. W tym też sie dzieła trudności wielkie/ fol: 192.
 - c W Koronie o głowę wgadzać sie wolno/ ale nie o Wieszienie za głowę/ Ktora jest pena publica pod strasem karaniem/ 1588. O Niezoboycach y Strutiniach/ f: 463.
 - d Sprawy z Księg Statutow sadzone być maia/ Kazimi: 1454. H P. 438.
- Wykłady ani wywody żadne z prawa obcego nie maia być przyjmowane/ Constit: 1576. fol: 256, § Także obiecujemy.

A R T Y K U L LV.

O zastępowaniu v sądu iednemu za drugiego.

Rozd: 7.

Art: 23.

Z wstawuiem/ chcąc mieć/ aby tak było na wszystkie potomne czasy/ Iż gdyby kto tego drugiego/ o korałowiek rzecz potoczna/ albo iakikolwiek czynek y o występek (kromia imienia leżacego/ o czym na innych miejscach jest osobliwa nauka) v którego sadu zastąpił/ tedy ten już będzie powinien sam bez żadnych pozwow na tenże czas/ za tąż żaloba z sadu nie schodząc/ za niego odkazywać y vsprawiedliwić sie. A zastępowanie inakże być nie ma/ tylko oczywiście v sadu/ a nie przez listy y prokuratora. A wśakże gdy zastępca w jakim występku kogo zastępować będzie/ tedy urząd ten przed który sie to przytoczy/ przed zastępcą ma kazać wyegzaltować ten pozew/ y rzecz tę o co idzie dostatecznie przełożyć. A gdy już zastępca we wszystkich tym pozwanym zastąpi/ y Pisarz to zapíše/ tedy pozwany albo obżalowany od tego wolen. A powodowa strona będzie o to z tym zastępcą mówić/ y rzeczy swej na nim dowodzić. A listy/ wypisy y opowiedania/ wszystko to prawo/ y wywody/ które powodowa strona przeciw obżalowanej stronie w tym prawie miała/ ma przeciwko temu zastępcy iść y v prawa miejsce mieć/ tak iako y przeciw obżalowanej mu będzie rozumiano imię zastępcy za imię obżalowanego. A zastępca nie ma sobie do powiatu ani do sadu swego należacego/ ani do Pana swego iakiegokolwiek stanu głowiek będąc odkładać y brać. Ale powinien będzie sam albo przy sobie mając prokuratora tegoż czasu skoro zastąpi odkazywać y do końca vsprawiedliwić sie. ¶ A iesliby na zastępcy nieosiadłym w tym powiecie co skazono v prawach/ tedy żalobna strona/ wziawszy od tego urzędu list sądowy/ ma z nim iachać albo stać vmocowanego swego do onego urzędu/ onego powiatu/ gdzie ten zastępca osiadłość swoje w tym Państwie Naszym Wielk. Kieśl. Litew. ma. A on urząd drugiego powiatu według tego sadu urzędu onego/ ma mu odprawić wedle prawa pospolitego/ na onym zastępcy prawem przekonanym/ uczynić. A do okazania osiadłości takiego zastępcy w innym powiecie/ prawem słusznym/ albo świadectwem/ y przyznaniem przez list otworzony onego urzędu przysięgłego sadowego/

Roz. II.

Art: 67.

Roz. 4.

Art: 29.

2

3 nowego / w którym powiecie osiadłość będzie mienil / ma być w więzieniu
zadzierzan w tymże zamku albo dworze naszym sadowym gdzie sąd był / iessler
by rekoiemstwa słuźnego osiadłego w tym powiecie do okazania osiadło-
ści swey po sobie nie dal. A na okazanie osiadłości ma urząd temu zastę-
4 cy czasu słuźnego / iakoby mogli zieżdzić / użyć. ¶ Wszakże gdzieby zastę-
pca na gárdło był skazan / takowy tamże na tym urzędzie / do iego powiatu
nie odsyłać / karan być ma. A po odprawie głowščyżny albo innych škod
na nim skazanych / odesłano być ma do innego powiatu gdzie osiadłość ię
będzie. A któryby zastępcą zgoła nieosiadły w tym wšytkim Pánstwie
Wielk. Kieft. Lith. był v práwa w iakiey winie przekonan / ten zarazem na
tym urzędzie ma być karan y nie spuszczoń z urzedu / po ki skazaniu urzedowe-
4 mu we wšytkim dosyć uczyni. ¶ A iesliby sie to przydało / żeby obżalowa-
ny stánawšy v práwa zastępcę mienil / aleby tego zastępcę zarazem v práwa
stawić nie mogli / mianuąc go być chorym obłożną chorobą / tedy iemu ma
być dano na postanowienie zastępcę do drugich toków / pod takim obowią-
żkiem y warunkiem / iako o chorych wyżšey w tym Rozdziale iest opisano.
Wszakże na chorobie zastępcą powinien będzie przysiadz.

^a W Koronie zloczynca / gdy mianuje zastępcę / ze zly czynek swoy za roszkaniem
Pána albo Przelozonego swego popelnil / biorąc się na niego / takowe mianowanie
zastępcy nie ma mieć miejsca / gdyż się przeciw roszkaniu Bożemu / *Kaz. w Wslicy.*
1368 H. P. 493. A gdyby Pan towarzyszył / albo kto inny v Sadu tamże stánował siel y
powiedzial być taki czynek z roszkania swego stały / a odpowiadaby niechciał / pie-
wšy on obżalowany ma odkazywać / *Kaz. tenże. H. P. 494.*

A R T Y K V L LVI.

O zleceniu rzeczy, y o dawaniu mocy innym za siebie
v práwa mówić.

1 **S**tórwuemy ^a też / iż gdzieby się kto za pozwy albo na którym Ko- *Rozd. 4.*
tu przypadłym nie mógł na práwie stánować / tak za choroba / iako *Art. 61.*
y za innymi którymi przyczynami y potrzebami swymi tedy Proku-
ratorá albo vmocowanego swego może miásto siebie v práwa
mieć. A wszakże vmocowany albo Prokurator inakšy y inaczey wstáwion
y v práwa przyimowan być nie może / ážby mu ożywisto zlecił rzecz swoia
przed urzędem którymkolwiek w Kancellariey Nášey Gospodárstkiey / albo
przed urzędem Siemskim albo Grodzkim / y z tego urzedu wypis z Ksiąg
ma wziąć y ten prokuratorowi swemu dáć. A za takowym urzedownym
zleceniem mogą być prokuratorami y nieosiedli ludzie w tym Pánstwie W.
2 Kieftwie Litewskim. ¶ A ktoby za choroba swoia / albo przedáłość v
urzedu / zlecenia mocy na urzędzie zeznać nie mogli / takowy káždego stanu
człowiek ma rzecznikowi / albo vmocowanemu swojemu rzecz swoje ku mo-
wieniu v práwa zlecić listem swym otworzonym. Pánowie Kádá / dáć
takie listy vmocowane / tylko pod pieczęcia swa y z podpisem reki swey wła-
sney. A inše stany także dáć listy swoje pod pieczęcia y z podpisem reki
swey / a przy swey pieczęci / iesze pod iedną pieczęcia człowieká stronnego /
a kto piśać nie umie / ten przy swey pieczęci iesze dwuch śláhciców pieczęci
v takiego listu swego vmocowanego ma mieć / y w tym liście albo wypisie

urzędowym pomienionym rzecz o co idzie/ ostatek na pozew wskazać/ y moc na zysk y strate dołożyć. ¶ Wszakże za taką nie urzędową mocą vmocowani mają być osiadły w tym Państwie Naszym w W. K. Lit. pod Nami Gospodarem osiadłością słachecką/ y tak już takowi vmocowani w każdym go urzędu przyjmowani być mają/ y moc mieć beda/ tak do burzenia roku/ y pozwu/ iako y do mówienia w samej głównej rzeczy.

^a W Koronie w sprawach do zapisu/ do działu/ o wybić zspokojnego dzierżental do rzeczy osadzonej/ y o dziedzictwa Principal: stanawcy w Klag Grodzkich abo Ziemiach/ ożewisto moc ma zlecić Prokuratorowi 1616. C Pleni-potencyach. f. 7.

A R T Y K V L LVII.

Ktoby sam nie mógł abo nie umiał w prawa mówić, y o przy-daniu Prokuratora ludziom w bogim.

Stawuemy a też/ iesliby kto ożewisto w prawa stojać/ nie mo-¹gac/ abo nie umieiać sam mówić y rzeczy swej spratrować/ poru-²czył y stnie komu inemu drugiemu te rzeczy swoje mówić: Tedy sad za zleczeniem ystnym/ ma go za mocnego przyiać/ chocia y nie osiadłego. Wszakże/ gdzieby komu sło o gardło/ abo za zapisem takim/ kto-³rymby sie kto opisał/ nie zchodząc z prawa dośc czynić/ tedy takowa stro-¹na/ chocia y rzecz komu zleci insemu/ przecie od sadu odchodzić nie ma do skończenia prawa. ¶ ^b Ktemu gdzieby kto nie mogac y nie umieiać sam² mówić/ y rzeczy swej w sadu sprawować/ a przez wbostwo/ y niedostatek³ swoj/ sam sobie Prokuratora sposobić nie mógł/ iako wdowy y sieroty/ a prosiłiby urzędno o Prokuratora/ tedy urząd ma takowemu Prokuratora dárno przydawac/ y kazać od nich w prawa mówić/ a Prokurator ma w tym urzędzie być posłuszen. ¶ A iesliby Prokurator urzędzie w tym posłu-³zen być nie chciał/ takowemu Prokuratorowi y od inych osób w tego sadu mówienie nie ma być dopuszczono. A w obrażeniu Maiestatu Naszego/ y My Gospodar obiecuiem Prokuratorom stronie obronionej dawac/ pote-¹muż y ludziom w bogim y niedostatecznym. Także sie y sad główny przecie-²wo ludziom w bogim zachować ma.

^a Kto chce może użyć do swej sprawy Prokuratora/ Káz: w Wslicy, 1368. H.P. 443. Prokurator do sprawy ma być każdemu przydany/ etiam in Crimine lasz Maiestatu na Seymie Const. 1588. fol: 455. Tit: de Crimine.

^b Nieumieletnym y w bogim/ Prokurator ma być przydany/ Káz: w Niebowey, 1454. H.P. 443. Białym głowom przydany być ma/ Káz: w Wslicy, 1368. H.P. 444.

A R T Y K V L LVIII.

O Prokuratorzech, iakie osoby, y gdzie nie mają nimi być.

Stawuemy a też/ iż Prokuratorami te osoby niżej opisane być nie¹ mają/ to iest/ Sedzia/ Podsedek/ y Pisarz Ziemi/ także y urząd Gro-²dzki/ a to w tych powieciach y przy tych sadych gdzie sa sami urzednikami. Wszakże w swoich własnych rzeczach/ y w tych powieciach mogą mówić y³ sprawiedliwości sobie dowodzić. A w powieciach y sadych innych gdzie nie sa urzednikami te osoby wzwyż mienione/ gdzieby sie komu z potrzeby¹ träs

trąsilo/ y od tego inzego z przyiacioli swoich mówić mogą/ á takowi za pro-
 2 kulatory być niemają. ¶ Nie mogą też być Prokuratorami osoby du-
 chowne/ iedno także w swej własnej rzeczy każdemu z nich wolno będzie w
 prawa mówić.

a Pisarz y Podpisel/ w tego Sądni w którego śledzi na Wziedzie prokurować nie mo-
 go/ Zyg: w Piotr: 1550. Przestrzegając trudności/ fol: 7.

b Duchowny ani Pisarzem ani Podpislem ani Prokuratorem być nie może/ Zyg:
 w Piotr: 1538. H. P. 399. Tylko w swej własnej sprawie/ tamże H. P. 444.

ARTYKUŁ LIX.

O karaniu fałszywych á podstępnych Prokuratorow y k te-
 mu, iż wolno stronie Prokuratora swego w prawa podpirać, y
 samemu mówić, y drugiego Prokuratora na jego
 miejsce ustanowić.

- 1 Stawiamy/ a iż gdyby który Prokurator podiawşy sie komu
 rzeczy jego mówić y sprawować/ á wywiedziawşy sie na nim tej
 sprawy/ y listy jego ogladawşy/ y wydał go w tym stronie przeci-
 wney/ ábo do tej strony przeciwney przystał/ y od niej zaś na prze-
 ciwko temu/ komu sie pierwey obiecał y podiał/ rzecz mówił/ tedy takowe-
 mu nie ma być w prawa mówienie dopuższono. Ktemu/ iesliby ktokol-
 wiek chcac komu ku szkodzie uczynić/ á Prokuratorem sie ustanowił/ y list
 od niego vmocowany sprawił/ á tego by mu stroną nie poruczyłá/ y zátym
 2 coby komu utrácił/ takowy sąd nie ma być trzyman. ¶ Tak też Prokura-
 tor/ uczyniawşy sie na którym roku chorým/ á stałby na drugim roku y przy-
 siadł niechciał/ według artykułu szesćdziesiatyego/ niżej w tymże Rozdziale
 opisanego/ tedy za takowe postępli tacy Prokuratorowie/ gdyby to na
 nich iawnym słusnym dowodem przewiedziono było/ gárdlem karani być
 3 mają. ¶ A gdzieby też Prokurator podiawşy sie komu rzeczy mówić/
 á potym temu dosyć nieuczynił/ ábo vmyslnie ku szkodzie komu co w prawa
 niedbálstwem swym wpuścił/ tedy za to na więzienie słáhećkie/ na cztery
 niedziele ma być szazan/ á szkoda stronie/ w czym ubliżenie uczynił/ pláćić
 ma. O co tamże zarazem/ gdzie sie to przyda/ bez pozwu stronie žalobliwej
 4 vsprawiedliwić sie powinien będzie. ¶ A ktoby też w prawa stóiac chciał
 odstąpić Prokuratora swego/ á sam swoje rzecz mówić/ ábo drugiemu Pro-
 kuratorowi zlecić/ to mu wolno dedzie.

3 niepilneto y niepietnego Prokuratora sprawiedliwosc od Sedziego ma być
 wzieniona/ tako z slugi/ chocby byl osiadly/ Zyg: Aug: w Piotr: 1548. H. P. 446.
 Prokuratorowie zli za fałs y oskutanie taka wina karani być mają/ gdy dostatec-
 czynym świadectwem beda przekonani/ ktora o nálezd domowy jest wyrażona/ Zyg:
 w Piotr: 1538. H. P. 445.

b Plenipotens conuictus fraudis contra suum Principalem na nárdle ma być karany/
 á sprawa in integram ma restitui/ Const: 1638. fol: 15. Tit: Omis znořentia.

ARTYKUŁ LX.

Przyczyny nieśtania Prokuratorow, iż to im y stronom
ich szkodzić nie będzie.

Rozd. 3
Art. 23

Eż wstawiem / Iż gdyby Prokurator przed rokiem prawą nie
mogac stronie swej o chorobie swej dać znać / iżby inşego ná iego
mieysce posłał / ábo iádac iuż ná drodze / ábo ná mieyscu będąc /
gdzie roki odpráwuia roznie mogli sie obłożna choroba / tak żeby
ná rok do sadu sam być nie mogli / tedy tak stronie tej czyie sprawę ná sie
wzjął w rzeczách tych / tak też y Prokuratorowi nie škodzić nie ma. **A**
chociażby drugie roki ostatnie / ábo rok záwity był / przecie tym nie trącić nie
będzie. **A** wszákże Prokurator w tej chorobie / skoro sie roznie może / ma
do vrzedu tego do ktorego byłá go strona z moca odpráwiłá / y też stronie
przeciwney dać znać. **A** obmogły sie / potym ná pierwszych rokách
ziemskich / ábo roczkách Grodzkich / przed ktorym sadem tá spráwa toczyć
sie będzie / ma przysiędz / iż spráwiedliwie zá obłożna choroba ná ten czas
stánowiąc sie niemogli / á nie ku zywloce spráwiedliwosci. **T**ak też słudzy
y posłáncy od Pánow / ktorychby do sadow ná roli posłánych / z iáką ob-
mowa práwna / w drodze ábo ná mieyscu sadowym choroba wielká oblo-
żna záślá. **T**akże sie będą zachowác powinni / iákó wyżej op sáno. **A** 2
wsákże iesliby Prokurator / ábo slugá posłániec tákow / o chorobie swej
dáwać wiedziéć / ábo y dáwşy vrzedowi ná pierwszych rokách wiedziéć / á
potym ná drugich rokách ná tymże vrzedzie przez strone swá postáwion
nie był / ábo też y stánawşy / przysiędz ná tym iż zá choroba ná pierwszych
rokách nie stánowił sie / vczynić nie chciał. **T**edy vrząd / ná pierwszych ro-
kách zá niedániem znać o chorobie / tak też ná drugich zá nieuczynieniem tá-
kiey przysięgi / ma stronie przeciwney skázánie vczynić według te^o Statutu.
A gdzie táka obmowa choroba prokuratorşka / ábo ktorego posłáncá stá-
nie sie v sadu ziemskiego / zá pozwy pierwszymi ná roku pierwszym niezá-
witym / á potym ná drugich rokách taki Prokurator ábo posłániec stáno-
wion nie będzie / ábo y stánawşy / nie przysięze / tedy tá strona zá one pier-
wsze roki ziemskie / nieśánnie / tak iákoby sam nie stál / záplácić / á stronie
swej przeciwney / iuż ná tych drugich rokách / iákó ná záwitym roku vsprá-
wiedliwiec sie będzie winien. **A** 3
bedzieli táka obmowa choroba vczy-
niona ná iákim roku záwitym / tak ziemskim iákó y Grodzkim / á ná dru-
gich rokách taki prokurator ábo posłániec nie stánie / ábo y stánawşy nie
przysięze / tedy tákova strona / zá ono pierwsze nieśánie swe ná roku záwi-
tym / rzecz o ktora pozew idzie / trącić ma bez żadnych dowodow strony
swej przeciwney. **A** 4
iesliby strona pozwána powiedziála / iż ten Pro-
kurator iego od niego posłány / przed tym rokiem / nie doiechawşy do tego
vrzedu / vináł / tedy sáma strona tákova / nie mogac iuż zá tym tego pro-
kuratorá swego ná drugim roku stánowiąc / ma ná tym sam przysiędz / iż
ten prokurator iego ná ten rok był od niego posłány / á on nie doiechawşy
do tego vrzedu vináł / y gdy ná tym przysięze / sad ma sie przeciw iemu we-
dlug

5 dług tego Artykułu zachować. ¶ A iesliby sáua strona pozwána ná drugim roku nie stala/ ábo stanałszy/ ná tym przysiadz nie chciała/ tedy iesliby o zawity rok było w tej rzeczy/ inż ná tym drugim roku wpada. A iesli nie o zawity rok/ tedy w niestánne wpada.

ARTYKUŁ LXI.

Czego Prokurator bez strony swey sprawować nie może.

1 **E**ż a wstawuemy/ iż Prokurator za mocą żadnych zapisów nowych y nijakiego wyznania ni od kogo nie ma v sadu czynić/ y pieniędzy za zapisami brąć/ y z nich kwitować/ nie mając przy sobie strony swey. A wśakże/ iesliby kto nie mogąc ábo nie pospiesiac do urzędu iáchac po pieniądze/ chciał przez kogo innego pieniądze te brąć y kwitować/ tedy inaczey nie ma ani może brąć/ tylko przez takowego Prokuratora/ ábo slugę swego/ ktemu by osobliwa ná to moc y poruczenie listem swoim/ podpisánym reka swa/ y pod pieczęcią swa dał/ ábo przed urzędem bliższym sadowym poruczył/ á wypisem tego urzędu moczonym go ná to mianowicie uczynił/ takowy moczny może pieniądze brąć/ y kwitować moc mieć będzie.

Rozd: 4.
Art: 66.

a Prokuratorowie zapisów nowych czynić/ z starych kwitować/ pieniądze brąć nie mogą/ oprócz bytności Principála/ Zyg: w Piotr: 151 l. H. P. 446.

ARTYKUŁ LXII.

Ktoby ná kogo przed prawem słowem, ábo ręką sięgnął, pchnął ábo ranił, ábo zabił.

1 **E**ż a wstawuemy/ gdyby kto iakiegokolwiek dostojenstwa y stanu bedąc/ á stojąc przed sadem/ odstąpiwszy rzeczy swey/ ieden ná drugi: g słowem sie nieuczciwym targnął. Tedy za to ma z nákazania tego sadu miásto winy siedzieć ná zamku bliższym šest niedziel. A iesliby pchnął/ ábo reka vderzył/ chociażby nie ranił/ tedy ma zapłacić stronie miásto náwiaszki gwałtu dwánaście rubli groszy/ á za winę nie má siedzieć šest niedziel. A iesli iáká sprawa v tego sadu mieć będzie/ ten ktory takowe wiezienie zasłuży/ tedy ma to wiezienie podiać po rozprawie swey rzeczy. Jesliżby kordá/ mieczá/ ábo szable/ y iakieykolwiek broń/ w obyczaj zwády dobył/ chociażby nie ranił/ reka traci/ á gdyby ranił/ tedy ni czym innym iedno gárdłem ma być karan/ y o taki uczynek każdy v rzad/ bądź Grodzki/ ábo ziemski/ przed ktorym sie to stánie/ takowego może ná gárdło wskazać. ¶ A iesliby kto kogo przed sadem zabił/ ten część y gárdło traci/ a głowoszyzná z umienia ábo maietności iego sowito ma być dzieciom ábo bliższym plácona. A takowego iawnego występcę/ przy goracym uczynku/ nie tylko rzad ten powinien imać kazać/ ále y wszyscy tam bedącym/ dla zawzięciagnienia takowego swowolenstwa/ iákó przeciwko wzruszycielowi pokoju pospolitego powstałszy/ przeciwko takowemu pomoc czynić wolno będzie. A gdzieby takowy zmocniłszy imać sie nie dał/ y od urzędu zszedł/ tedy przeciwko takowemu urzędowi náńże zachować

Rozd: 1.
Art: 14.

Rozd: 1.
Art: 9.

Rozd. 4. *Art. 63.* **U**chowac sie maia według Artykulu trzydziestego wtorego/ tegoż Rozdziału. **U**ważaże koby dał swowolnie przyczyna słowy y reka/ y poczetek wzy- 3
nił/ á tenby w obronie przymużony za iego poczatkiem broni dobył/ ranił/
ábo zabił/ takowy za dowodem słusznym iman być nie ma/ y takowey po-
kuty y karania nie powinien cierpieć. **A** koby też kolwiek raniłszy ábo
zabiłszy kogo przed sadem przez wciekl/ takowego za daniem Nam o tym
znać przez ten urząd Náš/ pod którym sie to stało/ mamy kazać Mandat
Náš dać/ á stanieli za Mandatem/ karac go według tego Artykulu. **A** ie-
śli za Mandatem nie stanie/ tedy go mamy kazać ze wszystkich Państw Náš-
nych wywołać wiecznym wywołaniem/ iakoby sie nigdy w granice Pań-
stwa Nášego nie wracał/ á rannemu nawiastá/ ábo zabitego głowoszyzná
z imienia iego płacona być ma. **U** Gdzieby też kto tak uporny był żeby 4
nie rozprawiał się w takowey rzeczy przez niachal/ ábo za strażaniem w
przedorzym więzieniu podiać y gwałtu wzwyż mianowanego stronie obel-
żoney zapłacić niechciał/ á urządby go nie mogli do więzienia przymusić/
á onby przez od urzędu odiachał/ dosyć temu w co popadł nie uczyniłszy/
tedy ten urząd przed którym sie to stało/ za takie iego nieposłuszeństwo/
ma stronie obrażoney gwałt ten sowito płacić kazać/ á sobie urząd winy
czterdzieści kop groby na imieniu iego zaráżem bez żadnych rokow/ odprá-
wić postępując dalej około tej odprawy według Artykulow o odprá-
wach rzeczy sadzonych opisanych.

U Jeśli kto Sadu nieczci/ ábo sie polozy na stole/ gdzie bywa sadzono/ trzy grzy-
winy winy płacić ma/ pod winy druga 14 grzywien *H. P. 452.*

U Kto Sady zgwałci/ taki takó gwałtownik pospolitego pokoju na gardle ma być ká-
ran. *A* jeśli wciecze/ dobra iego do starbu maia być zabrane/ *Zigm. w Krak. 1507.*
H. P. 454.

A jeśli z Królestwa wciecze/ ma być wywołany/ *Zyg. w Rydz. 1520 H. P. 451.*

*D*eklaracya bezpieczeństwa pospolitego/ koby na Urząd Grodzki Ziemi Podkomor.
Seymi w Kościolach gwałcił/ 1611. fol: 3. y na W. E. L.

*O*patrzenta bezpieczeństwa Sadow/ *Kolut. goz/ fol: 7. y na W. E. L.*

A R T Y K U L L X I I I .

O tym gdzie Woiewoda Stárosta, ábo Sedzia, Podsedek, y
Pisarz, tak zamkowy iako y ziemski urząd, ábo podkomorzy,
Komisarz, siedząc na sadzie, kogo fromocił, ábo się
na kogo ręką targnął.

Rozd. 1. *Art. 9.* *Rozd. 3.* *Art. 27.* **U**stawiem/ *U*z gdyby kto z tych wyżej mianowanych urze- 1
dników Nášych/ siedząc na sadzie kogo słowy nie wzięwemi fromo-
cił/ tedy ten taki urzędnik za dowodem iawnym słusznym/ ma na Zamku
Beśc niedziel siedzieć. **U** *A* iesliby który Woiewoda/ Stárosta/ ábo kto 2
ry z tych urzędnikow sadowych/ Grodzkich/ ábo też Sedzia/ Podsedek/ y
Pisarz ziemski/ ábo Podkomorzy/ ábo Komisarz sam/ gwałt miejscu Náš-
jemu Gospodárskiemu/ y sadowi/ uczynił/ á kogoby na sadzie ranił/ takó-
wy urzędnik gardło traci. *A* iesliby zabił/ takowy gardło y część traci/ á
nawiastá ábo głowoszyzná sowito z imienia iego ma być płacona. **U** *A* o 3
to

to wtrzywdzoney stronie / takowego urzędnika wolno będzie pozwać na rok zawity do Nasz Gospodara. Wszakże ktoby swowolnie dał urzędnikowi przyczynę słowy / y ręką się targnął / y początek uczynił: a ten urzędnik w obronie przymuśiony początkiem iego / broni dobył / ranił / albo zabił / taką słowem za słusznym wywodem / od tej winy y karania wolen będzie.

^a Deputat gdyby violentia komu uczynił / ex termino takto tak ma być sędzony y karany / iako priuatus, Const: 1616. fol: 3. Tit: O Przyjeżdżaniu.

Bezpieczeństwo Sadow woselących iako iest obwarowane / Pátrz Const: 1611. fol: 7. Tit: Bezpieczeństwo Sadow.

ARTYKUŁ LXIV.

Jeśliby kto na rok ziemskie, albo roczki Grodzkie w tym powiecie gdzie iest osiadłym, przyiachawszy a czasu odprawowania rokow kogo zranił, gwałt albo szkodę iaką uczynił.

M Aruiac a każdemu wolny y bezpieczny przystęp do sprawiedliwości. ^{Rozd: 1. Art: 2.} Jeśliby ktożkolwiek / bądź osiadły albo nieosiadły na rok ziemskie / albo Roczki Grodzkie w ten Powiat / gdzie sady będą / przyiachawszy y czasu tego poły roku wedle zamierzenia tego Statutu trwać będą / to iest / licząc ten czas przed zaczęciem rokom / za trzy dni / a po wywołaniu rokom przez trzy dni / tego bądź na drodze iadącego na rok / albo w mieście tym / gdzie się Sady odprawia / na vlicy / y gdziekolwiek potkawszy y przeiawszy / albo na gospodę y iakie stanowisko gwałtem naśledszy / samego albo sługę iego / y kogożkolwiek z takowych ranił albo zabił / bądź też tylko szkodę iaką uczynił / albo pochwałkę na zdrowie / albo pożogę uczynił. A wtrzywdzony tegoż czasu uciekłby się do sadu y to obżalował / tedy ten urząd / pod którego odprawowaniem spraw Sadowych to się stanie / ma obżalowanego woznym obestąć / aby on nie zieżdając onych rokom precz / przed onym sadem stanał / y w tym się stronie żalobney vsprawiedliwił / b który bez pozwow powinien będzie stanać / y tegoż czasu na tychże rokach vsprawiedliwić się. A strona żalobna takiemu obwinionemu iestli też potrzebować będzie / żalobę swą na piśmie przez woznego / pod pieczęcią swą / albo pod pieczęcią woznego dać ma. A obwiniony potym trzeciego dnia / o to / w czym mu winę dądza / vsprawiedliwić się będzie powinien. Jeśliby po zakazaniu przez woznego nie stánowiąc się przed urzędem tu rozprawie / ziachał / tedy ten urząd / gwałt / nawiastki / rany / y błody sówito na takowym / a bedzieli występek krwawy / tedy go na gárdło za dowodem słusznym skazać / a na wywołanie do Nasz Gospodara odesłać ma. A za gwałt / rany / błody albo głowoszyżne / zarazem odprawne na imieniu iego uczynić. ² A nie bedzieli oczywiście przyciągniony y zawn / tedy takowy za przypozwaniem strony żalobney / przed tenże urząd pod którym się co stanie / na pierwsze rok na rok zawity będzie się powinien stánowiąć / y stánieli / a za dowodem słusznym prawnym strony żalobney / pokazali się w tym winien / takoweż skazanie iako wyżej opisano przeciwko niemu czynione być ma. A nie tylko urząd Grodzki / ale y ziemski w

rzad w takiej rzeczy/ co sie pod rokami ziemskimi między stronami w rzeczy
 królewskiej stanie/ będzie moc y słachćić o gárdło sádzic y skázować. ¶ A ię 3
 sli by y zá pozwy bez przyczyn prawnych nie stánal/ tedy rzad dla nieposluš-
 ńsťwá ięgo/ iuż bez domodu/ to/ o co žalobá będzie/ ná nim wskázác/ y
 odpráwé ná imieniu ięgo według tego Státutu uczynić. A w rzeczy kró-
 wéj sáme go ná wywołánie do Nas odesłác má. A nieosiádl y w Wielkim
 Xięst: Lich: krókolwiek/ ięsli by zbytek iák i przedtym zwýss miánowánym czá-
 sem uczynil/ ták owy choć iáby y Páná v siebie mienił/ nie dopuścázác mu do
 niego odezwo/ tá m zárazem przez tenże rzad mocnie sádzon/ y według wy-
 stęptu swęgo skázýwan y káran býć má. ¶ Wyimuiac to/ iż ięsli by przy 4
 bytności Páná swęgo/ co pod tymże rzędem ábo ná drodze uczynil/ te-
 dy Pán ięgo / zá obestániem rzędowým przez woźnego / tá mże zá-
 rázem spráwiedliwosc vkrzywdzonemu uczynić przed woźnym powinien
 będzie. A gdięby Pán zá obestániem rzędowým zárázem spráwiedliwosc
 ści nie uczynil/ tedy ná sámy m Pánie ták owęgo slugi/ vkrzywdzonemu/ zá
 domodem w Státucie opisánym / wskázánie w tey rzeczy / oby czáiem
 w tym Artýkule pomienionym czyniono/ y odpráwá ná imieniu ięgo dziás
 lána býć má.

a W Koronie ná wšstkich miewscách/ gdię Sady bywáia odpráwówáne / ósm
 dni przed sádami iádcým / y tym kórtzy przez wšstak czás sádom beda/ y wráćci-
 cým sie do domu po sádzic ósm dni bešpieczeństwem pospolitem sa obwárowáni/
 á ięsli by kto bešpieczeństwo pod czásem miánowánym zwałcił/ ták owy má býć
 káraný/ iáko gwałtownik gheytu Królew: Zyg: w Piotr: 1538. H. P. 455.
 A koby Sady ábo Seymiki gwałcił/ ná gárdle má býć káraný/ Zyg: w Krak: 1507.
 H. P. 454. Const: 1601. fol. 757. Tit: securitas iudiciorum.

b Koby wšelákie Sady zwałcił/ dáwšy mu rok tákto termino powágo Sadow
 Trybunálnych má býć sádzony y káraný/ 1611. Opátrze nie bešpieczeństvá Sadow/
 fol: 7. y ná W. X. L. Const: 1598. fol: 706. Tit: Bešpieczeństwo Woiewodztwo &
 titulo O Męzoboystwach ibidem Const: 1607. f. 845. Tit: De Securitate iudiciorum.

c W Koronie/ A gdięby występtu swęgo wćieczęiem zbyć chćiał/ máietność do
 stárbu má býć zábrána/ Zyg: w Krak: 1507. H. P. 454.

A R T Y K U Ł L X V.

Iż zápozwany słowy niepotrzebnemi, ták też y z strony iney
 przypowiedziawšy sie z práwem swým krom pozwu,
 nie má práwá rozrywác.

Rozd: 9.
 Art: 3.

S Stáwniemy/ Ięsli by pozwána stróná bedac v práwá/ á odstá-
 piwšy od pozwu/ stronie powodowey co tákiego nowego zádá-
 lá/ ábo też kto inšy do tego sie strony z práwem przypowiaáal /
 chcac Práwo rozerwác/ á zwłóke uczynić/ álbo sobie co bez po-
 zwu práwem wygrác/ ták owým stronóm to v sádu iść nie móże. Ale má
 sá d/ odložymšy to ná strónę/ przed sie stronie powodowey spráwiedliwosc
 czynić wedle pozwu/ o to/ o co kógo pozwála/ y to kóńczyć/ y skázánie czynić
 według Práwá. A temu trzeciemu kórtzy sie z strony do teyże rzeczy z prá-
 wem swým przypowiaáal/ sá d nieprzypuścázác go záraz ku práwu/ ná mu
 tylko wprzód wolne mówienie do práwá w tey rzeczy záchorác z tym/ kto
 z wyroku ich przy imieniu álbo kórtrey rzeczy zóstánie. A w inšych przypá-
 dlych

- dych rzeczach / Ktoreby sie nowo miedzy tymi dwiema za pozwy v prawa
 stojacym przytoczyle / sad ma im skazac / aby sie o to na inke roki do sadu na
 2 lezacego pozwali. ¶ A iesliby sie co takowego miedzy nimi o poczciwosc
 dotykalu / sad ma ich / obiedwie stronie / na wyrok Nasz Gospodarski odes
 lac na Seym walny / y tam na Seymie obie stronie bez zadnych pozwow
 maia sie przed Nami Gospodarem stawic ku rozprawie. A o co sie zapo
 zwali / to przedsie sad ma sadownie miedzy nimi rozprawowac y konczyc
 wedle prawa.

ARTYKUŁ LXVI.

Jako bracia nie dzielna, abo uczestnikow, to iest, siabrow
 pozывать.

- 1 **S**tawuiemy / a iesliby kiltá braciey abo uczestnikow dzierzeli jedno
 imienie spolne / ludzie ciachle abo danne / nie dzielne. A komuby sie
 od tego imienia ludzi krzywdá dziala w czynkowiel / a oniby iako z siebie /
 tak y z takowych ludzi sprawiedliwosci czynic niechcieli / a iesli od podda
 nych / tedy zalobna strona list vrzedowy przez woznego na tym imieniu po
 lozyc ma / aby sie tey zalobliwey stronie sprawiedliwosc stala. A iesliby sie
 w tym zalobliwey stronie sprawiedliwosc nie stala / tedy iako o czynienie
 sprawiedliwosci z poddanych / tak tez iesli y od samych osob krzywdá iaka
 sie dzialac bedzie / w wszystkich uczestnikow o to przed sad jednym pozwem ma
 pozwać / y na tymze imieniu pozew polozyć. A chociazby sie oni uczestnicy
 wbyscy nie ziahal / tedy sad na rokach sadowych bedzie skazanie wedlug
 prawa na imieniu czynic / wedlug tego iako o tym o rokach sadowych na
 pisano.

^a Brat oddzielony / mianowicie a nieoddzielony spolnie z dobr oycystych / z ktos
 rychby sie krzywdá komu dziala / pozowany byc ma / *Kas Wielki w Wilicy, 1365.*
H. P. 291.

ARTYKUŁ LXVII.

O krzywdach, ktoreby sie Xiążetom, Pánom, Szlachcie, y
 ich slugom y poddanym, od Woiewod, Starost, Dzierza
 wcow, y Ciwunow, Lesniczych y Mostowniczych Ná
 szych, od ich osob, abo od vrzednikow ich, bądź
 też od poddanych Naszych, dzialy.

- 1 **S**zac Nly Gospodar w tym Pánstwie Naszym Wielkim Kieściewie
 Litewskim / pokoy pospolity czynieniem predkiey y latwey spra
 wiedliwosci rozmnażac. Ustawuiemy / iż / komuby sie z obywat
 telow tego Pánstwa / Xiążetom / Pánom / Szlachcie / tak stanu du
 chownego iako y swietckiego / y też ich slugom / boiárom / y poddanym
 dzialy iakie krzywdy y škody w rzeczach potocznych / gwałciech / boiach /
 grabieżach / w zachodzeniu ludzi oycystych / do Miaszt y siol naszych Go
 spodarc

Rozd: 1.

Art: 24.

Rozd: 3.

Art: 32.

spodárskich / y inšych temu podobnych / od Woiewod / Starost / Dzierżawcow / Woyſkich / y Ciwnow / Leśniczych / Mostowniczych / y inšych w rzednikow Nášych / bądź od ſámych osob / ábo ich w rzednikow y slug / z Woiewodztwo / Starostwo / Dzierżaw / z Ciwniſtwa ich. * Tedy takowy káždy Woiewoda / Starosta / Dzierżawca / y Ciwn / y káždy w rzednik Náš / iesliby co ſam wczynił / áboby z w rzednikow / slug ſwoich / ſpráwiedliwoſci komu zá w pomnieniem przez liſt w rzedu Nášego Dzienſkiego ábo Grodzkiego / wczynić niechciał / ma być o to pozwan ná rok záwity według w czynku do ſadu należącego Dzienſkiego ábo Grodzkiego / w tym powiecie / gdzie ten zamek ábo dwór / ábo włość Náša / Dzierżawa ięſ leży / ábo gdzie w rzed iego ieſt / áby ſam ſtánał / y tego ná kogo žaloba będzie poſtawił / y w tym ſie z w rzywodzonym rozpráwił. ¶ A bedzieli komu k rzywoda wczynio- 2
ná z Starostwa ſadowego tegoż powiátu / bądź od ſáмого Woiewody / Starosty ábo iego w rzednika / slug / w rzeczách Grodzkiemu ſadowi należa-
cych / o to ma być pozrywano według artykułu trzydziſtego dziewiatego w tymże Rozdziale / do drugiego ſadu Grodzkiego w inšym powiecie nábli-
żey o gránice temu powiátowi przyległego / ktoremu káżde pozry nie mo-
gali być oczywiſto podáne máia być poſtádáne przez woźnego w tymże
zamek / ábo dwór / ábo włości Nášey / ſkad ſie komu k rzywoda dzieie. A
zá tymi pozry / Woiewodowie / Starostowie / y inšy w ſyſcy w rzednicy
Nášy / ſámi / ábo przez w mocowanych ſwoich powinni będą w ſadu ſtáno-
wie ſie / y rozpráw z žalobna ſtrona przyimowác / będąc tego w rzedu poſlu-
ſni we w ſyſkim do oſtátniego ſtopnia práwa. * A byloby co ná ktorym
z w rzednikow Nášych zá iego w láſna wine z práwa ſkazano / tedy te przezy-
ſti nie máia ſie ſciągác ná grunt y dobrá Náše Hoſpodárſkie / ále zá to od
práwa ma być czyniona ná w láſnym imieniu tego w rzednika / ktore będzie
miał / w tymże powiecie. ¶ b A gdzieby ktory dzierżawca ábo Ciwn / w 3
tym powiecie / gdzie iego dzierżawá leży / oſiádłoſci w láſney ſwey nie miał /
tedy ſad / według poſtepu práwa / ſkazanie ná nim wczyniwſzy / ma odeſtć
ná odpráwe do inšego w rzedu y ſadu w ktorym powiecie / z w láſczá w tu-
teyſym Páńſtwie Wiel. X. Lith. on oſiádłoſć ſwoie mieć będzie. A ten w
rzed powiátu drugiego / powinien będzie w rzywodzonomu odpráwe ná
imieniu iego / według tego ſadu y obyczáiu práwa wczynić / pod winá w ár-
tykule dziewięćdzieſiat czwartym / w tymże Rozdziale opiſanego. ¶ A 4
ktoryby dzierżawca Náš / y inšy w rzednik Náš / nigdzie oſiádłoſci w tym
Páńſtwie Nášym Wielkim Kieſtwie Lithewſkim nie miał. A byloby komu
w rzywodzonomu od niego w ktorego w rzedu Nášego co ná nim ſkazano / á
onby ſkazaniu w rzedowemu doſyc czynić niechciał / tedy gdy ten w rzyw-
dzony z liſtem ſadowym do Náš Hoſpodára wćieze ſie / Wly temu przez po-
ſláńca Nášego odpráwe ná máietnoſci iego ruchomey wczynić roſkazác
mamy według tego Statutu / áż do oſtátniego ſtopnia práwa poſtepujac.
¶ A gdzieby ktory w rzednik Náš był pozrywán o niewczynienie ſpráwiedliwo- 5
ſci z w rzednikow ábo z slug ſwoich / tedy tych ktorzy obwinieni w czym będą
máia przed ſadem tu roſpráwie ſtánowić. A iesli w czym winni zoſtána /
to ná tychże obżałowáných odpráwiono być ma. * A iesliby kto od pod-
dáných

danych Nászych/ iakiegokolwiek stanu/ dzierzawy czyiey/ Przymode sobie w rzeczach potocznych mienil/ a Woiewoda/ Starosta/ y ktorykolwiek przedsunik Nász sprawiedliwosci z nich wPrzymozonemu czynicby niechcial/ sam albo przez vrsad swoy/ tedy ma byc vpomnian wedlug Artykulu czerdziesstego oniego/ tegoż Rozdzialu/ Kładac przez woznego takowe vpomnianie na teyże dzierzawie z ktorey sie Przymoda dzieie. A Woiewodowie/ Starostowie/ y inszy vrsednicy Nászy maia sprawiedliwosc z poddanych Nászych y odpraw na winnych wedlug wystepku kazdego/ az y do ostatniego stopnia prawa wedlug Statutu tego/ czynic powinni beda/ odezwu im nigdziey nie dopuszczaiac. (okromia rzeczy krwawych gdzieby glo o gardlo/ temu iako skrutinia/ tak odzow dopuszczon byc ma) wyiawszy/ gdzieby na goracym vczynku albo iawnym iakim wystepku poiman/ albo z licem przyswiedzion byl/ temu odzew isc nie ma. ¶ A iesliby Woiewoda/ Starosta/ y ktorykolwiek vrsednik Nász za vpomnieniem vrsedowym roku nie zlozyl/ albo y zlozylszy rok/ sprawiedliwosci nie vczynil/ tedy takowy kazdy vrsednik Nász na rok zawity przed sad ziemski albo Grodzki pozwan byc ma. ¶ A Woiewoda/ Starosta/ y ktorykolwiek Vrsednik Nász przed tym vrsedem/ do ktorego pozwan bedzie/ sam stać/ y poddanych Nászych obzaiowananych do rosprawy postawic ma. A pokazeli sie to z prawa/ ze sprawiedliwosci zalobnikowi nie vczynil/ tedy takowy kazdy Woiewoda/ Starosta/ y ktorykolwiek vrsednik Nász/ za to winy skronie zalobliwey/ tamże gdzie sie to przytoczy/ rubl groszy zaplacic ma/ a vrsad ten/ tamże zarządem z trzech obwinionych poddanych sprawiedliwosc vczynic powinien bedzie. ¶ A gdzieby od takowych vrsednikow z poddanych nászych słachcicowi sprawiedliwosc czyniona byla/ a sad vrsedu tego nie wedlug prawaby sie zalobnikowi widzial/ tedy o to skronie zalobliwey odezwać sie z tym wolno bedzie do sadu glownego Trybunalnego. A Woiewodowie albo Starostowie/ y inszy vrsednicy Nászy v teg sadu glownego za ta appellacia powinni beda sami albo przez vmocowanych swoich pilnowac/ y pokazeli sie to przed tym sadem/ ze słachcic nie sluśnie sie odezwał/ tedy sad takowy zmocnic ma. A słachcic ten vrsedowi temu/ od ktorego appellacia vrosicie/ powinien bedzie winy zaplacic rubl groszy. ¶ Takze sie też rozumiec may o tych/ ktorezy iakie dobra Násze/ badz prawem dozywotnym/ albo w sumach pieniedzy zawiedzione maia/ y od Nas Hospodara dzierza/ y na takich dobrach/ tak na sumach pieniedzy/ iako na maietnosci iego ruchomey/ takze y na dochodziech tego z tych dobre przychodzacych/ a nakoniec y na osobie iego do ostatniego stopnia odpraw czyniona byc ma. Wszakze gdzieby kto do takowego vwiązania przyshedl/ nie ma nad vstawe nic wiecey dochodom z dobre Nászych brac/ y w skarbie Nászym o takowym swym dzierzeniu wiadomosc vczynic/ dla tego/ iz po smierci onego dozywotnika/ takie dobra Násze wolno bez odkladania sumy pieniedzy na tym dozywotniku przeystaney/ do stolu Nászego wracac sie maia/ a swey sumy patrzac ma na maietnosci onego dozywotnika gdziebykolwiek nań przychodzila. Wszakze iesliby od stolu Nászego zastawa dobra Násze dzierzal/ a na tey sumie pieniedzy odpraw iemu vczyniona/ tedy z skarbu Nászego onemu ta suma odkladana byc ma.

- a Starosta albo Dzierżawca / gdyby komu krzywdę albo szkody iako uczynił / ma mieć forum w Ziemstwie / gdzie ona dobra Krolewskie w którym Powiecie leżą 1588 o Commissaryach y Commissarzach na Granicach / fol. 459.
 Altor Prawa Pozwanego naśladować powinien. *Kaz. w Wilicy 1368. H. P. 448.*
- * Dobra do stolu Krola Je^o Mici należące / tak w Koronie iako w Kieist. Lich: jaś dnami summami onerowane być nie mają / Conf. 1635. fol. 6. Tit. o Dobrach.
 A dla tego / Starostwa Sadowe osiadłym dawaną bydy mają / Conf. 1563. fol. 42. Tit. Osładość Dignitar: y Conf. 1607. fol. 831. tit. o Vacantiach.
- b A gdyby był nie osiadły w onym Woiewodztwie / tedy tam gdzieby majątność miał / ma być executia na dobrach tego nie odwołanie uczyniona o Commissaryach 1588. tamże.
 Starosta powinien odprawy czynić przez stow Starosty drugiego przysadzonych w tym Powiecie / gdzie sie dobra obwinionego nabywa Zwyczaj Ziemie Krak. H. P. f. 211
 Jesliby possessyi nigdzie nie miał / ma sie postępek na niego ściągac / iako contra impessionatum / a pozwom kląźnienie ma być in residentia Conf. 1562. fol. 24. tit. O Starostwach / Conf. 1563. fol. 43. Tit. Starostowie.
- c Starostom y Dzierżawcom / o krzywdy y szkody / ktore / y sie dzialy na grunciech Krolew: albo Rzeczposp. każdego bedzie wolno pozwać do ziemstwa / a gdzieby przysięgi wedle prawa nakazane byly / tak naszym iako y swym imieniem odprawować beda 1588. o Commissaryach y Commissarzach. fol. 450
- o Wolno Starostę o Zbiega swego Szlachcicowi pozwać do bliższego grodu / Con. 1578. fol. 338. Tit. Sprawiedliwość o chłopy / y Art. 39. Rozd. 4.
- d Gdzieby sie nie według prawa skaz widział appellacya wolna na Trybunali / o Commiss. tamże.
- e Sprawiedliwości executia na Summach pieniężnych na Starostwach mających odprawowana być ma / 1562. O Statucie K. Kaz. fol: 15.
 Na summach na dzierżawie / odprawa ma być czyniona 1588. O Commissaryach / f. 459.

ARTYKUL LXVIII.

O Mieszczaniech, y o ludziach Naszych w krzywdach ich od szlachty.

Stawuiemy / Jesliby kto z Kiazat / Panow szlachty w szelakiego stanu / tak y poddanych ich / uczynili krzywdę iako kolwiek mieszczanom miast Naszych / gdzie prawa Nymdeburskiego nie mają. Także y ludziom Naszym Gospodarskim imion Naszych / takowych o uczynienie sprawiedliwości / Woiewodowie / Starostowie y Dzierżawcy Naszy / mają sami albo urzednicy ich wspomnieć pozwem według Artykulu czterdziestego osmego tegoż Rozdziału / aby sam z siebie y z poddanych swych sprawiedliwość uczynił. Aiesliby za tym sprawiedliwości nie uczynił / tedy na pierwszych Kółach sadowych iako na zawitym Kółu pod straceniem prawa ma stać / y poddanych swych komu bedzie winna dana postawić. A sad ma / iako z tym samym panem / tak y z poddaniem jego / od ktorychby sie Mieszczanom albo ludziom Naszym / krzywdę dziala / iako na zawitym Kółu sprawiedliwość uczynić / y z prawą w czymby przeciw Mieszczanom y ludziom Naszym zostali winni / każdy grąbież na czym dowod słuszny uczynia / z nawiastka / każąc zapłacić. Aiesli bez przyczyn prawnych nie stanie / tedy na takowym dla nieposłuszeństwa / iako na zawitym Kółu / za dowodem podobnym Naszym w Kazanie w żalobie ich uczyniono być ma.

ARTYKUL LXIX.

O mieszczaniech prawá Máýdeburckiego.

Eż a wstawiem / Jesliby komu z Mieszczan Nászych prawá Máýdeburckiego iáta krzywda działa / od Kiazat / Panow / y Siemian / y poddanych ich / á oni by sami dobrowolnie vsprawiedliwić sie niechcieli / á bo sprawiedliwości z poddanych swych nie uczynili / tedy takowegż każdego Mieszczanin ma do sadu Siemskiego Powiatowego pozwać / y dáleý postępować przeciwko temu / wedle postęptu prawá y Statutu Siemskiego.

^a Mieszczaninowi Willeńskiemu wraǳie będącemu / gdyby sie krzywda od Szlachcica działa / á według Statutu Toruńskiego nie mogł być poimany / krzywdy swey iáko Szlachcic dochodzić może / Zyg: Aug: w Grodnie. in Conuent: generali, 1568. 1581. Krakow: fol: 874. Const: 1601. Warunek bezpieczeństwa Lwowa y Wilná / fol: 746.

ARTYKUL LXX.

O uczestnikach, ktorzy iákiey rzeczy dochodzić zechcą, iż drugich swoich uczestników ná iedne Roki sądowe Ziemskie, iáko ná Rok zawity pozywać máią.

Eż kiedy o rzecz spólna ktorąkolwiek wszyscy uczestnicy wspolek vprawa mówić y iey dochodzić zechcą / á iż ieden uczestnik bez drugiego / sam tego czynić / áni ku krzywdzie inšych uczestników swych / żadney rzeczy społeczney przeciągać nie może. Przeto ież sliby inšy uczestnicy wszyscy pospolu iákiey rzeczy społeczney w prawie dochodzić y o nie mówić niechcieli. Tedy ten który dochodzić zechce / ma o to postęptem tego Statutu przypozwać / onych uczestników swych przed Wzrad Siemski na roki sądowe / w ktorym oni uczestnicy iego osiadłościámi swemi będą / iáko ná zawity rok. A nieosiadłych miásto pozwom listem vpominálnym wrzędowym obnieść / żeby ná roku iego pozwanym

² wspolek z nim do prawá sie stánowali. ¶ A gdzieby ná pierwszych rokách kto z tych uczestników zá pozwy / ábo zá listem vpominálnym nie stał / y spólnie części swey dochodzić niechciał / tedy iuż on uczestnik który rzeczy społeczney dochodzić zechce / sam ieden nie tylko swey części dochodzić może / y bez inšych uczestników. A pozwany iuż będzie powinien temu samemu / y chociażby inšych uczestników przy nim nie było / odkazywać y vsprawiedliwić sie. A tym drugim uczestnikom potym wolno będzie swych części ná dzierzacym / kiedy zechcą prawem dochodzić /

³ tylkoby dawności ziemskiej nie przemilczeli. ¶ Wynuiac tylko tych uczestników z takowego pozwania y obestania listami wrzędowymi / ktorzyby byli ná posłudze Nászey / ábo a ná náukách / y ná rycerstwie w cudzych Pánstwiech / bo tym przyiechawšy do tutecznego Pánstwa także wolno będzie części swych dochodzić / iednoby po temuż przyiechawšy do tego Pánstwa / dawności ziemskiej nie omieškali. A wšakże to sie rozumieć ma / tylko o tych / pod ktorym uczestnicy wšytkiey bliśkości swey dochodzą. ^b A bracia bliſcy / y iácykolwiek krewni / każdy swego krewnego o niewydzienienie

swey

swęj części/ sam bez drugich pozować y dochodzić iey może/ y gdy z prawa
części swęj dojdzie/ tedy iemu ile na iego część przychodzi do wiecznego
działu postapiona y wydzielona być ma.

^a Dla nauk do cudzych Ziem iezdźć pozwolono/ Zyg. w Krak. 1540. H. P. 136.

Roz. 3. Art. 32
^a Rtorzy dla nauk do cudzych Ziem iada nlebytnością swą nie trącić nie mogą/ 1576.
Pozwolenie Woyny/ fol: 263.

^b Brat oddzielony mianowicie/ á bracia nlewydzieleni/ spólnie pozowani być mają/
Kaz. w Wileń. 1365. H. P. 290.

A R T Y K V L LXXI.

O dochodzeniu bliskości, ábo y iakim innym prawem imion
w rożnych powiećciach leżących.

Roz. 3.
Art. 32

Główny to mieć y wstawiem/ Jż gdyby kto pod kim chciał pozować bliskości ábo iakim innym prawem imion w rożnych powiećciach leżących/ á prawoby iednaki/ bądź przyrodzone ábo nábyte stroną žalobną ná wszystkie te imioná mienić. Tedy wolno będzie też kto te imioná dzierz pozować/ o wszystkie imioná do iednego korego záchce sadu powiatowego/ gdzie chce iedno ktore z tych imion leży/ y iesli žalobná strona w tym iednym powiećcie te imioná zysze/ tedy wżad innych powiatow/ w ktorych te imioná leża/ mają y powinni będą wedle listu sadowego onego powiatu y sadu/ do ktorego było pozwáno/ stronie powodowej w wiazanie w drugie imioná w ich powiećcie leżące dáć/ y dále przywodzac on sad ku wykonaniu według tego Statutu/ do ostatniego stopnia prawa przeciw stronie przeciwney w tym postepuac.

A R T Y K V L LXXII.

Ktoby będąc pozwany o imienie, á stronie swęj žalobney nie przyznawalby zá potomká tey osoby, po kim czego szuka.

Główny sie to trąsilo/ iżby kto prawuac sie z kim o imienie/ á odporna/ to iest/ pozwána strona nie przyznawalaby stronie žalobney/ synem ábo dziećką/ być tego oycá ábo mátki tey/ ábo iakimkolwiek potomkiem bliskim tey osobie/ po ktorey žalobnik czego szukać będzie/ tedy Wżad w takowey rzeczy ma z obu dwu stron listow y innych dowodow dostatecznie wysluchac/ á ktorey strony dowod będzie lepszy/ a słusniejszy y iásniejszy/ te stronie samotrzećia z siachta iemu rowna/ bądź z powinneimi/ krewnemi iego/ ábo w niedostatku krewnych/ z ludźmi obcemi tylko wiary godnemi do przysięgi przypusćić ma. ¶ ¹ 2
gdy žalobnikowi przysięga skazána będzie/ y on ia wezyna/ á odporna strona nie miałaby ná to imienie iakiego prawa przyrodzonego/ ábo y nábytego/ y ^b dawności Ziemi ska zádzierzanego/ tedy žalobnik już to imienie zá słusnym dowodem odzierzyc ma. A iesze odporna strona/ zá to/ żemu nieprzyznaniem swym być go bliskim do tego czego szuka/ trudność záda wala/ ma záplacć dwádziećcia kop groşy. c A iesli odporna strona prawo iakie ná to imienie mieć będzie/ tedy y o to prawo wżad ma rozsadek swoy według prawa tamże zárazem ná tym roku czynić. A bedzieli przysięga

siega skazana stronie odporney / y czyni ia / tedy po przysiedze przy tym imieniu ostawion będzie.

^a Gdzieby słusnych y iawnych listow / dowodom / ani świadkow / strony o imienie sie pozywające nie mieli / tedy ten który dzierzy imienie przy possessiey do dowodu ma być przypuszczon / *Władysław Jagiełło w Krak. 1423. H. P. 522.*

^b W Koronie dawność ziem / a o imienie trzy lata y trzy miesiące / *Kaz. w Wisli. cy. 1368. H. P. 530.*

^c Świadectwo krewnych o przedanie dobru swemu powinnemu jest ważne / gdyż powinni przy takich sprawach na częściey bywać / *Kaz. w Wisli. 1347. H. P. 499.*

ARTYKUŁ LXXIII.

O tym, iż będąc kto z którego imienia o co do urzędu pozwany, nie może go nie rozprawiwszy się, inszemu puszczać.

S Abiegając przedłużeniu sprawiedliwości ludzkiej / wstawuemy / *Rozd. 1. Art. 8.* chcąc to w przód mieć / iż iesli by kto z kim prawo wieść zaczął o imienie / o ludzkie / grunty / o długie / albo o inże iakiekolwiek rzeczy / krzywdy y szkody / z którego imienia poczynione / tak od samych Panow iako ich slug y poddanych : a ten pozwany będąc w pozwiech / y nieskonczywszy praw / a komu inszemu to imienie albo ludzkie / grunty / o co pozwano będzie / w dzierzenie iakimżekolwiek sposobem puszcil / tedy žalobnik biorąc przed sie pozwy na imie tego kogo pozywać począł / y na tymże imieniu ich pokładać ma / z którego pierwey począł pozywać / a urząd Nasz žalobnikowi na onymże imieniu na którym pozwy kłaść pocze / odprawy do końca czynić ma według tego Statutu. A dzierzący niczym tego zabraniać nie ma / ^b ale w tym zawodce swego patrzeć ma który mu pienne imienie zawiadł. Jesliżby ten kto imienie dzierżec będzie wporne urzędowi sprzeciwił sie / a odprawy uczynić nie dopuszcil / y bronił w wiazania / tedy przeciwko takowemu urzęd Nasz y z strona / maia dalej postępować / według Artykulow o odprawach rzeczy sadzonych w tymże Rozdziale opisyanych.

^a Ani Krolowi Jego Mości dobre o ktoreby sie prawo nieskonczylo nie zapisować nie ma / *1565. Rzeczy zapisane fol. 90.*

Dobra stolu Krolowskiego / ktoby sobie wprosil / a potom to maiać komu inszemu wteżności przedal / albo przeestymarzyl / aby zostawil tedy w tych dobrach / posessora patrzeć / a Possessor Ewiktora Const. 1562. fol. 18. Tit. o zastępcy.

^b Ten który imienie przedaia / ma tego który kupil bronić. *lag. w Krak. 1423. H. P. 512.*

ARTYKUŁ LXXIV.

O zareki narzecz sądzona.

Ez ^a wstawuemy / ktoby na kim co prawem przezywał / to iesli / *Art. 94. Rozd. 11.* imienie / ludzkie / albo ziemie / y iakizkolwiek grunt leżacy / tedy ma w to iemu w wiazanie z prawami dane być / a z urzędu zarska ma być położona / aby ten / kto na prawie wpuszcil / w to sie przez to nie wstepował y w wiazania nie bronił. A iesli by w wiazania nie dopuszcil / sam przez siebie / albo przez kogo kolwiek takowego w wiazowania bronił /

Badz reka albo slowy/mowiac/ ze w wiezowaniu nie postepnie/ albo tez po w wiazaniu/tak sam/ albo tez przez przyjaciela/ albo wrednika/ slug y poddanych swoich w to wstepowal. Tedy w tym za pozwy prawem przeloznary/te zateke z prawa polozona ma placic stronie zalobliwej. b A wsak ze zateka wieksza nie ma byc pokladana tylko wedlug waznosci tej rzeczy o co idzie. A ten komu co przysadzono przedsie to ma dzierzec/ y powtorze wredownie w to co bylo przysadzono/ y tez zateke we wlasne ludzie/ albo grunty przeciwnego wedle prawa w wiazan byc ma.

a W Woiewodztwie Mazowieckim w wiezywaniu w imienie tajemnie byc nie ma ale przez Woznego bydz ma obwolane / a iesliby kto bronil Intronisszey przy Woznym albo omieszkawszy bronit tedy przy wpisowaniu Intronisszey do Ksiag nie dopuszczenia swego przyezyny dac ma wpisac/ a iesliby y tego uczynic omieszkal/ tedy na pierwszych albo wtorych rokach ma to uczynic/ a gdyby iuz tego uczynic zamiedbal/ iuz dawnościa rzecz swoje traci 1577. o w wiazowaniu fol. 305

b W Koronie we dwuynasob zaklad sprzeciwnik placi/ Alexander H. P. 473.

A R T Y K V L LXXV.

Ktoby po prawic y przysiedze tegoz szukal, co przed prawem wtracil.

Rozd. 4.
Art. 25.

Tez a wstawuemy / iesliby kto na kim czego szukal / a pusciłby go na przysiege/ albo tez z prawaby mu byla skazana przysiega/ a onby przysiagl. A potymby on ktorygo obzaloval/ teyze rzeczy co prawem wtracil / na nim powtore szukal/ mianuiac izby niesprawiedliwie przysiagl / y tego chcial na tym ktory przysiagl/ dowodzic/ tedy taki dowod wedlug prawa nie ma byc mu dopuszczon. Ale iz po przysiedze teyze rzeczy szukal ktora w prawa wtracil/ ma cztery niedziele na Samku Naszym siedziec / a skutdy odprawic/ na czym slusny dowod stroną uczyni. ¶ A gdzieby nic takoweg nieprzymawiaiac/ y slowy nie stromocac/ tylko rzeczy esadzoney drugi raz szukal/ tedy siedzenia nie bedzie winien/ tylko ma stronie trzy ruble groszy zaplacic/ a na wred przed ktory pozwan bedzie winien trzy kopy groszy zaplacic/ a zaplaciwszy te winy/ ten sad pierwszy przy mocy zostac ma.

a Ktoby przeciw wyrokowi mowil/ patrz w Rozdz. 1. Artyk. 11.

A R T Y K V L LXXVI.

O świadkach, iacy mają być, v prawa przyjmowani.

Rozd. 9.
Art. 14.

Stawuemy a tez/ Iz na wszelaka rzecz v kazdego sadu/ świadkowie mają być wiary Chrześcijańskiej/ ludzie dobrzy wiary godni/ y niepodeyrzani. Wszakze sad/ pierwey niżli stron albo świadkowi ku świadectwu przypusci/ ma ich napomniec y rozważyc / aby pamiętali na Pana Boga/ na sprawiedliwosc iego / y na poczciwosc swoje. A w rzeczach waznych / prawnych/ gdzie idzie o gardlo/ świadkowie po roznu v sadu pytani byc mają/ ale iednak przy bytnosci stron. A gdzieby ktory świadek z przyezyn slusnych/ znacznych/ iawnych/ doskonalszych/ lecz nie za dowodem takim strony przeciwney/ tez przez świadki/ ale albo pisnem takim slusnym/ prawnym/ albo z wlasnych wstiego przez w

rzad Należy doznany był świadkiem nieprawdziwym / fałszywym / takowy świadek ma być sam karan tym / na czymby on świadectwem swoim nieprawdziwym drugiemu bliźniemu swemu wskazać miał. Jednakże w takowym świadkowi / jeśli by sobie przywodził w bezprawy w rozsądku przedomowym rozumiał / appellać wolna zostawać ma do sądu głównego. ¶ A temu ma być przypuszczeni ku świadectwu w Łatarni / ci którzy na służbę Należy woiennej iędzą / iako to w Przywileju Przodków Należygo opisane ma.

a. W Wolewodztwie Mazowieckim Świadcami być nie mogą krewni bliscy ale może być świadkiem Słachcie któregośkolwiek Powiatu y Ziemi tegoż Woiewodztwa tylko ma być sławy dobrej a w pogromości swej nie podlegający / w sądz. gdzie idzie o pogromcę Herbowni Krewni y powinowaci y jednoczami mogą być krewni gdyż takie rzeczy powinowaci naczeciej sprawują 1577. O wiedzieniu Świadców / fol. 300

W Koronie kto świadków na świadczenie sława ma przysięgać iako nie są przysięgać 1588 o Mazoboyach S. 463.

Świadców gdyby strona stronie odgroziła od krzyża ma tracić sławę. Conf. 1576. fol. 300. o wiedzieniu / in xcepr. Mazowiec.

In Crusa Criminis latet Maiestatu chłop może być świadkiem przy Instigatorze Conf. 1588.

ARTYKUŁ LXXVII.

O dowodziech y odwodziech.

1. Stawuemy / Gdź sąd wysłuchawszy żalob y odporow stron / Ktoreykolwiek stronie domod albo odwod / a ona strona na on czas na który miała dowodzić / albo odwodzić / nie dowiedzie / albo się nie odwie / takowa rzecz swoje tracić ma. A wszakże / jeśli by zarządem stron którego świadka albo y dwóch stawić nie mogła / tedy sąd to y do iutra odłożyć ma. Wszakże on tego / albo od tych świadków / na których się stawienie weźmie do iutra / zarządem tam y sądu imiony mianować powinien a to iuż będzie pod strąceniem praw żawity rok. ¶ A dowody y odwody na wszelką rzecz / ma być napierwey przez pismo / albo przez świadki / a to są napierwie y nagruntowniey donosy. ¶ Beda też do dowody y odwody przez przysięgę komu pisma albo świadków nie dostanie. Też y przez pewne znaki / iako o każdym dowodzie takowym z osobną niżej opisano.

a. Gdyby komu na domod albo na odwod puszczono / a ona strona na on czas nie stawiła / albo dowodu nie stawiała / rzecz swa tracić / H. L. 37.

Ktoby się brał na dowod y w dowodzie wstał / rzecz tracić / St. Koronny, Zygmunt 1519. fol. 764.

b. Ogewistych świadków portion ratio habenda, Conf. 1588. fol. 463. Tit. O Mazoboyach.

ARTYKUŁ LXXVIII.

Ktorzy ku świadectwu przypuszczeni nie mają być.

1. Stawuemy też / Iż ku świadectwu nie mają być przypuszczeni ci / Ktorzy są prawem przekonani w jakim złym czynku / za co bywa są gárdiem karano / co tamże przed przedom / ten kto komu nagani /

dowodzić ma. A jeśli by nie dowiodł/ tedy tu dowodu przypu-
 szon będzie. ¶ Ktemu/ nie mają świadczyc słudzy y poddani za Pánom a
 ni też przeciw Pánom. Szaleni ktorzy rozumu nie mają. Potemuż świade-
 kami być nie mają ieden drugiemu / ci ktorzym spólnie wine dádza/ albo po-
 mocnikami ich beda. Także y wywołancy świadczyc nie mogą/ pośi sie z
 obwinienia swego nie wypráwia. Też jeśli by który w iákiej rzeczy świade-
 czył/ że ná tym miejscu/ gdzie sie to stanie/ sam był/ y to b widział albo slybał/
 a potym w drugiey rzeczy / ktoraby ná inšym miejscu tegoż dnia iáko y pter-
 wśa / o ktora świadczył stála od tego miejsca opodal / iáko by podobień-
 stwo nie było / żeby tego iednego dnia ná obu miejscách być mógł / y chciał
 także świadczyc/ tedy takowy tu temu / ani naprzód tu żadnemu świade-
 ctwu nie ma być przypuszczan.

b Ozwiaści świadkowie pierwsze miejsce mála/ 1588. O Mejoboycach/ fol: 463.

A R T Y K V L LXXIX.

O świadkach, coby kto chciał o nich mówić;

Rozd. 9.
Art. 15. **N** jeśli by strona przeciwna chciała tu świadkom co mówić y gá-
 nic/ tedy ma tuż zarazem przed prawem/ y pierwey niżli ich tu świade-
 ctwu przypuści/ albo tu przysiedze/ tu nim mówić/ y ná nich do-
 wodzić/ y nie spuszczać z prawa to kończyć. A gdzie by ná ktorego
 świadka co wiodł/ a nie dowiodł/ tedy ma tego świadka także v práwa
 nawiązać według stanu iego / a tu świadectwu będzie przypuszczon. A
 przewiedzieli/ tedy ten świadek świadkiem być nie może. A strona powo-
 dowá ná to miejsce inšego świadka ma stáwić/ y ná stáwienie drugich
 świadków ma stronie czas być vřyzon ná tychże rokách/ według daleko-
 ści miejsca gdzie sie to stáło / albo iák dáleko tego świadka powiedzie.
 Roz. 12.
Art. 16. ¶ A tráfili sie to ná koncu rokow / albo dla dalekości drogi stáwichy go
 nie mogli/ tedy ná stáwienie świadków takich/ do drugich rokow/ pod strá-
 ceniem práwa odłożyć ma. Ale strona zaraz v sadu tych świadków imio-
 ny miánować ma/ ná ktorych postanowienie prosić będzie. ¶ A nie be-
 dzieli mógł za śmiercia/ albo z iákich inšych słušnych práwnych przyczyn
 ktorego miánowanego świadka postáwić/ tedy ná tego miejsce wolno be-
 dzie inšego świadka postáwić/ tylkoby wiáry godnego/ nie podeyrzane-
 go / a przypuściwszy świadków tu świadectwu/ po práwie tu nim nie
 mówić nie ma.

a Świadkowi gdy strona stronie od krzyża odgroziła/ iáki wřysklich kto odgroził/
 ma trácić práwo/ Const: 1576. fol: 300. Tit: O w Wiedzeniu.

A R T Y K V L LXXX.

Ná swych świadkach po práwie nikt niczego szukać nie ma.

Art. 15.
y 75. te-
gor. Roz. **S** stáwuiemy / Ktoby w iákieykolwiek rzeczy przed prawem wydał
 świadków. A ci by świadkowie przeciw samemu poświadczyli/ te-
 dy on ná tych świadkach swych po práwie y świadectwie tego pośkiwać/
 y do práwa ich powlazać nie ma.

A R-

ARTYKUŁ LXXXI.

Świadcstwem trzech ábo dwóch świadków, ma strona rzecz
swą odzierać, y ktoby też odstawił dowód, puścił
stronę na przysięgę.

- 1** **E**ż ustanowiemy / Jż strona dowodząc rzeczy swej / ma dowieść
trzemá świadkami / ludźmi wiary godnymi / y niepodeyżzanymi.
2 **A** nieśliby kto trzech świadków nie miał / tedy w niedostátku
trzeciego / przy dwóch świadectwie / sam ma przysiądz / y tym rzecz
swoją odzierać. **3** **A** wszakże nie o wzięcie / nie o gwałt / ani o nájazd
domowy / y też gdzieby nie było stronie obżalowanej o gárdło / tak też y o
ziemię / ná co osobliwie ná mieyscach swych dowody nápisane. **4** **A** ktoby
odstawiać dobrowolnie dowód świadków trzech / puścił stronie swej
przeciwney ná przysięgę o którakolwiek rzecz / tedy tá strona gdy sie do-
browolnie zá przysięgę weźmie / y przysięże / ma rzecz swą odzierać. **5** **A** i-
gli przysiądz nie záchce / tedy rzecz swoje traci. **6** **A** ktoby máiac trzech
świadków / á náń nich sam dobrowolnie zá przysięgę brąć sie niechciał / te-
dy to mu wolno będzie świadectwem trzech świadków bez przysięgi rzecz
swą odzierać. **7** **A** gdy komu z prawá przysięgá skazána będzie / ábo sie
kto zá nie dobrowolnie v sadu weźmie / tedy urząd / dla rozmyślánia stron /
ma przysięgę ná dzień trzeci złożyć. **8** **A** táń dnia trzeciego strona przeciw-
wna / przeciw ktorey ma być przysięgá czyniona / ma rote tej przysięgi od
Pisarzá / z podpisem ręki iego wziąć / one stronę swoje przed woźnym
y strona dwiema głáchćicami wieść. **9** **A** woźny b rote wydawać ma.
10 **A** nie záchceli kto strony swej przeciwney do przysięgi wieść / takl rzecz
swą traci. **11** **A** ten który miał przysiądz / á nie był wiadzion do przysięgi /
inż bez przysięgi te rzecz iemu skazána / odzierać ma. **12** **A** czas pilności przy-
sięgi ma być tegodnia trzeciego do południá. **13** **A** liysce przysiedze tamże
przed sadem. **14** **A** czynić przysięgę ma każdy według swego nabożeństwą
iakięgo wżyma.

a W Koronie pozwáná strona bliższa sie odwieść w rzeczy / o która iest obżalowa-
ná / gdyby strona powodowa sá ná przysięgę tylko pokonać pozwánego chciała /
Zmierzay Ziemie Król: H. P. 455.

b Któryby Woźny rote przysięgi ináczey wydał / ná wleki ma być z onęgo urzędu
złożon / Kaz: Wielki w Wisticy, 1368. H. P. 468.

c Jdźi máia przysięgę wykonywać w Bożnicy podług Przywileów swoich / Con-
stin: 1641. fol: 14. Tit. O Trybunale. y Art: 7. Rozd: 12.
Przysięgi ná Sejmie ábo przed Królem skazáne / do Powiatów odsyłáne być máia /
Const: 1557. fol: 10. § Przysięgi.

ARTYKUŁ LXXXII.

O dowodziech listowych.

- 1** **N**oga **a** też być dowody listowe / to iest / zapisy ná imioná / y inie Art: 79.
wypisy ábo opowiedanie y zeznawánia z Ksiąg Kancellárey Ro: 1690.
Násey / y z Ksiąg sadowych ziemskich y zamkowych / y przez
Cero.

Vide con-
trarium
w Ro. 7.
Art. 26.

Cerograpy pod pieczęciami y pod napisem ręki własney. Takież kwitami y Reestrami rewizorskimi na odmienne danemi/ y innymi listy/ reestr iżi zawodzowymi albo wwiązczymi/ iako o tym berzy niżej na swym mieyscu iest opisano.

^a Prostym listem albo minuta dowiedziona w prawa bydz nie moze/ tylko pod pleszcicia albo Elegami Wziedowemi/ Zmyczaj Ziemie Krak. H. P. 405.

A R T Y K V L LXXXIII.

O komisiach Naszych Hospodarskich, w iakich rzeczach maa być dawane.

Art. 20.
Rozd. 1.

S Staruiemy ^a też iż listy Nasze Komisyjne ku wczynieniu sprawi-
dlivosti/ tylko w tych rzeczach niżej mienionych maa być dawane
to iest/ o granice miedzy imionami Naszymi y Blacheckimi / gdy sie
to z poddanych Naszych narodu Blacheckiego iakiego kolwiek sta-
nu osoba wcieze do Nas/ mianuiac sobie trzymode w gruncie swym/ od Wo-
iewod/ Starost/ Dzierżawiec/ Ciwunow/ y iakich kolwiek Wziednikow / z
imion Naszych/ albo od poddanych Naszych. ^b Tedy My zarazem/ bez za-
dnezwololi/ na rozsadek y rozprawe takich roznic o grunty/ Mamy Kom-
missarzow Naszych trzech osob/ a mianowicie Kastellana albo Marsalka /
ktomu Podkomorzego tego Powiatu/ y z niemi trzeciego Blachcica w tym
ze powiecie osiadlego. A w ktorym powiecie Kastellana albo Marsalka
nie badzic/ tam z Podkomorzym dwuch Blachcicow tegoż powiatu/ albo kog
z Wziednikow Naszych / tylko rodzicow y o bywatelow tego Panstwa Na-
szego Wielkiego Kiestwa Litewskiego / dawac y wysylac. A stronie zalob-
ney wolno badzic za listy Naszymi z strony swej tylkoz osob Blacheckiego
narodu wziac. ^c Tez maa być Kommissye Nasze dawane o wykupienie
imion Naszych Hospodarskich / takze y z Duchownemi/ iako o tym w Ro-
zdziale trzecim/ w artykule trzydziestym trzecim iest opisano. A o inze rze-
czy wшыtkie/ tak Blachta miedzy soba / tak y wшыscy Panowie Duchowni y
Swietcy/ maa sie sprawowac przed sadem nalezacy.

^a W Koronie Commisarzy przy Podkomorzym albo Komorniku ony Ziemie mo-
ga być z Cancellarzey naznaczeni/ choctaby w onym Woiewod. albo Powiecie żadney
osiadlosci nie mieli na rozeznanie granicy przywd poddanych Reolow. A iestby Com-
missarz na termin nie przybyl/ podpisawszy list obwieieszczony 100 przymian placic mal-
wyslawszy chorobe/ na ktora powinien przysiadz/ 1588. O Commisarach y Commis-
sarzach/ fol. 459.

^b Commisarie na granice bez trudnosci maa być z Cancellarzey potrzebuszym wy-
dawane/ Const: ibid: y Const: 1633. fol: 40. Tit: O roznicach. extraordinarie otrzy-
mane nie wazne.

Commisarz podpisawszy Innotescencya powinien zieczac sub pena 100. Marcarum
Const: ibidem.

Commisaria gdy sie jednego dnia nie skonczy/ sequentibus diebus konczye sie ma/ Con-
stit: ibidem.

A R T Y K V L LXXXIV.

O Roki zapłaty pieniężney z sądu skazaney.

Też

- E**z^a wstawuemy/ iż każdej zapłacić pieniężney z prawą za przez *Rozd. 4.*
 zyski od ktoregokolwiek sadu skazaney / mają być roki zapłacić po *Art. 93.*
 skazaniu sadowym położone / to jest / począwszy od najmnieyszey
 liczby do pięćdziesiąt kop groszy / dwie niedzieli. A tey sumie co be-
 dzie wiecey pięćdziesiąt kop groszy / albo sta kop groszy / cztery niedziele. Co
 wiecey sta kop groszy do piąciu set kop groszy / dwanaście niedziel. A co nad
 pięć set kop aż do tysiąca kop groszy / tey sumie rok dwadzieścia cztery nie-
 dziele. A iesliby kto na te roki nie zapłacił / tedy możny od przedu na wia-
 zanie przydany za listem wrzędowym wwiążczym / po wyjściu każdej raty /
 albo kilku rat / iako tego strona żatobna potrzebować będzie / ma w imieniu
 winnego strone powodowa w wiażować / według obyczaju tego prawā
 pospolitego. Wszakże iesliby sie kto listem swym zapisał na który rok zapła-
 cić / a nie zapłaciłby / tedy wrząd skazawszy na takim te sume w zapisie opisa-
 ni / ma za nie żarżem bez składania roków według zapisu odprawy czynić.
- 2 **T**akże iesliby przy odieciu gwałtownem imienia wziął cokolwiek mają-
 tneści / zbożā / bydła / y inšych statków domowych / y cobykolwiek rzeczā
 ruchoma nazwano być mogło / na coby strona powodowa słuŝny domod
 według prawā uczyniła. Tedy iesli czego z tych rzeczy przy podawaniu
 imienia nie wroci / tedy y to bez składania roków Statutowych na stronie
 obżalowanej odprawiono być ma.

^a W Koronie gdzie o 60. albo 300 grzywien / albo o wieŝa summe idzie / albo temu
 któryby nie był w Kroleŝwie / takowemu na zapłacenie długu ośmiuście niedziel
 idzie / *Kaz. w Wiŝlicy, 1368. H. P. 525.*

A R T Y K V L LXXXV.

O polubownym sadzie.

- 1 **S**tawuemy / ^a gdyby sie Sedziowie polubowni za Kompromis
 sem komu przeżył iaki sadowny wskazali / y listy tego skazania zgo-
 dnie obiedwie stronie pod pieczęciami dali. A iednąby ktora strona
 sadu ich tego dzierzec y temu dosyć czynić niechciała / tedy za przy-
 pozwaniem ten list sadowny ma przez strone te ktora przy tym sadzie stać be-
 dzie / położon być przed sadem ziemskim na rokach sadowych. A sad wey-
 rzawszy w Kompromis / y w ten list sadowny / y obaczyli ten sad polubowny /
 zgodny / y pieczęciami Sedziow obu stron przypieczętowany / ma go przy mo-
 cy zachować y odprawy według tego sadu uczynić.
- 2 **A**gdzieby sie sad
 polubowny pokazał różny / o takowy sad gdy sie obie stronie przed wrząd
 ziemski przypozowa / albo iedną ktora strona / przeciwna strone swoje po-
 zowie / tedy wrząd ma tego doyrzec y rozsadzić / y ktorey stronie sedzie y we-
 dług prawā / beda skazować / ten sad przy mocy zostawić. Jesliżby obu
 dwuch stron sedziowie od prawā pospolitego albo kompromisu sadem swym
 uchylili sie / tedy wrząd za tymże pozwem / iako na roku zawitym / bądź za
 staniem albo niestaniem strony pozwaney / ma rozsadek swoy w tey rzeczy
 według prawā uczynić y odprawy dać.

^a Commissarze tym wiecey iesliby z Wrzedu do sprawy naznaczeni byli / takowym
 bez przysięgi wiara ma być dana / a iesliby bez wiadomości Wrzedowej na Sad byli
 wzięci / a ktora strona nie przyznawałaby ugody / Sedziowie polubowni mają W-
 rzędownie

rzędowicie przyznac przykładem świadkowi do czego y krewni przylacie mała być przypuszczani/ H. P. 250.

ARTYKUL LXXXVI.

O odzywaniu z sądu do głównych sędziów

Rozd. 1.

Art. 15.

Sędz a wstawuujemy / gdyby sie komu z poddanych Nászych skaza-
nie v sadu ziemskiego albo zamkowego / tak samych Woiewod /
Starcost / iako y ich urzednikow sadowych / albo Podkomorskie-
go / albo Comisarskiego / nie wedlug prawa widzielo tak pomor-
dowey iako y odporney stronie tedy wolno bedzie kazdey z tych stron / tak
pomordowey iako y odporney po skazaniu sadowym odezwać sie do sadu
głownego/ w tym co mu sadzić należy. A wśakże ten kto sie odzwie / nie
ma Sędziom slow sromotnych mówić przy odezwie / iedno tymi slowy po-
wiedzieć / Pánowie Sędziowie / to skazanie wásze mnie sie widzi nie wedlug
prawa / odzywam sie z tym do sadu głownego. A po odezwanu / po ki sie
przed sadem głownym strony prawem rozeptra / sad od prawy czynić nie ma.

A gdzieby v sadu ktorego przed appeliacya przysiega ktorey stronie była
skazana / a drugaby strona przeciwna po skazaniu appellowała / tedy ta
przysiega ma być zadržana do tych miest / po ki sie strony z soba za appelo-
lacia rozeptra / a potym na sadzie głownym iesli skaz urzedowey uchwalon
bedzie / w ten czas y przysiega tamze v sadu głownego wykonana być ma.

Rozd. 4.

Art. 95.

sub finem

Jesliżby sie to trafil / zeby ta strona ktorey przysiege urzad skaze / nie
docekawşy rozprawy v sadu głownego z tego swiata zeszła / tedy potom-
ki iey / komuby ten przeżył wedlug prawa należał / zachcali przeżył otrzy-
mác / powinni beda appellaciey pilnować / y przysiege uczynić. Coż sie y o
przeciwney stronie w takim przypadku rozumieć ma / że potomki ich praw
pilnować y podpierac maia.

A wśakże gdyby w appellaciey stolic ies-
dná ktora strona umarła / tedy ta druga strona pozostala / ma potomki iey
tu przysluchaniu wyroku pozwy Nászymi ziemskimi przed sad głowny przy-
pozwac na rok zawity. A co sadowi Nászemu Gospodarskiemu wedlug
prawa pospolitego należy / w takich rzeczach y appellacya ma isc do Nas-
Gospodara.

Art. 22.

Tegoz Ro-

zdziału 4.

Kazdey stronie / ktorey sie skazanie ktorego Sedziego zda / nie wedlug prawa być
uczynione / wolna appellacya / Zyg. w Wirsley. 1368. H. P. 501.

Appellacya w sprawie ktora nie niesie zysku albo stracy / nie ma być dopuszczona ab Ac-
cessorio. 1557. Aby tym przedśa / fol: 10.

Sad żaden appellaciey ab Accessorio dopuszczac nie ma / chyba izby takie bylo / ktorez
by niosło zysk y strate / 1588. De Accessoriis fol: 481.

Appellacya a male obtento ma być wolna / ibidem.

Po śmierci Sedziego do popierania appellaciey pozывать nie potrzeba strony /
chyba zeby ktora strona umarła / 1503. Nie jest też / fol: 36.

Po śmierci Krolewskiej albo Sedziego wśelakiego / przypozwów nie potrzeba / chyba
zeby ktora strona umarła / 1588. O Przypozwiewch po śmierci Krolew. fol: 481.

ARTYKUL LXXXVII.

O odczwiech, gdzieby kilka bráciey albo uczestnikow pozwa-
li

li kogo ku prawu, a potym od sadu odezwawszy sie po skazaniu, iesliby ieden z nich ziednal sie, a drudzy ktorzy sie nie iednali, moga odezwu pilnowac.

Estawuiemy/ Jesliby ktorka uczestnikow badz z strona powodaowa albo odporna bedac/ mieli z kim prawo o iakakolwiek rzecz/ a skazanieby za niemi albo przeciw nim wyslo/ w czymby widzac ktora strona sobie z krzywdy do sadu odezwawszy ieden z nich albo dwa z strona ziednali sie/ krom inych uczestnikow. A potymby druga strona z odezwu tym chciala byc/ prawa odbiiaiac tych z ktoremi sie nie iednala/ dla tego/ iz sie inzy uczestnicy ich ziednali/ y z appellacyi wystapili/ tedy takowy odpor v prawa nie ma byc przymowan: ale ci ktorzy sie nie iednali moga odezwu pilnowac/ y skazanie ma byc czyniono/ bo ci ktorzy sie ziednali/ chesci ich utracic nie mogli/ krom tego/ gdyby sie ktorzy ziednali/ zupełna moc/ a mianowicie przedowne na to im dana od uczestnikow ku temu prawu/ y ku iednaniu mieli/ y v prawa to pokazali.

A R T Y K U L LXXXVIII.

W czym odezwu sad dopuscic nie moze.

Strzegaiac tego/ aby przedluzenie sprawiedliwosci niepotrzebne nie dzialo sie/ Estawuiemy/ iz od urzedow Naszych appellacia niemu dopuszczona byc nie ma w tych rzeczach nizey w tym Artykule opisanych. * Pierwsza/ ktoby komu pisal y obowiazal sie w czym listem swym/ zapisem dobrowolnym/ a takowy zapis nalezionby sluszny wedlug tego Statutu y artykulow w nim nizey opisanych/ sprawiony/ a ten kto sie opise nie przyimuiac skazania appellowacby chcial/ przewloke czyniac/ temu odzew isc nie ma. Druga/ gdzieby stronie zalobney przysadzono imienie/ ludzie/ albo grunt iaki/ o ktory ona pozynala o wybicie y odiecie z spokojnego dzierzzenia/ tedy strona odporna appellowac w takiej rzeczy nie moze. Trzecia/ iesliby kto komu v sadu stoiac dobrowolnie na dowod albo odwod iaki puscil/ a tenby komu puszczo dowod albo odwod/ uczynil. Czwarte/ iesliby sie kto komu ku czemu sam dobrowolnie na prawie znal. **b** Nie ma tez urzad appellaciey dopuszczac/ zbieraiac pozwy y rok zrazaiac/ ale po skazaniu glowney rzeczy/ o co pozynano krom artykulow w tym Statucie wyietych/ wolno bedzie appellowac. **c** Takze waiuiac y to/ gdzieby strony o ktore spadki prawuiac sie/ a spor stಾನie siy miedzy niemi nie przyznawaiac ieden drugiemu liniey krewnosci/ w tym sad ma rozsadek czynic/ a iesliby ktora strona to sobie za glowna rzecz brala/ tedy y appellaciey ma mu dopuscic do sadu glownego od skazania swego.

^a Appellacia nie idzie o dlugi zapisane w rzeczach niewatpliwych/ y tedy Statut idany test/ Const: 1569. fol: 93. § A te rzeczy ktore.

W Koronie o Spas/ Rekoienstwo/ o wyrabianie drzewa/ wylowienie ryb/ posiezenie lasu/ o ploty/ o zaiscie y pobicie bydla/ appellacia nie idzie/ Const: 1569. f. 191. Tit: Roki Ziemiskie/ 26.

^b Appellacia ab Accessorio nie ma byc dopuszczona/ chyba a perimenti, ktore nieale slyt albo strate sprawy. Const: 1557. fol: 10. § Aby tym przesze.

Reassumowano że y Sedzia o nie dopuszczenie pro damnis nie ma być pozwany sub pena duplici 14 Marc: Const: 1588. fol: 481. Tit: de Accessoriis.

Appellacia też nie idzie na goracym uczynku/ także też y z licem poimánemu/ Rozdz: 4. Artk: 67.

e Appellacia à malè obrento ma być wolna/ Const: 1588. fol: 68. Tit: O Relaxac: cyev y 31.

W sprawách osadzonych/ ktore in executione zostála/ appellecie nie idą/ y dilacie/ excepta verè infirmitatis & maioris, Const: 1647. fol: Octauo. Tit: De re iudicata.

A R T Y K V L LXXXIX.

O Roku zawitym za appelacyami, y o tym, ktoby nie-
słusznie appelował.

Rozd: 4.
Art: 40.

Stawuujemy/ a iż káżdey appelacyi od wszystkich wrzędow Nászych 1
ma być rok zawity/ to iest/ káżdemu Woiewodztwu Ziemi y powia-
tu/ tam ná tym miejscu/ y o tym czasie iáko iest w Artykulech sadu
głownego/ około tego miánowicie y dostátecznie dolożono. A
kto niesłusznie y przeciw práwu odezwał się/ á sad głowny skazadowi po-
twierdzi/ tedy ten onemu przeciwko temu się odezwał/ ma być kop gro-
zy zapłacić. A płaty/ dochody ábo pożytki/ ktore brał/ w tym czasie po ode-
zwie dzierżać to o co práwo idzie/ za dowodem słusznym/ z náwieska ma
wskódzonemu wrócić/ dla tej przyczyny/ áby się nié wypornie/ á w cudzym
korzyścić/ nád práwo ku zwoloczé strony swej przeciwney nie odzywał.

a W Koronie kto nie słusznie appelle/ trzy grzywny płaci/ Káz: w Korczynie. 1451.
H. P. 504.

c Appellans in Accessorio od ruszenia odstepować nie może/ Co się ma rozumieć o
pozwanym/ Const: 1588. fol: 481. Tit: Prosecutio Motionum.

A R T Y K V L XC.

Ktorego czasu od wrzędow nászych odzew być ma.

Rozd: 1.
Art: 15.

Stawuujemy/ a iesliby się komu od wrzędow Nászych w skazaniu 1
sadowym krzywdá widziála/ takowy ma tegoż czasu/ od sadu nie
odechodząc/ zarazem skoro po skazaniu sadowym/ przy bytności
strony swej przeciwney odezwąć się do Nasz Gospodára/ ábo do
sadu głownego/ obyczáiem wyższej miánowanym. A tam przed sadem
Nászym ábo głownym/ wiecey ku pomocy sobie nie brąć y przykládác nie
ma/ tylko to co było przed sadem pierwszym/ od ktorego appelował. ¶ 2
A gdzieby kto zarazem tegoż czasu iáko wyższej dolożono/ nie odezwał się/ tá-
kowemu iuż appelacya dopuszczona nie ma być/ y wrzedu takowego o to po-
zywać nie może/ według Artykulu czterdziestego/ tegoż Rozdziału.

a Od skazania gdyby się strona zaraz do Wrzedu wyższego nie odezwała/ on skaz tá-
ki iest wági/ iáko rzecz osadzona/ Káz: w Wislicy. 1368. H. P. 501.

A R T Y K V L XCI.

O przemilczeniu dawności Ziemskiej o imienie leżące,
y o przezywk z práw á skazane.

Dstawu

- I** Stawuiemy/ ^a Jż ktoby o imienie leżace dawność Ziemską dziesięć lat w milczeniu był/ nie pozýwał / ani listami vpominálnymi obnosił/ takowy iuż o to wiecznie milczec ma / choćaby sie y vpominał/ y tu prawnu pozýwał / y w roku stał a rzeczy końcá nie dowiodł/ a potym także od obniesiena listem vpominálnym/ albo od założenia pozwu/ albo y przewiodłby prawo/ a w dzierzenie imienia nie wśedłby/ dawność Ziemską dziesięć lat przemilczał/ y nie vpominał sie/ takowy iuż o takowe imienie wiecznie milczec ma. ¶ Także / iesliby kto ná kim iáká sumę pieniędzy z prawá przeżytkawłby/ a po sadzie y skazaniu wrzedowym nie wżýwając / y nie domagając sie odprawy tey rzeczy sadzoney przez dziesięć lat w milczeniu tego był/ takowy także o to wiecznie milczec ma. ¶ Jesliżby kto odzierzawłby skazanie wrzedowe ná iáká sumę pieniędzy/ a odprawy zá to zá pierwszego wrzedu/ kto mu to przysadził/ nie otrzymał/ a dawności Ziemskiej nie zamilczálby dziesięciu lat/ w takiey rzeczy drugi wrząd/ bez pozýwania o to/ iedno weyrzawłby w list sądowy pierwszego wrzedu / według tego odprawy uczynic ma.

^a W Koronie/ meşkiey plci ludzóm trzy lata y trzy miesiące/ W domom sześć lat dla mdłości plci ich/ Meşakom gdyż nie ma sama siebie w swey mocy dziesięć lat dawność Ziemską iesi dana/ Káz. w Wólcy. 1368. H. P. 284. Præscriptia ná wieczność nie idzie ná dobrách w posigu/ albo przeżytkách puszczoney y widerkauffem zapisanych/ Const: 1588. fol: 461. Tit: Ná dobrách. Executis iesli co Bratu z dzialu odesłlo/ ná Oczyszczenie moze pátrząc præscriptione non obstante, Const: 1562. fol: 15. § To też k temu.

ARTYKUŁ XCII.

O gwałtowne wybićie z spokojnego dzierżenia.

- I** Jż a stawuiemy/ ktoby kogo gwałtownie bez prawa wybił z spokojnego dzierżenia/ z dworá/ y paşni dworney/ z miastá/ z młyná/ z boiar/ z ludzi/ y z ich gruntow/ bądź w domu ślácheckim/ w mieście albo ná wsi/ Boy iákí uczyniłby/ albo y tak bez boiu odiał / y sobie przywrocił/ imienie/ ludzie/ zá prawem przyrodzonym dzierżace/ albo w coby kto zá prawem iákim nábytym wrzedownie przywożnym y śláchcie w dzierzenie wśedł. A toby bądź osoba swa / albo chocia przez wrzedniká/ slug/ boiar/ albo poddanych swych uczynił. Tedy on w przyrodzony ma bez mieşkania te przywode swoje ná wrzedzie sądowym opowiedzieć/ y zapisać/ wożnym y strona obwieść / y znáti gwałtu iesli iáké beda/ okazác. A potym nadáley w dziesięciu niedzielách/ od wybićia albo odiećia/ ma przypozwác samego tego Paná/ kto go/ bądź sam albo przez slug/ poddanych swych/ z czego wybił albo odiał / do wrzedu Samkowego ná rok záwity zá cztery niedziele/ tak od oczywistego iákó y zaoznego podania pozwow. A tam przed wrzedem Grodzkim/ gdy obie stronie stána tu prawnu/ a pozwana strona/ iesliby sie tego gwałtowneg odiećia / y dzierżania swego tego imienia albo ludzi/ záprzáła/ y do tego nieznála/ tedy to imienie albo ludzie/ ma byc záraz skazáne zálobnikowi w dzierzenie: a gwałtu/ boiu/ ran albo zaboystwa/ y też škod poczynionych w pozwie opisanych/

zechcei stroną żalobną dowodzić/ to iey wolno będzie/ y vrząd Nász za słusnym dowodem/ iako o każdym gwałcie dowod iest niżej opisany/ ma skazanie przeciw stronie obwinionej uczynić/ według winy y uczynku porządkiem tego Statutu. A po wskazaniu/ y odprawie na imieniu winnego czynić do ostatniego stopnia prawą Kołom Statutowych zapłacić pieniędzy skazanych/ nie składając: a przydźieli do tego z prawą/ y gardłem karac.

¶ b A gdzieby strona obwiniona/ przyznaną się do dzierżenia tego imienia/ albo ludzi/ powiedziała to/ że on żalobnik z tego o co on żaliwie/ gwałtownie nie wybijał/ ale to dzierży za prawem jakim słusnym/ y chciałby to jakim prawem/ chocia y na piśmie pożąść/ tedy przecie tej stronie odpornej nie ma być na wywód dawano: ale żalobna strona ma ku dowodu przypuszczona być/ y dowiedzieli/ bądź piśmie jakim/ albo świadectwem sadowo okolicznych iakiegokolwiek stanu/ tylko ludzi dobrych/ wiary godnych/ niwczym niepodęzrzanych siedmia człowiek a przysięga swa spokojnego dzierżenia swego tego imienia albo ludzi/ tedy to z czego był wybit/ sad mu zarazem w dzierżenie/ y k temu gwałtu dwadzieścia kop groby skazać ma. A zaboy/ rany/ zaboystwa/ iesli sie przy takim gwałtownym odieciu stana/ także škody w ten czas poczynione/ vrząd przy znakach słusnych/ y przy opowiadaniu przedowym/ za tą przysięga/ ktora iako na wybitie gwałtowne/ tak na ranach y škodach/ iednym razem czyniona być ma od strony żalobnej/ skazywać ma/ a škody z nawiastka skazywać/ y odprawie czynić na imieniu winnego według nauki tego Statutu. A tej przeciwnej stronie/ ktora sie z jakim prawem swym v sadu okaże/ vrząd wolne mowienie wprzod v sadu należącego zachować ma.

¶ A ktoby iminąwszy vrząd Grodzki/ chciał o wybitie z spokojnego dzierżenia/ chocia y w tym czasie od wybitia w dziesiaciu niedzielach wyżej w tym Artykule wspomnianych do vrzedu Siemskiego pozwać/ to każdemu wolno będzie. A vrząd Siemski tymże obyczajem iako wzwyż pomieniono także rzeczy rozsądzać ma.

¶ A cokolwiek ktory vrząd/ Grodzki albo Siemski/ za takowemi pozwy o wybitie z spokojnego dzierżenia/ gwałtu/ nawiastek/ y škod przysadzi/ temu rok zapłacić w Statucie opisane nie miała być pokładane/ ale zarazem po skazaniu stroną powodowa/ iako w dzierżenie tego z czego była wybita/ przez woznego wpuszczona/ tak y iey odprawą za przysięgi skazane/ na własnym imieniu strony przeciwnej uczyniona być ma/ pod zastawkami na stronie y vrząd/ iako o porządku odpraw wszystkich inszych rzeczy sadzonych iest opisano.

a Zaden nikomu rzeczy swej/ gwałtem brać nie ma/ choćaby tego własna była/ Racz: w Wslicy. 1368. H. P. 550.

W Koronie o gwałtowne wybitie z spokojnego dzierżenia w Mieście iednym opowiadanie wkrzywiony ma uczynić/ y gwałtownikom pozwać/ Vrząd ma wytechać na miejsce/ y o dzierżeniu dawnym od Szlachty okolicznej pod summentem/ a od Podbanych za przysięga ma wiadomość wziąć/ a pozwany iesliby sie bral na dowody prawne/ do przyslych rokow/ to mu broniono być nie ma/ iednak ma miarować/ na iakie prawo brać sie chce/ Zyg: w Krak: 1453. H. L. 222.

1588 O gwałtownym wybitiu/ fol: 471. 1598 Causa expulsionis, fol: 703.

b In causis expulsionum, Inquisitia ma być zachowana/ Const: 1588. fol: 461. Tit: O wybitiu spokojnego.

ARTYKUŁ XCIII.

O napomnieniu Vrzedowym około zapłaty sumy pieniędzy z prawa skazancy pierwey niż wożny poiedzie za to wwiązywając.

- 1** **S** Abiegając My temu / aby niſt niepoſłuſzeńſtwa ſwego prawu poſpolitemu niewiadomością pokrywając y obmawiać ſie nie mogli. Oſtawuujemy / Iż gdy ktora ſumá pieniędzy od ktoregokolwiek Vrzedu Naſzego ſkazana komu nákim będzie / za nieſtaniem tey ſtrony przeciwney nákim co ſkaża. A bedzieli ten ſkaz czyniony w rzeczy takiey / w ktorey ten Statut rokow zapłacić pieniędzy ſkładac nie dopuſzcza. Tedy vrząd Naſz / wydać ſtronie powodowey ktora przeyſt oddzierzy liſt ſwoy wwiąſzcy do ſtrony przeciwney / tedy ma przed ſie ná tym liſcie ſwym czas iemu ku zapłacie tych pieniędzy ſkazanych uſzyć / od podania iemu ábo od połozenia ná imieniu iego przez wożnego y dwuch ſłachácicow Kopija z liſtu wwiąſzcego zá cztery niedziele / nápominać go / aby ná ten rok te pieniądze według ſkazania ich zapłacił / á w tym liſcie wwiąſzcyim zaréká ma być poſtawiana tak wielka / iáko będzie ważnoſć rzeczy ſadzoney. A gdzieby zá cztery niedziele tey ſumy ſkazaney nie zapłacił / tedy zá tymże liſtem wwiąſzcyim wożny odpráwe ná imieniu iego zá to czynić
- 2** ma / według Artykulu niżej opiſanego. ¶ A gdzieby ſkazanie vrzedowe wyſtlo też záocznie / ále ná taką ſumę pieniędzy / ktorey roli zapłacić według zámierzenia tego Statutu będą połozone / tedy przed ſie ten rok / ábo te rok / iáko ich wielkoſć ſumy ſkazaney wkaże / y ná liſcie wwiąſzcyim opiſane będą / máia ſie počac liczyć nie od ſkazania vrzedowego / ábo takież od podania ábo połozenia ná imieniu winnego Kopijey z liſtu wwiąſzcego. ¶ Jeſliż ktora ſumá pieniędzy zá oczywiſtym y prawá mowieniem ſtron ábo ich vmocowanych ſkazana będzie / w tym takowego obwieſzczenia y nápominańia nie będzie potrzebá / ále według przypadku rzeczy y náuki tego Statutu / ábo zárazem po ſadzie odpráwa będzie dána / ábo od ſkazania ſadowego roli Statutowe poyda y liczyć ſie počna. Tak że ſie nie tylko o ſumę pieniędzy / ále y o inſzych rzeczách iákich ruchomych z prawá ku oddaniu przyſadzonych rozumieć ma. A gdzieby kto ná rok od Nas ábo od vrzedu Naſzego / według tego Statutu połozone / pieniądze przyſadzonych záplacić niechciał / tedy przeciwko takowemu odpráwa czyniona być ma według artykułow niżej o tym poſtanowionych. Coz ſie ma rozumieć y o rzeczách z wyroku Naſzego Hoſpodárſkiego przyſadzonych / y do vrzedu ná odpráwe odeſłanych.

ARTYKUŁ XCIV.

O odpráwie ſumy pieniędzy z prawá przyſadzoney, gdzieby icy kto według ſkazania vrzedowego nie zapłacił, y też o wwiązanie w imienie przyſadzone.

Art. 24.
Rozd. 9.

Eśliby • Kto sumy pieniędzy od któregokolwiek Urzędu Naszego 1
 Ziemińskiego albo Grodzkiego/ Podkomorskiego albo Komisarskiego
 go przysadzoney/ albo też Naszego Gospodarskiego/ lub też sędziom
 głównych wyroku na odprawę do urzędu odesłaney/ bądź zarazem
 po skazaniu według opisanія tego Statutu/ albo na roli wyżej opisane y
 użyzione stronie swej przeciwney nie zapłacił. Tedy możny od urzędu
 Naszego stronie żalobney na wwiązanie przydany/ ma z trzema słachćcami
 mi wiary godnymi dla tego w wwiązania do imienia strony przeciwney/ na
 kim co skazano będzie/ i achąc/ y stronie żalobna według listu wwiązczego za
 sumę iey skazaną/ w ludźie/ w imienie/ w grunty/ y w inſzą majątność stro-
 ny przeciwney/ według porządku y nauki w tym Statucie około tego ni-
 żej opisanej w wwiązać/ y to iemu w dzierżenie do zapłaty sumy pieniędzy
 podać. ¶ A gdzieby kto możnemu w wwiązania nie postąpił/ bronil sam/ 2
 albo przez urzędnika/ Ciwną/ slug/ boiar y poddanych swoich/ y przez ko-
 gokolwiek inego/ nie tylko czynkiem iakim sprzeciwienstwo pokazywać/ ale
 chociaż słownie mówiąc/ że nie postępuje w wwiązania/ a toby możny y z ta
 stroną trzema słachćcami zgodnie przed urzędem Ziemińskim albo Grodz-
 kim zeznali/ tedy takowy przeciwnik już w żarek w liście wwiązczym opi-
 sana popada. A urząd ten który będzie terczę sadził/ albo do którego od
 Nasz Gospodara/ albo od głównego sadu na odprawę odesłano będzie/ ie-
 śli Ziemiński/ tedy Sędzia albo Podsedek. A ięśli urząd Grodzki/ tedy Wo-
 iewodowie/ Starostowie/ albo ich namiestnicy/ Podstarości albo Sędzia
 Grodzki/ mając przy sobie możnych dwóch/ tegoż Dowiatu y pięciu słach-
 ćców w tym Państwie Wielkim Xięstwie Litewskim osiadłych/ ludźi do-
 brych/ wiary godnych/ y niwczym nie podeyrzanych/ o która stronę żalo-
 bna strona/ stając się powinna/ ma na to w wwiązanie i achąc od dania iemu
 znać przez tego możnego pierwey na w wwiązanie posłanego/ nadaley za cze-
 ry niedziele/ y tam stronę powodową/ iakoż za te sumę skazaną/ tak y za za-
 reke w liście wwiązczym położoną w imienie przeciwnika w wwiązać ma/ y
 nakoniec odprawę na nim według porządku tego Statutu czynić/ zachowu-
 iąc się w tym w wwiązaniu przeciwko obiemą stronom wiernie/ praw-
 dziwie/ pod tą przysięgą swą na urząd iego czynioną. ¶ A chociażby 3
 po wskazaniu urzędowym ten sam/ przeciw komu skazanie wyidzie/ albo na
 kim co przysadzono będzie/ pierwey niż do w wwiązania przyidzie/ wmarł/ tedy
 możny/ albo urząd sam bez żadnego przypozymania inſzego/ ale za tymże
 skazaniem odprawę y w wwiązanie przeciwko dzieci/ bliſkich/ potomkowi ię-
 go/ według porządku tego Statutu wykonywać ma. ¶ Gdyby też ten 4
 kto przeyſł odziedziczył/ nie wziąłszy zapłaty y pierwey w wwiązania/ z tego
 świata zſzedł/ tedy dzieciom/ bliſkim ięgo/ komuby ten przeyſł za prawem
 przyrodzonym/ albo też obcemu komu za zapisem należał/ także bez pozys-
 wania/ tylko list wwiązczy odmieniony/ odprawa czyniona być ma. A za
 pracą temu Urzędowi wwiązczego od kopy dwa groſza ten na kim odpra-
 wa czynia/ płacić ma/ y urząd za ten swoy dochód/ osobliwie w ludźie/ albo
 ziemie winnego w wwiązać się/ y stronie tej żalobney albo komu inſemu w
 tym zawieść może. ¶ A gdy przyidzie w wwiązać we własne imienie 5
 strony

strony żalobney bliskościa/ albo inšym prawem przeżytkane/ albo w ludzie/ grunty/ krom takiego imienia ktoreby było gwałtownie z spokoynego dzie-
rzenia odiete/ o czym iest nauka w osobliwych artykułach. Tedy Urząd o-
koło wwiązania w to imienie/ tymże porządkiem wyżej opisanym zachow-
wać się ma / iednakże za praca wwieższego przedowi już samą stroną po-
wodowa od służby albo włości osiadley ludzmi po dwa grosza. ¶ A od
dworney y pustowskiej paşney ziemi albo włości po iednemu groszu płacić
będzie. A od inšych gruntow ktoreby się na paşna nie zgodziły/ nie płacić
nie będzie winna. A te odprawy urząd w tym czasie wyżej zamierzonym
wykonywać ma/ pod winą pięciudziest kop groszy stronie powodowej.
O ktora wine urząd do tychże Sędziow głównych pozwan być ma/ a po
zapłacie winy/ przedsię te odprawy czynić winien będzie.

Rozd: 3.
Art: 32.

^a W Woiewodztwie Mazowieckim/ kiedyby kto iakimkolwiek prawem albo oby-
czajem imienie nabył/ ma być przez Woznego onego Powiatu w wiadzony y wwia-
zany/ a przez Woznego aby ku wiadomości nowy Possessor przyszedł/ ma to być ob-
wołano/ a iesliby kto bronie omieścił/ tedy przy wpisowaniu do Klag Intromis-
siei albo na pierwszych/ wtorych/ y trzecich rokach / przyczyny swego bronienia dać
w piśać ma/ czego iesliby nie uczynił/ dawnościa rzecz traci/ 1576. O w Wiazaniu/
fol: 306.

^d Vide contrarium w Rozdz: 4. Artyl: 22. po zmarley rece Potomkow przypozy-
wać każe.

Po Dekrecie Trybunalskim nie wożny z Szlachta/ ale sam Urząd Grodzki na odprá-
we łachac ma/ Const: 1601. fol: 759. Tit: Exekucya za Dekretem y Const: 1589.
fol: 543. Tit: O Odprawach Rzeczy osadzonych.

ARTYKUL XCV.

O tym ktoby urządowi ktoremu w wiazania nie postąpił po-
sadzić ktorego urzędu, a nie po Trybunalskim.

^a **A** iesliby a stroną tą/ na kim urząd ziemski albo Grodzki / odpráwe
uczynić záchce w rzeczach tych/ w ktorych stroną prawem przeko-
nana skazanie urzędowe przysięł/ y od niego nie appelowal/ temu
urzędowi Naszemu odpráwy uczynić na imieniu swoim nie dopu-
ścił/ y czymkolwiek sam / albo przez kogo inšego sprzeciwił się/ tedy tak-
o wy za te swa przeciwność/ w sowita záreke w pada. A y urząd ten ktoremu
by się sprzeciwno/ do Nasz Hospodara na liście swoim otworzonym/ pod
pieczęcia swa/ y pod pieczęciami tych Ślachcicow y wożnych przy nim będą-
cych/ k temu y z podpisami tak ich/ kto z nich piśać vmieć będzie/ odesłać / y o
tym w porze oznaymić Nam ma. ^b A My Hospodár / gdzie na ten czas
dworem Naszym bedziem / takowego wpornego y urzędu Naszego niepo-
słusznego / każać wywołać z Pánstw Naszych / a na imieniu przeciwnego
przez dworzániną Naszego wtrzywdzonemu mocna odpráwe uczynić ro-
skazac zárazem krom wśelakiej zwłoki / tak w rzeczy osadzoney/ w záre-
kach/ základziech/ winach/ y škodach wśytkich/ mamy/ y powinni bedziem/
ktory dworzánin przy takiej odpráwie / piaci też Ślachcicow y dwuch wo-
żnych przy sobie mieć ma. ¶ A za te wine / iż urzędowi Naszemu nie po-
stąpił w wiazania/ iako za sprzeciwienie prawu pospolitemu y zwierzchno-
ści Naszey Hospodárskiej / ostatek máietności przeciwnego cobykolwiek
iey

Rozd: 4.
Art: 44.

Rozd: 9.
Art: 24.

Rozd: 4.
Art: 98.

iey po uczynieniu stronie žalobney odprawy w Wielkim Kieściewie Litherw-
skim zostało/ wbytko od mała do wiela leżaca do stołu Naszego Gospodara
tego wziąć/ y przywrócić mamy/ ^b Ktore już ten isty takowy przeciwnił
wiecznie trąci/ y już My Gospodar temaietność rozdąć moeni y wolni be-
dziemy ludziom narodu Blábeckiego/ Nam y Rzeczypospolitey zasłużonym/
iako własne spadki nasze/ á temu wywołáncowi nie wrócić iey/ ^c wyiawby
to/ iesli by takowy stronie wtrzywdzoney za wbytkie przeyzsti dosyć uczynił/
á do Nas Gospodara o miłosierdzieby sie wcieli/ tedy przywrocenie iemu
oney máietności/ y z niesienie z niego wywołania będzie przy wole y łasce
Naszey Gospodarskiej. ¶ Iesli by tenże tak wporny był/ y temu posłań- 3
cowi Naszemu sprzeciwił sie/ y od prawy uczynić nie dopuścił/ ábo to imie-
nie/ wniżáiac práwa/ komu infemu w rece pusił/ czego według artykułu
wyżey opisanego w tymże Rozdziale siedmdziesiąt trzeciego uczynić nie
mógł/ takowego iako sprzeciwniká sprawiedliwości Bożey y zwierzechno-
ści máiestatu Naszego Gospodarskiego/ zá przypozwaniem od strony wtrzy-
wdzoney przez Nas Gospodara ná rok záwity/ y po okazaniu ná piśmie tego
wporu y nieposłuszeństwa iego zá zeznaniem posłańca Naszego/ Bláckty/ y
wożnych przy nim będących/ tam gdzie ná ten czas dworem Naszym będzie-
my/ w żadna limitacya tego nie wpuścáiac/ gdy pozwany stanie/ á gár-
dlem go karác kazemy/ á iesli nie stanie/ tedy zárazem ná tymże roku Namy
go rostkazác ze wbytkich Ziemi/ Páństw Naszych wywołać wiecznym wy-
wołaniem/ tak/ żeby sie nigdy w granice Páństw Naszych nie wrócał. A
postepet wbystek od prawy stronie žalobney y przywrocenie máietności w-
pornego do stołu Naszego Gospodarskiego/ także zárazem zá Mandatem
ná roku przypadłym/ tak iako wyżej opisano przez posłańca Naszego wy-
konáć My Gospodar bez żadney zwłoki powinni będziemy. A wwiászczey
posłańcowi naszemu także ma być iako y w rzędowi. ¶ Wszakże gdzieby 4
skaz w rzędowi przeciwkoż záocznie zá nieśtaniem ábo zá niedopuszczeniem
áppeláciey wyszedł/ á temuby ná kim co skazano/ ten sad y skazanie/ zá nieo-
právne rozumieiac/ w wiazania nie postąpił/ y w rzad o takie nieprávne
wskazanie do sadu należnego Trybunálnego zápozwał/ tedy taka sprawa
ma być zádzierzána/ y w rzad tego takowego sprzeciwu/ iako ná wywo-
łanie do Nas Gospodara odsylác/ tak y odprawy czynić nie ma/ áż do roz-
prawy o tym w sadu głównego/ á zostánieli ten sprzeciwny w tym winien
co w rzad ná nim wskazał/ tedy y záreklam tym zá niepostapieniem w wiazá-
nia woznemu y w rzędowi/ wyżej w tym Státucie opisanym podledz ma/
á sad Trybunálny/ ku odprawie tey rzeczy y zárekl/ odesláć ma według náu-
ki w Trybunale opisaney.

Am. 86.

Rozd. 4.

- ^a Gdyby ten ná kogo test práwo przewidzione w wiazania bronil/ ábo wiece w
wiazanemu dzierzzenia spokojnego gwałtownie przeszkode czynil/ w základ tak wiel-
kiej summy iaka jest náń przeystána wpada/ Alex: Krol w Radomiu, 1505. H. P. 214.
^b Ktoby wporne erefuciey bronil/ y rzeczy osádzoney odprawy czynić nie dopuszczał/
takowy práwem przekonány/ z Krolestwa wywołan być ma/ Alex: Krol H. P. 218.
O odprawách rzeczy osádzoney/ Ktoby sie W rzędowi sprzeciwił/ y o wywołaniu 1589.
fol. 543.
^c Kaduki Szlachcie Konfiskowane/ Szlachcie ma Krol rozdawác/ Konst. 1562.
fol. 25. Tit: O Ráranii. Konst. 1569. fol. 89. Tit: Státut Alexandr.

Mieyskie.

Wtęyskie Ráduki moze Krol rozdawać y nie Szlachcie/ Const: 1576. fol: 280. Tit: O Dobrach iuris.
Krol donata sobie & inscripta indigenis Nob. rozdawać ma/ Const: 1631. Tit: O Dobrach.

- c Gdy sie kto z strona pojedna/ y dosyć uczyni/ takowemu znieścienie banniciej z Cancellariej nasey ma być dane/ 1588. O Relaciej banniciej/ fol: 468.
W Koronie gdy strona strona pojedna/ tedy Trybunał powinien z niego banniczo znieść/ 1589. O Odprawach rzeczy osadzoney/ fol: 543.
d Gardło iego zostaje na łasce Krola J. M. Zyg: w Piotr: 1521. H. P. 223.

ARTYKUL XCVI.

O takowych, ktoby pod czasem przewodu prawa między dwiema osobami, on trzeci wwiązania wrzedowi bronil.

- 1 **N**ależy a kto maiać sobie imienie od kogo inzego puszczone po założeniu pozwu przez ktorą stronę żalobną/ a potym po skazaniu w wrzedowym tego imienia stronie powodowej/ albo po przysadzeniu na tym imieniu iakiey sumy pieniężney/ wwiązania Woznemu/ albo wrzedowi Naszemu bronil/ tedy strona żalobliwa takowego na rok zawity/ zaocznie za być niedziel/ a ozywisto za cztery niedziele do sadu głównego przypoznać ma/ tam na to miejsce/ gdzie w ktorym Woiewodztwie w on czas sad główny sprawy sadowe odprawować będzie/ a gdy nań tego sprzeciwienstwa świadectwem wrzedowym/ iako wyżey opisano/ dowiedzie/ tedy wwiązanie w ono imienie za rzecz osadzona postąpić/ a ktemu gwałty/ zaski w liście sadowym opisane/ z nawiasła sam zapłacić powinien będzie/ co na własney majątności iego bez składania roków Statutowych/ skazano y odprawa porządkiem wyżey przeciw samemu istca opisanym/ uczyniona być ma. A to sie ma rozumieć/ kiedyby kto osiadły w Wielkim
- 2 Kieście Litewskim to uczynił. ¶ A gdyby ten ktory wwiązania broni w W. K. Lit: był nie osiadły/ a wwiązania bronil mocno/ tedy sam istciec postępiem wyżey opisanym/ we wszystkich pokonywan być ma. A o tym nieosiadłym sprzeciwniku iednym/ albo kilku ich będzie/ iako o samym istcu wrząd Nasz Nam Gospodaru oznaymieć ma. A Niy tych sprzeciwnikow pospolu z samym istcem z ziem wszystkich Państw Naszych wywołać/ rozstrząć mamy.

a W ktorym Woiewodztwie albo Ziemi obwiniony y prawem przekonany osiadłość trzyma/ tam exekucya rzeczy osadzoney czyniona być ma/ 1588. O Commissarz. fol: 551. hoc spectat ad sequentem 97. Art.

ARTYKUL CXVII.

O wykonaniu wwiązania y odprawy na imieniu winnego w inszych powiećciech gdzieby osiadłości inszey y majątności iego w tym powiećcie gdzie skaz wyszedł, nie stało.

- 1 **S**tawuiemy/ a Jz gdy w ktorym powiećcie na kim z prawa tak wielka suma pieniędzy skazana była/ aboby kto w porcu swym sprze- Rozd: 9.
ciwiaiać sie prawu pospolitemu/ wwiązania niepostępując w za- Art: 2.
reki

reki tak wielkie popadł/ za coby odprawy według tego Statutu / imienie y majątność jego w tym powiecie / w którym sad był / nie wyniosła : a onby ieżże miał osiadłość w innych powieciach / tedy za oznáymieniem o tym y odesłaniem przez list otworzony vrzedu tego powiatu / gdzie tá rzecz sadzona/ ma y powinien będzie vrząd drugiego powiatu/ bądź Ziemski ábo Grodzki/ ktoremu z nich wedle práwa y tego sadu należeć będzie/ to iest / iesli v Ziemstwą bylo sadzono/ tedy Ziemski : a iesli v Grodu / tedy też Grodzki za ostatek sumy z práwa skazáney według náuki teg Statutu ná imionách winnego odpráwe stronie powodowey uczynić od przyniesienia im takowżgo odesłanego listu z tego inşeg powiatu / nádaley za cztery niedziele/ pod táż winą / wyżşey w artykule dziewięćdziesiątym czwartym tegoż Rozdziału opisano. ¶ Jesliby sie też trąsilo odpráwe za sume pieniędzy 2 czynić/ ábo w sáme z práwa skazánie/ imienie w wiazymać / w takowe kto- reby sie rozlażyło/ ludźmi ábo gruntámi od dworá tego Pána w inşy przy- legly temu powiat / ábo y kilku powiatom/ tedy vrząd tego powiatu pierwşego ma ku odpráwie y w wiazániu do ostatek tá rzecz odesłać przez list swoy otworzony w inşe powiaty gdzie takie ludźie / grunty leża do sadu Grodzkiego : a ten vrząd Grodzki / powinien będzie to skazánie według listu sadowego onego pierwşego vrzedu/ gdzie sie początek tey spráwy stał/ wykonać y odpráwe uczynić według porzádku Statutowego pod winą w inşych artykulech ná vrząd o zwolke odprawy opisána.

A R T Y K V Ł XCVIII.

Iákim szącunkiem odpráwa sumy pieniędzy z práwa skazá- nych ná imieniu leżącym czyniona być ma.

Stawuiem/ Iż każdy vrząd Náş sadowy za sume pieniędzy przy- 1 sadzona/ma wedle porzádku tego Statutu wyżey miánowánego w wiazánie dáwać / šącunkiem w tym artykule niżej opisánym. Za każda dwádzieścia kop groşy w służbe ábo wloke ludźmi o- siádlych. A za dziesiec kop groşy / to pułsłużby ábo pułwloki / ludźmi o- siádlych. Po temuż y w ziemie pustowsta ábo wloke pusta/ za dziesiec kop groşy. A gdzieby ludźie ciáhlych y pustowşczyzn nie stało/ tedy w bo- iáry páncerne y putne. ¶ W páncernego boiáryzná z iego ziemia/ za 2 czterdziesci kop groşy. W putnego za trzydziesci kop groşy. A iesliby y tych nie stało / tedy w ludźie y grunty boiar/ šlachty / ktorzyby osiadło- ściámi swemi ku temuż imieniu ná ktorym odpráwa czyniona będzie/ nale- żáły/ a niemieliby pierwey dánin wyzwolenia od pána swego służnego we- dług teg Statutu. Jednáże ten kto w imioná iákie šlácheckie w wiaże sie/ nie ma v tey šláchty imion odeymováć / tylko ma pátrząc służby/ y po- winności tákiey/ iáka powinni byli pánu swemu/ tákże šącunkiem wyżey y niżej opisánym. ¶ A morg ziemie po gnoiu za kope groşy. Pola pro- 3 ştego morg/ za pięćdziesiat groşy. Siánożeci morg/ pięćdziesiat groşy. Ziemie lesney ktoraby sie godziła ná páşnia / morg za czterdziesci groşy. Boru/ láşow/ puşcz/ każdy morg po groşy dwádzieścia. Jesliby y tá- kowych

- komych gruntow na wwiązanie za sume przysadzona niedostawiało/ tedy y w zasianie na grunciech dwornych żytem y iąrzynami wwiązanie dawane być ma. To iest/ z każdego morgu po gnoiu rachuiac żyta po piaciu kop. A na morgu prostego pola trzy kopy/ a na morgu iąrzynami zasianymi/ Pšenice po sześciu kop/ Jeczmenia po sześciu kop/ Owśa po cztery kopy/ Jęczyce po trzy kopy/ Gryki po piaciu kop/ Grochu po sześciu kop/ Prosa po cztery kopy/ Szocewice po cztery kopy. A inſze ogrodne rzeczy zasiane według wważenia. woźnego/ y ſłachty z nim na tym wwiązaniu bedacey. A to ma być ſacowano na pieniadze po temu iako niżej w tym Statucie
4. ſacunek zbozu iest opisan. ¶ A co ſie dotyczy Jezior/ Rzek/ tedy w jeziora wwiązanie dawane być ma według wiadomości od ſasiadow okolicznych oſiagnione/ iako wiele toni w ktorym jezierz bedzie/ każda tonia ſtanowiac za dwadzieścia cztery groſe. Stawy/ a młyny/ ſadzawki/ według ważności pożytkom. A na rzekach iaz abo ſiedze ieſietrza/ za kope groſy. Iaz rybi za groſy dwanaście. Gac kotrowey ryby Kuſkiey abo poſieſkiey za groſy 12. Gac wiunowy takze poſieſki za groſy ſeſc. A gdzie by y tymi rzeczmi wyżej mianowanymi suma ſkazana nie wypelniła ſie/ tedy bydło wſelkiego rodzaju/ zboże młocone y niemłocone/ y inſze ſtutki y rzeczy ruchome ſacunkiem tego Statutu podawac maia. A ktorymby rzeczom ſacunek w Statucie nie byl opisan/ tedy takze woźny z ſłachty według wważenia ſwego ſacunek y odprawę na tych rzeczach czynic maia.
5. ¶ A ieſliżby y to wſytko oney sumy nie wynosiło/ tedy po takowey odprawie Rozd. 4.
Art. 67. wie woźny z ſłachty rok cztery niedziele złoży wſy/ a po wyſciu ich/ ma y w dwor/ y w budowanie dworne/ y w plac/ oſacowawſy wſytko budowanie za co ſtać bedzie/ wwiązac y ſtronie podac ma. A woźny ten y ſłachta/ ktorzy takowa odprawa czynic beda/ to imienie/ ludzie/ ſtatek ich roso bocy/ y wſelaka powinnoſć zwykła tych boiar/ ludzi/ y pożytki wſytkie ſpiſac maia/ y ten reieſtr przed vrzedem zeznac. A ten komu takowe dobra podadza/ nie wiecey nad powinnoſć w reieſtrze opisaſana brac nie ma/ pod nagrodzeniem wſytkiego tego ſtronie przeciwney/ coby nad to wziął
6. po wykupieniu takowego imienia y ludzi. ¶ Jeſliżby y to wſytko oney Rozd. 5.
Art. 18. sumy nie wynosiło/ tedy na oſobie ſamey w niedoſtatk u maietności odprawy czyniona być ma. ^b Wſakze przypozwawſy go do vrzedu Grodzkiego/ a to tym obyczaiem/ iz ten pozew ma być przez woźnego przy Roſciele w parafiey/ y na targach przybity y obwołany. A gdy ſtanie/ tedy vrząd Grodzki onego powiatu/ za oznaymieniem tey rzeczy od ſtrony zaſobney/ a za ſwiadectwem woźnego/ y ſtrony ku tey odprawie poſlanych/ ma go do wiezienia oſadzic. A nie ſtanieli za pozwem/ tedy gdziebykolwiek mogl być poſcignion/ ma być poiman przez vrząd Grodzki/ y do wiezienia zamkowego abo dwornego oſadzon/ w ktorym wiezieniu pory ma ſiedziec/ poſci rekoiemſtwo na tym da/ iz ſtronie ſwey za wſytko doſyc uczyni. A nie bedzieli miał rekoiemſtwo/ tedy vrząd ſtronie powodowey winnego wydac ma/ a on go w wiezieniu dzierzec ma aż mu za wſytkie sumy przysadzona doſyc uczyni. A ktoby takowego vrzedowym poſlancem Art. 9.
Rozd. 1. wziac bronil/ takowy za przypozwaniem o to do Grodu na rok zawia

Art. 57. ty/ y za przekonaniem iego w tym prawnym dowodem/ sam będzie powi-
Rozd. 11 nien żalobnikowi to płacić co był winien ten kogo nie dopuścił poimać.

a W Ręce albo młyn żaden pierwey przed inſa mającnością dawać nie ma w
wiazania wylawſzy żeby inſey nie było/ H. P. 344.

b Gdy na nieosiadłym prawo prze wodzą/ też przez ogzewiſta controwerſia/ iako
y w nieſtannym ſkaza doſyć czynić rzeczy ofadzoney/ ma ſie oſwobodzić gotowemi piez
niedzmy do dwuch niedziel/ albo rekoieſtrowo ſtawić/ ludzi oſiadłych/ że rzyſy ofa-
dzoney za niedziel ſeść doſyć uczyni/ czego gdyby nie uczyni/ do Grodu dłużnik po-
zwany ma być/ wywołany/ poimany/ do Wieſe wſadzoney/ a pozw ma być kładzion
w Parafiey gdzie miał oſiadłość/ albo gdzie ſie rodził/ albo gdzie przemieſtka/ albo
y w rzece ſamemu/ 1588. De impoſſeſſionatis, 465.

A R T Y K V L X C I X.

O zaplacie sumy pieniedzy z prawa ſkazaney.

Rozd. 4.
Art. 42.

GDyby kto mając na ſobie ſumę pieniedzy z prawa ſkazana/ a nie 1
chcac za nie dopuścić w wiazania w imienie ſwoie/ chciał ię
ſtronie ſwey przeciwney na rok zapłacić/ albo y po w wiazaniu w
imienie/ ludzie/ grunty/ chciał to w co w wiazano wykupić/ tedy
pierwey ma ſtrone ſwoą przeciwna liſtem otworzonym vrzedu Ziemſkiego
albo Grodzkiego/ przez woźnego y dwuch ſlachciców obnieſć/ nie trąſili
ſie ogzewiſto/ kopia z tego liſtu podać/ tedy ię na imieniu położyć nabliżey
przed tym dniem ktoregoby chciał pieniadze oddać za dwie niedzieli/ aby
brania pieniedzy pilna była. ¶ A gdzieby kto ſam/ albo przez kogoſkolwiek 2
inſego/ korzyſzczac w dzierzeniu imienia albo ludzi w wiazanych/ nie chciał
na ten dzień oznaymiony pieniedzy przyſadzonych brać/ a ieſli ieſzcze do
w wiazania nie przyſzło/ tedy na rok od vrzedu naſznaczony. Jeſliby też
nie chciał kto pieniedzy przyſadzonych przyiać/ z ktorymi będzie naydowan
w imieniu ſwym też vrzedownie z woźnymi y z ſtrona/ tedy takowego/ ten
kto pieniadze oddaie/ ma pozwać ku braniu pieniedzy do vrzedu Ziemſkie-
go albo Grodzkiego na rok zawity/ na ktorym roku on pozwany/ żadnymi
przyczynami/ chocia y prawnymi nie wymawiać ſie/ wylawſzy tylko to/
gdzieby kto był za granią w cudzych Pańſtwach na poſludze Właſzey y
Ziemſkiej/ winien będzie ſtanać/ y pieniadze ſwe przyſadzone przyiać/ a to
w co był w wiazan puſcić. A ieſli ieſzcze do w wiazania nie przyſzło było/
Rozd. 7. tedy go z oddania pieniedzy kwirować. ¶ Jeſliżby ten pozwany ſam/ 3
Art. 14. ani przez kogo inſego przed vrzedem ku braniu pieniedzy nie ſtanał/ tedy
vrząd/ przed ktory będzie pozwany/ ma pieniadze przy ſobie zoſtawić/ y za
pieczęciami wſytkich trzech vrzedników ſadowych/ przy Księgach maia
być chowane. A ſtronie z imienia/ z ludzi w wiazanie dać. A te pienia-
dze powinien będzie vrząd temu/ komu były przyſadzone/ zarazem ſkoro
ſie ich vpomni/ bez żadnego zatrudnienia/ nadaley za tydzień od vpomnie-
nia oddać pod zaplata drugiey także wielkiey ſumy/ gdzieby ſie o to z vr-
rzedem do rozſadku prawnego za nieoddaniem pieniedzy przytoczyło.
¶ Także/ ktoby za pożyczane pieniadze w wiazawſzy ſie w czyie imienie/ a 4
nie chciał na rok w zapisie pomieniony pieniedzy przyiać/ y imienia poſta-
pic/ o to żalobney ſtronie wolno będzie takowego do ktorego zachce vrze-
du

du Grodzkiego albo Ziemskiego/ ná takowyz iáko wyżej opisano rok zawu-
ry/ pozwać. A oddawać takowe pieniądze nie gózie indziej/ iedno ná prze-
dziech Nászych sadowych.

ARTYKVL C.

O odiećciu imienia, ábo ludzi, gruntow, po wwiązaniu
vrzędowym.

I Eżce ^a też y to opátruim/ iż gózieby kto postąpiłby w wiazánia
w imienie/ ludzie/ y w iákikolwiek grunt/ bądź możnemu od vrzedu
ktorego posłanemu/ ábo sámemu vrzedowi/ y iużby to stronie po-
wodowey vrzedownie w dzierzenie podano/ á pozymby on sam
ábo przez vrzednika/ slug/ boiar/ poddanych/ y przez kogożkolwiek inego/
to w co było stronie żalobna w wiazáno gwałtownie y bezpráwnie odiał/
tedy stronie w tym wkrzywdoney/ chociaż będzie wiazanie došlo od vrze-
du Ziemskiego/ ále zechceli dla predśey spráwiedliwosci do Grodu o to
takowego przeciwnego pozwać/ ábo też zechceli do sadu Ziemskiego po-
zwać/ to oboie wolno będzie uczynić: á w rzeczy takiey gózie było w wia-
zanie od Grodu/ to zás do Grodu ma pozwać. **I** A z áktorymkolwiek Rozd. 4.
Art. 42.
pozwaním/ ták do Ziemstwa ábo do Grodu ma być rok zawu-
ry/ y tam ná vrzedzie dowiedzieli stronę żalobna w wiazánia swego vrzedownego/ w
ktore będzie przez możnego/ ábo przez sámý vrząd wešla/ y odiecia gwał-
townego przez stronę iey przeciwna tey rzeczy w co było w wiazáno/ tedy
takowy sprzeciwnik ięże sówito ták wielka suma y základy zá iáká žalob-
nik był w wiazan tey to stronie swey żalobney/ y k temu gwałtu dwádzie-
ścia kop groşy iemuż záplácić będzie powinién/ y zá to wşytko w wiazá-
nie/ y odpráwa ná imieniu takiego sprzeciwnego záraz po sadzie bez skládá-
nia żadnych rokow uczyniona być ma/ według tegoż porzádku/ y náuki te-
go Statutu okolo w wiazánia wyżej opisáney.

^a Kto nábywa máietności iákikolwiek práwem/ ma wdzierzenie nie táleńnie
przychodzić/ ále przez Możnego z Vrzedu przydanego/ Ktore ma być wniesione do
Alt Grodzkich/ á z tych záe przeniesione do Alt Ziemskich/ tego Powiatu gózie imie-
nie leży/ A koby nie miał w wiazánia w Xiegách Ziemskich w pisanego od Roku
1535. choćaby dobr vjywał/ dawność mu Ziemstwa nie idzie/ ále mogą być przez bli-
skie wykupione/ iáko zástánné/ In Except: Mazo: Const. 155. fol. 305. Tit:

ARTYKVL CI.

O braniu win przez vrzędy Násze w tym Státucie y ná zapi-
siech dobrowolnych ná Vrzędy opisáných

I Jedyby ^a kto popadł w wine iáko sluşnie práwem przekonána/ Rozd. 4.
Art. 42.
ktoremu vrzedowi Nászemu Ziemskiemu ábo Grodzkiemu/ ták w
tym Státucie iáko y w zápisiech dobrowolnych opisána/ tedy tá-
kie winy máia należeć v sadu Ziemskiego wşytkim trzem vrzedni-
kom Ziemskim/ Sedziemu/ Podsedkowi/ y Pisarzowi ná rowne czesci: á
v Grodzkieg sadu/ gózieby sie to nie przed sámými Woiewodámi ábo Sta-
rostámi sadowými toczyło/ ták też wşytkim trzem vrzednikom/ namiestni-
kowi

Kowi albo Podstarościemu / Sędziemu / y Pisarzowi. ¶ Wszakże każdy z
władz Należy według dobrego wważenia y Chrześcijańskiego postępu / przy-
chylnieyszy ma być do odpuśczenia takich win / niżli do brania ich / zwłaszcza
sierotom y bogim / a nie swowolnym folgą w tym czyniona być ma.

^a O Znoszeniu przesadow y wszelkich Sadow Woiewodztwa Wolynskiego / R^us-
iowskiego y Bracławskiego / Vide Const. 1601. fol. 744. y 758. Tit.

A R T Y K V L CII.

Opozywaniu przez samych Pánow o krzywdy ich slug,
boiar, y poddanych.

Rozd. I.
Art. 25.

Gdyby sie czyiemu sludze / Boiarczynowi / y poddanemu / y iakiego
kolwiek stanu czeladnikowi stala iaka krzywda od kogokolwiek /
badz od samey osoby stanu szlacheckiego / y insey iakiey / albo od czy-
ich slug / przednikow / boiar / y poddanych / a iesliby sie to sasiedzi
kim obyczaiem niedopuszczajac tego do Naszego Gospodarskiego wrzedu /
rozprawic y vspokoic nie moglo / a przyblyby do listow vpominalnych / a-
bo y do pozwow / tedy tak listy vpominalne iako y pozwy / maily być brane /
nie imieniem slug / boiar / albo ludzi czyich vkrzywdzonych / ale imieniem y na-
żalobe samych Pánow dowodzac im sprawiedliwosci. ¶ Wszakże czasu
prawa moga to Pánowie odprawowac przez vmocowanych swych / y nie
sam Pan / zwłaszcza gdzie nie o iego rzecz wlasna albo szkoda idzie / ale ci v-
krzywdzeni sludzy / boiarze / y poddani iego / gwałtow / krzywd / y škod
swych według prawa dowodzie moga. Wszakże na gwałciech tylko lu-
dziom narodu szlacheckiego przysiega wskazowana być ma.

Rozd. II.
Art. 58.

^a Jesliby komu sluga prostego stanu bel zabiti / a przytaciol zabity nie mial / Pan o
glowe slugi swego moze czynic / Const. 1588. fol. 489. Tit.

A R T Y K V L CIII.

Iako Pisarz w pisaniu spraw sądowych zachować się ma.

Pisaniu ^a Pisarze / Podpiskowie / pisania tak serockiego niemaily
czynic wpisuiać pozwy y sprawy / ktore sie przedtym toczyly w tey
sprawie / ale rzecz dostatecznie wypisac z takowych iego listow /
daty / pozwow / y listow / wspominaiac to co sie bedzie sciagalo
do tey sprawy ktora sie przed sad przytoczyla / y tak maily stronom wyda-
wac / aby przedluzeniem pisania odprawy ludzkie nie zatrudniaty sie. ¶ ^b
Wszakże powinien wshytkiego dolozyć iako strona potrzebowac be-
dzie / czego sobie sama strona albo prokurator iego ma przypilnowac / daiac
mowienie swe z obu stron na pismie do Pisarza / nadaley do trzeciego dnia
dla pamieci wrzedowi / aby zgadzal sie wrzad z pamiecia swa ze sie przednim
toczylo / a niedaliby do trzeciego dnia / tedy y wrzad nie powinien bedzie
przyimowac. ¶ ^c A gdzieby strona potrzebowala iakiego listu aby byl w
pisan do ksiag dla starosci / y dla czegożkolwiek / albo tez kto komu daiac na
wiecznosć iaka / y na cożkolwiek zapisy swe wlasne według dawnego zwy-
czaiu / y zeznalby ich przed wrzedem / tedy Pisarz nie czyniac serockiey przemo-
wy /

wy/ ale tylko osob tych pomienionych kto komu co zapisuie/ a potym list albo zapis ten słowo od słowa do ksiąg w pisać ma.

- a W. X. L. Pisarze Trybunali/ Ziemiscy/ Grodzcy/ albo Podpisek/ gdyby nadsz praco dochoď y strony wyciągał/ y do tego dnia Dekretu albo sprawy iakiey nie wydał/ kop 100 winien płacić 1616. O Pisarzach Trybunali. Ziemiſkich/ Grodzkich/ fol: 42. Conſt: 1635. fol: 30. Tit: O Pisarzu.
- b Do trzeciego dnia Prokuratorowie dla świeżej pamięci swe controwersie Drzewowi oddawać mają/ 1569. w tym też sie dzieja/ fol: 192. Controwersie do trzeciego dnia dane być mają/ 1616. O Pisarzach Trybunali. Ziemiſkich/ Grodzkich/ fol: 42. y na W. X. L.
- c Listy do ksiąg Ziemiſkich wpisywane być nie mają/ iedno te/ ktore z inſzych ksiąg pokazane będą/ Zyg: w Piotr: 1539. H. P. 272.

ARTYKUŁ CIV.

O Woźnym ktorego zowią po łacinie General.

I **B**iacz My Gospodar/ iż tego iest potrzeba dla wiela potrzeb y Rozd: 4.
Art: 8.
spraw ludzkich. Wſtawuemy/ iż w każdym Woiewodztwie y powiecie w tutejszym Państwie Naszym Wielkim Kieſtwie Litew. nads inſze ieden woźny wſtawion być ma takowy/ ktorego Łacińskim iezykiem zowią a General. A takowy urząd w tym Woiewodztwie y powiecie oſiadłemu rodzicowi Wielkiego Kieſtwia/ piſmo Ruſkie umieiać/ za przyczyna y oznáymieniem o nim Nam Gospodarowi od Woiewod/ Staroſt ſadowych/ y ſzláchy/ obywatelów tych powiatów ſkad ten będzie. A My Gospodar listy z Kancelláriei Naszey na takowe urzedy im dawać mamy/ ktore po daniu Naszym Gospodárskim/ na urzędzie tym/ w ktorym powiecie takowa osoba oſiadła będzie/ na pierwſzych rokách ſadowych Ziemiſkich przed urzedem/ przy bytnoſci ſzláchy/ przysięge na urząd ſwoy rota inſzych woźnych przynieć ma/ a po takowey przysiędze/ inſz urzedem ſwoim ſáfować y ſprawować będzie/ takowym ſposobem. To iest/ taki woźny w każde Woiewodztwo y powiat po wſytkiey Ziemi tego Państwa Naszego Wielkiego Kieſtwia Litewſkiego/ gdziekolwiek komu iedno potrzeba będzie pozwoy noſić/ y urzedem ſwoym woźnowſkim wladáć/ y ſáfować moc mieć będzie/ y przy każdej ſprawie ſtrone/ ſzláchte przy ſobie mieć ma/ iáko o woźnych w tym Statucie iest opiſano/ a zeznánie tego każdego woźnego w każdym Powiecie y na każdym urzędzie/ za mocne y ważne przyimowane być ma: A w Ziemi Smudzkiey dwa takowi Generalowie być mogą.

- a Woźnych/ Generalów/ każdy Sad/ y Urząd do poſług ludzkich przydawać/ y ich przyznánie przyimować ma/ pod 100 grzyw: winy 1576. O Woźnych Generalach/ fol: 291.

ARTYKUŁ CV.

O potwárzách.

Aa

Ja

S Abiegając a temu/ aby ludzie żli odpotwarzy na ludzi niewinnych powściągnięci byli. Ustawiemy/ iesliby kto przebaczywszy bo-
 iąźni Bożej/ y wstydu ludzkiego/ rzeczy iakie zmyślane potwarne
 do sadu doniosł/ y sprawy tey na kogo popierał/ a toby sie na niego
 pierwszy raz iawnymi dowody y słuźnymi znaki pokazało.^b Tedy za to stro-
 nie tey ktora spotwarzył winy powinien będzie zapłacić sześć kop groszy. A
 pokazeli sie to wtory y trzeci raz/ tedy za każdym razem po temuż stronie
 przeciwney placić powinien będzie. A iesliby y czwarty raz toż sie na tegoż/
 od kogokolwiek pokazało/ tedy iuż takowemu nozdra rozetzniona być ma/
 y iuż takowy potym aby nigdy dożadnego vzedu y do sprawy przypuśccon
 nie był. Wszakże sie to rozumieć ma tylko o iawnych potwarcach/ a nie o
 tych ludziach ktorzy albo dla vbostwa/ albo dla iakiey prostoty y nieumieie-
 tuosci swey albo też dla iakiego przyradku prawn a swego sobie nie dowie-
 dzie/ ci za potwarce rozumiani y karani być nie mają. ^c

^a Temu ktoryby kogo potwarzył/ za pierwszy/ wtory/ albo trzeci raz/ po trzy grzy-
 wny stronie/ także Vzedowi placić ma/ a iesliby sie czwartykroć tego dopuścił/ iuż
 wiecey ku sprawo waniu nie ma być przypuśccon/ ale za tego zly vczynek/ nozdrza iak-
 ko Walachowi miała być rozetzniona/ beze czci y Szlachectwa zaraz zostate/ Kaz: w
 Nieś: H. P. 491.

Gdyby kto kogo criminalnie a potwornie oskarzył/ w przod vczynić scrutinyum o tey
 rzeczy/ a gdy będzie przekonany/ na twarzzy znak mu miała przepalić/ Jan Olbr: 1493.
 H. . 205.

^b Od potwarzy kto od przysięga sie/ Delator żadney winie nie podlega/ Confr:
 1588. fol: 456.

Gdyby kto o Criminal niesłusnie pozwał/ y nie dowiodłby tego/ winy grzywien 100.
 nieschodząc z Vzedu/ y wszystkie škody za przysięga placić ma/ do tego w wieży 12
 Tydzien siedzieć ma/ Confr: 1565. fol: 101.

^c A o Pasterwilach też pcena.

O odprawie, posagu, y o wianie.

A R T Y K V Ł I.

Ktorem obyczaiem oćiec wydaiac dziewczkę swą za mąż, ma obwarować y vpewnić zapisanie wiána od zięcia.

I **Z** a bstawiem / iż każdy obywatel tego Państwa / ktoregożkolwiek bedac stanu / wydaiac dziewczkę swą za mąż / y daiac za nią posag albo wyprawę według dobrej woli swej. Napierwoy niżli córke za mąż wyda / ma od zięcia wziąć zapis pod pieczęcią y z podpisem ręki iego / kto pisac umie / y pod pieczęcią ludźi dobrych / ktorem on na trzeciej części imienia swego leżacego on posag / to jest / pieniadze gotowe / złoto / srebro / perlá / kámiennie drogie / b sówito śaćniac. A inśa wyprawę / śáty / y wśelákie ubiory y chusty białe / konie / kolebki / y wśytákie inśe rzeczy ruchome / iednym śaćunkiem bez sówitości kładac / opisać ma / po temuż iáko niżej opisano. A potym on zapis onże zięć ná pierwszych rokách ziemskich sadownie odprawuiacych przed sadem ziemskim onego powiatu / w którym tá ośiadłość ná czym wiáno zapisáno / będzie leżec / sam ożewisto zeznać / y w Kiegi ziemskie zapisac dać ma / y ná to zeznanie swe / że go ma ná vrzędzie vrzynieć / powinien będzie zięć Wycowi list swoy osobny pod zarekámí dać. A zgodzali sie ná to obie strony / żeby taki list wiánowany ná vrzędzie Grodzkim nie czekáiac ziemskich rokow byl zeznan / to też wolno będzie. A potym ten zapis / Oćiec / Mátká / albo

Rozd. 7.
Art. 24.

Bliscy żonyiego przenieść mają do Xiąg Ziemskich / y już takowa oprawa ma być dzierżana w każdym prawu. Potemż się matka / bracia / stryio-
wie / y inni bliscy około wydawania w stan Malżeński dziewczki narodu ślą-
checkiego / zachować / y pierwey wydania iey za mąż / oprawę od zięcia o-
trzymać mają. ¶ Jesliżby kto listu swego wianowanego / bądź przed
Ziemskim albo Grodzkim przodem / według postanowienia z przyiacioly żo-
ny swey na to uczynionego / nie zeznawszy pierwey roku na to zeznanie / za-
mierzonego / z tego świata zszedł : tedy żona iego albo iey przyiaciele / mają
tegoż czasu iako narychley być może ten zapis iego wianowany na przędzie
Ziemskim albo Grodzkim opowiedzieć y okazać / y do xiąg go zapisać dać.
A potym gdy ta rzecz do prawa przyjdzie : A dzieci / bliscy meża iey nie da-
wiliby wiary temu listowi / tedy ona postawiwszy pieczętarzow / ktorych
pieczęci w tego mianowanego listu będą. A to iesliby byli pieczętarze żywi
ma przy ich świadectwie iesze przysięge uczynić / że to iest list prawdziwy
iey / y od meża iey dany. A niebodzieli żywych pieczętarzow / to przecie o-
nąż przysięga swa tego listu podeprzeć ma / a po takim dowodzie ten zapis
przy mocy zostanie. ¶ A iesliby oćiec / matka / brat / y kto z bliskich wyda-
iac dziewczkę za mąż / takowey cprawy y wianu / iako wyżej opisano / od zię-
cia nie odzierżeli / takowa dziewczka po śmierci meża swego wniesienie traci /
choćby wielka suma za soba wniosła. A wszakże przedsie iako ślacho-
ćiance / dzieci albo bliscy powinni będą za wieniec dać trzydzięści kop gro-
sy / a to iesliby za mąż posła. A gdzieby za mąż iść nie chciała / tedy mie-
dzy dziećmi y między bliskimi w imieniu meżnim będzie równa część imie-
nia dzierżać aż do śmierci swey. A iesliby onego ślachćica imienie trzy-
dziestu kop groszy nie stało / tedy też według tego z onego imienia ma iey
wydzielona być czwarta część / ktora będzie trzymać tylko do żywota swe-
go / chocia za drugiego meża poydźie. A zachcali potomkowie y z tej
czwartej części ia skupić / tedy takowa część wbytką według tego Statu-
tu przez rząd śacowana być ma / a to śacowanie sumy tylko połowicą
a nie więcej dana iey będzie. ¶ A gdzieby ktora żona nie miała od meża
wianu opisanego / pierwey meża z tego świata zeszła / albo y po śmierci me-
żney siedziała do śmierci swey na części imienia iego / według nauki wyżej
w tym Artykule opisaney / tedy po śmierci iey dzieci / bliscy iey wieniec pozys-
kowywać nie mają.

Rozd. 5.
Art. 6.
§ 10.

Oprawa Krolowam w Kieście Litewskim 30000. a w Kieście Mazowieckim
także 3000 ma być naznaczona / ktora wolno każdemu Narodowi Krolestwa tego
skupić w Krolowey Jey Mści / Const. 1581. fol. 382. Tit. Oprawa Krolowey
Jey Mści.

a W Krolenie posłani białychgłow zaraz do ksiąg przyznawają / a ktoreby w ksiąg
Krolewskich / albo na ktorymkolwiek Przędzie nie były przyznane / te żadney władze
ani mocy nie mają / Jan Olbr. 1496. H. P. 280.

b Miasło sowytości meżowie Żonom przywianki przyznawają / ktore gdzieby po
śmierci meża pierwszego za drugiego sły / przywianek dzieciom pierwszego Malżeń-
stwa takowyma ma oprawić / że po śmierci iey onym wcale dochowany będzie / Zyg-
m Piotr. 1523. H. P. 283.

c Nie wyposażoney białychgłowie 30 grzywien za wieniec płacono być ma / Ży-
cza Zemle Krak. 1505. H. P. 280.

d Pannie wienne po śmierci meża swego na skupis od Krewnych po mieczu wli-
niey

nicy bliższych będących zostają/ 1588. O Siostrach Iureuictorum y Pániach wsiennych/ fol: 467. Dobra w posagu zawiedziona y zapisane/ także z Dekretu w przyszłościach/ wzięte/ nie mogą się w dziedzictwo obracać/ choćby dawność latgilsimi temporis zaśła/ ale zawsze są na kupie/ 1588. Na dobrach posagowych w przyszłościach wziętych/ fol: 461. O Siostrach Iureuictorum, y Pániach wiennych tegoż Roku fol: 467.

ARTYKUŁ II.

Jako ma mąż żenie zapisać wiano.

- 1** **E**z wstawiemy/ Ktoby chciał zapisać wiano żenie swej/ tedy ma oświadczać w wszystkie imiona swe/ y na trzeciej części wszystkich imion swych/ bądź w każdym imieniu/ albo iedno ktore/ albo kilka imion w trzecia część wyjawy y wyjawy/ na przeciwko wniesienia żony swej/ iako wzwyż w pierwszym artykule tegoż Rozdziału opisano/ wiano iey zapisać/ a gdy będzie ta żona iego na trzeciej części imion mężnych wiano opisane od niego mieć/ a onby potym umarł/ y dzieci po sobie zostawił/ a ta żona poydzie za drugiego męża/ a iesli dzieci albo bliscy zachciają/ z tey trzeciej części za żywota iey wywianować/ tedy maia wszystkie sumy pieniedzy/ iako będzie wliście opisano zapłacić/ toż to imienie do reku swych
- 2** wziąć. **A** iesliż beda dzieci albo bliscy czekać śmierci iey/ a tego imienia za żywota iey z rąk nie zachca wykupić/ tedy powinni beda ono wniesienie iey co w ten dom ich wniosła/ po śmierci iey zapłacić temu komu ona odpisze. **A** przy wianku co będzie Ociec ich zapisał na przeciwko wniesienia swito/ tego nie powinni płacić. **A** ona też nie ma nikomu tego przywianku odpisować/ krom tylko wolno będzie odpisać/ wniesienie swoje. **A** iesli by nikomu nie odpisała/ a dzieci nie miała/ aboby y miała/ aleby te dzieci ieszcze za iey żywota/ albo y po śmierci iey lat nie dorozży/ albo y dorozży lat/ a prawaby swego ni na kogo nie wlawy pomarli/ tedy ma być to wniesienie
- 3** iey wrocono w dom ten z ktorego wysła. **W**olno też każdemu żenie swej odpisać rzeczy swe ruchome/ tak iako y każdemu obcemu/ to iest/ złoto/ srebro/ bąty/ konie iezdne/ y inże rzeczy/ krom zbroie/ stada y czeladzi dwornej y bydla dwornego. **A** wśakże y tego wszystkiego/ to iest/ zbroj/ stada/ czeladzi dwornej/ y bydla dwornego/ y też zboża wśelakięgo/ tak iako y imienia leżacego trzecia część żenie odpisać wolno/ aby siedząc na imieniu/ miała czym służba Násze Gospodarska y Ziemska z trzeciej części imienia zastępować. **A** dzieci albo bliscy gdy ia beda z tey trzeciej części skupować/ tedy przyjawy ona od nich wiano swe powinna im będzie te część trzecia tylko z dworem/ z budowaniem dwornym z boiary/ z ludźmi ciablami/ y czeladzia dworna podać. **A** inże rzeczy iey zapisane/ iako zbroie/ stado swierziepie/ bydlo dworne/ y zboże nie zachceli ona z tych rzeczy po dobrej woli swojej dzieciom albo bliskim przy imieniu zostawić/ to wszystko przyniey zostać ma. **A** tak według tey wstawy Nászey maia się zachować wszyscy poddani Nászy y na potomne czasy. **A** Ktoby nad zwżz tey wstawy Nászey uczynił/ a co nie słusnie żenie swej za wniesienie iey obyczajem wianownym zapisał/ takowych zapisom nie chcemy mieć mocnych Niy sami/ y potomkom Niy W. K. Lith. Przeto oćciec/ matka/ bracia/ albo inży bliscy ieszcze

nie wydawşy dżierwki za mąż/ miała pierwey tego pątrzyć iesliby tego zięcia
iego trzecia część imienia sowito stac mogła/ przeciwko wniesienia tey dżie-
wki/ ná cymby iey przeciw tego wianować miał. A gdzieby trzecia część
nie stala przeciwko wniesienia/ tedy oćiec/ ábo ten kto ia wydawác bedzie/
ma za te sume pieniedzy/ coby po niey miał dáć/ kupić imienie / y po tey dżie-
wce zięciowi dáć. ¶ A zięć przed sie żenie swey za to coby osobno wziął 5
sume iáko/ ma opráwe uczynić ná trzeciey części imienia swego własnego.
A tego imienia ktorego oćiec/ brát/ ábo bliski kupiwsy po tey dżiewce da/
máia spólnie vżywać áż do żywota meźniego/ á po żywocie meźnim oná iá-
ko swe własne ma dżierżec wespolek z wianem swym/ bedac tym wolná bą-
fować iáko własnością swa. ¶ b A gdzieby żoná pierwey meża swego 6
nie zápisawşy meżowi y nikomu inşemu takowego imienia y dzieci po sobie
nie zostáwiwsy z tego swiáta zęblá/ tedy to imienie ma przysć w ten dom
z ktorego oná wyslá. A iesliby dzieci po sobie zostáwiła/ tedy to imienie
ná dzieci iey spádnie.

a Gdzieby żoná pierwszego flá za drugiego meża / przywianek dzieciom z pierwsze-
go meża spłodzonym ma obreczyć/ iáko po śmierci iey bedzie w cale dochowany/ 1588.
O Siostrách lute victorum y Paniách wiennych/ fol: 467. Jesli mąż oddala dobrá
poságowi podlegle Żony swey/ ma to uczynić z pozwoleniem iey y dwu przyjaciół z
strony Oycá nablizszych/ Zg. w Piotr: 1525, H. P. 279.

* Opráwa od Pániey Wienney/ komukolwiek przedána ábo zápisána / záwsze jest v
potomkow ná stupie/ bez oddania przywianku/ Const: 1576. fol: 314. Tit: O Prze-
daniu.

b W Koronie mąż iesli przeżyje bez potomna Żony/ poságu ma vżywać áż do swey
śmierci/ á iesli Mąż po Żenie/ ábo Żoná po Mężu o posledz vmrze/ po sag powin-
nym/ iáko po bez potomny zład wyszedl/ ma być wrocony/ Alex: w Kádoin: 1505.
H. P. 282.

A R T Y K V L III.

Po śmierci oycowskiey, dżiewki iáko máia z imienia
oyczystego wyprawowane być.

Roz: 3.
Art 17.

Stáwuiemy / a iesliby oćiec za żywota swego wydal iedne dżie- 1
wke swa za mąż/ á w tym vmárl/ á po sobie zostáwiwsy ieszcze til-
ká dżiewek/ tedy y te dżiewki wedlug opisu ábo testamentu iego
máia być wyprawowane/ iáko bedzie im opisano/ z gotowizny zo-
stáwionej. ¶ A gdzieby sumy opisáney/ áni náznáczoney gotowizny nie 2
bylo/ á nie moglby brát tak wielki sumy po nich dáć/ iáko za pierwszą dano/
tedy ofácowawşy czwarta część imienia swego oyczystego nie z tego imie-
nia nie wytracáiac/ áni vtracáiac / y tym siostróm swym wypráwe równa-
wsytkiem ma dáć ile ich bedzie. Oktom iesliby brát ich rozumial/ iz czwár-
ta część imienia oyczystego wietşey wáżności niżliby im nárowne części tak
wiele iáko pierwszej siostrze wypráwy przyslo/ wynosila/ to bedzie ná woli
iego/ á czwarta część przy sobie zostáwić/ á siostróm wypráwy tak wiele
dáć iáko oćiec pierwszej dał. A bácunek tey czwartej części imienia wedlug
wáżności gruntow y pożytkow iego/ á nie wedlug Státutu/ iesliby sie sa-
me strony z soba niezgodzily/ vznawán być ma przez Podkomorzego/ kto-
ry

- 3 ry z sobą ma mieć dla wważenia przynamnię dwuch błachćicow. ¶ A ię
sliby brát ábo stryiomie / sume ábo wypráwe rzeczmi ruchomymi od oycá
ich ábo mátki z iey własności ostáwioná y opisáná vtráćili / tedy wedle opis
su będzie powinien iáko własny dług im oddáć y zápláćić / á oddawšy ábo
zápláćiwšy to co im będzie od rodzicom zápisáno / ábo według tego Stá
tutu wypráwe z imienia leżácego uczyniwšy / wż inšych skárbow / máietno
ści ruchomey po oycu pozostáley siostróm swoim dáwáć nie powinni / y o
4 ne tego po iškowác ná bráćiey swey nie beda moc. ¶ b A gđzieby brát i
mioná oyczyste strácił / przedsię czwarta ich część siostróm náležáca ma
przychodzić / y wolno im będzie v dzierżácego sie ich części swych dochodzić.

a W Koronie / Corek ktorých Oycowie odumieráią / nie náznáczywšy im poságu /
przykładem wyposáżenia pterwšey corty / ktora óciec zá żywota swego wyposázyl / ábo
wiece według rády dwu przyiaciol po oycu / á dwu po mácie / do roku po siciu zá máž
bráćia wyposázyc máią / po śmierci jednáć oycowškiey bráćia siostrze wczciwe wy
chowánie dáwáć máią. 1588. O posáżeniu siostr / fol: 461.

b Opiekun żaden sierocych dobre niemoże przedáć / co ieżeliby uczynil / dzieci gđy do
lat przyda dziedzictwá swego v tego kroy le będzie trzymáć dochodzić mogą / á ża
dna dawność im zádana być nie może. Káz: w Wólcy 1368. H. P. 288.
Jeśli dzieciom po śmierci Oycowškiey przez kogośkolwiek przyda będzie uczynioná /
gđy przyda da lat o krzywdy swe práwem czynić beda mogli / á dawność im sio
dziec nie ma. Káz: Wielki 1368 H. P. tamże.

c Posági possesores bonorum pláćić máią sine dilatione ad Euictorem. Const.
1588. fol: 461. tit: O posáżeniu siostr.

ARTYKUŁ IV.

O dawności przemilczenia poságu.

- 1 **S**táwuiemy / a iż ktory óciec zá żywota swego wyda w stan mał
żeński dziewczę swá / ábo kilká ich / á po śmierci oycowškiey táby ^{Roz: 6.}
dziewká ábo kilká ich / mieniąc iáko by óciec nie miał im poságu dáć ^{art: 5.}
y chćieliby poságu ná bráćie swym / ábo ná dzieciách potomkách
iego poiskiwáć / tedy takowym dziewczętom zá żywota oycowškiego wydá
nym / áni ich dziecióm / potomstwú / bráćia / y ini bliscy żadnego poságu y
wypráwy dáwáć nie powinni. Gđyż óciec wiedział iáka miłość y opá
trżność o dobrym dzieci swych miał czynić. Jednoż iesliby po śmierci oyc
owškiey bráćia / siostry zá máž wydáwáć beda / á poságu przystoynego /
badż z sumy od oycá zápisáney y zostáwioney / ábo z czwartej części imienia /
co ná część iey według práwá iey przyrodzoneg y náuki tego Státutu wyž
šey opisáney náležec będzie nieoddáli / tedy o takowy posag dziewczętom od
poiscia ich zá máž dawność ma być do dziesiáciu lat. A ktoraby do dzie
siáciu lat / o ten posag nie vpominála sie / tá iuż o to wiecznie milzeć ma. ¶
2 A gđzieby ktora nie przemilczawšy dawności / á sáma poságu od bráćiey
nie došedšy zmárlá / po takiey śmierci dziecióm / potomkom iey wolne mo
wienie o posag babki / ábo mátki swey zostánie / tylkoby y dzieci po doisciu
swych lat dawności wzwyš opisáney nie omieškali.

a Gđy Óciec zá żywota swego ktora Cortę zá máž wyda / oná ná tym ma przestáć
á Bráćiey o posag żadney trudności nie ma czynić / ále ma ná tym mieć došć co iey
Rodzicy zá żywota swego w dobrym bázieniu będąc dáli. Káz: wielki w Wólcy 1
H. P. 277.

Bráćia

b Bracia Siostram po śmierci za mąż w rok posag mają oddawać albo część w majątku wydzielać/ jeśli siostra z wola braci y powinnych za mąż poydzie. Con. 1588. fol: 467. Tit: O posągemu siostr/ & fol: 467.

ARTYKUL V.

O wdowie takicy ktora szedłszy za mąż panną, a po śmierci męża swego wdową z dziećmi dorosłymi zostaćie.

Roz: 6.
Art: 2.

Wdoma a ktora siedzi na wdowim stole/ a bedzieli wianowana od męża swego/ a synowie mają zupełne lata/ tedy ma osieść tylko na wianie swym/ a synowie mają przypuszczeni być ku wszystkim imionam y starbom oycowskim/ a iesliby była nie wianowana/ tedy ma być zachowana iako wyżej iest opisano w artykule pierwszym tegoż Rozdziału.

a W Koronie/ Żona gde mąż umrze przy posagu y przy przywianku zostawa/ a inne dobra na których posagu y przywianku nie miała potomstwu albo bliskim powiniła wystąpić. Jągiel: w Krak: 1423. H. P. 281.

ARTYKUL VI.

O wdowie takicy, ktora szedłszy za mąż panną a po śmierci męża swego wdową bezpłodną zostaćie.

Roz: 5.
Art: 9.

Stawuiemy/ a ktora wdowa zostawszy sie po mężu swym bez płodna/ a bedzieli wianowana od męża swego/ tedy ma tylko na wianie osieść/ a imiona wszystkie mają na bliskich spasc. A iesliby nie była wianowana od męża swego/ tedy ma na trzeciej części imienia siedzieć po ki za mąż poydzie/ a iesli za mąż poydzie/ tedy mają iey bliscy wieniec zapłacić iako iest wyżej opisano.

a Wieniec 30. grz: opłacon bywa. Zwyczaj Krak: Ziemia/ 1505. H. P. 280.

ARTYKUL VII.

Ktorybykolwiek osiadł y nicośiadł ożenił się w Litwie.

Roz: 2.
Art: 11.
R. 4.4.

Tę a stawuiemy/ iż ktorybykolwiek osiadł y nicośiadł ożenił się w Litwie/ pobral po żenie imiona/ tedy czasu wojny y każdej potrzeby Wielkiego Xięstwa/ y przeciw każdemu nieprzyjacielowi tego Państwa z imion żony swej/ y z iakiegokolwiek nabycia dostalby im imienia w tym Państwie/ powinien będzie sam osoba swa służbę ziemską wojenną służyć y zastępować/ y tym sie nie wymawiać że mu żona nie zapisała. A ktoby z takich iakiegokolwiek obyczajem nabyci/ y mając imienie w Wielkim Xięstwie Litewskim y w Ziemiach temu należących/ b a wojny ziemskiej nie służył/ iako wyżej opisano/ tedy on y żona iego te imiona tracią wiecznie na Rzeczpospolitą.

a Panowie y Szlachta iako najlepszy y nakształowni z imion swoich służbę wojenną służyć mają. Káz: w Wslicy 1568. H. P. 558.

b Ktorzy wojny nie służą/ albo wymowili sie choroba/ na to nie przysięgą/ do bratracaj Zyg: w Bydgoszy 1520. H. P. 563.

Na pospolite ruszenie ktoby sie nie stawił za trogiem wici/ pona colli & confiscatio bonorum, Const: 1620. fol. 4. Tit: Pospolite ruszenie.

AR.

ARTYKUL VIII.

O Dziewkach, ktoreby bez woley Rodziców za mąż poszły,

- 1 **S** Dzieby a ktora dziewczka bez woley Oycowskiej y matczyney bła za Rozd. IX
Art. 13
 mąż/ takowa odpadywa od posagu y od imienia Oyczystego y ma-
 ćierzystego/ także y spadkow. A iesliby iedną y Oycą była/ tedy oyczysta
 y macierzysta na bliskich spadkowa mimo takowa dziewczka same/ y też mimo
 2 dzieci potomkow iey. ¶ A gdieby sie to trařilo/ żeby Ociec corki swey
 dla imion iey macierzystych/ albo matka dla imion corki swey oyczystych w
 opiece swey mających/ wydać niechcieli/ tedy takowa corka według arty-
 kulu dziewiatego tegoż Rozdziału zachować sie może.

a W Koronie każda Wdowa/ Panna/ gdy przed oblicznością naszą zezna/ że za wo-
 la iey/ z kądkolwiek iest wstata/ tam luz od winy obwiniony wolny zostaje/ iednak prze-
 cie takowa Wdowa/ albo Panna/ po zeznaniu takowym swoim/ od wszystkich dobre
 dziedzicznych/ y wszystkich innych/ także od posagu iey po winnego odsadzona być ma/
 a iesliby przyznala/ że sie to stało bez woley iey/ obwiniony cześć traci/ Zyg. w Krak.
 1532. H. P. 275.

Acoby pleśńialogłowski nie dorosła stanu Szlacheckiego z mocy Oycowskiej y Opie-
 kunow własnych wziął/ O wyswobodzenie nie.

ARTYKUL IX.

O Dziewkach, ktore po śmierci rodziców swoich bez woley
 braci albo stryiom za mąż poydą.

- 1 **S** Stawuemy / a Iesliby dziewczka ostala bez oycy y matki / a po Rozd. 3.
Art. 6.
Rozd. 8.
Art. 12.
 śmierci rodziców swych nie dorozży lat swych/ albo też y dorozży
 lat posła za mąż bez woli Braciey albo stryiom/ a nie bedzieli miała
 Braciey rodzoney/ albo stryiom/ tedy bliskich swoich/ albo opiekun-
 now/ prawnie opisanych lub ustanowionych/ takowa odpadywa od posa-
 gu y imienia swego oyczystego/ macierzystego y spadkowego coby y napo-
 2 tym na nie spaść miało. ¶ Iesliby ona miała lata swe/ a Bracia albo Rozd. 4.
Art. 39.
 stryiomie zatrzymywaiac ia/ a niechcieliby iey za mąż wydać/ tedy iednak
 swowolnie nizakogo isc nie ma/ lecz ma dać znać do urzedu przez krewo-
 nych/ albo też y przez sąsiady/ albo y przez kogookolwiek. A urzad wzi-
 awszy o tym pewna wiadomość/ że oni bliscy w ktorych opiece iest za mąż
 iey wydać niechca/ ma iey dozwoić za mąż isc/ ale za słachćicą/ a nie za
 prostego stanu człowieką. A ona iesli z wola urzedowa/ albo bliskich za
 słachćicą za mąż poydzie/ tedy takowa imienia nie ma tracić. b A wsakże
 lata dziewczka ma mieć zupełne trzynastcie lat. A ten kto ia poymie/ wolno
 3 iemu bedzie wespoleć z nią dochodzić majątności żony swey. ¶ c A Bracia
 cia też albo stryiomie/ y ktorzykolwiek bliscy mając siostry w opiece swey
 po ki ich za mąż wydada/ mają ich wezwicie na wszystkim chować dzierzac
 4 przy nich niewiaste stara stateczna. ¶ A iesliby wezwicie chować nie-
 chcieli/ tedy takowe dziewczki moga na części swey z ktorey im wyprawa być
 ma same siedzieć y pod sprawa opiekuna od urzedu przydanego/ do tego

czasu pości za mąż poyda: a idac za mąż wyprawa im z tego dana być ma według Statutu wyżej opisanego.

- a Panny dorosłe beda mogły a meze sie starać / gdyby ich opiekunowie chytrze za mąż wydać niechcieli dla tego aby dobra ich dzierzeli / wskazuje to ma być zezwoleniem Przyjaciół / Stryjow / abo Wujow / *Wład: Iąg: 1423. H. P. 276.*
 Ktorybykolwiek Opiekun dziewczę za mąż wydał / z meżem iey postanowienie wzywał / opisywał się że majątności iey po ślubie v opiekuna dochodzić nie miał / y na toby rekonsztrowo dał to nie ma być ważno / przecie swego dochodzić beda mogli / *Wład: Iąg: 1423. H. P. 278.*
- b W Koronie dziewczę dwunastego Roku lata przyznawała / *Wład: Iąg: w Krak: H. P. 286.*
- c Panna mieszkać może choć nie w dobrach onych na których posąg ma podług zdania przyjaciół / dani sy iey wychowane według iey conditry 1588. O Siostrach iur Victorum, y Paniach Wtennych, fol: 467.

A R T Y K V L X.

Ktoby z dwiema abo z trzema żonami dzieci miał.

- Rozd. 5. *Art: 16.* *J 11.* **S** Starwuiemy a Jesliby ktora wdowa za mąż poślą / y dzieci meżá 1
 pierwsey żony znalazła / a z tym meżem drugich dzieci nabyła / tedy po śmierci meżá iey z oboym dzieci tego meżá swego w imieniu meżnim leżacym równa część ma mieć / a iesliby dzieci z tym meżem nie miała / tedy także z dziećmi meżá swego pierwsey żony równa część tylko w imionach leżacych będzie mieć do żywota swego / gdzieby za mąż nie ślę. A gdzieby za mąż poślę / tedy te równa część imienia ma dzieciom zostawić / a te dzie- 2
 ci w ten sposób iey nie powinny beda dać. *¶* Jednoż iesliby co takowa wdo-
 wa ślęba y majątności swej ruchomey iakieykolwiek idac za mąż przy-
 niosła / to iey y po śmierci iey dzieciom abo bliższym należeć będzie. *¶* A ies- 3
 liby też mąż co takowej żenie swej wdowa po iey / z dobrej woley swej
 zapisał / przy tym ona zostawży / już nąd to części równej / o ktorej wyżej
 opisano / między dziećmi meżá swego domagać się nie ma.
- a W Koronie gdzieby z drugim meżem Synow nie miała / ale tylko córki / tedy gdy
 Dzieci y Maćka umrze / dobra macierzyńska abo posąg iey ma być oddany Córkom
 wtorego Małżeństwa / *Wład: Iąg: w Krak: 1423. H. P. 278.*

A R T Y K V L XI.

O wdowie ktora z dziećmi zostanie lat niedorosłymi, y o dzie-
 ciach bez opiekunow odumarlých

- Rozd. 6. *Art: 2.* **S** Starwuiemy a Ktoraby wdowa została po meżu swym z dziećmi 1
 małymi lat niedorosłymi / a mążby opiekę dzieci y imion iey / żenie
 swej zapisał / tedy ona według Testamentu y opisu meżá swego bez
 dzie ta opieka władać / na wszystkich się słusnie y przystoynie rza-
 dzacy sprzątnąć / iakoby było bez ślody dziecinney / wtrąty y zniszczenia i-
 mion ich. *¶* Wskazuje / gdzieby taká białagłowa w tej opiece iey od meżá 2
 zwierzoney nie rzadnie się zachowywała / a dzieciom imioná y ślęby wtręcała /
 tedy stryjowie / a nie bedzieli stryjow / tedy inzy bliscy tych dzieci máia ia o
 to przyciągnąć pozwy na rok pewny zawity przed wząd sądowy ziemski /
 a do

- a dowiodali też że wtraca/ ma opiekę/ y imienie/ y dzieci puścić krewnym/ a
 samą zostać na oprowie swej. A niebedzieli oprawy/ tedy maia iey ro-
 dzielic rowna cześć między dziećmi ktora bedzie dzierżec y używać/ według
 tego/ iako okolo takich niewianownych żon wyżej w tym Rozdziale opis-
 sano iest. A wszakże wtrata od niey na imionach inakże nie może sie po-
 żać/ iedno iesliby niepobożnymi podatkami/ winami sierbżczyznami ludzi
 w onych imionach obciażala/ gumną/ y inke statki domowe nierządnie roz-
 3 prażala/ a nie w dom dzieciom nieprzybawila. ¶ A gdzieby stryjom y in-
 bych krewnych nie bylo tedy sad ziemski onego powiatu/ za doniesieniem
 wiadomości do nich/ ma takowa wtrata wdome pozwac przed siebie na
 rok sadowe imieniem dzieci rokiem zawitym/ a tam gdzie sie ta wtrata ta-
 ka okaze/ maia opiekę te od niey wziac/ a na to miejsce przad sadowy ziem-
 ski ma opiekuna w tym powiecie dobrego osiadlego na tych rokach wysta-
 nowic/ y w dekret mianowicie wpisac/ a dzieci y imiona/ y w bystkie star-
 byiemu urzędownie spisawszy do ksiąg wriodowy podac/ ktory opiekun
 ma wshyko w calosci do lat dziecinnych dzierżec/ y tak sie zachowac/ iako
 w artykule czwartym Rozdzialu hostego opisano iest. A w tym czasie/
 niz te wtracie po niey obacza iesliby co dzieciom wtracila/ tedy bedzie te wshy-
 te szkody dzieciom swoim powinna z splacic/ z wiana albo z wasnego imie-
 4 nia swego. ¶ A gdzieby ociec z tego swiata zshedl/ dzieci swoich y imion
 im nalezacych nikomu w opiekę nie zlecimszy y nie opisawszy/ tedy opieką
 dzieci takich lat niedoroslých y imion ich nalezec bedzie stryjom albo bliskim.
 Wszakże dla lepszego y pilniejszyego wychowania dzieci male od matki swej
 do opiekunow brane byc nie maia/ ale maia ostac przy matce/ dziewka do
 poyscia iey za maz/ a meżczyza do lat takich/ w iakich iuz na nauke do sko-
 ly dawac godne/ to iest/ do siedmi lat. A opiekunowie takim dzieciom
 polki przy matce beda/ opatrzenie y wychowanie slużne/ według moznosci
 imienia dzieci inzego/ y vznania urzedownego/ na odzieza y na wyzywienie
 5 powinni beda dawac na kazdy rok do rok matki ich. ¶ Ale matka dzie-
 welszych bez rady y wiadomosci opiekunow w stan malzenski zmarwic
 y oddawac nie ma.

Rozd. 3.
Art. 16.Rozd. 6.
Art. 3.

a Opiekunowie Testamentem naznaczeni/ gdyby dobra Sieroce wtracili/ od opieki
 odpadaja/ Zyg. w Krak. 1543. Jz iest z prawa Star. Prz. luskiego/ 545 H. l. 222.
 Wypożyczenie Siostr y opieką braciom dorosłym nalezy 1588. O posazeniu Siostr/
 fol. 461 W niedostatku rodzoney braci/ Strylowie/ albo Wutowie do opieki bywas-
 ia przypuszczani/ Wlad. Lag. 1423. H. P. 276.

b A Curatoria takze prawa Inquisitione wydawane byc maia/ salvo iure proximio-
 rum, Conf. 1638. fol. 32. Tit. Curatorach.

ARTYKUL XII.

Owdowach, ktoraby za prostego stanu człowieka a
 nie za szlachcica za maz poszla.

Stawuemy/ ktora wdowa bedac stanu slacheckiego/ maiać imio-
 na oyczyste albo macierzyste poszla za maz bez wiadomosci/ ra-
 dy/ y pozwolenia przziaciol swoich krewnych/ za prostego stanu
 człowieka nie za slachcica/ taka od swoich imion iako oyczystych

tak matczyńskich y spadkowych wieczności odpadywa / ale te imiona mają przyść na dzieci pierwszego męża / albo gdzieby dzieci nie było / tedy na bliskich / ktore dzieci albo bliscy / przed sie beda powinni takiey w dowie za te imiona iey odłożyć sume pieniedzy nie według śacunku Statutowego / ale po polowicy / to iest / za każda służbę ludzi dziesięć kop groszy / a za ziemie pustą pięć kop groszy / a inşy grunt po polowicy sumy / iako w tym Statucie o tym wyzşey napisano / a wiāno opisane wşytko trāci / y nie powinno beda dzieci y bliscy takowey wiānā odkładać.

ARTYKUL XIII.

Owdowie, ktoraby po śmierci męża swego za drugiego męża poysć chciała.

Escemy mieć / aby małżeństwo święte w rzeczywistości było zachowane / y dla wiadomości płodu / wstawuemy / aby każda wdowa ślachcianka po śmierci męża swego / sześć miesięcy za drugiego męża nie śmiała iść / a ktora bliżey poydzie / tedy wiāno swe od męża swego zapisane trāci / a ieşliby wiānā opisane go nie miała / tedy dzieciom pierwszego męża swego / a nie bezdzielni dzieci / tedy krewnym bliskim iego powinna będzie / gdy to na nie za pozwem v sadu śiemskiego dowioda / winy zapłacić dwānascie rubli groszy.

^a Podług prawa Koronne go! Wdowa ktora rychlo po śmierci męża za mąż idzie / miała krewni z dobre stupić. A ona rekoymie ma dać je przywianku nie ma nikomu zapisać. Zyg: w Piotrkowie 1523. fol: 634.

ARTYKUL XIV.

O spadki ktore za równo na syny y na dziewczki przycho-
dza, po wniesieniu matczynym ieşliby nikomu inemu nie zapisala.

Escemy wstawuemy / że wşelaka majątność matczyńska bez rozprawy y opisu słusznego odymać / tak imion leżących iako y ruchomych rzeczy / to iest / pieniądze gotowe / srebro / złoto / perły / kamienie drogie / śaty y ubiory wşelakie / cena / miedź / konie / wozy / kobierce / opony / y inşe wşelakie statki y sprzęty domowe / takżę y wniesienie matczyne / ktoreby nikomu nie było zapisane / to wşytko ma iść w rowny dział miedzy wşytkie dzieci iako synow tak corek. ¹ Wşakżę spadki oyczyste imion leżących / śarbow y majątności / ruchomey tylko na synow y na bliskich po mieczu przychodzić beda / tak iako na inşym miejscu Berzey o tym opisano / zwlaszćżę gdzieby przez oycā zapisem albo testamentem rozprawiono y rozpisa-
no nie było.

^a Matczyńskie dobra tak na Syny iako y na Corek rowno przypaść mają. Wład: Łag: w Krak: 1423. H. P. 278.

Krezy w wyprawie dane / pieniądze / perły / kamienie / śaty / przy posagu żeninem śawia / a po śmierci iey potomkom oney / Kaz: w Wislicy, 1368. H. P. 281.

W Oyczystych dobrach Corek nie dziedziczą / ale mają być wyposażone / od Brāci / 1588. O Posażeniu Sióstr fol: 461.

ARTY:

ARTYKUŁ XV.

Oporównaniu wniesienia różnych żon przed rozdziałem
dziecinnego imienia.

- 1 **E**ż wstawiemy / gdyby ieden bláhcic miał kilka żon / á oneby żony miały różne wniesienia swoje w sumách pieniężnych á nie zapisawszy meżowi swemu wniesienia swęg / pomárty / tedy synowie / ile ich będzie żon o-
 2 nych / wšytkie imiona oczyszczenia ná równe części między sie podzielić. ¶ **A** iesliby ktorey żony w niesienie wietše było niżli inšych żon / tedy powinni beda dzieci inšych żon napierwey przed rozdziałem imion swych wyro-
 rónać ono wietše wniesienie mátki bráciey swey / y co wiecey sumy tego
 wniesienia ktorey żony nád wniesienia inšych żon wynosić będzie / ten o-
 statek synowie inšych żon tey bráciey swey / ktorych mátki wniesienie wiet-
 še było / równym ráchunkiem z części swych powinni beda zaplácić / pu-
 száiac teŹ y ráchuiac ten ostatek zároveň y ná część tych bráciey swych
 ktorym to po mácce ich przychodzi / tákŹe y imioná / oczyszczenia równe części
 między soba podzielić.

ARTYKUŁ XVI.

Iesliby ktora wdowa zá máž poszła.

- 1 **S**tawuiemy teŹ / Iesliby ktora wdowa zá máž poszła / á pierwey Rozd: 5.
Art: 1. bedac zá pierwszym meżem swym wiáno odpráwione od mežá
 2 swego miałá / tedy iuŹ od drugiego mežá niema wiána zápisanego
 mieć. ¶ **W**šákŹe iesliby ten drugi máž iey vmárt / á dzieci po so- Rozd: 5.
Art: 1. 9
II. bie zostáwíl / tedy ona między dziećmi swemi równa część w imieniu wziąć
 ma / á ná tym do żywota miešć. **A** iesli iedno dziecie zostało / tedy od te-
 go dzieciecia ábo od bliskich ma ná wdowim stoleu tylko ná trzeciey cze-
 ści zostać. **A** po żywocie y tá trzecia część ma spásć ná bliskich. **A** wšák-
 Źe siedzac ná wdowim stoleu / nie ma tego imienia vtráćáć / ále sie we wšy-
 3 stkim zachowáć według tego iáko o tym wyżšey opisano. ¶ **J**ednáŹe te Rozd: 5.
Art: 2. wolnošć meżowi zachowuiemy / iŹ wolno temu będzie y táki ženie swoiey
 wdowa poietey co chce máietnošći swey leŹacey y ruchomey zápisáć. **A** kto-
 rey ženie co od mežá leŹacego imienia zápisano będzie / táka iuŹ od dzieci
 áni od bliskich części wyżšey wspomniáney w imieniu mežnim domá-
 gáć sie nie ma.

ARTYKUŁ XVII.

O imieniu, ná ktorým máž ženie oprawe vczyni.

- 1 **E**ż wstawiemy / IŹ ktokolwieł opisawszy oprawe ženie swoiey Rozd: 5.
Art: 1. ná ktorým imieniu swym ten tego imienia swego nikomu inšemu
 y niákim práwem záwodzić nie może / chocia yby y przyzwolenie od
 żony ná piśmie miał y pokázował / bez oczywistego przed przedem-
 zezná-

zegnania iey. A urząd też każdy / na takim wianownym imieniu nikomu odprawy niakiey za występki y winy męża iey czynić nie ma. Otrzymawszy wolnego y oczywistego przed urzędem samey panniey wianu oney przyszwolenia / a ktemu / gdzieby za występki iakiżeniski z imienia iey wianownego uczyniony / co na oney samey za nieuczynieniem z niey przez męża sprawa wiedliwości z prawą skazano / tedy to na tymże imieniu iey wianownym odprawiono być ma.

^a Gdyby żona pozwoliła na iakikolwiek zapis / cho na przedanie dobre / na ktorych miała oprawy wiana swego traci / wiano z dobr onych / ale jeśli mąż iey ma dobrą infę / albo część iaką / wsiyską Summą w tymże Wienie. opisana zostawa y ma być zachowana 1577. O umniejszeniu wiana fo: 314 oprawy wienne na dobrach mężow ich oprawione nie podlegają przyszkoni na mezu odzierzanym 1588. O Siostrach iure victorum y Paniach Wiennych / fol: 467.

A R T Y K V L XVIII.

Okrzywdach ktore się dzieją od męża z imienia wianowanego żenie.

Rozd. 4.
Art. 17.

Jesli by ^a mąż zapisawszy ktore imienie żenie swey w wianie za wniesienie iey aż po żywocie swym / a samby z tego imienia konu iakie krzywdy czynił / tedy w takich rzeczach przecie pozna y miała być poładane na tymże imieniu z ktorego się krzywdy dzieją / y mąż takowy winien będzie za temi pozwy do sadu stanąć sie / a żona chociaby pozwy z takowego imienia znosiła y prawą swe wianowne służne wiazo wala / urząd przecie za tym pozwym / na męża iey według prawą skazanie czynić będzie. ² A odprawą za to na infę osiadłości iego / jeśli ktora w tymże albo choia infym powiecie mieć będzie czyniona być ma / według nauki tego Statutu wyższej okolo odprawy opisanej. A nie będąc wiecey imion mieć nad to żenie wianowne / tedy y na majątności / iego ruchomey / gdzie się okaże. A w niedostatku majątności / y na samey osobie iego odprawa czyniona będzie.

^a W Koronie jeśli kto dobrą za dekretem ktorego kolwiek Urzędu otrzyma / na ktorych dobrach żona tego ktore prawo przegrał oprawy wiana swiego miała / takowa oprawa wcale zostawa / a jeśli mąż iey nie ma dobre infych / mąż iey ma być wian za gołote / Zyg. w Piotr: 1523. H. P. 224.

Wiana oprawa na dobrach męża iey oprawiona / nie podlega przyszkoni na mezu przewiedzionemu 1588. O Siostrach iure victorum y Paniach wiennych / fol: 467.

A R T Y K V L XIX.

O bezpłodney Zenie.

Art. 2.
Rozd. 5.

Gdyby ^a ktora żona będąc za mężem bez płodu umarła / albo choi ciaby y płod miała / a tenby był płod pierwey iey śmierci albo y po żywocie iey lat zupełnych niedośedł z tego świata zbedł. A onaby miałać pewne wniesienie za wyprawę od rodzicom swych a tegoby wniesienia nikomu nie zapisała / takie wniesienie samo bez przywianku w tenże dom zaśie z ktorego wysła wrocic sie ma rodzicom iey ktorzy ia wyprawowali za mąż / a nie będąc rodzicom / tedy braciey rodzoney.

¶ Alio

- 2 ¶ A ktoraby żoná bez płodnie zmarła / ábo y płod miała / ábo go po sobie żywego nie zostawiła / ábo by też ten iey płod po iey śmierci lat niedorodził / á onaby miała wniesienie y wyprawę pewną od bráciey z czwartej części / á nikomuby tego nie zapisała. A iesliby siostrá iey była nie wyposażona y za mąż nie wydana / tedy takie wniesienie iey nie ná brácia ále ná siostry za mąż nie wydana przychodzić będzie. Jedno iesliby ono wniesienie siostry swey brácia sobie wziąć chcieli / tedy miásto tego tej siostrze niewydanej / ze wszystkich czwartej części czego stać będzie / posag y wyprawę dawać powinni / gdyż czwarta część według dawnych praw / osobliwie ná wyprawę dziewek za mąż odłożoną bez wszelákiey różności / chociażby ich było y narwiecey ábo też iedná. ¶ A iesliby oćiec za swego żywota kilka corek wydal / á ieszeby iedná ábo kilka ich niewydanych ze stało / tedy tej / ábo tym pozostálym / nie ze wszystkich czwartej części / ále według ich prawá y liczby / z części tej czwartej wyprawa dána być ma. ¶ Jesliby siostry niewydanej za mąż nie było / tedy to wniesienie po bezpłodney siostrze ma przysć ná brácia / ná ich dzieci potomki. A gdzieby bráciey y ich potomkom nie było / tedy ten spadek wniesienia siostry bezpłodney zmarley / ná siostry inšie / chociaż y wyprawione / y ná ich dzieci potomki przydzie.

^a Gdy mąż przeżyje żonę posagu po niej wziętego do żywota swego ma zażywać / á po śmierci tego powinny żony ma być wroceny / także gdyby żoná po mężu bez potomnie umarła / posag on w dom krewnych iey wrocen być ma. *Alexander w Radosz 1505. H. P. 282.*

A R T Y K U L XX.

O rozwodziech małżeńskich przed sądem duchownym.

- 1 **E**ż ^a rstać uiemy / iż rozwód małżeński / komuby do tego sporu y różnice przychodziło / ma być według prawá Chrześciańskiego / káżdy m osobam / nie gdzie indziej iedno przed sądem duchownym ich nabożeństwá. Jesli mąż zostanie winien z rozsądku prawá duchownego / tedy zostanie żoná ná opráwie od niego opisáney / iáko wyższej. Rozd: 5.
Art: 31.
- 2 O tym postanowiono. ¶ Jesliby żoná winna znaleziona / tedy wniesienie y opráwe swa traci. A wśákże iesliby był rozwód za słusznym dowodem dla krewności / iż sie małżeństwo w niewiádomości krewności z stało / ábo dla inšych przyczyn ktoreby sie przed prawem duchownym pokazały / żeby słusny rozwód miał być / tedy przy rozwodzie przywiánek przy mężu / á wniesienie przy żenie ze stać ma / ále ná rozpráwe przedowá między takowymi rozwiédzionemi około wianá / ma sąd duchowny wypisawszy prawdziwie y wiernie przyczyny rozvodu odesłać ich do sądu náleżnego świeckiego / w tym powiecie / gdzie to imienie wianowne leżec będzie. A urząd świecki rozsadek swoy o tym między nimi według náuki tego Statutu wdziáłać / á po tym według prawá y odpráwe czynić będzie powinien. Rozd: 5.
Art: 11.
Rozd: 5.
Art: 22.

^a Sądowi Duchownemu o rozwody należy sádzić / wśákże iednáć wznánie około wianá / między personámi rozwiédzionemi ma być odesláno do Krolá Jego Mości ná rozsadek. *Z g. w Krak. 1543. H. P. 156.*

Krol bez przyczyn w słowie Bożym wyrażonych o cázuy żadnych do nieprzyszłego mieszkánia w małżeństwie y rozvodu szukać nie ma / *Const. 1573. fol: 262. Const. 1576. fol: 278.*

A R T Y-

ARTYKUŁ XXI.

O poięciu w stan małżeński ludzi vbogich.

Rozd. 5.
Art. 1.

Iesliby sie trąfalo/ żeby vbogi człowiek iakiegożkolwiek stanu/ nie miał 1
 iac żadney maietności swey poial żonę/ po ktoreyby też nic nie wziął/
 a potymby sie obadwá za pomocą Bożą dorobili ábo dosłużyli ma-
 ietności dobrej. A mążby vniart nierozprawniwszy maietności zapisa-
 sem ábo testamentem/ tedy ze wszytkiey maietności po nim zostalej/ żenie iego
 ma być wydzielona trzecia część/ a dzieciom własnym ktoreby z nim miał
 iá/ dwie części. A iesliby dzieci nie było/ tedy przy wszytkiey maietności żo-
 ną zostać ma. ¶ A iesliby żoná takowa potym bez potomstwa vniartá/ 2
 a nikomu tego nie zapisałá/ tedy po iey śmierci tá maietność ma spadować/
 połowicá ná krewnych onego mężá pierwszego/ a połowicá ná krewnych
 iey. Coż sie też ma rozumieć o takowey żenie/ iesliby pierwszej mężá vniartá/
 że po iey śmierci maietność ná mężá y dzieci iey przychodzić będzie/ a potym
 dálej ná bliskich według tego Artykułu.

ARTYKUŁ XXII.

Aby nikt powinney sobie we krwi nie poymował.

Rozd. 1.
Art. 28.

Stawuujemy a chcec to mieć/ áby poddani nášy według praw 1
 Bożych y Chrześciáńskich żyli w małżeństwie swietym/ przeto á-
 by żaden nie smiał powinney sobie we krwi poymować/ ázby mine-
 lo czworo pokolenie po sobie idace/ ták z oycá iáko z mátki/ rodzo-
 nych w te liczbe nie licząc ták też áby nie poymowano żon/ bráci swej/ nie
 tylko rodzoney ále y stryeczney/ ták też y żon stryiom/ wuiow swych/ ázby
 minelo troie pokolenie po sobie ná dol idace/ nie kładąc w te liczbe rodzo-
 nych. A gdzieby kto poial wiadomie/ vniysnie żonę we krwi sobie powinna
 ták po ovcu iáko po mátcie/ ábo synowa/ stryiowa/ nádzámiwienie y vstá-
 wo zwysł opisána/ takowy tákdy bedac o to pozwány do vřzedu nášego
 Biemskiego/ zá słusnym dowodem maietności swoje leżace/ a gdzieby leżac-
 cej nie było/ tedy ruchoma/ połowice ná Rzeczpospol. y ná Nas Gospodará
 tráci: do stolu nášego tego Páństwa Wielkiego Xięstwa. Tákze y żoná tá-
 kowa gdzieby wiedzac o krewności zá mąż blá/ wniiesienie swoje tráci/ a
 iesliby miała swoje własne imioná/ tedy y oná połowice swych imion tákież
 ná rzeczpospolitą do stolu Nášego tráci/ a takowe małżeństwo przedsię
 ma być rozłączono/ tylko ná drugiey połowicy imion swych máia zostác do
 żywotow swych a po śmierci ich te dzieci ktoreby w takowym małżeństwie
 we krwi powinności złączoney spłodzone były/ nie tylko do imion tych nie
 beda mieć nic: ále y sami zá bełarty rozumieni być máia/ Jednoż te imioná
 po śmierci tákich osob spadną ná bliskich/ káżdego z nich według rodzaju li-
 ni/ a ná to tákimi meżczyzná do żadnych vřzedow przypuszczony być nie ma.
 ¶ A gdzieby sie trąfalo ktoby miał z pierwszą żoną dzieci/ nie przeciwko te- 2
 mu práwu poista/ ábo wneki/ a poialby druga żonę we krwi sobie powin-
 na/

ma/ takowy zarazem za przypozwaniem do urzędu Siemskiego / y pokazaa
niem teg służnie/ żone te ma opuścić/ y traci roszkowanie swoje nad imio
ny y majątnością swą/ a Synowie albo wneki/ albo komuby sie to po śmierci
ei iego miało dostać / zarazem przy iego żywocie mają w moc one dobra
wziąć/ a żony takowey imienie też mają do rąk swych wziąć/ albo dzieci iey
iesliby miała z pierwszym mężem nabyte/ albo gdzieby dzieci nie było / tedy
bliscy krewni/ a samych mają chować do śmierci ich / dając im odzież y ży
wność przystoyną/ według stanu y możności imienia / A iesliby ten dzieci
splodził z takowa powinna/ nie za dobre mają być rozumieni/ ale za bekartry.
¶ Wszakże gdyby te osoby w krewności takowey / do stanu małżeńskiego
zlaczone/ dawali o sobie sprawę/ żeby sie to miało dziać w niewiadomości
ich o tey krewności/ tedy takowi winni beda każdy z nich samowtor z przy
iacielmi sobie powinniemi przysiądz/ na tym / iż w to małżeństwo wstąpił
nie wiedząc o krewności między soba. A po takiej przysiędze / iako imion
y majątności swych tracić nie beda/ tak y dzieci w tym małżeństwie splodzo
ne / za dzieci wczciwego loża rozumieni beda/ y od imion po śmierci takich
rodziców oddaleni nie mają być/ ale sami ci małżonkowie przed sie rozłącze
ni beda/ a to iesli im po takowey rozłącze wolno bedzie w inſe małżeń
stwo oddawać sie/ rozsadek prawa duchownego między niemi vznawać
ma. ¶ Także iesliby sie pokazało za przypozwaniem do sadu Grodzkiego/
4 żeby kto żone swoje ślubną żywa mając/ druga poial/ ten niezym innym ieno
gárdlem ma być karan/ także y żoná takowa/ iesliby wiedząc o drugiey że
nie iego żywey/ za małż za niego poſła/ takowemuż karaniu podlegają.

a Krol nie ma w małżeństwo wstepować bez wiadomości y pozwolenia Rad Ko
romych/ Conſt: 1576. fol: 278. § A iż na małżeństwo.

~~Antoni~~
~~Stanisław~~
~~Franciszek~~
~~Jerzy~~
~~Leon~~
~~Maryanna~~

Wanda Komoracki.
Justyna Komoracka.
Antoni Komoracki.
Stanisław Komoracki.
Franciszek Hieronim Komoracki.

Maryanna Rybzińska.
Zofia Rybzińska.
Leon Rybziński, etc.

O Opiekách.

A R T Y K V Ł I.

O látá dzieći niedorostlych.

I Stáwuiemy / ^a Aby po śmierci rodzi- Rozd: 5.
Art. 9.
cow dziećiom lat niedorostlym škody y rozprose-
nia máietności ich iáko leżacych ták y ruchomych
nie bylo / z tey przyczyny tákowe dzieći / lat nie doro-
sle / máia być pod spráwa y opátrzností opiekun-
now od rodziców náznáczonych / ábo przyrodzo-
nych / ábo též przydáných do lat zupełnych / á látá
meżczyzna ma mieć zupełne osmnaście lat / á dziewká trzynaście lat.

^a Troiácy są Opiekunowie. Testamentowi przez oycá náznáčení / Wład: łág: H.P. 289.
Przyrodzeni 1565. O opiekunách f. 100. Brácta rodzeni / 1588. O posáżeniu siostr, f. 461.
Przydání 1588. De minorennibus complicibus, fol: 466.

A R T Y K V Ł II.

O opiece oycowskiej, imionámi, y máietnością ruchomá
dzieći wszytkich im po mátce należący, y o wła-
snym nábyćiu synowskim.

I ^a Stáwuiemy / Jesliby oćiec po śmierci żony swej miał dzie- Rozd: 3.
Art. 4.
ci lat niedorostlych / ktoreby máály imioná mácieryste ábo im zápi-
sáne / tedy Oćiec iáko dziećmi sámymi / ták y tákowý imieniem ich
mácierystym y iákimkolwiek ich własnym / tákże máietnością ru-
chomá

choma po matce ich została. Także y takowemi imionami/ y majątnością ruchoma/ ktoreyby otec po śmierci żony prawem dzieci swych dośedł/ wbytkim tym opiekac sie ma do lat ich dorosłych. A gdy dorosta/ ma im te imiona z opieki swej w całosci postapić/ y majątnosc ruchoma w całosci oddać. A liżby żadney z opieki swej czynić im nie powinien. Wszakże czasu opieki swej nie ma mieć mocy nic onych imion w rece cudze/ ani wiesznym/ ani zastawnym obyczajem puszczać/ a chociażby puscił/ tedy to dzieciom płodźć nie ma/ ale mogą tego na dzierżącym dochodzić/ tylkoby dawności ziemskiej wyszedł z opieki nie omieślali. ¶ A gdyby syn który nabyłby iakimkolwiek obyczajem sobie imienie/ albo iakieykolwiek osiadłości/ a to imienie/ osiadłość/ dalby y zlecił dzierżec oycowi swemu/ tedy y takiego imienia otec nikomu żadnym prawem/ wiecznością/ ani w sumie zawodzić nie może. A bracia iego insza w dział sobie tego przywłaszczyc nie będą moc. A chociażby komu otec takowe imienie zawiodł/ to przed sie temu synowi albo iego dzieciom y potomkom wolno będzie swej własności na dzierżącym dochodzić. A ten/ komuby takie imiona macierzyste y iakieykolwiek dzieciom należące/ albo przez ktorego samego syna nabyte/ od oycy były puszczone/ pieniadzy swych ma patrzyc na oycu takowym. A po śmierci iego na własnym imieniu takowego oycy. A okolo takowego imienia przez samego syna nabytego/ y matce w dzierżenie danego/ toż sie prawo wyżej opisane przeciwko matce iako y przeciwko oycu rozumieć ma. ¶ A iesliby też ktorego syna iego własne gotowe pieniadze nabyte/ albo iakichykolwiek rzeczy oycu do schowania danych y zwierzonych/ otec za żywota swego na swe potrzeby wydal/ a potym sam umarł/ a takaby synow zostawił. Tedy napierwey/ niżli dział rotowy w imieniu oyczystym między synmi będzie/ miała on dług oycy swego wbyscy synowie y z tym pospolu bratami swym/ czyie rzeczy będą/ między sie na rowne części roziać/ y tak każdy z części swej on dług bratu swemu odłożymy. Coż miała imiona oyczyste w rowny dział podzielić. Potemuż y o rzeczach od syna matce zwierzonych przy rozdziale wniesienia iey albo imion macierzystych rozumieć sie ma. ¶ A gdyby otec albo matka tak dzieci w opiece swej mieli/ a iednegoby z tych dzieci lat dorosłego/ tedy one tylko iego część temu do rownego działu puszcic/ a inszych niedorosłych dzieci y z ich częściami w opiece swej mieć ma do lat każdego z nich.

W Rerone/ Otec synom swoim części dziedzicznej wydzielic nie powinien/ choc po matce ich druga żona poymia/ gdyby tylko rozprośca dobre nie był/ ale aż do śmierci ci panować w nich ma/ naznaczymy tylko synom swym część ktora po matce ich względem posagu wziął. *Wład. Iug. w Krak. H. P. 286.*

ARTYKUL III.

Ktorzy opiekunamy być mają.

Art. 4.
Kod. 6.

Napierwey • ci opiekunami mają być kogoby otec na testamencie dzieciom swym opisał. A iesliby nie opisał/ tedy brat starszy lat dorosły ma sie młodszu bracia y siostrami opiekac. A niebzdzieli brata dorosłego starszego/ tedy stryiowie po mieczu także ieden

den starszy maia opiekunami być. A iesliby stryiom rodzonych niebyło/
tedy bliscy także pomiezu/ który ieden z nich starszy ku opiece maia być przy-
puszczeni. A gdzieby opiekunow przyrodzonych po mieczu nie byloni o-
go/ tedy po maczce wuiowie także inszy krewni maia być opiekunami. A
nie stanieli y poładzieli krewnych/ zwołaszczą meściego rodzaia/ tedy maia
być opiekunami y bialeglow po mieczu / także starsze tym dzieciom nabliz-
sze. A iesli po mieczu y białychglow bliskich nie stanie/ tedy y po ładzieli
krewnie bialeglow też starsze opiekac sie moga. Wszakże takowe ktoreby
były za meźmi/ y temu osiadłość swoje dobra miały. A meżowby też
miały ludzi dobrych/ cnotliwych/ pobożnych/ y osiadłych / ktorzy meżowie
iesliby też z żona swa wespolek chcieli sie za te opiece wziac/ y w niedostatku
osiadłości żennicy/ siebie y imiona swe własne w to opiem y zeznaniem
swym na wrzędzie poddali y obowiazali/ a gdzieby sie iaka škoda dzieciom
w opiece ich stala/ tedy dzieci dorozby lat nie tylko na imionach żennych/
2 ale y na iego własnych patrzyć tego prawnie maia. ¶ A iesliby też tak-
wych białychglow krewnych nie stalo/ tedy według artykułu iedenastego
w Rozdziale piątym zachowano być ma. Wszakże nie cudzoziemcy/ ale ro-
dzicy tego Państwa Wielkiego Kieństwa Litewskiego / ludzie dobrzy / po-
bożni/ niewtrątni/ dobrze osiadli w tymże Powieście gdzie sie opiekac beda/
y każdy opiekun/ chociażby y krewny/ także dobrze osiadły być ma. Otr-
3 tych opiekunow ktorych oćiec testamentem naznaczył. ¶ b A wszakże/
iesli y ten opiekun od oycy naznazony / albo od sadu ziemskiego przydany
niesłusnieby sie na tey opiece sprawował / z škoda onych dzieci / tedy sad
ziemski za przypozwaniem tego opiekuna/ według tego Statutu y arty-
kułu wyżej pomienionego na rok zawity/ a za słusnym dowodem y okaza-
niem takiej wtrąty onego opiekuna / ma te opiece od tego opiekuna ods-
dziwisy/ komu inszemu według prawa/ tylko cnotliwemu y osiadlemu do-
brze zlecić te opiece/ y coby sie škoda od onego pierwszego opiekuna w onym
imieniu dzieciom stalo / to na onym opiekunie z prawa skazano y odpra-
wiono być ma. ¶ A iesliby dziecinne imiona w różnych powieściach były/
4 tedy ten wrząd sadowy w ktorym Powieście glownieysze imiona tych dzieci
beda/ ma opiekuna przydac. A ten opiekun sam ieden przy glownieyszym
imieniu y insze wszystkie imiona/ chocia w różnych powieściach beda/ z iedne-
go dzierzec y nimi sie opiekac ma. Też opiekun ma być nie bärzo zeszłych
lat/ ten ktorzyby soba dobrze władał / y dom swoy roztropnie y opatrzenie
sprawował. Wszakże osoby duchowne opiekunami być nie maia. O-
tr-
om te ktoreby imiona swe w tym Powieście miały oczyszte/ macierzyste /
y iakokolwiek nabyte / a nie łoscielne.

^a Ci Opiekunami być maia tego oćiec naznaczy/ Władysław. H. P. 289.

Gdy oćiec testamentem nie naznaczy tedy brat starszy. 1588. Opaszeniu siostr. f. 461.

Gdzie też nie ma następca do opieki stryiowie/ albo wuiowie. Wł. łąg. 1423. H. P. 276.

A Curatorze także prauia inquisitione wydawane być maia/ salvo iure proximorum.
Const. 1638. fol. 32. Tit. O Curatoriach.

^b Wtrątnego Opiekuna Wrząd Grodzki/ moze oddalić/ Zyg. w Krá. 1543. H. P. 222.

Także gdyby opiekun o glowa oycy działkiem zabitego imieniem siostr prawnie nie
czynił/ aboby więzienie zaiędnął od opieki ma być oddalon/ 1588. O Meżoboycach/
Strumyniach/ y wiesz/ fol. 463.

ARTYKUŁ IV.

Náuká opiekunom, iáko máią opiekę swą ná sie brác.

Rok: 4.
Art: 98.

S Stawuemy/ a **I**ż każdy opiekun przymuac ná sie opiekę. **N**as-
 pierwey ma przed woznym od vrzedu ná to przydány/ w którym
 Powiecie ktore imienie leżec będzie/ y przed dwiema śláchćicami
 tych dzieci powinności/ krewnemi. **A** nie będzieli krewnych albo
 by ich opiekun do tego zwiesć nie mogli/ tedy chocia y nie z powinności/ tyl-
 ko z ludźmi dobrými wiary godnymi w tym Powiecie osiadłymi sąsiady bli-
 skiemi spisać dostatecznie imiona/ ludźie/ y wszystkie majątność dziecinna/
 tak leżąca iáko y ruchoma/ y ten rejestr pod pieczęcią woznego y śláchty
 ktorzy przy tym byli/ á przybytności tego woznego y śláchty/ ma wwieść
 do Księg Śiemskich/ y sobie ten wypis z Księg wziąć. **A** potym opiekun
 wzięwszy dzieci/ ma ich w dobrym pocziwym wychowaniu y náukách
 mieć/ w dostátku według możności imienia/ y według náywietszego stárá-
 nia swego iáko iemu samemu pocziwość miła chować/ y majątność ich iáko
 leżąca tak y ruchoma w całości mieć. **A** z czego by zá długim chowaniem
 dzieciom škoda być miała/ terczey ná pieniadze ma obracać/ y wszystko ku
 pożytku dziecinnemu sprawować. **A** gdy stárzy syn ku rozumnym y
 dorosłym látom przydzie/ opiekunowie powinni beda one wszystkie máie-
 tności dziecinne/ iáko leżące tak y ruchome/ y wszelkie dochody z imienia/ y
 dani pieniężney y miodowey/ y inšie wszelkie ktorekolwiek przez wszystkie
 czas opieki swey zbiora/ iemu c-ddać máia/ y liczbe ostateczną przed vrze-
 dem Śiemskim ábo Grodzkim/ gdzie ten ktory z opieki wychodzi záchce/ w-
 czyniwszy/ ze wszystkiego sie vspráwiedliwić. **A** zá praca swoje opiekuno-
 wie ze wszystkich plátow/ dochodow/ dani miodowey/ y spażni dworney/
 y wszelkich inšych pożytkow iákiebykolwiek były/ máia sobie brác dzie-
 siatę część/ z czego liczby czynić nie beda powinni. **A** z tych dziewięciu
 części pożytkow iáko ná wychowanie y ná náukę dzieciom/ tak ná práwa/
 ná službę Śiemską wojenną/ ná službę dworne y czeladź domową nákládac/
 y liczbe dostateczną czynić máia/ y práwnie imienia od krzywd bronić. **A**
 z ktorem żytem y wszelkim zbożem złożonym y zásiánym w opiekę wezma/
 z tymże wszystkim opiekę zdac máia. **T**eż srebrożyzn ani win ná siebie
 opiekun brác ani stáwom spuszczać nie ma/ tylko ryb z stáwu ku potrzebie y
 żywności swey moze łowić. **A** ktoryby opiekun/ tak testamentem zo-
 stáwiony iáko y przyrodzony/ ábo też z vrzedu przydány/ niezáchowuiac sie
 według tey náuki/ niewrzedownie/ bez woznego ná to przydanego y bez
 strony/ nie spisawszy naprzód wszystkich majątności dziecinnych/ tak leża-
 cych iáko y ruchomych w opiekę wszedł/ y co škody opieka swa dzieciom w-
 czynił/ przeciwko takowemu dzieci lat dorozży/ bliżży beda ku dowodu/ co
 potym onym dzieciom lat dorosłym z práwa ná opiekunie skázáno y odprá-
 wiono być ma. **A** iesliby taki opiekun co opieka swa vszkodziwszy umarł/
 tedy przedśia tá škoda ná imieniu iego skázána y odpráwiona bydz ma.
A iesliby opiekun dzierżac imienie dzieciom lat dorosłym/ ábo komu to
 imienie

imienie należy/ za wspomnieniem w przedowym imion puścić y opieki zdać ze wszystkim y liczby uczynić tak iako w tym artykule wyżej opisano iest/ nie chciał/ a dalby sie o to do wzedu pozwac/ tedy przy skazaniu opieki/ y wszystkie szkody y wtraty cobykolwiek prawuic sie natozył/ za dowodem na opiekunie takowym skazano być ma/ a brat starszy takowymże sposobem opiekę na sie brąc y one zdawac ma/ iako wyżej w tym artykule iest opisano o opiekunach.

a Opiekun każdy tak zapisany iako y przydany/ biorąc do rąk swych dobrą sierocę wyławszy do siebie dwu przyjaciół po oycu/ dostateczny Inwentarz ma czynić / *Leg. Aug. y Piotrki: 1505. H. P. 289. Const: 1565 f. 100. Tit. Opiekach.*

Ze wszystkich pożytkow y dochodow/ także gruntow iako y innych rzeczy liczba przed sązemi temi/ komu spadek należy/ według Inwentarza czynić mają/ a którzyby chcieli o liczba do Ziemstwa opiekunow pozwac mogą. *H. P. tamże.*

b Opiekunowie dorostem dziaćkom liczba ze wszystkich pożytkow/ dochodow/ także z gruntow/ iako y innych rzeczy po rodzicach pozostających czynić powinni / Forum Ziemstwo/ *Const: 1565. fol: 100. Tit: O Opiekach.*

ARTYKUL V.

Iesliby opiekun co nie sprawą abo niedbalością swą co dzieciom wtracił.

S Dyby a też opiekun tak przyrodzony iako y ustanowiony od oycy/ abo też z wzedu przydany iakim omieśzkaniem abo niedbalością swą/ dzieciom w młodości lat ich co imienia leżacego wpuścił: Tedy dzieci dorozby lat swych zupełnych/ mogą swego prawem dochodzić na tym/ ktoby to imienie/ ludzie/ y grunty ich dzierżał/ by iedno dorozby lat swych zupełnych/ dawności Ziemskiej nie omieśzkali.

a Sieroty niedorośle gdy do lat przybda/ o krzywdy swe czynić mogą/ a dawność Ziemską skłodzić im nie ma/ wyławszy gdyby do lat przybiedszy/ dawność Ziemską przemilczeli/ *Kaz: Wielki, 1368. H. P. 288.*

Opiekun Processu super minoribus otrzymanego powinien sie odprysiadz/ alioquin ma być przywiedziony ad finalem executionem *Const: 1588. fol: 466. Tit: De minorantibus.*

ARTYKUL VI.

Opiekun może dziecinnę krzywdy w prawa dochodzić, ale nie mocen nic wtracić.

S Dyby a kto sierotom abo dzieciom lat nie mającym iakąkolwiek krzywdę w imieniu leżacym/ abo w iakich innych potocznych rzeczach uczynił. Tedy opiekun ich mocen tego prawem ich dochodzić. Wszakże coby opiekun w leciech ich niedorośliwych co wpuścił/ w czymby sie dzieciom krzywdą widziela: tedy oni dorozby lat swych/ mogą o te krzywdy swe mowić/ y prawem tego dochodzić/ tylkoby dawności Ziemskiej nie omieśzkali: Ale boiow/ grabieżow podziałanych/ y innych krzywd w rzeczach potocznych co sie prawem za opiekuną skończy/ tego już dzieci wznamiać y wzruszać nie beda mogli. **P**otemuż y opiekun w rzeczach takowych potocznych gdzie o grunt nie poydzie/ winien będzie kase zdemu/

Rozd. 4. art. 22. Zdemu vkrzywdzonemu z boiar / z poddanych tych imion co w opieczema / sprawiedliwość y odprawę czynić / by y ná gárdle winnego kárác. Tákże y sam vsprawiedliwić sie. Wszakże zá występel własny odprawa ma być czynioná ná własnym imieniu iego / á nie ná dziećinnym.

- a* Sierotom gdy do lat przyda opiekunowie odpowiadac práwnie wolni o vtráto: ábo záwiedzenie / y oddalenie ich máietności / *Zyg. w Krak. 1543. H. L. 232.*
b Jesliby dlugi ná dobrách minorennium zostály / ma wczas Opiekun w długách puścić dobrá nie przywodząc minorennies do trudności / *Const. 1588. fol. 46. Tit. De Minoren.*

ARTYKUL VII.

Ktoby Dzieci niedorósle do práwá pozwał.

S Stawuiemy *a* też / iż o imioná ták oyczyste iáko y mácierzyste / kupne y wysłużone / dzieci áni opiekun nie beda powinni v práwá odpowiadac / ále máia te spráwa do lat dziećinných zupełných odłożyć. A oni gdy látá zupełne mieć beda / tedy ná on czas stroná žalobliwa ma ich przyzwać / á oni iuż beda winni ná žalobe odpowiadac nie wymawiaiac sie dáwnościá Ziemska. Tylkoby też y stroná žalobliwa od zupełných lat ich dáwności Ziemskei nie przemilezála.

- a* Sieroty ktore lat nie máia / o dziedzictwo ábo o iáká insha rzecz bedac przypozwane / odpowiadac nie máia / ale to do slusných lat onych ma być odložono / tylkoby dáwności stroná powodowa nie zámilezála / gdy do lat przyda. *Kazim: Wielki w Wislicy, 1368. H. P. 287.*

ARTYKUL VIII.

Dzieci niedorósle nie máia v práwá odpowiadac iedno w fześciu rzeczách.

E *a* Dzieci nie máiace lat / á bedac do práwá pozwane / iedno w fześciu rzeczách powinne odpowiadac. Pierwsza / gdyby oćiec ich ábo máttá zá dobrego zdrowia ktore imienie leżace w pieniazách zástáwnym obyczáiem dzierzeli / ábo iákákolwiek sume ná tym imieniu bylo im opisano. A bliscyby to imienie od tych dzieci wykupic chcieli / y dla tegoby byli pozwáni ku brániu pieniedzy. Tedy beda powinni pieniadze wziac przez opiekuná ábo przez przyiaciól krewných postapić. A opiekun przyiawby pieniadze vzedownie / te strone ktora pieniadze oddádac bedzie / kwirowac ma / á potym dziećiom dorosłym pieniadze y wsfytkie te spráwe wrocic bedzie powinien. A gdzieby dzieci bedac pozwane o zástáwe / á opiekunby ich pokazal ná to wieczność ná pisnie ábo iákim inšym dowodem práwnym / że to iest imienie tym dziećiom wiecznie należace / tedy tákowa spráwa ma być odložona do lat dziećinných. *b* Druga / Gdyby oćiec ich reczył iákákolwiek rzecz / á o te porece ieszce oćiec ich zá żywota swego był pozwan do práwá / tedy po śmierci oycowstkei dzieci bedali pozwane / odpowiadac powinni / y spráwa naydali sie w tey porece winni / tedy máia tákże przez opiekuná swego z máietności swey temu dosyc czynić czego sie oćiec ich podiał ábo obowiazal. *c* Trzecia / Gdyby oćiec ich zá żywota

3. wotą swego o iakie dziedzictwo miał prawo / a niedokonany by umarł te-
 4. y dzieci przez opiekuną powinne beda odkazywać. Alesli iedno pozwan-
 5. y / a przed rokiem za pierwszymi pozwy przypadłemi umarł / tedy taka
 6. rzecz ma odłożona być do lat dziecinnych. ¶ Czwartha / Dług oycą swego
 7. owinne dzieci przez opiekuną płacić / nie wymawiając siemłodościa lat.
 8. ¶ Piata / Gdyby oćiec wybiłszy kogo z imienia / ludzi / gruntow / społoy
 9. ego dzierzania / a potym w rychle umarł. ¶ Szoste / Uzbiegi y ludzie
 10. yczyste / bądź ządzierzenia rodzico w ich abc z samych opiekunow do imie-
 11. ia dziecinnego zaśle / tedy dzieci niedoroście bedac o to pozwane / także
 12. rzez opiekuną swego powinne beda vsprawniedliwić sie. A ozbiegi y o-
 13. dżie oyczyste / bądź w Grodu albo w Siemstwie / iednoby stroną žalobliwa
 14. awności w tym Statucie opisanej nie omieszkala.
- a Jesliby kto Oycu dziedzictwo zastawił / a dzieci po śmierci jego do brania pienie-
 15. dzy byliby pozwani / odpowiadać sa powinni / niedoresłemi latami niewymawiając
 16. się / *Kaz. w Wiellu, 1368. H. P. 287. y Casle 1588. fol. 466.*
 17. b Także z poreki Oycą swego gdyby sie Oćiec za kogo rezył / *Tamże.*
 18. c O Dziedzictwo też gdyby Oćiec był zapozwany / a w tymby umarł / *Tamże.*
 19. d Gdy Oćiec dobrą dziedziczną swą komu przedałszy umrze / dzieci powinni tego
 20. kto dobro kupił zastępować / *Zwyczay Krak. 1505. H. P. 288.*

ARTYKUŁ IX.

O Braciey niedzielney dorosley y niedorosley.

1. **S**ztawuemy / a Gdyby bracia nie dzielna mając lata dorosłe / ie-
 2. dnego w imieniu zostawili / y onemu imieniu swe w sprawę jego do-
 3. zwrocenia swęę skadkolwiek porucyli / a on iako stary / na miew-
 4. scu zostawionym byliby ku prawu pozwan / a spolnie o rzecz swoje
 5. / braciey swey utracił / tedy insha bracią jego rodzona nie miała mocy tak o-
 6. wego sadowego wyroku w prawie odmieniać ani poprawić / ale co przez
 7. brata swego utracili / o to na wieżi milczec miała. ¶ A gdyby iednemu brá-
 8. tu lata zupełne mającemu imienie jego y braciey jego młodszy opieką w re-
 9. ce jego przyšlo / a byliby pozwan tak o imienie iako też y o ktorakolwiek rzecz
 10. spolna / tedy powinien będzie w prawie odpowiadać nie czekając lat brá-
 11. ciey swey młodszy. ¶ Także brat stary dośedłszy lat swoich zupełnych /
 12. nie wymawiając sie bracia swa niedorośla / o rozdział imion między kre-
 13. wnymi y powinowatemi swemi / powinien będzie vsprawniedliwić sie / y
 14. dział rowny zprawa skazany postąpić. A gdzieby co zprawa albo dzia-
 15. łem brat stary wpuścił / tedy bracia młodsza dorozłszy lat / na bracie sta-
 16. rzym tego poistkiwać nie mogą / ale na tym / do kogo by to imienie / ludzie / al-
 17. bo grunty wpuścił / dorozłszy lat / a nie omieszkawszy dawności Siemskiej / do-
 18. choździe im wolno będzie. Wszakże ten brat dorosły / ktory sam utracił
 19. swenie część dochodzić niemoże. ¶ Po temuż wolno będzie bratu starsze-
 20. mu / nie czekając braciey swey niedorosley / krzywdy spolney / tak imion / iako
 21. y o każda rzecz na winnym prawem dochodzić / a czego kolwiek prawem
 22. doydzie / to z bracia / gdy lat dorosta / rowno sie dzielić powinien będzie.

a Brat młodszy przeciwko dekreto wi ktory sie stal o dziedzictwo z bratem Starszym mowi nie może / ale ma być miano za odsadzenie oney rzeczy / *Kaz. w Wiellu, 1368.*

H.P. 293. Gdzie Bracia albo Siostry będą od siebie w dobrach Wyzystyc b albo macierzystych oddzieleni / a miałby ieden sprawa około oyczyzny y Dekretu pr jedyn niemu wyszedł / tam iuz drugi z braciey takowego Dekretu naganiac nie moze / i idnak o cześć swete dziedziczna czynie moze / a gdzieby Bracia albo Siostry nie byly rozdzieleni / tedy gdy przyda do lat przez Woznego o takowe dobra ma rok im bydz zlozony / iż iesliby kto miał prawo do tych dobr aby pokazał, Kaz. w Wilicy, 1365. H.P. 291.

ARTYKUL X.

Opiekunowie nie mogą imienia dziecinnego przedać,
vtracic, ani graniczyc.

Stawuemy / a iż opiekunowie nie mogą imienia dziecinnego kto
rym sie opiekąia przedać / albo iakimkolwiek obyczajem vtracic y też
graniczyc. A iesliby opiekun inaczey uczynil / tedy dzieci dorozszy lat zupiel-
nych / beda moc miec imienia swego od tego / kto ich uzywa / prawem doc ho-
dzic / iednoby doshedszy lat zupielnych dawności Ziemiſkiej nie omieſzali.

^a Opiekun żaden nie może dziedzicwa przedawac / ani kępcow sypac / ani ktorym-
kolwiek inſym ſposobem vtracic / co iesli uczyni / dzieci gdy do lat doйда dziedzicwa
swego y tego kto dzierz y mogą doróc / a żadna dawność im w tym zadana być nie
może / Kaz. w Wilicy, 1368. H. P. 288.

ARTYKUL XI.

Starszy syn dorosły nie może braciey niedorosłych imie-
nia oddalac albo zastawiac okrom części swey
chyba dla długow rodzicow swych.

Rozd. 6.
Art. 8.

Stawuemy / a iż starszy brat dzierzac spolne imienie z bracia swa
nierozdzielne / nie będzie mieć mocy iakimkolwiek obyczajem tego
spolnego imienia zastawiac / przedawac / oddalac / albo vtracac /
iedno iesliby tylko dlugi rodzicom ich zapisane / albo prawem nale-
żace potrzebowały. W ktorey to potrzebie ten starszy brat za wiadomo-
ścią a porada starszych przyiacioli domu swego będzie mógł imienie spolne
braciey swey zastawic / a takie dlugi oycowſkie albo matczyne ze wszystkich
części tymi pieniadzmi zaplacic. A wſzakze tak / iakoby pieniadze na imiona
braciey swey wziete nie przewyſzaly sumy długow oycowſkich. ¶ A ies-
sliby dlugi albo zaplata iaka sadownie skazana przymniemy byla / tedy
starszy brat pierwey opatrzynowy zymność y inſze potrzeby domowe / ma z
czynſow / dochodow / y imion spolnych dlugi one male placic. A oſtatek
coby zbywalo / ma wierne braciey zachowac. A iesliby inaczey uczynil / te-
dy takowe zapisowanie albo zastawowanie imion braterskich y prawoz przy-
imowane być nie ma. A bracia / ktorych imiona iakim inſym nieſluſnym
ſposobem beda zawiedzione / gdy lat swych dorosta / a dawności nie zamila-
cza / beda tego moc prawem dochodzic. A ten ktory przeciw tey wſtawie
Naszey pieniadze na imienie braterskie bez ich zupelnego dozwolenia / tak
nieopatrznie dal / swoich pieniedzy na onym starszym bracie dochodzic y bu-
dac będzie. ¶ A gdyby ktory dorosły był na ſluzbach w cudzych krajach
ab

Rozd. 4.
Art. 70.

4 albo na naukę/ albo też w więzieniu nieprzyjacielskim/ temu dawność nie
 płodzi jeśli iey od przyłączenia swego nie zamieszczy. A wszakże na swa część
 bedzieli chciał brat starszy iaka sumy pieniędzy wziąć/ albo y na wieczność
 4 przedać/ tedy to iemu wolno uczynić. ¶ A gdy bracia młodzy dorozby
 lat záchca dział wieczysty w imieniu mieć/ tedy chociażby on starszy brat
 swej części nie oswobodził/ przedsię zastrawnił albo ten kto kupi powinien
 będzie te część brata ich starszego wdział wiecznymiedzy młodzka bracia pu-
 ścić/ y ktoraby część na brata ich starszego z działu ich przybił/ te on zastra-
 wnił albo kto kupi/ dzierżec będzie.

a Brat Starszy Brata młodzkiego majątności Oycowskiej niiała chytrósćia w dług
 zawodzić/ przedawać/ zastrawiać/ oddać nie może/ także y na zapłcenie długow
 oyczystych/ ażby przystąpiła rada y wola przysaciol w onym domu/ a wszakże jeśli
 iakie małe długi były/ te z Cynszow y Prowentow miał być placone/ a jeśli by sie co tes-
 mu prawu przeciwnę stało/ tedy to nie ma mieć żadney mocy/ Kaza. 1447. H. P.
 291. Jeśli by był dług pewny oycowski/ ktoryby z Prowentow nie mógł być oplá-
 cony/ tedy opiekun niewdawiać dzieci w żadną trudność/ ma w czas imienia sierocy
 w sumach puścić/ 1588. De minorennibus complicibus, f. 466.

A R T Y K V L XII.

Starsza bracia nie mogą imienia nie dzielonego vtracąć ani
 zastrawiać, tylko to co ich część należec będzie.

- 1 **S**stawuemy/ jeśli by kilka braciey rodzoney lat drostych y niedoro-
 stych zostało po oycu albo po matce/ mając imienie spolne oyczyste
 albo macierzyste/ a chcieliby starsza bracia mając już lata zupełne na
 tym imieniu osieść/ a nie mogąc ieżce między soba działu wieczy-
 stego mieć/ chcieliby te imiona swe tylko tak na części rozdiać do lat zupeł-
 nych młodzkey braciey/ y do działu wieczystego/ tedy to im wolno będzie. ¶
- 2 A wszakże jeśli by ktory z nich dzierżac taka część bądź swoje ogulem / albo Roz. 9.
 też co takowego z niey wydzieliłby/ komu zastrawil albo przedał/ tedy po art. 19.
 tym gdy młodsza bracia dorozby lat zupełnych/ záchca sie już wiecznym dzia-
 lem tym imieniem podzielić/ miała tego ktoryby kupil albo za kupil przypo-
 zwąć przed sad ziemski na rok zawity/ aby to imienie w rowny dział z nimi
 podzielił. A sad dział rowny wskazać im powinien będzie. A ten ktory tak
 ta część kupil albo zakupil powinien będzie wbyłte te kupia swa z ta bracia
 idżo oyczycami tego imienia w rowny y wieczny dział podzielić/ przyimu-
 iac we wbyłtkiey tey sumie swej te część ktoraby tylko na tego brata według
 prawa tego z działu przyrodzonego przybił. A chociażby też y wiecey pie-
 niedzy na to dał niżli czego to stało/ już na tym przestawac powinien będzie.
- 3 ¶ A temu też/ jeśli by ktory z braciey roziałby imienie do działu iako sie Roz. 6.
 wyżej pomienilo chociażby go nie przedał albo nie zastrawil / tylko iakie spu- art. 2.
 stożenie uczynil/ to iest / poddanych rospedził/ albo lasy pożyteczne na po-
 piol/ wanczos/ kleptki/ y inße roboty lesne potrzebne/ albo gaie y bory na bus-
 dowá

dowanie godne porabał/ wyprzedal/ wypuścić/ albo y rozdał/ tedy ci dru-
dzy bracia we wszystkich częściach na tym słodować nie powinni/ ale przy
wiecznym dziale ma być ta wszystka słoda z tego części braciey tego nagro-
dzona y zapłacona. A iako wiele poddanych za dzierżania swego rozegnał/
tak wiele iuż bracia na dziale ludzi dodać temu nie mają y nie powinni beda.
Wszakże drzewa na budowanie y drewno na swoje potrzebe wolno będzie
do tegoż imienia brać,

ARTYKUL XIII.

O braciey lat dorosley ile ich kolwiek będzie, iako się imie-
niem dzielić y im szafować mają.

Eż a wstawiem / iesliby braciey kilka było lat dorosłych / a mieliby
imiona nie dzielone ; a iedenby z nich bedac potrzebny / chciał część
swa tego imienia komukolwiek / badz też obcemu zastawić albo
przedać. A ci bracia tego niechcieliby z nim tego imienia dzielić ;
tedy ten brat ma ich o to pozwać do sadu Ziemskego na rok zawity / za
ktorym przypozwaniem vrsad ma im rok złożyć ku rozdzieleniu tego imie-
nia / nadaley za dwie niedzieli. Albo iako na to czas pogodny znieśie. A
ku temu rozdzieleniu ma vrsad im woznego y dwuch słachcicow przydać/
położymy na vpornych zaręke / tyle iako ta część stoi. A iesliby ci bracia
działu z tym bratem / y na onym roku przymować niechcieli / tedy beda po-
winni onemu bratu zaręke zapłacić. ¶ A vrsad iuż powinien będzie / to
przez list swoy odesłać do Podkomorzego : a Podkomorzy za pozwy swe-
mi / ziechawszy / ma y mocen będzie temu bratu część we wszystkim temu na-
leżaca sprawiedliwie wydzieliwszy / podać y zaręke skazać. A odprawe
zaręke do vrsadu Ziemskego według artykułow okolo władzey vrsadu Pod-
komorskego opisanych / odesłać. Ktory dział tak mocen będzie / iako też y
w innych rzeczach od prawda z vrsadu czyniona y wiecznie między soba ten
dział iuż dzierżec mają. A temu bratu wolno będzie ta część swa iako
chcieć szafować / według tego Statutu y artykułow w nim opisanych.

^a W Koronie / Rozdział między bracia przez przyacioly czyniony gdyby przez trzy
lata y trzy miesiące był trzymany / iuż wiecznie y nienaruszenie chowany być ma.
Kaz. w Wiślicy, H. P. 292.

Sprawy o Rozdział albo pomiara albo porównanie dobre między Bracia y wezstnia-
kami iednegoż imienia zaczęte na rokach Ziemskich mają być sadzone nie dopuszczając
appellacyey / okrom gdzieby o munimentā albo o linia spor między stronami vrost-
tām ma być appellacya dopuszczona / Const. 1577. f. 313. tit. O Rozdziale.

ARTYKUL XIV.

Opiekun dzierżąc imienie w opiece, nie ma nic za swą
winę tego imienia vtracać.

Gdyby

I Dyby kto cudze imienie w opiece dzierżał / á byłby o iákíe krzywdy *Roz. 6.*
 sąsiedzkíe ábo dlugi / ábo iákíe ínše práwá své v sadu pokonan / táś *ar. 6.*
 kowý káždy íeslby był ná svéy wlásnosci osiadly / zá tákowý występ swoy
 z práwá skazány z wlásnego imienia y máietnoscí swoiey pláćić má. A w
 niedostátku imienia y máietnoscí ruchomych rzeczy / y ná sámym ístcu od
 práwá ma býć czyniona. A imienie ktoreby w opiece dzierżał od tego
 wolne będzie.

ARTYKUŁ XV.

Gdyby opiekunowie poczáwszy krzywdy dziecínney v prá-
 wá dochodzić, łámi pomárli.

I Stáwniemy / gdyby opiekunowie wstáwione ábo przyrodzone / *Roz. 5.*
 poczáwszy według testamentu w czymkolwiek iákíey krzywdy *a. 11.*
 dziecínney práwem dochodzić / y niedokónawšy tego práwá / íe-
 den ktory z nich umárł / tedy pozostály mocen będzie tákowey
 krzywdy dziecínney v práwá dowodzić. A gdieby wšyscy opiekuno-
 wie nie dokónawšy ktorey krzywdy dziecínney pomárli / tedy krewni / Glio-
 sey onych dziecí máia býć przypuščzeni ku opiece. A íeslby nie było Glio-
 stich / iákó sie ná mieyscu swym náznáczyło wyžey / tedy vřad opiekunow
 chocia obcych do tey opieki przydáć ma ktory wedle onegož Testamentu / y
 pod íego mocá będzie sie sprawował o krzywdy dziecínne dochodzić / iákó
 íey opiekunowie pierwšy w testámenćie imiony nápisano.

Siodmy.

O Zapiśiech y o przedázach.

A R T Y K V Ł I.

O zapiśiech imion oyczystych y macierzystych, y wszelakim obyczaiem nabytych.

Rozd. I.
art. 41.

Stawujemy / ^a iż wolno każdemu imiona swoje oyczyste y macierzyste / wysłużone / kupione / y iakimkolwiek obyczaiem nabyte y nazwane / nie patrząc trzecię y dwóch części / ale wszystko ogulem / to co ma / bądź też połowice albo która ich część po osobnu iedne / albo ludźie / ziemię / co chce od nich według wole y myśli swey oddać / przedać / darować / zapiścić / zastawić / albo od dzieci / od bliskich oddać / według baczenia swego tym sąsować / a chociażby pierwey która część albo połowice imienia swego / albo cokolwiek ludzi / ziemię / temu przedać albo zapiścić / tedy ostatkiem tych imion wszystkich po temuż wolen będzie sąsować wiecznością / zastawa / iako wola jego będzie także oddawać od dzieci / od bliskich swoich. ^b A wszelkie każdy takowy przedać albo dar swoy / ten który przedać albo daruje / sprawiwszy pierwey na to zapis pod pieczęcią swą y z podpisem ręki / kto pisać umie / y pod pieczęciami ludzi dobrych trzech albo czterech osob narodn. słacheckiego / wiary godnych / w Wielkim Kieście Litewskim osiadłych / oczywiście od tego kto przedać na to wprośnionych. A gdyby ten który przedać albo zapisuje sam pisać nie umiał /

Rozd. 5.
art. I.

zmiał/ tedy pieczętaczom takowych do zapisu swego wprosić ma / ktorzyby przy pieczęciach swych y rekami własnymi ten list podpisali. A potym sam ogzewiſto przed Nami Gospodarem / albo przed urzędem Naszym Ziemiſkim/ o gdzie w ktorym powiecie to imienie leży/ albo do ktorego sadu przyſłucha/ zeznać ma. ² A iesliby do tego powiatu było daleko w ktorym to imienie leży/ albo do ktorego sadu przyſłucha / tedy mu wolno będzie (na inſzym urzędzie ſadowym) gdzie nablizey będzie takowy zapis ſwoy opowiadać y do Kſiag zapisac. A ten komu to przedano albo iakiemżkolwiek obyczajem zapisano/ z tym listem zapisem ſwym y też z wypisem urzędowym ma iachac albo ſlac do tego o urzędu Ziemiſkiego Powiatowego/ gdzie w ktorym powiecie to imienie leżec będzie/ a to opowiedziawszy y oſkazawszy/ ma do Kſiag Ziemiſkich ten zapis ſwoy wniesć. A urzad urzędowi w tym wierzyć ma. A co przed Nami Gospodarem albo ſadem głoſnym/ będzie zeznano/ to bez przenoſzenia do inſzych Kſiag powiatowych ważno być ma.

a W Koronie/ Bezpotomni tylko wolny ſiſunek dobre ſwoich mają. Statut Zygmunt: I. 1511. f. 18.

b W Koronie/ Dla przylimowania zapisow albo zeznania urzad do niſzego ieżdżić nie ma/ ale każdy do Kſiag ogzewiſto ſtawawszy/ bedac na umyśle zdrowy przynawac powinien / a wſzakże Krol J. III. do chorych zſylć moze / 1550. Zabiegaiac trudnościom/ 26 f. 7. & fol: 3. Conſt: eadem, § Jj teżiż.

c Ktoby imienie ſwe przedał/ 26. albo iakiemżkolwiek prawem innym na wieczność oddał/ takowe przyznante w powiecie ſwym własnym / a nie gdzie indziej odprawowane być ma/ wſzakże w Kancelaryey R. J. III. albo na Sejmie uczynić to moze/ inaczey zapis na wieczność uczyniony nie ieſt ważny. Woiewodz: Młaz: excepta, 1577. Przedanie wieczności imienia/ f. 305.

d Wſzelaki zeznante zapisow ktoreby do Kſiag odleglych zeznane były przez wierzyciela albo dłużnika/ lub to y przez ſlugi ich do Kſiag onego powiatu pod ktorym te dobra leża/ mają być przenoſzone dla wiadomości każdego. 1588. O ważności zapisow fol: 467.

e Zapisow per oblatam podanych oryginaly mają Piſarze wracać tym komu ſłużą. Conſt: 1566. fol: 105. tit: Wracanie.

A R T Y K U L II.

Iesliby komu zapis potrzeba uczynić krom Rokow Ziemiſkich.

¹ **S**tawuiemy o też/ Ktoby chciał oſiadłość ſwa wiecznością puſścić miedzy Rokami ſadowymi (bez ktorych ſad Ziemiſki nie zwykł zaſiadać) tedy ma przyſć przed urzad Grodzki (gdzie ſad od Nas Gospodara zaſadzony) y tam zapis ſprawniony przed Woiewoda/ Staroſta / gdzie ſady Grodzkie ſa / poſtawić / wyznac y dac go do Kſiag Zamkowych ſłowo od ſłowa wpisać / y wypis wziac z pieczęcia y ſpodpiſem reki iego własney/ ktory zapis y wypis taki będzie trwać do Rokow dwoich Ziemiſkich ſadownie odprawuiących / a nie daley / na ktorych z tych Rokow Ziemiſkich on zapis ma być przenieſion do Kſiag Ziemiſkich y w Kſięgi wpisan/ y wypis z Kſiag pod pieczęciami ich urzędowymi wziac. A gdzieby takowy zapis do urzędu Ziemiſkiego na te rok i przenieſion nie był/ tedy taki

Kowey zapis żadney mocy mieć / á za nim tey rzeczy co komu zapisano odzierać nie ma. ¶ A w niebytności Woiewod / Starost sadowych ná takich 2
 urzędziech y mieyscach / takimi zapisy / za listy wyznányimi / przedsis oczyni-
 sto osoby bedac same kto co zapisuie wyznawoy / takie zapisy samiż okaz-
 woy urzędowi temu / máia być przed urzędem ich Grodzkim zupełnym /
 Podstarościm / Sedzia / y Pisarzem / opowiadane y zeznane / y wypisy da-
 wane pod pieczęciami y z podpisami reki ich / á przynamniemy dwu ch iesliby
 trzeci pisac nie umiał. A iesliby ktory zapis ná wieczność komu dany nie
 według tego Statutu był sprawniony / taki zapis má być niżejenny / y rze-
 czy w nim opisane y niżej odzierać nie może / tylkoby dawności Ziemskiej tu
 zburzeniu tego zapisu žalobnik nie omieszkiał.

a Przedeza albo porządanie dobre Ziemskich nie w Grodzie ale w Ziemiście przyzna-
 waia á ktoby w Grodzie przyznał / á do roku y ścieci medziel do Ziemiśwa przenosi
 nie czynił / takowe przyznanie nie jest ważne. *Zag. w Krak. 1505 H. L. 207. 216.*

Przed nie ma ni do kogo teździe dla przynosiwania zapisow. *Recognitio máia*
 być circa Acta gdy oczyniśto stanie zdrowym bedac ná wyzole. *Constit. 1550.*
fol. 7. § Zabiegając.

b Zapisy w Ksiągach odległych zeznane ad proprium forum máia być podawane / á
 od podania má sie potioritas rozumieć. *Constit. 1588. f. 468. tit. Groźność.*

Zapisy Grodzkie ten sobie ma przynosić komu słuza choc po wyjściu roku jeśli Krol
 Ziemiśkie nie były. *Constit. 1576. fol. 298. tit. O Pisarzu. Constit. 1581. fol. 377.*
tit. Przemieszenie.

A R T Y K V L III.

Wárunek ná przeniesienie z Grodu do Ziemiśwa.

W Dyby kto kupie / datorówiny / y inśnych zapisow swych według tego 1
 Statutu z Ksiąg Zamkowych do Ksiąg Ziemskich / według artykułu
 wtorego wyżej w tym Rozdziale opisanego / ná Kółach ziemskich prze-
 niesć nie mogł za a wojna ábo powietrzeniem morowym. Cedy to wáruie-
 my / że takowe nieprzeniesienia kupiey y inśnych zapisow z Grodu do Ziemi-
 śwa / za słuźba ziemiśka wojenna y powietrzeniem morowym / nie práwu tego
 kto kupił ábo iakim inśnym práwem dzierzał / śłodzić nie ma. Wszakże po
 zláchaniu słuźby Náśey Ziemiśkiej wojenney / ábo po vstromieniu powie-
 trza / ná pierwśnych Kółach Ziemskich sadownie odpráwuiacrch / ma być tá-
 kowey zapis y wypis z urzedu Grodzkiego przeniesion / y do Ksiąg zapisan.

a W Koronie / Każda strona tak Dawodowa iako y Pozwana pod góś śmierci ná
 Krola J. M. ma mieć scesitum od dnia Coronaciey áz do roku ná popieranie swey zá-
 czeret sprawy á w tym ma dawność iac nie ma. 1576. *Prescriptio seu Fatalia sub*
Interregno, f. 280. 1588. De Prescriptione & fatalibus Interregni, f. 481.

b Zapisy Grodzkie ten sobie ma przynosić komu słuza choc po wyjściu roku / jeśli Ro-
 ki Ziemiśkie nie były. *Constit. 1576. fol. 298. tit. O Pisarzu.*

A R T Y K V L IV.

Nie ma nikt nikomu żadnego spadku zapisować cze-
 go w ręku nie ma.

- 1 **N**ieśliby kto chciał komu zapisać iaki spadek / któryby miał nań przysć po bliſkości iakimkolwiek prawem / a tenby ieſzcze był żywy / ^{Roz. 5. ar. 2.} po którymby ſie to iemu miało deſtać / tedy takowego spadku niſt ^{Roz. 7. ar. 2.} nie może niſkomu zapisować ani przedać / y ſumy niſtakiey na tym wznosić / ażby po zmarley rece prawo ſie iemu otworzyło. **N**ieśliby kto komu takowy spadek za żywota ſwego poſkim ſie tego ſpodziawa / zapisał / albo przedał / albo też na tym która ſumę pieniedzy wniosł / takowy zapis przed prawem nie ma być dzierżan. **A** wſſakże ieſliby takowy spadek na kogo po zmarley rece prawem przyrodzonym przypaść / a onby komu ſie do takowego spadku prawo przyrodzone otworzyło / a to imienie chociażby było wolne / albo w ſumie od przodków iego zawiędzone / a przez niedoſtatek albo niedowcip ſwoy / ſam tego dochodzić nie mogąc / albo też z dobrej wolej ſwey na kogo inſzego prawo ſwe wlać / y to komu przedawnie zapisał / albo zlecił / to mu wolno będzie uczynić. **A** ten komu to zapisaño / mocen będzie tego iakoby ten ſam iſcieć na kogo to ſpadoło / prawem oneg na dzierżacym dochodzić. **A** doſedby według prawa ſwego tego używać ma. ¶ **T**ak też y takie imienie ktoreby ſam zaſtawił / albo dożywociem komu puſcił / ^{R. 7. a. 1. R. 8. a. 2.} wolno iemu / mianem tego kto w zaſtawie albo dożywotnym prawem dzie rzyć będzie / inſzemu komu wiecznoſcią puſcić / y prawo ſwe wiecznie na kogo chęć wnieſć y wlać.

a **E**xpectatym w dobrach Krolewſkich znieſione / y dawane być nie miały / podług Conſtitucyey 1550. f. 4. § 23. article.
Toż ſie rozumieć ma y o Zapiſach przyſley ſucceſſyey.

A R T Y K U L V.

Ktoby komu zapisał imienie, albo ziemię po ſwym żywocie, a ten komuby zapisaño tego ſmierci niedoczekał y pierwey vmarł.

- 1 **N**ieśliby kto wſtawuiemy / Jeſliby komu kto zapisał przedawnie imienie albo ludzie po ſwym żywocie. **A** ten ktoremu ta rzecz będzie zapisaña / tego ſmierci nie doczekał który to iemu będzie zapisał / y ſam naprzod vmarł. **T**edy ten może te rzecz inſzemu zapisać / komu wola iego będzie. **N**ieśli by ten żywy był / a on mu zapisał / y potym inſzemu drugim zapisem toż zapisał / tedy ten pierwſzy zapis ma przy mocy zoſtać : a poſledni ma wniſ wcz obrocon być. ¶ **T**ak też ktoby komu imienie albo ludzie / albo ziemię przedał / a potym tenże y toż komu inſzemu przedał / tedy ten kto pierwey kupił ma to odzierżać / a ten który poſledz kupił / ma pieniedzy ſwych na iſtcu pátzyc.

a **K**to będzie miał pierwſzy zapis y prawo na iaki dobrą / teg ma być lepiſość prawa. 1588. O waižnoſci zapisow / f. 467.
Przymiſcie datą poſlednie pierwſzym ſkodzić nie miały. 1613. Przymiſcie na Przymiſcie f. 10. na W. F. L.

b **K**to ma pierwſzy zapis tego ieſt potioritas ſuper bonis oneratis, chociaż poſledniſzym proceſſem / y choćby kto inſzy pierwey proces otrzymał do poſledniſzego zapisu. Conn: 1588. fol: 467. tit. O waižnoſci.

ARTYKUŁ VI.

Ktoby ná ktorą rzecz dáł zapis przed vrzędem zeznány ten zapis maprzy mocy zostác v kázdego práwa.

Korol: 5.
Art: 1.
Korol: 7.
Art: 1.

Stawuemy • też/ Ktoby chciał zapis sprawować ná ktorą rzecz ruchoma / tedy ma każdy ná siebie dáwać list zapisny pod pieczęcią swą/ y pod pieczęciami ludzi narodu słábeckiego / wiary godnych / przynamniemy trzech ábo dwóch osob z podpisem ręki swojej / iesli kto piśać umie / á pieczęci do listow nie ná zaoczna prosba / áni zá piśaniem listownym przykládane być máia/ ále zá oczywistá wstná prosba. 1

¶ Wszakże zapisy takowe każdy / á to iest / miánowicie kiedyby kto komu imienie / ludzie ábo grunty zastáwa puścił / ábo pożyczyszy sumy / ná rok one sumy / ná imieniu / ludziach / grunciech zápiśał / pozwoliwszy zá nie oddaniem ná rok sumy / w imienie / ludzi / ábo grunty / dobrowolnego w wiazania / takowa zastáwa y zapisy każdy ná siebie dáiac / ma stánawszy o czewisto przed Nami Gospodárem / ábo przed vrzędem ziemskim ábo Grodzkim sadowym gdzie náblížym zeznáć / y to do Ksiąg wpisáć dáć. A ten kto zá kupuie / też ma list swoy przeciwny temu v tego zá kupuie dáć / pod pieczęcią swą y z podpisem ręki swej / y też pod trzema ábo dwiema pieczęciami ludzi postronnych / zeznáwáiac to v tego co w czym zá kupił / á kto piśać nie umie / tedy ten list swoy ná vrzędzie zeznáć ma. A potym gdy kto zá sie zastáwe swa od tego wykupowác bedzie / ma y powinien bedzie ten kto pieniaǳe swe bierze tego kwitowác / á on list iego zapisny wroćić y tákże ná tym vrzędzie to do Ksiąg wpisáć / iż mu dosyć ná ten opis uczyniono. 2

¶ A iesliby kto biorac pieniaǳe swe / tego listem swym kwitowác / y tego do Ksiąg / tákże iáko iemu to bylo wprzód uczyniono / dosyć uczynienia iego zeznáć nie chciał. Tedy zá przypozwaniem ná rok zá wity / powinien bedzie list iego zapisny wroćić / á z tego kwitowác y ná vrzędzie zeznáć / á ná d to iesze stronie swoiey potwodowej / powinien bedzie zá dowodem iego błoby y nákłady coby pozYWáiac o to náłożył / zápláćić. A ten też kto swa własność wykupi / on przeciwny list iemu wroćić. A bedzieli do Ksiąg zápiśany / y w Księgách to skáśowác ma takim sposobem / to iest / gdyby ten który zá kupił zezna przed vrzędem / iż sie iemu we wśytkim tym według zapisu dosyć stáło. A p sárz w Księgách według tey spráwy ná stronie ręki swa własna to zeznánie y vmorzenie tego zapisu gdy nápiśe / tedy iuż ten zapis / chocia y w Księgách zostánie / żadney mocy mieć nie bedzie. 3

a W Koronie / kto komu pieniaǳy pożycz / á zápisu niemáiac dłużniká do práwa pozowić / tedy dłużnik przysięgáshy że nie winien / zostáie wolny od plácenia długu. Zwyczaj Ziemie Król. H. P. 525.

b W Koronie. Zamiana / dar / ábo iákmkolwiek sposobem máietności oddalenie / tákże przedanie / ábo powzdanie przed Vrzędem w powiecie swym własnym ma być przyznáne. Wolno też kontrákt swy wiecznie okolo imion swych przed Vrzędem y Cancellarya Króla J. M. przyznáwác / á iesliby był uczynion ná Vrzędzie nienáleżnym / takowe przyznánie nie iest wáżne. Excepta Woiwowodz: Majow: 1577. O przedaniu wieczności f. 307.

Contrákt słowne o dobra dziedziczne nie sa wáżne y zá ad átki ábo zákłady nie máia mieyscá /

miejsc / a / owsem gina. Konst. 1576. fol. 311. tit. O Contraktie słownem.

c Nie dosyć że przed Urzędem Grodzkim ale Sadowym gdy sędzia / bo określono czas sadowy w Roz. 4. Art. 33. A onierowany jest Sędzia w tym iako publica person, aby na sędzie nie bez sadu zapisy przysmował / według Roz. 4. Art. 7.

Zapisow ani żadnego zeznania nie ma Urząd żaden przyjmowaci tylko circa Acta. Cont. 1550. fol. 3. J. J. też.

ARTYKUŁ VII.

O zapisiech, które mają być v prawá przyjmowane krom zeznania wrzędowego, y o pożyczkach kupieckich.

- 1 **S** Stawuemy / a Jz takowe listy zapisne pod pieczęcia y z podpisem ręki y pod pieczęciami ludzi wiary godnych / iako sie wyżej pomienilo / a kto pisać nie umie / tedy pod pieczęcia iego / y pod pieczęciami namnię trzech szlachciców na sumy pieniędzy / albo iaka rzecz ruchoma pożyczana na rok pewny / krom pozwolenia za nim wzięcia zania w imioná albo w ludzkie / y bez zeznania wrzędowego dane / v prawá za mocne przyjmowane być mają. Wszakże iesliby był ten kto sie zápiše pozwany o niewypelnienie zapisu / a chciał co przeciw zapisowi swemu mówić / albo go nie przyznawać / tedy ten nie przez Prokuratora v prawá vsprawniedliwić sie ma. Ale sam powinien będzie przed sadem stać y o to vsprawniedliwić : A gdzieby strona żalobliwa słusnie nań dowiodła y to pokazała / iż to jest iego zapis własny y od niego dany / tedy sad wskręto według tego zapisu y obowiaszkow iego / na nim skazać y odprawić dżiałać ma. A za to iż sie zapisu swego własnego zaprzął / winien będzie ten miasto winy na tymże wrzędzie w Samku albo w dworze Tąskym sadowym zaraz po wyroku sieść / y heść niedziel wysiedzieć. ¶ A iesliby sie to trąfio / iżby przeciwko zapisowi swemu mówił / zwlaścżá przyznawşy ie ku pieczęci albo podpisu ręki / miánujac iżby membran iemu nie ná te ale ná inşa rzecz dał / a w práwieby był list nápisany a nie membranby pokazał / tedy to iemu ku pomocy iść nie ma / y tym onego zapisu burzyć nie może.
- 2 **b** Też kupcy / mieścżanie / y Żydowie na szlachcie reiestrami długow żądnych dochodzić nie mają y nie beda mogli. Krom zá zapisami perwoni / iako o tym náuka wyżej pomieniona.
- 3

a W Koronie / przyznanie pożyczanych pieniędzy przed Urzędem ma być uczynione / a gdyby kto komu pieniędzy bez wrzędowego przyznania pożyczyl / a byłby o to dłużnik do práwa pozwany / przysięga uczyniwszy w tym iako nie jest dłużnym / zostaje wolnym. Zwyczaj Zemie Krak. H. P. 308.

b W Koronie / Kupiec każdy we trzech leciech o dług sobie od szlachciców winny przy Regestrach zá przysięga swoia y dwu świadkow / zaplate otrzymawa / a po trzech leciech iuz sie vpominac nie może dla dawności / ktora dług traci. Zgm. w Krak. 1540. H. P. 309.

ARTYKUŁ VIII.

O zapisiech ludzi prostych, wolnych, pochożych, y ná árendę danych.

Roz. 9.
art. 27.
Roz. 8.
art. 8.

Stawu niemy / Iż iesliby ktory człowiek wolny / pchoży / za dół sie
za ktorego Pána / á ten by Pan máietnošcia swa zápomozenie iá
tie iemu uczynil. A onby człowiek ná te máietnošć od Pána
wzieta / list / zapis swoy dobrowolny z obowiaškami w niem opisá
nymi / pod pieczęciami trzech śláhcicow wiary godnych dał. Tákowy
zapis v práwá zá mocny y služny przymowan być ma. Wśá kže ludzie
oczyste odchodzac od Pánow swoich / á zá inše Pány zá dawšy sie /
choć iá by sie tákowemi zapisy wyżšey miánowánymi obowiazáli / tedy ták
ówe zapisy v práwá przymowane być nie máia / y zá niemi ten komu sie o
pisa / odzierzec niczego nie može. Potemuž y ná arendy / myt / karczem / mly
now / robot lesnych / y inšchy pożytkow zá pisy dány / iáko sie wzwyš tego
artykulu opisálo / v práwá zá služne przymowane być máia.

A R T Y K V Ł IX.

Ktoby pod kim szukał bliskości, á tenby dźierzał imienie zá
zapisem služnym.

Kedyby kto pod kim szukał imienia bliskości swoy / y pozwałby go do
práwá / ten pod kim szuka / dźierzałby to imienie zá zapisem služnym /
á powiedział / iż nie iednemu innie to imienie należy ále inšym uczestnikom
moim tymże zapisem to imienie zapisáno / y pokazalby to v práwá rzecza ślá
ma ná onymże zapisie. Tedy ten ktory imienia szuka / ma y tych wšyškich
uczestnikow przypoznać ktorym zápis sluży.

A R T Y K V Ł X.

O imienie dlužne, y o dawnošć Ziemiká.

Roz. 4.
art. 19.
Roz. 7.
art. 11.

Iż a stawu niemy / Jesliby kto kupił iákie dziedzictwo / y dźierzałby
spółownie zápláć wšy. A ná tymby imieniu kto inšy dług miał pier
wey przedownie zápisány po ki iešze było nieprzedano / á milezałby po
przedáży o ten dług trzy lata / y práwem tego nie dochodził / tákowy choć iá
by y v pominalne listy miał / nie ma ná tym imieniu tego długu pátrzyć / ále
ná istcu swych pieniędzy szukać. Iż iesliby ten isćciec niemiał czym pláć /
tedy w tym dlugi ma go sad sámego wydać. Wśá kže iesliby o ten dług
tá kže przedownie zápisány do práwá pozwał tego ktory to imienie dźierży /
dawnošć tákowey nie omieškawšy / temu według zápisu iego pierwszego
ten dług ná tymże imieniu ma być przysadzony. A ten ktory w dźierżaniu
będzie tego dziedzictwa / on dług ma zapláć temu ktory pierwszy zapis
ma / á sam ma tych pieniędzy y káždego inšego nákladu doistiwáć sie ná
istcu. A iesliby ten isćciec nie zápláć wšy vmárt / tedy ná máietnošć iego
ležacy y ruchomey iesli ktora zostáwi tego szukać ma. Iż Tá kže tež y o
przeżyškách z przedu skazanych na tym imieniu ma sie rozumieć iáko o dlu
gách / iesliby kto dawnošć tákowa od skazania przedownego omieškal.

a Kto będzie miał dług pierwszy ná iákich dobrách / tego ma być lepszošć práwá /
tylko iesliby kto pierwszy prawo przewiodł zá pośledniwym obligiem / á bylby w
possešsey przez trzy lata / luž lepsze práwo zostaie. 1588. O ważnošć zapisow / f. 467.

ARTY-

ARTYKUL XI.

O dlugi dwóch albo kilku ná iednym imieniu

- I** Tedyby kto imienie zakupione w ktorey sumie dzierzał / drugiby sie z dlugiem swym ku temuż imieniu przypowiedział / mieniac / iż też iemu ná tymże imieniu suma iest opisana / aboby z prawá była skazána. Rozd. 4. art. 91. Roz. 11. Art. 10. A onby od roku w zapisie opisanego albo od skazania przedoweǳ dawności Ziemskei dziesiáciu lat nieomieszkát / á toby imienie oboiey sumy státo / tedy ten ktory ma wietksá sume ták dzierżacy iáko y ziskuiacy będzie powinien drugiemu mnieyszá sume zaplácić. A iesliby plácić niechciát / tedy ten kto mnieyszá sume ma / temu wietksá sume powinien zaplácić: albo obádwa to imienie insemu w oboiey sumie zastáwić / y te pie
- 2** niadze między siebie według zapisow rozdzielić. ¶ A iesliby kádká z nich znikow z rożnymi dlugi do iednego imienia zbiegli sie / á imienieby iuż zá te dlugi niestáto / tedy kto będzie miał pierwszy słuſny y prawny zapis / y wdzierzeniu tego imienia zá tym pierwszym zapisem był: á toby imienie wietkshey sumy nie státo / tedy ten zá pierwszym zapisem swym przy tákowym imieniu zostáć ma. A ci z ostatnimi zapisy máia pieniedzy swych ná istcu dochodzić / á gdzieby isćciec vmárl / tedy ná insey máietności iego.

ARTYKUL XII.

Káżdá zastáwa y dług pożyczony dawności nie ma.

- I** Scemy á tež mieć y wstáwuiemy / aby káżdá zastáwa y dług pożyczony dawności Ziemskei nie miály / y wolno będzie wśelákiemu dziedzicowi odłożywszy sume pieniedzy przed právem ná zastáwy dziedzictwa swego doysć / ták zá právem swoim przyrodzonym y iáko kolwiek nábytym. Tymże sposobem wśelákiemu stanowi długow swych pożyczonych zá opisem według tego Státutu spráwionym / ná istcu y ná potomkách iego dochodzić wolno będzie / chociaſzby sie y przez dawność Ziemska nie vpominał.
- a W Koronie / Rupey gdyby we trzech leciech długow v Szlachty nie dochodził / dáwnościá tráca. Zyg. w Krak. 1540. H. P. 309.
- Máietności albo dziedzictwa w pieniadzách zastáwnego / Ktoby we trzydziestu lat nie wykupił / dziedzictwo dáwnościá tráci. Káz. Wiel. w Wislicy 1368. H. P. 521.
- Káz. Lig. w Krak. 1421. H. P. tamże.
- Prescripta ná wleczność nie idzie ná dobrách w poságu albo przeyskách puſzczonych y Widelasem zápisanych. Const. 1576. f. 306. iii. O prescriptey.

ARTYKUL XIII.

O sposobie dowodu zastáwy imienia leżácego, gdyby kto kogo ku brániu pieniedzy pozwał.

- I** Eż wstáwuiemy / Jesliby kto pozwał kogo o imienie / ludzkie / albo grunty / miánuiać / iżby od przodká iego y od iego sáмого było zástawiono. A pozwányby sie do zastáwy nie znal / tedy iesli zásta
- R. 3. 4. 2. 33. 44. 45. R. 4. 19
- bá będzie o tákú zastáwe / ktoraby sie stála po wydániu y otwier
- E e 3
- dzeniu

dzeniu tej terażniejszy poprawy Statutowey / tedy urząd między stroną
 w tej rzeczy wzniesienie i rozsądzenie swoy czynić ma według tego Statutu / iako
 to o tym wyżej dołożono. Lecz iż wiele ludzi zwykło o rzeczy dawne / za-
 stąrzale mieniać zastawia ieden drugiego do prawa pociągając / w tym za-
 trudnienie stronom i urzędowi niepotrzebne żądać. Przeto o takich
 dawnych a przeszłych zastawach tak objaśniamy i wstawiamy: Iż / gdyby
 kto tego o zastawie imienia / ludzi / gruntow / ku braniu pieniędzy pozwał /
 ktoraby zastawie mienić być czyniona po wydaniu temu Państwu Wielkie-
 go Księstwa Litewskiego Statutu / od przodków Naszego sławney pamię-
 ci Króla J. M. Zygmunta pierwszego / a pozwanyby się do tej zastawy nie
 znał / a iesliby to mienić / być swoia własna oyczysta / macierzysta / albo spado-
 kiem / albo iakim prawem nabytym / a przytym szczyłby się i brał sobie na
 pomoc dawność ziemską / tedy pierwszej ten kto w takiej rzeczy żaluie / ma to
 iawnie i znacznie piśmem słusznym według prawa pokazać / a iesli to o co
 żaluie / kiedy w domu i w przodków iego było / tedy za tym i ku dalszemu do-
 wodowi prawemu / iż to z domu iego albo od niego samego zastawa wy-
 szło / przypuszczon będzie według prawa i artykułow o prawach ziemnych
 opisanych zwłaszcza / gdzieby stronę pozwaną obron prawnych na piśmie
 nie pokazała. A to się ma rozumieć o imienie / ludzi / i grunty zastawne po
 wydaniu pierwszego starego Statutu. ¶ Iesliby żalobna strona na-
 przod tego że to imienie / ludzi / grunty o co pozwała / było kiedy w domu iego
 na piśmie znacznie według Statutow pierwszych nie pokazała / a e za
 żaloba zgoła do przysięgi się brała / tedy bez tego i do dowodu na zastawie
 nie ma być przypuszczona / ale ten pozwany a dzierżący iego imienia / ludzi /
 i gruntow / przy swym dawnym dzierżeniu i nad dawność ziemską iesliby
 iakiego prawa na piśmie nie pokazał / b ma sam ieden przydawności / że to
 jest iego własność / a o zastawie żadney nie wie / przysiądź. A gdzieby przy
 dawności ziemskiej stronę pozwaną iakikolwiek dowod listowny pokaza-
 ła / tedy i bez przysięgi od obżalowania przy dzierżeniu swym dawnym wol-
 na będzie. ¶ Wszakże i to wawiamy / iesliby kto w takiej rzeczy miał do-
 tego prawo / tedy aczkolwiek iuż porządkiem tego Statutu nowego w sy-
 tkie rzeczy odprawowane beda. Wszakże rzeczy zastąrzale przedsię starym
 Statutem za ktorego co się siatło sadzono i stązwano być ma. A dla
 tego aby się niikt nie wiadomością nie wymawiał / każdy takowy ktoby do
 tego miał iaka potrzebe od wydania i żywania tego Statutu / będzie po-
 winien prawem swym tego dochodzić. A gdzieby do dziesięci lat od wy-
 dania tego Statutu o taka zastawie dawna milczel / i prawem z nim nie po-
 stępował / ten o taka zastawie wiecznie milczeć ma. Wyjawszy to tylko dzieci
 lat niedoroste / z ktorych dośędę lat swych brat starszy / albo opiekun / także
 do dziesięciu lat o takowa zastawie powinien będzie prawem czynić / iako
 wyżej opisano. A ktoryby dośędę lat swych / do dziesięciu lat w milcze-
 niu był / takowy także wiecznie o to milczeć ma. ¶ Po temuż ktoby od v-
 chwały Statutu starego od Króla J. M. Zygmunta pierwszego / w Roku
 tysiąc pięć set dwudziestym dziewiatym wydanego / w takowey rzeczy aż
 do wydania tego terażniejszego Statutu w milczeniu był / w pominania nie
 czynił

czynił y do prawa nie przyciągał/ takowy za taką daleką dawnością taką
że o taką rzecz do prawa pociągać y tego sie wspominać nie ma wieczny
mi czasu.

a Przy dokumentach na grunt dziedziczny połączonych dowód przysięga / Rozd. 4.
art. 92. y Rozd. 9. art. 12. y 14

b Gdyby strony powodowej albo pozwanej prawo o rzecz albo imienie prze dawność
wątpliwe było/ zawsze przy posiadze oney rzeczy albo imienia/ za tym dekretem ma być
dany/ y do dowodu przypuszczony być ma. Zyg. w Krak. 1540. H. P. 522. Władysław
Iag. w Krak. 1423. H. P. tamże.

ARTYKUL XIV.

O odkładanie sumy za zastawę.

I **E**śliby a Kto komu imienie / albo inna rzecz ktorakolwiek w pieniąd
żach zastawił na rok w liściech pomieniony/ a potym na onym roku <sup>Rozd. 4.
art. 42.</sup>
przypadłym chciałby mu pieniądze tego oddać / a zastawę swoje od niego
do siebie wziąć: a onby niechciał pieniędzy swych od niego przyciąć / ani tey
zastawy temu wrocić y postąpić / a byłby o to ku prawu pozwanej braniu
pieniędzy swych / a onby y prawa iako na roku zawitym nie stał / tedy za to
bnił położyć to / że te rzecz zastawił ma one sume pieniędzy na wrzecie po
łożyć. A wrząd Náš ma mu w to imienie tego zarządem wwiązanie dać / y
wzelać zastawę swą / każdy z wrzędu Nášego tym odzierżec obyczajem
ma / według opisu swego. b A wrząd Náš potym ma y powinien będzie te
pieniądze wszystkie spełnić temu oddać / Kto będzie zastawę dał / Krom wze
lkiego zatrudnienia / nie na siebie z oney sumy nie wytracać. **¶** A
gdzieby Kto do sadu będąc pozwany o zastawę rzecz na roku przypadłym
za pozwany stał / tedy za dowodem zastawy / wziąwszy te pieniądze swe /
ona zastawę / imienie leżące żalobnikowi niaką dawnością sie niewyma
wiać / tegoż czasu postąpić / y z tego sie wrzędownie wyrzec ma. Krom
wziąwszy to / gdzieby Kto co komu zastawił na rok w liście pomieniony / a na
ten rok w liście naznaczony y niego niewykupił / tedy on te zastawę ma
dzierżec aż do drugiego roku według zapisu tego na to danego. A wśaki
że / jeśli ten co Kto komu zastawił / a nie wykupiwszy tey zastawy swojej y
mari / tedy dzieci albo bracia / albo bliscy / komu by to prawem słusnym wy
kupić przynależało / takowego roku w liście opisanego nie mają patrzeć /
ale Ktoroby o to był pozwany / tedy ten y bez roku ma pieniądze swe wziąć / a
zastawę rzecz zarządem postąpić.

a Ten Który majątność swoją od zastawnika wykupić rokiem zarządem sadzony być
ma / a gdzieby wysła o toż appellacya do sadu Trybunału: w każdym terminie sadzony
być ma nie czekając terminu własnego Powiatu. 1588. O wykupie dobre zaśl: f 461.

b Jeśli Kto Kogo pozowa o dziedzictwo albo o zastawę / a Pozwany na roku zawitym
by nie stał / tedy powodowa strona zyskiwa dziedzictwo / wrociwszy Pozwanemu
pieniądze. Káz. w Wólcy 1368. H. P. 522.

Przy wykupie człowieka osiadłemu pieniądze arestowane być nie mogą / wyga
sły żeby miał mniejszą majątność. Zwyczaj Ziemi Krak. 1505. H. P. 523. Con:
1576. fol. 301. tit. O arestow: pieniadzy. Chyba żeby Possessio liti non correspon
deret, Arrest ma do niedzieli 6. proseguowany lub nullitate Arresti. Const. ibid.

ARTYKUL XV.

O długach iesliby kto pożyczwszy co komu drugiemu sam vmarli, a on ktory pożyczyl żyw został.

Rozd. 4.
art. 22.
y 86.

S Stawuemy / Jesliby kto pożyczwszy komu sume pieniedzy / albo iá tych rzeczy ruchomych / sam vmarli / a ten dłużnik ktory winien żyw został. Tedy potomkom pozostałym onego zmarłego / według listu opisu swego ten dług przodká ich płacić / y wšytkim obowiaſtom swym doſrć czynić powinien będzie. A gdzieby opisu swemu doſrć czynić nie chciał / y w czym z niego wystąpił albo nie wypełnił / tedy we wšytkim według zapisu swego wpádywa.

ARTYKUL XVI.

O poſiaganiu ſpadekow rodzicom po dziećciach ich.

S Stawuemy / Jesliby kto máiac ſwoie właſna máietnoſć nabyta / leżaca y ruchoma / a ni komu iey nie zápisawſzy / y potomſtwá po ſobie ná dol pochodzacego / tážie bráćci y ſioſtr rodzonych nie zoſtawiaſzy vmarli. A oćiec albo mátká oboie albo ieden z nich żyw zoſtał / tedy po zmarłym ſynie oćiec albo mátká onego zmarłego ták owe ſpádki máia poſiegáć. Tážie y po zmarley córce bez potomſtwá / tož ſie rozumieć będzie ktoraby właſna ſwoia máietnoſć albo od mežá zápiſana po ſobie zoſtawiła / ni komu nie zápiſawſzy.

ARTYKUL XVII.

O przywileiách y inſzych wſzelákich, zápiſiech iáko ich żony zoſtawſzy ſie po mežách, vżywáć máia.

Rozd. 3.
art. 17.
Rozd. 8.
art. 2.

S Stawuemy / a Jesliby kto táki przywiley albo zápis ná dar / ná przedaž / albo ná iákažkolwiek rzecz odzierzał / z doſlądem tego iáko to poſpolicie w liſciech piſa / dáruiać albo przedáiac / ſámemu / że nie / dziećciom / y potomkom iego / záczym ták owe żony zoſtawſzy ſie po mežách / polowice oney rzeczy w przywileiu albo w zápiſie opifańym pozyskuiac ku ſłodžie dziećcinney albo bliſkich / poſiegáć chcą. Tedy tákowa żoná iesliby oſobliwym zápiſem tego od mežá zápiſanego nie miała / ch oćiažby imie iey pemiennie bylo / nie dzierzeć według tákowego zápiſu nie może / ále to ná potomki ſpaſć má. Okrem gdzieby w tym zápiſie doleżeno bylo / że iemu / że iemu / że iemu / zá ſpolne ich albo zá iey właſne pieniadze ono imienie przedáne / albo obiemá ſpolnie dárowáne bylo / tedy to według zápiſu záchowano być má.

a Przywileie y zápiſy poſpolite niem áia być ná inſie rozumienie wykładáne / iedno iáko nápiſane ſa / y ták iáko ſame w ſobie brzmiá / máia być bráne. Zyg: w Piotr: 1538. H, P. 66.

ARTYKUŁ XVIII.

Gdyby kto komu dawszy ná siebie zapis, á w tym
nie wiściwłzy się vmárl.

- S**tawuiemy / a Jesliby sie kto komu listem swym dobrowol-
nie opisał / bądź przedaży wieczystey ná imieniu / ábo ná ruchom-
a rzecz / także y ná zastawie y pożyczce / y poręce. A tenby zapis Rozd. 7.
art. 15.
był słuszny według tego Statutu spráwiony / á w tymby zapisie
iego były obowiaški dobrowolne ná zapłacie sumy pieniężney iszczizny / sowi-
tości / škod / nakładow / win / y też oczyszczanie y zastępowanie v sadu / ábo
y o poręce iáka / y o inne różne rzeczy y przypadki o cokolwiek. A temubý
zapisowi swemu ten dosyć nie czyniwszy / y wšytkich obowiaškow swych
dobrowolnych w nim opisanych nie wy pełniwszy / z tego świata iuż po ro-
ku w zapisie iego miánowanym zśedł / á dzieciby iego po nim zostały / ná
ktorychby po śmierci iego máietność leżaca y ruchoma spádła. A ten kto
by zapis ná to sobie dány miał po śmierci onego / żone / dzieci / ábo bliskich iego
go / ktoby po śmierci máietność iego miał według tego / iáko o same rzecz w
tym liście opisana / także y owšelákie obowiaški dobrowolnie w nim opisá-
ne o niewypelnienie tego wšytkiego / do ktorego vrzedu pozwał. Tedy /
iesliby tá osoba / kto ná ktorakolwiek rzecz dał zapis / i eszeżá żywotá swe-
go był pozwan o nieuczynienie dosyć temu zapisu / y z práwaby to ná nim iuż
skazano. A onby w tym czasie zmárl tego wšytkiego nie zapłaciwszy / te-
dy vrząd Náš ktory to przysádzá / ma y po śmierci iego według sadu swe-
go y dobrowolney obowiaški iego stronie powodowey od práwe ná imie-
niu iego czynić / á gdzieby imienia nie było / tedy ná máietności iego ruchom-
ey wdziálat ma / przy kumbykoltwiek ná on czas została. A wšakże iesli-
by tá osoba zmárlá / o nieuczynienie dosyć zapisu swego / chociaży był do
ktorego vrzedu pozwan / á nie stánawšy v práwá przed Rokiem zá pozwoy
przypadlymi zmárl. Tedy ci ná kogo by po nim máietność iego leżaca ábo
ruchoma práwem przyrodzonym spádła / powinni beda / iesli o sume pie-
2 niedzy pożyczona pozowa / iszczizne y z sowi-tością zapłacić. **A** iesli o
oczyszczanie pozwáni beda / tedy także potomki ieg według zapisu przodká
swego z máietności iego ná nich spádley / oczyszczác máia: A škod / naklá-
dow / zarek / win / y inšych obowiaškow w tym liście opisanych nie plácić zá
to iuż nie beda powinni / gdyż ni kt ni zá kogo cierpieć nie ma / także y ná dru-
giego ciężaru swego wkładác nie może iedno sam ten kto sie komu w czym o-
piše / powinien zá to dosyć czynić. A gdzieby o to nie bedac ieszeżá do
práwá pozwany ábo przed rokiem w liście iego opisany zmárl / tedy wie-
cey nie máia plácić iedno iszczizne iemu pożyczona á sowi-tości / win / áni ná-
kládow nic nie máia plácić / okrom iesliby żoná ábo dzieci dorosłe tego
zmártego byłyby zároveň w tym liście opisáni. Tedy nie wymawiaiac
sie śmierci onego / powinny beda pozostále osoby tákiemu zapisowi swemu
dosyć czynić / y wšytkie dobrowolne obowiaški swe wypelniać. **A** wšak-
3 że iesliby máż od żony zmárl / ábo oćiec od dzieci / á zapisem swym ieszeżá
śf żywotá

żywota swego ośkaży komu co winien/ chociażyby już y przyszły prawne na nim były skazane/ a imieniaby swego właściciwego / także y żadney majątności ruchomey po sobie im nie zostawił/ a żonaby jego miała swe własne imienie oyczyste/ macierzyste/ kupne/ spadkowe/ wianowne/ y wszelkim prawem swym nabyte. Także y dzieci miałyby swe własne imienie wysłużone/ kupione/ macierzyste/ y wszelkim sposobem nabyte/ a nie oyczyste. Tedy tym sposobem za życia y za opisem oycy albo matki swej/ iako dzieci y bliscy/ także y żona tego zmarłego/ za to na majątności swej własney błodować nie miała/ y za to nic płacić powinni nie będą. Jedno iesliby ociec albo matka odumarli prawa na iaki spadek/ ktoryby im po iakim bliskim przynależał/ tedy dzieci dośędby tego spadku prawem po nim spadłym/ powinni z niego dlugi Oycowskie albo matczyne płacić/ bo kto posiega dobra/ powinien nosić y brzemiona. ¶ A iesliby dzieci albo y potomkowie tego spadku dochodzić niechcieli/ tedy ten komuby to było winno od oycy albo matki ich/ ma ich pozwać do przodu tego do ktorego iemu prawo tego płazuje/ na rok zawity. A przad ma skazać już temu samemu žalobnikowi tego spadku dochodzić/ kto tego gdy dojdzie ma w tym dlugu swym dzierżec do oddania sumy piemiędzy iemu winney/ y tych nakładow coby dochodząc tego spadku utracił za wznaniem przedowym.

a Dlugi Oycowskie przez Brata starszego z dobr oyczystych placone być mają. *Kaz: lag: m. Piotr 1444. H. P. 526.*

Ma dlugi Oycowskie gdyby zakłady y przyszły ieszcze nie zasily/ a pieniadzmi gotowemi placone być nie mogły/ także gdzieby też już przyszły zasily/ opiekun dzieci nie dorosłych dobra w summach glownych Creditorom puścić ma. 1588. De minoranibus complicibus, f. 466.

Oktom zaręki wszystkie obowiąski Przodka swego Potomkowie za zapisem wykonywać powinni/ tak o oczyszczeniu iako y o ni herceży. *Rozd: 6. art: 8. y Rozd: 7. art: 18 y art: 25.*

b Gdy kto dobra dziedziczne przeda albo zastawi/ a zapisawszy się oczyszczać/ a tym czasem umrze/ potomstwo zmarłego z dobr oyczystych winno być z tego ktorzy siedzą w dobrach tego/ chochy lat nie mieli. *Swyżaw Ziemie Krak. 1505. H. P. 288.* Successor zaręki płacić nie powinien/ ale obowiąski wszystkie ponosi. *Roz: 4. a: 22.*

A R T Y K U L XIX.

Rok prawu o zastawę ma być położon zawity

Główny a mieć y wstawujemy/ Iż każdy rok za pozwy złożony y o każda rzecz zastawna ma być zawity/ pod straceniem prawa/ a od ktorego czasu będzie pozwany zastawnik o to/ że na roku w zapisie pomienionym piemiędzy braci niechciał/ tedy ten ktory zastawne dziełom braci. A cobykolwiek po położeniu pozwow z onego imienia wziął/ o to dziedzic wśędby w dzierżenie imienia/ ma tego zastawnika pozwać na rok zawity do prawa/ y tej błody swej dochodzić/ a przad powinien bez dzie one błody za dowodem słusznym na własney majątności jego w skazać/ y odprawy postępiem prawnym uczynić. A gdyby ten zastawnik nie był osiadłym w tym powiecie w ktorym ono imienie w zastawie dzierżał/ tedy przy

*Rozd. 4.
art. 42.
R. 6. a. 8.
R. 7. a. 6.*

odkładaniu pieniędzy stroną powodową wolna będzie onemu sumie na w przedzie położona arektować a urząd nie będzie wolen tej sumy oddawać / aż sie o zepsowanie takowego imienia zastawnego powodowej stronie w sprawie sprawiedliwi / y z wynalasku przedowego sądowego dosyć czyni.

^a Kto od zastawnika majątność swoją wykupuje ma do tego rok samy dobra dzierżać / a gdzieby ta sprawa przez appellacyę do Trybunału była wytoczona / w każdym terminie jako napredzey ma być sadzona / nie czekając własnego terminu onego. *Moiewodztwa. 1588. O wykupnie dobrej zastawy. / 461.*

ARTYKUŁ XX.

Jesliby kto imienie albo jaką rzecz ruchomą zastawną drugiemu w więtszey sumie zastawił.

- 1 **S**tać uieny / ^a Jesliby kto mając od tego imienie w zastawie / albo ktora rzecz ruchomą. W więtszey sumie te zastawie tomu insemu zastawił: a dzierżacy tej rzeczy byłby o to przypoznan ku braniu sumy pieniędzy ktora on albo iego potomek będzie na te rzecz wziął / y przed prawem te sume położył / y tego słusnie zapisem dowiodł iż nie w więtszey sumie / tylko to w tej ktora na prawie położył te rzecz zastawił / takowy pieniadze oddawszy / rzecz swoię ma wziąć. A ten ktory na cudzą rzecz więtszą sumę da / na istcu sobie tego niech pátrzy co będzie nad zwys pierwszey sumy dał.
- 2 A gdzieby sie tráfilo o zastawie rzeczy ruchomey na ktoraby zapisow żądnych nie było / a sporby miedzy obiema stronami po temu jako wyzszey opisano o sumie pieniędzy stał / tedy dzierżacy tej zastawy / bliższy będzie przysięga tego dowieść / że taka sume jaką miánować będzie na te zastawie dał / za ktorym domodem pieniadze swe od dzierżawcy / zastawie wrocicma.

^a W Koronie / gdzieby kto więtszą sumę na dobrą dał / tedy na zastawie ma przystać / a nie ma tego słody nikomu tylko sobie przypisać / a jesliby to sobie obmarował / przy zastawie *Se 3 a ma Pazać* / aby ten ktory pieniędzy pożyczal sumę wypłacił / a jesliby też więtszą summa była niż pożyczyl / ostatek winien oddać. *Kaz. Wielki w Wslicy 1368. H. P. 523.*

ARTYKUŁ XXI.

O imienie zastawne na rok pod strácceniem.

- 1 **J**esliby kto komu zastawił na rok pod strácceniem imienie na wpađ / tedy jesliby rok przyşedł / a ten kto zastawił imienie na ten rok nie mógł wykupić / tedy ten kto zakupił / po onym roku przy tym imieniu według prawa swego zostać ma wiecznie. Wszakże jesliby ten istciec ktory imienie zastawił / przed rokiem na wykupienie onego imienia zapisanego vmarł / tedy potym chocia y on rok zapisany minął / wolno będzie potomkom albo bliższym iego odłożwszy sumę pieniędzy / te zastawie wziąć.

ARTYKUŁ XXII.

O odjęcie imienia zastawnego.

Rozd. 4.
art. 74.
R 9. 2.
Rozd. 4.
§: 100.

Tęż * wstawuemy / Jesliby kto komu imienie zastawił albo grunty w iakieykolwiek sumie pieniędzy na pewny rok w liście opisany / a po tym na roku przypadłym nie zapłaciwszy y nieoddawszy iemu tey sumy / toby imienie / ludzkie / grunty / y cobykolwiek zastawił v niego / wpornie y swowolnie odiał / a toby na niego słusnie strona dowiodła: Tedy ma temu gwałt zapłacić dwanaście rubli groszy / y wszystkie zareki w liście swym opisane / a ileby ludzkie zastawnych iemu za odieciem iego nie robiło / tedy na każdy tydzień nie zasłużony ma zapłacić od każdej służby zupełney po sześciu groszy Litewskich / a ktoraby służba pieśa na tydzień na robote nie chodziła / tedy po trzy grosze płacić ma. A inże wszelkie dobra y pożytki onego imienia odiete według słusnego a prawnego dowodu y ważność pożytkow / ma v rzad Náš te słods sowito skazać / y przeciw takiego ma strona żalobliwa zachować / iako o tym w rozdziale czwartym / artykuł dziesięćdziesiątym wtorym / o wybiciu z spokojnego dzierżenia / nauka opisana jest. ¶ A iesliby kto komu co zastawił / imienie ludzkie / albo grunty / a z strony kto trzeci za iakimkolwiek prawem / albo y z wporu tey zastawy co odiał / tedy ten komu będzie to odieto / zachceli pozwać tego kto mu zastawił / ten ma iemu oczyścić według zapisu swego / a nieoczyścili / tedy tak wiele ludźmi możliwymi / y ziemiami ma iemu to nagrodzić / a zechceli opuścić / tedy to mu wolno uczynić / y na onym tey zastawy swey dochodzić / a v rzad Náš y przeciw temu zachować się tak ma iako w tym artykule wyżej nauka opisana jest.

a W Koronie / gdyby kto kogo z imienia swowolnie wygnał albo wypędził / zaraz w tymże mieście ma uczynić protestacya v Starosty / y tego swowolnego pozwać / a Vrzad ma dodobrze słuchać / y wiadomość od okoliczney Szlachty pod sumieniem / a od poddanych pod przysięgą wziąć ma / ktoby na on czas prawdziwie dzierżącym był. Zig. w Krak. 1548. H. P. 222. 1588. O gwałtownym wybiciu / f. 461.

A R T Y K V L XXIII.

Ktoby kogo pozwał o imienie, a pozwany v prawa
zawodcę stawil

Rozd. 4.
art. 55.
Rozd. 14.
§: 3.

Stawuemy / * Jż iesliby kto kogo pozwał o imienie mieniac do niego być prawo przyrodzone / albo nabyte / a ten ktory pozowie stawilby tu prawu zawodce ktory mu to imienie przedał albo iakimkolwiek prawem zawiódł. A gdyby go ten zawodca zastąpił / a pozwany postawiwszy zawodca chciałby z prawa przejść / tedy w takowey rzeczy / iako ten zawodca / tak y pozwany o to imienie z prawem odchodzić nie miał dotąd / aż się ten zawodca iego z strona żalobna rozprawi. A gdzieby się to pokazało z prawem / że ten zawodca niesłusnie cudze imienie puścił / tedy to imienie temu kto była za prawem iego słusnie połączonym / przysadzone być ma. A on swych pieniędzy y słod szukać na zawodcy będzie / iesli osiadł zawodca w tym Powiecie albo w innych Powieciach

wiećciech tego państwa Wielkiego Xięstwa Litewskiego będzie / tedy takie go pozwać z osiadłości jego o sumę y o škody swe wolen będzie. A iesliby był nieosiadły / tedy tamże zarazem ten sąd nie spuszczać go z urzędu sprawy wiedliwość z niego czynić będzie powinien / tym sposobem iako o nieosiadłych w innym artykule jest opisano.

^a Zastępca w dobrach dziedzicznych iesliby stanowiący w prawa zastępować nie chciał / tedy dzierżawca dobre za przekonanego być ma. *Kazim. Wielki, 1368. H. P. 483. Konst. 1562. fol. 18. tit. O Zastępcę.*

ARTYKUŁ XXIV.

O listy ná dlugi, ná imiona, y ná zastawy, zginione.

Eż • wstawuemy / komu by listy ná dlugi / ná zastawy rzeczy ruchomych / wśakże nie ná ważniejszy rzecz tylko do dwóch set kop grobów zginęły / na drodze y gdziekolwiek od ognia ábo od wody / iakimkolwiek obyczajem stracone / á ten komu te listy należały / skoro tegoż czasu po oney zgubie przed Nami Gospodarem ábo przed urzędem opowiadał y zapisać dał. A potym przysłoby ku prawu / á tychby listów za oczywistym zeznaniem w którym urzędzie zapisanych nie było / tedy ten kto listy stracił / ábo komu te listy przysłużyła y należa / ma dowieść ludźmi dobrymi wiary godnymi / namniey dwiema / którzy listy widzieli y ich świadkami byli / ábo pieczęci swe do nich przykładali / á potym sam z nimi świadkami swoimi ná tym przysiądz ma / świadkowie ná tym / że ten list ábo te listy widzieli / á sam ná tym że te listy zginęły przygodnie / á gdy tego dowiedzie ludźmi dobrymi y przysięga ich y swoia / ma one rzecz ná co listy zginęły odzierać. A gdyby pieczętarze ábo ci ludzie którzy te listy widzieli / pomarli / tedy przy opowiadaniu urzędowym sam przysięga y swa rzecz odzierać ma.

^a Iesliby kto listy ná dobrá Krolewskie zgubił / ma zaraz uczynić protestacya w Starosty ábo Woiwody w roku iednym / gdzie do ponowienia tych listów nigdy by nie przyszedł / á zguba iednak przed Krolewem ma być wywiedziona. *Alexand. w Piotrk. 1504. H. P. 273.*

Iesliby Obywatele Ziemi Podlaskiej / Ziemi Wołyńskiej / listy / Przywileja z przygody ná dobrá dziedziczne które po Commissary trzymała / zgubił / y ich nie miał / przecie dobrá swoje wiecznie trzymać ma / ani ich ku pokazaniu przez żaden Urząd przymusić być ma. *Konst. uniois, Roku 1569. f. 176. y Konst. 1611. fol. 32. tit. O nie wkazowaniu praw.*

ARTYKUŁ XXV.

Iesliby kilka person iednym listem komukolwiek opisali się.

Stawuemy też / iesliby się kilka person iednym listem komukolwiek opisali. A potymby który z nich ten zapis swoy naruszyli / á ^{Rozd. 4. art. 66.} drudzyby go przecie według obowiązku swego wypełniali / tedy ^{Rozd. 7. art. 18.} stronę wkrzywdzona ktorej ten zapis służy może tylko takowych pozwać / od których się ná ten zapis iemu krzywdą dzieje / do urzędu tego gdzie będzie należało / ábo gdzie się będą opisali / stanowić / nie dokładając tych ná pozwie od kogo krzywdy nie ma. A stronę tym się wymawiać

nie będzie moc/ iż drugich nie pozwano ktorzy sie z nim spolem opisałi/ gdyż od tych stroną żalobliwa niażkiey krzymody miec nie będzie/ ale każdy sam za swoy czynek y występ v każdego prawa odpowiadac/ y według opisu swego albo przodkow swoich/ iesliby co nań przychodzić miało dosyc od siebie/ y z części swey stronie przymdzoney czynic ma y powinien będzie.

ARTYKVL XXVI.

Iako wiele bez listu wyznanego ma pożyczyc.

Rozd. 4.
art. 92.

Stawuiemy / a Iż każdy słachcie/ mieścianin/ y ni kt in sy nie ma bez listu wyznanego pożyczac wiecey dziesiaciu kop groşy. A ktoby wietşa sume pieniedzy bez listu wyznanego pożyczyl / y na to listu niemial / tedy ten kto wiecey bez listu dal/ pieniażze traci. A ten ktory pożyczyl nie powinien wiecey placic tylko dziesiec kop groşy / y to za przysiega onego kto na nim tych pieniedzy dochodzi prawem.

Vide contrarium, względem Cerographow między Kupcami danych/ w Rozdziale czwartym art: 82. Ibidem pater quod & Regestra probent.

a Nle ma ni kt być pozwán do sadu ani ma być sadzon o słowny Contrakt ktoryby nie byl zápisem Grodzkim albo Siemskim vmocniony / a mianawicie o dobra dziedziczne: Excep. Woiewodz: Mazow: 1576. O Contraktcie słownym f. 311.

ARTYKVL XXVII.

Ktoby iaką rzecz ruchomą záprzedal na rok.

Rozd. 7.
art. 21.

Esliby kto komu zástawil ruchoma rzecz na rok na vpad tey rzeczy / a gdyby rok przyşedl / a ten kto zástawil nie wykupil. Tedy ten kto zákupil opowiedziawşy sie v rzadowi / ma te rzeczy obrocić tedy chce ku swey potrzebie na wieczność.

ARTYKVL XXVIII.

O rzecz ruchomą w zástawie do czasu pewnego, a nie na vpad.

Rozd. 6.
art. 11.

Stawuiemy / a Gdyby kto komu iaką rzecz ruchomą zástawil do czasu pewnego / a nie na vpad / a na tenby czas náznáczony nie okupil / a tenby máiac zástawe / pozwalby go aby zástawe swa wykupil / a onby tey zástawy okupic niechcial. Tedy v rzad ma mu dopuścić te rzeczy ruchome przedac / a coby wzwyş nád one sume swoje zá te zástawe wziál / tedy wytraciwşy z tego sobie zá náklad swoy co pozYWaiac go náložyl / ostatek temu czyie byly rzeczy oddac ma / a ten nie przywodzac strony swey do przysiegi / na tym co mu da powinien będzie przestac / a wiecey sie zá te rzeczy swe nie vpominac. ¶ A gdyby bez roku tá zástawaby, 2
lázá

ła zastrawiona/ tedy wrzad ma rok złożyć cztery niedziele / na który ma zastrawę swą wykupić/ a nie wykupili na ten rok / tedy po tym roku tymże sposobem iako wyżej opisano / ma o te zastrawy rozprawić się.

^a Gdy kto zastrawę przeda za wielką summe niż w czym była zastrawiona / ostatek ma wrócić. *Kaz. w Wilicy 1368. H. P. 523.*

ARTYKUŁ XXIX.

Ktoby komu konia albo wolu zastrawił bez roku.

¹ **T**ę/ Jesliby kto komu zastrawił Konia albo Wolu bez roku / y na rok. **A** w tym czasie/ po ki oney zastrawy nie okupi/ ten Konia albo Wola zdechł by bez przyczyny obrażenia / żeby robiac nim nie porwał ani zabił/ albo go głodem nie umorzył. Tedy takowego Konia albo Wola płacić nie powinien/ tylko skoro okazać y oddać iemu ma/ a ten wziawszy skoro/ powinien będzie tylko połowice tych pieniędzy pożyczonych stronie swej oddać.

ARTYKUŁ XXX.

O Rzeczach zastawnych zginełych w czym schowaniu.

¹ **S**tawuiemy też/ Ktoby komu chciał rzeczy ruchome zastrawić albo w zachowanie dać/ tedy na takowe rzeczy z obu stron dla wperwienia listy między sobą pod pieczęciami swymi y pieczęciami ludzi dobrych maia dawać. A gdyby te rzeczy w zastrawie albo w zachowaniu bedące/ pospolu w iednym gmachu z rzeczami domowego gospodarza przygodnie ogniem pogorzały / albo postrądziono / a onby to wrzedowi za raz opowiedział/ a ktemu badzieli ieżby przy tych rzeczach własney majątności ież co wstrądziono albo zgorzało / tedy ma sam na tym przysiądz iż onych rzeczy nie stworzył y ku pożytkowi swemu nic nie obrocił/ za takowym od przysiężeniem ma być wolen. A iesliby powiedział / że tylko te rzeczy kto dał schować zgorzały / albo postrądzione / a onego gospodarza samego całe / takowy te rzeczy wszystkie powinien onemu wrócić albo zapłacić. A iesliby w samie pieniądze zastrawiono/ tedy pieniądze wziąć/ a te rzeczy przedsię wrócić/ na co słuszny dowód uczyni. ² **T**ak też iesliby kto w tego złożył w kłeci albo w iakim schowaniu rzeczy swe y zamknął / a domowy gospodarz te rzeczy w niebytności iego ruśał / albo na inſte miejsce przeniosł/ a w tymby się škoda stała/ tedy ten kto ruśał ma te wszystkie škody płacić / ³ też za słusznym dowodem albo przysięgą onegoż škodnego. **A** ^{Rozd. r. m. 24. p. w. 25.} gdzieby się to trąfiło/ żeby bez listow kto komu rzeczy iakie w zastrawę / w zachowanie/ albo bydło na przechowanie dał/ a ten w tego by co zastrawiono / albo też na przechowanie dano / do tego się nie znał/ tedy nie zgola ma być wolen / ale powinien będzie na tym przysiądz iako tego od niego nie miał. A iesliby w czym schowaniu takowe rzeczy wzięte były od tego gwałtem/ tedy

tedy na obżałowanym / ten w czym schowaniu były / dochodzić ma. A na
wiasłkających rzeczy temu czyja była własność / z samego istcia od tego w
tego wzięto / zyskawszy / wroconobyć ma.

ARTYKUŁ XXXI.

O zapowiadaniu rzeczy ruchomych w zachowaniu
czym będących.

Roz. 7.
art. 19.

Roz. 4.
art. 50.

Stawuiemy / ^a Gdyby kto nie osiadłszy rzeczy swe ruchome dał
komu w zachowanie. A inſzy z strony dowiedziawszy się o tych
rzeczach w zachowaniu / przypowiedzial się ku tym rzeczom / mie-
niac / iż ten kto te rzeczy położył iest mu dłużen. Tedy ten gospo-
darz ma te rzeczy za zapowiadaniem wrzedownie uczynionym w siebie mieć /
a ich nie wydawać do rozprawy do pewnego czasu / nadaley od czasu areſt-
owania za dwie niedzieli / w którym czasie / ten kto rzeczy one zapowiedzial /
ma się znuć przed wrzedem tym pod którym te rzeczy zapowiedal / rozprawa-
wic. Wszakże iesliby się to na prawie pokazało / iż bez żadney słusney przy-
czyny / niewinnie przywodząc ku ſłodzie stronie / przeciwna te rzeczy ię are-
stował / tedy wrząd / przed którym się ta sprawa przytoczy / temu ma te rze-
czy za arestowane według wważenia swego / y według czasu / osoby / y dale-
kości drogi / ſłody na tym który rzeczy niewinnie arestował ſkazać y od-
prawe uczynić / ^b a wſzakże osiadłego majątność nigdzie arestowana być
nie ma. A gdyby za arestowawszy / w tych dwóch niedzielać rozprawy
nie przysławſzy ſam precz odiachał / tedy te rzeczy które zapowiedal / miała o-
nemu wydane być czwie ſa. A ten gospodarz domowy żadney trudności y
ſłody ponosić nie ma.

^a Odarrusa abo golore nieosiadłego y osiadłego woznym arestować może. Zwyczaj
Ziemie Krak. H. P. 360. Nieosiadły w rzeczy osadzoney ma dąć poroka. 1588.
De impols: Isionatis, 465.

Szlachcica osiadłego do ſadowi Mieſkich niſt pociągac nie ma. Conſtit. 1607.
fol. 843. nr: Ordynacya. Czytay na ſanym Łoſcu Ordynacye.

Arest ma być do niedziel ſieściu przez tego który arestował. Conſt. 1556. f. 301.
^b Osiadłego nie mogą arestować. Zwyczaj Ziemie Krakowskiej, 1505. H. P. 523.
Conſt. 1576. fol: 301. nr: O arestowaniu.

O Testámenćieca.

A R T Y K U Ł I

Kto może y nie może o rzeczach swych ruchomych
testáment czynić.

- S**ciągniemy / **I**ż każdy ma mieć moc Rozd. 6.
Art. 1.
o rzeczach swych ruchomych testáment czynić / o-
krom tych person niżej opisanych / które osoby iż
według prawa nie mają nic wolnego / dla tego tes-
támentem nikomu nic oddać nie mogą. **a** Na-
przód dzieci lat zupełnych nie mające. **b** Zakon-
nicy będąc w zakonie vprzywileiowanym / przysia-
wszy y potwierdziwszy sie w zakonie. **c** Synowie Rozd. 7.
Art. 2.
od oycá nie wydzieleni / okrom rzeczy nabyćia swego własnego ábo wysłu-
gi. **d** Tak też w cudzą moc z prawa wydany / to jest / ten kogoby komu
wydano z jego státki y z majątnością. **e** Niewolnicy y czeladź dworna / Rozd. 4-
art. 78.
do tego ludzkie ślani którzy od rozumu odchodzą. A wśákże y ci kiedy ku
dobremu y doskonałemu rozumowi przyda / mocni testáment swoy czynić.
f Także wywołáncy y części od sadzeni nie mogą testámentow czynić.
a Sieroty lat nie mające żadnych spraw do Ksiąg przyznawać nie mogą. *Wład. st.
ląg: m Krak. 1420. H. P. 286.*
b Mniści w oyczyste y mająttery sie dobrą wstępować mogą / ále ich oddać nie mo-
dą / krewni jednak one trzymać mają / z których połowicą árendy do Klastoru / á
druga połowicą ná krewnych iść ma. *Zyg. m Krak. 1527. H. P. 154.*
Dobre Klastornych áni Kościelnych nie oddać nie może bez pozwolenta ich
Stárfych y przyczyn w prawie opisanych. 1588. O dobrach Kościelnych f. 469.

ARTYKUŁ II.

O Testament ná rzeczy ruchome y ná imioná nábytc, iáko máia być sprawowane.

Sstawuujemy/ a Kiedyby kto ná rzeczy swe / máietność ruchoma/ 1
y też ná imioná wśelákim sposobem nábytc chciał Testament 1
czynić. Tedy każdy tákowy/ będąc zdrowy ábo chory tylkoby
przy dobrej pamięci/ zdrowy ná rozumie był/ wolno mu będzie
rzeczy swe/ máietność ruchoma/ táłże imioná przez niego samego nábytc/
iednákłże nie oyczyste áni mácierzyste imioná/ komu chcą według dobrej
woley swej/ táł duchowny osobom/ iáko też y świeckim zapisać. b Wśák-
łże przy sprawowaniu Testamentu ma mieć przad Náš Ziemski ábo Gro-
dzki onego powiatu/ gódie sie on testament sprawować będzie. ¶ A gdy 2
by przedu iáł Ziemskiego táł y Grodzkiego zupełnego do siebie wziac nie
mógł/ tedy chocia iedná osoba przedowa przy będzie / máiac przy przedni-
ku dwóch śláchécicow/ y nie mógłi być y ieden który przednik / tedy przed
trzema śláchécicami w tym Pánstwie Nášym w Wielkim Xięstwie Lithe-
wskim osiadłymi/ ludźmi wiary godnymi może testament sprawić. ¶ A 3
nadyby samá tá osoba która testamentem komu co zapisać/ wnieze / á iuż ó-
stateczná wola swa potwierdzi/ przyłożymy do tego testamentu pieczęć
swa. A iesli by kto umiał y mógł ięszce pisać/ tedy ręká swá podpisać ma.
Táłże y pieczętarze kto z nich pisać umieć będzie / máia rece swe w testamen-
tu podpisać. Wśákłże podpis rąk nie ma być ná kuskodicy tylkó ná sa-
mych testamentie/ ábo ná liściech wśelákich zapisnych/ y tych osob wzwyż
przerzeczonych powinien będzie o przyłożenie pieczęci ich do tego testamen-
tu swego prosić. Tedy ten testament tym obyczáiem sprawiony/ wieczny
mi czasy ná wśelákim przędzie przy zupełnej mocy dzierżan/ y niwczym ná-
ruszon nie má być. ¶ A ten kto testamentem swym co komu zapisować 4
będzie / ma każdá rzecz miánowicie dołładac / y ci pieczętarze którzy przy
sprawowaniu testamentow bywáia / máia to co slyšeli od tego kto testa-
ment czyni/ prawdziwie pod sumieniem swoim dostatecznie do testamen-
tu wśytkie słowa wpisać y wyrażić bez každego ochylenia zndanie. Wśák-
łże skoro po śmierci iego / zarazem nie omiešłanie ten testament pierwcy
ná przędzie Grodzkim / á potym przed Nami Hospodárem ábo przed sa-
dem Nášym Ziemskim ná pierwszych rokách ma być opowiadán y do ksiąg
wpisan. ¶ A gódieby kto po ná pisaniu tego testamentu żyw został/ wol- 5
no mu będzie záwždy testament swoy odmienić ilekroc będzie chciał. ¶ A 6
ostáteczny wśytkich pierwszych testamentow śmierciá iego potwierdzony/
y tym obyczáiem iáko wyšsey opisáney sprawiony / y každego práwá ma
przy mocy zostac.

- a W Koronie / rzeczy ruchome komu chce kto legowác/ zapisac/ dac/ dárowac może/
ale dobra nieruchome testamentowemu rozporządzeniu nie podlegáia/ wyławsy to/
z by kto imienie swe dziedziczne Krolowi J. Al. chciał zapisac. Zyg. w Kr. 1510. H. P. 290.
b Testament ktoby przed Pisárzem przyznal / ábo ktoby pisać umiełac ręká swá wola-
sna napisał przy świadłach Śláchécicách / tákowy iest ważny. Zyg. w Krak. 1548.
Z. P. 158. Ale spráwa okolo testamentu.

ARTYKUŁ III.

O wolności zapisać na Kościół imion nabytych.

Chcemy tak mieć wiecznymi czasami y wstawiemy. Ktobykolwiek z poddanych naszych chciał imienie swe nabyte na Kościół Chrześcijański zapisać/ tedy wolno będzie to temu uczynić postępiem wyższej w artykule w tym tegoż rozdziału opisanym. Wszakże przedsię z takiego imienia na Kościół zapisanego duchowni mają y powinni być służyć Nasze Dzielstwo wojenne/ konno/ zbrojno/ według ustawy y uchwały Dzielstwiey potem zaś równo z inną szlachtą służyć/ wyprawiać na miejsce swe służyć swego narodu szlacheckiego/ z tak wielką pocztą ile powinien będzie z onego imienia stać/ a ten poczet ma być pod sprawą Chorążego onego Powiatu gdzie to imienie leżec będzie.

^a Dobra dziedziczna Dzielstwo od stanu Rycerskiego nie mogą być alienowane żadnym pretekstem/ a to dla tego aby nieubywała służba wojenna. vide Conf: 1635. fol: 7. tit: Ordinacya Rzeczypospolitey.

ARTYKUŁ IV.

Jeśli by się komu przydało na wojnie, a boli gdzie w drodze, albo też w cudzej ziemi testament czynić.

Stawiamy też/ Jeśli by się przygodziło komu testament czynić na wojnie albo gdzie w drodze/ a nie mogłoby trzech świadków mieć. Tedy przedsię ile ich mieć może/ przynajmniej dwuch osób/ tylko ludzi dobrych/ szlachciców wiary godnych/ przy takich może testament czynić. A po uczynieniu/ ma ten testament obowiązywać przed Naszym Gospodarem/ albo przed sądem Dzielstwowym na pierwszych rozkazach sądowych/ a przed Grodzkim na pierwszych rozkazach. A na wojnie przed Hetmanem/ albo Chorążym powiatowym/ przy którym opowiadaniu takowego testamentu/ ci świadkowie mają przysięga swą potwierdzić.

A gdzie by się trafiło w cudzej ziemi komu testament czynić/ tedy ten testament ma być obowiązywać przed tym przedem gdzie się to przygodzi/ a potem przywracając zaś do tego państwa y powiatu gdzie przysługować będzie/ wskazawszy wypis onego przedu przy którym ten testament czynion przedsię ma przed przedem Dzielstwowym tego powiatu swego to opowiadać/ iako o tym jest wyżej opisano. A przedsię ten komu co za takim testamentem w cudzej ziemi sprawionym osiągnąć należy na tym przysięga ma/ iż sprawiedliwie za wolą/ wiadomością/ za dobrej y zdrowej pamięci samej osoby tej ten testament sprawiony.

ARTYKUŁ V.

Ktorzy pieczętarzami y świadkami przy czynieniu testamentu być nie mogą.

Roz. 8.
art. 1.

Nęz wstawuemy / Jż przy sprawowaniu testamentu pieczętarni y
wspiaćkami być nie mogą te osoby niżej naznaczone / to jest /
Napiertwey ktorzy swych testamentow czynić niegodni. ¶ Wtora / ni to
wiałsty. ¶ Trzecia / executorowie albo opiekunowie tego testamentu. 3
¶ Czwartha / też y ci bydż niemoga ktorym w tym testamencie co badż ie 4
opisano.

ARTYKUL VI.

Z ktorych przyczyn testament zá mocny v práwa prziiymo-
wan być nie ma.

Roz. 4.
art. 12.

Kiedyby w ktorym testamencie / ná dácie / ábo ná miejscu takim
znácznym popráwowano y skrobano / tu skłodzie ktorey stro nie.
Takowoy artykuł w tym testamencie zá mocny v práwa nie ma być
prziymowan. A wśáktże gđzieby ná miejscu málo potrzebnym /
nie w dácie / ani stronie tu skłodzie był skrobány ábo popráwiony / colby sie
to zstáło z omyłki tego kto pisał / tym tego artykułu w testamencie kásowác
nie móże. A ktoby chciał burzyć testament / y iesliby w iednym ábo kilku
artykułach náđ práwo opisánych był náruśkon / á wśyśtkie inśe wedlug
práwa spráwione. Tedy iednym ábo kilka artykułow wśyśtkiego testá-
mentu kásowác nie móże. Także y o zapisiech wśeláktch ná káżdą rzecz
rozumiano y sadzono być ma.

ARTYKUL VII.

Przyczyny, dla ktorych óciec synow ábo corek wy-
rzec się móże.

Roz. 11.
Art. 7.

Stároniemy / Jż óciec y mátká wyrzec się syná y corki móże / z przyczyn
tych niżej opisánych. a Pierwsza / iesliby syn ábo dziewczáká /
nie pomniac ná Páná Bogá y ná rodzice swe / tárgnal się z eka y
wderzył ábo pchnął z gniewu / takowego nie tylko wyrzec się / noże /
ále gárdlem od vrzedu zá žaloba y dowodem rodzicom karan być ma.
¶ Druga / gdyby syn ábo dziewczáká znáczna trzymde rodzicom czynili w
zábieraniu máietności / bez woley y wiadomości ich. ¶ Trzecia / iesliby
syn ábo dziewczáká ze złości swey á nie dla pożytku Rzeczypospolitey foldro-
wali ná rodzicom swych ná gárdło komu gwoli. ¶ Czwartha / Iesliby
sie tráfiło gđzie v práwa oycá ábo mátké reczyć niechćieli ku postanowieniu /
á zwláśczá gđyby tego vrząd dopuścił. ¶ Piata / iesliby dziewczáká niestá-
tecznie czystość swá ná wśeteczeństwo obracáiac mieśkálá. ¶ Szosta /
iesliby rodzicom opuśčili w zefłych á stárych lećiech ich / á nie dawowali ży-
wności y inśych potrzeb rodzicom. ¶ Siódma / gdyby rodzicom z rak
nieprzyiácielskich okupić ábo wyzwolic niechćieli / á máietności opcowśkie
ábo mátczyne wżywáli. Co wśyśtko iesliby sie iáwnie y práwnie przed
vrzędem pokázáło / z takich przyczyn rodzice mogą sie dzieći swych wyrzec.

a Pierwsza / ktobykolwiek iáwnie ábo potálemnis Rodzicom swym odpowiedzi dal /
ábo

Stawuiemy/ Jż każdy z nich si wolen Testament o rze-
 cy swe ruchome czynić y odpjac trzecia część majątności swey
 w byskiej komu zachce. A dwie części tychże ruchomych rzeczy
 ma zostawić w domu swym dzieciom/ dla służby tej ziemi na któ-
 rey siedzi. A nie bedzieli miał dzieci / tedy przed sie dwie części majątno-
 ści iego ma zostać w domu iego ku służbie onego pana na czyiej ziemi sie
 dział. A iesliby dzieci bedac wolnymi / á chciałby precz isć/ tedy y te dwie
 części majątności wziawszy mają isć precz / tylko ziemię Pánu swemu po-
 dać z żytem zasianym / y z domami / y z tym w byskim z czym bedzie ta zie-
 mie pana swego na służbie wziął.

^a Raduki we wsiach y Miasteczkach ná Pány spadają. Constit: 1558. fol: 458.
 tit: O Radukách.

*Monine pa
 1718 et filii*

O Podkomorz, Powiećciech, y o pra
wách ziemnych, o gránicách y
o miedzách.

A R T Y K U Ł I.

O vstánowieniu Podkomorzých w Powiećciech, y o
przyśiędze ich.

Stawuemy / iż w każdym Powiećcie
ma być Podkomorzy a przysięgły / osiadły w Po
wiećcie tym. Także w ziemi Smudzkiej. A w każ
dym tego urzędu Podkomorstwa inaczey dawać nie
mamy iedno za obránien ná to pewnych osob czes
rech przez obywatelów każdej ziemi y Powiatu tym
porządkiem iako obieranie inšych urzędników sado
wych ziemskich Sedziego / Podsedk / y Pisarza / iest
w tym Statucie opisano. A z tych osob obráných / y nam od stanów podda
nych / tego sie nam naprzystoynicy widzieć bedzie / tego My Gospodar z
zwierzchności Nászey Gospodárskiej / ná ten urząd przelożym / y przywile
jem Nászym go utwierdzim do żywota iego ábo do podwyższenia ná inšy
iaki wiešły urząd ábo do stoienstwo. A pierwey niżli tym urzędem Pod
komorstem sprawować bedzie / ma przysięge ná ten urząd swooy ná pier
wszych rokách sądowych ziemskich przed urzędem sądowym ziemskim / y
przed

przed wszystkichmi inſemi ſtany tam na roli przybyłemi / uczynić tymi ſłowcy.

Ia N. Przysięgam Pánu Bogu wſzechmogácemu w Trocy iedynemu, iż ná urządzie tym Ziemskim Podkomorskim, który z łaski y z rak Iego Kral: Mości biore Iego Krolewskiej Miłości Hoſpodaru ſwemu Miłościwemu y obywatelom tego Powiatu wiernym bede, ſprawuiac ten urząd wiernie a ſprawiedliwie tak ná ſadzie moim Podkomorskim iako też przy czynieniu granic, y przy kopaniu kopców y poprawieniu miedz, nic wiecey ná tym urządzie nie poſtrzegáiac iedno ſprawieo aliość ſwieta, y nie dáiac ſie niwczym wuodzić, ani z przyiaźni, ani z waśni, ani darow, y pogrozek czyich niedbaiac, y ſtronam nie radzac, ani ſie boiac nikogo tylko ſamego Pana Boga a ſprawiedliwość iego ſwieta przed oczyma máiac, także ſprawy moje Podkomorskie ná wſytkim wiernie ſprawuiac, ſpory obudwu ſtron ſkazanie przez mie uczynione, pilnie do Xiąg ſwych ſadowych wpiſuiac y z ksiąg wydáiac, tak mi Boże pomóż.

a Podkomorzy gdy wmrze Woiewódá / á w niebytności iego Kaſtelan główny o niego Woiewództwa / lub to po śmierci albo po wſtąpieniu Urzędu / Elekcyá nadaley 6 niedziel ná miejsce zwykłe złożyć ma / ktory przysięgły być ma. 1588. Obieranie ſądu Ziemſkiego y Podkom: f. 460.

Podkomorſtwo Cudzoziemcom dawane być nie może / tylko Synom Koronnym ośiądłem. Lachnik w Koſ: 1374. H. P. 165.

Gdyby kto Sady Podkomorſkie zgwalcili ma być karány iakoby Sad Trybunalny wzruſzył, 1611 Opátzzenie beſpieczeńſtwa ſadow / 7. y ná K. L. 1611. Declaratia beſpieczeńſtwa poſpolitego f. 3. y Roz: 3. ar: 13. w tym Statucie toż diſponit.

A R T Y K V Ł II.

O powinności y władzey urzędu Podkomorskiego.

1. **M** Wszystkich roznicach Ziemnych y granic / zá odeſłaniem od ſądu Ziemſkiego albo Grodzkiego / máis Podkomorzy moca zwierchności Nászey y władzey urzędu ſwego / a dáwac pozw y po ſtrony pod imieniem y pieczęcia ſwa / y z podpisem reki ſwey / á zá tymi pozw y ſwymi od podania ich tak oczywiſtego iako y zá o cznego / rok záwity ná wyiażd ná grunt ſkładac zá 6eć niedziel / o wſelákie roznice Ziemne / y inſewchody y pożytki / ktore pozw y Podkomorzego máis trwać od wzięcia ich do podania albo połozenia ſtronie tylko przez rok. 2. **K**to pozw y wziawſzy do roku iemi nie pozowie ten potym inſe pozw y odnowić y wziac ma / á zá pozw y wyiáchwſzy Podkomorzy ná grunt pienny / b y ogladawſzy / dowod prawá liſtow y znákom granicznych / y ſwiádkow / czyie liſty lepſze y znáki graniczne peronieyſze / y ſwiádku ſłuſznieyſze / ta ſtrone ma ku dowodu przypuſcić / á wſtuchawſzy dowodu / według Statutu ma grunt pienny y granice ſkázac / kopce y graniczne znaki uczynić.
2. **J** A kto w gruncie winien zoſtanie / ten gwałt powinien plácić będzie / á nawieſtę wſelákiego ſtany / y głowczyzny ludzi proſtych / także ſkłody wſyſtkie zá dowodem ſłuſznym prawnym zárazem tamże ná gruncie / nie odkládaiac tego ná inſy czás y do inſzego ſądu ſkázac / o y ná to wſytko liſt ſwoy ſadowy pod pieczęcia ſwa y z podpisem reki ſwey dáć. A ile gwałtow / nawieſzet / głowſczyn / ſłod Podkomorzy a ſkáže / to przez liſt ſwoy otwo-

rzony

rzony powinien będzie przedowi temu sądowemu ziemskiemu albo Grodzkiemu / od którego pierwey odesłanie tey do niego sprawy było / oznaymić. A urząd ten sądowy za odesłaniem y oznaymieniem Podkomorzego / ma stronie powodowey odprawić na imieniu strony przeciwney / według artykułu w tym Statucie o odprawie rzeczy sądzonych postanowionych / uczynić. ³ A gdzieby z obu stron wyrodu prawnego na piśmie / albo też y znaków granicznych iawnych / słuźnych nie było / tylkoby świadki stawili / tedy powodowa strona przy żalobie swzey ma być ku dowodu przypuszezona / to iest ku świadkom wiary godnym / y ku przysiędze ich / y samego żalobnika. Wszakże gdzieby powodowa strona pusiła na przysięge stronie pozwanej samey / albo świadkom iey / a onaby sie za przysięge dobrowolnie wzista / tedy za przysięga odzierzy rzecz. A od gwałtow / boiow / kłód / wolen będzie. A ktoby sie wziałszy za przysięge nie uczynił iey dosyć / tedy rzecz traci.

^a Pozew pod imieniem y przezwiskiem Podkomorzego wydawan być ma. *Zym: w Piotr: 1528. H. P. 228.*

^b Granice wzywaniem ten ma wygrawać kto znałi lepsi y wyrody wzywania posiada. *Con: 1576. fol: 312. tit: O czynieniu. y C: 1588. f. 459. tit: O Commissarych.*

Taj y w Koronie Podkomorzy / tego który znaczneyse znałi / granice albo kopce pokaze / tego do dowodu ma przypuszcic. *Jag. w Krak: 1423. H. P. 227.*

^c Podkomorzy o swoim słazaniu przez otworzysty list swoy sądowi ziemskiemu ma dać znać. *Z jag: w Piotr: 1523. H. P. 281.*

^d Gdzieby z obu stron znaków znacznych między dziedzicami nie było / tedy powodowa strona ku dowodowi granic wedle prawa z świadkami ma być przypuszczona. *Jag. w Krak: y w Warcie, 1523. H. P. 227. Excepta Woiewodzy: Mazow: 1577. O czynieniu granic / f. 312.*

A R T Y K U L III.

O koło obessania sasiadow granicznych y zobopolnych, ku wyiackaniu na grunt pienny.

¹ **N**aby kto prawo o grunt pienny albo o roznice graniczne ziednym / niemiął od tego inzego z strony przekazy w tym prawie / iako sie to przydawac zwykło od okolicznych sasiadow / granicami y miedziami przyległych ku temu gruntu / o ktory prawo idzie / dla tego strona powodowa albo żalobna ma y tych ^a okolicznych sasiadow na tenże wyjazd listem Podkomorzego obnieść przed rokiem wyjazdu Podkomorzego złożonym / przynajmniej za cztery miedziele / dając z tego listu kopia pod pieczęcią woźnego / każdemu takowemu sasiadowi albo na imieniu ich kładac y im to oznaymować / aby na rok w tym liście oznaymiony ku przyładaniu wyrodu y stanowienia granic przybywali / albo sami / albo przez przedników swych przestrzegali granic swych. A gdzieby ktorzy sasiadzi okoliczni / graniczni / za obessaniem y wspomnieniem przez list Podkomorzego / na ten rok wyjazdu Podkomorzego złożony y okolicznych gruntow y granic piennych o co prawo idzie nie stanowili sie / y swych granic / miedz / y gruntow nie zastępowali / tedy między temi dwiema stronami przecie Podkomorzy ma rozsądzić y graniczyć. A co gruntow takowych nieprzybyłych tym między dwiema osobami granicze niem.

- niem/ Ktorey z nich stronie záieto/ oto tey osobie nieprzybyley/ wolno będzie
 2 pozwać przed wżad należny/ y prawem dzierżacego spirać. ¶ A kto sta
 nie sam na swey gránicy albo przez kogokolwiek bronic będzie grániczenia :
 tedy Podkomorzy po ki roznicá idzie wziawszy wiadomość od niego / bro
 ni gránice / zá chować ma prawo v należnego sadu z tym kto prześloda v
 czynił gránicam/ á daley przecie iádac/ gdzieby przekázá nie byłá / ma grá
 nice konczyć. A žalobnik o te przekáze do práwa ma pozwać onego kto
 przekázil do sadu należacego/ o škody y o grunt on gdzie sie spor stat / á sad
 odesle ná wyiazd Podkomorzego z ta osoba ktora to prześladażalá temu
 kto gránice wiodł/ y gdyby z rozsádku Podkomorzego vzano / że nie má
 iac sprawiedliwosci do onego gruntu / ále z naprawy albo z wáśni prze
 kázal práwu iego / tákowsy škody podiete od wyiazdu pierwšegę powinien
 będzie záplácić onemu vkrzywdomemu / y grunt gruntem náwiaz
 zác/ ták sílá iáko odeymował/ albo ta przekázá sobie przywlašezá / á to ma
 być przez Podkomorzego odpráwiono/ wymierzwszy grunt / zá škody
 porzadkiem Státutowym odpráwá czyniona być ma. ^b Wšákžé/ gdzie
 by rozumieiac vblíženie do áppellácyey sie bral/ to mu nie ma być zabronio
 no/ iáko Státut vcy od Podkomorzegę sadu. Ale iesliby vwyššegę prá
 wá vzan byl zá vporneho/ tákowsy škody wšytkie od Podkomorzegę ska
 záne sorwito stronie záplácić ma/ á grunt gruntem náwiazác/ y przez Pod
 komorzego wżad ma to być wymierzono/ tymžé postęplem/ iáko o rze
 3 czách sadzonych okolo odpráwy opisuie. ¶ A iesliby tež opiékun albo zas
 stáwnil/ y káždy doczesnym prawem dzierżacy imienia to vczynil / á gránice
 czyé nie dopušcil/ tedy dziedzicowie nie powinni ná tym škodowác/ ále sam
 tákowsy/ ktoby z vporu/ z wáśni / albo z zadrošci przeškodzil grániczeniu /
 ná swey máietnošci ma to cierpieć/ gdy do práwa przyciagnion będzie/ tym
 porzadkiem iáko wyššey opisano / wšákžé o wiecznošć gruntu práwo zá
 chowuiac/ y wolne mowienie dzieciom niedorošłym/ gdy lat zupełnych do
 4 da. ¶ A gdzieby przy grunciech Nášych Hospodárškich tážé gránice
 nie komu z kim przydálo sie / tedy dzierżawcá tych gruntow Nášych táko
 wymžé sposobem iáko wyššey opisáno / przez strone powodowa listem
 Podkomorzego ma być obeslan / tážé y dzierżawcy dobr Nášych w tym
 zachowác sie powinni będą.

^a A iesliby Szláchtá bylá w sąšedztwie dziedzictwá máiacy ściány z dziedzictwem
 temu przyległe/ máia być gránice/ y mieliby sobie taki wštep zá przyleglošciá/ táko
 wi sąšedzi do tákowsy gránice przez powodu máia być ná ieden rol przypozwáni.
 Zgm: w Piotr: 1523. H. P. 228.

^b W Koronie / kto áppelluie od stázu Podkomorzego / nie będzie sluchány do kad
 šešciu grzywien nie zápláci. Káz: w Wislicy, 1368. H. P. 184. 233.

A R T Y K V L IV.

O tákich grunciech Nášych Hospodárškich, ktoreby czásu
 grániczenia między gruntami piennymi szlácheckimi by
 ly przyległymi ku gránicy gruntow szlácheckich.

Stemu y to wárniemy / iż gđzieby przy takowym prawniey gránicez
 niu między Bláchtá / przymiešáły sie y przyległy grunty Násze Gospo-
 dárskie. A stronáby ktora wywodzac gránice swa / záymowała Nászego
 gruntu / czegooby Stárostá / dzierzawcá Náš / ábo poddani Nášy / niemac
 być własność Násze / bronic chcieli y niedopuszczáli po Nášych gruntách
 gránice wieść / tedy Podkomorzy ma to ná inšy czas odłożyć / poſtí strony
 ábo iedná z nich / ktorey tego potrzeba wſáże / do Nás w tej rzeczy wieſta
 ſie. A Nášy Commiſſarzow Nášych ná to wyſlemy / y powinni być ziemny
 Rozd. 1. w takley rzeczy zachowác ſie według tegoż Státutu / takó okolo roznie
 art. 19. między gruntow Nášych y Blácheckich / wyſſey w tym Státucie w Ro-
 Rozd. 4. zdziale czwartym Artykule ośmndziesiątym trzecim ieſt opiſáno. A tu te-
 art. 33. muż roſu ná wyiazd Commiſſarzow Nášych złoſzonemu ſtroná powodo-
 Rozd. 3. wa / ábo tá ktora Nás o Commiſſarze proſić będzie / powinna będzie ſtro-
 art. 33. ne ſo / a przeciwna znówu pozwem Podkomorzego przypoznać takſze ná
 roſ zámity.

* Commiſſya dawána być nie máia iedná ná rozgrániczenia dobr Krolewſkich / ná roz-
 dzielnie dobr dziedzicznych między Bracia / ábo bliſzymi / ábo gđyby ná to było ze-
 zwolenie ſtron / Alex: m Rádomiu 1505. H. 72 /

W Koronie / gđyby Commiſſarz wydawſzy liſt obwiſzczony ſtronom ſambr ſie
 ná roſu nie ſtánowił / 100. grzywien plácic ma / wyſtaſzy choreba ná ktora pomi-
 nien przyſiadł. 1588. O Commiſſarach y Commiſſarzach / f. 459.

A R T Y K U L V.

O roku zámitym ná wyiazd Podkomorzego, y ktoby ná nim
 za przyczynami prawnymi nie ſtał.

Stáwniemy / * iż káždy roſ wyiazdu Podkomorzego ná grunt
 Rozd. 4. ma być zámſe zámity: Wſáſſe gđzieby ſtroná pozwána ná ten
 art. 42. roſ za pozwy Podkomorzego złoſony / za prawdziwą obłoſna
 Rozd. 2. choroba / ábo za poſluga Násza Gospodárſka y Rzeczyeſpolitey w tym
 Státucie wyrażona ſtać niemogła. A tych przyczyn ma być wolna od te-
 go pierwſzego roſu / ále o chorobie ſwoey / ieſli ſie przed roſiem przyda / tak-
 że y o poſludze / ma wczas / iáko natychley być moſe / Podkomorzemu y ſtron-
 nie przed roſiem za pozwány oznáymić / takim obyčajem / iáko okolo takich
 obmow náuká w Rozdziale czwartym ieſt poſtánowiona / áby iuſz tego ro-
 ſu nie pilnowáli. A Podkomorzy powinien będzie roſ ná inšy czas za ty-
 miſz pierwſzymi pozwy / od roſu za nimi przypadać cego / takſze za niędziel-
 beſć przelożyć / y to ſtronie pozwáney przez tegoż iey poſláncá ktorego ſ nie-
 mu z ta obmowá przyſle / liſtem ſwym oznáymić. A ſtroná pozwána ſtro-
 nie žalobney przez liſt Podkomorzego powinna będzie o tym przeloſzeniu
 roſow wiedzieć dáć / tegoż času ſtoro po obmowie ſwoey ná dálej za tydzień
 ábo iáko ná czas y dálekoſć mieyſcá znieſie / poſládaiac przez woznego Co-
 pia: liſtu Podkomorzego ná tym imieniu z ktorego ſpor o ziemiá idſze.
 Rozd. 4. * A ieſli choroba przypádnie bliſto przed roſiem wyiazdu Podkomorze-
 art. 26. go / tedy y ná ſámym roſu moſe takſe odroczenie ieſć / A Podkomorzy roſ ná
 inšy

- inſy czas iako wyſſey opisaſo/ przelożyc ma / za którym przelożeniem na drugim roku ſtrona która na pierwſzym roku nie ſtała/ powinna będzie pierwſey według Statutu przysięga prawdziwey obłożney choroby ſwey dowieść/ y ieſli obmowa choroba będzie czyniona na ſamym roku / tedy w przysiędze y to dołożono być ma / iż go w tak bliſkim czasie choroba zaſłá że niemogł przed rokiem o chorobie Podkomorzemu y ſtronie dać znać / á o poſludze Naſſey Ziemſkiej ſwiádecstwo ſłuſne na liſciech Naſſych okazać/ á potym z ſtrona przeciwna roſpráwe ſadowa na koniec przysiać. Także y ſtronie powodowey takie obmowy iſć / y ona ſie w takich przypadkach
- 3 według tego iako o Pozwanyym wyſſey ieſt opisaſo/ zachować ma. ¶ A gdzieby która ſtrona na chorobie przysiadz niechciała / ábo o poſludze Roz: 1. Ar: 22. ſwiádecstwa według tego Statutu nie okazała/ taka rzecz ſwa tráci. Podkomorzy to o co między nimi idzie ſtronie roku pilnuiać y bez dowodu ſkazać ma. Jeſliby kto y na drugim roku za pozwy Podkomorzego chor był/ takowey ieſli nie ſam / tedy przez wzmocowanego ſw ego przedſie práwá pilen być ma/ y przed Podkomorzym na gruncie ſtanowić ſie/ y rozy práwe według práwá przynowác powinien będzie/ á ieſli z práwá przysięga temu kto chor ſkázana będzie / tedy ſw iádkowie iego tam na mieyſcu przed Podkomorzym zárazem przysięge wczynić powinni beda / á ku przygladaniu przysięgi chorego / ma Podkomorzy woznego z dwiema ſláchaciami/ kogo ſobie tá ſtrona która chora bedac przysięgac będzie wproſi / y w dom onego poſláć. A ſtrona przeciwna / y ſw ych poſláńcow przy tey przysiędze może mieć / y woznego / á on chory powinien będzie / iako na chorobie ſwey/ że był y ieſt chory/ tak y na rzeczy ſamey/ ieſli ia záchce odzierżec/ przysięge przed tym woznym y ſláchta wczynić/ á nie przysiężeli/ takowey rzecz ſwa tráci. ¶ Jeſliby też kto chciał ſie na pierwſzym roku za pozwy Podkomorzego wyprawiać pozwaniem do inſzego powiatu y ſadu Roz: 4. Ar: 27. tedy takowa obmowa / iako na roku záwitym nie ma być przynowána/ wyiaſy tylko te przyczyyny. Gdzieby kto na tenże ieden rok był pozwany w inſzym powiecie także o grunt ziemny pozwy Podkomorzego na záwity rok/ o rzecz wietſza/ wáſnierſza/ ábo też do ſadu Grodzkiego / badz y w inſzym powiecie / ábo w tym iednym / w takiejey rzeczy gdzie o gárdło idzie/ y rokby mu na tenże ieden czas w Grodu iako y przed Podkomorzym przypada / tedy w takim przypadku ſtrona takowa zachowana będzie według Artykulu dwudziſtego ſiódemego w Rozdziale czwartym. ¶ Može też obmowa przeciwko roku za pozwy Podkomorzego iſć / y tak ſtronom w práwie ſtoiać / iako y pogránicznikom tym / gdy kto z Pánów Kad według powinnoſci ſwey/ ábo kto inſy dla potrzeb yſpraw ſw ych ſadowych na Seym przypadaiących / ábo też z ktorego powiatu w poſełſtwie bedac odprawionym na Seym poiedzie. Wſákże tey bytnoſci ſwey na Seymie ma ſwiádecstwo na piſmie ſłuſne zá pieczęcia náſza na drugim roku za pozwy Podkomorzego poſkazać. A nie poſkázeli/ ten rzecz ſwa tráci. Jeſzcze też ſady Podkomorſkie iſć nie máia czasu powietrza morowego / y pod woyna któraby była z wchwały Seymowej poſpolitym wſyſtkich ruſeniu odprawowána.

- ^a Pozwany obłożna choroba prawdziwa rok zwolce może / Zyg: w Piotr: 1523. H. P. 231.
 Kto na roku polnym przed Podkomorzym nie stanie / tedy Podkomorzy ma powo-
 dowa stronę naśladować y czynić granice wedle wiedzenia iego / a przy ostatecznym
 y narożnym kopcu przysięże z świadki / nie bącząc nic na niebytność pozwanego.
 Zgm: w Piotr: 1496. H. P. 231.

ARTYKUŁ VI.

Aby Podkomorzy powinności vrzędu swego dosyć czynił.

Rozd. 4.
 Art. 4. y
 Art. 23.

Stawuiemy / ^a Jż Podkomorzy od roku stronam za pozwy iego
 przypadającego / niektórymi inſtami przyczynami wymawiając y
 przewoſki ſprawniwości ludzkiej czynić nie ma pod taż przysię-
 ga ſwa na vrząd iego uczyniona. Okrom gđzieby go zaſła cho-
 robą obłożną / tedy on przez liſty ſwe winien będzie ſtronam obudwum o
 tym znać dać. A po wyzdrowieniu Podkomorzego / ſtroną żalobną z no-
 mu o to ſtrone ſwa przeciwna pozwać ma. A Podkomorzy na drugim
 roku powinien będzie to przed ſtronami pod taż przysięga ſwa na vrząd
 iego uczyniona powiedzieć / że prawdziwie taka choroba chory był / że dla
 niey na on rok przybyć niemógł. A gđzieby Podkomorzy nie będąc cho-
 ry / y obmowy choroba nie czyniac / vrzędu ſwego pilen nie był / y ku zwolce
 ſprawniwości na rok zawity nie przybył. Takowy powinien będzie
 ſtronie powodowej za każdy omieſtkały rok ſeść rubli groſzy zapłacić / a
 o te wine wolno będzie ſtronie żalobney pozwać go do ſadu Ziemſkiego na
 rok zawity. Wſakże ſtroną żalobną / po założeniu pozwym Podkomor-
 zego ſtrony ſwey przeciwney / ma Podkomorzemu o tym nadaley za dwie
 niedzieli przez woźnego y ſtrona / y przez liſt otworzony vrzędu Ziemſkiego
 albo Grodzkiego dać znać. A któryby Podkomorzy bez przyczyny choro-
 by ſwey do trzechkroć rokow / za pozwy iego złożonych omieſtkał / takowy
 vrząd ſwoy traci.

- ^a Podkomorzowie wſytkiego Kroleſtwa rokow granicznych za ſwoim chceniem od-
 kładać nie mają / pod winą 14. grzywien na Krola / oprocz żeby ſie ſtrony między
 ſoba zezwolily. Jan Olbr: w Piotr: 1496. H. P. 227.

Gdyby Podkomorzy / Komorniki / albo Vrząd przysięgły ku ſadzeniu ſprawy Pod-
 komorzego Powiatowego obrany / wydawſzy liſt obwieſzczony na czas nie przybył /
 ſto grzywien przepada ſtronie / oprocz obłożney choroby na ktora przysięgł powinien.
 Conſt: 1601. fol: 737. tit: O ſurrogacyach.

Podkomorzy nie będąc chory / gdyby na zwolce czynił / za przypożwaniem przed
 ſadem Ziemſkim na każdy rok ſtronie rublow ſeść zapłacić powinien. Roz 9. art. 8.

ARTYKUŁ VII.

O odezwiech do ſadu Podkomorzego.

Roz. 9.
 Art. 8.

Jęſze teſz y to ſtawuiemy / Gdyby ſie komu ſad Podkomorzego
 nie według prawa widział / tedy po głównym ſkądzie rzeczy ſamey /
 wolno każdej ſtronie odezwąć ſie z tym do ſadu głównego / za kto-
 rym odezwem mają być wyſłani od ſadu głównego Kommiſſarze
^a w onymże powieście oſiadli / a zwołaſzć Kąſtelan onego Powiatu. A
 gđzieby

gdzieby Kąstelaną nie było/ tedy Māršalek Náš tego powiatu/ y przy nich po dwie osobie ślacheckie/ ludzi dobrych/ cnotliwych/ wiary godnych/ y w prawie umiejetnych. A w którym powiecie Kąstelaną ani Māršalką nie będzie/ w tym takowa Kommissya odsyłana być ma do Stárosty sądowego tegoż powiatu. A przy Stároście także dwa ślacheccy przydani na to będą. A Kąstelanowie/ Māršalkowie/ ábo Stárostawie/ pod tą przysięgą na dostojenstwo ich uczyniona/ powinni będą sprawiedliwie takie rzeczy do nich odesłane rozsądzać. A rok temu wyjazdowi Commisarskiemu od sadu głównego ma być pokładan według baczenia ich/ przed którymi Commisarzami będzie powinien Podkomorzy sprawy sadu swego okazać/ á oni mocni będą sad Podkomorzego/ y granic/ iesli by w czym wykroczył poprawić/ ábo też iesli dobrze osadził przy mocy zostawić. ¶ b A kto by też bez przyczyny służney od sadu Podkomorzego odziew uczynił/ ten powinien za wysłaniem Commisarzow w tym doznany zapłacić winy Podkomorzemu sześć rubli groszy/ á stronie przeciwney trzy ruble groszy. A gdy áppelácia w ktorej rzeczy od Podkomorzego wroście/ tedy do wyiażdżania y rozsądku Commisarskiego przysięga stronie ma być ządzierżana. Jednakże dla pamięci znaki tego graniczenia mają być poczynione/ á od tego Podkomorzemu tylko połowicą dochodu iego niżej opisanego płacona będzie. A te grunty do rozprawy Commisarskiej mają zostawać w dzierżeniu tej strony ktorej Podkomorzy przysadzi. Wszakże y ten do rozsądku Commisarskiego tego gruntu/ za laszą puszc/ drzewa pustoszyć nie ma. A przy rozprawie Commisarskiej/ y przy przysięgi według wynaydżenia ich słuchane/ y iuż nakoniec granice znaczne poczynione/ y kopce według potrzeby zakładane być mają zarazem przez tych Commisarzow/ á za praca Commisarzom także iako y Podkomorzemu niżej opisano/ płacono być ma/ także przysięga na przesyłki y odesłanie przesyłkow na odprawę przedowa ma się ządzierżać w ten czas gdy áppelácia wroście/ aż do rozprawy Commisarskiej/ á po rozprawie Commisarskiej zostanieli przy mocy sad Podkomorzego/ tedy odesłanie przesyłkow na odprawę do rzędu sądowego ma być przez list Podkomorzego. A iesli sadu Podkomorzego Commisarsze poprawia/ to iuż y odesłanie przesyłkow na odprawę do rzędu Commisarsze/ przez list swoy uczynić mają/ á takowe sprawy sądowe ktore się kończą za wyiechaniem Commisarzow mają być wpisowane w też księgi Podkomorzego/ á záchceli stronę wyrok sądowy do ksiąg ziemskich ábo Grodzkich wpisać/ to iey wolno będzie.

a Commisarze Krola J. M. na rozegnanie granic między dobrami Krolewskimi y Ślacheckimi/ przy Podkomorzym ábo Komorniku choć nieosiedli w onym Powiecie naznaczeni być mogą. 1588. O Commisarzach f. 459. 1550. Aby też co raz f. 7.

Commisarze ktoby o zły skaz pozwał/ każdemu po 14 grzywien ma zapłacić/ 1557. Ktoby pozwał/ f. 9.

b Gdy Kto Podkomorzego ábo Komornika wznanie niesłusznego nagani/ sześć grzywien zapłacić powinien. Káz. w Wsłicy, 1368. H. P. 233.

c Z wynalasku Commisarzow K. J. M. Stárostawie y Dzierżawcy o krzywdy y o szkody ktoreby się działy na gruncie Krolewskim ábo Rzeczyp: iako też y w ich pożytkach/ iuramenta tak swym iako y Krolow: imieniem odprawować mogą. 1588. O Commisarzach/ f. 459.

ARTYKUL VIII.

O roznicy w takich grunciech ktoreby były na grani-
cy spólnych dwóch powiatów,

Gdzieby też roznice w grunciech przydały się przy granicy spólnej
dwóch powiatów / tedy nie jeden który Podkomorzy ale oba
dwaj z obudwu powiatów na taki grunt pienny wyiść mają /
a Podkomorzy jednego Powiatu ma y powinien na taką sprá-
wę wyiść za obestaniem przez list otworzony drugiego Podkomorze-
go / tego powiatu w którym się powiecie beda o to strony do rzędu Ziem-
skiego albo Grodzkiego zapozwały / y do którego od rzędow ta spráwa
bedzie odesłana / który list od Podkomorzego do Podkomorzego stroną
żałobną ma nosić albo posyłać / a ci Podkomorzy obadwa / wkładzi potrzeb-
ną / za złaczeniem gruntu piennego / y w liście powieciech / za obestaniem ich /
obyczajem wyżej mianowanym / przez jednego Podkomorzego na rok za-
pozwy przypadły ziaćhavszy się na grunt pienny / pod tą winą / iako wy-
żej w artykule o powinności Podkomorzego jest opisano / mają wszyscy z
godnie między stronami spornymi sprawiedliwość według prawa pospo-
litego uczynić / y sad swoy granicami / y łopcami / a y listami swemi sado-
wymi umocnić. A od pokładania granice / y sypania łopcow / dochod
swoy Podkomorski / niżej opisany / każdy z nich ma brać od tego co będzie
w gruncie którego Powiatu granic uczyniono / y łopcow okopano. ^b A
dla tego każdy Podkomorzy powinien granice powiatu swego z Cancellár-
zey Nászey na piśmie za pieczęcią Nászą w siebie mieć / y Cancellárya Nás-
zą ma im to wydawać. ¶ A gdzieby Podkomorzy w której spráwie roze-
sadkiem swym nie zgodzili się / y za tym końcá w granicy między stroną uczy-
nić nie mogli / tedy każdy z nich wszystkie spráwy iako się toczyć beda / y przy
tym zdanie swe dostatecznie wypisawszy / mają z tym strony odesłać do sa-
du głównego / a sad główny weyżrzawszy w te listy / spráwy ich / ma to na
skończenie do Commissarzow porządkiem wyżej opisanym odesłać. Je-
dnakże Commissarzom mają zdanie swe oznaymić / którego Podkomorze-
go sad albo y wynaydzenie prawnoyści będzie się zdało. A chociażby Pod-
komorzy rozsadem swym zgodzili się / a stronąby która nie przestając na
ich skazaniu chciała appellować / to wolno będzie.

^a Po skończeniu granic skazante swe przez list otworzyszy sadowi Ziemskiemu ma o-
pisać. Zyg. w Piotr. 1523. H. P. 231.

^b Listy graniczne do Księgi Kancelláryey Królew. wolno wprowadzić / a pieczętarze tak
wpisać iako y wypisać pod pieczęcią Królewską przez trudności dawać powinni
beda. Zyg. w Krak. 1543. H. P. 77.

ARTYKUL IX.

O dochodach Podkomorzego, y o księgach jego.

Wstawu

Stawuujemy/ Jz dochod Podkomorzego taki ma być / iako tu ni-
 1 zey opisano. Od pozwow iego po groszu. Od listu ktory bedzie
 pisan do wzesnitow tego abo drugih Podkomorzeych/ po dwa
 grosza. Od listu ktory bedzie pisan rok przeladaiac dwa
 grosza. Od pisania sprawy do ksiąg grosz. Od wypisow sadowych po te-
 mu iako Pisarzowi ziemskiemu abo Grodzkiemu w Rozdziale czwartym
 jest postanowiono. Za list odsylania przezyskow na odprawę do przedu/
 2 szeć groszy. A za praca y przelazd Podkomorzego/ ma mu zaplata być ta-
 kowym obyczajem. **I** a Od kopca kazdego narożnego podwudziescia y
 cztery groszy Litewskich. A od srednich kopcow od kazdego po groszy
 dwanaście. A wsakże kopce ieden od drugiego nie maa być czynnione bli-
 3 zey iedno przez piec szurow wloznych / okrom tego gdzieby sie zatrzymio-
 na granica przydala / y czascieybszych kopcow potrzebowano. A gdzieby
 też kopcow potrzeba nie bylo/ iedno przegonienie miedze bylo/ tedy od ta-
 kowej miedze od kazdey piaci szurow wloznych dwanaście groszy. A
 przeladu od sumy skazaney Podkomorzy po temuż iako inke sady ziemskie
 y Grodzkie brac maa. **I** a wsakże sprawy/ pozw y listy/ y wypisy w kes-
 3 lach Podkomorzy taka swa podpisowac ma. A księgi Podkomorzego po
 smierci iego maa być oddawane do przedu ziemskiego sadowego tego
 powiatu ku zachowaniu ich przy księgach ziemskich. A komu z nich wypis-
 ow iakich potrzeba bedzie/ temu maa być wydawane z podpisem Pisarza
 ziemskiego/ y z pieczęcia Sedziiego y Podsedka.

a Podkomorzowie abo ich Komornicy trzy grzywny od kazdych granic brac maa.
 Jan Olbr. w Piotr. 1596. H. P. 233.

W Koronie / co za dochod Podkomorzemu y innym bedacym przy nim / Consta:
 1576. fol: 312. tit: O Podkomorzym.

b Podkomorzowie graniczne controuersye y dowody stron w Koronie do sadu ziem-
 skiego odnoscic powinni / Const: 1576. fol: 312. tit: O Podkomorzym.

ARTYKUL X.

O vstánowieniu przez Podkomorzego komornikow.

A zeby odprawa wselakich spraw przedu Podkomorzego należa-
 1 cych/ omieszkania y zatrudnienia niakiego nie przymuiac/ ale tym
 snadniey krom w selakiey przewloki y przedluzenia skutek y koniec
 swoy sprawiedliwosc przyimowala. a Przeto w kazdym powie-
 cie Podkomorzy ku pomocy swey ma obrac iednego abo też y dwuch Ko-
 mornikow slachcicow/ w powiecie osiadlych ludzi godnych/ slatecznych/
 w prawie umieiatnych/ y pisac umieiaczych/ ktorzy na rokach sadowych
 przed Kasztelanem abo Marsalkiem/ y przed przedom powiatowym ziem-
 skim/ a wniebytnosci Kasztelanow/ Marsalkow/ przed przedom sadow y
 ziemskim/ y inszymi stany na roli przybylymi b maa przysiege takaz iako
 sam Podkomorzy na przad swoy Podkomorski wezynic. **I** a wsakże ci
 2 Komornicy maa być od Podkomorzego za niedospiechem iego same-
 go posylani ku rozsadku y graniczeniu/ y inszym sprawom przedu Podko-
 morskiego nalezacym/ y za pozwy sam iego Podkomorzego / tylko w
 rzeczach malych / nie waznych / gdzieby slo o wloke gruntu / abo
 miniey

inniej / mając na to moc y władza taka iako sam Podkomorzy / y dochod Komorników od granic / topcow y miedzy / ma być taki iako Podkomorzemu. A na wieść ważniejszą rzeczy sam Podkomorzy iezdzić y rozprawować to powinien. A gdzieby komu sąd Komornika którego nie podobal się / o to odzew iść ma iako y od Podkomorzego do sadu głównego. Jednoż iesliby się co w sprawie / w pisaniu / abo y w pościepu innym iakim przez Komornika pobladziło / niżliby przyszło do rozsadku skutecznego o granice / o takie rzeczy rozprawą z nimi ma być przed Podkomorzym / a Podkomorzy powinien z nich sprawiedliwość czynić od przymieszenia niemu žaloby nadaley za dwie niedzieli / y mocen będzie obladzenia ich po prawic. ¶ A gdzieby w tym czynieniu spraciedliwości z Komornikiem / abo w iakim samego Podkomorzego obladzeniu / zwiastęza pod czasem do ocznego tego skazania / gdzie apelacya być nie mogła / krzywdą się stronie widział / tedy o to Podkomorzego wolno pozwać do sadu głównego na rok zawity / y tam gdzie pod onym czasem sąd główny będzie.

- a. W Koronie na rolach ziemst. Szlachta Komorniki obiera / *Idg: mKr. 1423. H.P. 410.*
Komornicy cudzych spraw prokarować nie mogą / *Wlad: Idg: mKr. 1423. H.P. 393.*
b. Komornicy na rolach obrani osiedli y przesięgli być mają. 1569. Podkomorzowie
wedle f. 191. Const. 1616. fol. 28. iii: O Komornikach.
Kto skazanie Komorników nagani grzywien 12 zapłacić powinien. *Kazim: Wielk. 1368. H.P. 184.*

A R T Y K V L X I.

O tym gdzieby w gruncie ziemnym od samego Podkomorzego krzywda się komu działa , abo komu od niego.

Esliby² komu od Podkomorzego abo podkomorzemu od tego inżego krzywda w gruncie działa się / takowy wkrzywdzony ma stronę swą przeciwną wedle nauki y opisania tego Statutu do przedu naleznego pozwać. A tam na przędzie sprawa przydzieli do tego / że wyiaźdu na ziemię nie potrzeba będzie / tedy w takiej rzeczy mają z przedu sadowego Ziemskiego dwie osobie Sedzia z Podsedkiem. A iesliby ci obadwa być nie mogli / tedy z jednym z nich / którym Pisarz Ziemski na ten grunt pienny wyiechac y to miedzy nimi wedlug prawa rozsadkiem swym skonczyc / a rok takiemu wyiaźdu iesli się taka sprawa w sadu ziemskiego toczyć będzie / ma być oczywiście stronom złożon zawity po dokonaniu roku ziemskich w czterech niedziela. A iesli taka rzecz z podkomorzego odesłana będzie na grunt od sadu Grodzkiego / tedy stronę powodowa ma swą przeciwną stronę pozwem tych dwu przedników sadowych Ziemskich / którzy tam laci wyiechac beda / także iako y Podkomorzego pozwem na sześć niedziel y na rok zawity pozwać. ¶ A iesliby żmna zaślą / żeby przed sniegiem graniczyc nie mogło / tedy rok za pozwy y oczywiście ma być składan po zbieżeniu sniegu / wedlug y ważenia czasu słusny y przystoyny. Appellacya y od tych dwu przedników / gdzieby się komu sąd ich niepodobal / ma iść do sadu głównego iako y od Podkomorzego. A za wyiachanim Commissarskim ci przednicy także iako y o Podkomorzonym napisano / winni beda

Roz. 4.
art. 42.

beda na one granice wyiechac/ y sadu swego Commissarzom sprawe dac/ a Commissarze wedlug prawa to konczyc beda. A za przejazd y praca tym przednikom ziemskim/ nie insey dochod w takiey sprawie ma byc iako Podkomorzemu: a miedzy soba to na pol dzielic beda. A sprawy takowe takiezszy do ksiag Podkomorskich wpisowac/ y do ksiag ziemskich abo Grodzkich strona sobie przeniesc ma.

^a W Koronie przed tym gdzieby Podkomorzy o granice z Szlachcicem chcial gynie/ tedy mial v Krola J. M. wziac surrogacya: a gdyby on nie chcial/ tedy temu ktory mial z nim sprawe wolno bylo prosic o surrogacya v Krola J. M. a z Kancellaryey broniło mu byc nie mialo. 1557. Kiedy sie przytrafi/ f. 9.

Teraż gdy Podkomorzy ma miec sprawe/ bliższego Podkomorzego abo tego Komornika/ abo Urzadnika sadowego przysięgłego swey Ziemi abo Powiatu do takowey sprawy zwiesc powinien/ ktory iako urzadnik przysięgły graniczny Act odprawinsey podpisac ma pod karantem 100. grzywien/ iako o Commissarzach 1588. jest opisanie 1601. O surrogacyach Podkomorskich f. 737.

ARTYKUŁ XII.

O odiećcie imienia w granicach.

- ¹ **S**tawulemy/ Jesliby ktore/ od nawyższego do naniższego stanu ^{Rozd. 4.} osoby/ tak duchowne iako y świeckie/ miały imiona/ ludzkie/ y zię ^{Art. 27.} mie/ lowy y lasy/ jeziora/ y bobrowe gony w granicach abo miedzicach/ a chcialby ieden drugiemu/ przekecdsy granice abo miedze/ w ziemie wstepowac sie/ abo w ludzkie/ ziemie/ lowy y lasy/ jeziora y sianozażeci/ y bobrowe gony odeymowac/ chcąc to z tego imienia/ gruntow/ abo wchodow pożytkow iakich wycisnac. Tedy vkrzywdzona strona/ ma o to przeciwna swa strona do sadu naleznego wedlug zamierzenia y porzadku tego Statutu pozwac. A tam za pozwem przed sadem naleznym/ iesliby sie ta rzecz miedzy nimi nie skonczyla/ aleby na sad Podkomorzego odeslana byla. ^b Tedy gdy iuz w takich rzeczach do rozsadku Podkomorzego przyidzie/ ma z obu stron po dziemiaci swiadkow przed prawem postawic na tym gruncie piennym/ y tego z nich naydzie Podkomorzy bliższego ku dowodu/ a to z tych przyczyn/ iako wyższy w drugim artykule tego rozdzialu jest pomieniono/ tey przypuscimsey ku dowodu/ y onych swiadkow od niey postanowionych wysluchawsey/ przysięga mu z trzema swiadkami/ ktorych strona przeciwna z tych dziemiaci obierze/ stawac ma. ^{Roz. 9.} ^{Art. 2.} A gdyby tym obyczaiem przysięga samoczwart czyni/ tedy ten grunt o ktory spor bedi/ odzierzec ma. ² **I** A gdzieby v prawa to pokazalo sie/ izby kto odiawsey abo odeymuiac/ komu grunt/ abo wchody pożytki iakie/ to to do prawa byl pozwany/ y na on grunt v sadu zadnego prawa iako listownego/ tak ani znakov slużnych y iawnych granicznych nie pokazal/ y swiadkow/ ku dowodu wedlug tego Statutu ni iednego nie stawil/ tylko tak golymi slowy ten grunt swoil. A stronaby powodowa/ iako prawo listowne/ abo znaki slużne y iawne graniczne pokazala/ takze swiadkli wedlug tey nauki Statutowey stawili/ tedy takowa strona za pokazaniem prawa listownego/ abo znakov slużnych/ y trom przysięgi/ iedno za swiadectwem ³ **D**ziemiaci swiadkow/ przy gruncie zostawiona ma byc. **I** Lecz iesliby

tá strona odporna ktora świadkow nie ma/ brala sie sama do przysięgi / á żalobliwa strona dopuścić iey tego niechciała/ ále sama za przysięge brala. Tedy iuż żalobnik także tylko sam ieden bez świadkow może y bliższy będzie przysiąc. A toż sie ma rozumieć y o powodowej żalobliwej stronie / gdy by tego o grunt pozwawşy / á za soba świadectwa ná piśmie także znać kow rgranicznych áni świadkow nie miała / tedy pozwany przy dzierzeniu swym bliższy będzie sam ieden przysiądz.

^b O domodach nágranicznych czytay Konstytucya 1588. fol. tit.

Gránice używaniem den ma wygraniczać kto znałi lepsi y wymody używania pokaze/ Konst: 1576. fol: 312. tit: O czynieniu

A R T Y K V L XIII.

O takim, ktoby bez przyczyn słusznych prawnych ná roku za pozwy Podkomorzego nie stał.

R. 9. 4. 5.

Re. d: 4.

art: 42

Eż wstawniemy/ Jesliby ktora strona tak odporna pozwana iako y żalobna/ ná roku za pozwy a Podkomorzego przypadłym / bez przyczyn słusznych prawnych wyżej w tymże Rozdziale wyobrażonych nie stała. Tedy ^b Podkomorzy stronie drugiej ktora roku pilnować będzie / te rzecz / o co prawo między nimi prawo idzie y co ná pozwie opisano / iuż bez przysięgi żadney / iedno iako ten kto roku pilnuie / według opisania w pozwie świadkami swymi gránice ábo miedze za wieś dzie/ skazać / y ná wieczność przysądzić ma. ^c Jednakże o zabiegaiac chytróści ludzkiej / to wárniemy/ Iż gdzieby tá strona przeciwko ktorey takowe záocne skazanie wynidzie / mienila sobie w tym przewodzie prawa trzywde/ za utworzeniem przez strone iey roku nie prawdziwego. Tedy w takiej rzeczy wolno będzie iey o zły przewód prawa przed tenże sad Podkomorski przeciwna stronie swa pozwać / okolo czego oni máia być / sadzeni przykładem artykułu tego / ktory jest postanowion o zły przewód prawa / w Rozdziale czwartym.

^a Podkomorzy przez list swoy obwieścizy ma strone pozwać przed wżad swoy ná miejsce grante/ rok záwiesy náznaczyć. Zyg: w Piotr: 1523. H. P. 229.

^b A jesliby pozwany ná roku nie stał / tedy Podkomorzy powinien gránice czynić / á przy ostatnim kopcu powod przysiądz ma z świadki / ktore gránice poprzysiężone ná wielki trwać máia. Zyg: w Piotr: 1523. H. P. 231.

^c Gdyby też pozwany przysiągl iż o pozwu nie wiedział / przez swe nieśtanie ná roku záwiesy / nie nie traci. Zyg: w Piotr: H. P. 462. ^d Mój iednak pozwany prawdziwą niemocą ten rok odłożyć. Zyg: w Piotr: 1523. H. P. 231.

O zły przewód prawa czytay Art: 41. Roz: 4.

A R T Y K V L XIV.

O świadkach, iacy máia być przypuszczeni do świadectwa.

Rozd: 4.

art: 76.

art: 78.

Eższe a też wstawnie / iż świadki o rzecz ziemna / y o domod dzierżenia / y o ziemie / tak też y o każda rzecz / ku świadectwu nie máia przypuszczeni być Żydowie / iedno ludzie wiary Chrześciańskiej w helakiego stanu / y ci ktorzy Przywileiem Nászym ku świadectwu przypuszczeni / tylko by byli ludzie do

- 2 **D**zie dobrzy/ cnotliwi/ Bogoboyni/ y inſzy w czym nie podeyżrzáni/ tedy tácy ku ſwiádecztwu máia być przypuſzczeni. ¶ A Tátárowie/ gódieby ſie im tráſiło o grunt miedzy ſoba y ludźmi Chrzeſćiańſkimi práwo wieſć / á ſkazali im dowod ábo odwod/ tedy oni według przywileiom ſwych y záko-
nu ſwego przysięge czynić máia. A w tákiey ſpráwie ich chocia y Tátárowie tylkoby ludzie dobrzy/ cnotliwi/ y wiáry godni ſwiádkámi być moga.

^a Swiádkámi w rzeczách Ziemſkich krewni być nie moga/ y ktorzy/ czytaw. *Conſtitucya* 1576. fol: 300. tit: O wwieſzczeniu.

Swiádecztwo/ Szláhcic pod ſumntieniem: A proſtego ſtáru głowiek pod przy-
ſiega máia dáwać. *Conſt:* 1588. fol: 463. tit: O meżoboycách.

ARTYKVL XV.

Ktoby komu ſwiádki gánił.

- 1 **K**iedyby ^a kto ſwowlonie y bez ſłuſney przyczyny ſtronie powo-
dowey ſwiádki gánił / á on ieſliby według práwá poſtáwił
dziewiáciu ſwiádkom / á tenby miedzy tymi dziewiácia ſwiád-
kom nie obrał trzech wiáry godnych á odſtáwiał ich / chcąc im tym *Rozd: 4.
ar. 78. y
79.*
práwá ſkonczenia przekázić / á ten iáko powodowa ſtroná drugiemu ſie
ſwiádki nie opátrzył / á miałby tym ná onym roku záwiſłym rzecz ſwa wpu-
ſćić. Tedy tákowy ktory nágáni ſwiádki / ma táńże zárazem przed Pod-
komorzym tego ſłuſnym dowodem ná piſmie dowodzić. A ieſliby ná nich
w czym im nágánił nie dowiodł y niepoſkazał / á Podkomorzy vznałby to że
2 im próżno gánił y odſtáwiał. ¶ Tedy tákowy odſtáwuiący tych ſwiád-
kom / káżdego z oſobná z gánionego ſwiádká według ſtánu powinien be-
dzie náwiazác według rodu ich / ſláhcicá iáko ſláhcicá / á chlopá iáko
chlopá / ták iáko by go ránił. A Podkomorzy ábo Commiſſarze ná wiaſte
te ſwiádkom tákim zárazem táńże máia ſkázác / á ſwiádkom tych ku ſwiá-
decztwu przypuſćić. A ieſliby ná ktorego ſwiádká ábo ná kilku ich / tego
w czym im przygani y rzecz ſáma dowiodł / tedy tá ſtroná czrie ſwiádki be-
da / ma ná mieyſce tego ábo tych zgánionych / inſzych ſwiádkom poſtáwić /
3 nie móżeli by tego dnia / tedy názáiutr / á nadálej trzeciego dnia. ¶ Jeſli
by ſie to tráſiło / żeby ſobie ſwiádkom z obu ſtron nágánili y ieden ná dru-
giego ſwiádkom tego przygánienia dowiodł / tedy ci ſwiádkowie zgánie-
ni ná obie ſtronie máia być odſtáwieni / á z nowu inſzych ſwiádkom / ludzi
wiáry godnych / nie podeyżrzáných z obu ſtron máia ſtáwić / y z tych ku
przysiedze obierác beda.

^a Swiádkom gdyby ſtroná ſtronie od Krzyżá odgroziła / ieſli wſytekich kto odgroził /
ma tráćić ſpráwe. *Conſt:* 1576. fol: 300. tit: O wwieſzczeniu.

ARTYKVL XVI.

O ziemię obrebną, y teſz zobopolne ziemie iáko máia
dowod czynić.

Eż a wstawuemy/ iesliby ktorey stronie o ziemie obrebną ograni-
czona powód z prawą był skazan / ten świadków swoich ma we-
dlug obyczajów prawą dziwić przed prawem postawić / y i-
ko ten pan albo ziemianin / pości z tymi świadkami swymi granice
zawiodszy przysięge samoczwart z trzema świadkami uczyni / potym ma
granicę wdziatana być. ¶ Wszakże iesliby prawo mieli o ziemie zobopolna /
a nie w iednym miejscu / ale po roznu / niwami albo obrebami leżaca / a by-
łaby ta ziemia ku iednemu dworu albo imieniu ślacheckiemu / bądź prawem
przyrodzonym / albo iakim nabytym przysługaiaca. Tedy ciż iedni świado-
kowie mogą o każdą niwę / sianożec / albo obrab świadczyć / a obwiód-
wszy wszystkie takie rozne pienne ziemie / potym sam ten pan / ktory do dowodu
przypuszczon będzie / z trzema świadkami iednym razem na wszystkie te zie-
mie przysięge uczynić ma. A Podkomorzy ma im rote przysięgi dostate-
cznie na wszystkie te ziemie iednym razem miánowicie ich spisawszy skazać
im wydać.

^a Jesliby sie przydało / że ten ktory sie o granice prawuje / za granice pokazał kopce
albo znaki znaczne w polach albo leśach / tedy Podkomorzy tego ktory lepsze y znacz-
niejszy znaki albo kopce wkaze / do dowodu ma przypuścić / a gdzieby oboi strona
znałkow znacznych nie miała / tedy powodowa strona ku dowodowi z swymi świado-
kami ma być przypuszczona. Jąg: w Krak. 1423. H. P. 227.

Granice według uznania starych ludzi mają być oznaczane. Zyg: w Piotr. 1519. H.P. 75.

A R T Y K V L XVII.

Ktoby miał wieść prawo z Woiewodą, Stárością y dzierżawcą
o ziemie swą, a tenby miał imienie w tymże powiecie
gdzie jest vrzędnikiem.

I Im też obyczajem / Jesliby ktory vrzędnik Nász miał imienie swe
własne / w tym powiecie z Stárością albo dzierżawcy swey / z ktorym
ślachcicem o ziemie swą kope wieść chciał / tedy ma sprawować sie iako
wyższej opisano o grunt ziemny / ma postawić dziewięć świadków ślachte
y inſzych ludzi dobrych / wiary godnych / a nie poddanych tego vrzedu przy-
sadu swego / ale inſzych stronnych / y tak też Podkomorzy ma patrzyć listów /
granic / znałków / y czyie listy będą albo granice lepsze / ta strona ma być przypu-
szczona ku dowodu. Wszakże iesliby Stárość / dzierżawcą nie miał bli-
żymi granicznikami tey ziemie pienney ludzi inſzych obcych / nad ludzic Stá-
rością swego / tedy iuż przy inſzych obcych ludziach y takimi poddanyimi
Nászymi dowodzić będzie mógł.

Rozd: 9.
a.2. y 1.2.

A R T Y K V L XVIII.

Ktoby komu granice albo miedze zepsował.

Kedyby Szlachcic Szlachcicowi granice zepsował / albo ogniem
wypalił / albo wyrabiał gwałtownie / albo iakokolwiek inaczey
zepsował / albo a kopce rostopał / albo miedze zepsował / albo by
kto

kto przywłaszczył sobie więcej gruntu / a granice y znaki nowe po cud-
 zey ziemi gwałtownie a bezprawnie poczynił / a byłoby to na niego prą-
 wem przewiedziono. Tedy takowy ma zapłacić obrażonemu dwanaście
 rubli groszy / a Podkomorzemu kopie groszy / a za każdy kopiec skążony trzy
 kopie groszy. A iesliby słachćcie słachćciowi miedze przeorał / tedy za prze-
 oranie miedze trzy rubli groszy / a Podkomorzemu pułkopy groszy / a grani-
 ce abo miedze przezeń skążona / ma zaśie przed Podkomorzym naprawić
 2 postarému. ¶ A iesliby prostego stanu człowiek słachćciowi granice po-
 rabiał / wypalił / abo miedze przeorał / y znacznie zepsował. Tedy taki po-
 winien będzie temu słachćciowi winy trzy ruble groszy zapłacić / a granice
 y miedze po pierwszemu naprawić. A gdzieby człowiek prostego stanu /
 drugiemu też prostego stanu człowiekowi miedze przeorał y skąził / tedy za
 skążenie tey miedze będzie powinien zapłacić rubl groszy / a miedze napra-
 wic. Bo iesliby sie komu krzywda w granicy abo miedzy widziała. Tedy
 o to maia sie prawem spierać / a nie gwałtem. Wszakże swa stara granice
 abo ściągane zarosła / gdzieby potrzebą wkążowała ponowić y poprawić / to
 będzie wolno uczynić każdemu na swym własnym gruncie / y po starych
 3 znakiach y granicach. Wszakże od Podkomorzego komornika wziąć by /
 y strone przez woznego obwieścić woy z kim granice te ma. ¶ A iesliby
 strona nie wyiachała abo nie wysłała / to przed sie przed Komornikiem
 wolno ponowić / iednakże starych znakov nie psuwać. A komornik będąc
 przy takiej sprawie / ma to do ksiąg Podkomorzego zeznać / y znaki pono-
 wione w pisać.

a Jesliby kto kopce abo takie inne znaki wześcił abo wszystkie rozkopał / od każdego
 kopca ma stronie płacić po trzy grzywny / a przecie ten skodnik powinien będzie Pod-
 komorzego swym kosztem na granice wywieść pod wino 14. grzyw. stronie y druga
 Urzędowi. Zyg. w Piotr. 1523. H. P. 232. Także gdy kto nieurzędownie kopce
 sypie po grz. trzy płacić ma. Zyg. tenże tamże.

Miedzy dobrami Krolewskimi a Słacheckimi ktoby granice wyspiane popsuwał /
 abo rospal / Słachćcie sto grzywien / toties quories citabitur, a plebeius pięćdziesiąt
 grzyw. ma być karany. Constit. 1578. fol. 350. tit. O granice rozspiane.

ARTYKUŁ XIX.

Olas zobopolny y o przerobki.

1 **S** Stawniemy / a Jesliby kto miał las zobopolny nie dzielony / a
 ktory uczestnik zachceli taki las na pasnia abo na sianożec przera-
 bić. Tedy temu wolno będzie taki las trzebić y przerabiać. Wszak
 że tak / żeby drugiego abo drugich uczestników swoich przerobkiem swym
 do ich gruntow nie zachodził / a ku temu więcej nie zaymował / iedno iako
 część na niego tego lasu przychodzić będzie / a drugim uczestnikom swym /
 żeby tak wiele tego lasu swego zostawował / iako im na część ich przycho-
 dzi / y także rowno dobrego gruntu iako y on zaymie. A iesliby kto wie-
 cey w swej części y lepszego gruntu przerobił a byłby o to do prawa po-
 zwan / tedy z rozsadku urzędowego powinien będzie to co więcej nad część
 swą zaiął / uczestnikom swym puścić na tymże miejscu / y tak dobrego go-

dnego/ y pożytecznego miejsca/ iakoby wbystkim uczestnikom rowno bylo.
 A przeciw drzewa porabianego wiecey nad iego cześć/ też drzewa uczestnikom gdzie na innym miejscu z swey własney cześci po rece im tak wiele y tak dobrego zawieść. A nie bedzieli po temu lasu mieć/ tedy pieniadzmi za dowodem zapłacić. Wszakże połowica ceny Statutowey/ niżej opisane.
 Roz. 6. ney. ¶ A gdyby ktory uczestnik potrzebował działu mieć w lesie albo puszczy
 art. 13. bcy spolney/ a inbyby uczestnicy niechcieli z nim dzielić/ tedy temu o ten rozdział wolno będzie uczestnikom swych do sadu Siemskiego na rok zawity pozwać/ a tam z prawa ma być im dział skazan na rowne cześci według prawa każdego z nich. A ten dział ma być czynion tym porządkiem/ iako w Rozdziale szóstym o Łoło rozdziału między bracia postanowiono.
 a Jesliby kto w cudzey Wsi/ albo dzierzawiel w jezierce/ w stawie/ w ciekaicy w odcie/ w sienie/ zbożu albo polach/ szkoda uczynił/ bedac przekonany szkoda opłacić ma/ a ci ktorzy spłaca albo szkodę trawie na sukni grabieni być mają. Kazim: Wielki 1547. H. P. 532. Wład: Łąg: w Krak: 1423. H. P. 534.

ARTYKUL XX.

O Rzekę, gdzie graniczy,

Roz. 1. art. 29. **E**z a Gdzieby Rzeką graniczyła imiona albo czyi grunt/ polá sia-
 nożeci/ lasy ku rzecie przyległe/ tedy każdy od brzegu swego ma iey do połowicy używać. Wszakże w ktorych miejscach tego Państwa Nászego/ y na takich spolnych rzekach z dawna do tych miast był iaki obyczaj zabijania iázow/ ząkotow/ albo siedz takowy y wprzód zachowan być ma. A gdzieby ktora rzeká graniczna na czyi brzeg piasék nieznanie sypiac przyczynę czynila/ ten przyczynę ma być tego Pana czyi brzeg iest. A iesliby rzeká gwałtem inedy posła/ tedy stárey iscie rzeki ma być przedsie granica/ a tego iscia rzeki bedzieli w niey iaki pożytek/ także każdy z brzegu swego po połowicy używać máia. A w tey rzeki granicznej ktora sie inedy obrociła/ obádwa brzegi tego być máia czyim gruntem poydzie. ¶ A iesliby kto rzekę przekopal vmyślnie ku szkodzie sąsiada swego/ a otoby go ku práwu pozwał/ y tegoby nań do wiodł według práwa/ tedy ma onemu práwo skázac/ aby zá sie rzekę po stáremu zachánował/ a zá to będzie powinien stornie żatobliwey gwałtu dwánaście rubli groszy zapłacić/ iakoby granice skázil/ y wbystkie szkody co w pożytek tey rzeki škodował/ z rozsádku odprawić.

a Gdzie rzeká iaka dobra Królá J. M. z Szlacheckimi graniczy/ ktorey rzeki brzegi z obudwu stron są przyległe/ ma być wolne używanie teyże Rzeki Poddanym wedle szerokości dobre przyległych. Zyg: w Krak: 1507. H. P. 544.

ARTYKUL XXI.

Kiedyby kto swym stawem inszy staw albo sianożec zátopił, albo groblą ku cudzemu brzegu przysypał.

Ez a vstawuiemy/ Kiedyby kto w swey dziedzinie wbystkie zupełna rzekę miał/ to iest/ obádwa brzegi iego były/ a na niey stawy y młyny postawił/ a sąsiedzkie wyższe młyny swym stawem zátoczą

zátopil/ tak iż by w inſzych wyżſzych młynách/ zá podnieſieniem wody w niſz/ Roz. 4.
art. 8.
 bym ſtáwie mliwo byc nie mogło/ álbo ieſliby ſiánoſzéci zátopil bez woley
 tego Pána czyie ſiánoſzéci ſa/ á onby zá to odmiány wziác niechciał. Kte-
 mu/ ieſliby teſz kto połowice rzeki/ to ieſt/ ieden brzeg máiac / á przyſypał
 grobla ku brzegowi cudzemu/ álbo co gruntu ſiánoſzéci cudzey woda záiał
 y zátopil/ álbo ſkódlíwie podmoczył/ tak iżby kto pożytku zwykłego ſlu-
 ſnego iáko przedtym miewał/ z tego gruntu ſwego mieć nie mógł / á toby
 uczynił ſwownolnie bez dozwolenia tego czyi drugi brzeg tey rzeki/ álbo czyi
 grunt zátopil/ ábo ſkódlíwie podmoczył. Tedy takowy wkrzywdzony ob-
 wiodſzy to y okazaſzy woźnemu y ſtronie/ ma tego ſaſiádá ſweg pierwey
 w tym liſtem vpominálnym przez woźneg nápomnieć áby wodę zniżył/ y
 grobla nowo przyſypána od cudzego brzegá odkopał. ¶ A ieſliby tego
 2 za vpomnieniem takim nie uczynił/ tedy wkrzywdzony o to do ſadu Ziem- Roz. 10.
art. 7.
 ſkiego ma pozwác á wrząd Ziemſki náoſadzenie y ſkończenie taká ſpráwe
 ná ſad Podkomorzego odeſtác ma. A przed Podkomorzym okazałi ſie
 to iáwnie z práwá/ że w ktorey z tych rzeczy krzywda ſie mu dzieie / tedy
 Podkomorzy ma na tey przeciwney ſtronie iemu dwánáſcie rubli groſzy
 gwałtu/ á ktemu ſkódy coby ich zá tym zánieſtáníem mliwá/ ábo w nieu-
 żywáníu gruntu ſwego zátopionego podiał / zá dowodem ſłuſnym ſtá-
 zác/ á takowego ſtáwu/ gódie kto obádwa brzegi ſwe máiac / wodę ku
 ſkódzie mliwá ſiſiedzkiego podwyżſzył/ ábo cudzego gruntu záiał ábo
 podmoczył/ wodę ſpuſtíc y zniżyć/ tak iáko by y mliwu wyżſzego ſtáwu nie
 nie ſkódziło/ y gruntow/ ſiánoſzéci cudzych nie zálewáło / y ſkódlíwie nie
 podmoczywáło. A te grobla ktoráby przyſypána bylá do cudzego brze-
 gu/ żeby roſkopáł/ wodę wypuſtíc / tak iáko by cudzego gruntu grobla nie
 3 dotykał ſie y woda go nie zálewáł. ¶ Wſáłże ktoby przez dawnoſć
 Ziemſką dzieſieć lat / o zátopieniu młyná ſwego/ przyſypáníu ku ſwemu
 brzegu groble w záłáníu gruntow milczał/ á práwem o to z przeciwná
 ſtrona nie poſtepowáł/ tedy iuſz takowy wiecznie milczec ma.

a Rzeki Niewiázy port w Rieydánách grobla nie ma byc hamowany. Conſt: 1581.
 fol: 381. tit: Niewiáza.

Ná Rzekách Níemnie/ Bielú/ Ruſnie/ Muſy/ Níemanku/ Groble Jázy y inne
 impedimenta nauigationis ſa znieſione/ Con: 1607. f. 861. tit: O támach.

W Koronie ná rzekách portowych wſytkie Sloſzy/ Támy/ Groble/ Mliny/ y inſze
 impedimenta nauigationis ſa znieſione/ Con: 1633. f. 55. tit: Rzeki.

ARTYKVL XXII.

Kto ná czyiey ziemi poſieie zboſe, iáko ma zá powiá-
 dáć woźnym áby nie zwoził do práwá.

Stáwuíemy / ktoby ná czyiey ziemi zboſe iákiekółwiek bez wiádo-
 moſci onego czyi grunt poſiał: tedy ten kto ſwa ziemi byc mieni /
 ma wziác liſt zápowiedny od wrzedu ziemſkiego ábo Grodzkiego
 tego powiátu w którym ten grunt leży / y tym liſtem wrzedowym
 przez woźneg y dwuch ſtron iákiegokółwiek ſtanu ma zápowiádać zboſe
 to ſámemu Pánu ábo ieg wrzednikowi/ kto będzie ſam ábo iego poddány
 poſiał.

siał. A iesliby samego Pana albo przednika wożny w domu nie zastał/ albo
 sie pokazać niechtiał/ tedy pokładając kopia z tego listu zapowiednego na
 imieniu tym obyczajem iako o pokładaniu listow vpominalnych iest opisano.
 A w tym liście zapowiednym wypisawszy te ziemie gdzie zboże zasiano/
 mianowicie y dostatecznie iako gdzie leży/ ma być dolożono/ pod zaślade-
 dem na wjazd y strone dwunasta rubli groszy/ aby ten kto żał to zboże/ z tego
 gruntu nie zwoził/ ale pożarłby ie przed wożnym y ludźmi stronnymi na
 to od strony żalobney posłanymi/ za wiadomością a policzeniem tego wo-
 żnego y strony żalobney na tej ziemi do prawdy/ y opatrzył to dobrym zio-
 żeniem y ogrodzeniem/ iakoby w nim do rozprawy błoda nie stała się/ y po
 tej zapowiedzi stroną żalobną ma strone swoja przeciwona nadaley za pięć
 niedziel pozwy Podkomorzego tu rozprawy o tej ziemi pozwać. A gdzie-
 by z takich przypadłych służnych prawnych przyczyn w sześciu niedzielach
 po zapowiedzi pozwać nie mógł/ tedy ieszcze temu czas pozwywania zostá-
 rać ma y przez drugą pięć niedziel. A iesliby ten kto zapowiedział/ przed
 Podkomorzym albo komornikiem dowiódł tego prawem/ iż przeciwonik ie-
 go to zboże posiał na iego własney ziemi/ tedy ma temu być iako ta ziemia
 tał y to zboże/ y temu gwałtu dwunastcie rubli groszy skazano. A gdzie-
 by to zboże zapowiedne pogniło albo potrawiono/ tedy to temu przeciwona
 stroną według Statutu zapłacić powinna będzie. ¶ Iesliby kto przez 2
 zapowiedź prawa nie dochęłaby ono zboże pożarłby z tej ziemi przez
 zwiosł/ tedy ma tego zaślada połowice stronie przeciwney pięć rubli gros-
 zy/ a drugiey połowice trzy rubli groszy Podkomorzemu/ a drugie trzy rub-
 le groszy przedom i temu od którego list zapowiedny wyjdzie zapłacić/ ktora
 zarsze za odesłaniem Podkomorzeż wjazd stronie Podkomorzemu/ y sobie
 sprawić na imieniu tego winnego ma/ a zboże stronie z nawiasła oddać/ albo
 według Statutu zapłacić powinien będzie. A badzieli kto na swej włas-
 nej ziemi siał/ a drugiemu to zapowiedziałaby/ a tego prawem nie dowiódł/
 żeby iego ziemia była/ takowy sam ma zaślada wjazdowi y stronie placić/ a
 grunt y zboże przy tym kto siał ma zostáć/ a chociażby zboże pogniło albo
 strawiono było/ tego iuż na przeciwney stronie on pozyskować nie ma/
 gdyż iako wyżej dolożono/ on to miał opatrzyć/ iakoby z tej miary błoda
 zwożu nie była. ¶ Iesliby sie też to trafiło/ żeby takowe zboże pienne na 3
 polu złożone do rozprawy sadowey z polá pokładziono/ wiec zostánieli
 przy gruncie ten kto siał/ tedy temu to żrto ten który próżnie zapowiedział/
 powinien zapłacić/ a sobie w tej błodzie winnego szukać. Zostánieli le-
 piał z prawdy przy gruncie tego kto zapowiedział/ tedy on kto siał ma mu to
 zboże zapłacić/ a sobie winnego w tym szukać. Takaz sie zapowiedz y roz-
 prawa ma toczyć o sianożęciach piennych. ¶ Iesliby kto po zapowie-
 dzi przez dwunastcie niedziel strony swej przeciwney w takiej rzeczy przed 4
 Podkomorzego nie pozwał/ tedy temu kto siał wolno będzie zboże albo
 siano swe pobrać. A będzie w tym czasie pokładziono/ tedy te błody na
 stronie przeciwney szukać. A temu kto zapowiadał/ iuż tylko o grunt wol-
 no będzie y po onych dwunastu niedzielach prawem czynić przed sadem na-
 leżnym według porządku w artykułach ubszych tegoż Rozdziału wyżej opi-
 sanych

sących/ a na pienney ziemi niēt gwałtownie nie ma zboża deptać y psować /
ale sie w tym prawnie obchodzić maia/ iako wyżej opisano / pod zaręka v
rzędowi y stronie wyżej w tym Artykule pomeniona.

A R T Y K V L XXIII.

Ktoby ziemię w dzierżaniu miał, a drugim prawem nieprze-
konawszy żyto pożął, abo żęte pobrał, abo bicie vczy-
nił, abo sochę porąbał.

- 1 **N**ę wstawuemy / Jż kiedyby kto która ziemię dzierżał w spokoju, Roz. 11.
nym dzierżaniu/ y spokojnie siał abo orał/ a drugi przyśedłby na Art. 20.
to pole żyto a pożął/ abo żęte pobrał/ abo pobił/ podeptał/ a vde-
rzył sāmego abo człowiekā iego/ abo ktorego wiek stanu/ abo so-
che/ kolasę/ brone zrabal/ y sośni ki wziął/ takowy ma płacić gwałt dwā-
naście rubli groszy. A iesliby wziął bez boiu/ ten ma škodę płacić z nāwia-
skā/ koniā koniem/ a wolā wolēm nāwiązāć/ a zā soche dziesięć groszy/ a zā
narogi dwānaście groszy/ zā kolasę dwānaście groszy/ zā brone šestć gro-
szy zāplācić. A potym kiedy zāchce dzierżacego o te ziemię/ ma prawem
2 według prawā popierāć. ¶ A iesliby kto v kogo grunt odeymował/ a
drugi tego bronil/ y w dzierżenie nie dał/ temu ma być prawo v sadu nale-
żnego/ y kto w ziemi będzie winien/ ten ma škody y gwałt oprawić/ iako
tolo tego wyżej opisano.

a Ktoby komu bez woley zboże pobrał/ zā każda kope winy sadowi groszy 6. a stronie
trzy grzywny płacić ma. Kāz. Wielki 1547. H. P. 532. A iesliby to w nocy bylo/
zā zlodziejā ma być rozumiany. Kāz. tenże tamże.

Ktoby Szlachcica przy robotnikach stojącego abo robiącego ubił/ rānił; rāny/
ochromienie członkow/ y głowczyżne sowiło płacić ma/ forum v Ziemstwą. Const.
1576. fol. 308 rir: O vbleciu.

Tōż sie o chlopku przy robotcie ubitym rozumieć ma. Roz. 11. art. 27.

A R T Y K V L XXIV.

O w wiązanie w imienie zā dług abo zā infzā przyczynę,
iako się maia sprawować.

- 1 **S**tawuemy/ a Jesliby od Nas Gospodārā był posłan dworzā, Roz. 42.
nin Nās w wiazowāć sie w czyie imienie zā sume pieniedzy / która Art. 94.
by przysługāła do skārbu Nāsęgo/ tedy ten posłaniec ma przyi- y 98.
chāć do tego imienia/ a wziawszy z rzędu Ziemskiego abo Zamko-
wego woznego/ y ludzi dobrych ślāchte/ onego imienia ludzie/ y w wszystkie
ich māietności spisāć/ ieden rejestr dāć do skārbu Nāsęgo/ a drugi do Zam-
ku abo do sadu Ziemskiego/ a trzeci ma v siebie zostawić/ dla tego/ aby cās-
su pomowki miał sie czym wyprawić/ tākże y dla tego/ żeby potym z tymże
to imienie/ z czym wzięto/ po zaplācie pieniedzy/ temu czyie będzie przywro-
cono bylo. b Wbātże/ gdziebysmy My Gospodār cāsū rozprawy przed
Nāmi stron w iakiey sprawie sadu Nāsęgo/ według tego Statutu należą-
cey co na tym skāzali. Tedy w takiey rzeczy mamy odsylāć przez listy Nāsę-
ne od

na odprawę do przodu ziemskiego albo Grodzkiego/ w tym polecenie gdzie winnego osiadłość leży/ y ktoremu sadu ta odprawa należec będzie. A przed do ktorego odesłemy/ powinien będzie odprawa czynić według tego/ iako o odprawach rzeczy sadzonych w rozdziale czwartym iest dolożono/ przez żadney zwłoki/ ale od przyniesienia do przodu listu Nászego odesłanego za cztery niedziele. A zwłaczęz gdzieby roki zapłacić pieniadzy według tego Statutu złożone nie zaśły. A będąci roki położone/ tedy po wyjsciu rokom temu desyc uczynić/ też nadaley do czterech niedziel.

a Odbieranie Starostw/ dzierżaw wsielskich po zmarley rece albo z iakley infu mianem do kasanku Króla J. M. przypade. Oddawanie nowym Dignitariuszom/ spłocowanie/ Inwentowanie/ Lustrowanie prowentow/ Arrendy Contraktow/ y infu Karby Królowi należące/ w Koronie przez Podskarbiego Koronnego/ a w W. X. L. przez Lit. odprawowane być mają. 1607. O urządzie Podskarbtow/ § 39.

b Przywilegi ktore sązują w sadu Nászego tak na Seymie iako y ziom Seymu mają być odsyłane do Powiatow. Conf: 1552. fol: 10. § Przywilegi.

ARTYKUŁ XXV.

O imieniu, ktore zezwoliwszy się dádzą do rąk Nászych
Hospodarskich.

Staćniemy też: Jz gdzieby się obiedwie stronie zezwoliwszy/ y dádli imienie w rece naše Gospodarskie do rozprawy / a Mybyśmy ktoremu przedsudkowi Nászemu/ albo przez listy Násze albo przez wiczeżego to imienie do woley y nauki Nászey w dzierżenie dali. Tedy przedsudk Nász wolen będzie w tym imieniu służna żywność sobie mieć / a z dworá nie nie ma wozic/ ale będzie powinien ono imienie ze w byskimi rzeczami ruchomymi/ tak też y z dochodami czasu dzierżenia swego zebránemi oney stronie/ ktorey przysłuża wiernie y zupełnie za listem Nászym Gospodarskim oddać/ y doyrzec tego żeby w onym imieniu za dzierżenia iego żadna škoda y spuełkożenie nie stało się. A iesliby ten przedsudk inaczey uczynił/ powinien będzie oney stronie škoda w byskim y zguba płacić. A My y Potomci Násze powinni będziemy z nim tey stronie spráwiedliwosc za pozwy uczynić na pierwszym roku iako na zawnitym.

a Wolno Królowi J. M. dobra wolne zapisane albo darowane/ o ktore prawa nie ma/ przyznawać/ 1565. Rzeczy zapisane albo darowane/ f. 90.

ARTYKUŁ XXVI.

O imieniu nierozdzielne miedzy bráćia albo bliskimi.

Staćniemy też/ Jz kiedyby ktora bráćia rodzona/ albo y dalszy w rodzie niżli bráćia rodzona/ zupełnie lata mając/ mieli ktore imienie spolne nierozdzielone/ a potymby dobrowolnie zezwoliwszy się to imienie sobie na części zrownáli/ y rozpisawszy miedzy siebie podáli na to listy y rejestrá dziełce pod pieczęciami swymi / a kto umie pisac y z podpisem tak / y też pod pieczęciami ludzi dobrych podawali/ y ten dział na przedzie zeznali/ iako wydział wiecznie trwac ma. Takze y ten dział wiecznie przy mocy zostawion być ma ktory miedzy niezgodnymi z prawá stał

- zany y przedownie postawion będzie. A iesliby tylko listy / reiestra dzielce między soba dali / a na przedzie nie zeznali / a dawność ziemstwa przez dziesięć lat potym dziale dzierżeli / takowy dział przed sie wiecznie dzierżan będzie. Jedno gdzieby kto taki na przedzie nie zeznany dział dawności tej nie przemilczawszy / chciał znowu ruszyć / y o to bracia swa albo bliskich do prawą pozwał. Tedy takiemu przed sie dział znowu ma być skazan. Wszakże bedali na liściach dzielcych pomienione iakie obowiaści / zareki / o nie wzruszaniu tego działu / tedy takowe zareki każdy według swej obowiaści z rozsądku prawnego zapłacić powinien będzie / toż ku działu przystąpić. A przy każdym rozdziale wieczystym / listy / przywileja zostawiać maia przy tym / przy kim to imienie zostanie / y na ktore przywileja służy. ¶ A iesliby by było jedno imienie na rowne części podzielone / aboby jeden przywilej na kilka imion rozno podzielonych służył. Tedy takie listy / przywileja / dla wiadomości spisawszy na reiestra / te reiestra między soba pod pieczęciami swymi y pod pieczęciami ludzi dobrych podawać / a same listy do jednego brata do ktorego sie spolnie zgodza / ku zachowaniu dać maia. A ten czasu potrzeby ku prawu braciey swej takich listow / używać ma / ale ieden sam bez drugiey braciey takich listow ruszać nie ma. A bedali chcieli takie listy spolnie należące do ksiąg przedowych ziemskich wnieść / y z ksiąg wid musy sobie brać / to im wolno będzie. A iesliby bracia bliscy podzielawszy sie listy / reiestra dzielce podawawszy / a ieden ktory / albo kilka ich niechcieli tego działu na przedzie zeznać. Tedy inszym o to zeznanie wolno będzie do w rzedu na rok zawity pozwać. ¶ A gdzieby bracia albo bliscy / ani listow dzielcych między sie nie dawasy / ani na przedzie działu nie zeznawasy / tylko między soba ktore imienie / ludzie albo ziemie ku używaniu do czasu rozebra li / takowy dział za wieczny dzierżan być nie ma / y niaka dawność temu płodzić / może. A to dla tego / żeby ieden nad drugiego wiecej części sobie nie przywlaszczał.

ARTYKUL XXVII

V cudzego człowieka nie ma nikt ziemie zakupować bez woley Pána iego.

- 1 ¶ Stawniemy / Jz v Boiar / ludzi prostych / Książskich / Pániskich / Ziemskich / miastkich / nikt ziemie zakupować / ani na lato ku pachaniu najmować nie ma bez woley Pána iego. A iesliby kto v cudzego człowieka ziemie bez woley Pána iego zakupił albo náiał / y co na niej posiał / tedy to posianie y pieniądze traci / a ten człowiek czyia ziemią / ma bez odkładania pieniędzy swa ziemie do rok swoich wziąć / a on na tym człowieku iego / ktorego był ziemie zakupił albo náiał / y na poręczniku przez czyie rece pieniądze dawał / pozyskować nie ma / dla tego iż to on uczynił nad te wstawę Násze. 2 ¶ Także y samego cudzego człowieka / żony / y dzieci iego nie ma nikt zakupować y najmować bez woley Pána iego albo przednika pod utraceniem nymu.

a Káduki we wsiach y miasteczkach Szlacheckich na Pány spadają, Conf: 1588. fol. 458. tit. O Kádukach.

ARTYKVL XXVIII.

Oporekách ludzi prostych.

Stawuemy/ ^a Jz boiárowie páncerni/ putni / y ludzie prostego stanu/ nie máia bez wiadomości y dozwoleńia listownego pánow swych nikomu po rzeczách wielkich reczyć. Jednak wolno mu będzie chocia bez wiadomości pánow swych reczyć w rzeczách ro-
wnych/ to jest/ nadáley do czterech łop grošy/ y choćaby ieden człowiek y po różnych ludziách reczyć chciał/ przedsię tak ma reczyć/ iáko by czterech łop grošy nie przewyżsało.

^a W Koronie/ Kędlemstwa poddanych Woiewodztwa Plockiego znieśtione przy-
kładem innych Woiewodztw Koronnych. Const. 1563. fol. 46. tit. Kędlemstwo.

ARTYKVL XXIX.

Ktorzy ludzie przychodza ná wola, á zaśiedziawszy wo-
lą, wćiekáią precz.

Roz. 7.
art. 22.

Roz. 12.
art. 14. y
art. 15.

Stawuemy/ Kiedyby człowiek wolny przyšedł za którego Ksia-
żecia ábo Pána/ y za Siemiániną/ y siádl ná woley. A wysiedziá-
wszy wola/ ábo nie wysiedziáwszy do końca/ chciał zaśie precz iść.
Tedy pierwey ma zaśłużyć temu Pánu swemu tyle ile ná woley sie-
dział/ toż iść precz. Alesliby niechciał zaśłużyć tak wiele/ tedy ma pienią-
dzmizapłacić za każda niedziele po šesćiu grošy. Alesliby on zaśiedzia-
wszy wola wćiekl za kogośkolwiek. Tedy ten za kogo wćiecze/ ma mu go
wydać niemniej iáko oyczycá. Alesliby iešsze takowy człowiek odchodzić
precz/ y škóde komu iáka uczynił/ tedy to ná nim za dowodem škázac ma.
Alesliby ná obesłanie tego człowieka wydać niechciał/ á ten człowiek potym
od niego wćiekl precz/ á toby ná niego/ pozwawšy o to do sadu należącego
ná rok záwiły právem przewidziano/ tedy sam za niego ma zapłacić za
każda niedziele/ wiele ná woley siedział/ á nie robił/ po šesćiu grošy/ takž
y škody przez onego człowieka uczynione/ za dowodem oprawić.

ARTYKVL XXX

O náleżeniu skárbu zachowanego wźemi ábo w
iákim położeniu.

Rozd. 3.
art. 2.

Stawuemy/ Kiedyby sie komu tráfiło znaleść w ziemi iáki skarb/ pie-
niądze/ srebro/ złoto/ ábo co inšego/ iáko sie przytráfia naydować.
Tedy iesli ná swym gruncie naydzie/ ma temu skarb być czyi grunt/ á iesliby
ná czyiem inšym znalazł/ tedy połowice ma temu dać ná czyiey ziemi zna-
lazł/ á połowice sobie wziąć. Tak też y ná zastawney ziemi nápoly roz-
dzielić máia. Wšakže ktoby sie ku takiemu naydziению kładu znać niechciał/
á ten ktoby tego szukał/ brał sie do przysięgi/ tedy tá przeciwona strona/
ná kim pozyskuia/ bližša będzie od tego odprzysiędz sie/ że nie znalazł.

ARTY-

ARTYKUŁ XXXI.

O porciech wodnych y o towárzech zátonech ná wodzie.

S Dzieby ^a sie tráfilo wodna droga wioząc towáry iáké/ y inſze rze- Rozd. 1.
art. 29.
czy/ z przygody naczynie ſie rozbiło ábo zátoneło przy cymkolwiek
brzegu/ tedy on towar ſtoneły kupiec ábo y ktoſkolwiek ma dobrowolnie z
wody wybráć y ná brzeg wynieſć. A vrzednicy Náſzy / Kſiażetá / Páno-
wie/ y ich vrzednicy/ Siemiánie y ludzic proſci/ ^b cymkolwiek brzeg ieſt / nie
máia od tego nie bráć. A ktoby chciál w tym onemu ſtonelemu trudnoſć
zádáwáć / tedy bedzie powinien wſyſtké ſkóde co bedzie ná tym ſkódo-
wáć/ ſowito opráwić.

^a Ná rzekách poſpolitych/ y ich rzeczyſkách wſgóre y ná dol przyjeżdżácyym prze-
jazd wolny być ma. Kaz: 1447. H. P. 542.

Ná Jáztech żadne clá/ mytá/ nie máia być wyciągáne. Jan Olbr: 1495. H. P. 543.
1565. O Jáztech/ f. 99

^b Ktoby ná Jáztech wrotá zle uczynił/ dla czego by ſie ſkóda kupcowi oſtálá / ro-
kiem záwitym pozwany nágródzić ſkódy powinien / appellácyey niedopuszczáć.
1567. Jázzy f. 132. Jázzy áby były znieſłone/ 1578. f. 335.

Jeſliby kto mytá/ clá nieſluſnie v kupcow wyciągał/ towáry gwałtem bral/ ma
być o to pozwany tám gdzie ſie wkrzywdomemu bedzie podobáło rokiem záwitym/
wine o nieſluſne branie mytá powinien odlożyć / clo rzekáte wrocic / á rzeczy gwał-
tem pobrane z wina 300 grz: oddáć. 1580. Beſpečenſt: drog kupieckich/ f. 521.

ARTYKUŁ XXXII.

O drogách ſtárowiecznych

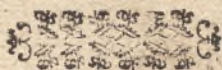
S Stáwuiemy/ Iż drogi wielkie / goſćince / máia być według ſtá-
rodáwnego obyczáiu ták ſerokie/ áby ná pultorá pretá być mogły/
á moz prożny ma wſtepować wozowi náłożonemu / pieſzy iezdne Rozd. 1.
art. 9.
mu/ iezdny wozowi / á to ieſliby ciáſna drogá byla / iákó ná mo-
2 ſtách / y w inſzych zlych ráziech. I A czáſu zimnego / gdy ſnieg bywa
wielki / máia potkawszy ſie droge popołowicy dzielić / á ieden drugiego
zpycháć nie máia.

^a Ná ſuermány drogi Luſtratorowie w Koronie ná lokci 10. wymierzýwáia.
Conſt: 1569. fol: 189. § Ciz Luſtratorowie.

Jeſliby kto droge ſtára zátacił / ták dobra ma wkázáć. Conſt: 1575. fol: 304.
tit: O wydaniu.

Drogi do Koſciólá/ młyná/ y przewożu nie máia być broniene/ Conſt: ibid.

Dziesiaty.

OPuszczą, o łowy, o drzewo bartne, o ieżio-
rą, y siąnożęci.

A R T Y K U Ł I.

O Łowy.

Stawuemy/ Ktoby czyje łowy gwał-
tem polował/ tedy to coby w czyjej puszczy polował/
ma gwałtu zapłacić dwanaście rubli groszy/ a zwie-
rzu wieleby wbił/ cena iako niżej opisano ma plă-
cić. ¶ A iesliby kto strzelcom posłał w cudzą pu-
szczę/ albo tądzie nie sam zwierze pobił/ tedy iesli to be-
dzie na niego słusnym dowodem przewiedżiono/
wiele zwierza wbito/ takowy ma za każde zwierze plăć po temu iako niżej
opisano. ¶ A iesliby strzelcá poimano nád zwierzem wbitym w puszczy:
Takowy wiedzion być ma do vrzedu Nászego do Zamku albo do dworu
sadowego/ tego powiatu w którym sie to sstanie/ y przez list vrzedowy Pá-
ná tego strzelcá/ albo iego vrzedniká obestác/ kładac z tego listu przez wo-
źnego kópia na imieniu tym Páná onego/ z którego ten strzelec w puszcza
cudzą chodził/ a roś práwu sskładaiac według dalekości drogi/ nadáley do
dwóch niedziel/ aby ku przysłuchaniu sie tego práwá/ do vrzedu Nászego
przybył. A gdy z práwá za dowodem słusnym ten strzelec w tym win-
nym náleżon będzie/ tedy za to zwierze sowitzo zapłacić powinien będzie/ a
za wine

Rozd. 4.
ar: 29.

za wine że w cudzą pušć szeląc chodził/ ma siedzieć w więzieniu w Zamku
 4 tu albo w dworze Naszym sześć niedziel / a nie ma być wypuſzczon z więzie-
 nia aż za zwierzę zapłaci czyni. A gdzieby Pan tego strzelca albo przednik
 na rok od przodu złożony nie przybył/ tedy inż przad sam ma tego strzelca /
 5 tak iako wyſſey opisaſano ſadzić. ¶ A ieſliby kto zaſtrzelil albo ranił zwier-
 rzę w ſwojej ziemi/ a ten zwierzę wſzedłoby w cudzą ziemię/ tedy chocia za rani-
 nym zwierzem przez granice w cudzą ziemię niſt chodzić nie ma / a ktoby za
 granice zaſzedłby zwierzę tego dobył/ tedy takoweyże winie iako wyſſey w
 tym artykule opisaſano/ podlega. ¶ Wſzakże za wilkiem y liſem ze psy/ y *Roz. 102*
 5 na cudzy grunt w polach y w zaroślach wolno iachać/ tylkoby ſkody iakiey *art. 18.*
 w podeptaniu zboża nie czynił.

a ¶ Ieſliby kto w polowaniu albo w łowach/ Jelenią/ wleprzą dzikiego konia/ loſia cu-
 dzego popędzonego albo poſmanego przede psy cudzemi gwałtem nſz al/ albo wlaſiſzy
 ſobie przywlaſzczył/ takowey za zwierzyne albo za psa trzy grzywny ſtronie / a drugie trzy
 grzywny Wzadowi zapłacić winien będzie *Wład: łag: 1423. H. F. 541.*

ARTYKUL II.

Cena Zwierzom dzikim.

1 ¶ Wſtawuemy/ Cena zwierzom dzikim/ Ktoreby przez kogo były ubite
 w cudzej puſczy. Za Kubra dwaſcie rubli groſy. Za Loſia ſześć
 rubli groſy. Za Jelenia albo Łania ſześć rubli groſy. Za Niedzwiedzia trzy
 ruble groſy. Za Konia albo za Koblę dziką trzy ruble groſy. Za Wieprza
 albo za Swinię rubl groſy. Za Sarnę łopę groſy. Za Kysia trzy ruble
 groſy. Za Sobolę dwa ruble groſy. Za Kunę pułkopę groſy.

*Lisiek młodych aby nie zbierano / a wſtego ſe nayda dziesięć grzywnen przepada, y li-
 ſki puścić ma. Const: 15, 7. fol: 11. § Lisiek młodych.*

ARTYKUL III.

Obárćie, o ieźiorá, y śiánożeci, kto ma w czyiey puſzczy.

1 ¶ Wſtawuemy/ Ktorzy mają bárć ſwe w puſczy Naszej Go-
 ſpodarſkiej / albo też Xiáſcey/ Pánſkiej y Diemianſkiej / Ktorem
 obyczáiem mają bárć ſwych wſywać / a to tym obyczáiem. Kto *Roz. d. 91*
 ma bárć ſwe/ albo ieźiorá/ albo śiánożeci / albo przysiąnożeciách *art. 18.*
 1 iáźnie w czyiey puſczy/ tedy tu ieźioru z niewodem iachać wolno/ a pſow
 mu nie bráć/ ani rohatyn/ ani żadney ſtrzelby czymby miał zwierzowi ſko-
 dsz czynić. A kto b ma śiánożeci w czyiey puſczy/ ten ma śiánożeci ſwych
 ſtarych wſywać/ a nowych nie ma przybáwiać/ a ieſliby ſtare śiánożeci za-
 roſły/ ten moze ich záſie ſobie roztrzebić. Kto też ma bárć w czyiey puſczy/
 bártnicy ktorzy mają chodzić tu ich bárćiom/ nie mają z ſoba pſow bráć ani
 rohatin/ ani żadney ſtrzelby czymby miał ſkody w zwierzu czynić/ ale bár-
 tniczy tylko mają mieć ſiekiera pieſnia czymby bárć robić. A tu śiánożeci
 tylko iść z ſiekierami czym zaroſle roztrzebić/ a z koſa czym ie koſić.
 2 ¶ Wſzakże tym ktorzy ieźiora mają w czyiey puſczy/ gdy przyiáda żimie ie-
 źior ſwych wlozczyć/ wolno im drzew w tey puſczy do łáźien ſwych wſiąć / y
 łoryć

Korytá ná ryby vďziálác. A tym ktorzy siánożeci máia/ wolno ná styrte
 ábo ná stog/ ábo odryne vczynić/ ábo ogrodzić. A bártnikom wolno ná
 leżimo tył ábo lubia ná łázbien/ y ná inſze potrzeby ich bártnickie przyſłuſa/
 tyle ile im potrzeba będzie wźiác/ co może ná ſobie zanieſć/ á nie wozem wy-
 wieſć. A gdy drzewo w ktorym bárt ich będzie obáli ſie z pſzcolámi/ á-
 bo y bez pſzcol/ wolno im vl z bártcia wypuſcić y wywieſć/ á wierzechonie
 y korzenie zoſtawić w puſczy/ temu Pánu czyiá puſcza będzie/ á drzewá ná
 budowanie y drew zá tymi ich wchody niſt z cudzey puſczy brać nie ma.
 ¶ Wſákże kto ma z dawná ieżiorá/ siánożeci/ y bártci w czyiey puſczy/ te-
 dy ieżiorá/ siánożeciámi á bártciámi cudzey puſczy wźiác nie może. A ten
 w czyiey puſczy ieżiorá/ siánożeci/ y bártcie beda/ tákże tych cudzych wcho-
 dow w ſwey puſczy odiać nie może. A gdy puſcza ſwa roztrzebować zá-
 chce/ nie ma bártciámi y drzewu bártne mu żadney ſłody czynić. ¶ A ieſli
 by kto niwe rozrabiáć/ czyie drzewo bártne ábo ná bárt vczynione/ kre-
 mine/ ábo z pſzcolámi/ ábo bez pſzcol oczer/ ábo požarem d opalił/ y ſłode
 iáka temu drzewu vczynił/ z czego by to drzewo miało ſchnąć. Ten temu
 czyiemu drzewu ſłode vczynił/ zá to powinien będzie pláćć według vſtá-
 wy náſzey niżej opiſaney. A gdy ná czyim polu cudze drzewo bártne be-
 dzie/ ten orzac to pole ſwe/ nie ma cudzego drzewá bártne go bliſko pod-
 rywáć/ táł iáko by od ſochy oſnem drzewá doſiegnąć nie mogli. ¶ A ieſli
 bliſko to drzewo podorze/ że to drzewo dla tego vſchnie/ tedy ten powinien
 będzie zá to drzewo pláćć według vſtáwy niżej opiſaney: A kto by táka
 puſcza rozrobił pezedſie dawnych wchodnikom od bártciey/ ieżior/ siáno-
 žeci odbijć nie ma/ á oni też chodząc do tych wchodow/ zbożu żadney ſłody
 czynić nie máia.

a Bártci w gájach ábo w borách innego Pána łmieć/ cudzy dſlerżawcy ábo dſledzić/ y
 práwem máiaczy powinni miobowym dan Pánu oneſ gatu dawáć. Wt. łag. 1423. H. P. 539.
 Bártci ná gruntách Szlábeckich od graniczonych poddani Krolewſcy czynić nie máia.
 Gonſt. 1550. fol. 7. § Aby też co raz.

b W ſienie kto by ſłode vczynił/ wſnien zá nie doſyć vczynić/ y Pánu zápláćć wine
 práwem przekonány. Káz. Wteli 1368. H. P. 532.

c Jeſli kto z pſzcolámi bártci podetnie/ vſezymdżonemu grzywnie á Wzedowi druga
 pláćć ma: á iáki by tyłko drzewo do pſzcol nágotowane/ pulgrzymy ſiedma/ á drugie
 Wzedowi. Káz. w Wteliy. 1368. H. P. 539.

d Gdyby cłowiek proſtego ſtánu do láſu przyſzedſy z przygody požarem láſ zápalil/ gár-
 dło dſiebiáćia grzywien opláćć ma. Wt. łag. 1423. H. P. 534.

A T R Y K V L IV.

Ktoby cudze ieżiorá w ſwey puſczy powłoczył.

Stáwuiemy/ a ktoby cudze ieżiorá w ſwey puſczy powłoczył/
 tedy ma temu czyie ieżioro będzie/ gwałt pláćć/ y zá rybe/ ná czyim
 ten pan ſmieć będzie przyſiege vczynić co mu w rybie ſłody ſtá-
 nie/ doſyć vďziálác. ¶ Táłże ieſli kto cudze siánożeci w ſwey
 puſczy gwałtem połóſi/ y wyciſkáć tego od iego siánożeci/ boy vczyni.
 Tedy będzie powinien gwałtu pláćć/ dwánaſcie rubli groſzy/ y bitych ná-
 wiazáć. A ieſli nie będzie boiu/ á chocia siánożeci cudze połóſi/ ábo kto
 ſone

końce pobierze / tedy powinien będzie siano z nawałsta płacić / według
wstawy w tym Statucie niżej opisanej.

- a Jesliby kto w cudzey dzierzawie / w Jezierze / w stawie / w ciełacey wodzie / w sie-
nie / w zbożu / albo na polach zlodzieystwa uczynił / prawem przekonany temu komu
szkoda udziału dosyć czynić ma / a Panu Woi w której takowe zlodzieystwo się stało
będzie powinien zapłacić winę. *Kaz. Wielki 1368. H. P. 532.*

ARTYKUŁ V.

Ktoby zastał człowieka czyiego w swoicy puszczy
y pograbił.

- 1 **K** Jesliby kto w swej puszczy / w jakimkolwiek lesie / w boru / gę- *Rozd. 4.*
stym / w dąbrowach / y innych zarostach / zastał czyiego człowieka ra- *Art. 29.*
biając albo wioząc drzewo / albo śladem za nim idąc na drodze
pogonił / y pograbił. b Tedy z tym grabieżem / ten kto pograbił /
wolno będzie takowego człowieka / albo tych ludzi / ile ich z takim drzewem
poima / wieść do swego domu / a temu Panu / ziemianinowi / czyi ludzie be-
da / albo iego urzędnikowi / ma z iednym człowiekiem postronnym to oznay-
mić nádaley trzeciego dnia / aby na rekoienstwo grabież y te ludzie wziął /
y na pień wyiachał. A ten pan albo urzędnik / ma z tym co grabił / na reko-
ienstwo ten grabież y ludzi wziawszy / w takim obowiaztu / iż co na piu
osadzono będzie / to stronie przywzdzoney zapłacono być ma / y na pień po-
poroce náziąntz wyiachać / y zarazem sprawiedliwość o te szkody wporaba-
niu drzewa uczynić / y ten kto pograbił / ma szkody swej według prawa do-
wodzić sam / zwlaścżá w rzeczy wielkiej / a w mniejszej rzeczy / do dziesięciu
kop groszy / przez stróżów swych leśnych / a iesli tey szkody swej dowiedzie /
2 tedy to temu płacono być ma ścunkiem w tym Statucie opisanym. c A *Roz. 9.*
gdzieby kto wziawszy grabież na porok / na pień nie wyiachał / albo y wyia- *Art. 15.*
chawszy / a sprawiedliwości nie uczynił według prawa. Tedy możny z
dwiećmi ślachćicami máia te szkody osądować / a przywzdzony też na po-
3 reczniku / a porocznik na tym po kim rzeczy / prawnie dochodzić ma. d A ie- *Roz. 13.*
sliby się komu w puszczy albo w lesie szkoda nie stała / a on bezwinnie pograbił / *Art. 2.*
ten ma człowieka pograbionego y grabież náwiązać / y sam ten grabież *Roz. 10.*
wrocic. A ktoby za obeślaniem grabieżu na porok wziąć / y na pień wy- *Art. 4.*
iachać y rozprawy o to przysiać niechciał / aleby ieżze przeciw tego gra-
bież przeciwney stronie uczynił / tedy taki swoy grabież traci / a to co tak
wpornie pograbił / z nawałsta winien będzie wrocic / y winy trzy ruble gro-
szy zapłacić. A iesli się zepra o grunt / tedy o to máia z soba prawnie czynić
przed sadem należącym.

- a Jesliby kto wszedłszy w cudzy las drzewo porabiał / tedy może być przez Pana albo
Dziedzicę pozwany / y na rekoienstwo tym którzy on prosić beda dany / a szkoda oprá-
wić ma. *Wł. l. lag. w Krak. 1423. H. P. 534.*

- b Tis tylko ślekiery zabierać / ale konie / woły y wozy którzy do cudzych lasów iędzą
bądź Conk: 1607. fol. 849. nr. 6 Borach.

ARTYKUL VI.

Ktoby miał spor o bąrcie, ąbo wchody w puszcę.

Roz. 10.
m. 19.

Eż wstąwuiemy / Ktoby miał * spor o bąrci ąbo wchody w puszcę ą chciał kto tego od bąrci y od wchodom wyćisnąć / ą iakobykol-
wiek czyie bąrcie ąbo wchody kto ząwiodł w cudze ręce / iako tego
silą sie dzieie między chłopy / iż pęszoly dla niedostątku dani prze-
dąie / ąbo po corce da zięciowi drzewo z pęszolami w cudze siolo / ą tym
zábieraniem swary y niepokoy między sąsiady dzieia sie / ą oni ná te pęszoly
swe zńámioną przyładaiać / zą tymi zńámiony nowymi wchody w te pu-
szę mieć bąda / ą ząsie tego pierwşego / kto pierwşy był tych wchodom w
dzierżeniu z nich wyćisnął / ą spor o tym był / tedy ma sąd zńámion w drze-
wie kázac nąznaczyć / ą czyie stąrgę y wrosleyşe zńámie będzie / temu bąrcie
y wchody skázac ma. A ci ktorzyby nowe zńámioną swe w cudze ostron y
wniesli / nie máia sie w to wstepowác / ą škoda drzewá kóla tego ma zą-
pląć według wstąwy niżej opisanej. A uż od tego času ktoby z poddą-
nych Nášych / ták też y poddąnych Książęcych / Pąńskich y Ziemiąńskich drze-
wá bąrtne zą grńálice Pánów swoich oddawşy / dąrował / y iakimkolwiek
obyćzaiem w cudze ręce ząwodził / tákowego ma Pániego kázac według
wážności występu / ą to drzewo ząsie temu Pánu ma być przywroczo-
no czyie pierwşy było.

* Ktoby był oskárżony o wykrądzienie młodu ąbo pęszol / ą niebyłoby tego náń do-
wiedziono / blişsy sie będzie odpręşladz. Káz. Wielki w Wiśl. 1368. H. P. 539.

ARTYKUL VII.

Ktoby komu iezioro, ąbo staw, ąbo sadzawkę zwłoczył,
ąbo młyn spalił.

Eż wstąwuiemy / Jesliby kto komu iezioro / * ąbo staw / ąbo sa-
dzawkę zwłoczył / ąbo iaz / sieżę / bądz też gąc iako porębał / ąbo
rozmiętał / tákowy má onemu ząpląć gwałt dwąnásćie rubli
groşy / ą škode przedsię oprąwić. ¹ b Jesliby młyn zeprował
ąbo grobla roşkopal / ąbo młyn spalił / ą w tymby on škodował iż młyn
stał / ą pożytku mu z mliwá nie było / ąbo też staw wrpusćil / ná co sluşny
domod wezyni / ąbo przyşiega ćieleşna potwierdzi / tákowy ma pląć gwałt
tu dwąnásćie rubli groşy / y škody ąbo ząmieşkanie mliwá zą sluşnym
domodem oprąwić / ą młyn będzieili skázon / tenże ktoby skąził / z nowu swę
nákładem zbudowác. A iesliby niechiał budowác / ą byłby o to znemu po-
zwan / tedy ma ná nim ząplátá pieniężna skázana być według wážności o-
nego budowania y pożytku / ná co domod wezynion będzie. A wrząd zą-
ráżem bez skłádania roku / ma zą to odprąwe ná winnym wezynić.

a Páterz ártýk. 4. w tymże Rozdżiale.

b W Młyn ąbo w Kąrczme nie ma być dawane wwłazywanie / wyśawşy żeby in-
şey mąietności nie było. Zwęczay Ziemię Król. H. P. 344. Exceper Wóterw: Młáz:
1575. Q nąşciw ná młyn / f. 308.

ARTYKUŁ VIII.

O gniazdo sokole ábo ląbedzie.

- 1 **S**tawuieiny/ koby komu sokole gniazdo skązil/ ábo podrabal/ ábo vmyslnie sokoly pod gniazdem dotknal/ ábo z gniazda sokoly mlode pobral/ á to bedzie nan slusnie według prawá przewiezdziono; tedy temu/ w czyey puszy to gniazdo skążono/ ma záplácíc šest rubli groszy. Roz. 10.
ar. 11.
- 2 **T**ymże obycaiem/ gdyby kto z ląbedziego gniazda iáycá pobral/ ábo gniazdo rozmíotál/ tedy zá ląbedzie gniazdo kto
- 3 skązil/ ma záplácíc trzy ruble groszy. **A** koby przewiez komu drugiel mu porabal/ ábo siec przewiesna skradl/ ma záplácíc šest rubli groszy/ á zá siec kope groszy záplácíc.

ARTYKUŁ IX.

O bobrowe gony.

- 1 **S**tawuieiny tez/ Jesliby Ksiazece/ Pánskie y Ziemiánskie/ byly gony bobrowe dawne wieczyste w inšego sasiáda dziedziznie/ tedy ten Pan w czyey dziedziznie beda gony/ nie ma sam áni ludziom swym dopuśczać stárego pola doorác tak dáleko/ iakoby od žeremienia mogl kúem dorzucíc/ takže dáleko y sianožeci podkóšy wác nie ma/ y lozy trzebić. Roz. 10.
ar. 3.
- 2 **A** iesliby pod žeremioná podzcal/ ábo sianožeci podkóšil/ ábo loze podrabal/ á tym bobry wygonil/ takow y ma plácíc dwa nácie rubli groszy/ á temu žeremieniu przed sie ma pokoy dác/ tak dáleko/ iakoby mogl kúem docisnąć. **A** iesliby kto gwałtem bobry pobil/ ábo złodzieyskim obycaiem wykrádil/ takow y ma gwałt plácíc/ á wieleby bobrow ubil/ tedy ma plácíc zá czárnegó bobru cztery kopy groszy/ á zá káregó dwie kopy groszy. **A** iesliby bobr z tego stárego žeremienia wyšedl/ á przyšedl nowo w inše žeremie ná grunt y brzeg inšego Pána/ tedy w czyim gruncie žeremie bedzie/ temu tež y lowienie bobrow naležec ma.

ARTYKUŁ X.

O chmieliskách.

- 1 **K**oby komu chmieliská podarł ábo porabal w czyey dziedziznie/ á to nan slusnym dowodem przewiezdziono bedzie/ taki ma gwałtu plácíc dwa nácie rubli groszy. **A** iesliby drzewá nie posiekl/ tylko chmiel podarł/ to ma trzy ruble groszy záplácíc.

ARTYKUŁ XI.

O przynętách ptasznych.

- 1 **K**oby wczynil przynete náptaki ná swym gruncie włásnym/ á drugi koby te przynety gwałtownie porabal y popšowál/ ábo ptaki przynecone odegnál/ ábo ná gotowych cudzych przynętách pomíknal/ poslowil/ Roz. 10.
ar. 12.

komil/ a toby nań służyć w prawie przewidziano/ ten ma temu zapłacić
czyie przynety/ sześć rubli groszy/ y ptańi połowione zapłacić ceng w tym
Statucie opisana.

ARTYKUL XII.

Ktoby przynety złodzieyskim obyczajem poprował.

*Rez. 10.
art. 8.* **E**z ktoby czyie przynety złodzieyskim obyczajem poprował/ dziesięciem
albo zosnkiem podmazał/ albo czymkolwiek poprował/ a przemie- 1
dzionob/ o nań prawem/ tedy ma zapłacić temu czyie przynety/ trzy ruble
groszy. ¶ Tymże obyczajem/ ktoby komu sieć cietrzewia/ albo sieć kuro- 2
pawia na przynetach wbrał/ ten ma zapłacić winy trzy ruble groszy/ a za
sieć cie trzewia zapłacić trzy ruble groszy/ a za kuropawia sieć rubl groszy.

ARTYKUL XIII.

Wstawá drzewá bártnemu.

Ktoby a cudze drzewo bártne z pszczołami/ sosne/ albo dąb/ albo in- 1
że drzewo bártne zepsował/ forzeń w ziemi wbrał/ albo pożarem
opalił/ albo iakokolwiek nieumyślnie z przygody poprował/ ten za
każde drzewo z pszczołami będzie powinien płacić po dwie łopie 2
groszy/ a za wyrobione bez pszczoł łope groszy/ za ktem pulkopy groszy.
¶ A ktoby gwałtem umyślnie wycisłaiac tego z gruntu albo z wchodow
wiecznych/ albo też złodzieyskim obyczajem drzewo bártne oczer albo opalił/ 2
albo znamię wbrał/ albo ogniem wypalił/ a toby nań przewidziano/
tedy ma temu Panu czyie drzewo tak płacić. Za bárt ze pszczołami nie pod-
bieraniem trzy ruble groszy. Za drzewo bártne gdzie pierwey pszczoły by-
ły/ chocia bez pszczoł zepsowane/ po dwie łopie groszy. Za drzewo na
bárt wyrobione gdzie ieższe pszczoły nie były/ łope groszy/ a za ktem bez
bárti/ ile ich poprował/ za każdy po pulkopy groszy.

¶ Jakiś kto drzewo z pszczołami podetnie/ tedy temu za škoda grzywna/ a Drzedowi
druga ma zapłacić/ a jeśli przez pszczoł/ ale już zgotowane na pszczoły/ szkoda pula
grzywny/ a druga Drzedowi będąc prawem przekonany płacić winien. *Kaz. Wiel.
1363. H. I. 539.*

ARTYKUL XIV.

Cená pszczolom.

*Rez. 10.
art. 13.* **E**z ktoby a komu pszczoły wydarł nie podbierane/ a drzewa nie skąził/ tes 1
dy powinien będzie za każde takowe pszczoły zapłacić dwie łopie gro-
szy. ¶ Ktoby komu w domu albo w paściece/ albo w lesie na drzewie z włá 2
albo z forzeńiá postawionego pszczoły wydarł/ albo z wlem w żal/ a do sto-
by go łopa albo iaka osoba/ tedy ma zapłacić trzy ruble groszy. O krom ie-
sliby tego z licem polmano/ takowego máia skazać iakó złodzieia na gár-
dloz

blo / á ktoby swiepiet vmyslnie w czym lesie porabał y miod wybrał / ten ma záto šest rubli grošy zápláć.

^a Ktoby byl o zlodziejstwo pšezol / ábo młodu oskáržony / á nie byloby to nań iáwne dowiedziono / bedzie sie po winien odprzysiadz.

ARTYKUL XV.

O porabaniu gaiu.

- 1 **E**z. Ktoby komu w Gaiach / borách / puščách / láśách / iáko stó de w porabaniu drzewa uczynil gwałtownie / iesli ślachćie ślachćicowi / tedy záto ma zápláć gwałtu dwánaście rubli grošy / á drzewo porabáne cena niżej opisána zápláć. A iesli chłop ślachćicowi gwałtem drzewo poraba / ten winy šest rubli grošy / á drzewo ceną powinien bedzie zápláć. ¶ Jesližby chłop chłopu drzewo gwałtownie porabał / tedy gwałtu trzy ruble grošy zápláć / á škoda opráwić powinien bedzie. ^b ¶ A gdzieby kto komu zlodziejstwem obyczáiem drzewo ná czym gruncie porabál / á iegoby z licem z drzewem poimano / ten má okupić gárdło swe według stanu swego. A iesli by z licem nie poymáno / á li ce bylo v niego nardžiono / tedy zá to wino zlodziejstw trzy ruble grošy / y ktemu drzewo porabáne ma zápláć. ¶ A cená ábo zapláta zá drzewo / táł gwałtem / iáko y zlodziejstwem porabáne / má być takowa / zá każde drzewo / naprzód miánowicie : zá dab ná wáńczos y klepkę godny / kopa grošy / zá brzošt / wiaz / y iásien ná popiol godny / zá każde takowe po osmi grošy. Zá sosne ktoraby sie godziła ná czamr / pulkopy grošy / zá inše drzewo iákiego kolwiek rodzaju ná budowanie / ná izba / ná flet godne / po šestciu grošy. Zá przecios wielki dwánaście grošy. Zá tákie có sie zeydzie ná żerdź ozrodna / ná kole y ná ohoble / po trzy groše. A ktore drzewo ná drwa ábo tylko ná chrošt bedzie godne / tedy zá woz po dwa grošá.

^a Riedyby kto wšedł w láś / éis / y inše drzewo drošić / podrabal / tedy ma być przez Paná ábo dziedzicá onego táim pozwány / á ná rekoienstwo kto oń prosić bedzie wydany / dośad škod niepráwi. *Wid. lig. m. Krak. 1423. H. P. 334.*

^b Const. 1607. fol. 849. tit. O borách y láśách Podlaštich. Káże wóły / konie / wozy / y świnego zabieráć ; y Const. 1601. fol. 776. też disponit o Obywátelách Lubelskich.

ARTYKUL XVI.

Opokrádženie sadu.

- 1 **E**z. Ktoby ślachćicowi sad owocowy przy dworze stóiacy gwałtownie potrzáś / poščypál / á náńby ten gwałt ślušnie byl przemiedziony / ten ma pláć dwánaście rubli grošy. A pokrádnieł / tedy v škodoznanemu zá dowodem ma być záplácono šest kop grošy / á tego máia dowodzić vřednicy ábo címunowie zwláščá w niebytności pánow swych.
- 2 ¶ A iesli by kto w sádzie drzewo przyščepione gwałtownie ábo táiemnym obyczáiem porabál / ábo szczep wykopawšy w sádzie wziáł ten ma zápláć dwánaście rubli grošy / á zá drzewo porabáne / ábo wykopáne trzy ruble grošy.

grošy. A koby na cym gruncie w polu owoc iaki poſzczypał w zagrodzie
abo potrzast/ tedy za to winy ma zapłacić trzy ruble grošy.

^a Gdyby kto najmem abo arenda Dwor abo sad trzymał/ a tym czasem ſzepiaby
przybyło co/ tedy arendarz połowice ſobie wyrwać/ a druga połowice przy gruncie
zostać ma. *Kaz. wielki 1347. H. P. 533.*

ARTYKUŁ XVII.

O Pożarach w puſzczach y leśiech.

Eż my obaczymy w tym ſłode ziemſka/ iż ktorzy/ iako iedni
z drugimi w ſaſiedztwie mając waſn między ſoba/ tak teſz ludzie
przeieżdże w puſczy na ſtaniach ſwych/ y paſtuſy paſac kome y
bydło w puſzczach/ pożar od ſtanowiſt ſwych puſzczia/ a tym
drzewu bartenemu/ pſzczolom/ zwierzu/ y ptakom ſłode wielka czynia. Do
ſtawuemy na takowych/ koby wmyſlnie z waſni ieden przeciwko drugie
mu w puſczy/ w borach/ w gajach/ leśiech/ dąbrowach ogniem pożar pu
ścił/ y ſłode w popaleniu drzewa uczynił/ tedy takowy za dowodem ſwa
ſnym prawnym ſłode ogniem w drzewie uczyniona z małetoſci ſwey
płacić będzie powinien. ¹ ² A ieſliby kto nie wmyſlnie vprzastać no
w/ abo ſianożec/ abo do drzewa bartenego/ ieſior/ ſianożeci chodząc/ abo
paſtuſy paſac bydło/ abo roboty leſne ſprawniac/ abo w łowach będąc/
nieopatrznoſcia ſwa/ abo z iakiey inſzey przygody pożar puścił/ takowy
od przyſiagſzy ſie że to nie wmyſlnie vdziałal/ od tego wolen być ma. A ie
ſliby przyſiadz niechciał/ tedy ſłode ogniem uczyniona płacić powinien
będzie.

Roz. 10.
art. 13.

^a Patrz artykuł trzeci Rozdziału tegoż.

Ieſliby przyſiadz niechciał ſłode ogniem uczyniona/ Rozd. 4. art. 77.

ARTYKUŁ XVIII.

O tym, aby nikt na cudzych grunciech polować nie ſmiał.

Rozd. 4.
art. 47.
Roz. 10.
art. 1.

Dyż myſliwcy a ludziom zwykli wielkie ſłody czynić depcąc zboża/
dla tego vſtawuemy/ aby poczawszy od ſwiętą ſiodmey Sobory/
aż do zebrania z pol wſelakiego zboża na grunciech cudzych nikt polować
nie ſmiał. A koby w tym czasie poluiac komu ſłode uczynił/ tedy takowy
vſzkodzonemu winy trzy kopy grošy zapłacić/ y ſłode nagrodzić powinien
będzie. ¹

^a Na cudzym gruncie niſz z pola zbiora żaden polować niema pod winą oplacenia
ſłod y zaplaceniem 3. grzyw: *Wlad. lag. 1423. H. P. 541.*

Rozdział Tedenasty.

O gwałćiech, o boiah, y o głowſzczyznách,
szlacheckich.

A R T Y K U Ł I.

Ktoby ná cżyi dom ábo ná goſpode vmyslnie náiachał,
chcąc go zabić.

I Stawuitemy / Ktoby ná cżyi dom szla-
checki / nie tylko ná sam dwor / ále y ná gumno / y na
dworzec gdzie bydło y inſze goſpodárſtwo domowe
bywa chowano / gwałtem vmyslnie náiacharſy /
ábo náſedſy / á w tym domu kogoſkolwiek ^a zabił /
y tym poſtoy poſpolity wzruſzył / á toby nań ſłuſznym
dowodem według tego Statutu przewiedziono /
ten gárdło tráci. A nie tylko ſam / ále y pomocnicy
tákowego / kto z nim ná tym gwałćie będzie tákże gárdlem kárani beda /
zwoláſzć á ieſliby ^b ci pomocnicy od tego od przyſiadz ſie niechćieli / iáko o
tym niſzey w tymſze Rozdziale / artykule wtorym opiſano ieſt. ^c A głow-
ſczyna według ſtanu ſowito z imienia tego gwáltowniká / y teſz ſłody / ie-
ſliby ktore ná tym gwałćie wczynione dzieciom álbo bliſkim zabitego z na-
wiaſta plácone być máia. ^d Nieſliby niſkogo nie zabił tylko ranił / tákow
zá dowodem ſłuſznym / ſam tylko gárdło tráci / á pomocnicy tego w wieſzy
ná dnie ná głowniki poſtánowiąney / rok y ſeſć niedziel ſiedzieć powinni
beda / náwiſtá według ſtanu y ſłody ktoreby ſie przy tym gwałćie ſtá-
ły z imi-

Roz. 22

art. 18.

Roz. 11.

art. 43.

lv / zmielenia tego samego gwałtownika z nawiastka placone być miał. **¶** A iesliby gwałtem naciachal albo nashedl / a nikogo nie ranił ani zabił / a znałsi przedsię gwałtu albo szkoda iaka uczynił / tedy tylko za gwałt poroc 2 nien będzie płacić dwanaście rubli groszy / y szkoda z nawiastka oprawieć za słusznym dowodem / a gardła dla naciadzenia gwałtu nie traci / wśakże przedsię za te wine gwałtowna / gdy to nani od strony žalobney dowiedziomno będzie / ma w zamku albo dworze Naszym sadowym tegoż powiatu dwanaście niedziel / także y z pomocnikami swymu siedzieć zaráżem po skazaniu przedowym. Wśakże studzy Panow swych za pomocniki rozumiani być nie mogą. **¶** Także iesliby kto komu w mieście albo w drodze iadac na go 3 spode gwałtownie nashedl / a kogo zabił albo ranił / albo szkoda iaka uczynił / ma być sadzon y skazywan / tymże obyczaiem iako wyżej w tym Artykule o gwałcie domu ślacheckiego jest opisano / y gdy do rozprawy Sadowej w tądley rzeczy przyjdzie / a na ten jeden rol pomocnicy tego nie mogliby ku prawu przyciągnięni być / tedy obwiniony w głowach gwałtownik / nie wymawiając się niebytnością pomocników swoich powinien będzie vsprawić dlać się. A žalobney stronie wolno będzie y potym z pomocnikami tego przedwie o to czynić.

a Iesliby kto wshedł w dom cudzy reka gwałtowna gospodarza / albo żony / albo syna / albo sluga zabił / ścacia świadczeń przekonany na gardle karany być ma. Jan Olbr. = Ritr. 1496. H. P. 205.

b Pomocnicy na których się ex setutino polega complicitas wymyślna / gdy będą posłanymi mają być gardłem karani iako sam principal / 1588. O pomocnikach f. 465. Penam complicitatis popada kto ścacia przechowa / Const. ibia.

c Iesliby ucznia bronia kto kogo zabił 240. grzyw: a jeśli z rusznice 480. grzyw: słowczyzna placona być ma / 1588. O Mzoboycach y skutyniach f. 463. Mzoboystwo z rusznice gardłem & peną infamie ma być karany / słowczyzna y nawiastki z osobną ma być placona. Com. 1601. fol. 759. tit. O Rusznicach.

d Gdyby ktory ślacheć gwałtem dom czy naciachal / albo nashedl gospodarza / zranił / dobra gwałtem bral / takowy nateżnik y raptor dobr za dowodem przed Stasrosta przekonany maistność swoje y pościmność traci. Excep: Wotew: Mazow: 1576 O naciadaniu albo nashedu na dom / f. 307. 1578. De inuastione domus. f. 336.

e Mzoboyca rol y ścacie niedziel na dnie w teley ma siedzieć / w czym Stasrostowie folgi czynić nie mają. Const. 1550. fol. 4. § A iż się zabie: Kto by z rusznice zabił ma swito siedzieć / Const. 1557. fol. 10. § Kto by się tego. Mzoboyca lubo stronie zjedna / wiele wychodzić nie może / Aliequin y ten co zabił y ten kto zalednal w winie Mzoboycy popada. W czym remotioribus etiam instantia referuatur. Const. 1588. fol. 463. tit. O Mzoboycach. § A Kto by.

A R T Y K U L I I.

O dowod gwałtu, iako žalobnik ma oświadczyć, y ożalować.

Gdyby się a komu taki gwałt iako wyżej opisano od kogo stał y na gwałcie tym zabity był / tedy stroną w tym obrażoną / skoro po anym gwałcie / a tegoż czasu gwałt y tego zabitego ma opowia 1 dać / y okazać okolicznym sąsiadom swoim / a w niebytności ich / tedy urzednikom ich / ślacheć / ludziom dobrym / a w niedostatku ślachty / tedy także okolicznym sąsiadom / chocia y nie ślacheć / tylko ludziom dobrym / wiary godnem ma okazać / a potym żalować na urzedzie Naszym Grodz.

Roz. 2.

art. 20.

Roz. 14.

art. 6.

Grodzkiem sądowym / tego Powiatu w którym sie to stanie / y woźnego
 wziąć / y także mu okazać gwałt y zabitego / a ten gwałt y žaloba w księgi
 przędowe Grodzkie zapisać / a temu trup ten na urząd przywiozby / temu
 przędowi tego z nich na miejscu sądowym zażalenie / okazać / a po okazaniu
 przędowi / już ten trup nie czekać prawa / iako to przed tym czyniono / mo-
 że być pochowany / a to goracemu czynu y karaniu w nim opisanemu sło-
 dżić nie ma / y y prawda iesliby sie ku onemu gwałtu y zabitemu obżalowany
 nie znał / tedy już ten žalobnik bliżby będzie sąsiady okolicznymi / stawić
 ich oczywiście y prawa / y też wypisem zeznania woźnego na niego domo-
 dżić / y przy tym dowodzie samotrzeć z słachćcami sobie równymi na tym
 gwałcie przysiądz. Jesliby nie mogli mieć na ten czas słachćców z so-
 ba ku przysiedze / tedy sam z żoną swą y z dziećmi dorosłymi / a nie bedzieli
 mieć dzieci dorosłych / tedy y z żoną swą y z czeładzią domową y z slugami
 samopiat ma tego gwałtownika poprzysiądz. ¶ A iesliby gospodarz do-
 mowy zabie był / tedy żonę iego y dzieci / a nie bedzieli żony albo dzieci / tedy
 bliżcy takimże porządkiem y dowodem tego gwałtu pozyskować y dowo-
 dżić beda / a po takim dowodzie ten gwałtownik y pomocnicy iego / kara-
 ni beda według artykułu pierwszego w tymże Rozdziale o tym postanowio-
 nego. A iesliby pomocnicy na goracym czynu nie byli poimani / ale
 obwinionymi w tym bedąc / do tego nie znali sie / tedy nie zgola / ale przysię-
 ga odwiodby sie / wolni być mają / a iesliby nie przysięgli / też y gardłem ka-
 rani beda / iako y sam gwałtownik. ¶ b. A iesliby gwałtem na dom na-
 śachal / a nie zabił / tylko ranił / tedy także ma ten gwałt opowiadać / y rany
 okazać okolicznym sąsiadom / y na przędzie Grodzkiem opowiadać y zapisać /
 iako wyżej opisano. c. A przy takim dowodzie onę gwałtu y rannego
 ma takiego gwałtownika samosiodm z ludźmi dobrymi słachćcy po-
 przysiądz / a gdy przysięgnie / takiego gwałtownika y pomocnicy iego
 mają być karani / iako jest w wyższym artykule opisano / a nawiasła według
 stanu y srody za dowodem z nawiasła z imienia iego a w niedostatku imie-
 nia leżacego / z młetości iego ruchomey płacone beda. Wszakże iesliby
 sześci świadkom spełna nie miał / tedy z dwiema słachćcami ludźmi stron-
 nymi / albo w niedostatku słachćcy / z domowymi / iako wyżej dolożono /
 iedno już samotrzeć przysiądz ma / a gwałtownik za takim niezupeł-
 nym dowodem gardła nie traci / iedno gwałtu dwanaście rubli groby / a
 nawiasła według stanu / y srody za dowodem z nawiasła ma płacić / a za
 wine dwadzieścia cztery niedziele w więzy na dnie w więzieniu siedzieć. Je-
 sliby y na tym dowodzie swym wstał / tedy tylko sam ranny na ranach swych
 ma przysiądz / ktoremu po przysiedze iego nawiasła będzie słazana / a
 gwałt y srody nie mają być słazowane. ¶ A gdzieby na onym gwałcie
 w domu nikogo nie zabito / ani ranniono / tylko iedno sroda czyniona / tak
 owy gwałt także ma być oświadczon / iako wyżej opisano / a przy tym do-
 wodzie y prawa na gwałtownika / ma tym obyczajem na gwałcie y na sro-
 dach samotrzeć przysiądz / nie bedzieli mieć słachćcy z soba ku przysiedze / te-
 dy z domowymi swymi / iako wyżej w tym artykule opisano / samogwałt
 może przysiądz chociaż y nie z słachćcy / a gdy przysięgnie / ma być gwałt płacić

con dwanaście rubli groszy / a škody za dowodem z nawiasła oprawić / a gárdla nie trąci / iednoż przed sie za wine tego gwałtu / w więzieniu dwanaście niedziel siedzieć ma.

a Gdyby kto breniac ze drodze samego siebie / albo małetności / albo poddanych / kogo zabił / w więzy siedzieć niepowinien tylko głowczyne placić ma. *lan Olb: 1496. H. P. 254.*

Jeśli Szlachcic Szlachcica przy robocie y roley / w łak y żniw / y niwy kroczytelwiel raboty ranił albo ubił / takowemu rany sorwito oplacone być mają / a jeśli zabił sorwito głowczyne zapłacić w więzy przez dwie lecie y dwanaście niedziel siedzieć ma / a jeśli by w więzy umarł / przećle sorwito głowczyne dzieciom placone być ma. A jeśli by się za boystwo stało z rufnic / gworaka zaplacić y siedzenie. *Excepta Woiewodz: Mazow. 1576. O ubiciu y zabićiu Szlachcica przy robocie / f. 308.*

b Gdyby Szlachcic Szlachcica gwałtem poimal y do więzienia dał / ma być karan 120 grz: na dnie w więzy tyle troie ma siedzieć iako dług w więzieniu trzymal / nad to škody y rany zapłacić ma za przysięga / wymiurze z tegoż / iawnęg szkodzie / albo zdrayca. Toż się y na starosie ściagać ma gdy pod linientem Przedu owego kogo więził. 1588. O porwaniu y więzieniu Szlachcica / f. 462.

W Koronie / Inuasionis pœna infamia & Confiscatio bonorum škody nagrodziwszy wprzywodzoniemu. *Const: 1576. fol: 307. tit: O gwałcie o naciachaniu.*

Nasycie ma być rozumiane gdyby kto kogo w Kościele / na cmentarzu / w gospodzie y w domu kmićim na psi ubił / ranił / zabił / *Const: ibid.*

c Contra Plebeium propior Citatus Szlachcic odprzysiędż się cum testibus quinque. *Const: 1576. fol: 309. tit: O okępnym.*

A R T Y K V L III

O gwałt Kościołow Bożych wszelakiego nabożeń-
stwa Chrześciańskiego.

JEŻ / a Jeśli by kto przyśedży gwałtownie na Kościol Boży iakie-
gożkolwiel nabożeństwa Chrześciańskiego / albo też na cmentarzu /
w škole / albo w kapłanśkim / Popowskim / Różnordzieyskim domu / kogo
zabił albo ranił / a teby rany znaczne y škodliwe były. Tedy pod takos-
wymże sposobem y dowodem ma być karan / iako wyżsży o gwałtowni-
kach domow ślacheckich napisano. A jeśli by tylko vderzył / a rany nie by-
ło / tedy sorwito gwałt ma placić / to jest / dwadzieścia y cztery ruble groszy /
y onego vderzonego nawiazac / y to wszystko zapłaciwszy / ieście dwana-
ście niedziel ma w więzieniu siedzieć w tym powiecie gdzie się stanie.

violatores Kościołow / Kłáštorow / pœnâ infamiz puniuntur, in foro na Seymie
ad instantiam Instigatoris. *Const: Regni Ann: 1616. tit: Bepieczensstwo Kłášto-
row pânienstich y Kościołow / fol: 12.*

• *Const: Roku 98. Woiewodzemu Plecklemu pozwolona / y od W. K. L. jest przy-
jeta / kora kaze aby Prząd każdego Kościelnego gwałtownika gárdlem karal pod winą
100. grzywo: 1611. Declaracja Bepieczensstwa pospolitego / f. 3.*

Kteby Pânne z Kłáštoru gwałtem wziął / albo bez dozwoleńa starszey Pânny do
Kłáštoru wśedży taki gwałt uczynił / takowy ma być karany odsadzeniem części. 1616.
Bepieczensstwo Kłáštorow / f. 12. 1618. Declaracja tey Constitucy / f. 5.

A R T Y K V L IV.

O gwałtowniku y meżoboycy, który zabiwszy z
ziemie vćieccze.

Też

- 1** **E**3/ ^a Jesliby takowy gwałtownik zabije tego w domu / w gospodzie y na vlicy / na drodze / y gdziekolwiek / bądź zarazem po tym czynku nie będąc pozwany / abo y potym / pozwania tak zao- Rozd. 11
art. 91
R. 4. a. 7.
- znego iako y oczymistego / nie stánowiąc sie ná rok zá pozwy przy-
pádly tu rozpráwie / precz z tego Pánstwa Nászego Wielkiego Kieństwa v-
cieti / ábo choćaby z Pánstwa Nászego nie vcieti / áleby sie bez przyczyn slu-
snych prawných tu práwu zá pozwy nie stánowił / tedy takowy sam od v-
rzedu Nászego ma być odesłan ná wywołanie do Nas Hospodára / á zá glo-
woszyznie / náwiaske / škody w pozwie opisane / vřad nie odkłádáiac tego
ná dálšy čas / ále zarazem stronie žalobney zá dowodem pozwu y roku / y
pokázaniem tylko opowíádania sasiádom okolicznem y ná vředzie vřy-
nionego / nie słucháiac inšých dálšých dowodow iedno dla tego nie stá-
nia obwinionego do skončenia práwa skutecznego / ma dáć wwiązanie w
imienie takowego obwinionego. A gdzieby imienie zá głowoszyznie y zá
škody nie stáło / iednážže to imienie w tey głowoszyznie y škodách ma być
- 2** podano dzieciom tego zabitego / ábo krewnym. **I** A ten obwiniony y
wyzwolany zachceli sie potym w tym obžalovániu zá gleytem Nášym sprá-
wować / tedy ma sie w tym zachováć według Artykulu trzydziestego w
Rozdziale czwartym / y ná práwie iesliby sie z tego obwinienia wypráwił / te-
dy žalobnik powinien będzie iemu imienie iego w ktore był od vředu zá-
niestánien iego w wiazan / postápić á škody te ktoreby zá takim w wiazá-
niem obwinionemu w imieniu iego ostaly sie / y zá omiéstanie roboty z prá-
wa / zá slušnym dowodem / ten kto obžalował był / plácić powinien będzie
- b** Wšákžže taki obwiniony ábo wywołany / ma sie w tym czuć y tego sie Rozd. 11
art. 12.
Rozd. 4.
art. 30.
y 95.
spráwować nadálej od wywołania do roku y šesći niedziel. A tak iuž
gdy oczymisto strony stána / ktorey stronie dowod ábo odwod vřad cy-
nić wštáže gruntownie według práwa / nákoniec wšelákimi postéplámi
práwnymi dowod ábo odwod czynion być ma. **I** ^b A iesliby sie w tym
- 3** časie do roku y šesćiu niedziel do spráwy nie miał / y gleytu Nászego nie
brał / tedy dzieci ábo bliscy zabitego iuž to imienie strony přeciwney dzie-
ržec y vřýwáć máia / do tychmiasť / pošli wywołanego dzieci ábo krewni te
sume pieniedzy od vředu im według pozwu škazána zápláca / á on sam iuž
wiecznym wywołáncem zostáć ma. Wšákžže také dzieci ábo krewni má-
ia te sume pieniedzy odkłádáć / ktorzy tego mežoboystwa nie pomagáli.
- 4** **I** ^c Jesliby po wywołaniu ten gwałtownik ábo mežoboyca nalezion był
w tym Pánstwie Nášym / tedy ná tym vředzie gdzie będzie poścignion /
ma być karan iako gwałtownik / á nie bedžieli kto pościgał ábo feldrował /
tedy vřad Náš máiac pewna wiadomośc o takim wywołanym mežoboy-
cy ábo gwałtowniku / ma tážže ná tym vředzie swym poimanšy škarác /
iako o tym wyžey opisano. A w tych časie nim poiman y ná vředzie karan
bedžie / tráfil sie komukolwiek onego zabít / zá takowego wywołáncá zabí-
cie niť głowoszyzny plácić nie będzie powinien.

^a Jesliby Mežoboyca boiac sie kárání z Krolestwa vcieti / choć będzie ošiadły choć nie-
ošiadły zostáć bezecnšy / co przez wozneg ma być obwołano. Jan Ol. w Pio: 1495. H. P. 249.

Wywołancy tak Polscy w Litwie iako y Litewscy w Polskę mieyscá miec nie máia / á
kázdy Vřad Executis nad nim ma czynić. 1589. Infames & Proscripti, f. 529.

Duchowny gdyby dopuścił Banię na sobie otrzymać / Loci Ordinarius executio-
nem super bonis eius proprijs, & super persona faciet, excepta Religione Gracā. Const.
1635. fol. 8. tit. O dobrach.

b W Koronie / Ktoby wywołanie przez ośm miesięcy na sobie nosił nie mając sublewa-
cyey / Starosta pod winą 300. grzyw: ma się starać aby go poimał y wsadził / a gardło
iego na lasce R. J. M. 1564. Dekret na sady nowe / f. 60. § Też to nas doszło.

b Dobra w przyszłości y głowczyźnie dzierżące dawności nie mają / wolno zawsze dzie-
dzicowi y prawo od niego mającemu kupić. Const. 1588. fol:

c Ludzie części odsadzeni w Koronie miejsca nie mają / a Ktoby się przypowieźdzał / De-
kretem a wkazałby to urządzenie / Starosta powinien go poimać y dać ścieć pod win-
ną 300. grz: 1564. Dekret na sady nowe / f. 89. § Item doszliśmy.

3 Banić gdyby Starosta executiey czynić nie chciał / raz y drugi sto grzywien płacić
powinien / trzeci raz priuatio officij następne forum Trybunał. Const. 1589. fol. 543.
tit. O odprawach

A R T Y K U L V.

O sposobie wywołania iakimi słowy ma być czyniono, y o
chowaniu kątá ná vrzędzie Grodzkim:

Roz. II.
art. 36.

GDyby kto z poddanych Nászych narodu śláheckiego / iakiego kol-
wiek stánu od narowysszego do nánieszego / zá występel y niepo-
słuszeństwo swe wpadł w taką winę według tego prawa pospo-
litego / zá ktora wywołan być ma / tedy wywołanie ma być ná li-
ściech Nászych wywołanych oznáymiono / y przez woźnych na miejscach te-
mu według náuki tego Statutu przystoynych czyniono y ogłoszono tymi
słowy : Gdyż ten imieniem N. uczyniwszy tak y taki czyn / przeciwko
Pánu Bogu / zwierzchności Gospodárskiej / y Prawu pospolitemu / a be-
dac pozwany nie stánowił się / zwierzchności Jego Krol. Mości. vrzedu
y prawa posłusznym być niechciał / ani się stánowił ná roku vspráwiedli-
wienia powodowej stronie / w czym go obwinieł / z tych przyczyn J. K.
M. tego N. iako nieposłusznego wywoływa z Pánstw swych / z spólku obco-
wánia poddanych swych / ze wszystkich ziem swych / tak iż niel z nim obco-
wánia mieć / ani go w domu swym przechowywać nie ma / y z prawa tego /
z ktorego się wszyscy poddani J. K. M. wesela / on weselić się nie ma / ani
go używać do tego czasu / a że według prawa pospolitego z láski J. K. M.
a zá vspráwiedliwieniem się stronie iego przeciwney / zá sie do spólku y to-
wárzystwa poddanych J. K. M. y do prawa pospolitego przynorocon be-
dzie. A w tym czasie póki wywołánciem iest / żoná iego ma być rozumiana
iako wdowá / dzieci iego sierotami / a dom iego pusty. ¶ W tym też po-
winność káždego vrzedu sadowego Grodzkiego obowiązujemy / zawiáżá-
gódzie práwá Náydeburškego nie máś / iż máia y powinni beda ná vrze-
dziech swoich mistrz / to iest / kátá ku kárániu zlych swowolnych ludzi / kto-
waby prawem pospolitym ná śmierć pośkonáni / ábo ná meła wydáni byli /
żeby stroná powodowa nie szukać y nienábywáć kátá z innych Míast /
moglá go záraz ná tymże vrzędzie ku wykonániu skázania vrzedowegó mieć.
A iesliby który vrząd Grodzki w tym niedbáły był / a kátá przy swym vrze-
dzie nie miał / tedy czasu potrzeby nie stroná / ále vrząd swym nákládem be-
dzie po-

dzie powinien onego skad moze nabynac bez żadney przewolki / a strona tylko to iako dawny obyczay iest / na miejscu katu placic powinna bedzie.

• Infames, Proscripti, & Banniti legitimè condemnati, tak Polscy w Litwie / iako y Litewscy w Polsce mleyści nie mają / każdy Wzrad executia przeciwko nim czynić powinien. Const. 1589. fol. 529. tit. Infames & Proscripti.

• O imaniu wywołancow / patrz w Rozd. II. art. 4.

• O Baniacych y sublewacych / patrz w Rozd. 4. art. 30.

• O nieprzechowywaniu wywołancow / patrz Rozd. II. art. 36.

• O wywołancem nielt obcowac nie ma / Rozd. II. art. 36.

ARTYKUL VI.

O zamordowaniu męża albo żony na śmierć między nimi samymi.

- E**ż / • Gdyby z nienawiści y niemilości z obudwuch stron / tak Rozd. 4.
art. 92.
Roz. 14.
art. 6. małż iako y żoná bedąc w rostytku / z iakichkolwiek przyczyn ieden drugiego przyprawił o gárdło / zamordował albo struł. Takowe okrucienstwo y zamordowanie / dzieci albo krewni tego zamordowanego mają sasiadom okolicznym tegoż czasu / a potym y przędowi opowiedziec y obżalować / y instygować albo foldrować na każdego takowego morderzã / a przy wywiadowaniu sie dostatecznym v sasiad okolicznych o złym iakim mieśkaniu y niezgodzie ich / y przy okazaniu przyczyn a znakow iakich słusnych / tego morderstwa / albo truciżny / te dzieci / albo bliscy ktorzy beda instygować / bliżsy beda samo trzeci z sasiady okolicznymi słachci / a w niedostatku słachty / slugami z czeladzia domowa sąm i opiat przysiadz / a po takim dowodzie obwiniony gárdlem bedzie karan.
- A** chociażby synowie albo krewni niechcieli foldrować tedy wżad Náš z mleyści swego ma tego osobliwie przestrzegac / y z pilnością okolo tego wywiadowanie v okolicznych sasiadom bliskich o tego zamordowanego opyt czynić / y obracşy siedmiu słachciow ku przysiedze przymiesc / ktorzy pod przysiega o tym sprawiedliwie mają powiedziec / y gdy ta siedm słachciow o tego zamordowanego na tego przysięgna / takowy morderz bez litości ma być karan gárdlem / tym sposobem / iakoby oycá albo matkę zabił.
- A** gdzieby sie to w takiej sprawie tráfilo / żeby stroná żalobliwa na dowodzie z wietzchu miánowanym wstála / albo za wywiadowaniem przędowym słachta okoliczna przysiadz niechciała / a przedsieby była wiadomość y podeyżczenie z tego ich mieśkania w małżeństwie / y toby sasiadzi okoliczni poświadczyli / tedy iednak ta osoba obwiniona nie zgióla ma być wolná / ale powinna bedzie z także wiela osob iako y żalobney stronie wyşsey opisano / od tego vzynku odprzysiadz sie.

• W Mazowszu / kiedyby między meżem a żona meżoboystwo sie ostalo / tedy od wşytek tley darowizny / wianá / posagu / zapisow / spadku odpada / ale ma to przypaść na dzieci / albo na przylactoly zabitego. A teşliby meżoboyca do Prawa nie stánal / tym samym ma być bezecnym / a dobra tego przypadaia na krewnie zabitego. a wşakże przez Stas woske taki ma być hukany y gárdlem karany. 1576. O zabiciu oycá / matki ic. f. 309.

A T R Y K V L VII.

O zaboycach oycá ábo mátki, także o zabicie dziecięcia przez rodzice.

Rozd. 8.
Art. 7.

Stawuielem/ a gdyby syn ábo córka/ oycá ábo mátkę swą wymyśle nie z iakiey zapamiętaności zabił/ y iakimkolwiek obyczajem rodzicá swego o gárdło przyprawił. Tedy takowy syn ábo dziewczę która przyczyna swa o gárdło rodzicá swego przyprawi/ nie tylko gárdłem ma być karan/ ále y pozcimwość y wszystkie imiona y majątność trąci/ ná insha brácia y siostry ábo bliskich swych/ zwlaszcza tego czynku niewinnych. A takowa kárność śmierciá hániebna ma karan być/ p o cynku wożąc kleszczami ciało tógąc/ á potym w miech storżany/ wśádziję by do niego psá/ kura/ weża/ kórke/ y to wszystko pospolu w miech wśádzię wśy ząszyć/ y gdzie naglebiey do wody wtopić. Tymże też obyczajem y pomocnicy iego ktorých on powola/ ábo ná nich prawem przemiedziono będzie máia być karani. ¶ A iesliby sie trąsilo rodzicom dziecie swe zabić nie z przygody/ ani z wine/ ále wymyślnie/ tedy takow y oćiec y mátká/ máia być karani zą to rok y šestć niedziel ná zamku Nászym siedzieć w wieży. A wysiedziałyby rok y šestć niedziel ma ięszce do roku czterykroć przy cerkwi/ przy łosćiele/ iakiego nábożenstwa będzie/ pokutować y wyznawać iáwne grzechy swoy przed wszystkimi ludźmi zebrania Chrześciańskiego. A w tákíey rzeczy urząd Grodzki powinien instygować/ y zą wywiedzeniem ię pewnym winnych ták karác.

^a Iesliby kto oycá/ mátkę/ brátá/ siostrę/ stricia zabił/ takowy mezo boyca będąc polkonany iuz skojsza śmierciá ma być karany y trącony/ á żeby przykładem śmierci skarcá dney inši sie hánowali/ á dzieci takowego od wszelkiego spadku odpadá. 1576. *Excepta Weiswodzi: Mázow: O zabicu oycá mátki/ 26. f. 309.*

Ktobykolwiek iáwne/ ábo też tátemnie odpowiedzi ná zdrowiu/ ábo też iákíe niebezspoleczenstwa rodzicom swym czynić chétal ábo ranil/ tedy zą słusnym domodem nie iákíey ma być karan iedno iákoby gleyt Królewski zgwalcil. 1578. *De iniuriis erga Parentes, fol: 340.*

A R T Y K V L VIII.

Iesliby kto brátá ábo siostrę zabił.

Rozd. 11.
Art. 7.

Stawuielem/ Ktoby brátá ábo siostrę zabił w nádziecie imienia ábo majątności ruchomey/ ábo iákíekkolwiek náprawa o gárdło przyprawił/ á toby náń domodem słusnym przemiedziono bylo. Tedy takowy ma być karan gárdłem/ á to imienie ktoreby náń y ná dzieci ię przysć miało spádyma ná insha brácia ábo ná siostry/ ábo też ná stryion y bliskich w tym domu. ¶ Tymże też obyczajem iesliby zię zabił swágrá swego/ tedy żoná iego/ siostrá tego zabitego/ dzieci iey do imion po brácie swym nie máia mieć nic/ á ten kto zabił/ ma gárdłem karan być. Toż prawo y ná tych ktoby krewnego swego zabił/ chocia y dálekiego w rodzie.

ARTY-

ARTYKUŁ IX.

Któryby sługą zabił albo ranił Pana swego.

Eż wstawuemy / Jesliby który sługa / wżiałoby przed sie żył wmyśli / Roz. 23.
 Pána swego zabił albo ranił / takowy ma stogo gárdlem karan być iá, art. 9.
 to zdraycą czwartowaniem. A iesliby nie zabił ani ranił / iedno broni Roz. 11.
 przeciw Pánu swemu dobył / takowy rękę tráci. art. 16.

ARTYKUŁ X.

O Zwádách.

Eż • Kiedyby sie kto z kim zwádził / á w oney zwádźie obádwa sie
 1 raniłi / á iedenby z tych pozwał do práwa / á świádkow by miedzy
 2 soba nie mieli / ktoby miał miedzy nimi rozeznác. A iedenby dru-
 giemu nie dopuszczał ná przysięge / á obádwa by sie bráli do przy-
 siegi / tedy Sedziowie máia im kazać los rzucić / á czyi sie los wprzód wyis-
 mie / ten ma przysiędz ná ranách swych / y ná początku zwády y bou / á kiedy
 3 on przysięże / tedy ten temu który przysięże ma zá rany plácić / iákiego
 stanu będzie. A iesli bláhcicá będzie náwiazować / tedy iesze w danu
 2 ábo dworze nászym besc Udział siedzieć. ¶ A gdyby sie w oney zwádźie
 obádwa zabili / á nie byłoby świádkow z obudru stron / tedy potomko-
 3 wie ábo bliscy zabitych wż głowščyżn ná sobie bukác nie máia. ¶ A iesli
 z iedney strony rany beda / á z drugiey strony zabity / tedy przy onym zabi-
 tym / ten kto práwa dochodzi / bližby będzie dowod czynić niżli przy rannym
 á gdy będzie prawem połonan / to iest / przy opowiadaniu vředowym sá-
 motrzec z dziećmi ábo bliskimi zabitego / ábo też z ludźmi obcymi bláhta / á
 nie bedzieli mieć obcych ludzi / tedy y z sługami zabitego / ábo z swoimi też z
 bláhta / á w niedostátku bláhty / slug / tedy y prostego stanu slugami po-
 przysięganie / takí záboycá gárdlem karan / á głowščyżná z imienia iego ma
 być plácona.

a Scrutinia in causis criminalibus ná Ziemiškich ábo Grodzkich Rokách pierwszych po
 crimen patiarum zá przypozwem máia być wywodzone G. 1578. f. 328. r. Scrutinium.
 Scrutinium strony wywodzić máia vczyniwszy przysięge że świádkow nie przenali /
 ktorých dwanaście máia stáwić z obu stron. Con: 1588. f. 463. tit. O mežoboycach
 Jesliby był z iedney strony ranny / z drugiey zabity / przy zabitym bližby do dowodu
 Rozd. 11. art. 2.

ARTYKUŁ XI.

O zwádźie wieczorney.

Eż • Kiedyby przy iákiey wieczorney zwádźie kto chwiel świec
 1 zgásił / á w tymby / ábo miedzy tymi ktorzy sie zwádźli / ábo inšy
 kto przy tey zwádźie będąc / po zgášeníu świece w omácku był
 ranión / á nie wiedzac od kogo ranión / pozwałby do sadu tego
 kto świece zgásił / miánuiac że m ia w tey zwádźie ranión á niewiem od ko-
 go / zá przyczyna twoja żeś świece zgásił / y ná toby dowod vczynił że
 świec

świece zgąsił. A iesliby dowodu nie miał / á smiałby przysiądz / tedy ten który świece zgąsił / powinien mu rany płacić. ¶ Tak też y o głow. 2
 Bczyzne w takowey przygodzie chcemy mieć / áby sadzone iáko wyższey w
 tym artykułe o ranach opisano. Wszakże dowodzac kto głow bczyzny
 blácheckey / nie sám ieden / ále sámotrzec / iáko wyższey o dowodzie głow
 w bczyzn blácheckich jest opisano / má przysiądz / á ten zápláciweby rany ábo
 głow bczyzne / á zásiędziawby zá głowe bláhecka rok y šest niedziel ná
 dnie w turmie / ma sobie winnego szukać.

a Gdy kto w zwádzie ogień zgąsi / á w tym tego rania / tedy ten co ogień zgąsił ma być
 zá rany sadzon. Konst. 1577. fol: 311. tit: O tym który dala przyczyny.

ARTYKUL XXII.

O zgwałcenie dziewczki y niewiasty.

Rozd. 14.
art. 29.

Stauwemy też / a Iesliby kto dziewczka ábo wczima niewiasta
 iákiego kolwiek stanu vsilnie zgwałcił / á onaby dziewczka ábo nie- 1
 wiastá zá onym wczynkiem wolála gwałtu / zá którym wolaniem
 ludzieby przybiegli ná on gwałt / á onaby przed nimi znáti gwałtu
 okázala / á potymby onego do práwa poćiągnela / y dwiema ábo rzema
 świádkámi znáti gwałtu przeswiádeczyła / á ktemu przy onych świádkách
 ná tym gwałcie swym ná tego samego przysięglá. Tedy takowy ma być
 karán gardlem / á niewiastá ma być z imienia wedlug stanu iákiego będzie.
 ¶ Iesliby ona dziewczka ábo niewiastá gwałtu wolála / á ludzie one slyše- 2
 li / á ná gwałtby nie przybiegli / á wszakże po onym gwałcie skoroby byla
 wolna puşzona / á opowiadála by sie tym ludziom / á zá sie onego do prá-
 wa przyciągnela / y timi ludzmi oswiádeczyła / y znáti gwałtu okázan by /
 przysięge też ná tym gwałcie wczynila / tymże obyčaiem ma karán być iáko
 wyższey opisano. A iesliby ona chciała go sobie zá mezá mieć / to będzie
 ná iey woli. ¶ A iesliby ná takim mieyscu gwałt taki sstał sie / gdzieby lu- 3
 dzie wolanie mogli slyšec / á dziewczka ábo niewiastá gwałtuby niewolála /
 á potymby to ludziom opowiedziála / tedy to opowiadanie zá gwałt rozu-
 miáne być nie może / y ten pomowiony od gwałtu wolen być ma.

a Ktoby Pánnie / wdowie / meżatce / ná polu / w lesie / w domu / y gdziekolwiek gwałt
 wczynil / á Pánná ábo siala glowa wshedby do blişszey wsi gwałt przed kmięciami ob-
 wolála / á znáti takoweg swego gwałtu pokázala / prawem pokonanego gardlo ná lasce
 R. J. M. zosstaie. A iesliby Pánná o gwałt potwarnie tego oskarżyła / á obzalowany
 šestá świádkow gdyby sie odwiódł / takowa potwarnica wino slyšno ma być karána.
 Kar: Wielki w Wislicy, H. P. 203. 275.

ARTYKUL XIII.

O gwałtowne wzięcie w małżeństvo dziewczki, wdo-
 wy, y káżdey niewiasty.

Rozd. 14.
art. 29.
Rozd. 3.
art. 39.

Stauwemy / a Ktoby bez woley oycá / mátki / stryior / ábo inşych
 blişkich / badz też opiekunow / ná iákimkolwiek mieyscu wziął tego 1
 z tych person wyżey miánowanych gwałtem / miánujac izby mu w
 małżeństvo poslubila / á toby przyşlo przed Nas Gospodára / á-
 bo przed

do przed ktorym wrzad Nász. Tedy takowa persona ma pierwsey wzięta być do sekwestru tego wrzadu / przed ktorym sie to przytoczy / y ma być dana do rozprawy na chowanie / na takie miejsce / gdzieby według stanu swęgo przy białych głowach wzięcie chowana była. A gdy sie to pokaze zprawa / że iako przyiacioli / krewnych albo opiekunow / tak też y iey samey na to pozwolenia nie bylo. Tedy ten kto sie tego wazyl / ma gardlem karan być / a za niewiastę trzecią część wosytkiego imienia ma spasc na te persone gwałtem wzięta. A skutki ktoreby sie przy takim gwałcie staly / za dowodem / na dwóch częściach tegoż imienia ma być skazano / a ktoby imienia leżacego nie miał / tedy na majątności iego ruchomey. ^{Rozd. 51 art. 8. 11.} **B** Wszakże / iesliby dzień wsta wtrzymyby to przed rodzicami albo przyiaciolymi swymi / na to małżeństwo y na wzięcie pozwolila / y na prawie to zeznala. Tedy takowa dzień wsta odpada od wyprawy / y od wosytkich imion swych oyczystych y macierzystych / iako o tym wyżej napisano w Rozdziale piątym. A ten kto z pozwoleniem samey dziewczki w małżeństwo ja wzial / iuz gardla nie traci. Wszakże iesliby taka dziewczka odchodzic tak swowolnie od rodzicow albo bliskich / badz też opiekunow swych / co majątności ich zabrala / tedy o taka skode wtrzymozonemu wolno bedzie z tym / kto te dziewczke y z nią też majątnosc wzial / tamże sąrazem v prawa mówic. ^{Rozd. 42 art. 48.}

^a Ktoby Panna albo wdowa gwałtem wlasnil / a o takowy czynnek bylby przed Krola J. M. pozwany / y tam gdzieby Panna / wdowa albo niewiasta postanowiona zeznala / że ten gwałt nad wola iey stal sie / takowy przekonany ma być czi odsadzony / a iesliby zeznala / że iey sie to za wola iey wlasna stalo / iuz od dobre dziedzicznych / posagu / y innych rzeczy nalezacych ma być odsadzona. *Zyg. w Krak. 1532. H. P. 275.*

Gdyby Opiekun Panna dorosla do malienstwa godna z chęrosci za maz wydac nie chcial / chcacy majątnosc iey trzymac / takowa moze sie o meza starac z pozwoleniem y rada powinnych. *Stat. 1423. H. P. 276.*

O rapt Białychgłow niedoroslých z mocy Opiekunow wziętych / moze czynic do Constitucyey de Captivis. *Const. 1607. fol. 848. tit. De Raptu.*

A ta Constitucya de Captivis jest w Roku 1588. fol. 462. tit. o Poimaniu.

^b In causis Raptus ma iac scrutinium precedente protestatione per proximiores. Raptor ex scrutinio ma być na conuictia skazany / ani przyznaniem Białegłowy de consensu ma być wolny / forum Trybunal. *Const. 1631. fol. tit. Causa Raptus.*

Ktoby plec Białogłowsko niedoroslą z mocy Oycowstey y opiekunow wzial stanu Szlachackiego / o to czynic ma w Grodzie onego Powiatu gdzie sie stanie. *Const. 1607. fol. 848. tit. De Raptu.*

ARTYKUL XIV.

O zabiciu za powabieniem albo wyznaniem na rękę.

¹ **T**ez a skutliwy zwyczaj wszel sie byl miedzy poddanymi Nászymi / zwlaszcza stanu rycerskiego / ktorzy za lada przyczyna / cierpliwosci przystoyney w sobie nie zachowuic / y prawem pospolitym nie obchodzic sie / y owsem im iakoby wzgardzac / swowolnie y by strze ieden na drugiego targnawby sie / a za tym na rękę powabiby y obowiazawby slowy takowemi / ktore sie poczciwości y dobrej slawy dotycza / potym spolnie biac sie / y rany sobie zadac / o rany skutliwe y zascia miesdzy soba przychodza / a niektorzy broni skutliwych iakoby przeciwko postronnemu nieprzyiacielowi / y dziwnych postępow do tego uzywac / na

Um

Smierc

Śmierć ieden drugiego zabija / y spólnie sie mordują / nie inaczey iakoby
zwierzchności y sprawiedliwości nad soba nie mieli. A chociaż pod czas
to sobie obwarują / iesliby ieden drugiego zranił albo zabił / że tego na so-
bie sami / y potomkowie ich pozyskować nie mają / iednakże to w Rzeczypos-
politey żadnego pomnożenia y pożytku nie czyni / y owsem gdy sie krewo-
ludzka / czasem y niewinna wylewa / Pan Bog tym bywa obruszon / także y
połoy pospolity obrażon. A przeto My temu iako szkodliwemu zwyczaj-
owi / w Państwie Naszym Wielkim Xięstwie Litewskim niechcieli dopu-
ścić wiecey berzyć sie / a połoy pospolity dobrze chcąc obwarować / za ra-
da y pozwoleniem Pánów Xad Naszych / y wszystkich stanow do tego Sta-
tutu należących. Ustawuujemy / aby już od tego czasu swowolnie bez przy-
zwolenia Naszego Gospodarskiego / ktore tylko za wielkimi a znamienitymi
przyczynami pochodzić ma / y na osobliwym wważeniu y uznaniu Naszym
Gospodarskim z Pány Xadami naszymi / a w wyszku za pozwoleniem y w-
znaniem Pána Hetmána tego Państwa Wielkiego Xięstwa Litewskiego
należec będzie / na ręce powabiac y wyzywać niht nikogo niesmiał / y słowy
ktoreby sie dotyczyły pozcimności y dobrej sławy słacheckey / w tym go nie
obowiązywał / y ieden drugiemu ran nie żadał / y niht nikogo nie zabijał /
ale o wszelkie krzywdy swe / by też y o namietkę y nagłownieyszą / prawem
pospolitym według tego Statutu każdy / ieden z drugim sie rozpierał.

¶ A iesliby kto nad to prawo y ustawę Naszą wyzywający tego na ręce / 2
ranił / albo chociaży ten powabiony onęg kto go wyzywał /
zranił / tedy za rany nie ma być czyniona nagroda / gdyż niemiał na takie
swowolne y nie przystoynne powabienie mimo zażaz prawa pospolitego
pozwalać / iedno ten kto drugiego zranił / sam nieranny zostanie / ma
w więzieniu na Zamku Naszym stołecznym Wileńskim wyższym puł rok
siedzieć / gdy to nań za pozwem v sadu Siemskiego ranny dowiedzie. A ie-
sliby sie obadwa zranił / tedy już sobie ran ieden drugiemu płacić y nagra-
dzać nie mają.

¶ A tymże obyczajem ma być rozumiano / iesliby na ręce 3
wyzywający sie na śmierć ieden drugiego zabił / tedy ten kto żyw zostanie /
badż wyzywany albo kto wyzywał / sam za onego zabitego z prawą od vzo-
du Grodzkiego tego powiatu w którym osiadłość swa ma / nie inaczey ie-
dno na gárdle ma być katan na śmierć / y krewo iego swoia krewo zapłacić
ma / za żaloba y popieraniem prawa od dzieci albo bliskich tego zabitego /
lecz głowoszyzná już po takowym staraniu płaconá być nie ma / gdyż o tym
wiedział / y sam na to zezwalał.

¶ A iesliby zarazem po takim zabiciu 4
ten meżoboyca poiman nie był / albo pozwany będąc ku prawu nie stanął /
tedy przeciw niemu daley taki postępek prawny má być czynion / iako wy-
szey o meżoboycach iest opisano. A dla tegoż iednemu z tych / ktoryby spo-
soynym będąc na takie nieprzystoynne wyzywanie nie pozwalał / takowa o-
brona y wátunek postanawiamy. By też y nawiecey ten przeciwnik iego
słow iakich dotkliwych sławie y wzcimności iego domawiaiac y dotyciać /
na ręce powabiał / a on gdy nie poydzie / a połoy pospolity zachowuiac / z tej
ustawy y prawa nie wystąpi / tedy wszystkie te takie słowa nic mu y dobre-
mu mntemaniu iego szkodzić nie mogą / ale y owsem temu przeciwnikowi
iego

iego samemu iako występniemu maia płodzić. X może takowy spokojny /
wcielszy się do Nasz Gospodará / albo y do rzędu Naszego należnego / zarzą-
zem takiego przeciwnika swego do prawá o niebezpieczność zdrowia swes-
go / y o winę za słowa dotkliwé według artykułu dwudziestego siódmego /
Rozdziału trzeciego pozwać / y tam daley przeciwko niemu postępować /
iako o odpowiednikach iest opisano.

a. Jesliby ieden drugiego na pojedynku wyzywał / wyzywany aby się nie stawił / oprocz że-
by to komu od Krola J. M. pozwolono było / a koby się wazył to uczynić / tedy ma się
dzieć puł roka w więz y 60 grzywien winy dać / o co forum w Diemstwie. 1588.
De duellis, fol: 462.

Constit: Anni 1586. fol: 444. wátowano / aby wśelávia waśni / zamawiania / odpo-
wiedzi / pojedynki miejsca nie miały pod czas Interregnum. Constit: 1588. fol: 461.
tit: Odpowiedz.

ARTYKUL XV.

Gdyby kto brzemienną niewiaścę szlachciankę zbil,
albo koniem potraćil y zabil.

1. **S**stawuujemy też / Jesliby kto nie będąc przymuśiony żadną przy-
godą / to iest / zerwaniem wzdry / wniesieniem twárdoustego konia /
y inka iaka przygodna przyczyna / iedno z zuchwałstwa albo opila-
stwa swego / albo wmyslnie to uczynił / niewiaścę brzemienną ślách-
ciankę / bądź też y inšego stanu / biegáiac ná koniu potraćil / albo ia czymś
kolwiek zbil y obraźil / tak iżby płód mártwy poronił / a samá żywá zostála.
Tedy zá dowodem śluśnym ma ia według stanu náwiązać / a zá te winę w
więzieniu w Zamku albo w dworze Naszym tego powiatu czwierć roku się
dzieć / a z strony tego zbytku iego w obrażeniu płodu zrzuczonego / má taki z
żálem iáwnym / wpołarzáiac się przed Pánem Bogiem / ná sobie odmieść
przez rok ieden cztery kroć ná swiętá wrocyste / to iest / raz ná dzień náro-
dzenia Pána Chrystusowego / drugi raz ná dzień Gromnic / trzeci raz ná
dzień z mártwych wstania Pána Chrystusowego / a czwarty raz w dzień
swiętá zesłania Duchá swiętego / w drzwi Kościelnych we wnatrz ná
miejscu podniosłym ná to nagotowanym / ná łókieć od ziemi stać / y grzech
swoy przed ludzmi wchodzacemi y wychodzacemi z Kościoła iáwnie
wyznáwać / a potym tego obiecować z pilnością strzec się y niedopuszcząć.
2. **L**ecz iesliby oboje / to iest / y płód y mátká z przyczyny iego zmárli / tedy
on też sam zá to ná gárdle ma być karan zá śluśnym dowodem / iako ołolo
zaboystwo stanu ślácheckiego / y też prostych ludzi / ná swych miejscách do-
wody sa opisane / a głowščyzná przedsię z imienia y z máiatności iego bli-
skim iey / tyłko zá same mátkę ma być plácona według stanu iey. Roz: II.
3. **J**esliby to potracenie y obrażenie nierciaścę brzemiennę zostało się niewmyslnie /
przygodnie / o tym ma być sadzono iako o inšych meżoboystwach nieu-
myslnych. art: 3.

ARTYKUŁ XVI.

Ktoby nożem, albo iakim inszym orężem do boiu niezwykłym naczyniem kogo zabił albo ranił.

Roz. II.
Art. 9.

GDyby a kto kogo vmyslnie z gniewu / á z zapamiętalości serca z tego / nożem puynalem / gindzałem zabił / takowy / iesli będzie słachćcie / albo też słachćciowi uczynił / za dowodem słusznym czwartowan być ma. A iesli prostego stanu człowieka słachćciowi uczyni / ten będzie karan czwartowaniem. A gdyby słachćcie prostego człowieka tym sposobem zabił / ten reke traci / okrom poimania na gorycym uczynku / o czym iest w tym Statucie opisano / á głow szczyzną po kądym takim z majątności płacona być ma. ¶ A iesli kto niezabije tylko rani / ten będzie słachćcie / za słachćciowe obrażenie wćieciem reki / á za prostego człowieka zapłata pieniężna / tak iako za głow szczyzną karan będzie. Jesliż to człowiek prostego stanu uczyni / ten za obrażenie słachćciá gardło / á za prostego człowieka reke traci.

a Sad w Trybunali: Ziemi Grodzkiej y inne Subsellia, eadze Seymiki / ziażdy główne asfektu / także na prywatne ziażdy / aby strzelby / pułkadowe / rusznice / łukow / y innego oręzia zażazanego niezdobywali: á iesliby kogo zabito z rusznice / tym samym gardłem & pczna infamia karany być ma / wylawfy gdyby sie to w obronie / w naysćciu na dom stało. 1601. Orusznicach / f. 759. y na W. X. L.

Declarácia bezpieczeństwa pospolitego / 1611. f. 3. 7. na W. X. L.

Kany z rusznice sowyto mato być płacone. Cō: 1557. fol: 10. y Koby sie tegi wazyl. Conf: 1611. fol: 4. tit: Declarácia. Conf: 1601 fol: 759. tit: Orusznicach.

ARTYKUŁ XVII.

O zabićciu albo ranićciu zdradliwym, potaiemnym obyczaiem

Roz. II.
Art. 12. y
Art. 16.

KToby kogo niewiadomie / bez zwady / ale milozkiem / zdradliwie u potaiemnie w nocy / albo w dzień zabił. a To iest / albo w drodze tryjomkoze krzą / z zapłocia / albo w mieście / we wsi / na vlicy za siodły / albo w domu / przez drzwi / przez okno / albo w komorce taimney potrzebney / iaka strzelba postrzelil / albo reczna bronia iaka zabił / badz też spiacego iakożłowiek o śmierć przyprawil / albo też w biesiedzie / albo też w iakym iakim zgromadzeniu ludzi / ale milozkiem / potaiemnie / puynalem / y iakakolwiek bronia zabił / a na tymby uczynku byl poiman / albo to na słusznym dowodem przewiedziono bylo : takowy iesli to słachćcie słachćciowi uczynił / sroga śmierć czwartowaniem / albo na pól bićciem karan / y po czćciowości odsadzon będzie / á głow szczyzną z imienia albo majątności jego ruchomey sowyto płacona być ma. A iesli nie zabije / tylko rani słachćciá / ten przed sie gardłem karan będzie / á nawiasłá z imienia płacona być ma. A iesli to słachćciowi człowiek prosty uczyni / tedy za zabićcie po szazaniu na gardło / roznymi srogiemi mekami z tego swiatá zgadzón będzie / á za rane ściety być ma. ¶ Jesliby to kto nad kimz na prawy czyiey uczynił / y toby powiadaisc śmierć taká powiesć swoz pieczę

Roz. II.
Art. 11.

pieczętowali: Tedy przy innych słusnych i równych znakach/ któreby się w tej rzeczy okazać mogły/ z dowodem słusnym prawnym/ y sam ten który naprawił/ tak iako y ten który to uczynił/ karani być ma. A nie będzieli znakom/ dowodom i równych/ słusnych/ tylko powołanie śmiercią zapieczętowane/ od tego obwiniony tym powołaniem odprzysiędź się powuńien będzie.

^a O rany z rusznice forum Gred na Rokach Grodzkich/ pena perpetua banitio, praemissa inquisitione. Const: 1598. fol: 707. tit: O mezooboystwie.

Reassumowana też Constitucya Roku 1611. fol: 3. tit: Declaratia.

Mezooboystwo przy robocie z Rusznice popelnione gworaka pena przynosić ma/ Const: 1576. fol 308. tit: O ubiciu.

ARTYKUŁ XVIII.

O zapalaczach miast y domow.

I **E**śliby ^a Kto tak z tego a szkodliwego uczynku ważył się/ a śmiały wmyśli nie zapalić żamek/ miasto / albo dwor Nasz Gospodarski / albo też żamek/ dom/ Książęcy/ Pański/ Ślachecki. A w tymby temu zapalaczowi miánowicie od uszkodzonego winą była dana / aboby go zarazem na tym uczynku poimano. Tedy z dowodem słusnym prawnym/ tak iako o innych rzeczach krwawych/ zwłaszczą iako o dowodzie niażdzu gwałtownego na dom Ślachecki/ a miánowicie około przysięgi z Beściami Ślachćicami/ jest wyżej opisano/ zostanieli w tym winien / ma być sam ogniem spalony / a majątność uszkodzona ogniem/ z majątności teyże iego jeśli która będzie/ płacona być ma.

Roz. II.

Ar: 2. y

ar: 40.

^a Ktorzy palą domy/ gumną/ albo które inne dobra/ śmiercią okrutną y naszkardnieyszą mają być karani. Kaz: Wielki, H. P. 240. Wład: lag: 1433. H. P. 240.

ARTYKUŁ XIX.

Ktoby zabił gwałtownika w domu swym, y pomocników iego.

I **E**ż ^a wstawiemy / Ktoby na czyi dom/ albo na gospode gwałtem niaichał albo nashedł/ a ten gospodarz domowy/ tak też y gość Który w tym domu albo gospodzie stoi/ onego gwałtowniká samiego/ albo pomocników iego / broniąc domu albo gospody swej zabił. Tedy skoro po onym gwałcie/ ma sąsiadow okolicznych obeszłać/ obwołać/ y opowiadać/ y tegoż czasu do przodu Naszego sądowego tego powiatu w którym się to sstańie / iachać / albo posłać / wziawszy możnego y strona ludzi dobrych Ślachte/ albo innych sąsiadow wiary godnych / on gwałt / y zabitego gwałtowniká w domu swym okazać. A potym gdy będzie o to zabicie obwinion/ tedy z okazaniem słusnych znakom gwałtu/ ma z żoną y z dziećmi lat dorosłymi/ y z trzema Ślachćicami sobie równymi / a nie będzieli mieć żony albo dzieci/ tedy z tymi trzema Ślachćicami. ^b A nie będzieli trzech Ślachćicow do odprzysiężenia z sobą mieć / tedy z slugami y z czeladzia domową samopiat przedsię ma przysięga się odwieść na tym/ iż ten

Roz. 4.

Ar: 29.

Roz. 12.

ar: 20.

Roz. 14.

ar: 6.

zabity gwałtem náiáchal albo nászedł / á estáło sie zá počatkiem tego zábi-
tego / á iesliby nie zábił tylko ránił / tedy sam ieden pan domowy albo gość
w gospodzie stoiały ma przysiędz / iż iáko gwałtowniká w domu swym
ránił. Takowy głośszczyny / ran / y škód niákich plácić nie będzie po-
winien.

^a Gdyby w dom czyi raka gwałtowna nászedł / gospodarzá / żonę / syná / albo sluzę zá-
bił / albo okrutnie ránił / będąc prześlaný śśeścia świadkom gardłem ma być karan.
Jan Olbr. 1493. H. P. 205.

Á kogoby w nájęciu domu albo gospody broniący z Rusznice tego zábił / albo ránił /
za słusnym wywodem káraniu nie podlega. 1601. O Rusznicach / 759. ná W. X. L.
Inuasionis actio sluzyc Szlachcicowi krotogo dom násto raniouemu o rane in except:
Const. 1576. fol. 307. tit. O gwałcie.

^b Nie tylko reznia bronia / ale choćby z rusznice w nájęciu kto tego zábił / wolen
zostáć. Const. 1611. fol. 759. tit. O Rusznicach.
pod bókiem náwet Krolewskim / kto przyczyna zranienia albo zaboystwa dáć / Homi-
cida wolen od gardła / Rozd. 1. art. 9.

Bánie gdy zábijsz w obronie żywota wolen / Rozd. 1. art. 13.

Przednik sądowy gdy zábijsz w obronie wolen / Rozd. 4. art. 63.

Kto nie tylko bóiem ale zgáśieniem świece da przyczyna do ran / skáznia winy /
Rozd. 11. art. 11.

A R T Y K V L XX.

Ktoby náiáchal albo nászedł na cudze imienie albo násiolo
gwałtem, á ten broniąc gruntu swego zábił.

Roz. II.
art. 43.

Nastáwuiemy / ^a ktoremu śláchcicowi śláchcic / albo któżkolw iest in-
by wmyślnie ná czyie imienie / ná siolo / ná ludzic / y ná grunty gwał-
tem nászedł albo náiáchal / y gwałt albo znáczna iáko škóde czynił / iáko zá-
braniem ludzi / bydła / státku / żeciem albo braniem / zboża / siána / rabaniem
lásov / gáiov / albo káženiem gránic / miedzi / łopcow / łowieniem iezior.
Á ten śláchcic broniąc imienia swego / onego gwałtowniká swego zábił /
albo ránił / tedy ma tymże sposobem iáko wyżšey o gwałtowniku domo-
wym iest opisáno / przysięga swoá odwieść sie. Á gdy przysięga sie od-
wledzie / iż go iáko gwałtowniká ná takim uczynku zábił / albo ránił / zá tá-
kowego głośszczyny / náwiastki / ani škód táłże / plácić nie będzie poro-
wien. Á o swoá krzywda y škóde ktoráby sie w on czas stála / przed sie re-
mu / ná czyie imienie bylo náiáchano / wolno będzie ná onym gwałtowniku
albo ná imieniu y máietności iego w śláchkiey práwem dochodzić.

^a Inuazor albo nájęca iesliby z strzelby albo iáka kolwiek inna bronia byl od tego kogo ná-
szedł zabity / Inuazor praznio serutinio wolen ma zostawáć. Const. 1601. fol. 759. tit.
O Rusznicach / sub finem. Tá Constitucya singulariter Kieštwu Licheńsk: sluzi.

A R T Y K V L XXI.

Ktoby ná kogo ná drodze zásiadł, á w tym sam zabity byl.

R. 4. 4. 9.
Roz. 12.
art. 20.

Stáwuiemy / ^a gdyby śláchcic drugiemu śláchcicowi dobrowol-
na drodze zásiadł / chcąc go wmyślnie zábić albo ránić / á ten bro-
niąc gardła swego / tego kto zásiadł zábił. Tedy skoro po onym
zábićiu ma iácháć y opowiadáć to przed owi swemu sądowemu
nabliż

najbliżemu / a do urzędu iadać / sąsiadom okolicznym / y kogo w drodze /
 spodła / opowiedzieć. A potym gdy sie to do prawa przytoczy / a żonę /
 dzieci / albo bliscy zabitego mieli by to / że ten zabójca sam temu zabitemu
 był sąsiad / albo też na drodze ugonimby albo spodławszy / niewinnie / bez
 przyczyny y początku tego / zabił / a tacy żonę / dzieci albo bliscy / przy tym za-
 biciu sami byli / y w takiejby rzeczy z obu stron za sobą dowody mieli / y w
 prawa stawali. Tedy urząd dla lepszej pewności y doznania sprawiedli-
 wości świecy / ma b na scrutiny / to jest / na wywiedzenie sie tej rzeczy
 tam do tego miejsca / y do tej okolice gdzie sie to stanie / według porządku o
 scrutiny niżej postanowionego / sam wyiść / albo wysłać / a takim wis-
 cy słusznym y znacznym dowodom / tak na wywiedzeniu iako y
 na prawie y sadu ku świadectwu y ku przysiędze będzie / temu urząd na
 dowód albo odwód przysięgi samotrzeciemu / bądź z ludźmi postronnymi /
 a w niedostatku z obu stron ludzi / żenie / albo mężowi z dziećmi / a gdzieby
 2 dzieci dorosłych nie było / tedy z sługami / z czeladzią przypuścić ma. ¶ A
 choćaby żalobna strona / przyjaciół zabitego sami przy tym zabójstwie nie
 byli / aleby wżdy sług / albo kłó ich przy nim było / tedy takowemu słudzy maia
 być do sekretu urzędowego wręcić / y w nich o tym pilne wywiadowanie
 ma być czynione / po roznu ich o tym pytać / którzy słudzy iesliby toż co y
 powinni zabitego twierdzili / y przysięga swa tego podeprzeć chcieli: Tedy
 y w takiej rzeczy ma sie urząd także zachować iako wyższej opisano. A ies-
 liby słudzy zabitego w sekreturze będąc / z żalobą przyjaciół tego nie
 zgodzali sie / tedy ten obwiniony bliższy będzie / iako wyższej opisano sa-
 motrzeć odprzysięgać sie / a tak od gárdla y głowoszyzny y płod wola-
 3 len będzie. ¶ Jednoż / gdyby sie to zabójstwo stało bez bytności innych
 ludzi / tak przyjaciół iako y slug / tylko między dwiema osobami /
 a przyjaciół zabitego braliby sie ku dowodu / tedy także za słusznym
 wywiedzeniem przez urząd / za wyświadczeniem ludzi wiary godnych / iuż
 ten obwołany bliższy będzie przy opowiadaniu swym / choć y sam ieden
 odprzysięgać sie / a po odprzysiężeniu / od gárdla / od głowoszyzny / wiezie-
 4 nia / y od płodu wolen będzie. ¶ Jesliby człowiek stanu prostego nie chciał
 chęć / blachćcowi droge sąsiad / chcąc go zabić albo bić / a blachćchy bro-
 niac zdrowia swego / tego samego kto mu sąsiad / zabił / tedy przy opo-
 wiadaniu takowym iako wyższej opisano / blachćcy y ieden sam może od-
 przysięgać sie / że to nie wmyślnie ale za początkiem onego zabitego w obro-
 nie uczynił / a nie zachceli odprzysięgać sie / ten głowoszyzny bez dowodu / a
 płody za dowodem zapłacić ma.

a W Koronie / gdyby kto na drodze sąsiadów sam był zabity od onego ktemu droge
 było zastapione / z świadkami odprzysięgać sie od karania wolny / za głowę do
 grzywny płacić ma. Jan Olbr. w Piotr: 1496 H. P. 254.

Mezbójstwo w obronie zdrowia uczynione gdy sie to ex scrutiny pokaze / w mo-
 cy zostawione. 1588. O Mezbójstwach y Scrutiniach / f. 463.

b W Koronie / gdy na scrutiny o mezbójstwo wyjeżdża / przed Scrutatorami
 stronie obiedwie przysięga iako świadkom nie przesiadli / albo nie natupili / a świad-
 kowie maia pod przysięga przysięgać / które scrutiny obiedma stroną zawarte / y
 zapieczętowane bywaia przez Scrutatory wydane. 1588. O mezb: y scrut: f. 463.

In scrutinys ceterisq; swiadkom potior habenda ratio, Const: ibid.

Dwanaście świadków ma być stawieni. Const: ibid.

In scrutinijis Szlachcie pod sumnieniem / á Plebei praestito iuramento ma być depozować. Const: ibid.

Do scrutinium Szlachcie poddanych / á Urzędy Miejskie Mieśczan powinni stawić / sub poena 100. marcarum, ktora in instanti ma być nakazana cum remissione ad loci Capitaneum. Ibid.

Scrutinium odległy może zeznać coram proximo Officio, á w Pruszech coram Ciuili. Const: ibid.

A R T Y K V L XXII.

O tym, ktoby kogo w iakię zwadzie nie vmyslnie ále w obronie zabił.

S Dyby kto vmyslnie zuchwałstwa / opilstwa / y iakię inšego zle-
Art. II.
m: 19. go vmysłu / bądź gdzie w domu / w gospodzie / na vlicy / y na drodze /
y gdziekolwiek zwadze z kim poczał. A ten drugi przeciw komu zwada
poczeta / á broniąc zdrowia swego / onego zabił / y takowy przypadek za-
razem ludziom postronnym / á potym y na vředzie Należy sadowym na-
bliżym opowiedział. Agdy do prawa o to zaboystwo przyciągnion be-
dzie / tedy on ma wyswiadczyć sie ludzmi dobrymi / wiary godnemi / ktorzy
przy tym byli y to widzieli / iż sie to nieumyslnie ále w obronie stało / á przy
takowym wyswiadczeniu / ieſzcze sam ten má samotrzec przyſiege na tym
uczynić / iż to zaboystwo nieumyslnie / ále za początkiem onę zabitego y w
obronie uczynił / á poprzyſiedze od gárdła y więzienia wolen będzie / tylko
przedsie głowſczyzne powinien będzie zapłacić. ¶ Lecz ieſliby tenże kto
zwadze pocznie kogo zabił / przeciw temu przy zabitym dowod stronie żalo-
bney ma być dopuſzczon / to ieſt / przy opowiadaniu ludziom postronnym y
vředu / y przy inſzych poſtepkach prawnych samotrzeciemu na przyſiege.

a W Koronie / w obronie zdrowia swego gdy kto kogo zabił / á kiedy ſie to ex scruti-
nie pokaje / y ſeścia świadków tego dowiedzie / wolen zoſtate zapłaciwszy tylko 60
grzywien głowſczyzny. 1588. O Męzoboyſtwach y Scrutniach / f. 463.
Pátrz w tymże Rozdziale / art: 19. 20. 21. y 22.

A R T Y K V L XXIII.

O nicumyslnym á przygodnym męzoboyſtwie

S Stawuimy / a Jeſliby kto z przygody á nie z checi / nie z waſni /
ále z niewiadomości / ſtrzelając na zwierzą ábo na ptaká / kogo za-
bil. ¶ Druga / ieſliby rzemieſlnik buduiąc dom ábo muruiąc / á
drzewo ábo cegle / kamień nieopatrznie vpuſcił / y kogo tym zabił.
¶ Trzecia / ieſliby rabiąc drzewo ſiekierą z toporzyſką ſpadły kogo ra-
nił / y od teyby rany vmarł. ¶ Czwarta / gdyby poſieczone drzewo wa-
lac ſie z niewiadomości tego ktory ſiekl kogo zabił. ¶ Piata / ieſliby
komu ſtrzelając z łuku ábo z ruſznice do czapki / y do iakię inſzego celu /
strzałá ábo kulá wziałyby pochoy w bok / ábo przez gore kogo zranił / á od-
teyby rany vmarł / á nie miałyby te osoby miedzy ſoba pierwey niakię wa-
ſni y zayſcia / tedy dla takowego przygodnego męzoboyſtwá / gdy ſie ludź-
mi do-

mi dobrymi/ wiary godnymi / ktorzy tego beda wiadomi wyswiadczy nam / a w niedostatkach obcych / chociaż slugami swymi przynamniemy gdy samotrzeci przysięże takowy na gardle y w więzieniu karan nie będzie / iednakże głowiszczyna według stanu zabitego / dzieciom albo bliskim zapłacić będzie powinien.

^a W Koronie / Męzoboystwo przygodne tak się rozumie / gdyby kto nie miał z kim przed tym zasnąć / zwady / nienawisci / z przygodą zabił człowieka. Ale w Mieście / we wsi / przy domu gdzie ludzie chodzą / także w przestrogistym polu gdy kto z kusznice zabił / mianowane męzoboystwo z przygodą iść nie ma. 1588. O meżob: / 463. Scrutinium ma być w takich razach / Gmst. 1588. fol: 464. strony wywiodły świadki / super non corruptis testibus przysięgać mają. Ibid.

ARTYKUL XXIV.

O ranie w obronie zadanej albo nieumyślnie.

- 1 **E**dyby też kto kogo o zdranienie swe do sądu pozwał / a on pozwany znając się do ran / mieniliby że to uczynił w obronie za porażeniem onego rannego / tedy ten przy opowiedaniu swym na przedzie / y przy świadectwie ludzi postronnych ktorzy przy tym byli y to widzieli / blizki będąc na tym przysiędż że to uczynił przymuszony w obronie y za porażeniem onego rannego / a po takiej przysiędżce od nawiąski wolon będzie.
- 2 **A** osobliwie / gdyby się to stało / żeby kto kogo przygodnie tego rana / a nie w obronie / y brał się na odwod / takowemu to iść nie ma / gdyż nikt ni od kogo w niewinności swej ran cierpieć nie powinien / ale ten kto ranił / powinien go będzie według stanu nawiązać.

ARTYKUL XXV.

Slugą któryby pana swego broniąc, kogo zabił albo ranił.

- 1 **E**dybyśmy / **I**edyby w takiej zwadzie / a sluga pana swego broniąc kogo zabił albo ranił / takowy od każdego prawa na być wolon / ale strona żalobliwa będzie tych ran y głowiszczyny dochodzić na iego pana.
- 2 **W**szakże iesliby był sluga swowolnie bez rozkazania y bez zwady pana swego / przed oczyma kogo zabił albo ranił / tedy Pan tego / tego slugę swego poimąć ma y do więzienia wsadzić / krewnym zabitego dać wiadomość. A iesliby folgując służebnikowi swemu poimąć go nie chciał / albo nie mógł / a on zaty wcieł / tedy ten pan powinien będzie sam głowiszczynę płacić / a rannemu iakiego stanu będzie za rany zapłacić / a po zapłacie głowiszczyny / ma na tym przysiędż / iż bez rozkazania y porady iego to zaboystwo albo rany stały się / y onego slugę z iakich przyczyn nie mógł poimąć. A iesliby się od przysiędż nie chciał / tedy za poprzysiężeniem strony żalobney / za głowę ma gardłem karan być / a za rany nawiązać.

^a Gdy sluga Pana broniąc w zwadzie kogo rani / za co żadney interiaci od rannego y powinnych iego mieć nie ma. Kaz: Wielki w Wilku, 1368. r. H. 246.

ARTYKUL XXVI.

O zabiciu człowieka przyczdzego y bez plemiennego.

Roz. 14.
Art. 31.

Stawniemy też / a iesliby sis trąsiło / gdziekolwiek zabito człowieka przyczdzego albo bezplemiennego / którego głównicyzny być /
 1. tć nie będzie komu. Tedy skoro takowego człowieka trup be-
 2. dzie należony / tegoż czasu Wzrad zamku albo dworu Naszego / ma
 obesić wszystkich mieszczan / ludzi sielskich / tak też poddanych Naszych /
 iako y poddanych Szlacheckich / a opyt czynić raz y dwa. ¶ A gdzie
 3. by się na tych dwóch kopach o tym zabiciu dowiedzieć nie mogli / tedy trzecia
 kopa przysiężna ma wzrad zebrać / na której powinni być wszyscy
 4. ci którzy się na tej kopie powinni stawić / a wzrad ma z miasteczek y z siol o-
 kolnych po trzy człowieka starszych / iako woytow / ławnikow / y innych
 mezoow dobrych / wiary godnych do przysięgi obrąć / a ci obrani powinni
 być na tym przysiędź / iż sami nie są przyczyną tego zabitego / y o tć
 im zabójcy niewiedzą. ¶ A iesliby który z tych kopników na przy-
 5. siężney kopie nie stali / albo chociaż stawali / przysięga odwieść się niech
 cieli. Tedy takowi będą powinni głównicyzny sami płacić / a sobie
 winnego szukać / a tć głównicyzna ma zostać przy tym wzradzie / w któ-
 6. rym ten trup należony. A potym gdyby krewni onego zabitego wynale-
 żli się / y świadectwo wzradowe na powinność krewną za sobą mieli / tedy
 ma tć głównicyzna onym krewnym oddana być. A tć kopa ma być cy-
 nioną w około po dwie mili / ludzi na nie wzywając / przez woznego ogła-
 7. śc na targach / przy kościolach y wszędzie o tym dając znać komu się
 trąsi. ¶ A iesliby przez trzy lata nić z powiniących do tej głównicyzny nie
 8. przypowiadali / tedy wzrad tej głównicyzny połowice ma przy sobie zo-
 stawić / a połowice na szpital oddać.

^a W Koronie / o Mszoboystwo niewiadomo Wzrad żadnego winić nie ma / ale kre-
 wni dowiadować się mają / także gdy kto z przygody nad mniemanie umrze / utonie /
 albo z drzewa spadnie. Káz: w Wilicy 1368. H. P. 184. H. L. 65.
 In defectu powiniących Pan o sluge pozwywać może. Con: 1588. f. 489. r. De homicid.

ARTYKUL XXVII.

O głównicyznach, o ochromieniu członkow, y o nawią-
 skach szlacheckich.

Toby a szlachcica na śmierć zabił / albo iakimkolwiek obyczajem o-
 1. śmierć przyprowadził / a w tymby z prawą według tego Statutu we-
 nien został / tedy za tego zabitego przy innym karaniu w tym Statucie we-
 2. dług rezultu opisanym / ma być głównicyzny płacono sto kop groszy. ¶ A
 3. koby zaś obyczajem okrucieństwa / wzgardziwszy zwierzenością Nas-
 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838. 839. 840. 841. 842. 843. 844. 845. 846. 847. 848. 849. 850. 851. 852. 853. 854. 855. 856. 857. 858. 859. 860. 861. 862. 863. 864. 865. 866. 867. 868. 869. 870. 871. 872. 873. 874. 875. 876. 877. 878. 879. 880. 881. 882. 883. 884. 885. 886. 887. 888. 889. 890. 891. 892. 893. 894. 895. 896. 897. 898. 899. 900. 901. 902. 903. 904. 905. 906. 907. 908. 909. 910. 911. 912. 913. 914. 915. 916. 917. 918. 919. 920. 921. 922. 923. 924. 925. 926. 927. 928. 929. 930. 931. 932. 933. 934. 935. 936. 937. 938. 939. 940. 941. 942. 943. 944. 945. 946. 947. 948. 949. 950. 951. 952. 953. 954. 955. 956. 957. 958. 959. 960. 961. 962. 963. 964. 965. 966. 967. 968. 969. 970. 971. 972. 973. 974. 975. 976. 977. 978. 979. 980. 981. 982. 983. 984. 985. 986. 987. 988. 989. 990. 991. 992. 993. 994. 995. 996. 997. 998. 999. 1000. 1001. 1002. 1003. 1004. 1005. 1006. 1007. 1008. 1009. 1010. 1011. 1012. 1013. 1014. 1015. 1016. 1017. 1018. 1019. 1020. 1021. 1022. 1023. 1024. 1025. 1026. 1027. 1028. 1029. 1030. 1031. 1032. 1033. 1034. 1035. 1036. 1037. 1038. 1039. 1040. 1041. 1042. 1043. 1044. 1045. 1046. 1047. 1048. 1049. 1050. 1051. 1052. 1053. 1054. 1055. 1056. 1057. 1058. 1059. 1060. 1061. 1062. 1063. 1064. 1065. 1066. 1067. 1068. 1069. 1070. 1071. 1072. 1073. 1074. 1075. 1076. 1077. 1078. 1079. 1080. 1081. 1082. 1083. 1084. 1085. 1086. 1087. 1088. 1089. 1090. 1091. 1092. 1093. 1094. 1095. 1096. 1097. 1098. 1099. 1100. 1101. 1102. 1103. 1104. 1105. 1106. 1107. 1108. 1109. 1110. 1111. 1112. 1113. 1114. 1115. 1116. 1117. 1118. 1119. 1120. 1121. 1122. 1123. 1124. 1125. 1126. 1127. 1128. 1129. 1130. 1131. 1132. 1133. 1134. 1135. 1136. 1137. 1138. 1139. 1140. 1141. 1142. 1143. 1144. 1145. 1146. 1147. 1148. 1149. 1150. 1151. 1152. 1153. 1154. 1155. 1156. 1157. 1158. 1159. 1160. 1161. 1162. 1163. 1164. 1165. 1166. 1167. 1168. 1169. 1170. 1171. 1172. 1173. 1174. 1175. 1176. 1177. 1178. 1179. 1180. 1181. 1182. 1183. 1184. 1185. 1186. 1187. 1188. 1189. 1190. 1191. 1192. 1193. 1194. 1195. 1196. 1197. 1198. 1199. 1200. 1201. 1202. 1203. 1204. 1205. 1206. 1207. 1208. 1209. 1210. 1211. 1212. 1213. 1214. 1215. 1216. 1217. 1218. 1219. 1220. 1221. 1222. 1223. 1224. 1225. 1226. 1227. 1228. 1229. 1230. 1231. 1232. 1233. 1234. 1235. 1236. 1237. 1238. 1239. 1240. 1241. 1242. 1243. 1244. 1245. 1246. 1247. 1248. 1249. 1250. 1251. 1252. 1253. 1254. 1255. 1256. 1257. 1258. 1259. 1260. 1261. 1262. 1263. 1264. 1265. 1266. 1267. 1268. 1269. 1270. 1271. 1272. 1273. 1274. 1275. 1276. 1277. 1278. 1279. 1280. 1281. 1282. 1283. 1284. 1285. 1286. 1287. 1288. 1289. 1290. 1291. 1292. 1293. 1294. 1295. 1296. 1297. 1298. 1299. 1300. 1301. 1302. 1303. 1304. 1305. 1306. 1307. 1308. 1309. 1310. 1311. 1312. 1313. 1314. 1315. 1316. 1317. 1318. 1319. 1320. 1321. 1322. 1323. 1324. 1325. 1326. 1327. 1328. 1329. 1330. 1331. 1332. 1333. 1334. 1335. 1336. 1337. 1338. 1339. 1340. 1341. 1342. 1343. 1344. 1345. 1346. 1347. 1348. 1349. 1350. 1351. 1352. 1353. 1354. 1355. 1356. 1357. 1358. 1359. 1360. 1361. 1362. 1363. 1364. 1365. 1366. 1367. 1368. 1369. 1370. 1371. 1372. 1373. 1374. 1375. 1376. 1377. 1378. 1379. 1380. 1381. 1382. 1383. 1384. 1385. 1386. 1387. 1388. 1389. 1390. 1391. 1392. 1393. 1394. 1395. 1396. 1397. 1398. 1399. 1400. 1401. 1402. 1403. 1404. 1405. 1406. 1407. 1408. 1409. 1410. 1411. 1412. 1413. 1414. 1415. 1416. 1417. 1418. 1419. 1420. 1421. 1422. 1423. 1424. 1425. 1426. 1427. 1428. 1429. 1430. 1431. 1432. 1433. 1434. 1435. 1436. 1437. 1438. 1439. 1440. 1441. 1442. 1443. 1444. 1445. 1446. 1447. 1448. 1449. 1450. 1451. 1452. 1453. 1454. 1455. 1456. 1457. 1458. 1459. 1460. 1461. 1462. 1463. 1464. 1465. 1466. 1467. 1468. 1469. 1470. 1471. 1472. 1473. 1474. 1475. 1476. 1477. 1478. 1479. 1480. 1481. 1482. 1483. 1484. 1485. 1486. 1487. 1488. 1489. 1490. 1491. 1492. 1493. 1494. 1495. 1496. 1497. 1498. 1499. 1500. 1501. 1502. 1503. 1504. 1505. 1506. 1507. 1508. 1509. 1510. 1511. 1512. 1513. 1514. 1515. 1516. 1517. 1518. 1519. 1520. 1521. 1522. 1523. 1524. 1525. 1526. 1527. 1528. 1529. 1530. 1531. 1532. 1533. 1534. 1535. 1536. 1537. 1538. 1539. 1540. 1541. 1542. 1543. 1544. 1545. 1546. 1547. 1548. 1549. 1550. 1551. 1552. 1553. 1554. 1555. 1556. 1557. 1558. 1559. 1560. 1561. 1562. 1563. 1564. 1565. 1566. 1567. 1568. 1569. 1570. 1571. 1572. 1573. 1574. 1575. 1576. 1577. 1578. 1579. 1580. 1581. 1582. 1583. 1584. 1585. 1586. 1587. 1588. 1589. 1590. 1591. 1592. 1593. 1594. 1595. 1596. 1597. 1598. 1599. 1600. 1601. 1602. 1603. 1604. 1605. 1606. 1607. 1608. 1609. 1610. 1611. 1612. 1613. 1614. 1615. 1616. 1617. 1618. 1619. 1620. 1621. 1622. 1623. 1624. 1625. 1626. 1627. 1628. 1629. 1630. 1631. 1632. 1633. 1634. 1635. 1636. 1637. 1638. 1639. 1640. 1641. 1642. 1643. 1644. 1645. 1646. 1647. 1648. 1649. 1650. 1651. 1652. 1653. 1654. 1655. 1656. 1657. 1658. 1659. 1660. 1661. 1662. 1663. 1664. 1665. 1666. 1667. 1668. 1669. 1670. 1671. 1672. 1673. 1674. 1675. 1676. 1677. 1678. 1679. 1680. 1681. 1682. 1683. 1684. 1685. 1686. 1687. 1688. 1689. 1690. 1691. 1692. 1693. 1694. 1695. 1696. 1697. 1698. 1699. 1700. 1701. 1702. 1703. 1704. 1705. 1706. 1707. 1708. 1709. 1710. 1711. 1712. 1713. 1714. 1715. 1716. 1717. 1718. 1719. 1720. 1721. 1722. 1723. 1724. 1725. 1726. 1727. 1728. 1729. 1730. 1731. 1732. 1733. 1734. 1735. 1736. 1737. 1738. 1739. 1740. 1741. 1742. 1743. 1744. 1745. 1746. 1747. 1748. 1749. 1750. 1751. 1752. 1753. 1754. 1755. 1756. 1757. 1758. 1759. 1760. 1761. 1762. 1763. 1764. 1765. 1766. 1767. 1768. 1769. 1770. 1771. 1772. 1773. 1774. 1775. 1776. 1777. 1778. 1779. 1780. 1781. 1782. 1783. 1784. 1785. 1786. 1787. 1788. 1789. 1790. 1791. 1792. 1793. 1794. 1795. 1796. 1797. 1798. 1799. 1800. 1801. 1802. 1803. 1804. 1805. 1806. 1807. 1808. 1809. 1810. 1811. 1812. 1813. 1814. 1815. 1816. 1817. 1818. 1819. 1820. 1821. 1822. 1823. 1824. 1825. 1826. 1827. 1828. 1829. 1830. 1831. 1832. 1833. 1834. 1835. 1836. 1837. 1838. 1839. 1840. 1841. 1842. 1843. 1844. 1845. 1846. 1847. 1848. 1849. 1850. 1851. 1852. 1853. 1854. 1855. 1856. 1857. 1858. 1859. 1860. 1861. 1862. 1863. 1864. 1865. 1866. 1867. 1868. 1869. 1870. 1871. 1872. 1873. 1874. 1875. 1876. 1877. 1878. 1879. 1880. 1881. 1882. 1883. 1884. 1885. 1886. 1887. 1888. 1889. 1890. 1891. 1892. 1893. 1894. 1895. 1896. 1897. 1898. 1899. 1900. 1901. 1902. 1903. 1904. 1905. 1906. 1907. 1908. 1909. 1910. 1911. 1912. 1913. 1914. 1915. 1916. 1917. 1918. 1919. 1920. 1921. 1922. 1923. 1924. 1925. 1926. 1927. 1928. 1929. 1930. 1931. 1932. 1933. 1934. 1935. 1936. 1937. 1938. 1939. 1940. 1941. 1942. 1943. 1944. 1945. 1946. 1947. 1948. 1949. 1950. 1951. 1952. 1953. 1954. 1955. 1956. 1957. 1958. 1959. 1960. 1961. 1962. 1963. 1964. 1965. 1966. 1967. 1968. 1969. 1970. 1971. 1972. 1973. 1974. 1975. 1976. 1977. 1978. 1979. 1980. 1981. 1982. 1983. 1984. 1985. 1986. 1987. 1988. 1989. 1990. 1991. 1992. 1993. 1994. 1995. 1996. 1997. 1998. 1999. 2000. 2001. 2002. 2003. 2004. 2005. 2006. 2007. 2008. 2009. 2010. 2011. 2012. 2013. 2014. 2015. 2016. 2017. 2018. 2019. 2020. 2021. 2022. 2023. 2024. 2025. 2026. 2

- stał. ^b Tedy násláduiac w tym práwá Bożego/ Ostauiemy/ Iż za każdy takowy członek wciety ábo wrznięty/ wybity/ temu kto w tym winien zosta nie/ ma też takowy członek wciety/ y wrznięty/ ábo wybit być/ á za wine takow ego okrucieństwa y swowoleństwa/ y za nakład práwny strony žalobney przed sie będzie powinien za każdy taki członek stronie žalobney po pięćdzie siat łop groszy płacić. ^b ¶ A iesliby oboie rece/ nogi y obá vchá vciat/ ábo obie oczy wyciat ábo wybit. Tedy też przeciwna stroná práwem przečo nána takowez karania/ y ná tychże członkach z nagroda sumy pieniężney/ iáko to wyższej opisano/ ma z práwá od przedu odnieść. A iesliby pálec ábo kistá ich v raki ábo nogi vciat/ tedy y za to takéż rowne karanie winnemu czyniono będzie/ á zaplata pieneżna za każdy pálec wciety ma być po dwa dziesięciá łop groszy. ¶ Jesliżby ktory z tych miánowanych członkow nie był wciety tak żeby precz odpadł/ áleby z tego zramienia był tak bázro ochromiony/ żeby im do roku władać nie mogli/ tedy za takowe ochromienie/ za każdy członek/ reke/ noge/ vcho/ gebe/ po pięćdziesiąt łop groszy zapłacić/ á za pálec ochromiony/ takéż dwadziestá łop groszy zapłacić ma. ¶ ^{Roz. 1. str. 24.} A iesliby kto kogo w głowe ránil/ z ktoreyby rány rzecz zámknął/ choćaby sie y wygoił y żyw został/ áleby iuż potym mowić nie mogli/ tedy temu ma sto łop groszy iáko głowšczyzne winowaty zapłacić/ á za wine w więzieniu w zamku ábo dworze Nášym sadowym/ gdzie sie to stánie/ ná dnie w wie szy być sáżni w ziemi pulkóá siedzieć. Za ráne krowáwa w głowie z ktoreyby kóści wybierano/ trzydzieści łop groszy. Za ráne obliczna ná dwa trzy czterdzieści łop groszy. A ktoby też kogo vmyslnie ná zelżywość sta ^{Rozd. 1. str. 11.} nu blácheckiego/ kłiem/ kleszcieniem/ buława/ ábo biczami/ rozgámi/ y inšymi iákimi przyprawnymi bił/ ábo bić kazał. Za taki każdy boy y zelżywość/ ma być náwiaszki plácono czterdzieści łop groszy/ á ieższe dla takiej rány w głowie do wybierania kóści/ y przez twarz zádaney/ také dla bicia kłiem/ biczami/ rozgámi/ y inšymi przyprawami/ za wine takiego zuchwał stwá y swowoleństwa/ w zamku ábo ná dworze Nášym sadowym tegoż powiátu gdzie o to práwo będzie/ dwánaście niedziel ná dnie w wieży sie dzieć. A za inše rány iákazkolwiek broná żelázna zwyczajna ku boiu/ zádané/ náwiaszki dwadziestá łop groszy placić/ á k temu być niedziel w więzieniu w zamku ábo dworze Nášym sadowym siedzieć. A ktoby komu policzek dał/ ábo brode/ ábo włosy rwał/ takowy za to dwánaście rubli groszy placić/ y w więzieniu trzy niedziele siedzieć ma. ¶ A biáłymgłowom bláhciantom/ iáko głowšczyzná tak y náwiaszka sowito ma być ská zowana/ také y więzieniem sowitym karano. Tymże obyčáiem Ducho wymym osobam wšelákiego naboženstwa Chrześciáńskiego/ y ich žonám/ y dziecióm ich ktore z slubnych žon pochodza/ ma być głowšczyzná/ náwiaszka y nagroda za ochromienie ná członkach/ tak iáko y ludzióm narodu blá checkiego. A to więzienie w tym Artykule ná winnych opisáne/ ma być wykonywane zárazem skoro po stazániu Przedowym. ¶ Jesliżby co z tych rzeczy z wierzchu miánowanych ieden drugiemu vczynił nie vmyslnie/ nie obyčáiem okrucieństwa/ ále w zwádzie/ z przypadku/ y w tymby z práwá winnym był náležion. Tedy takowy y za wybicie ábo vciacie członká/

Karania na ciełe swym odnosić nie będzie/ ale tylko winę pieniężną / a wię-
zieniem takim iako wyższej opisano / karan być.

a W Koronie/ głowczyzna jeśli ręcznia bronis/ 240. grzywien / a jeśli z rusznice so-
wito ma być opłacona. 1588. O mezhoboycach/ f. 463.

Rany słacheckie sowito opłacywaia / to jest/ krawa 20 grzywien / śiną groby 6.
oblężną raną krawa znaczna/ grzyw: 30. wcięcie palca każdego grzy: 30. wybite
żebą grzy: 20. chromotą wleczną na ręce/ nogi/ oślepienie oka/ także wcięcie nosa/ ma
być płacono iako połowicą głowy. 1588. O ranach słacheckich/ f. 462.

b Rany y chromotą okrutnie zadana sowito ma być płacona / nihilominus ten co
ranił/ pul rokła ma w więzy na dnie siedzieć / podług Koronnego prawa. Constit.
1576. fol: 309. tit: Okrutnym.

A R T Y K V Ł XXVIII.

Ktoby szlachcica wziął do więzienia swego swowolnie, y nad
nim się paścił, albo go w więzieniu vmorzył.

Rozd: 3.
art: 10.

Stawuiemy / a Jesliby sie to kiedy między stany narodu słache-
ckiego / zwłaszcza vboższym od możniejszych/ y komużkolwiek od
tego trąsiło/ żeby iawnie zmocniwszy sie/ albo tajemnie sam przez
sie albo przez slugi / poddane swe/ tego drugiego wziął do wie-
zienia swego / człowieka niewinnego y prawem nie przekonanego / bądź
w domu / z gospody y w drodze / albo na iakimkolwiek miejscu go potra-
fiwszy / y wiodąc go od miejsca do miejsca albo naiednym miejscu tajem-
nie / bądź też y iawnie / chowając więzieniem/ biciem/ morzeniem głodu /
y czymkolwiek okrucieństwo y zelżywości iakie nad nim wedle myśli swey
wykonywał. A dzieci bliscy albo żoná onego posądzonego / y ktokolwiek
z powinnych wciekliby sie potym do nas Hospodará / albo do vrzedu nášeg
Grodzkiego. Tedy wedle obyczajow dobrych/ dawnych / ktore y przed
tym w tym Państwie Nášym byly zachowane/ on takowe bezprawie cier-
piący moca zwierzchności Nášey Hospodárstkey/ przez posłańcá Nášeg
Albo przez Woiewode albo Staroste tego powiatu / gdzie sie to dziać be-
dzie / za listem y posłańcem iego / ma być naprzod z więzienia wyiety y wy-
puszczon. Potym mu sprawiedliwość bez przewłoki ma być uczyniona /
przez tenże vrząd Grodzki/ na roku pierwszym iako na zawitym / bądź za-
ocznie / albo oczymisto kládac pozwy na tymże imieniu gdzie w więzieniu
náleżon będzie/ albo gdzie indziej w nablížym imieniu / na cztery niedziele.

Rozd: 4.
art: 30.

A gdzieby ten kto tego w więzieniu ma / posłańcu Nášemu albo vrzedo-
wemu sam albo przez vrzedniká / slug / y poddanych swych / w Zamku albo
gdziekolwiek w więzieniu swym osądzonogo kłáć: albo naydzonego z
więzienia wyiać nie dopuścił / takiego przyiaciele onego więźniá máia tá-
kież do Nas Hospodará albo do vrzedu Grodzkiego pozwać żeby sam stá-
nał/ y tego więźniá postawił. A takowy przeciwnik Nam Hospodáru
za przewodem prawnym do skárbu Nášego powinien będzie zapłacić wi-
ny czterdzieści kop groby / co na nim po prawie vrząd Grodzki sprawić y
do skárbu Nášego oddać powinien będzie. A nad to czasu práwa już tá-
kowemu przeciwnikowi w takiej rzeczy na wywod nie ma być dopuszczon-
no / ale žalobliwa skroná bliższa będzie tego bezprawia nań dowodzić.

¶ A cho

- 3 ¶ A choćaby ten więzien/ y okrom takoweg przez urząd Náš wypuszczenia ^{Roz. 14.} z tego więzienia wciekl/ albo przez porok wybedł/ y siebie oswobodził. A ^{art. 6.} takie bezprawie y krzywdę swą zarazem skoro po wyswobodzeniu swym/ ludziom wiary godny ktorychby napierwey potrafil/ á potym najbliżemu przedowi Nášemu sadowemu opowiadał y do ksiąg zapisac dal. Także przypozwany by o to do prawa/ á tego iakimi słusnymi znaki popárby/ ná tym samotrzeć z żoną y z dziećmi/ á w niedostátku żony y dzieci swych do roslých/ tedy z przyiaciolimi albo z slugami swymi/ tylko ludźmi nie podeyżzanyimi wiary godnemi przysięgl. Tedy zá takim dowodem iego/ ten ktory go w więzieniu bezprawnie dzierzał/ powinien będzie napierwey mu gwałtu dwanaście kop groby zapłacić/ á przy tym sowito albo wedwoie/ iakoby go dwa kroć kuem bil/ náwiązac/ y wbystke škody iego/ ktoraby w tym więzieniu omieškwaiac podiał/ zá słusnymi prawnymi dowody
- 4 iego powinien będzie iemu oprawić y nagrodzić. ¶ A zá swowolenstwo takie y lekkie powažení práwa y pokoju pospolitego/ iešce powinien be ^{Rozd. 4.} dzie takowy wystepny więzienia czwierć roku sam wciérpieć/ w więzy ná ^{art. 11.} dnie ná glowniki postanowionej ná tymże przedzie Grodzkim/ ná ktorym
- 5 o to będzie prawem przekonány. ¶ A iesliby kto wpornym bedac/ albo zá pozwy stać/ albo sam stánawby więzienia tego postawić/ albo też po stażaniu onego więźnia z więzienia wypuścić/ badzby też sam więzienia podiagac niechcial/ takowego zá oznaymieniem Nam o tym od urzedu/ Namy rozkazac z Państw Nášych wywołac. A tenc więźnia Nly Hospodár moca zwierzchności Nášey przez posláncá Nášego/ albo urząd Náš Grodzki/ sam iachawby/ ma mocno z więzienia wyiac/ y náwiąst y też škody zá dowodem ná imieniu przeciwnego odprawić. Jesližby sie iešce y w tym posláncowi Nášemu albo urzedowi Grodzkiemu kto sprzeciwił/ taki bedac przed Náš Hospodára mandatem Nášym ná rok záwity/ albo przed sad glowny/ gdzie strona powodowa záchce pozwac/ gárdlo tráci.
- 6 ¶ Jesližby kto tego w takim swowolnym á bezprawnym więzieniu mácie/ vmorzył/ albo oslepił/ ochromił/ y ná czymkolwiek wlopnym uczynił. Tedy to wbystko/ czym bliźniemu swemu tak lekkim y zuchwalym powaženiem y wzgárdzeniem práwa pospolitego wskodził y iego obráził/ zá słusnym dowodem sam ma wciérpieć/ y tym karan być z rozsádku Nášego Hospodárskiego/ albo sadu glownego/ albo też urzedu Nášego Grodzkiego. ¶ A iesliby do śmierci zamorzył więzieniem/ á toby znácznie y prá ^{Roz. 2.} wnie nań bylo przewiedziono. Tedy sam takowy ná gárdle ma być karan/ ^{art. 18.} iako mežoborcá/ á glowszeżyzná/ y škody/ vtráty wbystkie z imion y máietności iego/ potomkom onego w więzieniu zamordowanego/ zá słusnym okazaniem y dowody ich/ ma być zaplácono/ tak iakoby też żywemu iemu/ gdyby z więzienia wybedł/ plácone być miały. A tož sie ma rozumieć o
- 8 bláhciantkách pánnách/ wdowach/ albo y mežátkách. b ¶ Lecz co sie ^{Rozd. 4.} tkanie zlodzieiom iawných/ albo rozbojnikow zwlášczá nie osiádlých/ tych ^{art. 40.} gdziekolwiek sobie winowátych kto potrafi može poimac. Wšákž y tákomých wedle wolej y mysli swey sam nie karzac/ ma do urzedu naležnego zarazem prowadzić/ y tam ich przekonawby prawem/ według wystepu ich dá

ich da urząd z prawą pokarac. ¶ Także ktoraby szlachta slugami reko- 9
dawnymi bedac / a czasem zastradziwszy / y panow swych zdradziwszy / albo
niepożegnawszy ich / od nich przez wciekali / tych moga panowie ich pogoni-
wszy / albo y potym gdzie potrafiwszy poimac / y tak daley z nimi postepo-
wac / iako o tym niżej w artykule dwudziestym wtorym dwunastego Ro-
zdziału iest opisano.

a W Koronie / gdyby Szlachcic Szlachcica do wiezienia gwałtem wziął / ma byc ka-
rany wina 120. grzyw: y ma siedziec na dnie w wiezy rok za wine / a znowu ma tyle troie
siedziec / iako dlugo onego w wiezieniu trzymal / sub pena infamiae, nad to szkody po-
winien odlozyc / na ktore Aktor przysieje / a rany iesliby latie miał / wedlug prawa za-
placic: o co Sad Ziemi ma ex scrutinio vyznawac / a o wyswobodzenie Wiezniata
tego wolno kazdemu Pominnemu albo Przysiacielowi / takze Panu o sluga / y sludze o
Pana / pozynac na Roki Grodzkie peremptorie na ktorych ma Starosta stawiac elibera-
tionem onego Wiezniata / pod wina banicyey / nie dopuszczajac w tym zadney appellacyey. 1588. O poimaniu y wiezieniu Szlachcica / fol: 462. Toz sie y na Starosie ma
scigac / gdyby ktogo sub pretextu Officii poimal / wyiawszy prawem przekonanego / y
goracego rezultu. Tego Roku, tamze.

b Wymusiac z tego sluga / iawnego zlodzieia / albo zdrayca / ktorego wolno poimac /
1588. tamze. y Const: 1598. fol: 705. tit: O slugach.

Zlodzieiom / Rozboynikom / Mezboycom / y ktorzy rekoymia po sobie nie dali / wole-
no lapac. Wlad: lag: 1433.

A R T Y K V L XXIX.

Iesliby kilka person szlacheckich o zabicie iednego szla-
chcica obwiniono bylo.

Sstawuemy: a Jesliby kilka person slacheckich o iednego slachi- 1
cica obwiniono bylo / a toby zaboystwo stalo sie nie przy gwalto-
wnym naiachaniu / albo na sciu na dom slachecki / albo na gospode
takze ani przy rozboiu. A strona zalobliwa nie wyzwalajac za-
dnego z nich / ale wszyscy ile ich bedzie przy opowiadaniu swoim ludzjom
postronnym / y tez na urzedzie Naszym przy okazowaniu wzornemu y stro-
nie ran znacznych na zabitym / sama trzecia / badz z ludzmi obcymi nie po-
deytrzanymi / albo y dziecimi / bliskimi / albo gdzie dzieci nie bedzie / y bliskich /
z slugami y czeladzia domowa poprzy siegnela / tedy ieden z nich ktorego
na smierc obierze y poprzy siegnie / ma gardlem karan byc. b ¶ A ci pomo- 2
cnicy iego / na ktorych tez za rowno strona poprzy siegnela / ile ich bedzie / maia
glowoszyzne sto kop groszy placic / y w wiezieniu rok y szesc niedziel sie
dziec w Zamku Naszym tego Woiewodztwa gdzie sie co takowego stanie
w wiezy w ziemi szesc sazni. A panowie Woiewodowie / Starostowie
na Zamkach Naszych / a w ziemi Smudzkiej przez urzad Grodzki / na tym
mieyscu gdzie sady odprawuia / maia te turmy dobrze oprawione y wyko-
pane miec / gleboke szesc sazni w ziemi / za pewna straze / y nie maia takos-
wym wiezniom folgi niakiej dopuszczac czynic / y z teg wiezienia do roku y
szesci niedziel wypuszczac. ¶ A bedzieli zabito dwuch albo trzech / albo y 3
kilka ich osob slacheckich / za kazdego slachcica / osoba slachecka gardlem
karana byc ma: Takze y o slachciankach rozumiano byc ma.

a W Koronie / gdyby przeciwko pomocnikom pokazala sie z Scrutiniey wmyalna
complieitas, tedy po pokonaniu maia byc karani iako y Princypal. 1588. O po-
mocnikach / fol: 465. W Mla.

W Mazowsiu / Pomocnicy o zabiciu Szlachectey osoby obwinieni y powołani /
 jeśli by się każdy według prawa ścienia świadkowi nie odprzysięgi / za winę oney po-
 mocy każdy z nich stronie obżalowanej po 30 grzywien płacić ma / Sadowi po 3.
 grzywny / nad to 12 niedziel w więzby siedzieć / a za głowę osobno principał płacić
 winien. 1576. O pomocnikach mezochoystwa / f. 310.

Według Statutu Koronnego gdy ieden gárdło dąte po przybiedze Altorą drugim
 odwoł. Kazmierz, 1368.

ARTYKUŁ XXX.

Jeśli by szlachcic szlachcica na drodze rozbił.

I Jeśli by szlachcic szlachcica na drodze rozbił / y Roz. 11.
art. 61. y
art. 21.
 Stawuemy też / Jeśli by szlachcic szlachcica na drodze rozbił / y
 łup uczynił / a on rozbity persone iego poznał / y przed urzędem ra-
 ny swe okazał / a tegoż czasu okazawszy tego w persone miąnował
 albo na imię miąnując imieniem do ksiąg zapisał / a potym przy-
 ciagnawszy ku prawu / według okazania ran swych / sam z ścienia szlachci-
 com brałby się do przysięgi / y chciał tego przysięga dowieść. A pozwa-
 nyby mając o dobrym zachowaniu swym / że się tym nigdy nie obcho-
 dził / pierwsze świadectwo / y dawałby sprzeczne że w tym obwinieniu nie jest wi-
 nien / a prosiłby na okazanie niewinności swej na strucinium. Tedy przez
 strucinium ma o tym dostateczne wywiedzenie być uczynione / a pokazał się
 to z wywiedzenia pierwszego że się nie rozboj ale zwadą podrożną stał.
 Tedy pozwany / od rozbojney winy sam ieden ma się odprzysiędzić / a po od-
 przysiężeniu obżalowany od tego rosyłskiego obwinienia wolien będzie / a
 uczciwości y dobremu mniemaniu iego to škodzić nie ma / y z ksiąg to ob-
 żalowanie przez stronę żalobną wyiete y skasowane będzie. A w takich rze-
 czach ma być na obie stronie sadzono / iako o tym niżej jest opisano.

ARTYKUŁ XXXI.

Jeśli by szlachcic kupcow albo inszych ludzi prostego
 stanu na drodze rozbił.

I Dyby szlachcic obwinion był o rozboj a kupcow iakich / tubyłych Rozd. 40
art. 72.
 a nie przyjeżdżych ludzi / albo inszych ludzi stanu prostego na dro-
 dze / a byłby zarazem na tym rozboiu z licem poimany / a tenby
 szlachcic do rozboiu tego nie znał się. Tedy w tej rzeczy ma być
 na wywiadowanie posłano / a za która strona wiacey świadectwa na wy-
 wiadowaniu będzie / ta ku dowodu albo odwołu przypuszczona być ma.
 Wszakże człowiek prostego stanu / jeśli mu w takiej rzeczy dowod będzie
 stazan / ma samosiodom / to jest / z dwiema szlachcicami / a ze czterema czo-
 wiekami prostego stanu / z ludźmi postronnymi dobrymi / niepodczyżzany-
 mi przysiędzić / a po przysiędze ten rozboynik gárdłem karan być ma / a škod-
 da rozboiem uczyniona z imienia płacona będzie. A nie będzie miał ża-
 łobnik tak wiele z kim przysiędzić / tedy szlachcic samotrzeć z szlachta powi-
 nien będzie od tego rozboiu odprzysiędzić się. Roz. 148
art. 10.
2 A gdyby szlachcic na rozboiu nie był poimany / y licą przy nim nie było / a byłby tak zgola o
 rozboiu pozwan / a toby nań pierwsze obwinienie było / y znawaby a po-
 do

dobienstwo niuálích słuſnych nie było / ná takowego dowód od ludzi prostego stanu iść nie ma / y im sie odwoǳić nie powinien / ale ięſze żalobnik będzie powinien go náwiązać iákoby go ranił. A gdyby tenże śláchćie powtore w takowey rzeczy też bez licá był obwiniony / taki samiedem ma odprzysiądz sie / á żalobnik iuż náwiązywać go nie będzie powinien. Jesliżby to trzeci raz tenże śláchćie o rozboj á bez licá był obwiniony / w takiey rzeczy iuż ma scrutinyum być czyniono / á za ktora strona wiecey świadectwa ná scrutinyum będzie / tey dowód albo odwód ma być słazan / tak iákoby wyżſzey w tymże artykule o poimányim z licem iest opisano. A przyiđzieli śláchćicowi odprzysięgáć sie / tedy strona żalobna także ma go náwiązywać. Jesliżby czwarty ráz o taki rozboj bez licá śláchćie był obwiniony / przeciw temu iuż żalobna strona sámoczwártá / z iednym śláchćicem / á z dwiema cłowiekami prostego stanu przysięga ma czynić / á nie bezdzieli żalobnik tak wiele ludzi do przysięgi mieć / tedy ten śláchćie ięſze sámosiódni powinien będzie z ludźmi dobrymi práwem nie przekonanymi odprzysiądz sie: A potym tego / gdyby ięſze taká żaloba náń przysłá / iuż żalobnik gdy sámotrzec náń poprzysięże / on gárdlem karan być ma / y 3
 škoda za dowodem z imienia placona będzie. ^b ^c Wśláſze kupcom / ludziom przyieǳzym z dáleká z inſzych cudzych pańſtw / ktory żadnego zachowania y znáiomosci w tym pańſtwie Nášym nie mają / iesli by sie sstał rozboj w tym pańſtwie Nášym / bądź od śláchćica / albo od kogokolwiek inſzego / tedy wrząd Náš máiac wzgląd ná artykuł dwudziesty ósmy Rozdziału czwartego / ktoryyczy ^b gościowi sprawiedliwosc predka czynić / á bez o mieſtánia czyniwoſy scrutinyum / to iest / wywiedzenie doſtateczne o takowym zloczynſtwie y zachowaniu á poſtepkách tey osoby / ná ktora żaloba idzie / przy takowym wywiedzeniu przypátruiać sie y wważáiac báznie czas / mieysce / znaki / podobienſtwa / y wśláſkie inſze przyczyny ku prawǳie w tey rzeczy ſłonne / má do tego przychyláć sie / iákoby gość bez przewłoki ſprawiedliwosc słuſna odnioſł. Dla czego iuż przyswiádecztwie ná wywiedzeniu / y przyznáłách iákich słuſnych / albo pod eyſzerzeniu znácznym / cłowiek przyieǳy / chocia przeciw śláchćicowi / z mnieyſzym dowódem niżli wyżſzey opisano / to iest / sámotrzec może być do przysięgi przypuſzon. Abo też śláchćie / máiac o sobie y o pocziwym zachowaniu á poſtepkách ſwych dobre świadectwo ná scrutinyum / ma także sámotrzec od tego obwinienia odprzysiądz sie.

a Ktoby sie majyl z Kupcá tak ſwego iákoby y ktoregoſkolwiek národu Cło nieſłuſne ábo towáry gwałtem bráć / ma być o to pozwan tám gdzie sie pozymáiacemu będzie podobáło / á tám ná pewnym Roku obwiniony powinien będzie ſtáć / wine odłóżyć / cło wſtećte wrócić / także rzeczy gwałtem wſtećte / z náwiáſka 30 grzywien tylekćie tiekćie byłby pozwany / á rzeczyby wſtećtych nie wrócił. 1589. Beſpieczeń: drog kupieckich / f. 521.

Kupcom ludzie ſwówolni aby po drogách depáctátley nie czynili / Stároſtowie przez ſtrzegáć / y z nich Executio czynić máia. Con: 1609. f. 604. tit: O ludźlách ſwawolnych.

b Cudzoſłemcowi goſćinnym práwem predka ſprawiedliwosc ma być czyniona. 1565. O Jarmárkách pogránicznych / f. 94. I Sprawiedliwosc.

ARTYKUL XXXII.

O rozboiu takim ktoryby się stał od poddanych Nászych,
 ábo czyich slug, boiar, y poddanych.

- 1 **G** Dzieby poddani Nászy Gospodárscy/ mieſzczanie/ ábo ludzic wo-
 loſni/ ábo ſludzy/ Boiárowie/ y ^a poddani Kſiażęcy/ Pánſcy y
 ziemianſcy ſláhcicá/ y kogożkolwiek inſzego ná drodze rozbili/ á
 byliby zárazem ná tym rozboiu z licem poimáni. Tedy tákowi
 máia być wiedzieni do wrzedu Nászego ſadowego Grodzkiego náblížſzego
 od tego mieyſcá gdzie ſie rozboi ſtanie/ á ten wrząd Náš Grodzki/ obelſta ^{Rozd. 3.}
 wſy przez woźnego liſtem ſwym otworzonym/ ták Nászych wrzedniów ^{art. 11.}
 ieſliby o Nászych poddanych ſło/ iáko káżdego inſzego Pána ábo wrzedni-
 káiego/ czy ludzic beda/ y zložwſy rok temu práwu/ ták iáko by ten Pan/
 ábo iego wrzednié zláchác mogli/ á przriedzieli/ tedy przy bytnoſci tego Pá-
 ná ábo wrzedniá. A nie przriedzieli ná rok/ tedy ſam wrząd Náš bedzie
 tych ábo tego obwinionego ſadzić y ſkázowác według tego Statutu.
- 2 **J** A ieſliby tácy ludzic obżałowáni w rozboiu zárazem ná tym wczynku z
 licem poimáni nie byli/ tedy iúž ná tákowych wkrzywdzonych práwá pro-
 ſić y ſpráwiedliwoſci ſobie z nimi dowodzić ma y pána ięž zá liſtem vpomi-
 nálnym według Artýkulu czterdziętego oſmego w Rozdziale czwartym/
 tákże y wrzedniów Nászych zá liſtem vpominálnym. A ludzic proſtego
 ſtánu ſadzeni być máia o rozboi táki/ gdzie ſie zaboyſtwo ná ſmierć ſtanie/
 ták y zá tákim dowodem iáko o zlodzieyſtwo proſtych ludzi/ o czym ieſt w
 Rozdziale czternáſtym w artýkulech ná to poſtánomionych doſtátecznie o-
 piſáno. **J** A gdyby ſie przy rozboiu zaboyſtwo ſtáło/ tám iúž zálobná
 ſtróná bližſza bedzie dowodzić według práwá/ ták o glowe/ rozboi/ y ſłó-
 dy/ á miánowiecie przy opowiadániu wrzedowym/ y teſz ludziom poſtron-
 nym/ ſláhcic ſam ieden/ á cłowiek proſty ſámotrzec/ z kim moſze przyſiadz.
 A po tákowym dowodzie winni gárdlem karáni beda/ á zá glowe glow-
 ſczyzná y ſłody/ ná czym dowód przyſiega wczynion bedzie/ z máietnoſci
 tákowych poſkonáných ma być pláconó.

^a W Koronie/ Pán Poddánego lubo ſluge o rozboi oſkárżonego ná pi-
 rwoſtem terminie ſtáwić ma/ y tam ſpráwiedliwoſć lub ſam przez ſie ábo przez przyaciela ma czynić
 z Wrzedem Grodzkim przez áppellácyę/ pod winá Tyſiáca grzywien y nágródzieniem
 ſłód/ á ieſliby wkrzywdzony ná Dekreće nie przeſtáwał/ má ſobie poſtąpić według Con-
 ſtitucyey Roku 1588. o zlodzieyſtwie rozboiſtwie/ f. 477. nápiſaney 1616. O rozbo-
 iách y zlodzieyſt: f. 23. Conſt: 1616. fol: 23. tit: O rozboiách Wkráinných.

ARTYKUL XXXIII.

O rozboiu ktoryby ſie ſtáł od Tátar.

- 1 **G** Dyby ^a ktory Tátarzyn národu zacnego/ iáko to ſa Kniáziowie
 Murzowie/ Wlánowie/ obwinion był ná wrzedzie Nászym o ro-
 zboi/ á nie bedzieli poiman z licem. Tedy wrząd Náš ſam zlá-
 chawſy/ ábo dwóch ſláhcicow dobrych/ wiáry godnych poſta-
 wſy/ ma

wy/ ma o tym/ iako napilniey być może scrutinyum/ to iest/ wywiedzenie/ tak około tego miejsca gdzie sie to stanie/ iako y w okolicznych sąsiadom mieszkania tego Tatarzyna dostatecznie czynić/ nie tylko o tym wyniku/ ale też y o zachowaniu/ postępach y obęściu tego Tatarzyna a za takim wywiedzeniem/ przy iakich służnych znákach/ podobieństwach/ albo podeyżrzeniu/ urząd tak sadzić ma/ iako wyższej o rozboiu słachćcowi od słachćcica uczynionym/ w tymże Rozdziale w artykule trzydziestym iest opisano/ z infami Tatarzy/ ktorzy przywilejami im nadanym/ nie są przypuśczeni do wolności słacheckiej/ rozsadek czynion być ma według najlepzego baczenia swego/ przychylając się czym nablizy ku sprawiedliwości/ ma žalobna stro-
ne/ ludzi narodu Chreścianstwieg blizszych ku dowodowi y przysiędze nay-
dowac/ według dosięgnięcia wiadomości y wważenia osob y wyniku w tym postępiac/ a nadaley samotrzeciego žalobnika ku dowodowi przy-
sięga przypuścziac.

^a Tatarowie żadnych rot zapieniadze wodzić nie mają pod utraceniem majątności/ aby tym samym od powinności służby wojenney nie ulegali/ a o skoby/ gwałty/ rąpy y inne excessy/ tak przed Hetmanem/ iako y w swym Powiecie 3 osob / 3 osiadłości przywzbronemu wolne mowienie zostaje. 1607. O Tatarach W. X. L. f. 862.

Tatarowie ktorzy skoby y wielkie excessy w szelakim poddanym czynia za listy przy-
powiednymi/ ktore luz wiecy dawane być nie mają/ pod karaniem w Constit. Roku 1609. o ludziach swowolnych opisanej f. 89. ktora kazdego takiego za nieprzycięcia oyczyny być winna y na wieczna Bannicya skazuje. 1611 O Tatarach W. X. L. f. 47.

Tatarowie dobre Szlacheckich skupować nie mogą a Szlachta Tatarskie skupiwszy służbę Tatarską służyć winni. 1616. O Tatarach W. X. L. f. 45.

A R T Y K V L XXXIV.

Oniewieście brzemiennej na śmierć skazanej.

Niewiasta ktoraby była z prawą na gardło skazana za iaki występ /
a byłaby brzemienna/ tedy do porodzenia ma być wolna od śmierci.
Wszakże przecie ma być zatrzymána w więzieniu/ a potym gdy porodzi/ ma
być gardłem karana.

A R T Y K V L XXXV.

Ktorzy mają być wolni od karania za męzoboy-
stwo, y o szalonych.

Stawuicemy/ a Jz słudzy przedowi/ oprawcy albo cełlarze/ kto-
rzyby byli posłani po iakiego nieosiadłego męzoboyce albo gwał-
townika/ albo chocia y po osiadłego/ a na goracym go wyniku w
tym Statucie wyższej zamierzonym imając. A tenby zloczynca
wzgárdziwszy przedem/ y niechcac do przedu iść y poimac nie dając sie/ po-
słanica albo slugi przedowe bił/ a w tym czasie sam był zabity albo rani-
ony/ tedy ci słudzy przedowi/ za służny dowodem/ y za przysięga swa własna/ przy-
wyswiadczeniu osoby z przedu nad nimi posłanej/ od karania za to wol-
ni być mają. I A ludzie szaleni/ ktorzy za dopuśczeniem Bozym od roz-
umu odszedli/ zwykli ludziom rany zadawac/ a czasem y zaboystwo czynic.
Tedy

Tedy takowi/ ieslibeda mieć majątnosc/ od przyiaciół y slug swych w zámienieniu mocnym y za straża dobra/ zwłaszcza gdy w tym iawnie przez vřzad vřznáni beda/ chowani być máia/ á v bogich řalonych ludzi vřzad Nář mieyscki/ gdzie sie to trási. A ná imionách Řsiazęcych/ Páńskich/ sámi Pánowie ábo ich vřzednicy w wieźieniu zádzierżymać powinni. A iesliby řalony z wieźienia wyrwawszy sie ło go zábil/ ábo ránil/ tedy zá zábitego w wieży ná dnie rok y řeć niedziel/ á zá rány / w łępszym wieźieniu pultoká siedzieć ma. A gdyby kto takiemu řalonemu broni dodał/ ábo go do zbytku słowy pobudził/ tedy ten sam według wážnořci występku zá to vćierpieć powinien bedzie. ¶ Jesliby teź kto inřy zdrowy był obwiniony / iř z napráwy iego ten řalony bicie ábo zabořstwo vřzynil/ tedy obwiniony w tym przysięga odwiódřy sie wolen być ma. A gdzieby przysiędz miećciał/ tedy według występku karánie vćierpieć powinien bedzie. ¶ Także gdyby kto řalawszy á zásie łu zdrowiu y rozumowi zupełnemu przypedi/ á potymby sie to mu odnowilo/ řeby zásie poczał řáleć / y w tym řalenřtwie łogo zábil/ tedy taki iuř nárdlem y záplata głowęczyzny karán bedzie / bo ten wiedząc do siebie taki przypadeł/ powinien okolo siebie opátrznosc y stráž mieć/ y miernie sie chować.

a Gdzieby kto przy hánowaniu tumultow móca sprzeciwiał sie Vřzedowi / á w tym bylbę zábil ábo ránil / tedy o to Vřzedowi / ani ich slugom / ani pomocnikom żadna accia nie moze być intentowana / 1593. o tumultach / fol. 638. y ná W. K. L. Pod odiazd K. J. M. w Krakowie / řtoby przy hánowaniu tumultow / y imániu gwaltownikow sprzeciwiał sie / ábo ná Sługi Vřzedowe targał sie / ábo takimi łowi ł sposobem oponowal sie / tedy takowych łnać moze / według Statutu Toruńskiego : o co Vřzedowi żadna trudność zádawána być nie ma / choćby w hánowaniu takowes go tumultu co sie łomu stalo. 1616. O bespieczeńřtwie Miasta Krakowa f. 17.

A R T Y K V Ł XXXVI.

Ktoby złoczyncow, rozboynikow, złodźciow iáwnych, ludzi wywołanych v siebie w domu przechowywał.

1 **E**ř a vřtáwuujemy / řtoby z poddánych Nářych / ludzi práwem ná gárdło przekonánych / złoczyncow / rozboynikow iáwnych / wywołáncow iákich łolwieł / ábo cři odsádzonych / wiedzac o takim przewodzie práwá / y po obwołániu takowego řkazánia / ábo wywołánia w tym powiećie / gdzie on przekonány ábo wywołány ořiadłosc řwa ma / w domu ábo w imieniu řwym przechowywál / ábo zá slugę go v siebie chowál / ábo z niemi obcowál / y im řtoreg ráde ábo pomoc łu řtordzie Řzcęypospolitey / ábo z osobná řtorey łolwieł osoby z poddánych nářych / dawál y czynil / ábo teź řzcęy złodźięřskich wiadomie pożywál / ábo by náń przewiedżiono bylo řluřnym práwem. Tedy takowy ma być karán tál iáko y on złoczyncá ábo wywołániec / ábo cři odsádzony / řtorego on w domu przechowywál. ¶ A w řákře žalobliwa řtroná zá onym złoczyncá / ábo wywołáncem / gdzie záchce choćia y do inřych Powiátow teřgo Páńřtwá nářego / wřzawszy wypis z vřzedu / ma iáchác y ná onym vřzedzie / Tak teź w mieřćiech / ná targaách / w Řořćiech oznáymić / y řarty

nápisawby o iego wywołaniu ma poprzybić / y o nim oznaczyć. A przez takie opowiadanie onego zloczynce / albo mywołanć / Eto by wiedzac y znaiac chował / także ma karan być iako wyżey opisano / y szkoda przez takiego zloczynce czyniona / z imienia iego płacona za słuźnym dowodem / a dowod na takiego nie inakby być ma / iako na samego zloczynce. ^b A pozwany o to taki eto ich przechowywa ma być do sadu głównego na zawoty rok / y tam y prawá gdyby sie wymawiał niewiadomością o dekrete naszym / albo skazaniu przedowym / albo tym żeby tego człowieka nieznaiac przechowywał / tedy nie zgoda / ale przysiega odwieść sie / będzie od tego wolen / a iesli by przysiadz niechciał / tedy tak iako on zloczynca co był za słuź / sam karan być ma. ¶ A gdyby ktory pan w takim występku był ³ obwiniony / a ten by pan w tym imieniu swym na ten czas nie był / tedy za pozwem przedni tego pana samotrzeć z poddanyymi pana swego odprzysiadz sie / y tym imienie pana swego oczyścić powinien będzie / a nie przysięgnie / tedy sam przedni za to gardło traci.

^a Gdy kto o zlobierstwo na Przedzie sprawę mieć ma / tylko z tymi z ktorzymi sie ma vsprawiedliwiać / do przedu przysc ma / a iesli ktorzy beda smieli z wielkiego lupsz mo tych przysc / skazujemy w szych być beze części. *Kaz. leg. m. Piotr. 1447. f. 553.*

Ktorzy by wywołancom w domach swych przechowywali / albo im rady y pomocy dawali / y z nimi na zniewazenie prawa pospolitego oboowali / mają być do Grodu pozowani / y pod karanie spolkowania podpadać / wyławszy żeby sie w niewiadomości przysiega odwieśli. 1588. O imaniu wywołancom / f. 466.

Ktoby Cygánom przechowywał / ma być karan iako spolny bánt. *Constit. 1578. fol. 335. tit. Cygani.*

Wywołani mają być z Principalem w szych pomocnicy / ktorzy prawem zwyciężone mu pomagają. *Zig. m. Piotr. 1523. H. P. 481. H. L. 359.*

Starostowie wywołanych imać mają pod wina 300 grzywien. *Zig. Aug. 1564. Dekret na nowe Sady f. 60. Też to nas doszło. Const. 1588. fol. 466. tit. O imaniu wywołancom.*

^b Pro Complicitate może być pozwany / kto bona per Iure victum abscessa broni / *Const. 1588. fol. 466. tit. De minoribus.*

Pro Complicitate Bannierey tylko ten pozować ma ktory Bannierey otrzymał / *Const. 1607. fol. 848. tit. O pozwach Complicium Bannition. Ta Constit. służy Wojewodzie wu Podlaskiemu.*

A R T Y K V L XXXVII.

O krzywdach od slug, y bez słuźby miezkających, także od boiár y od poddanych,

Gdyby czyi sluga ^a albo przedni / albo ktokolwiek loźny bez słuź ¹ by przy kim miezkający / czyniwszy komu gwałt domowy albo głowoszyzne y wciekl / a w iego pana przez strone byłby zaстан y przypowiedzián / a on sprawiedliwosci z niego nie czyniwszy / albo wydać go nie chcąc / przez te zapowiedz go wypuścił. ^b Tedy ten pan czyi sluga to czynił / sam gwałt y głowoszyzne y szkoda ma płacić / a sobie Bułać na sludze / a zplaciwszy / ma na tym przysiadz / iż ten sluga krom wiadomości y pozwolenia iego to czynił / y nie jest przez niego wmyślnie z páreki wypuśczoney. A gdyby przysiadz niechciał / tedy ma ten pan sam karan

2 ran być tym czym ten występcą miał być karan. ¶ c. A iesliby ten sluga nie był przypowiedziany/ tedy pan nie powinien zań plącić/ i odno sie ma odo przysiadz/ iż ten wezynek bez iego pozwolenia y wiadomości stał sie.

a Sluga nąsedhy reka gwałtowna/ iesli zabije kogo/ ma być v Pána tego woznym y strona zápowiedziany/ á pan iego sprawiedliwość z niego czynić ma. Jan Olbrz w Piotr: 1498. H. P. 206. H. L. 124.

b Nieosiadłego ten stawić do Grodu powinien/ktoryby árestowanego záraz nie wysłał/ ábo nie odstąpił. Const: 1588. f. 465. tit. De impols. sionatis. § Declarat. ac.

c A gdzieby sluga takowy uciekł/ á nie bylby zápowiedziany/ Pan iego z dwiema świadki ma przysiadz/ i ani zá wiadomości/ zezwoleniem/ rozkazaniem/ wolą/ ten wezynek sie stał/ á ni był przyczyna. Jan Olbr: tenże H. P. tamże.
Párrz Artyk: 19. w Rozdziale tymże.

ARTYKUL XXXVIII.

Aby do złego nikt nikomu nie pomagał.

1 **J**esliby kto vmyslnie odprawuwać kogo ná mezoboystwo álbó iáki inszy zly wezynek/ zá co gárdlem karza/ podpomogl á konni/ zbroia/ ludzmi álbó pieniedzmi/ á bylby o to do sadu pozwany/ á znakow y podobienstwa slusznego nie okazano/ tedy pozwany bližsy będzie o to odprzystadz sie/ że áni ráda/ áni pomocá do takiego złego wezynku przyczyny onemu nie dawał/ á zá tym wolen będzie od tego obžalowania/ á ten ktory do tey przysięgi kogo przyprawi/ ná Zamku álbó dworze Uáskym/ gdzie sie to stanie šest niedziel siedzieć ma. ¶ A bylyby okazane iákie znáki podobienstwa znázne/ slusne/ tedy powinien będzie tego obwinionego ná pierwszych/ á nádaley ná drugich rokách/ przed tymże wrzedem ku spráwie stawić/ á nie postawi/ tedy iuž przecw takowego stronie powodowey dowod isć ma/ á on pozwany sam wšyskie škody te o co idzie/ zá dowodem plącić/ á nad to iáko pomocnik według artykułu pierwszego tego Rozdziału/ siedzeniem zá gwałt y zá zranienie opisánego karany być ma: A przecie mezoboyce stronie žalobney wolno będzie pościgáć.

a Ji sie síla pomocnikow przysięga ukrywa/ przeto y przeciwko pomocnikowi w Criminalách ma być scrutinyum, á gdy sie winnym być pokáże/ tak ma być karany iáko y princypał. Const: 1588. fol: 465. tit: O pomocnikách.

ARTYKUL XXXIX.

O karaniu ludzi stanu prostego zá zabicie szlachcica,

1 **T**emu á wstáwuiemy/ Jesliby ludzie prostego stanu/ badz Uáskzy Gospodárszy/ álbó Asiažecy/ Pánszy/ Siemiánszy/ boiárowie páncerni/ pútni/ mieřczanie álbó ludzie ciáhle/ zabili šlachcica álbó šlachciánke: Tedy ile ich będzie przez strone žalobna przed právem obwiniono/ á postępiem práwnym według artykułu wyřszego dziesiatého to ná nich dowiedziono/ maia wšyscy gárdlem karani być. A wšákžey takich ludzi prostych wyřšey trzech człowiekow zá iedne glosy 2 we šlachecká karáno być nie ma. ¶ A to sie ma rozumieć o zaboystwie w zwádžie wezynionym. A gdzieby ludzie prostego stanu vmyslnie gwałt

tem/ na dom albo na gospoda słachcica naśedby / albo na drodze wymysle
nie zastapiwszy słachcica zabili/ takowiz dowodem słusnym/ ci wszyscy
na których stroną poprzysięgnie/ gardłem karani być mają. ¶ A gdyby
któ z tych stanów prostych wyższej mianowanych słachcica albo słachcia
te zbil/ zranił/ takowy w cieciem ręki karany być ma. A iesliby rękę/ nogę
wciął/ albo na iakim inszym członku ochromił/ za to ma gardłem karan być.

Gdy prostego stanu człowiek zabije Słachcica ktoremu żadney przyczyny Słachcice
nie dał/ gardłem ma być karany. Zyg. w Krak. 1532. H. P. 245.

Kary od prostego stanu słachcicowi zadane/ ktoremu nie dał przyczyny/ na gardle ka-
rany być ma / to się rozumie o ranie ciężkiej/ chromość/ inaczey pieniężna wina we-
dlug prawa odchodzi. Tamże.

ARTYKUŁ XL.

O pochwałce na zdrowie, y pożoga

Starbuliemy/ a Iesliby kto z słachty/ iakiegokolwiek stanu y za-
cności/ na tego drugiego też słachcica pochwalil się / chce ogniem
ktode wczynić/ tedy ten na tego się pochwalono/ ma zarazem sko-
ro po tej pochwalce na wrzędzie naszym sadowym to opowiedzieć
zapisac dać/ a potym tego odpowiednika bez omieszkania do prawa o te po-
chwalce pozwać do Grodu/ dziesiaci niedziel/ albo do ziemstwa pierwzych
roków z tym pozwaniem nie omieszkać. A iesliby się ten odpowiednik
do pochwalci przed wrzędem przyznał/ albo chociażby y nie znał/ a byloby to
nań słusnie według prawa przewiedziono/ iako o dowodziech wyższej jest
według prawa opisano. b Tedy takowy ma być dan za parękę ludziom
dobrym słachcie w tym powiecie osiadłym/ gdzie y ten osiadłość ma który
o pochwalce żaluje/ że się onemu żalobnikowi škoda od tego obżalowanego
go nie stanie. ¶ A iesliby potym oney stronie żalobliwej ostala się škoda 2
spalono dom/ dwore/ gumno/ albo zboże/ złożone/ albo też cokolwiek ogniem
wškodzono/ a tenby na onego kto się pochwalil pozwałszy go do prawa
poprzysięgi/ z takim dowodem / iako wyższej w tymże Rozdziale o gwał-
ciech takowych jest opisano/ takowy będzie powinien stronie żalobliwej o-
ne škody oprawić y zapłacić/ a sobie winnego szukać / kto te škody wczynił.
Tymże obyczajem y nie słachta przeciwko słachcie / także nie słachcie prze-
ciwko słachcica / y słachcie przeciwko niesłachcica y prawa zachowani
być mają. ¶ c A ktoby też na kog wczynil pochwalke od powiadać na gar-
dło/ a strona żalobliwa tymże sposobem ma te pochwalke przed wrzędem o-
powiadać y dać zapisac / a przyciągnąć do prawa/ iesli się pochwalca
stanie pod zasem roków ziemskich albo roków Grodzkich / tedy za zaka-
zem przez możnego. A iesli będzie wczyniona gdzie na stronie / nie pod wr-
zędem/ tedy osiadły za pozwy/ a nie osiadły za postanowieniem ku prawu
a teby pochwalke według prawa słusnie dowiodł/ tedy tak osiadły iako y
nie osiadły dla lepszej bezpiecnosci położyu pospolitego ma być dan za do-
bre rekoienstwo ludziom dobrym słachcie w tym powiecie osiadłym/ gdzie
y żaluiacy o pochwalke osiadłość ma/ dwum albo iednemu dobrze osiadle-
mu/ a ci/ albo ten poręcznik mają po tym reczyć/ że on żalobnik od tego kto
odpowi- 3

4 odpowiaǳa zdrowia swego bezpieczen bedzie. ¶ A gǳieby kto po domo-
 dzie pochwalke poręki po sobie dąć niechćiał/ tedy wrząd takowego ma dąć
 do więzienia Samkowego/ albo dworu Naszego sadowego/ y do tego czasu
 w więzieniu ma siedzieć/ aż po sobie o te pochwalke rekoiemstwo da. A
 gdybyż takowa pochwalke zabiło tego ná kogo sie pochwalke stala/ tedy
 poręcznicy bedac o to do prawa pozwani máia tego po kim recyli przed
 wrzodem ku prawu postawic/ a strona žalobliwa iesli według tego Statutu
 tu dowiedzie y poprzysięże iż od niego to záboystwo stalo sie/ ten gárdlem
 5 ma być karan/ a głowę czynną z imienia ma być placona. ¶ Jesliby porę-
 cznik tego po kim recyl przed prawem nie postawil/ tedy ná postanowie-
 nie tego po kim recyl/ ma być mu rok złożony dwanaście niedziel. A iesli
 by y ná ten rok tego nie postawil/ tedy iuż wšytkim tym winam poręcznik
 ieden/ albo ile ich będzie/ podlegać/ ktore ten po kim reczono cierpieć y plá-
 6 ćić był powinien. ¶ Jesliby też kto bedac o pochwalke ná zdrowie albo
 pożogę czyniona pozwani/ a ku prawu bez przyczyn prawnych nie stánal/ Rozd. 4.
 albo stánawszy przed wrzodem y po domowdziejé ná niego pochwalke/ a porę- ar. 30.
 ki po sobie nie dając/ y do więzienia iść niechćiał/ y w tym sie wrzedomi Roz. II.
 sprzeciwil y po słusznym nie był/ a byłby tak możnym/ żeby go wrząd do wie- art. 4. 40.
 zienia przymusić nie mogli/ tedy zá to sam ma być do Nasz Gospodará przez
 list otworzony onego wrzędu ná wymołanie odeslan / a k temu zá nakłady
 y škody stronie žalobney ma ten wrząd ná imieniu takiego przeciwnego pieć
 dziesiąt kop grošy odprawić według náuki tego Statutu o odprawách
 rzeczy sadzonych w Rozdziale czwartym opisano iest.

a Páterz Artykuł pierwszy Rozdziału wtorego/ Rozd. 11. Art. 14.

b Odpowiedz w Koronie ktoby komu poslal/ przepada pœnam 1000. marc. & re-
 stitucionem damnorum. Const. 1588. fol. 461. tit. Odpowiedzi.

c Odpowiedniká zá odpowiedzia w Grodzie/ ktoby post elapsas sex septimanas zniosl/
 żadnym pœnom ratione homicidij, iako y inszych a quopiam vindikowanych nie po-
 dlega/ a ratione damnorum in Const. 1588. expreisorum, Forum ziemstwo,
 Const. 1633 fol. 41. tit. Declaratio.

A R T Y K V L XLI.

Iesliby szkoda komu albo gwałt stal sie w czyim domu, iako
 y ná drodze, z wiadomością gospodarzá domowego.

1 **S** Stawuiemy/ Gdyby komukolwiek w czyim domu słáhećim/ albo
 drodze/ z przyczyny y naprawy gospodarzá domowego/ boy/ rany/
 albo iakie škody sstaly sie/ a on gospodarz byłby do sadu pozwany/ y było-
 by to náń słusznym dowodem albo iakimi znaki prawnie przewiedziono/ tá-
 komu powinien bedzie one rany y škody swemi własnymi pieniádzmi pláćić
 y opráwdowác/ a tych gwałtownikow albo škodnikow/ ktoby to uczynil/
 sobie szukać.

A R T Y K V L XLII.

O gościu tak zwány w dom, iako y niezwány.

Ktoby

K Toby też w dom swoy wezwał do siebie na wiecz / a byłby tak nie-
baczny / a tego gościa a swego wezwanego w domu swym zelżył /
zbił / albo zranił / a tenby gość pozwaowy go do prawa to nań slu-
żnym dowodem przewiodł / takowy obrażona strona z prawa

Koz. 11.

a. 2. 127.

ma nawiazac według stanu iego y szkody placic na czym przysięgnie / y za
takowy występek ma siedzieć na wrzędzie naszym Grodzkim w powiecie
tamecznym gdzie osiadłosc ma dwanaście niedziel. A iesliby ten gość
zwany dowodu słusznego nie miał / tedy ma tegoż czasu / skoro po zranieniu
okazać rany / y szkody swe ludziom stronnym / okolicznym sąsiadom / obża-
łować y opowiedzieć / także wrzędowi rany / szkody / y w księgi to zapisać / y
przy tym opowiadaniu na ranach / albo na boiu y nazkodach swych sam ma
poprzysiądz / a ten gospodarz będzie winien go nawiazac / y siedzenie przy-
iac / y szkody placic według tego iako wyżej w tym Artykule opisano.

¶ Wszakże iesliby też gość zwany wiachawszy w czy dom / tak wsteteczny 2
był / gospodarza domowego / tak też y gospodynia / albo syna / albo y corka /
sluge / poddanego gospodarzkiego / albo też gościa drugiego / zbił albo zranił.
Tedy y na takowego gościa także słusznym dowodem y prawa to ma do-
wieść. A gdyby dowodu nie miał / tedy także opowiadac ludziom po-
stronnym y obżalować / a przy opowiadaniu / tak postronnym ludziom / tak
to y wrzędowi ma każdy z nich z osoby swej tego w domu rani / poprzy-
siadz / tak na ranach iako y nazkodach. A gdy przysięże / takowy gość
domowemu gospodarzowi / albo żenie / y synowi / y każdemu insemu / kto z
nich zraniony będzie / obrażoney stronie ma za rany nawiazac / y szkody
na czym przysięgnie / placic / y na Samtu także siedzieć dwanaście niedziel.

¶ A gdzieby sie w zwadzie obadwa ranił / tak gospodarz iako y gość / a 3
dowoduby na to z obu stron nie mieli / a targneliby sie obadwa ku przysię-
dze / tedy los rzucic / czy sie los napierwey wyunie / ten ma na pocatku zwa-
dy na ranach y nazkodach swych przysiądz. A gdyby gość w czy dom
przysięchal nie wezwany / a tenby domowy pan przyial go w dom swoy za
gościa / y coby sie pod tymże obycaiem przytrąsilo / na obie stronie / tak go-
ściowi iako y domowemu panu / tedy toż prawo na obie stronie / iako wy-
żej w tym Artykule opisano / ma być zachowano. ¶ A gdzieby nieosiadł 4

Koz. 4.

a. 30.

dly gość domowego gospodarza ranił / zbił / albo iaka zkode uczynił / tedy
wkrzywiony gdziekolwiek go poscignawszy / ma sobie z nim przed wrze-
dem Grodzkim sprawiedliwosci dowodzic. A iesliby gospodarz / albo żo-
na / dziecko / sluga / słachcic / od gościa takowego zabity był albo raniiony / a
gość nie był raniiony / tedy ma być tam w tym domu zahamowany y za-
dzierżany / a žalobnik ma o tym dac znać do wrzedu Grodzkiego. A wrząd
Grodzki pawsawszy wożneg y trzech słachcicow tam / ma o tym zaboystwie
iako sie stalo / wymiedzenie dostateczne kazac uczynic / a tego meżoboyca
przy trupie przed soba postawic / y sprawiedliwosc z nim wkrzywioney
stronie uczynic / iako z tym ktory na goracym uczynku jest poimany.

a Przytaciele za rany w żarcie przytaciełowi zadane powinny nagradzac. Koz. Wielka
1347. H. P. 247.

Gdyby kto w posiedzeniu swiece zgasil / a w tym czasie bylby kto od tego niewi-
domie

domie obrażony/ten co świece zgasił za rany ma dosięc czynić *Roz. Wielki 1347. 14mje.*
 W Mazowsiu/ gdyby Szlachcie w karczmie z kmiotkami w rzad zaśladił pięć piwo/
 a jeśli by Szlachcie w rzad w karczmie pijącego kmiotkowie ubili/ o rany nie ma być
 w prawa słuchany/ wyprawę podróżnego w drodze/ y na targi przyjeżdżającego.
 1567. W biciu Szlacheckim/ fol: 310. Const: 1613. fol: 12. tit: O ranach.

A R T Y K V L XLIII.

Ktoby ná czyie imienie, ná wieś, ná ludźie naślafzy, álbo sam
 náiachawfzy, gwałtem pobil, pograbił.

- 1 **S**tawuiemy/ Ktoby ná czyie imienie/ ná wieś/ ná ludźie sam gwałtem
 náiachał albo naślal/ y tam rany/ grábieże/ škody gwałtowne poczy-
 nil. Takowy stronie obrażoney/ ná czym dowod słufney uczyni/ ma y *Roz. 131*
 gwałt y rany plácić/ á grábieże z nawiaśta wrocic y wश्यtke škode dobrze *Art: 3.*
 opráwić. A chociażby nie ranił/ tylko náiachał/ á grabił/ po temuż gwałt
 ma zaplácić/ á grábież z nawiaśta przywrocic.
 Patrz w Artyk: 1. 2. 20 39. w tymże Rozdziale

A R T Y K V L XLIV.

Ktozey bráciey rodzoney będzie oycá zabito, ábo z nich
 samych ktoregokolwiek, ábo mątkę, siostrę,
 ábo oycu, mątcę, dziećię.

- 1 **S**tawuiemy/ Jż gdyby było kílka bráciey rodzoney látá zupełne
 másiac ábo y niedorośle/ dzielne ábo niedzielne/ á iednegoby z nich
 brátá/ badz też oycá ábo mątkę/ ábo też siostrę/ zá maż nie wy-
 dána/ ábo wdowe bez potomna/ zabito. A inśa brácia byliby po *Rozd: 4.*
 službach/ ábo w cudzey ziemi y ktory będzie domá/ ten brácia swa/ ma obe- *ar: 70.*
 ślać przedownie przez list v pominálny/ áby z nim pospołu ták o karanie zá
 głowe zabitego oycá ábo brátá/ ábo mątki/ ábo siostry/ iáko y o głowśczy-
 2 zne/ práwem czynili y dochodzili. **J**esliżby brácia iego bedac w tutey *Rozd. 6.*
 bym Pánstwie Nášym z nim wespółł tego práwa popierác/ y dochodzić *ar: 11.*
 niechcieli. Tedy ten ktory domá mieśta/ ma sam o to práwem czynić/ á *Roz: 11.*
 dośedşy głowśczyzny z ta brácia swa nie będzie powinien iey dzielić/ o *art: 45.*
 krom ktoryby z nich brát był w cudzey ziemi/ á przyiacharşy stamtad ku
 tey głowśczyźnie przypytywał sie/ takowy gdy náklad iego/ zwołaşzá/ iesli
 by nie z imienia/ ále z swey własności náklad/ co on dochodzac tey głow-
 śczyzny będzie náložyl część iemu ktoráby miedzy brácia iego nań przyść
 miała odložyc. Tedy ma też miedzy brácia swa ku części rowney tey glo-
 3 wśczyzny przypuşzon być. **A**gdzieby przy żywocie oycowskim syná *Roz. 5.*
 bez potomnego/ ábo córke zá maż nie wydána/ ábo wdowe bez płodna zá- *ar: 19.*
 bito/ tedy o to oćiec ma práwem czynić/ y głowśczyzná iemuż należec będzie
 Jesliżby po śmierci oycowskiej/ á zá żywotá mączynego syná ábo córke/
 takich iáko wyşey opisano/ zabito. Tedy mątká z dorostlymi synámi swe-
 mi/ A nie bedzieli synow/ tedy z corkámi o to záboystwo práwa dowodzić
 y głowś.

y głowſzczyzne między ſie ną równe części podzielić mają. A ieſliby dzieci
iey były lat niedoroſłe/ tedy iedną matką może o to prawem czynić.

- a W Koronie/ głowa matki zabitey ſynowi nierządnie z niey ſplodzoniemu płacona
być ma. *Kaz. Wielki w iſticy, 1347. H. P. 256.*
Głowa tego zabitego który ſie ſłachćcem mienił a nie byłby nim/ płaconą być nie ma.
Zyg. Aug. H. P. 256.

ARTYKVL XLV.

Kto zbliſkich ma karania za głowy, y głowſzczyzny dochodzić.

Gdyby kłk bráciey było y ſioſtr rodzonych wypoſáżonych
y niewypoſáżonych / oćiec ábo matka ich / ábo też który z
nich brát / ſioſtra / byli od tego zabici / tedy brácia ſami
mimo ſioſtr / mają o głowy y głowſzczyzne prawem czynić /
y głowſzczyzne ſobie brát / á to ſie ma rozumieć: Gdyby zabity brát
ábo ſioſtra/ dzieci potomſtwa po ſobie nie zoſtawia / zwlaſzczá ſie ſtra be-
dzieli. zabita będąc ieſze za mąż nie wydana / ábo wdowa bez potomna.
Wſákże chocia y dzieci po brácie ábo po ſioſtrze wdowa zabitey zoſtana /
á będą lat nie doroſtych/ tedy w niedoroſłoſci lat takich dzieci/ przedſie brá-
cia ábo ſioſtry krewnie/ ábo też opiekunowie tych dzieci nie doroſtych / prá-
wá tego popierác y dowodzić mają. Ale gdy potym dzieci lat doroſta/ glo-
wſzczyzná tá im należeć ma/ po wytraceniu nakładu co by bliſcy dochodzić
tego prawa náłożyli. ¶ A gdzieby krewni ábo opiekunowie tego nie do-
chodzili / tedy ſame dzieci doroſły lat prawem o głowę rodzicom ſwych
czynić mogą/ á dawnoſć im w tym ſkodzić nie może. A ieſliby brácia z-
ginali/ tedy y córki mają takowego prawa o głowę popierác. Jeſliby ſy-
nowie/ córki/ zgináli/ tedy bliſcy tego dochodzić mają / naprzód nablížy
po mieczu/ á gdzieby bliſkich nie ſtáło / tedy y po kądzieli.

Koz. 4.
m. 35.

2

Gdyby bliſki głowę zabita ochraniając tego w ſiedzeniu w wieży záł dnal / ma być
karany wina ná meſoboyſtwa opiſana / á ieſliby do roku o zabicie nie czynił/ wolno in-
ſiemu powinnemu choc dálſſemu z ktoreykolwiek liniey o to czynić. *Conſtit. 1588.
fol. 463. tit. O meſoboycech y ſkrutyniach.*

- a Opiekunowie od opieki odpadaá gdyby o głowę zabitego do roku po zabiciu popierác
nie chcieli/ á ieſliby przyſzło meſoboyce pąprzysięgáć / á tegoby uczynić opiekunowie
nie chcieli/ mogą to odłożyć do lat ſierocych 1588. O meſoboycech y ſkrutin. f. 463.

ARTYKVL XLVI.

O mżátce zabitey kto prawem czynić ma.

Jeſliby kto ſlachćiankę meżátkę zabił/ bądź przy gwałtownym ná-
iezdzie na dom/ ábo gdziekolwiek/ A onaby dzieci po ſobie nie oſtá-
wila/ tedy mąż wolen będzie o głowę iej prawem czynić/ á gdy prá-
wem zaboyce przełona/ to y głowſzczyzná iemu płaconá będzie. A
gdzieby mąż z iákich przyczyn niechciał tego prawa dowodzić/ tedy rodzice
będali żywi/ á po śmierci rodzicom brácia / á niebyłoby bráciey/ tedy ſio-
stry / ábo inſy bliſcy/ iákó o tym wyżej dołożono/ mają tego dochodzić/ y
ſobie głowſzczyznę wzięć. ¶ A ieſliby taka zabita ſlachćianká dzieci po
ſobie

Koz. 11.
m. 44.

1

2

sobie zostawił lat dorosłych / á zechcali mimo meżá / mátki swey / ábo swe go badz oycá ábo oyczymá o głowę mátki swoiey mowić / to im wolno będzie. Jesliby dzieci ostáły lat niedorosłych / to iuż máż będzie mogli o głowę żony swey práwem czynić / á choćiaiby práwá dowiodł y głowę szczytnę wziął / dzieci tey głowę szczytny mátki swoiey ná Oycu swym poiskwác nie máia / wyiawşy to / iesliby im oyczym byl / tedy te głowę szczytny meżowi dla nákládu iego práwnego / rowna część miedzy dziećmi należec ma ¶ A iesliby máż y o tákowey żenie co po sobie dzieci zostáwi zaboystwo / práwá dowodzić niechćial / tedy w niedorostłości lat dziećinnych / tákże iáko wżwyż opisano / rodzice ábo brácia / siostry / bliscy dochodzić tego beda.

Roz. 12.

ar. 44.

ARTYKUL XLVII.

O boy, rany szlachćicá lat niedorosłego.

- 1 **J**esliby kto szlachćicá ábo szlachćiankę lat niedorosłych zbil / zranił / á Oćiec / mátká / brát / y któżkolwiek z bliskich / pozwalby o to onego kto zbil do práwá / á onby sie do tego bicia nie znał / á bylby boy ábo rany znaczne / możnemu według práwá okazáne. Tedy iesliby sie ten tákowy boy stał przy bytności tego powinnego / ktory o to żaluie / ten oćiec / mátká / ábo brát / bliski / powinny miasto onego bitego / może boi iniego przysiega swa dowodzić / y zá przysiega náwiasťá ma być skázána według stanu bitego / y oddána temu kto przysięgl. ¶ A iesli sie ten boy záocznie sťanie w niebytności žalobney strony / tedy przeciwna strona bliższa będzie od tákowego boiu y od škod ktoreby sie przy tym boiu stały / odprzysiędz. Tá kże sie y o Pánu y o Pániew rozumieć má / gdyby žalobá sťá o zbiecie chłopcá ábo dziewki lat nie dorosłych. A gdy táki bity lat dorosćie / tedy iemu od powinnego / ábo od Pána / Pániew / tey náwiasťi polowicá dána być ma / á oćiec ábo mátká nie powinni beda dziećieciu swemu nie zá to plácić.

Roz. 11.

ar. 2. 73.

ARTYKUL XLVIII.

O takim, ktoby komu gwałt, zaboystwo, boy, ábo szkodę uczyniwszy, pierwey rozśádku práwnego vmárl.

- 1 **S**tánujemy / a Gdyby kto uczyniwszy komu gwałt iáki / zaboystwo ábo boy / rany / iákiekolwiek krzywdy / škody poczyniwszy / á nie rozpráwiwszy sie z strona žalobna / vmárl / á imienie ábo máie tnosć ruchoma po sobie zostáwił / á táhy krzywdá ieszcze zá żywotá tego ná kogo žalobá idzie / bylá ná vrzedzie y sásiádom według tego práwá opowiadána y zápisána / tedy vkrzywdzony / ábo też dzieci / potomkowie / bliscy iego / nie przemilczawşy dawności według uczynku w tym Státucie opisaney / beda mogli tych krzywd / škod ná dziećciách / potomkach / bliskich onego zmárlego / ná kogo po nim máietnosć iego leżaca ábo ruchoma przypádnie / práwem pozyskwác. ¶ A iesliby žalobliwa strona ná tey rzeczy / według práwá tego Státutu dowiodlá / tedy dzieci bliscy

Roz. 12.

ar. 18.

onego gwałtownika albo skodnika od gárdła wolni zostána / ále gwałt /
głowoszyzne / náwiaszke y skody / ná czym žalobliwa strona dowod y przy-
siego według tego Statutu uczyni / z imienia y majątności onego zmarle-
go / póki iey skanie / plácić powinni beda.

^a Jesliby mejoboycá w wiezy umarl bedac przekonany o mejoboystwo / przecie głow-
oszyzna ma być plácona z dobr tego potomkiem zabitego. 1588. O mejoboycach s. 463.

A R T Y K V Ł XLIX

O mieszczáninie, y o inszym czlowieku prostego stanu, kro-
ryby szlachcica ranił.

Jesliby ktory miezczánin miasta Wilenskiego bedac w Burmistrzow-
stwie / Bláhcicá zbil albo ranił / tedy ma náwiazac tak takó wyzsey
napisano / Wszakze iesliby burmistrzostwem ná ten czas nie sprawował /
á Bláhcicaby ranił / ma ruke tracic. Tak tez y chlop prosty w miescie mie-
mieszkajacy iesliby zbil albo ranił Bláhcicá / ma ruke tracic / á iesli ruke albo
noge Bláhcicowi wtnie / albo ná cłonku ktorym ochromi / ma gárdlem tak
rany być.

Pátrz w Artyk. 35. Rozd. 3.

A R T Y K V Ł L.

O okazaniu szlachectwa, zá skazaniem nawiaski.

Jesliby po skazaniu nawiaski Bláhectey strona przeciwna powie-
dzialá / iż ia według skazania sadowego náwiaszke mu dać gotow /
wsakze nie iestem wiadomy iesli on iest Bláhcic albo nie / rádbym o
tym wiedzial / tedy ten ktory sie mieni być Bláhcicem / ma iachac do
oney ziemie albo powiatu skad rodem iest / y tamze zebrawszy bracia / stry-
iow albo krewnych swych / przed wrzedem támeznym Grodzkim albo Ziemi-
skim / do ktorego mu sie rychley trafi / ma sie wywieśc iż iest Bláhcic. A
przad z oney ziemie albo powiatu ma pisac list otworzony do sadu gdzie sie
to práwo toczylo / dáiac o nim swiádecstwo iż iest Bláhcic. A gdy tá-
kowa wiadomosc o sobie przyniesie / tedy strona swa przeciwna ma do sa-
du ná drugie roki przypozwac ku przysluchaniu sie tego wywodu iego / á
ten pozwany ma sie zá pierwszymi pozwy iako ná roku zamitym stanowic /
y tego wywodu Bláhectwa przysluchac / á po okazaniu Bláhectwa / mia-
sto nagrody skod / náwiaszke Bláhectwa sowito zaplácić badzie powinien.

Roz. 4.
Ar. 29.

² Wszakze iesliby nieosiádly czlowiek dowiádomal sie onego Bláhectwa /
ma do tego czasu / póki on ziezdzi / zá poroke dan być / á iesliby poroki nie dáł /
ma być w wíezieniu ná wrzedzie Grodzkim zádzierzán.

Pátrz Artyk. 19. w Rozd. 3.

A R T Y K V Ł LI.

Zá gwałt pospolity sąsiedzki.

Sstawuujemy / Iż za każdy gwałt pospolity sąsiedzki práwnie prze-
wiedziony / ma być skazáno stronie obrażoney dwánaście ru-
bli groszy.

ARTY.

ARTYKVL II.

O przemilczeniu gwałtu, złodzieystwa, pożogi, y
inśzych szkod.

I Dyby • Kto komu gwałt pospolity sāsiedzki/ albo złodzieystwo/ po-
żogę/ boy/ grabież/ y iakā škodę uczynił/ ā tenby milczał od onego Rozd. 4.
czasu iakō sie to stało/ trzy lata/ tedy iuż o to będzie wiecznie milczec. A iesli ar: 35.
by y pozwamny o to/ ā prawā niedowiodłby/ ā potym zaśie z nowu trzy la-
ta przemilczał / o to także niebędzie mógł prawem czynić/ wyiamy iesli
by opiekunowie zamilczeli/ tedy to dzieciom/ gdy doryda lat/ prawo nie gie-
nie/ także do trzech lat.

• O złodzieystwo gdy obadwā w iedney parāphiey iesli do roku nie czynia/ sprāws-
stwa dawności trāca/ ā iesli w dalszym powiecie y po rożnie mieścāch/ do trzech lat.
Kāz. Wiel. w Wisliu, 1368. H. P. 551
A o mnieysze rzeczy/ iakō o łup w bydłē albo w stadach/ tylko do roku. Kāz. H. P. 538.
Prescripcya o rāny iakō y o głowę/ trzy lata. Const. 1588. fol. 462. tit. O rānach.

ARTYKVL LIII.

Ktoby po zranieniu po biesiadach y karczmach bywając pił.

I Stawniemy/ gdyby ktory ślāchcic / y iakiegobykolwiek stanu czo-
wiek bity albo ranny / po zranieniu iezdził albo chodził po kolācyach/
po targach y po karczmach pił / nā biesiadach siadał / od boiu albo zranie-
nia/ do dwudziestu czterech dni/ ā potym choćiaby od tych ran umarł / tedy Rozd. 12.
ten od łogo te rāny albo boy iemu sie stał/ dowiedzieli tego służnym dow-
dem/ głowęczyzny plācić nie będzie powinien / tylko za rāny iego krewnym
dosyć czynić za dowodem według Statutu. art: 3.

ARTYKVL LIV.

O rękoiemstwo nā postanowienie.

I Iesliby kto łogo reczył nā postanowienie/ y czasby temu postanowie-
niu był złożon/ ā tenby po łim reczył przed rokiem postanowieniu zaś
mierzonemu umarł/ tedy poręcznik ma zeznaniem vrzedowym / gdzie ten
isćiec umarł/ wywieść sie / y tym będzie wolen od poręki. A iesliby pore-
cznik sam także przed rokiem postanowieniu isćcā złożonym umarł/ tedy za-
lobna stronā iuż isćcā patrzāć ma / ā dzieci poręcznikowe nie beda w tym
winni. I • Wszakże iesliby poręcznik nā rok postanowienia isćcā złożony
nie postawił / y poręki z siebie nie zdał / ā po roku tym on isćiec albo pore-
cznik sam umarł/ tedy porękā takowa iakō nā samym poręczniku połi żyw /
tak po śmierci iego y nā dzieci/ y nā māietność iego spadyma / nā czym zaś
lobnik dowod służny škod szych uczyni. Rozd. 1.
art: 27.

2 • Iesliby ośiādly nieośiādlego z poręki nā roku nie postanowił/ tedy sam ośiādly ma
zań odpowiadāć powodowej stronie o rzecz o ktora nieośiādly był obwinion. Z wys-
czay Ziemi Krak. H. P. 360
Gdy też nieośiādlemu staia/ aby wierzycielowi swemu dosyć uczynił/ ma dāć porękę
ludzi ośiādłych. 1588. De impolsessionis f. 465.

ARTYKUŁ LV.

Iakiego więźniá vrząd nasz nie może ná rękoiemstwo dá-
wác, á iakiego ma dáwác.

Gdyby kto kogo obwinił w czynku iakim krwawym / zá co gár-
dlem karza da przed prawem do więzienia vrzedu nášego osádzić /
takowego więźniá vrząd Náš nie ma ná rękoiemstwo bez pozwolenia
strony tey ktora go osádzi / dáwác / y z więzienia wypuścić / á postepék w
tey rzeczy ma vrząd ná obie stronie taki uczynić / iáko o tym wyższej w tymże
Statucie iest opisano. ¶ Lecz ktoby kogo obwinił w rzeczách mniey-
szych / gdzie o gárdło nie idzie / ábo o dług taki / bądź osiadłego ábo nieo-
siadłego dał do więzienia / tedy vrząd takowego więźniá y bez dozwole-
nia strony powodowej może ku postanowieniu ná pewny rok ná porok dáć /
á stroná w tym nie poręczniká ale vrzedu pátrzyć ma.

Rozd. 4.
art. 29.
§ 32.

ARTYKUŁ LVI

Ktory złoczyńcá będzie ná śmierć skazan, á od tegoby się od-
kupil ábo odproszony był.

Tę a iesliby kto o złodziejstwo ábo o ktore zloczynstwo ná karanie
gárdlem przez vrząd prawá pospolitego skazan był / á w tym karaniu
gárdła przez przyjaciół swych / ábo gości / posłom / Pánom znákomitych
wyproszony był / á zá takowy swoy czynek zły v kátá w reku był / taki każdy
miedzy dobrymi ludźmi rycerskimi nie ma wiecey tego przywileiu bláhes-
kiego używác / á dziecióm iego to škodzić nie ma.

R. 8. a. 1.

R. 1. a. 9.

a Złodziej choć stanu bláheckiego iesli wcieczie / á potym sobie Krolá przeledna / przećla
prawnie odpowiadac y Dekretowi dosyć uczynić powinien / y beze czci być ma. Káz.
w wislicy. 1368. H. P. 552.

A iesliby kto w złodziejstwie ábo łupie vsadu będzie przekonány / by też rzecz krádzio-
na ábo wzięta wrocił / zostáie beze czci ná wieki. Káz. tenże H. P. 553.

ARTYKUŁ LVII

O tym, ktoryby szláchćie nie osiadły zábiwszy kogo pod kto-
rym vrzędem naszym, ábo gdziekolwiek, á nie
spráwiwszy się precz wiechał.

A. 1. a. 9.

Rozd. 4.
art. 98.

Gdyby kto będąc nieosiadłym w tym Pánstwie Nášym Wielkim
Kiejk. Litewskim / y nikomu nie służac / bądź człowiek przyjezdzy /
ábo rodzić tuteyszy / zaboystwo ábo iaki inšy zbytek / zá co gár-
dlem karanie opisano / pod ktorym vrzędem naszym / y gdziekól-
wiek indziej uczynił / á nie mogłby być poimány y przed vrzędem ku rozprá-
wie stáwiony / áleby precz viáchal / á stroná žalobná niechćiálaby ná tym v
kogoby się taki człowiek nieosiadły przechowywał / pozyskować. Tedy
ma po takiego stroná bolaca pozwy od vrzedu Grodzkiego tego powiáta
w którym

w którym sie to stanie wziąć / y te pozwy przez możnego dać poprzybuić w wrot zamku albo dworu Nászej sadowego / y w mieście na bronach / y też przy gościolach / y każć moźnym te pozwy głośno obwoływać / aby sie ku sprawie w tym obwinionemu stanoził / za którymi pozwy nie stanieli obwiniony ku sprawie na dwoie rozki Grodzkie / takowy na wywołanie do Nasz Gospodará obyczaiem w tym Statucie około tego postanowionym ma być odesłan / a My go mamy każć wymoląć ze wszystkich Pánstw Nászych / a po wywołaniu / iáko strona / tak przedy Násze máia y moga sie przeciw niemu zachować / iáko y przeciw inšych wywołancow / iáko o tym w tymże Statucie iest opisáno.

ARTYKUŁ LVIII.

O przysiędze na gwałcie y szkodach przy nim poczynionych, także na szkodach przy słudze albo posłańcu na drodze podziałanych.

- 1 **S**stawniemy / Iż na gwałcie każdem za náiaźdem albo náściem ná dom albo gospođe Bláche / iáko o tym Berzey ná swych mieyscach iest dołożono / gdy przysięgá stronie powodowej słazana będzie / a ten gwałt stał sie będzie przy bytności samego gospodarza domowego. Tedy ná tym gwałcie niť inny iedno sam / ten kto o ten gwałt pozwywá / ktorego kolwiek stanu będzie / ma według Statutu przysiędz. A iesli by w niebytności samego tego / komu ten gwałt sstanie sie. Tedy ná tym / iż sprawiedliwie o tym wiadomość wziął / że sie to tak a nie ináczey sstało / y za ta wiadomościá / ciebie iáko gwałtowniká domu swego poprzyśiegam. A przednik też ma przysiędz / że tak iest / iáko on w tym sprawie Pánu dał / ná błodách swych własnych / także sam ma gospodarz domowy przysiędz. Roz. 11.
art. 1.
- 2 **N**izli iesli by sie gwałt domowy / y przy tym za branie máietności sstało w niebytności gospodarzá domowego. Tedy on winien będzie tylko ná tym przysiędz / że tak silá iáko żáluie w tym domu y schowaniu swym odiachał. A przednik albo ciwun / albo też między vboźnych stanow żoná / syn dorostly / albo kto ná on czas w domu iego z poruczenia iego / starszym będzie ten ma ná tym przysiędz / że to iest przy tym gwałcie pobrano. A iesli przy iákim gwałcie samemu Pánu błody nie stans sie tylko slugom / albo poddánym iego / to przeciw pan ná gwałcie / a słudzy / poddáni / każdy ná błodách swych przysiędz máia. A niezachce li powodowa strona sam Pan ná gwałcie przysiędz / to mu wolno odstąpić. Ale ná błodách zachceali / tak on ná swych własnych / iáko słudzy y poddáni ná swych przysiędz / to też mu wolno będzie. Roz. 4.
art. 102.
- 3 **P**o temuż / gdy by kto z Asiażat / Pánow / Bláchy mielił sobie błode od kogo w czymkolwiek być uczyniona / ná drodze y gdziekolwiek przy slugách / albo iákichkolwiek posłańcow swych. Tedy Pan sam ná tym / iż to o co żáluie / posłał był przez tego slugę albo posłańcá. A slugá posłańiec / ten ná tymże to v niego odieto / albo vkráđżiono / albo przy boiu zginęło / máia przy inšych postęplách prawnych przysiędz. A slugá / posłańiec / y ná boiu swym iesli sie mu ssta-

mu sstanie/zarązem może przysiadz/ a po takim dowodzie skazanie ma być czynione wedle prawa. ¶ A co się dotyczy potocznych/ pospolitych gwał- 4
tow/ nie o rzeczy trwałe/ gdzie się w niebytności samego gospodarza do-
mowego stana/ tego mogą urzędnicy szlachty przysięga dowodzić. A kto-
by nie miał urzędnika szlachy/ ten zachceł sam/ ma takich rzeczy przysię-
ga dowodzić/ iako o tym wyższej w tym artykule opisano.

A R T Y K V L L I X.

Opisaniu szkod w pozwie, albo mianowaniu przy-
wstney žalobie.

Roz. II.
art. I.

Niektorzy ludzie zwykli byli w pozwach žaloby swej/ przy gwał- 1
ciech y przy innych rożnicach pisać wiele rzeczy škod/ albo y przy w-
stney žalobie słownie ich siłą mienić/ a czasu dokonania prawa/
gdy przydzie ku przysiedze/ tedy tych škod w pozwie albo wstnie-
na žalobie pomienionych wielką część odstępowali/ czym iako urząd w nie-
potrzebna trudność przywodzili/ tak y siebie o niejakie mniemanie przecie-
wne przyprawowali. A tak My Gospodar/ chcąc to w ludziach takie
myśli wprzód zawściągnąć/ Ustawiamy/ Żeby w pozwach albo w-
stney žalobie swej škody iakie opisywały y pomienowały/ a potem na prze-
wie albo czasu przysięgi/ ktorey części ich odstępował/ y na wszystkich iako
objąłował przysiadz niechciał/ ten już y wszystkie inne škody w žalobie ię-
go pomienione traci/ y przysięgając na nich nie może/ a objąłowana strona
od nich wolna będzie. Jednakże y w tym postrzegając My ubliżenia stro-
ny używzoney žalobney/ tak to warujemy. ¶ Żeby się komu stał 2
iakoś gwałt/ napaść domowy/ y przy tym zabranie majątności albo odie-
cia imienia ze wszystkich majątności/ albo też škoda/ pożoga/ złodziey-
stwem/ bądź też na drodze rozboiem/ y innym jakim obyczajem/ czego by
strona obrażona przez wielki żal albo zranienie swe/ albo ięśli by sam pan był
zabity/ po nim żona/ dzieci/ bliscy/ przed takim strasunkiem/ żalem y wciśkiem
sawym nie mogła zarazem wszystkich škod zabrania majątności swej/ albo
listow na pamięć sobie przywiesić/ albo wiadomości o wszystkim tym do-
stateczney dosiadz. Tedy tylko gwałt/ napaść/ pożoga/ złodzieystwo/ al-
bo rozboj/ rany/ ma bez omieszkania iako napredzej według dalekości dro-
gi może być/ ma sąsiadom okolicznym y na urządzie według tego Statutu
opowiadać/ y do ksiąg zapisywać/ doświadczać y tego/ że się y škody/ ięśli
tak będzie/ przy tym stały/ ktorych ona nie mogła tak przedko spisać y do
ksiąg posłać/ a potem rozmyślowy y wywiedziamy się o škodach sobie
podziałanych/ może te škody na register mianowicie spisywać do urzędu ku
zapisaniu w księgi posłać/ a urząd ma do ksiąg przynieść/ nie mógł być bli-
żej/ tedy nadaley w trzech niedzielach/ y to stronie žalobney y prawa iść ma/
wykazywać to/ gdzie by samego pana w tym imieniu nie było gdzie się ta szko-
da stanie/ a byłby gdzie indziej w kilkudziesięciu milach/ a urzędnik/ ciwun/
albo żona niewiedzieliby iako o tych škodach urzędowi sprawę dać/ tak o-
wemu czas na opowiadanie škod ma być y do sześciu niedziel ¶ A sta-
łoby

koliby sie to bedacemu na służbie Nászey Gospodárskiej y Ziemskiej za grá-
nica páństw Nászych / álbo na wojnie / takowemu na opowiadanie škod
czasu vžyczamy po zwroceniu z posługi Nászey y Ziemskiej do šestiu tež
niedziel.

ARTYKVL LX

O karaniu takich niewiaſt wſzetcznych, ktoreby dzie-
ci ſwe álbo inſzych gubily.

I **N**adzi to widzac/ aby w Páńſtwie Nászym Chrzeſciáńſkim wſe-
laka wſciwoſć y powážnoſć powołaniu Chrzeſciáńſtemu na-
leżaca była zachowana/ á przeciwnie temu / żeby karanie ſłuſne/
na ſobie odnosily/ ſkadby inſze nierzadnego przedſiewzięcia ſwe-
go pomsćciagác ſie mogly. Wiſtawuiemy/ iż gdyby ktora bialagłowa nie ży-
iac w ſtanie małżeńſkim/ ále wſetecznie ſie y nierzadnie ſpráwuiac / y ták
plodu nábywſzy/ á potym dla wſtydu/ ábo boiáźni karania ten plod ſamá á-
bo przez kogo inſzego tráciła y o ſmierć przypráwowála: á ná takim v-
czynku byliaby ſamá / ábo ten kto od niey ſpráwować to bedzie poimány / á-
boby to iákim ſłuſnym/ pewnym/ znácznym y iáwnym dowodem przewie-
dżiono bylo/ takowe/ iáko ten kto ſie tego czynić / á plod taki gubić podiał
ſie/ iáko y tá ktora plod ſwoy ná ſtráte dáła/ ſami máia gárdlem karáni być.
A w tákiey rzeczy wrzedy náſze Grodzkie y mieyſkie / máia wywiádomanie
czynić/ y teſz poſtrzegác/ á doznánych y práwem w tym przeſkonánych karác.

Roz. 14.
ar. 29.

ARTYKVL LXI.

W czym y kiedy ſzkrutinium ma być dopuſzczono.

I **S**zkrutinium ma być czynione w tákich rzeczách/ gđzie idzie o a pocz-
ciwoſć y o b gárdło / w czym ſtrony miedzy ſoba mieliby dowo-
dy ábo odwody watpliwé / á bráliby ſobie obie ábo iedną ktora
ſtroná ná ſzkrutinium. Tedy wrząd wyſłuchawſzy c dowodow
y odwodor/ tego iey dopuſćić ma/ obyczáiem niżej opiſány: To ieſt/ ná
ſzkrutinium ma być dawano/ w ten čas/ gdy ſtrony ábo za poimániem ná
goracym wczynku/ ábo za pozwoy ná roku práwu przypádlým rozpráwe z
ſoba mieć beda. A to dla tego/ gdy ſie tákie ſpráwy o poczciwoſć/ zá ode-
ſláníem wrzędowym ná d Sejm przed Nás Gospodárá/ á o gárdło zá áp-
pellácyz do ſadu głownego przytoża: Tedy aby obie ſtronie/ z ſpráwami
ſwemi gotowe byly. A nád te rzeczy wzwoyż opiſáne/ y ná ſzkrutinium wy-
iete/ gđzieby nie było o poczciwoſć ábo o gárdło / ábo y inſze rzeczy o co ná
ſzkrutinium inſze ártykuly w tym Státucie miánowicie wkázuia. My Ho-
ſpodár/ áni ſad głowny/ áni ktory wrząd Nás ná ſzkrutinium pozwalác nie
ma. Ale bez odwołki káždemu wkrzywdzonemu zá dowodem prawnym
ſpráwiedliwoſć zárázem ná roku ſłuſnie/ przypádlým dżiałána być ma.

Roz. 11.
ar. 21.

a W ſpráwach ktore ſie poczciwoſci dotykáia ná ſzkrutynia odeſlano być ma. 1565°
O rzeczách ktore ſie poczciwoſci dotykáia/ f. 100.

b Szkrutinia o głowe zabita czynione być máia. 1588. O mežoboycach ić. f. 463.

c Na Skrutinia przed Dekretem a nie po Dekrecie dawano być ma. 1578. De inuasionis domus, fol: 336.

d A gdy sprawa wyrocy sie na Seym/ obie dwie strony z Skrutiniami maia być gotowe. 1575. Strutiniam, fol: 328.

A R T Y K V L LXII.

Kto na szkrutinium ma wyieżdżać, y o náznáczenie czasu ku wyiazdu ná nie.

GDy a inż v rzad Grodzki z przyczyn wzwyż opisanych skrutinium w ktorey stronie abo obudwum dopusći/ tedy ná to skrutinium to iest/ ná wywiadowanie/ ma Starosta sadowy tego powiatu w ktorym sie taka sprawa przytozy/ a w niebytności samego Starosty/ tedy dwie osoby v rzadowe/ namiestnik abo Podstarosci z Sedzia Grodzkim. A iesliby obadwa ci nie mogli z iakich slużnych przyczyn iáchác/ tedy z iednym z nich ktorym P. sarz Grodzki ma iáchác. b A nie mogliby to być żeby dwa v rzadnicy iácháli/ tedy ieden z nich ma iáchác. A chocia ieden abo y dwa poiađa/ przedsis maia przy sobie mieć woznego y kilku sláhcicow/ ludzi dobrych/ wiary godnych/ przynamniey trzech osob ni iedney stronie w práwie tym stojacey nie powinny. A czas wyiazdu ná to wywiadowanie ma v rzad stronom oczywisto ná rozkách oznáymić bez przedluzenia/ ale iáko narychley być moze skoro po odsádzeniu rozków według dálekósci miewscá ná ktore maia wriáchác.

a Skrutinia o zabita głowe ná Rokach pierwszych Grodzkich abo Ziemskich odprawowane być maia / w czym ma pozew pprzedzić rokiem ná dwie niedzieli do wwiezdzenia scrutinyum. 1588. O mezoboystw. fol: 463.

b Scrutinium sam Sad ma odprawowác/ a nie przez Substituty/ inquirendo circumstantias rei. Const: 1588. fol: 463. tit. O mezoboycach.

A R T Y K V L LXIII.

Iakim obyczáiem szkrutinium ma być czynione.

JWyzšey a mianowani skrutatorowie/ maia ná to miejsce gđzie sie ten czynek o co práwo idzie stáć / wriáchác/ y táń wywiedzenie pilne y ostateczne czynić v náblížszych sasiádom/ v sláhty v pánow sámych y ich v rzadnikow/ slug y poddánych/ y v kogożkolwiek i szego/ chocia y v przyieždżego cłowieká / ktore mu by sie tráfilo ná on czas gdy sie to stáło to widzieć / tylkoby v ludzi godnych wiary/ nie wymuiác z tego jádney osoby ták duchownego iáko y swietckiego stanu cłowieká / ktorzy powinni beda / maiać przed oczymá boiażń Báża y sumnienie dobre/ przyrzekšy y slubowáwšy słowem swym dobrym y pocieciwym/ zeznáć to/ czego beda w oney rzeczy swiádomi práwdziwie. Ale tych osob / v ktorych ma być o tym wywiadowanie czyniono / strony w práwie z soba stojace nie maia ku temu swiádectwu sposabiác/ y czasu tego wyiazdu y wywiedzenia przed skrutatorami stánowić. Jedno ci skrutatorowie sámi v tych ludzi/ v kogo by rozumieli według miewscá/ czasu y v czynku / nalepiey y nášzerzey práwdy sie wywiadowác / maia opyt czynić nie tyle

Roz. II.

ar. 30.

33.

czynić tylko osamymy czynku y o przyczynach ie^o/ale y o zachowaniu a postępkach y obeszciu tych obudwuch osob prawo z soba wiodacych/ a strony czas takięgo opytu y wywiedzenia przy wrzędzie być / y tego przysłuchawć sie nie mają. **A** cześć sie ci skrutatorowie w tey rzeczy wywiedza/ to wespółko dostatecznie spisać mają / dokładając prawdziwie pod sumnieniem swym każdego powieści/ także czas/ miejsce/ y wszystkie inże znaki/ podobieństwa. **A** bedac wrząd sam na wywiedzeniu/ to pismo ma przy sobie do skuteczney rozprawy stron pod pieczęciami szlachty y możnego/ przy nich badacych/ na liście zaszytym zachować. **W**szakże wrząd Nasz Grodzki powinien będzie na skrutinium wyjeżdżać bez odwloki pod tą przysięgą ktora na wrząd swoy czynił.

a. W Koronie/ na Roku dwu niedziel. przypadłym strony obie dwie mają przysiędz/ sz tych świadków ktore beda stawić nie przetrupili / ani sa przez nich corrupti, a mają mieć świadki wiary godne / ktorymby ona rzecz była dobrze wiadoma/ w czym on sad ma być ostrożny/ aby sam przez sie/ a nie przez namiestnika odprawował.

Oczywistych świadków ma być pierwsze wważenie/ a tych ktorzyby z powieści świadczyli/ nie ma być pisano / wyjawy żeby to do posłakowania prawda powiedzeli/ ktorych nawiecey ma być 12. a ci nie z kartek świadectwa mają czynić / ale z powieści ich sad świadectwa ma przyjmować / a te przyznania za przysięgą/ albo pod wiara y sumnieniem powiedzieć mają 1588. O meżoboycach y skrutin: fol: 463.

b skrutinia wszystkie spisane mają być w zawartym Rotule albo Sascykule/ każdej stronie ięgo świadectwa wydane. 1588. O meżob: tamże.

ARTYKVL LXIV.

Jako strony y wrząd po skrutinium zachować sie mają.

- 1** **G**dy sie iuż to wywiedzenie tym porządkiem iako wyższej opisano odprawi/ tedy strony/ tak żalobna iako y odporna/ krom pozwania ku dokonaniu tego prawa y przysłuchaniu wyroku wrzędowego/ na tymże wrzędzie stanowić sie / y rozprawę przyiac na pierwszych rozskach po skrutinium przypadłych/ a wrząd za pilnym wważeniem y rozmyśleniem/ wziawszy porozumienie y obaczwszy a rozeznawszy o tey sprawie z onęgo wywiedzenia/ y za ktora strona beda na wywiedzeniu słuszniesze y perwniesze świadectwa y znaki/ te strone ku dowodu albo odowodu według nauki tego Statutu przypuścić. **A** przeczytawszy skrutinium obiemą stronom/ to miedzy nimi rozsądkiem swoym bez przewloki kończyć ma/ to iest/ przydzieli do tego sprawą/ winnego na gardło/ także głowoszyzne/ škody na imieniu/ albo maitności ruchomey skazać ma.
- 2** **A** iesli ktora strona po skrutiniey na pierwszych rozskach ku rozprawie przed wrzedem nie stanie / ta rzecz swa traci.

ARTYKVL LXV.

O wysyłaniu przez Nas Hospodará na skrutinium.

- 1** **A** gdy sie od własnego sadu naszego Hospodárskiego przypadnie na skrutinium wysłać w rzeczach wyższej opisanych. **T**edy My mamy na to wysłać osob dwu albo trzech wrzedników onęgo powiatu/ gdzie sie ten czynek stał. **A** po wywiedzeniu ich po temuż sie rozsądkiem naszym

Bym ku stronom zachować mamy/ około przypuszczenia ich ku dowodu al^o bo odowodu/ iako o tym wyżey o vrzedziech n^{as}ych opisano.

^c Na Szkutinia gdy Krol J. M. sprawe odsła. Szkutatorowie m^{ai}a być przysła gli/ pod ktora przysiega wywiadować sie m^{ai}a pilnie od ludzi przysiega obowiaz^{an} nych prawdziwey rzeczy. 1550. § Szkutinia/ f. 6.

A R T Y K V L LXVI.

O wysylaniu przez sad glowny na szkutinium.

Gdyby też sadu glownemu w^{sk}azala potrzeba według tego Statu^{tu} na szkutinium wysłać. Tedy m^{ai}a wysylać z poszrodku siebie na to obraw^{sz}y dwu osob/ ktore wyslane od nich osoby po wywiedzeniu w rozs^{ad}ku samey rzeczy sami Sedziowie glowni m^{ai}a sie zachować y post^{os} pować/ tak iako wyżey/ o vrzedzie Grodzkim Berzey jest opisano. Ale strony iuz bez pozwu po szkutiniu/ iedno na rok od szkutatorow zlozony ku skonczeniu praw^a y wysluchania wyrokow/ tam gdzie y w ktorymkolwiek Woiewodztwie w tym roku sady glowne sadzić beda/ stanowić sie przed tymże sadem glownym beda powinni.

A R T Y K V L LXVII.

O appellaciach w rzeczach krwawych od vrzedu ktorego sadowego do sedziow glownych, y o dawaniu na poręke skazanych na gardlo.

Koby osiadly w Wiel. X. Lith. w sprawie takiej ktora idzie o g^{ar} dlo po skazaniu sadu Grodzkiego/ y bedac na g^{ar}dlo skazany/ chciał appellować do sadu glownego/ a gdzieby o pocziwosc s^{lo} do Nas Hospodara/ takowemu kazdemu appellacya ma być dopu^{sz}czona. Wszakże pod tym obyczaiem. Iż ten kogoby vrzad na g^{ar}dlo skazal/ ma po sobie pewne rekoiemstwo dac ludzmi osiadlymi s^{la}chta/ trze^{ma} albo dwiema osobami/ że sie ku rozprawie przed sadem glownym st^{an}owić bedzie/ a strona zalobna do skonczenia praw^a aby byla od strony przeciwney zdrowia swego bezpiecna. A gdzieby takowych poriecznikow wydaw^{sz}y/ przed sadem glownym albo przed Nami Hospodarem nie stal/ tedy sad glowny takowego skazaw^{sz}y na g^{ar}dlo/ ma go przez list swoy do Nas Hospodara na wywołanie odesłać. A My Hospodar bedziem po^{win}ni zarazem go kazać wywołać wiecznym wywołaniem/ iż iaz takowe^{mu} y gleyt N^{as} na podniesienie wywołania dawany być nie ma. Ktores^{go} takiego wywołan^{ca} kazdy vrzad Grodzki gdziekolwiek poscignaw^{sz}y/ za zaloba y pomocą strony w^{tr}zymdzoney poimac y gardlem go karac ro^{sk}azac/ a glowszyzne/ y in^{sz}e s^{ko}dy przezy^{ski} sad glowny na samych poriecznikach wskazaw^{sz}y/ ku odprawie tego na ich imionach do tego vrzedu Grodzkiego/ pod ktorym oni osiadlosci swey miec beda/ odesłać ma. Co vrzad ten postepkiem niżej opisany^m wykonać bedzie powinien/ a poriecznicy tych w^{sz}ytkich swych s^{ko}od na imieniu y m^{ai}etnosci tego po kim res^{zy}li/ pozyskować m^{ai}a. Iż niesliby ten is^{ty} na g^{ar}dlo skazany za poręka² bedac

Roz. II.
al. 40.

Rozd. 4.
al. 67.

Rozd. 3.
al. 32.

Roz. II.
al. 40.
R. 6. a. 8.

bedac stroną swą powodową o śmierć przyprawił/ tedy poręcznicy bedac o to od powinnych zabitego przypozwani przed sad główny/ za dowodem prawnym sami gardłem mają być karani. A iesliby ranił/ tedy rany y škody wszelkie coby sie przy zabiciu albo ranach stały/ somito/ nawiązać y nagrodzić powinni beda/ a tego wszystkiego poręcznicy y ich potomkowie pastrząc sobie beda na onym istcu po kim recyli/ y na majątności iego leżacey y ruchomey. ¶ A gdzieby taki komu idzie o gardło/ rekoiemstwa po sobie nie dal/ tedy przez vrsad ma być w więzieniu zadržezan do rozprawy albo po ki poręka po sobie da. A sad główny po okazaniu od strony powodowej dekretu sadu Grodzkiego/ bedzieli ten dekret według prawa czyniony/ iuż na wykonanie tey sprawy do końca do tego sadu Grodzkiego odesłać im mają. A gdyby ten sad vrsadu Grodzkiego Sedziom głównym zdał sie nie według prawa/ takowego sadu oni popraviwszy mają vrsadowi Grodzkiemu 4. temu nauce dać iako w tym daley postepować. ¶ A iesliby prawem przekonany nie dając sie vrsadowi zahamować/ przez vporne z zamku albo zdworu Naszego zbedł/ tedy vrsad przeciwko takowemu według rozdziału czwartego artykułu trzydziestego wtorego postepować ma / a za przeyści zarazem odprawy žalobnikowi na majątności iego/ iaka mieć będzie czynić powinien. Po temuż y stronie powodowej iesliby sie dekret sadu Grodzkiego nie według prawa widział/ do głównego sadu appellować wolno. A pozwany iuż bez rekoiemstwa iako wyżej opisano przed sadem głównym tu rozprawie stanowić sie ma. ¶ Gdzieby też vrsadowi Siemskiemu w takiej rzeczy y zbytku/ co sie pod rokami Siemskimi stanie/ trąsilo kogo na gardło skazać/ tedy około dopużczenia appellacyey / y dawania na poręka/ także sie ma zachować iako wyżej w tym artykule o tym dolożono / y sad główny na wykonanie skazania do tego Siemskiego vrsadu odsyłać ma.

^a Na banieye ex personali partium controuersia otrzymywane osobliwie wieczne/ żadne sublewacye y gleyty ad iure agendum z Cancellaryey wydawane nie mają być. Const. 1647. fol. 20. tit. O sublewacyách y gleytach.

ARTYKUL LXVIII.

O nieprzechowywaniu wywołańcow we wszystkich państwach naszych.

1. By ludzie swowolni czasu wywołania folgi y obcowania w państwach Naszych nie mieli/ Oświadczamy/ że wywołancy/ Wielkiego Kiestwa Litewskiego/ także y części odsadzeni/ we wszystkich państwach Naszych/ nie tylko w Wielkim Kieście Litewskim/ ale y we wszystkich państwach Naszych nie mają być ni przez kogo przechowywani.

Wywołancy/ części odsadzeni/ y banntowia tak Polscy w Litwie/ iako y Litwscy w polsce mieysca mieć nie mają. 1589. Infames & proscripti, f. 529.

Dwanaście.

O głowščyznach y o nawiąskach ludźi pro-
stych, y o takich ludźiach y czelądzi ktora
od pánow swych odchodzi, także y
o slugách przykáznych.

A R T Y K U Ł I.

O zabicíu człowieká prostego stanu od szlachćicá.

Rozd. 4.
art. 67.

Wościągáiac **W**o Gospodár swowó-
leniśtwá y zuchwálistwá ludzkie/ ktore sie co od czasu
w ludźiach niepowsćiągliwych / bez wśelákíey bo-
iáźni Bożey okázuia/ z czego y krewniewinna ludzka
niewstydlíwie y niewínnie/ w nádzleis zapláty zá nie-
pienieżney/ rozlewáia/ y tym nie inniey Pána Bogá
ku gniewu ná Rzeczpospolita pobudzáia. Wstáru-
iemy/ iesli by ktory ślachćic z zuchwálistwá/ opilstwá/
y bez dánia przyczyny/ swowolnie/ wmyślnie/ lekce powázáiac práwo po-
spolite/ á paśtwiac sie náś stworzeniem Bożym człowieká prostego stanu /
nie ślachćicá/ zabiť: á bylbý poiman ná goracym wczynku/ w czasie wy-
żey w tym Státucie ná goracy wczynek/ zámierzonym. Táki ślachćic zá
śluśnym dowodem ma być gárdlem karan/ krom głowščyzny. Wśáktże
dowód ná ślachćicá w tákiey rzeczy nieináśby być ma/ tylko iesli go strona
żałobna przy zabitým z śesćmá świadkami/ z ludźmi dobrymi / wiary go-
dnymi

Roz. II.
art. 31.
Roz. 14.
art. 10.

- dnymi/ y niepodczyżzanymi/ sam siodmy poprzyśięgnie / między ktoremi
 Bęćmą świadki/ mają być dwa Bláhcicy/ wiary godni y niepodczyżżani.
 Tedy zá takim dowodem ten Bláhcic ma gárdlem karan być. **A** iesliby
 Bláhcicom/ ku dowodu takiemu nie miał/ tedy gdy y prostego stanu z treze
 2 **ma** świadkami žalobnik przysięgnie/ Bláhcic tylko iuż głowščyżne pláćić Rozd. 1.
ar. 13.
 powinien będzie. **I** Wszakże iesliby ten Bláhcic powiedział/ żeby z przy
 czynny y zá początkiem tego zabitego w obronie bedac do tego przymużony
 to uczynił/ y bralby sie w tym ku odwodowi/ tedy to mu ma być dopużcono. Rozd. 4.
ar. 62.
Roz. 11.
ar. 19.
A wsakże tym obyczajem odwod ma być / gdy samotrzeć przysięgnie z
 dwiema Bláhcicami/ a chociaiby y nie Bláhta/ tylkoby ludźmi wiary go
 dnymi y niepodczyżzanymi/ takowy ma być wolen od gárdlá y od głowšč
 3 **czynny.** **I** **A** gdzieby sie to pokazało że ten Bláhcic bedac y przed tym nie Roz. 11.
ar. 31.
Roz. 14.
ar. 10.
 spokojnym/ swowolnie to uczyniwszy tylko sam ieden bral sie ku przysiędze
 bez takowych świadków/ tedy to mu iść nie ma/ ále przed sie zá dowodem
 zupełnym strony žalobney/ iáko iest wyżej opisano/ ma być karan gárdlem.
 Jesliby žalobliwa strona nie miała zupełnego dowodu takiego iáko sie wy
 żey pomienilo/ ále tylko samotora ábo samotrzecią tego Bláhcicá poprzy
 siadz chciałá/ miánujac być iż sie to nie przy ludziách stáło/ tedy iuż przed
 4 **sie** ten Bláhcic bliższy będzie z swým dowodem od przysiadz sie/ iż to nieumysł
 nie ále przymużony w obronie uczynił. **I** **A** iesliby też y Bláhcic świad
 kowi ku przysiędze nie miał/ á tylko sam przysiadz chciał/ to iuż strona žal
 uiaa bliższa samotrzecia z sobie rownymi/ tylko ludźmi dobrymi y niepodczy
 żzanymi przy zabitym/ iż nie zá początkiem ięć iedno bezwinnie zabit/ przy
 siadz/ á ten Bláhcic obwiniony zá takim nie zupełnym dowodem gárdlá
 nie tráci/ tylko głowščyżne według stanu iego zápláćić będzie powinien.
 5 **I** **A** gdzieby też Bláhcic taki nie byl ná goracym uczynku poimány/ tedy
 przed sie bedac potym do práwa według tego Státutu przyciągniony /
 ma zá dowodem słusznym zá zabitego głowščyżne pláćić / y błody ktore
 by sie w ten czas stály takżé zá słusznym dowodem opráwić.

a W Koronie / Szlachęte gdyby zabił człowieka prostego stanu/ to iest Wicnłaká/
 przepada grzywnien 30. Ktorey winy polowicá Pánu zabitego/ á druga polowicá po
 tomkom. 1581. O mejoboystwie Plebeiorum. f. 372.
 Pl bei capitis taxa podwyższona ná sto grzywien. Cđ: 1631. f. 489. tit: Taxa capitis.
 Tę Taxę przyzielo Wielkie Kieśtwo Lit. Const: 1638. fo: 42. tit: Taxa.

A R T Y K V L II.

O mejoboystwie między ludźmi prostego stanu.

- 1** **E**ż **a** wstawuujemy/ Jesliby człowiek prostego stanu/ drugieć człowieka
 1 **z** tego prostego stanu nieśláhcicá ná śmierć zabił/ tedy zá dowodem
 strony žaluiacey przy postępkách práwnych w tym Státucie opisanych/ y
 zá przysięga strony powodowey samotrzeciego strona obwiniona gár
 dlem karana/ głowščyżná z máietności iego ruchomey według stanu iego
 zapláćona być ma temu/ komu według práwa należec będzie.

a Gdy człowiek prostego stanu sobie rownego człowieka zabije/ gárdlem ma być kara
 ny/ w czym też scrutiny ma być chowane. 1581. O mejoboyst. f. 373.

plebe-

zabicie ieden drugiego

Plebej głowa gdyby o niej iako o słachecka czyniono / nie ma być placoną. Costi: 1557. fo: 10. § Gdzieby kto. A koby o nie czynił przepada wina 120. grzyw; y ma siedzieć w więzy rok y šest niedziel. ibid.

ARTYKUL III.

O głowſzczyznach y nawiąskach ludzi prostego ſtanu.

Pancernemu ſłudze ſeśćdziesiąt kop groſzy/ putnemu ſłudze pięćdziesiąt kop groſzy. Bartnikowi czterdzięści kop groſzy. Ciąhlemu cłowiekowi dwadzieścia pięć kop groſzy. Czeladnikowi domowemu oyczystemu / albo poymánicowi dwadzieścia kop groſzy. A żonam ich ſowito głowſzczyzná.

A nawiąská im.

Pancernemu ſłudze ſeść rubli groſzy/ putnemu ſłudze trzy ruble groſzy/ Bartnikowi dwa ruble groſzy/ Ciąhlemu cłowiekowi dwie kopie groſzy/ Czeladnikowi domowemu oyczystemu albo poimánicowi kope groſzy. A żonam ich ſowito. A niewieſcie ktora meżá nie miała y nie ma/ nawiąski pięćdziesiąt groſzy/ á głowſzczyzny dwadzieścia kop groſzy.

ARTYKUL IV.

Głowſzczyzny, nawiąski, Ciwunom, klucznikom, woytom, ſtárcom, ſawnikom wieyſkim.

Ciwunowi/ klucznikowi/ woytu/ ſtárcom/ głowſzczyzny czterdzięści kop groſzy. A ieſliby czeladnik oyczysty albo poymániec w kto- tym z tych urzędow był/ tedy iemu w urzędzie głowſzczyzny dwadzieścia kop groſzy/ á nawiąski dwie kopie groſzy. A ieſliby w kluczach/ albo woytoſtwie ktory ſłachćć był/ takiemu przedſie głowſzczyzná ma być według ſtanu ſłacheckiego. A nawiąski / ciwunowi/ klucznikowi/ woytu/ ſtárcom/ po trzy ruble groſzy.

ARTYKUL V.

O głowſzczyznach rzemioſlnych ludzi.

Slotnikowi/ Organiſcie/ Puſłárzowi/ Hántarzowi/ Málarzowi/ Sotolnikowi/ Málſtálerzowi/ Kráwcom/ Hántárce/ Kobiernikowi/ Tkaczowi/ Słofarzowi/ Stelmachowi/ Cieſli/ Kowálowi/ Stólárzowi/ Pſiárzowi/ Wóźnicy/ Murarzowi/ Szwarcowi/ Gárczárzowi/ tym wſyſtkim głowſzczyzny trzydzięści kop groſzy/ á nawiąsk po trzy ruble groſzy/ á żonam ich ſowito. Po temuż y inſzym rzemieſl i dom ktorych tu nie napisaño/ ma być placono iako y tym wyżej bey miánowanym/ á żonam ich ſowito.

ARTYKUL VI.

O głowſzczyznach y nawiąskach Mieyſkich, miáſt vprzywileciowanych y mnieyſzych.

w Mie

- M**ieściech vprzywileiowanych Nászych Gospodárskich/ Książeczych y Páńskich/ w których sie sadza právem Mlýdeburckim/ á nie maia przywileiow ná nawiastkę Blácheckiego práwa. Woytowi/ Burmistrzowi/ Lównikowi/ Pisarzowi/ gloszczyzná po piecdziesiat kop grošy: náwiasťá Woytowi/ Burmistrzowi/ Lównikowi/ Pisarzowi/ dziesiec kop grošy: á žonom ich ták gloszczyzná iáko y nawiastťá sowito. Wšákžé tym žonom ktore sie same šynkiem nie báwia: á ktore šynkuia sámé/ tym iáko y inšego prostego miešćaniná ženie. Miešćaninowi tákich Miasť co pod Mlýdeburckim právem/ gloszczyzny trzydziestu kop grošy/ náwiasťi piec kop grošy/ á žonom ich sowito.
- ¶** A iesliby w którym mieście takim Woyt/ Burmistrz/ Lównik ábo Pisarz byl Bláhcic z rodu/ ábo zá^a vprzywileiowaniem Nászym Gospodárskim/ á nie báwilby sie šynkiem y rzemiosłem/ iáko o tym w Rozdziale trzecim Bierzey opisano/ tákowemu gloszczyzná y náwiasťá ma byc Bláchecka/ á žonom ich sowito. W Miasťeczťách mnieššych gdje práwa Mlýdeburckiesgo nie máš/ Woytowi/ Lównikowi/ gloszczyzny trzydziesci kop grošy/ á náwiasťi piec kop grošy/ á žonom ich sowito: Miešćanom tákich Miasť mnieššych/ gloszczyzny dwádzieścia cztery kopv/ á náwiasťi trzy kopy grošy/ á žonom ich sowito: Šzynkarce náwiasťi piecdziesiat grošy/ á gloszczyzny dwádzieścia kop grošy.

Roz. 12.
Art. 3.

^a Burmistrzom/ Ráycom/ Lównikom/ y Pisarzom Miasťá R. J. M. Wilná/ wedlug Przywileiu zá głowe y nawiastkę iáko Šláchćicomi/ ex iuris qualitate spráwies/ dlinošć ma byc czynšona/ y ich šonom/ iesliby swoiey wolnošći rzemiosłem takim nie pomázáll/ pátrž Artýk: 35. w Rozdz. trzecim tego Statutu. Przywileiá Mágistratowi Wileńsk: ante vnionem nádane / ša Constitutione vnionis approbowáne / ktora Constitucya wšytkim in genere, y každemu štanu głowiekomú approbowála/ fol: 175 § Tež aby iedná štróná. Tež Przywileiá approbowáne ša Const: Electionis. 1632. f. 15. § A náosťátek.

ARTYKUL VII

O gloszczyznách y náwiasťkách Żydowskich.

- G**dyby^a Żyd Żydá ná śmierć zábil/ ránil/ ábo y zbil: Tedy o tym sad y škazanie miedzy nich ma byc czynšono/ wedlug praw y przywileiow ich. A iesliby Bláhcic zábil Żydá/ á bylby poiman ná goracym vczynku/ tedy ma gárdlem byc karan: ále iuž gloszczyzná plácona nie bedžie. Táłžé sie ma rozumiec y o rozboiu: á škody przy zábićiu ábo rozboiu vdžiałáne/ z máietnešći tego zaboyce ábo rozboyniká/ zá dowodem plácone byc máia/ gdyby Bláhcic wedlug artýkulow wyžšych w tym Statucie opisánych/ pokonan w tym byl. Táłžé y nieošiadley Bláhcie/ ktorzy nikomu nie služac / á tylko kosterštwem á piianštwem bárwia sie/ á tákowyyby vczynek popelnili/ iž tákowyyžé winie iáko y ci ktorzy na goracym vczynku beda poimani/ podlegáia. ¶ A iesliby ktory Bláhcic nie vmyslnie z przygody táki vczynek popelnioššy vćiekl/ ten bedac z ošiadłošći swey do sadu náležnego pozwan zá przewodem práwnym tego tákiego vczynku y gárdlá nie tráci/ ále gdy ná tym przysięgnie iž nie vmyslnie

Rozd. 4.
ar. 39.

Roz. 11.
ar. 31.

Roz. 11.
art. 27.

myslnie zabił/ tylko głowę czynne/ a za rany nawiaske/ za dowodem prawnym/ iako słachćcomi płacić ma. ¶ A gdzieby się to zaboystwo Żydo-
wi od Chrześcianina stanu prostego człowieka stało/ ten chociażby na go-
racym uczynku nie był poiman/ ale do prawa swego pod którym siedzieć
będzie/ przyciągnion bedac za przewodem prawnym gardłem karán być
ma. A iesliby ranił tak/ żeby rany znaczne y škodliwe bite albo krwawe by-
ły/ tedy za to nawiaske ma płacić iako słachćcomi według Statutu. A
iesliby ten był tak ubogi/ żeby nie miał czym nawiaski płacić/ tedy za to wie-
zieniem karány być ma według ich przywileiu/ a barwierzowi przedsię za
lekarstwo zapłacić/ a za mnieyszy boy także siedzeniem przez kilka dni/ we-
dług uznania urzędowego karány być ma. A iesliby na członku którym o-
chromiony był/ tedy to według tego Statutu sadzono być ma/ iako o na-
wiaskach opisano iest. A w innych rzeczach oni według przywileiow
swych sadzeni y zachowani być mają. ¶ b A sami Żydowie gdy w czym od
tego obwinieni beda od Woiewod/ Starost/ y dzierżawcow Nászych/ y
od innych stanow który z nich pod czyja władza będzie/ bez pozwu iako in-
szy poddani Nászy/ ci którzy wolności słacheckich nie używają sadzeni y
skazowani być mają według praw y przywileiow im nadanych. ¶ A ie-
sliby który Żyd albo Żydowka do wiary Chrześcianstwiey przystąpili/ tedy
każda taka osoba y potomstwo ich za słachćcą poczytani być mają.

O Żydach takie Prawo.

- a Żydowie na listy/ zapisy/ y majątności stolace/ leżące pieniądze dawać nie mają/ a iesli
dadzą pieniądze traca/ y do zapłaty dłużnik nie powinien. Kaz. w Nieś. 1454. H. P. 373.
Żyd w zastawę rzeczy w szetkie może brać/ wykupić Kościelne. Bolestaw, H. P. 366.
Żydowie cel/ myt/ Żup soli/ karczem/ za cudzym tytułem trzymać nie mają pod winą
200. grzywien. 1567. O żydzech f. 131.
Żydzi Chrześcianom w handlach przesładzać/ ani Chrześcianie oboiey płci onym słu-
żyć nie mają/ Żyd 100. grzywien zapłaci/ a Chrześcianin więzieniem karány być ma/ Sta-
rostowie y Burmistrzowie doglądać mają. 1565. Żeby Chrześcianin Żydowi nie słu-
żył. 1588. Żydowie/ f. 490.
Żyd iesli powie że Chrześcianinowi pożyczył zakładu iakiego/ tedy Chrześcianin z przy-
sięga się odwiedzić. H. P. 366.
Żyd nie ma przysięgać na Rodale swym ledno o wielkie sprawy które się ściągają aż na
50. grzywien pieniądzm; o mnieysze rzeczy ma przysięgać w drzwi przed swą szkołą.
Zyg. w Krak. 1539. H. P. 376.
Jako przysięgać mają obroćmy się ku stołcu na stołku stojać. Patrz tamże.
Te prawa wyżej allegowane na Żydy Koronne się ściągają.
b Żydzi oprócz Podwoiewodzych do żadnych innych nie mają być pociągani Sadom.
Const. 1633. fol. 38 § 2 przy tym. Appellatio do Woiewody/ z tamtąd za Dworem.
taka Praxis. y Const. 1638. fol. 38. § 2 przy tym.

A R T Y K V L V I I I.

O noszeniu Żydowskim.

Żydowie a z łańcuchami y z kleynotami złotymi chodzić/ tak też srebra
na pasach/ na kordach/ na szablach nosić nie mają. Wszakże iednak
sygnet na palcu ieden/ y pierścien ieden każdemu z nich mieć/ A Żydowkom
pierścień

pierścienie/ pás y ubiory według przemożenia swego nosić wolno.

^a Żydowie w czaplach złotych w Mieście po ulicach chodzić mają / wyiawszy podob-
nych. Zyg: w Piotr: 1538. H. P. 375. W Rzymie to się tak dzieje.

ARTYKUŁ IX.

Zyd, Tatarzyn, każdy Besurmiánin na urząd przelożonym
być, y Chrześcían w niewoley mieć nie ma.

I Stawuimy / ^a y od tego czasu mieć chcemy / aby Żyd y Tatarzyn /
y każdy Besurmiánin na dostojenstwo ani na który urząd od Nas Rozd: 3.
Hospodara / ani od Pánów Rad Nászych przelożony nie był / y art: 12.
Chrześcían w niewoley nie miał. A iesliby który z nich Chrze-
ściániną kupił w wieczną niewola / takowy pieniądze traci / a ten Chrze-
ściánin ma być wolnym. A iesliby chłopá albo niewiáste záfupil / tedy ma Roz: 4.
przysć przed urząd y w czym záfupi / albo też z sadu w zapláćcie iákiey będzie art: 15.
wydány / do ksiąg zápisác / a bedzieli sumá wielka / tedy ten záfupiony y záf-
kupiona zá siedm lat z tych pieniędzy wyrobić się máia / a gdzieby sumá nie
wielka / tedy z tych pieniędzy na każdy rok wyrobku ma być chłopu rubl gros-
zy / a niewiećcie kopá groszy / okrom odzieży y pokármu / co oboje onże da-
wać ma. Toż się y o poimánicách Chześcíanách rozumieć będzie / albo taká
czeladz y poimánicow na ziemiách swych osádzác / y páńnia im dáwać mo-
ga / a tácy iuż zá oyczyce rozumiani być máia. Wszakże máiac takowych Roz: 11.
záfupniow albo poimánicow / dzieci ich w Żydowstwo ani w Besurmián- art: 4.
stwo náprawiać ani obrzezowác nie máia. A któryby smiał ináczey wzy-
nić / a byloby to nań przewiedziono / tedy bez żadnego miłosierdzia taki na
gárdle ogniem ma być karány / czego urząd Náš z pilnością strzedz y o tym
2 się wywiádownać ma. I A mamki Chześcíanki y dzieci Żydowskich / y
też y każdych dzieci Besurmiánskich być nie máia / a ktoby Chześcíanke ku
temu przyniewolił / albo náymował / a toby słuźnie według práwá nań było
przewiedziono / tedy takowy od kogośkolwiek będzie pozwany / temu który
pozowie winy dwádzieścia kop groszy zápláćcie powinien będzie. A iesli-
by siny ktoremu Tatarzynowi albo Żydowi / albo ktoremu Besurmiáninowi
dwór Náš albo imienie z ludźmi dáli / máia się takowi Żydowie y Besurmiá-
nie na wysługách swych przeć w Chześcíanńskim ludźiom / iáko putnym tak
y ciáhłym zachowác / aby ich ku podalkom y słuźbom niezwykłym nie przy-
niewaláli. Wszakże ci podd ani Tatarscy ktorzy zdamná na imionách sie-
dza / ci zá oyczyce v nich iáko y v inšych obywatelow Wielkiego Kiełstwa
Litewskiego rozumiani być máia.

^a Tatarowie Rotmistrzami / Chorazemi być nie mogą. 1607. o Tatarách W. X. L. f. 862.

Tatarom przypowiednych list w dáwać nie máia. 1611. O Tatarách W. X. L. f. 47.

O excessy y škody bez zwólki Chorazy pod ktorego choragwia służyć będzie z Tatarzy
na sprawiedliwość czynić / a winnych by y gárdlem karać ma. Támże.

Szlachta ktorzy v Tatar dobra R. p. słuźba wojenna onerowane pokúpili / przy Żet-
mianie na każdej Expedicyey służyć powinni pod vtrátą máietności oney / forum na
Trybunal roktem zawitym w każdym terminie na każdego popleranie.

Tatarowie v Szlachty dobre dziedzicznych kupowác nie máia / a ktorzy pokúpili / do
dwuch lat zprzedać máia.

Tátarowie Chrześcian obojey płci / czeládzi / mámek chować / ani zá żony brác pod gárdlem nie máia. 1616. O Tátarách W. X. L. f. 49.

Rotmistrzami / Chorążymi / porucznikami być nie máia / y ten kto by z Rotmistrzem służyć śmiał 1000. złotych plácić winien / forum v Trybunale / á podstarbiowie plácić im nie máia / co iesliby uczynili ná rachunku od R. p. przysto być nie má. 1613. O Tátarách W. X. L. f. 43.

A R T Y K V L X.

O głowščyznach y nawiaškách Tátárom.

Roz: 11.
art: 27.

Stauwniemy / ktorzy Murzowie / Kniáziowie / Tátarowie zákonu besurmianstieğ máia osiadłość / imioná ziemskie z nádánia przodków Naszych y Nas samych / y iesli ci bywáia ná službach Naszych Gospodárstkich y ziemskich / w rotách ábo przy Hetmánách Naszych / y w reiestrách woiennych sanapisani / tákowym nawiaška ma być iáko pláchcie / á żonom ich sowito / á głowščyzná sto kop grošy / y k temu w wieży siedzieć roč y šest niedziel / okrom gárdlá. Wyiamšy tego kto by ná go-racym uczynku byl poimány / tákowy gárdlem karány być má. § A kto rzy Tátarowie furmánstwem sie żywia / y ogrodne rzeczy spráwúa / bydlem tárgúa / skury wypráwúa / y iákimkolwiek rzemiosły żywność sobie zárábia / tákowym nawiaška rubl grošy / á żonom ich sowito / á głowščyzná dwádziestá kop grošy.

Roz: 4.
art: 30.

Roz: 12.
art: 3.

A R T Y K V L XI.

Człowiek wolny zá żaden wystepék w niewolá wydány być nie má.

Roz: 14.
art: 11.
Roz: 4.
art: 15.

Eż vstáuwniemy / Jż człowiek wolny zá żaden wystepék w niewolá wieczna wydány być nie má / á iesliby w sumie wielkiej byl wydány / má z tej sumy wyrobić sie / á zá wyrobeł ná káždy roč chlopu rubl grošy / á niewieście kopá grošy / wšákże odzienie y pokarm od tego má być dáwáne komu kto wydány. A iesliby z tej sumy do śmierci wysłużyć sie nie mógł / á bedzieli miał dzieci podrośle do posługi y roboty godne / tedy dzieci iego máia z tej sumy wyrabiác sie / wšákże nie dálej iedno przez siedm lat / á wyrobku dzieciom po temuž má być iáko o tym wyžey opisano. A zákupnym ludziom tymž obyczáiem z sumy pieniężney wyrobeł má być / to iest / tym wolnym ktorzyby sie sami w czym záprzedáli.

A R T Y K V L XII.

O człowicku oyczystym.

vide Roz:
3. - 38.

GDyby ktory człowiek oyczysty / badž boiárzyn páncerny / putny ábo ciáhly człowiek / oyczyc przyródzony / ábo kupny / wysłużony / y iákokolwiek nabyty / od šebšy od pána swego / á záložyrošy sie zá kogo nie dáleko / w piáciu ábo šestiu milách / domem á nie po naymiech chodząc mieškal / á tenby pan iego wiedzac o nim nie pozyskowálby go / á dáwnoščy ziemška dziesięć lat przemilezał / tedy iuž o tego człowieka má wiecznie

- wiecznie milżeć. Jesliżby ten człowiek oyczysty odśedzł od pana swego / y mieścił daleko w dziesięciu mil / albo w kilkudziesięciu mil / a pan iego o nim wiedząc / a przez dwadzieścia lat nie pozyskował go / ten już wiecznie o teg
 2 człowieka milżeć ma. ¶ A gdzieby ten pan o tym człowieku gdzie daleko domem mieściłacym nie wiedział / a ten człowiek mieścił w daleko / y chociaż dawność te dwadzieścia lat tam zaśiedziawł / albo y nie zaśiedziawł zaś bliżej ku imieniu Pana swego przyśedł / y przemieścił w pobliżu / takowego wolno będzie każdemu Szlachcicowi za oyczycą prawem dochodzić / tylkoby dawności Ziemskiej nie omieścił / od tego czasu iako bliżej
 3 przyjdzie. ¶ Wszakże czeladź dworna oyczysta albo poimána / ktoraby od panow swych wciekła / przeciw tey panom ich ani dalekość mieysca / ani dawność poimania ku odstawanu prawem słusznym wadzić y przekazać nie ma przeciw samym y dzieciom ich.

a. W Koronie / gdyby od Pana kmieć wciekł bez winy Pana swego / takowy żadnego prawa ani zapisu na sobie żadnemu nie ma czynić tak długo poiki Pan iego o nim sie nie dowie / a iesli by Pan o mieściłaniu iego wiedział / a w Rokuby sie go nie wspominal / już potym nie będzie sie mógł wspominać. *Kaz. Wielkim Wólcy, 1368. H. P. 348.*

ARTYKUŁ XIII.

O zaśiedzeniu dawności człowieka przychożego wolnego.

- 1 **K**temu wstawuemy / Jesli by który człowiek stanu prostego / Boia / czyn albo ciął / bedac wolnym pochożym / a nie oyczycem czyim / zaśedł za kogo / za Książat / Panow / Szlachty / bądź zapomnienie od tego Pana wziawł / albo nie wziawł / a dziesięć lat za tym panem zaśiedział / takowy człowiek albo dzieci iego zachęcali przez odysć / powinni beda odkupić sie z służby dziesięcia kop groś / y to w bytko ceby
 2 v tego Pana swego zapomnienie wzeli / zapłacić. ¶ b Wszakże iesli by taki człowiek albo iego dzieci chęcia po zaśiedzeniu dziesięciu lat od tego Pana bez wiadomości Pana swego przez wciekli / a ten Pan ich do dziesięciu lat po odesciu ich za oyczycow ich nie poskował / to też już takowy człowiek zaś sie wolnym zostanie. A gdzieby bliżej dziesięciu lat Pan takiego zbiegą posciągnal / tedy już ma być skazan y przysadzony temu Panu za oyczycą.

b. Zbieg Szlachecki przysławł ius Ciuitatis / gdyby dawność Ziemska zaśedział / tedy go nie Statutowa ale w Constitucyey opisana tara okupować ma. *Cd. 1641. f. 20. tit. : O czynieniu sprawiedliwości w Miastach W. K. L. 3 strony zbiegłych podd.*

O zbiegach Smoleńskich / vide Const. 1638. fol. 23. tit. Sposób dochodzenia zbiegow w Woiewodztwie Smoleńskim.

Dawność dochodzenia zbiegow poddanych Inflantkich do trzech lat y trzech miesięcy idzie. *Const. 1607. fol. 843. Ordinacya.*

ARTYKUŁ XIV.

O poddanych oyczystych, czeladzi dwornej oyczystey, kupney abo poimaney, także y o sługach przykáznych, y ludziach przychożych, ktorzy od panow swych wciekają.

Rozd. 4.
art. 48.

S Stawuiemy/ Jesliby ktory czlowiek oyczysty / macierzysty / spad-
kowyy / nie pochoży / abo kupiony / darowany / wysluzony / y iakokol-
wiek nabyty / abo czeladnik dworny oyczysty / kupny abo poimaniec
męzkiego y żeńskiego rodzaju / od Pana swego wcielłszy za kogo in-
szego zaśedł. * A ten Pan za kogo taki zbieg zaydzie / bedac od tego Pana
czyi czlowiek / czeladnik dworny wcielł / przedownie napominan według ar-
tykułu czterdziestego osmego Rozdziału czwartego / o wydanie iego abo o
czynienie z nim sprawiedliwości / takich zbiegow nie wydał / y sprawiedli-
wości / z nimi według tego prawa pospolitego nie czynił. Tedy pozwa-
ny powinien będzie sam / abo przez vmocowanego swego y prawa iako
na roku zawitym stanać / y tego abo tych zbiegow / ile ich będzie y prawa
postawić. A žalobnik za stanieniem strony pozwanej ku prawu samego abo
bo przez prokuratora / y za przyznaniem do tych zbiegow / z oczywistego mo-
wienia prawnego dowiedzieli tego / że ten czlowiek abo czeladnik ile ich be-
dzie sa iego własni. Tedy pozwany / będzie powinien temu onego czlowie-
ka / abo czeladź z żonami / z dziećmi / y ze wszystka majątnością ich wrocić / y
za omieszczenie służby tych ludzi nawiasić za każdy tydzień / od każdej głowy
męzkiej y biało głow skiej po sześciu groszy zapłacić / a to nawiasić te licząc y
rachuiąc od założenia pozwu. ¶ A iesliby pozwany po skazaniu prze-
dowym / takich zbiegow / oddać ze wszystkim iako sad skaze / niechciał : tedy
winien będzie za nich samych / żon / y dzieci ich głowy / iako za głow szczyzne
według opisania tego Statutu / a za majątność tych zbiegow y własne škro-
dy tego samego žalobnika / iesliby takie ci zbiegowie czynili / na czym do-
wod słuszny czyni / z nawie ska zapłacić / także y o zamieszczenie roboty / na-
wiasić wzwyż miánowana dać. A iesliby pozwana strona stanałszy y
prawa / do tych sie zbiegow nie znała / y tym wymowkę czyniła / iż o takim
czlowieku abo czeladniku niewiedziała / y teraz nie wie / y na ten czas gdy o
to pozwem założon był / na imieniu iego nie był / y teraz nie jest. Takowyy
niezgoła od tego wolen być ma / ale tego Pana przednik / ciwun / woyt abo
ławnik / kogo z tych žalobnik obierze / ma przysiądz na tym / iż przy położe-
niu pozwu nie był y teraz nie jest ten zbieg na imieniu Pana iego. A ktory
blachćcie przednik / ciwun / abo ludzi swych osiadłych mieć nie będzie / kto
by miał przysiądz : tedy taki blachćcie sam ma na tym przysiądz. ¶ Prze-
cie każdy stan będzie winien pozwolić na imieniu swym / tych zbiegow ku-
tać y wziąć iako swych własnych / sam ani przez slug poddanych swoich te-
go nie bronić pod sowiata zapłata tego o co žaloba w pozwie idzie. Po-
temuż y indziej gdziekolwiek może dowiedzieć / będzie wolno stronie za-
lobney zbiegow swych odistwąć. A nie zachceli pozwany odprzysiądz
sie / to iuż žalobnikowi wolno będzie na tym / iż ci zbiegowie pod czasem pro-
benia sprawiedliwości na imieniu pozwanej strony byli gotowi przysiądz
także y tego / że to sa iego własne ludźie y czeladź dworna według tego Sta-
tutu / iakie prawo na to mieć będzie dowodzić. A po takim dowodzie wi-
nien będzie pozwany / iako za samych głowy / za żony y dzieci wedle b. b. a.
cunku Statutowego / takich za majątność tych zbiegow / y też własne škro-
dy te

Roz. II.
art. 36.Rozd. 4.
art. 48.

2

3

- dy tego pana/ iesliby sie ktore staly y za omieszkanie roboty / po temuż iako o tym wyżej opisano zapłacić. A temu kto za te ludzkie albo czeladź zapłacił wolno będzie sobie ich iako swych własnych poiskiwac / a dośedzły prawem/ ma ich mieć za swe poddane. ¶ Wszakże iesliby ten Pan ktorych Roz. 12. ar. 18.
- 4 pierwey prawem dochodził y zaplate za nich wziął/ chciał zaś nazać temu Panu pieniadze iego wrocic/ to iemu wolno będzie/ nadaley do czterech lat/ a ten nazać v niego pieniadze swoje wziac/ y te ludzkie albo czeladź iego zżonami y z dziećmi y z majątnością ich wrocic/ a gdzieby do czterech lat nie okupił/ tedy już za własne oyczyce iego poczytani być mają. Toż sie prawo rozumieć ma y o ludziach takich/ ktoby komu imienie swe przedawşy / zbiegom/ oycycom/ albo czeladzi dworney tego imienia temu komu imienie spuścił pościgać y odiskowac/ moc dać/ y prawo swe w tej mierze nań wolać/ iż iemu także iako y samemu oycycomi takich zbiegom odiskowac wolno.
- 5 ¶ A co sie dotyczy slug przykáznych/ albo ludzi wolnych pochożych/ ktoryby od Panow swych škody poczyniły albo y nie poczyniły wciekli/ o tych ma być sadzono postepkiem tegoż artykułu / y też według artykułu dwudziestego wtorego w tymże Rozdziale dwanaasty / do czego sie wedlug wczynku takich zbiegom/ y według tego prawa pospoliteg rzecz ściagac będzie. Wszakże to waruiac/ że za takie ludzkie wolne przykázne/ pochoże/ choćaby ich pozwany nie postawił/ za głowy ich nie skázowano być nie ma/ tylko za škody przez nie wczynione y prawnie dowiedzione/ albo za sumę Roz. 11. ar. 28.
- me pieniedzy w ktoreby na wysluge byli wydani/ wyiawşy to/ iesliby choćia przykázny sluga albo czlowiek wolny bedac obwiniony w krawym Roz. 11. ar. 25.
- 6 wczynku za co gardlem karza/ wciekl/ tedy pozwany powinien będzie oddać przysiędz sie. ¶ A iesliby takowy przybiegl na imienie czyie w niebytności Pana samego/ tedy nie sam Pan ale wrzednik albo ciwun powinien będzie przysięga od tego odwieść sie/ że w ten czas gdy za pozwem prawa prosono v niego/ na imieniu iego z wiadomością iego nie był/ a po odpzysiężeniu żalobney stronie wolno będzie takowego zbiega gdzie będzie mógł pościgać y prawem pokonywac. ¶ Jesliżby kto zachowuiac pokoy w sąsiedztwie/ y do wrzedu Nászego nie dając sie pozывать/ zbiegom z prawą w domu albo zimienia swego wydał/ od tego niiakiego przesadu y niktorym imieniem nazwanego dochodu brac y domagac sie sobie nie mają/ także Roz. 11. ar. 37.
- 7 sami Panowie iako y wrzednicy ich. ¶ Adowod na zbiegi/ ludzi oyczyfitych y inşych wiecznemu prawu podlegly taki ma być/ naprzod listy albo reiestry dzielczymi/ albo listy y reiestrami kupczymi/ y inşemi wrzedowymi albo też bracia rodzona albo stryieczna tych zbiegom kęscia/ za ich przysięga/ a w niedostatku takowego dowodu/ poddanymi sąsiad okolicznych/ także z kęscia świadkow/ a przy nich siodmy ciwun albo woyt/ albo stárzec przysięgami swymi tego dowieść mają. A iesliby y takowego dowodu nie miał/ tedy żalobnik przy świadectwie trzech świadkow sam przysiędz ma/ y tym rzecz swa odzierży.

* Szlachta o Zbiegi przed sądy Mieyskie nie prawem Mieyskim ale Statutem W. K. Lit. ma być sadzona/ po wydaniu zbiegom aby ich tumultami nie odbijano/ ma Sad Mieyski przestrzegac pod winą kop 1000 Litew. o co Forum do Sadu Zdwornego. Const. Anni 1641. foli. 20. tit. O czynieniu sprawiedliwosci w Miastach W. K. Lit. 3 strony zbiegłych poddanych. Rmiecie

- a. Rmiećcie zbiegli roklem zawitym dochodzeni być mają. *Olbr. w Piotr: 1496. H.P. 353.*
 W Koronie/ o poddanego cudzego bez listu przypiętego/ forum Grod/ winą pięć set
 grzywien/ terminus peremptorius in appellat. *Const: 1577. f. 314. tit: Rekoienstwo.*
 Poddani zbiegli w Woiewodztwie Smoleńskim mają być dochodzeni w Sadom
 Grodzkich y Ziemskich Smoleńskich y Starodubowskich na pierwszym terminie po do
 wiedzeniu ma być wydanie poddanego ze wszystką majątnością/ a Taxa poddanego
 500. grzywien/ Executia iako ma być czyniona na dobrach lennych/ albo dożywotnich
 Krolewskich sine Confirmatione. *Const: 1638. fol. 41. tit. Sposób dochodzenia.*
 Ta Constitucya Czerniechowskie Woiewodztwo przyszła/ y K. Biskup Smoleński
 z Duchowienstwem ma podlegać tej Constitucyey. *Con: 1641. f. 34. tit: Porozumienie.*
 O Poddanych zbiegłych do Miast Pruskich z dobr Ziemijskich iako y K. J. M. Stolo
 wych/ vide *Const: 1609. fol: 896. tit: O poddanych.*
 Dawność w dochodzeniu zbiegow poddanych Inflantskich/ trzy lata y trzy miesiące.
Const: 1607. fol: 843. tit: Ordinacya Ziemi Inflantskiej.
 O Zbiegach Woiewodztwa Braclawskiego/ w Koronie Dzierżawcy K. J. M. y
 Woytowie ich opowiadać mają. *Const: 1613. fol 35: tit: O zbiegach.*
Const: Anni 1611. fol: 44. tit: O zbiegi słacheckie. Pozwolono z Miast/ y ze Wsi
 K. J. M. w dobrą Smoleńskie chłopom iść dla osady.
 b. W Koronie/ o Poddane zbiegłe ścunet wielki nad 500. grzywien kładziony być
 nie ma/ pod otraceniem sprawy. 1588. Ścunet poddanych zbiegłych/ f. 489.
 c. Sluga Słachćie nie ma od pana odchodzić/ który przed trzeci mi wiciami przysiał
 sub pena capitis & infamiae. *Const: 1621. fol: 8. § Sluga żaden.*
 Zbiegłych slug z wojska nie ma nikt przyjmować sub pena 500. marc. forum Grod
 sine appellatione. *Const: 1628. tit: O zbiegach.*
 O slugach żołnierskich którzy swawolnie od panow odieżdżają/ stare prawo ze stałe.
Const: 1595. fol: 521. tit: Sludzy.

ARTYKUŁ XV.

O człowiekã oyczystego y czeladź niewolną ktoby
 iã wykradł.

Stawuimy/ Jesliby kto wyrzodził abo wykradł/ czyiego oyczyste
 go człowiekã abo czeladnikã domownego/ iako wyżej ich nazwano/ 1
 a pogonion y poimanby był na drodze z tym człowiekiem abo czela
 dnikiem. Tedy ma być z tym licem wiedzion słachćie do wrzedu
 Naszego Grodzkiego tego powiatu w którym sie to stanie: a człowiekã
 Książcego/ Párskiego/ słacheckiego/ abo do iego Pana/ abo do wrzedu
 Naszego Grodzkiego. Poddanego też Naszego Gospodarskiego proste
 go stanu do tego wrzedu pod czym przysadem będzie/ y tam sobie sprawie
 dliwosci dowodzić. A iesli sie on znać ku temu nie będzie/ aby miał te cze
 ladź wykraść: tedy ten kto z tym czeladnikiem poima/ ma nań dowod swo
 jny według prawa przysięge czynić/ iż on iã wyrzodził/ a on ma być karan
 iako złodziey/ a czeladź ma być wrocena temu czyiã byłã. 2
 A iesliby na drodze pogonić nie mogli/ a w domu czyim zastał wrzedownie z wożnym y
 z strona/ a onby tej czeladzi wydać nie chciał. Tedy ten wkrzywdzony ma
 sobie sprawiedliwosci według prawa dowodzić/ y z prawa naydzieli sie to/
 iż iey wydać nie chciał: Tedy on od tego czasu iako wiele tych ludzi abo cze
 ladzi v siebie żądzierzał/ ma ich nawiązać/ to iest/ za omieśkkanie robotyich/ 3
 od każdej głowy na każdy tydzień po sześci groszy/ zapłacić. A od dzieci
 małych którzy ieżeze robić nie mogą/ po dwa grosza.

Roz: 14.
 ar: 17.

Roz: 14.
 ar: 5.

O sposz

O sposobie czynienia sprawiedliwości powiatu Wilkomirskiego y Xieństwa Kurlandzkiego/ tamże o Commissarzach naznaczonych/ vide Const: 1611. f. 43. tit: Sposob sprawiedliwości/ y Const: 1613. fol: 49. tit: Commissya o czynienie sprawiedliwości.

Szlachcico wi Starosie o zbiegi gdyby był winien z imion R. J. M. abo swych własnych/ do bliższego Grodu pozwać go roklem zawitym oczywisto za niedziel 4. a zaocznie za niedziel 6. A ten Wzjad Grodzki ma executia uczynić na dobrach Starosci nych/ sub amissione Qfficij. Const: 1578. fol: 338. tit: Sprawiedliwość o Chłopy.

Żaden nie powinien kląć w pozwie wielkiej tacy o poddane zbiegle z żonami y dziećmi y z sprzętem domowym nad 50. grzywien/ pod straceniem sprawy. Const: 1588. fol: 489. tit: Szacunek.

Taż Constitucya reasumowana w Koronie w roku 1613. fol: 22. tit. O tacy podd.

ARTYKUL XVI.

O imaniu zbiegá człowieka ábo czeládniká własnego w potráfieniu ná drodze.

- 1 **G**dyby kto zbiegá swego człowieka wiecznym právem sobie należacego/ dawnościa nie przemilczanego potráfił gdzie ná drodze/ Rozd. 4. ar. 29.
 á nie począł będzie pierwey o tego zbiegá swego právem czynić.
 a Takowey zbiegá wolno będzie każdemu szlachcicowi ze wsty-
 kim tym z czym go zástanie poimác/ y do vrzedu Grodzkiego/ ábo pod Ro-
 kami do Siemskiego vrzedu wieść. A z vrzedu/ Pána onego zá kim w ten
 czas mieřkal listem obnieść/ żeby ku práwu ná rok według dálekości miey-
 sca złożony/ sam ábo vrzednik iego przyiáchał. A pozyszczeli z práwa zálo-
 bnik tego zbiegá swego/ tedy rzeczy onego Pána własne przy vrzedzie máia
 zostáć/ dla oddánia iemu gdy sie w tym poczuie/ á potym żony/ dzieci/ máia-
 tności iego/ z czym był od niego odšedł/ pozyskować mu wolno będzie v te-
 go Pána zá kim mieřkal/ y co rzeczy własnych tego zbiegá będzie/ te przy-
 nim zostána. A bedzieli co przy takim zbiegu rzeczy tego Pána v tego cza-
 su poimánia służył/ to temu pánu według powieści tego zbiegá iáko przed
 vrzedem powie/ oddano być ma. A nie przyiedzieli zá obeshánem pan ábo Rozd. 3. ar. 38.
 vrzednik ná rok ku práwu/ tedy ten zbieg ábo zá przyznánim swym ábo zá
 dowodem temu czyj będzie/ wydan być ma. Lecz iesliby kto począł zbiegá
 swego ná kim právem pozyskować/ takowy choćaby tego człowieka ábo
 czeládniká swego y spodkal gdzie/ nie ma go bezprávnie brác/ ále do końca
 právem go pozyskować ma. Rozd. 4. ar. 29.
 2 **J**esliżby kto zbiegá swego potráfił ná Roz: 10. ar: 1.
 drodze/ ktoryby mu wiecznym právem nie należał tytkoby štode iáka vzy-
 nił/ ábo winien co mu był/ takowego także ma wieść do vrzedu sadowego Roz. 11. art. 28.
 Grodzkiego/ ábo pod rokami do Siemskiego tego Powiatu/ ábo do tego
 pána komu w ten czas służyć będzie/ y tam sobie sprawiedliwości z nim do-
 wodzić/ także za obeshánem z vrzedu pána v tego w ten czas będzie słu-
 żyć/ porządkiem wyżej opisánym. A nie bedzieli mieć z soba zárazem do-
 wodu/ ná to mu rok słuŝny według dálekości drogi ma być złożony/ á te
 obwiniony w wiezieniu do rozsprawy zádzierżany być ma.

- a Nie tylko poddanego zbiegá/ ále y sluge iáwnego złodzieia ábo zdráyce wolno zá-
 wsze imác/ y ni kt zá to nie popada pod winy/ ktore są opisane Const: 1588. Const:
 1598. fol: 708. tit: O slugách. y Const: 1588. fol: 462.

ARTYKUL XVII.

■ko czeladź dworna albo poimána zbiegła ma być za
powiádána y wydawána.

Jesliby czyiá czeladź dworna albo poymána wciekła/ á ten v kogo v
ciecze zápowiedziawšy z iákiego przeymu/ y goniac zá nią w pogo
nia v kogo by ia nálaśł/ tedy ma temu v kogo czeladź zástanie przeiem
dác z czego będzie pierwey zápowiádał/ á czeladź swa do siebie wziác/
nad przeiem nic wiecey nie dáiac temu ná czyim imieniu pościgniona be

Rozd. 7. **J**esliby kto czyie czeladź v siebie chował/ á ten po kílkrátć zá
art. 22. powiádał/ y ná targu wołał opowiadáiacy sie / á potymby ten czyiá cze

Rozd. 9. ladź w kílku niedzielách te czeladź swa v niego znalazł/ tedy ma tylko zá strá
art. 29. we od káždego czeládnika ná niedziele po dwa grośá mu dawšy / czeladź
swa dobrowolnie wziác. Jesliby kto tákiey czeládzi dobrowolnie oddác
niechćiał/ á do práwa o to był pozwány/ tedy ten kto ia swowolnie ná d te
vchwałé nie oddał/ zá dowodem ma przy oddaniu iey zá omieśkánie ro
boty zá káždy tydzień náwiasłi od káždery glowy po šestci grośy záplácic.
A tákże sie ma rozumiec y sadzono byc o náymitách/ y náymitách.

ARTYKUL XVIII.

O czeladź dworną y poimaną ktora vciecze od pána
swego.

Rozd. 7. **S**tawuie my/ a Gdyby kto czyie czeladź niewolna wyrzódł/ ábo
art. 22. wiedzac zákaz v siebie przechowywał/ á toby náń bylo práwem
Rozd. 9. przeciedziono. Tedy takowy powinien będzie te czeladź odyśko
art. 29. wác/ á odyśkawšy oddác temu pánu / á gdzieby odyśkác iey nie
mogl/ ten powiedziawšy ná vrzedzie pod sumnieniem że tey czeládzi praw
dziwie odyśkác nie mogl/ áni o niey wie/ będzie powinien te czeladź sam ce
ná plácic iáko wyžey opisano / y škóde opráwic/ ták te iesliby ktora tá cze
ladź wciekác pánu swemu vczynila/ iáko y omieśkánie roboty od tego cza
su od ktorego mu tá czeladź nie robila chłopu/ á niewiesćie zá káždá niedziele
le po šestciu grośy. Wśáćże iesliby sie tá czeladź po tym v teyże przeciwo
art. 14. ney strony vřazála/ á ten czyiá czeladź chćiałby ia v siebie miec / tedy pienia
dze te co zá glowy ich byl wziál/ ma wroćic / á czeladź swa ku sobie wziác /
aby káždy przy swym zostal. A przy oddawaniu czeládzi przeciwna stro
ná y škody y práwne náklady/ co pierwey oney czeládzi swey ná nim pozy
skuiac náložyl/ powinien będzie zá dowodem záplácic/ ábo z tych pieniedzy
zá te czeladź pierwey iemu dánych wytrácic.

a W Koronie/ káždy o poddane y wśelákiego zbiegá/ y rodźlee oboiey plci / ma od
powiádác w Grodzie bez appellacyey. Except. Mazowiec. Const. 1577. fol. 314.
tit. Kekoieństwo.

ARTYKUL XIX.

O wol-

O wolnych ludziach ktorzy sie w głod przedają w niewolę, y o przedaży od inszych czeladzi niewolney.

- 1 **R**oby w głod sam siebie z żoną / albo syną / albo córke w niewolę przedał y list na to dał / takowy list nie ma być dzierzany / ale iako głod minie / a on pieniędzy nabędzie ma mu piniadze oddać / a nie będzie miał czym płacić / taki ma wysługować sie / według tego iako o tym wyższej w tymże Rozdziale jest opisano. ¶ Wszakże iesliby kto czeladz swą niewolna bądź w głod albo z iakichkolwiek przyczyn przedał / tą przedaż ma wiecznie trzymána być.

R. 7. 4. 8.
R. 9. 4. 2.
Rozd. 4.
art. 15.
Roz. 14.
art. 7.

ARTYKUŁ XX.

Ktoby w głod czeladz swą wygnał.

- 1 **S**tawuemy też / a Iesliby kto w głod czeladz swą niewolna wybił z domu precz / nie chcąc ich karmić y przechowywać / a ta czeladz samą sie w głod przekarmiła / takowá już nie ma być niewolna ale wolna. ¶ Wszakże tym obyczajem / iż gdy ta czeladz wybił / tedy oni opowiadać to maia vrzedowi Grodzkiemu tego Powiatu / albo vrzednikom Miejskim / Burmistrzom / albo mieścianom / iż ich wybił. ¶ A Pan tey czeladzi nie opowiada y nie zapiše na vrzedzie wcieczenie ich / to już ta czeladz wolna ma być wiecznemi czas.

Rev. 14.
art. 6.
Roz. 11.
art. 2.

a W Koronie / gdy Pan Dziewka albo Żona Kmiećlowi swemu zarwali / gdy dla wystepku dziedzica Kmiecie z dobr swoich będą złupieni albo gdy w klatwie dla wystepku Pána swego rok w klatwie będą / Poddani od Pána swego do inszego Pána odeysć mogą. Káz. w Wslicy, 1368. H. P. 350.

ARTYKUŁ XXI.

Niewolnicy iacy być maia.

- 1 **J**ewolnicy naprzód maia być nie z inszych przyczyn iedno poimánicy / a insza czeladz niewolna y też dzieci potomki poimánicow maia być osadzani na ziemiach / y rozumiani być za oyczycow. ¶ Tatarscy niewolnicy maia być osadzani na ich ziemiach.

Roz. 14.
art. 36.

ARTYKUŁ XXII.

Iesliby kto do kogo sluge przykazał, a ten sluga zaśkodziwszy wciekł od niego.

- 1 **K**toby komu przykazał slugę / a ten sluga skłode uczyniwszy temu Pánu swemu wciekł od niego precz / tedy ten ktory go przykazał y za niego przyrzekł wstnie albo y przez list / że mu ma wiernie służyć y skłody nie uczynić / ma go ku práwu stawić / a Sedziowie maia mu rok złożyć do drugich Kołow sadowych / y na te drugie rok ma go znależby ku práwu postawić / a to iesli zbieg będzie w tuteyszym Pánstwie / a iesliby wciekł za gránice / tedy na odstánie takiego rok ma być vzycon do

Rozd. 1.
art. 27.
Rozd. 4.
art. 31.
Roz. 11.
art. 40.

trzecich Kółow sadowych. Iesliby on ná roki te położone tego nie po-
 stawił/ tedy on sam powinien będzie te škóde oprawić/ ná czym słuśny do-
 wod uczynion będzie. Iesliby potym onemu Pánu z tego slugá vciecze/
 przydało sie go widzieć ná targu/ ábo spotkać w drodze/ y gdziekolwiek/
 tedy iuż on sam nie ma go imać/ iedno tego przykazce swego náydować y
 pátrzyć. Iesliby ten Pan od tego slugá vciecze/ minawszy przykazce y
 opuściwszy go/ chciał ábo począł sam tego slugę pościgać/ to mu wolno
 będzie/ á przykazcá iuż wolen będzie. Tákże gdyby przykazcá umarł/ te-
 dy Pánu samemu wolno takiego slugę pościgać. ¶ A gdyby kto miał 2
 slugę nie przykázanego/ á on mu škóde uczyniwszy vciekł precz/ tedy vgonili
 go Pan w drodze/ wolno będzie przywiodszy go w dom swoy/ y osádziwszy
 o nim práwo/ przy bytności trzech ábo dwóch człowiekow postronnych
 ślachty y możnego ma go sadzić y według práwa y uczynku iego karać. A
 nie vgonili go gdzie w drodze/ ále poścignie gdzie pod którym vrzedem/ te-
 dy iuż ma tego slugę do vrzedu tego wieść/ á dowiedzieli tego pan że to iest
 iego slugá/ tedy vrząd ma tego slugę odesłać y wydać pánu iego ku rozprá-
 wie w tej rzeczy/ y o czym będzie od pána obwiniony/ przydamy ku temu
 práwu możnég y dwóch ślachcieow/ á to iesli w škódzie iákiey będzie obwi-
 niony/ zostánieli ten slugá z práwá w škódach iákich winien/ tedy to będzie
 powinien pánu swemu płacić/ á do zapłaty pan go w swym więzieniu mieć/
 ábo do vrzedoweg więzienia oddać ma. ¶ Iesliby taki slugá w škódach 3
 nie był obwiniony/ ábo z práwá winien w nich nie został/ tylko o to poydzie
 że odiachał ábo odśedł pána swego nie vzcíwszy y nie pożegnawszy/ zá to
 ma ślachcie trzy dni w láncuchu siedzieć y tego pána od tego vciekł/ á pro-
 stego stanu osoba trzy niedziele tákże w takim więzieniu siedzieć/ á potym
 będzie powinien pána swego vzcíwie pożegnać. Wszakże pan máiac go
 w więzieniu nie ma sie nád nim zbytnim więzieniem strożyć áni karania ná-
 ciełe czynić/ áni ná członku ochromić/ tákże y głodem moryć nie ma.

A R T Y K V L XXIII.

Iesliby słudzy zá rozkazaniem Páńskim złodzieia ábo iákiego
 złoczyńcę Pána swego gonić, y imać niechcieli.

Roz. II. **S** Dyż sie a to podczas tráfia/ że słudzy zá rozkazaniem pánow swych 11
 ar. 14. złodzieia y inšych złoczyńcow Páńskich imać y gonić niechca/ dáiac
 te przyczyny iż sami Pánowie niegonili/ ábo czyniac tym wymowa że sie mu
 nie godzi ná kátá gonić. W czym ludziom zlym nie tylko Folge ále y wielka
 obrone tym czynili/ áby rák vchódzili/ tych ktorzy ich poimąć mogli/ dla te-
 go vstáwuiemy/ Iż ktorzykolwiek slugá zá rozkazaniem Pána swego zło-
 dzieiow ábo złoczyńcow ktorychkolwiek Pána swego gonić ábo imać nie-
 chcieli/ tákowy sam iesli ślachcie siedzieć powinien ná zamku/ tákym beśe
 niedziel/ á nieślachcie według ważności wystęku/ Pánu karać wolno.
 Iesliby kto takim slugom ktorzy gonili ábo poimali złoczyńce iákiego/ v-
 ragáiac co vřczypliwego zádawał/ to im nic škodzić nie ma/ ále tá przy-
 mowka ná onym samym ktorzy przymawiał ze stáwac będzie.

W Koror

^a W Koronie/ Ktorykolwiek sluga za rozkazaniem Pańskim zlodzieja albo zloczyncom gonic albo lapac niechcial/ takowy bezecnym zostaje/ a kiedyby z tego ktory gonil druga bzy sie wragali/ takowi w te wine wpadaja. Alex: w Rad. 1505. H. P. 358.

ARTYKUL XXIV.

O lożnych, y o tych ktorzy będąc bez służby y nie osiadłymi,
do miast Naszych Hospodarskich Książęcych,
y Páńskich przychodzą.

- I** ^a Niektorzy ludzie zwykli od Pánor swych nieopowiedziawszy sie ani odstawszy/ y ieszcze zaszkodzawszy precz odchodzą. Przeto wstawuemy/ aby każdy sluga y czeladnik wolny sluzac komukolwiek/ ma odchodzac precz od Pána swego wziac list Pána swego otworzony pod pieczęcia y z podpisem reki Pána swego ktoby pisac umiał/ y pod pieczęcia drugiego słachcica z takim oświadczeniem y oznajmieniem w onym liście wbytkim w obec/ iż ten sluga albo czeladnik sluzawszy mu odstał od niego wzciwie/ a za takowym listem ten sluga albo czeladnik
- 2** wszędzie dobrowolnie przepuszczon będzie. ¶ ^b A gdzieby ktory Pan slugi albo czeladnika swego wolnego odpuscic y listu mu takiego dac niechcial. Tedy ten sluga albo czeladnik takowy/ ma z wożnym y strona o odpuszczenie Pána swego prosic. Jesliby y za tym prośeniem wporne bez sluznych przyczyn odpuscic go niechcial. Tedy ten sluga albo czeladnik na Wzrodzie Naszym gdzie nablizym opowiadac/ y do Ksiag to sobie zapisac dac ma/ y wziawszy tego opowiadania y zeznania wożnego wypis z Ksiag/ y opowiedziawszy sie Panu swemu/ ma poyśdz precz/ a tym iuz wszędzie bzy
- 3** cic sie wolen będzie. ¶ ^c A dla tego każdy czlowiek bedac y bez sluzby/ kiedy gdzie y do ktorego miastay miasteczka przyjdzie albo przyedzie/ ma sie opowiedziec wrzedowi temu/ badz Naszemu Hospodarskiemu/ albo Książecemu/ Pánskiemu y Siemianskiemu/ dajac o sobie sprawe/ kto y od kad jest/ komu sluzyl/ y w ktora strone bierze sie. A gdy takowy przychodzi od kadkolwiek/ do ktorego miastay albo miasteczka przyjdzie/ y do domu czyiego wnidzie/ tedy gospodarz domu tego/ zarazem tegoż dnia/ a na daley nazaiutrz wrzedowi swemu opowiedziec go/ y każdego gościa nie znaniego powinien będzie pod wine na wrząd kopa groszy/ a za takowym postepkiem wolno przepuszczon byc ma. ¶ ^d A gdzieby ktorys pań
- 4** kowych osob/ do iakiegożkolwiek miastay albo miasteczka przybedszy/ chocia y mairac o sobie świadectwo Pána swego/ a nie opowiedziawszy sie wrzedowi tam przemieszkawak tedy wrząd ten wziawszy o nim wiadomosc/ ma go poimawszy w petę zelazne na dwie niedzieli okowac/ y do roboty przystawic/ a na gospodarzu tym ktory go wtail wine sobie sprawic kope groszy. A ktoryby też bez świadectwa pána swego albo wrzedowego/ do ktorego miastay albo miasteczka przybedl/ a nie bylby tego kraiu obywatelem/ tedy w wiezieniu do trzech niedziel od wrzedu zadržezan będzie/ a potym wywiedziawszy sie skad y gdzie chce isc puszczon byc ma. ¶ ^e A przeto tak iuz na wbytkie potomne czasy miec chcemy/ aby każdy domowy naye
- 5** muiać

muiać naymita y naymitka ku robocie swoiey w mieściech Nászych Gospo-
dárskich przed cechem gdzie iest prawo Náydeburskie: á gdzie prawo Náy-
deburskiego nie ma / tedy w takowych miasteczkach Nászych / Kieżeczych /
Páńskich y Ziemiáńskich / przedowi temu pod ktorym ten gospodarz prze-
mieściwa / onych sámych y o życiu ich wiadomośc dać / y do rejestru wrze-
domowego wpisać powinien będzie. ¶ A tych takowych ktorzy bez służ- 6
by żyiać / y niaka robota niebáwiać sie / ná kosterstwie y piánstwie czas
swoy trawia / nigdzie żaden wrząd cierpieć nie ma / ale takowych każdego
stanu / po wspomnieniu pierwszym y wtorym / á zá trzecim rozgami biiać wy-
gnąć precz z miast y z miasteczek kazać powinien będzie / á gospodarz domo-
wy ktoryby w domu swym po zakładzie y nápomnieniu wrzędowym takowe-
go przechowywał / powinien będzie Wrzędowi swemu winy dwie kopie
groşy zapłacić /

a Sluga bez listu wráwiadzonego żaden nie ma przyjmować pod wino 100. grzywn:
o co forum w Grodzie. 1596. O slugách zbieg: fol: 684.

b Wolno słudze od pána odstáć / gdy dosłuży czasu / á iesli by Pan odprawić abo listu
dać nie chciał / takowemu słudze wolno będzie wziąć list od Sadu Grodzkiego abo
Ziemskiego onegoż Powiatu 1578. O slugi / f. 334.

d Swawolnikow priuatis wolno imáć á do Grodu eddawáć. Const: 1629. fol: 13.
tit: O kupách.

c Lożnych ludzi w Miastách żaden z Mieszczan przechowywać ani onych bronić
nie ma 1611. Obostrzenie práwa ná swawol: f. 13. v ná W. K. L.

Lożnych przekupnow y Kzemiesznikow Wrzedy Stároście y Mleystie od Miast
wrganiać máia. Const: 1611. fol: 27 tit: O ludziach lożnych.

Mianowicie pod pospolite ruszenie Miastá lożnych ná służbe wrganiać máia / sub
pocna 200. grz: Const: 1621. fol: 8. § De plebeijs. y Cö: 1620. f. 23. tit: Obostrzenie.

Zultatami ci sie rozumieć máia co domow nie máia / dorocznie nie służa / ná ro-
lách / karczmach / ani zagrodách nie sálebza / tylko sie po kómerách kryia. Const: ibid.

O nieoziadłych cytay Const: 1607. fol: 860. tit: O pohamowaniu. Const: 1609.
fol: 800. tit: O ludziach swowolnych. y Const: 1613. fol: 9. tit: O ludziach swowol.

O swowolnych ludziach / cytay Const: 1611 fol: 6. tit: O ludziach. Const: 1623.
fol: 6. § A co sie. Const: 1624. fol: 4. tit: Postánwienie. Const: 1625. fol: 11. tit:
Swawolep. § Deklarujemy. y drugi § A gdzie by sie

Wszystkie te Constitucye ressumuntur Const: 1626. fol: 2. tit: Swawolne kupy.
Const: 1629. fol: 13 tit: O kupách. Const: 1635. fol: 12. tit: O tumultách. Ktora
sie y ná K. Lit. ściaga.

Przinastry.

O Grąbieżách y Nawiaškách.

A R T Y K V Ł I.

O pogrąbienie stáda świerzopiego, y o cenie iego.

Pstawuemy / Jeólby kto pogrąbił ná iak inkolwiek gruncie stádo świerzopie / Ksiażęce / Páńskie / Ziemiańskie / á dzierzacy to stádo żrzebca ábo świerzope y kłkách vmorzył / ábo sobie przywłaścił / takowy taka świerzope y żrzebca z nawiaška ma płacić / á cena stádu Ksiażęcemu / Páńskiemu / y Ziemiańskiemu / taka ma być / zá żrzebca ósm kóp grošy / zá świerzope cztery kopy grošy. Wszakże zá káżdeę z tych żrzebcow y świerzop bedzieli targuic co wieccy dawáno / tedy bedzie powinien te cene płacić zá slušnym dowodem teę z nawiaška.

A R T Y K V Ł II.

Jakim sposobem máia się zachować o ispašz, y o grabieże ná spášzach.

Eż ustawuemy / Jż niht stáda świerzopiego ná dziedziźnie cudzey / tak teę y ná swey własney / y ná ispašy záymować nie ma / ani w grabież brác. A koby ná czyiey ábo ná swey dziedziźnie stádo záiał ábo grabież uczynił / tedy takowy ma iemu winy trzy ruble grošy záplacić / y štody opráwić / coby sie oštáło temu stádu według vchwa

vchwały wyżej opisanej/ bo nie ma za ispaśa stada brać/ by y zastał na ispaśy / ma oświadczyć w sy sasiady odegnąć do tego Pána czyie stado iest / a ispaśa ma obwieść ludźmi postronnymi y okopować z tymiż ludźmi / abo możeli być y z woźnym/ tedy ten powinien ispaś zapłacić czyie stado szkoda uczyniło. ¶ Wszakże wyzwalamy tylko stado swierzopie aby na ispaśy 2
nie było zaimowane/ a konie iezdne y robocze/ y inſze wſelkie bydło rogáte y nie rogáte/ y też ſwłnie/ gęsi/ kaczki na ispaśy máia być zaimowane/ według obyczáiu dawnego / a skoro záia wſy ma obeſtać tego Pána czyie bydło/ aby bydło ſwoie na porokę wziął y na ispaś poſeǳi/ a co kopa na ispaś
Rozd. 10. by przyſadzi ſzkody/ ten Pan czyie bydło záiete ma plácić. ¶ A gdzieby y 3
art. 5. na obeſtanie tego komu ſie ispaśa eſtáta bydlá ſwego na porokę brać y na kopeić niechciał/ tedy ten kto zaimie / nádaley trzeciego dnia ma obwieſć te ispaś ludźmi dobrymi ſtrona / y co tá ſtrona abo woźny ſzkody okopnia według wrodzáiu zboża y wważenia ſzkody w niey uczynionej/ on ma w tey ſzkodzie ſwey oſtawić bydlá/ tylko coby za iego ſzkode ſtało/ a oſtátek odegnąć do tego Pána czyie bydło iest. Wszakże stado swierzopie / konie / y káзде bydło tylko do s. Jerzego bez pástuchá chodźić wolno ma / wſakże nie po żytu ani zbożu cudzym / a po ſwietym Jerzym w tydzień / káždy ma okolo dobytku ſwego ſtrożá abo pástuchá mieć przez wſyſtko láto aż do Wſyſtkich Swietych/ a dáwność zapláćie za ispaś nie ma dálſza być/ tylko według ſtarodawnego obyczáiu do Bożegó Národzenia zbożem y ſianem.
Rozd. 4. ¶ A ktoby za spáśa przyſadzona niechciał do Bożego Národzenia zapláć 4
art. 43. cić/ według kopy/ tedy wſkrzymdzony ſtrone ſwa przeciwna ma ná rok záwity przed Sad Ziemſki przypożwáć/ a wſząd za domodem przez tych kto okopował/ uczynionym / abo zeznaniem woźnego ſtronie powodowey to ſzkoda ma ſowito ſkázáć y odpráwe uczynić.

W Grodzie od wyrzeżenia bydlá w Koronie nie ma być brano iedno groſzy 12. a o ſzkody w Ziemſtwá forum. Conſt: 1588. fol: 468. tit: W záletym.

A R T Y K V L III.

Ktoby pod ſzláchćicem abo ſzláchćianką grabież uczynił.

Rozd. 3. **E**ż a wſtáwuiemy / Ktoby pod ſláchćicem abo ſláchćianką gra 1
art. 37. bież uczynił / konie pobrał/ przy Koſćiele/ ná tárgu/ abo ná polu/
Rozd. 9. ná drodze y gdziekolwiek/ abo pod ſluga/ ktoryby przy Pánu abo
art. 23. Pániey ſwoiey w drodze iáchal/ abo gdzie ná mieyſce przyiáchał/
Rozd. 11. koniá wziął/ abo z wozu wyprzagli/ by też y bićia żadnego nie uczynił/ a ná 2
art. 43. oſtátek chociaſyby ona perſoná przy tym grabieżu ſamá nie była / a byłoliby to przewieǳiono ſłuſnym dowodem. Tedy on ktory grábił ma tákowego ſámego ſláchćicá abo ſláchćiankę według ſtánu náwiazáć iákoby zbil. A bedzieli kto z ſlug przy grabieżu tákim ranion abo bit/ to táłże y ſlug náwiazáć według ich ſtánu / a koniá táłże koniem náwiazáć / y ſzkode ieſli bedzie
Rozd. 11. przy tym grabieżu uczyniona / zá dowodem opráwić. ¶ A ieſliby ſludze 2
art. 27. czyiemu iádac zá poſłaniem Pána ſwego iednemu bez Pána ná drodze y gdziekolwiek / a koniá Pána iego pod nim pográbiono / chociaſyby boy był
abo

abo nie był. Przedsie ten kto taki grabież słachćcowi uczyni/ powinien będzie za dowodem prawnym/ iako konia koniem/ tak y sluge onego pod tim pograbi/ według stanu slugi tego nawiazac. A inze szkody iesliby sie przy tym grabiezu staly/ oprawic y zaplacic. Jesliby kto tak na polu chodząc cego konia słacheckiego swowolnie pograbil/ takowy za dowodem tylko konia koniem nawiazac ma.

^a Nie tylko grabić/ ale swego nie wolno wziąć y nikogo gwałtem. Statut Koronny. Kazim: 1368.

W Woiewodztwie Wołyńskim/ Rjowskiem y Bracławskim/ strona o grabież do Grodu rokiem zawitym pozować ma/ a rokiem licownym na dwie niedzieli. Const: 1578. fol: 338. Tamże 336. Deklarowano/ żeby licowny rok nie ścigał sie jedno na rzeczy fradzione.

ARTYKUŁ IV.

O grabież człowieka Xiążęcego, Páńskiego y Ziemiańskiego.

- 1 **S**stawujemy też/ Jesliby słachćcie czyich ludzi pograbil na targu/ przy Cerkwi/ y na dobrowolney drodze/ takowy ma stronie obrażoney winny zaplacić sześć rubli groszy/ a grabież z nawiasztą oddać/ to iest/ konia koniem/ wolą wołem nawiazac. A iesliby słachćcie pograbil y czyich ludzi na polu abo gdzie indziej/ a boiu nie uczynił/ tedy ma zaplacić trzy ruble groszy/ y grabież także nawiazac. A chłop chłopą iesli przy kosciele/ abo na targu y na drodze pograbi/ ma zaplacić dwa ruble groszy/ a na polu iesli pograbi rubl groszy. Roz: II. ar. 27.
- 2 **I**gdzieby chłop słachćcá abo słachćciánkę pograbil/ o tym ma być sadzono według Artykułu trzeciego tegoż Rozdziału/ a grabież wśelaki także z nawiasztą placić konia koniem/ wolą wołem/ krowe krowa/ y każde bydle/ iakie pograbil takowym nawiazawszy ma oddać/ abo cena zaplacić iako niżej opisano iest. Roz. d. 9. ar. 23.

ARTYKUŁ V.

Cena Koniom roboczym domá roslým.

- 1 **Z**a konia abo za świerzope dwie kopie groszy.
Za trzeciąką żrzebcą od roboczych świerzop dwie kopie groszy.
Za trzeciączkę świerzope dwie kopie groszy.
Za łonńskie żrzebie kopą groszy.
Za tegoletnie żrzebie czterdzieści groszy.
- 2 **I**Wszakże gdzieby który człowiek mienił takie konie robocze być kupione/ tedy iako drogo kupił/ na czym dowód słuszny uczyni/ placono być ma.

ARTYKUŁ VI.

Cena bydłu wielkiemu y małemu domá roslému.

Z a wolu dwie kopie groszy.	Z a byką stádniká pultory kopy groszy.
Z a krowe sto groszy.	Z a iáłowice siedmndziesiąt groszy.
Z a byką nieuká kopą groszy.	Z a cielice trzeciączkę czterdzieści groszy.
Z a ciele łonńskie trzydzieści groszy.	Z a ciele tegorocznie groszy dwanaście.

U p

Za wieś

Za wieprzą karmnego łope groszy. Za niekarmnego pulkopy groszy.
 Za kierzozą czterdzieści groszy. Za swinie dwadzieścia groszy.
 Za podswinkę dwanaście groszy. Za prosię tegoletnie pięć groszy.
 Za owce piętnaście groszy. Za baranę dwanaście groszy.
 Za skopą baranę łonżczaką piętnaście groszy. Za iągnie sześć groszy.
 Za kozłą roku czwartego albo piątego czterdzieści groszy.
 Za trzeciaka pulkopy groszy. Za łonżczaką dwadzieścia groszy.
 Za kozę dwadzieścia groszy. Za kozle tegoroczne sześć groszy.

ARTYKUŁ VII.

Cena ptakom domowym.

Za trzy grosze. Kąplun sześć groszy. Kokoł trzy grosze.
 Kur dwa grosze. Kągła dwa grosze. Kacior dwa grosze.
 Golań grosz. Kągła krugowa trzy ruble groszy. Za pawę albo pa
 wice trzy łopy groszy. Za ląbedzię domowego trzy łopy groszy.
 Za kura albo za kokoła kakałucka dwadzieścia groszy.

ARTYKUŁ VIII.

Cena Ptakom chowanym na myśliwstwo.

Za kęzot krasny sześć rubli groszy. Za białego kęzotą pięć rubli gr
 Szary kęzot trzy ruble groszy. Sokół trzy ruble groszy.
 Jastrząb wielki dwie łopy groszy. Za rarcogę dwie łopy groszy.
 Za rarcę albo krogulcę pięćdziesiąt gr Za drzemlika trzydzieści groszy.

ARTYKUŁ IX.

Cena zbożu, sianu, y rzeczom ogrodny.

Za kopą dwadzieścia groszy. A beczka żyta dwadzieścia cze
 ry groszy. Psenice kopą dwadzieścia groszy. Jęczmienie kopą dziesięć groszy. Orki
 szu kopą dziesięć groszy. Owsa kopą osm groszy. Gryki kopą
 osm groszy. Grochu kopą dziesięć groszy. Prosa kopą osm groszy.
 Bobu kopą osm groszy. Szocewice kopą sześć groszy. A za beczkę
 tych wyżej mianowanych iączyń somito ceną więcej niżli za łope położo
 no/ma być płacono. Lnu kopą dwadzieścia cztery grosze. Konopi kop
 pą dwadzieścia groszy. Za beczkę siemienia lnianego czterdzieści groszy.
 Za beczkę konopi trzydzieści groszy. Za beczkę maku pięćdziesiąt groszy.
 Kzepy/ albo rzodkowie beczka sześć groszy. Kapusty kopą trzy grosze.
 Marchwie beczka sześć groszy. Pasternaku beczka sześć groszy. Cwikły
 beczka sześć groszy. Ogurkom słonych beczka dwadzieścia groszy/ a
 świeżych sześć groszy. Cebule iadomey beczka dwadzieścia groszy.
 Czosnku beczka trzydzieści groszy. Nasiona cebulnego funt dwanaście
 groszy. Ogurkowego nasienia funt osm groszy/ Za wóz siana iednym
 koniem osm groszy.

ARTYKVL X.

Cená rzeczom domowym strawnym.

- I **Z**a poleć miesá dwádzieścia groszy. **Z**a sádło pietnáseie groszy.
Za kump dwa groszá. **Z**a miednice másla kopa groszy. **Z**a syr
 wielki weglásty dwa groszá. **Z**a mály okragly syr ábo máldrzyk ósm
 pieniedzy. **Z**a gomólke cztery pieniadze. **Z**a miednice miodu kopa
 groszy.

ARTYKVL XI.

Cená rzecom domá robionym odzieży należącym y inszym.

- I **Z**a kózuch bárani męski odziemálny kope groszy. **Z**a kózuch bará
 ni białogłowski torlop siedmdziesiat groszy. **Z**a kilit pulkopy
 groszy. **Z**a siermiege dwádzieścia groszy. **Z**a prościce sína á
 bo czerwona dwádzieścia groszy. **Z**a prościce czarna ósm groszy.
Za łokieć sukna prostego siermieżnego trzy grosze. **Z**a łokieć plotná cien
 kiego tkáckiego kuzelnegó šest groszy. **Z**a łokieć páczesnego plotná grosz.
Za łokieć sierpántowó šest groszy. **Z**a łokieć námiotek dwa groszá. **Z**a
 łokieć plotná kuzelnego prostego tkánia dwa groszá. **Z**a łokieć zgrze
 bnice pul groszá. **Z**a łokieć obrusow według wážności przedze y tkánia
 tákże iáko y zá plotno. **Z**a łokieć recznikow po polowicy ceny obrusowey.
Za kóbierce domowey roboty/ zá opony/ tákże zá pościel/ y inše po
 trzeby y sprzet domowy/ zá dowodem według wważenia vrzedowego.
Za topor šest groszy. **Z**a sierp dwa groszá. **Z**a kose šest groszy.
Za chomat chłopski rzemienny šest groszy. **Z**a prosty dwa groszá. **Z**a
 duhe dwa pieniadza. **Z**a woże lyczáne pulgroszá. **Z**a konopne grosz.
Za sánie chłopskie drownie proste dwa groszá. **Z**a kólase chłopsta pro
 sta šest groszy. **Z**a siodlá/ vzdý/ bleie/ leycá/ vzdzienice/ wozy/ y inš
 ryštunki według dowodu y wważenia vrzedowego. **Z**a topor wielki
 skut/ y inšy topor cieśielski/ bednárski/ stelmáski/ tákże zá pily/ swidry/ he
 ble/ dłotá/ spusty/ y inše naczynia cieśielskiemu y stolárskiemu/ stelmáskie
 mu/ młynárskiemu/ po temuż kowálskiemu/ slosárskiemu/ y inšych wšy
 stkich rzemieślnikow różnyh rzemioſt y naczynia należace/ máia być sadzo
 ne y plácone według dowodu y wważenia słusznego vrzedowego.

ARTYKVL XII.

Cená Psom.

- I **Z**a psá domowego brzechuná trzy kopy groszy. **Z**a násládniká y ná
 brzeźniká zwierzynnego trzy ruble groszy. **Z**a bobrowego psá trzy
 ruble groszy. **Z**a kurezá y zá chártá trzy kopy groszy. **Z**a wyžlá dwie ko
 pie groszy. **Z**a vzłáyniká zwierzynnego trzy kopy groszy. **Z**a szczáie pul
 tory kopy groszy. **Z**a podstrzelczego psá trzy kopy groszy. **Z**a psá obso
 cznego trzy ruble groszy. **Z**a Mádelánskiego psá trzy ruble groszy. **Z**a
 chártá podsołolego/ trzy ruble groszy.

ARTYKUŁ XIII.

Iesliby pies nie przywiązany wkaśli albo obraził,
yteż ktoby psa zabił.

Roz. II.
Ar. 35.
Roz. 12.
Art. 3.

Roz. 13.
Ar. 12.

Nez stawuemy / Iż gdyby z kogo pies wiał z czyiego przy-
szwania / a onby stawałszy za pozwaniem przed sadem temu
poszczwaniu sie nieznał. Takowemu sad ma wskazać od przy-
siadzi sie iż tego nie uczynił / a gdyby przysiadz niechciał / tedy za-
łobna strona gdy go wtym poprzysięgnie / powinien go będzie nawiązać /
iakooby go sam swa ręką ranił. ¶ Jesliżby kto komu psa wmyślnie a nie
od reki zabił albo zastrzelił / takowy będzie powinien onego psa płacić we-
ług ceny opisanej. Wszakże iesliby go zabił od reki kłiem albo iaka bro-
nią siebie broniąc / nie pociskiemy ani strzelba / takowy za onego psa nic płacić
nie będzie powinien.

a Gdyby pies kogo cudzego z poszczwanla wkaśli / pan tego psa / iesliby sie do tego
nieznał / przysięga odejdzie. Káz: wielki w wsiłicy, 1347. H. P. 247.

ARTYKUŁ XIV.

Ktoby w domu swym miał psa albo bydło, ktoreby w są-
siedztwie szkodziło.

Stawuemy / Jesliby z kogo pies domowy albo bydło iaka szkoda
w okolicy czyniło / a ten domowy gospodarz / o tym wiedzac onę
bydla strzedz / a psa na przywiezie dzierżec y mieć niechciał.
Tedy takowy będzie powinien wszystkie szkody w sąsiedztwie przez
takie bydło albo psa uczynione płacić y oprawić / na co dowód słuszny be-
dzie uczynion. Jesliżby bydło iakie człowieka obraziło / tedy to bydło temu
kogo obraził wydane być ma. ¶ A także też ktoby miał konia wasniwego
ktoryby był / tedy powinien dzwonek na nim na pochwach albo na nodze
mieć / dla tego aby to wiedzac nań nie naiezdżali / a ktoby bez dzwonka na
takowym koniu iezdził / a onby kogo obzaził / tedy ten koń za to
obrażonemu wydan bydz ma.

Rozdział Czternasty.

O złodzieystwie stanu wszelákiego.

ARTYKUŁ I.

O poimaniu z licem słudze y poddanym czym, gdzie mabyć wiedziony.

- I** Syby kto czpiego^a sługe / boiárzyna / Roz. 14.
art. 5.
człowiek ciáhlego ábo czeládnika niemolnego / z iá-
kim licem / rzeczami krádzionymi poimał obyczáem
y porządkiem niżej w tym Rozdziale opisanym / tak
w domu iego iak y ná polu / ábo ná drodze / tylkoby
ná gruncie pána tego człowieka. Tedy takowego
licowanego człowieka ma wieść do Pána iego czy
2 będzie / do tego dworu ku któremu on człowiek należy. Roz. 11.
art. 28.
Roz. 10.
art. 1. 7
14. **A** gdzieby trá-
fiło się komu czpiego sługe człowieka poimać z licem / nie ná imieniu pána ie-
go / ále gdzie indziej ná drodze / ábo ná cudzym gruncie będącego / ábo też
w miásteczku / we wsi inšego pána / bądź też w mieście Nášym gdzie nie sa-
dowy urząd y nie tárgowego dnia / ábo w siele Nášym: takowego stronie
żáłobney wolno będzie wieść gdzie záchce / ábo do urzędu Nášego Grodz-
kiego Gospodárskiego tego powiatu / ábo też do Pána iego / y powiedzieli
do Pána / tedy podawšy go z tym licem onemu Pánu samemu / á w nieby-
tności samego Pána / tedy urzędnikowi / ciwunowi iego ábo rykuniu / á
miedzy stany mnieyszymi vbožšym / gdzie urzędnik / ciwuná nie będzie /
tedy żenie / ábo synowi dorosłemu ma z niego spráwiedliwości prosić.

A ten Pan / albo w niebytności Pánſkiej vrzednik powinien będzie iemu
 ſpráwiedliwość nieodwłoczna nadáley do dwu niedziel uczynić według te-
 go Státutu / y przydzieli ſpráwá do zwodu / tedy zwod do oſtátniego ſto-
 pniá práwá tamże ná tym mieyſcu ma być czyniony tymże obyczáiem iáko
 niżej w drugim ártykule tego Rozdziału o zwodzie / ná vrzedziech Náſzych
 ieſt Berzey opisaño / y do rozſadku práwnego tego człowieká z licem poimá-
 nego / ten komu go podádza / ma w dobrej opátrznóſci y zá ſwoia ſtrażá /
 od žalobney ſtrony ſtraży nie potrzebuiać / chowác. ¶ A ieſliby ten Pan 3
 albo vrzednik iego ſpráwiedliwośći iemu o to uczynić nie chciał / albo ia nie
 według práwá tego poſpolitego / z krzywda ſtronie žalobney czynił. Táko-
 wy bedac o to do vrzedu Náſzego ſadu należnego pozwány / powinien be-
 dzie ſam przed vrzedem Náſzym ſtánać / y tego w złodzieyſtwie obwinione-
 go poſtáwić / á vrząd Náſz w tey rzeczy miedzy nich rozſadzić / y winnego
 według práwá karác ma. ¶ Jeſliżby ten złodziey vciekł od tego Pána 4
 ſwego / albo Pán ono lice ſtrácił / y przed ſadem Náſzym złodzieiáby nie po-
 ſtáwił / y licáby nie położył / tákomy ſam albo iego vrzednik / komu ten zło-
 dziey był podány / powinien pierwey będzie ná tym przysiadz iż ten złodziey
 vciekł / albo lice zginelo / bez rády / wiadomoſci / ſolgi / y nie zá nieopátrznó-
 ſcia / albo niedbáłoſcia iego. A po tákim odprzysiężeniu przed ſie žalob-
 ney ſtronie ſkóde záplácić / ná czym przysięgnie / albo iáki inſzy ſłuſzny do-
 wod uczyni / coby iemu przy onym licu zginelo. A ieſliby ten złodziey w
 tákomey winie był obwiniony zá co gárdlem karza / przed ſie y potym gózie-
 kolwiek może być poſcigniony / gárdlem karány być ma. ¶ Jeſliżby zá 5
 przymiedzeniem do dworu ktorego páná albo domu ſlácheckiego / człowie-
 ká iego licowaneg on pan albo iego vrzednik / ciwun / y któżkolwiek w dwor-
 rze bedacy / ſtronie powodowey wóznemu y ludziom poſtronnym okázáć
 ſie / albo okázawſzy ſie obwinioneg w złodzieyſtwie do ſiebie wziác nie chciał /
 tákomego człowieká wolno będzie ſtronie vkrzywdzoney wieſć do vrzedu
 Náſzego ſadowego Grodzkiego / y táim ſobie z nim ná vrzedzie Náſzym ſprá-
 wiedliwośći domodzić.

a. Káždy Pan Woiewodztw Vkrálmnych / ſluge albo poddánego ſwego o rozboj lub
 o złodzieyſtwo obwinionego zá pozwym ná pierwſzy termin ſtáwić powinien / y táim
 z niego ſam albo przez przyiáctelá z Vrzedem Grodzkim ſpráwiedliwość czynić po-
 winien. Conſt; 1616. fol; 23. tit; O Rozboiách.

A R T Y K V L II.

O czynieniu ſpráwiedliwośći ze wſi w obwinieniu
 złodzieyſkim.

NJedyby też co v kogo vkrádziono / á widziálaby mu ſie ſkóda od
 ktorey wſi / á ſkódniká ſwego nie wie / tedy ma proſić práwá
 ná te wieſ v páná iego. A ieſliby dáł wſytkiey wſi wine / tedy
 trzy meżowie z oney wſi ktorych on obierze / máia przysiadz /
 iáko w tey wſi ſkódniká iego nie wiedza / y ſámi ſkódnikámi nie ſá. A ie-
 ſliby o to nie przysięgli / tedy oná wieſ wſytká te ſkóde wſytké temu ſkó-
 dnikowi ma plácić / á ſobie złodzieiá bukáć. ¶ A gózieby w tey wſi lu- 2
 dzie

Roz. 4.
 ar. 49.
 Roz. 12.
 ar. 25.

Roz. 4.
 art. 15.

R. 7. 11. 9.

dział byli różnych pánów / tedy wkrzywiony ma wszystkich tych pánów iednym listem w pominálnym y ná ieden rok o uczynienie takiej sprawiedliwości obnieść / y z tego listu kopię iednemu ktoremu człowiekowi każdego pána w tej wsi przez woznego podawać. A który pan ábo urzędnik zá listem w pominálnym sprawiedliwości nie uczyni / ten pan sam będąc o to przypozwany / zá dowodem strony žalobney / szkoda iemu plácić powinien, będzie. Takowez sie práwo w tej mierze y o wsiach naszych Hospodárstkich rzumieć ma.

ARTYKUŁ III.

O poimaniu z licem w mieściech naszych Hospodárskich, y o zwodach złodzieystwa, z czymkolwiek kto poimany będzie.

S Stawuujemy / Gdyby kto szlacheckiego narodu człowiek / iáko y *Rozd. 4. ar. 64.* prostego stanu / bądź Náš Hospodárski poddány / ábo Książecz / Páński y Ziemiáński / także y człowiek lożny bez służby miešťciacy / ábo y sluga czy / bez bytności pána swego / ábo też gość przyjeżdży w którym mieście Nášym / gdzie sa wrzedy sądowe Grodzkie / był poimany ná złodzieystwie ná samym goracym uczynku / ábo też lice rzeczy krádjone były v niego poznáne / takowego nie do pána iego czyimby sie sluga ábo poddánym ozywiał / ále do tegoż wrzedu Nášego sądowego Grodzkiego / pod którym poiman będzie. A człowiek mieyscki práwa Mlýdeburzkiego poimany / w tymże mieście miešťciacy do swego wrzedu mieysckiego wie- *Rozd. 4. ar. 29. Rozd. 11. ar. 32. Rozd. 12. ar. 16.* dziony być ma. A wrząd wziawszy takowego do więzienia / y iesli sie który czyim sluga ábo poddánym mienić będzie / ma o tym pánu iego znáć dáć / zá chowuiac sie w tym według artykułu dwudziestego dziewiatego w Rozdziale czwartym / y rok temu pánu ku przysłuchaniu tego práwa oznáymić / y przybedzieli pan sam / ábo kogo ná swe miejsce ná rok oznáymiony posle / á wrząd przy bytności iego takiego obwinionego według práwa sádzić y skázować będzie / á iesli sam pan nie przybedzie y nikogo nie posle / tedy iuż wrząd Náš przed sie ná ten rok złożony sádzić y kończyt ma według práwa. Po temuz sie Wrząd Náš okolo dawania znáć Pánom o ich slugách y ludziách ma zachować. **A** gdy kto poimany ná drodze / ábo gdzie indziej / iáko o tym w Artykule pierwszym tego Rozdziału iest opisáno / do *Rozd. 4. ar. 55.* wrzedu przywieziony y do więzienia podány będzie / á czasu práwa gdyby obwiniony w złodzieystwie powiedział zawodce od kogo lice ma / tedy ma ná tymże wrzędzie Nášym tego zawodce postáwić / ábo zeznaniem wrzedowym siebie oczyścić / gdzieby to kupił y ná którym wrzędzie to opowiadał y w księgi zápisal. A iesliby ten zawodca tego obwinionego w złodzieystwie przed wrzedem zastąpił / á tenby zastepca brał sie ná inšy zwod chcąc wieść od sadu wrzedu Nášego ná inšego zastepce y do inšego wrzedu / to mu nie ma być dano / ále każdy zastepca do ostatecznego zwodu ma być stánowiony przed tym wrzedem Nášym gdzie sie początek sstał zwodu / á lice v wrzedu będzie ku zwodu ten wykupować kto sie zwodzi / á wšákże zá wykupo-

Rupowanie/ licą wiecey vrząd nie ma brać tylko po dwanaście groşy/ y zą
 każdy z wodem iako od samego wieźnia wypuśczać go/ tak od licą kto
 re będzie ku prawu stawiono/ y każdemu takowemu kto sie wywodzi z ma
 ietności onego na kim lice zostanie nawiasł według stanu szkowana
 być ma. ¶ A iesliby v onego złodzieia majątności tak wiele nie było
 czym lice z vrzedu wykupić/ ten vrząd ma lice żalobney stronie darem wro
 cić/ a złodziey iako za złodzieystwo tak y za wszystkie nawiasłi y škody ma
 gárdlem przypłacić. A iesliby zawoyce przed vrzedem Naszym do osta
 teczego zwodu nie postawił/ a zeznaniem vrzedowym siebie w tym zło
 dzieystwie nie oczyścił/ tedy ten karany być ma iako złodziey/ a škoda/ na
 czym stroną żalobliwa przysięże/ to ma być plăcono z domu onę złodzieia.
 A gdzieby ostateczny zawoyca siebie oczyścił wypisem vrzedowym gdzie o
 ne rzecz kupił/ abo iż to iego koń abo woł domarosty/ świadectwem słu
 nym sie wyprawił/ takowy iako nawiazek tak y škod nikomu plăcić nie be
 dzie powinien/ wszakże iesliby te rzecz kupił/ pieniądze swe traci. ¶ A ie
 sliby stroną powodowa ktora poznała/ mieniła konia abo wołu swym do
 marostym/ abo rzecz domá zrobiona/ iako naczynie/ y iakakolwiek in
 rzecz/ a stroną żalobliwa ktora będzie z licem przywiedziona/ bedac też nie
 podobienstwo ku temu sie ściągalo/ choćaby y obiedwie stronie wydały
 świadkow godnych/ tedy za podobienstwem y za świadectwem stroną
 obżalowaną przy swych świadkach bliższa będzie ku wywodu przysięga/
 iż to iest iego domarostle abo domá robione/ bo temuby iuż było o gárdło.
 ¶ A wszakże Sąd podobienstwa wszelkie na dobrej baczności mieć ma/ y
 w rzecz ich watpliwych sklonnięsy ma być ku wyzwoleniu niżli ku karaniu.
 ¶ A prostego stanu człowiek/ ktory pierwszy abo drugi raz około takich
 rzeczy będzie obwiniony/ ten ku takiemu odwodu ma być przypużony/ a
 po wywodzie takowego tylko od gárdła obżalowany wolen będzie/ a na
 wiasłi sobie domagać sie nie ma.

ARTYKUL IV.

O tym coby się stało na targu abo na iarmárku y kiermászu.

N Ozumieiac być nie mnieyszy pożytek Nam y poddánym naszym/
 z targow y iarmárkow/ ktore w tym Państwie Naszym bywają/
 y dla tego wáruiac/ aby takie zgromádzienia ludzkie w pokoiu
 y bezpiecności dobrej zachowani byli. Ostawuemy/ gdyby
 kto v tego co na targu wkradł/ a z tym licem zarazem na goracym czynku
 poiman był/ aboby co v tego przedtym krádzionych rzeczy na targu po
 znano/ alboby iaki zbytek/ gwałt/ boy/ rány/ záboystwo czyniono. Tedy
 stánieli sie to w mieście Naszym pod vrzedem sadowym/ w tym sie strony y
 vrząd Nasz zachować máia/ iako o tym wyżej w Artykule wtóry tegoż Roz
 dziálu opisano. A trąfili sie poimanie z licem abo záboystwo/ gdzie o gár
 dło poydzie na targu/ abo na iarmárku y odpusćcie w inşych mieściech Na
 şych/ nie pod vrzedem sadowym/ abo też w mieściech Kráżęcych/ Pańskich/
 y dzie

- y Ziemiąńskich. Tedy nie mogli być przy tym woźny / y przed widzeniem tego
go wrzodu Nászego / albo tego Pána / bądź też wrzodnika jego w czym sie to
miąstecku sstanie ma być taki iman / y do więzienia w Zámku albo w dwor-
2 rze támeznym sadzon. ¶ A gdzieby sie to sstało między slugami / albo Roz. II.
art. 28.
poddánymi flácheckimi / zwlászczá w tym iednym Powiecie o siádlých / á
boby Náš poddány / sspodárst. flácheckiego czlowieka obwinil y osádził /
á floby o rzecz taka zá co gárdlem karza. Tedy žalobna strona sposobiwšy
sobie woźnego y strone / ma tego obwinionego / bądź tegoż dnia ábo názá-
iutrz / á nadáley dnia trzeciego ábo czwártego wziawšy z tego więzienia
tárgowego wieść z woźnym y strona / gdzie záchce / ábo do wrzodu Násze-
go sadowego w tymże Powiecie / ábo też do Pána tego czy czlowiek be-
3 dzie / y táń sobie spráwiedliwosci dowodzić. ¶ A iesli przez cztery dni Roz. 4.
art. 29.
Roz. d. 7.
art. 31.
ten kto posádzi / á tego wieźnia swego z więzienia takowego tárgowego nie
wymnie bez slušnych práwnych przyczyn. Tedy ten Wrząd ma go dobre
wolnie tylko wziawšy sobie poturemne / wypusćić : á ten wiezien potym
náwiasť. według stanu swego / iáko by bit był zá zelzenie y więzienie swe /
táke y tego poturemnego / y też flod / iesli by sie mu zá tym imánem y sa-
dzeniem iákie sstały / bedzie moc ná tym kto go był posádził / pozyskwóć
przed tymże wrzedem. A dla tego ten wrząd biorac obwinionego do wie-
zienia / ma też y tego žalobnika / ábo więzieniem / ábo poroka dobra opá-
trzyć / iáko by y obwinionemu w tákiej mierze iáko wyžey opisano spráwie-
4 dliwosc nie ginela. ¶ A bedzieli obwinion w tákich rzeczách ktráwych Roz. d. 4.
art. 15. y
31.
Náš poddány inšego przysadu / á nie tego gdzie bedzie targ. od flácheckie-
go czlowieka. Tedy ten žalobnik ták sie ma zachowáć / y wieść go do tego
wrzodnika Nászego w czym przysadzie iest / tylkoby w tymże powiecie / y
tám sobie práwá dowodzić. A wykupowáć z więzienia tego pierwšego
tárgowego / ten ma kto da osádzić / po temu iáko o tym w Rozdziale czwartym
doložono. A potym tey flody ná winowátych pátrzyć : Iesli by ktrzy-
wda iáka ná tágu / bądź w rzeczách ktráwych ábo mnieyšych inšych ssta-
la sie czlowieku ná targ przyježdžemu / bądź Nášym ábo poddánym fláche-
ckim / od ludzi onego dworá gdzie targ bedzie / z takowemi ten wrząd sprá-
5 wiedliwosc nieodwlozna co narychley czynić powinien bedzie. ¶ A
przyježdžy czlowiek Náš ábo fláchecki wczynili ktrzywde czlowieku onego Roz. II.
art. 28.
Roz. 10.
art. 1.
wrzodu gdzie targ iest / ten táńże ma być do więzienia osádzon / y bedzieli
winá w rzeczy ktráwey / to Nászego poddánego do wrzodnika Nászego pod
czym przysadem bedzie : á flácheckiego czlowieka do wrzodu Grodzkiego /
ábo też do Pána iego / iáko záchce / wieść / y táń sobie spráwiedliwosci do-
wodzić bedzie. A w rzeczách mnieyšych nie ktráwych / ma o Nášym pod-
dánym wrzodnikowi Nášemu / á o flácheckim / Pánu iego / ábo w nieby-
tnosci Páńskiey / wrzodnikowi dáć znáć. A wrzodnik Náš ábo flácheck
sá-
mi przyiáchawšy / ábo przez pošáńcow swych máia tákich obwinionych z
tymże wrzedem / pod ktorym sie co sstanie / ná targu spólnie sadzić y win-
6 nych karáć. ¶ A nie przyieždžili ani przysle wrzodnik Náš ábo flácheck Roz. d. 4.
art. 29.
Roz. 13.
art. 11.
ku temu práwu / tedy iuž ten Pan ábo wrzodnik onego dworá gdzie targ był
wziawšy t sobie ná to práwo woźnego y dwuch flácheckow Ziemiáńskich

Roz. II.
art. 22.
Rozd. 4.
art. 64.

Bych Gospodárstich/ ma táka rzecz sadzić y skázować/ y do zapłaty winne go w więzieniu dzierżec. Wszakże tákie postępkí wyżej opisáne máia sie zachować miedzy obywatelámi tegoż iednego powiatu/ w którym ten targ 7
ábo iármárk bedzie. ¶ A co sie dotyczy y inšych ludzi cudzoziemcow/ ábo y tubylcow kupcow y inšych ludzi przyjeżdżych z inšego páństwa/ ábo też y z tego Páństwa/ ále z inšych powiatow dálšych zá kiládżiesiat mil/ tákim w krzywdách ich ná tymże vrzędzie gódzie sie co ná targu stánie/ zá óbes stániením od tego vrzedu onego Pána czy slugá ábo człowiek w czym obwiniony bedzie/ spráwiedliwosć czynioná być ma. Tákże y z tákowych ludzi z dáleká przyjeżdżych komubýkolwiek oni w czym krzywda ná targu uczynili/ tenże vrząd/ pod którym sie co ná targu stánie/ dáiac o tym Pánom ich znáć/ zwlászczá iesli by obwinieni tego potrzebowali/ y rok według dálekosći mieyscá iáko záchác może Pánom ich skládáiac spráwiedliwosć czynić/ według Státutu y porzádku o tym wyżej w Rozdziale czwartym opisánego. ¶ A iesli by fláchcie ná takim targu nie sadowego mieyscá 8
iáki zbytek uczynil/ tedy o to z osiádłosći pozymány bedzie/ wyiawšy to/ iesli by był w rzeczy krwáwey/ zá co gárdlem karza/ ná goracym uczynku poimány/ tákiego do sadu Grodzkiego wieść máia. A nieosiádla fláchta y zá mnieysze występkí chocia nie krwáwe moga być imáni/ wszákże ku rozpráwie wiedzieni do sadu Grodzkiego.

Jármárkow w Brzesćiu Litewskim záden przeškadzác nie powinien/ sub poena 300. grzywien. Const: 1633. fol: 62. tit: Jármárki.

Jármárki w Wílnie dwa do roku. Const: 1633. fol: 39. tit: Libertas comercioru.

Spráwiedliwosć w Miesćiech skladowych y ná Jármárkách z kázdego Kupieckiego człowieka/ y iákiego kolwiek stanu/ ma być czynioná práwem gosćinnym przez Stárostę ábo Dzierżawcę/ á w Mlástách Duchownych/ Páńskich y Szlacheckich/ sámi Pánowie ábo Vrzednicy tákimże práwem gosćinnym spráwiedliwosć czynić beda powinni/ salua appellatione zá Dworem. Const: 1565. fol: 49. § Spráwiedliwosć.

Jármárki w Wílnsku pozwolone dwa/ ieden ná s. Woyciech/ á drugi ná s. Marcin: ná ktore wšyscy Kupcy krom wšeláckich Cel y myt przyjeżdżac / y tam przez dwie niedziela towáry liberé przedawác máia. Const: 1601. fol: 762. tit: Jármárki w Wílnsku.

A R T Y K V L V.

Iáko ma w czyim domu lice zástác

R. 4. 4. 3.
Roz. 12.
art. 15.

Stáwuiemy/ Ktoby chciał w czyim domu flácheckim/ tak ná 1
wsiách iáko y w miesćiech rzeczy krádzioné zástác/ tedy wziawšy
możnego y ktemu ludzi postronnych wiáry godnych / y przy nich
w onym domu tych rzeczy krádzionych szukać ma / á skoroby tam
co z rzeczy krádzionych znalazl / y kogo przy licu zástal / ma przy tymże wo-
żnym y ludziách postronnych y tego kogo przy licu zástanie/ wywiedzieć sie
skąd te rzeczy w dom iego dostały sie/ á potym oświádeczmyšy wożnym y
strona/ tego fláchcica do Grodu pozwáć ma. A iesli nikogo nie zástanie/
iedno lice naydżie/ iednákoż z tym licem ma iáchác do vrzedu Nášego / y
tám dále y według práwa postępować. ¶ Iesli by kto w swym domu 2
krádziežu szukać niedopuscił/ kłeci y inšego domowego zchowánia otwo-
rzyć

Rozd. 4.
art. 77.

rzyc niechciał/ albo od licá odbił/ albo lice y złodzieia odiał/ tedy ten kto to uczyni bedzie powinien te wszystkie szkody stronie żolobliwey płacić według dowodu albo przysięgi. Tymże sposobem/ ktoby chciał v czyiego słowieśtá krádzież zastać/ ma sie zachować iáko wyższey nápisano/ wszákże tylko z woźnym y z strona ostapiwośy dom poddanego iego/ ma tego Pána albo przedniá / á niebedzieli przedniá ani ciwuná/ tedy staršego kto w tey wsi bedzie obestáć/ opowiedáiac to/ áby nierozumiał gwałtownego náiachania.

3 I Jesliżby Pan albo przedniá iego przy tym obyśtu być niechciał/ tedy stro- ná żolobliwa przedsie z tymi kogo ma przy sobie obyśt uczynić/ y wszystkie zachowania trzasc/ y znalazzy/ z tym do tego dworu Pána iego tu ktoreśmu ten słowieśt náleży/ wieść ma.

Statut Koronny o licownym roku deklarowano/ żeby licowny rok nie ściągał się ledno ná rzeczy krádzione. Konst: 1588. fol: 336. Tamże deklarowano/ Wzrzym- dzony rokiem licowym do Grodu zá dwie niedzieli pozywać ma.

ARTYKUL VI.

O imáuiu złodzieia potráfiwszy ná drodze.

1 **K** Jedyby sie komu tráfiło złodzieia a swego z licem/ ábo y bez licá z tráfanku ná drodze spodkawśy / ábo vgoniwśy poimáć/ tedy ten poimawśy ma co náblizym po drodze tey/ ludziom okolicz- nym/ á bedzieli po bližu woźny/ y woźnemu to opowiedáć y oka- zác/ y wieść go ábo do Pána iego/ ábo do Nászego Gospodárskiego prze- du sadowego co náblizszo od tego mieyscá gdzie poimány / y tam sobie z nim spráwiedliwosci dowodzić. Lecz czásu práwá w takich rzeczách przy inśyich znákách dowodziech nie mniej ma być to vpátrowano/ Jesliż ten kto żaluie/ te szkody swa zárazem gdy sie mu sstála/ bedzie ná przedzie opowiedáć y zápisáć/ Gadz miánuiać wlasnie tego złodzieia imieniem ábo mieniać że niewiedzieć od kogo tá škoda w złodzieystwie sstála sie.

a Sluga iáwnego złodzieia ábo zdrayce chocia śláchćciá wolno wszedzie imáć. Konst: 1558. fol: 462. y Konst: 1598 fol: 705.

ARTYKUL VII.

O wážności licá zá co złodziey gárdlem mabyć karány.

1 **S** Stáwuiemy / Iż káždy złodziey z licem przywiedziony y práwem przekonány przy licu iego ktoreby stáło wyżey czterech kop grośy/ ma gárdlem karan być. A ktoreby lice czterech kop ábo mniej stá- lo/ á pierwszyby raz z tym licem był poiman/ tedy taki to co vkrá- dziono z nawiaska wroćć ma. A nie bedzieli mieć czym náwiaska płacić/ te- dy ná wyrobel zá to złodziey bedzie wydan/ meżczyźnie ná rok po kopie gro- śy/ á niewieście po piecdziesiat grośy wytracáiac. A potym tegoż zlo- dzieia iesliby sie tráfiło komu poimáć powtore z licem/ chociażby to lice y dwa kop grośy nie stáło: a tedy inż rozgami v słupá bity być ma/ á zá škó- dy y sowiťosc nie bedzieli mieć czym płacić ná wyrob/ iáko wyżey opisano/ wydan być ma. A iesliby trzeci raz tenże co vkrádl/ tedy inż y gárdlem ka- ran

Rozd. 4. ran będzie. **¶** A na dowód przeciw takowemu złośliwemu z licem takim/ za 2
art. 77. co gardłem karanie opisano przywiezionego przy innych postępkach pra-
wnych słachciowi iednemu samemu/ a rownemu z nim słowickowi pro-
stemu samowtoremu przysięga skazowana będzie. A gdzieby nie było o
gardło/ tylko o inne karanie mnieysze / to bez przysięgi za świadectwem
trzech albo dwu słowicku wykonywano być ma.

a Jeśli kto we dworze Królewskim małe kretek/ kwiek/ rzeczy ukradnie / niech będzie
przezaniem wchą karany. Kaz: Wielki 1347. H. P. 10.

ARTYKUŁ VIII.

o Fry-
már-
kach.

Dla pokoju pospolitego zaştánowienie od złodzieystwa.

D tego czasu wstawuujemy y chcemy to mieć/ aby każdy z poddanych 1
Naszych / y z poddanych Książeczych / Pánstkich / Duchownych y
Świetekich/ y Boiárstkich/ tak możnego stanu iako y mnieyszego /
ktobykolwiek co w tego na targu/ w domu albo gdziekolwiek/ ko-
nia/ wolu/ krowe/ y inne wszelakie rzeczy kupił albo frymárzył. Tedy przy-
takiey kupi albo frymárku máia być Borysnycy/ ludzie dobrzy/ wiary godni/
y z tymi Borysnykami sam ten isćciec kto przedaie albo prze-frymárcza/ iesliby
sie to na targu estalo / zárazem do przedu zamku albo dworu Naszego/ albo
do przedu Naszego Mieysckiego/ zwlaszcza gdzie jest prawo Maydeburskie.
A tráfili sie to na targu w mieściech Książeczych/ Pánstkich/ Ziemiánstkich /
do samego Pána / w niebytności Pánstkey do przednika iego przysć / y te
przedają albo frymárk do ksiąg zeznać y zápisac danosy on kto kupi albo
wysfrymárczy/ wypis na to sobie wziąć ma. **¶** A gdzieby sie kupia albo fry- 2
márk estal nie na targu / ale w domu albo gdziekolwiek / zwlaszcza w tá-
kich mieyscach gdzie targi opodal/ w mil czterech albo piaci/ albo y daley/ przy-
tym także Borysnycy máia być / a potym ten kto przedaie na pierwszy albo
drugi targ po tey kupi albo frymárku / ma z Borysnykami albo chocia z ie-
dnym Borysnykiem do bliźszego miasteczka / gdzie targ bywa iáchac / y te
przedają albo frymárk zeznać / a który kupił / wypis sobie wziąć ma / y tym
wypisem gdy potrzeba włoży / ma sie oczyścić. A wrząd każdy od takowe-
go zápisania y wypisu nie ma wiecey brać tylko ieden grosz/ od kupuiacego
pulgroszá / a od przedawaiacego drugie pulgroszá. Wszakże iesliby kto
potym te rzecz poznal / y to przed wrzedem dowiodl że to iego wlasna rzecz/
tedy ten kto pierwey kupil pieniadze swe traci / a to co kupil przed wrzedem
ma onemu kto poznal y dowiodl / wrocic. **¶** A bedzieli mienic że przy 3
art. 5. y tym licu sila poginelo / tedy ten kto kupil ma odprzysiadz sie iz wiecey tych
art. 11. rzeczy nie kupil ani o nich świadom / y to kupil niewiedzac żeby miała być
rzecz kradzioná / a ten w ktorego co poznal / pieniedzy swych ma pátrzyć na
tym w kogo co kupil albo wysfrymárczył. A gdzie miasteczka sa bližey / tam
poddani Naszy Gospodársy/ także duchownych y swietekich stanow/ wie-
śniacy na wsiach ani w domach swych nie przedawac nie máia / ale do
miast y miasteczek wszystko co chca swey wlasności prowadzić / móc y
przedawac każdemu wolno. A kupczycy albo targowcy dla kupowania
niekto

niektórych rzeczy po wsiach iezdzić nie mają / lecz na targach y w miastecz-
kach / gdzie sie komu co trąfi kupować każdemu pozwalamy. Czego iako
przednicy Naszy Gospodarscy / tak Ksiażecy / Pánscy / Duchowni / y Sie-
miáńscy / mają postrzegac y obmowywać / aby za takowymi połatnymi y
wielkimi kupiectwy y targowlami zlodzieystwo nie mnożyło sie.

ARTYKUŁ IX.

O gonieniu szladem w iakicykolwiek rzeczy pokradzionej.

- 1** **K**Jedyby ^a pokradziono konie / woły / bydło / y inne rzeczy w domu
y gdziekolwiek / a ten szkodny poialby szlad tej szkody swej / y ze-
brałby ludzi dobrych okolicznych sąsiadów według dawnego ob-
yczaju gonit szladem: A ten szlad gdzieby ku ktorej wsi / albo w
czyj dom przywiódł. Tedy ma posłać do tej wsi / albo do domu gdzie szlad
wyşedł ludzi dobrych stronnych / godnych wiary / aby ze wsi swej y z do-
mu / gdzieby szlad wyşedł / albo z gruntu / ziemi / wsi swej szlad wywiedli.
Takowa wieś albo w czyj dom szlad wyşedł / mają ten szlad y tej kopy wziąć /
y ze wsi albo z domu y z ziemi swej tej wsi szlad wywieść aż do inşey grze-
nice / kedy ten szlad poydzie. ¶ A iesliby ta wieś do ktorej szlad przywie-
2 dziono / od siebie szladu nie wywiedli / albo od szladu odbili / albo wygna-
li by bydłem zdeptali / y na takowym zastánowiłby sie ta kopa gdzie szla-
du nie odwiedziono / albo odbito / mają wziąć woźnego / y z tym woźnym
ludzie stronni / kopą wszytką mają one szkody oszacować / na czym on sko-
dniś samotrzeci przysięże / miánujac sobie szkody od tej wsi. A gdy przy-
siegnie tedy ona wieś te szkody powinna będzie zapłacić / a sobie winnego
szukać. A po skazaniu mają przez woźnego y strone ktorzy przy tym byli
obiáwić to przedowi Grodzkiemu tego Powiatu / y połowice przesodu w
przedowi dać. A urząd ma rok według ważności szkody y nauki Statu-
towey zapłacić złożyć / y ten rok listem swym Pánu tych ludzi oznaymić / y
w tym go nápomnieć / aby te szkody ludziom swym zapłacić rozkazał / albo
iesli w samego iego domu kopą będzie / sam zapłacił. A nie stánieli sie w
tej rzeczy zapłata ná rok od urzedu złożony. Tedy wkrzywdzona strona /
gdy poznamy o to strone przeciwna do urzedu Grodzkiego / dowiedzie
tego / że ta kopa y skazanie służne uczyniono / ten te szkody będzie winien so-
3 wito zapłacić. ¶ A iesliby wkrzywdzony zlodzieystwem chciał szkody
swey dochodzić kopa. Tedy wszyscy w tej okolicy w około ná mile ze
wszytkich czterech stron / mają kazać poddánym swym ná kope schodzić sie-
ć a to sie ma rozumieć / w przód ná te miejsca gdzie do tych czas kopy nie by-
wały / ktore kopowiska każdy Podkomorzy w powiecie swym náznaczyć / y
wsi te ktore sie tam stánowiąć będzie opisać ma. A ná Rusi y indziej gdzie
zdawná kopy bywały / tam mają być y teraz kopy odprawowane ná starych
kopowiskach / tym obyczajem iako pierwey to bywało. A ná tych też mie-
scach gdzie do tych czasow kopy nie bywały / takowymże porządkiem y po-
stepkiem kopy zbierane y odprawowane być mają / iako sie ná Rusi zacho-
wywało y zachowuje.

^a Gdy sąsiad ná swe sąsiády wola / aby mu szladem zlodzieia który konia ukradł gonić
pomogli

pomogli/ w czymby konia od złodzieja mogli mieć: którzy kmięcie ieśliby gonić nie-
chcieli y takby złodzieja z koniem wpuścili/ kmięcie mają być skazani ku zapłaceniu taje-
kowego konia. Káz: wielki 1347, H. P. 550:

ARTYKUŁ X.

Ieśliby ktokolwiek szlachcica osiádłego albo nieosiádłego
niewinnie y bez licá o złodzieystwo obwinił.

Rozd. 3.
ar. 22.
Rozd. 4.
ar. 11.

S Stawuujemy/ Gdzieby ktokolwiek szlachcica tak osiádłego albo y
nieosiádłego obwinił o złodzieystwo bez licá y krom słuſney przy-
czyny/ tak za pozwy iáko y bez pozwu/ cłowieká dobrego/ wiáry
godnego y niepodeyżzaneg/ tedy takowe obwinienie onemu szlach-
cicowi ná poczciwoſci y dobrej ſławie iego nie ſzkodzić nie ma/ ále za takie
obwinienie ten żálobnik powinien będzie tego szlachcica náwiązać iáko by
go zranił/ y tamże ná zamku albo dworze Uáſzym gdzie ſie to przytrafi/ ma
ſiedzieć dwánaſcie niedziel/ ieśliby ten żálobnik byl ſam ſlachcic/ á gdzie-
by proſtego ſtánu cłowiek ſlachcica tym obyczáiem iáko wyſſey opisa-
no o złodzieystwo obwinił/ ma zá to v ſupá rozgámi bit byc/ obwoływáiac
ten iego wyſtepek. ¶ Ieſliżby w takim obwinieniu ſlachcica chocia bez
licá/ iedno wypisem z ksiąg powołania/ ábo iákie ſłuſne przyczyny y też zná-
tki nań v práwa pokazai/ y złodzieystwa nań zá tym dowodzić chciał/ á ten
by ſlachcic obwiniony przed tym nigdy o to ſie ieſzcze nikomu nie odwodził
áni odprzysięgał. Tedy w takim obwinieniu pierwy kroc od tego ſam ie-
den odprzysiędz ſie ma/ iáko mu w tym nie byl y nie ieſt ſzkodnikiem/ á po
przysiędze zá takowymi znátki/ iuż mu náwiąſká nie ma byc płácona/ áni
wieżenia nie powinien cierpieć. ¶ A gdzieby tegoż ſlachcica ieſli oſiá-
dłego zá pozwy/ á nieosiádłego y bez pozwu ná vrzedzie Uáſzym ſado-
wym także kto o złodzieystwo drugi raz tymże obyczáiem zá ſłuſnymi zná-
tki/ y iuż za drugim powołaniem obwiniono bylo/ tedy iuż nie ſam ieden/ ále
ſánowor z ſlachcicem oſiádlým/ wiáry godnym y nie podeyżzaným/ tak-
że bez náwiąſki tego ſlachcica powołanego odprzysiędz ſie ma. ¶ A
gdzieby y trzeci raz tegoż ſlachcica z przyczyn pewnych/ á nie z golá/ ále zá
trzecim powołaniem o złodzieystwo kto obwinił/ tedy iuż ſámotrzec z ſla-
chta oſiádłym ludźmi wiáry godnymi y niepodeyżzanymi od tego odprzy-
siędz ſie ma/ á ieſliby ſpełná ſwiádkow nie miał choćaby iednego niedo-
ſtawáło z kim odprzysiędz ſie/ tedy zá dowodem ſłuſnym ábo zá przysię-
ga żálobniká ma wſyſtke ſkłode iemu záplácić/ á ſobie winnego bukáć.
¶ A wſátkże ieſliby tego ſlachcica iuż czwarty raz także o złodzieystwo
było obwiniono/ zá ſłuſnymi y iáwnymi znátki y powołaniem iuż nie iedno-
krotnym wprzód tego vczynionym to nań pokazano y dowiedziono bylo/
by też y licá przy nim nie záſtáli/ á ſtroná powodowa ſlachcicem będąc/ ſá-
motrzec z ſlachta ludźmi znáiomymi tubylcami/ wiáry godnymi y nie po-
deyżzanymi o to złodzieystwo iego poprzysięglá/ tedy iuż gárdlem karány
byc ma iáko złodziej/ á ſkłodá z imienia ábo z máietnoſci iego ruchomey zá
dowodem ſłuſnym ma byc płácona ſtronie powodowey. A ieſliby ſlach-
cic

Roz. 11.
Art. 31.

Roz. 11.
ar. 31.
Roz. 12.
ar. 1.

ćie obwiniony był od człowieka stanu prostego / tedy y zą czwartym razem człowiek stanu prostego / aż samosiodm z dwiema szlachcicami / á ze cztery má ludźmi sobie równymi niepodeyżrzánymi poprzyśiądż go ma.

W prawie Koronnym Szlachcic zą tednym razem pomowienia o złodzieystwo ma sie przysięga oczyścić / á zą to ządney winie nie podlega. *Kaz: w wisl: 1368.*

Tamże w Koronie / kto trzy kroć w złodzieystwie przekonány bez czei ma być.

A Statut W. K. Lit. w Rozd: 11. art: 31. art: 37.

A iesliby prosty człowiek Szlachcicą o złodzieystwo pomowil / ma być v słupá kará ny obwoływając występęk swoy. Rozd: 3. art: 22. Stat. W. K. Lit.

a. W Koronie / ktoby raz drugi / á nawiecey trzeci kroć o zly uczynek złodzieystwa ábo lupu był oskarżony / powinien niewinność swoie oczyścić y wyswiadczyć świadkami w stanie równymi / nieinaczej iedno iakoby Szlachectwá domodzić miał / ále ktory bez dzie czwarty raz obwiniony iuz právem ma być karány. *Kázim: łóg: w Piotr: 1447. H. L. 104. H. P. 553.*

ARTYKUL XI.

O obwinieniu w złodzieystwie szlachcicá lat zupełnych nie mającego, także y o prostych ludziach.

Roz: 14.

art: 7.

Roz: 12.

ar: 9.

Rozd: 4.

ar: 15.

1. **I** Esliby sie trąsilo / iżby szlachcic w leciech kęsnaśtu á nie wiecey obwinion był o złodzieystwo / ábo przywiedzion z licem / tedy takiemu prze młodość lat iego nie ma być policzono zą złodzieystwo / y nie ma być do kátá w rece y ná meke dawan. Jednak te škłode ocieć iego / ábo mátká / ábo krewny z imienia cześci iego powinni z náwiaszta ząpláć / y ząpláć wšy / to poczeiwości iego škłodzić nie ma. A niebedzieli miał czym ząpláć / tedy dáć go ná wysługe / pókiby to ząsłużył co ząškłodził.
2. A wysługa ma być po kópie groszy ná rok. ¶ Tymże obyczáiem może rozumieć y o dzieciách ludzi prostych lat niedorośtych : á wšákże taki chłopiec lat niedorośty / iesliby w kilku złodzieystwach y przy licu był doznán / táko wych vrząd ma karác według zdánia swego / to iest / nie gárdłem / ále iákim karánien ná cieie.

ARTYKUL XII.

O powołaniách.

1. **S**tawuiemy / Aby powołania złodzieystkie przed vrzedem opowiadáne y iáwnie wyswiadczone / y do Ksiąg káždego vrzedu gdzie sie to práwo toczyć bedzie á potym y do Ksiąg Grodzkich zą zeznánien wózne go y strony ząpisowane były / ktore księgi iákó przed tym ták y teraz zowa czarnymi księgámi. Takowe opowiadanie y powołanie vrzedowonie ząpisáne ma v práwá wšedzie mieysce mieć y przymowano być / y księgi takie czarne vrząd káždy Grodzki ma mieć osobne / z inšemi spráwámi w iedne księgi takich rzeczy złodzieystkich nie miešáiac.

ARTY-

ARTYKUŁ XIII.

Ktoby złodzieiá przylicznego wiadomość o nim mając,
y siebie w domu chował,

Roz. 11.
Ar. 36. y
68.

Stawuiemy y skázuujemy. Iż kiedyby kto złodzieiá przylicznego 1
wiadomie w domu swym / ábo ná imieniu swym osádzimby do-
mem chował / ábo mieścić dopuścił / ábo iáwnego złodzieiá od
Subienice swymi pieniádzmi okupił / tedy tákomy káždy / iesliby to
náń sluśnym práwem przewiedziono było / wśytke škóde któraby sie komu
przez tego złodzieiá sstała z imienia iego / będzie powinien plácić y oprá-
wować. ¶ Tymże obyczáiem iesliby komu złodzieiá práwem przekóna- 2
nego ná śmierć wydano / á onby nie skarát / á potym komuby sie kolwiek od
tego złodzieiá škóda działa / tedy ten kto tego złodzieiá pusił / za domodem
strony żálobney że sie mu od onego złodzieiá škóda sstała / powinien be-
dzie te wśytke škóde plácić y opráwić.

ARTYKUŁ XIV.

Opokrádżeniu świrná ábo kleći Pańskiey y szlacheckiey,
y tez kleći chłopskiey.

Roz. 10.
Ar. 14.
Roz. 12.
Ar. 15.

Iż vstawuiemy / gdyby pokrádżiono ktoremu pánu ábo Ziemiánino 1
wi swiren skárby / ábo spiżárniá / á toby náń práwem było przewie-
dziono / tedy zá to powinien będzie záplácić winy dwánáście rubli grósy /
y škóde pokrádżiona zá przysiega opráwić. ¶ Tymże obyczáiem iesli 2
by chłop chłopu kleć wykradł / tedy zá pokrádżenie kleći chłopskiey trzy ru-
ble grósy / y škóde wśytke z máietności złodzieystkiey ma zá przysiega plá-
cono być / á miásto náwiasci zá oboie tákie złodzieystwo ten złodziey ábo y
kilká ich będzie / máia gárdlem karáni być.

ARTYKUŁ XV.

O lice ktore siz naydzie w domu człowieká niepodeyżrzą-
nego ábo tez y podeyżrzanego.

Stawuiemy / Gdyby y człowieká niepodeyżrzanego wśelákiego 1
stanu zá zamkiem lice było naydziono / á do tego budowania by-
łoby okno / do ktoregoby lice mogło wrzucone być / y nieprzychro-
niono. Tedy táki człowiek / iesli będzie nie podeyżrzány / ma z żo-
na y z dziećmi dorosłymi / bedzieli ich mieć / odprzysiądz sie / á nie bedzieli żo-
ny ábo dzieć / tedy z czeládzia domowa. Tymże obyczáiem / gdyby lice zá- 2
stał w czym domu / w gumnie / ábo zá płotem : Po temuż ma ten człowiek
niepodeyżrzány odprzysiądz sie iż tego nie wiedział. ¶ A iesliby w bu-
dowaniu zá zamkiem było naydziono / y chociażby to lice było przychro-
nione / á oknoby y tego budowania było ták wielkie / y zamknieniem nie obwa-
rowáne / żeby człowiek nim wleść mógł / to tákże ma od tákowego lica od-
przysię-
przy-

przysiadz sie. A nie bedzieli tak wielkiego okna / albo chociażby y wielkie okno byto / a zamknięciem zewnatrz byloby dobrze obwarowane / to iuż takie lice ma być policzone za złodzieystwo / z którym kog przy tym licu zasta-
 3 na / ma być wiedzion słachć do wrzedu Nászej / a sluga albo człowiek Páni /
 fki / słachecki do Pána swego. ¶ Jesliżby takie lice watpliwie naydziono
 y człowieka podeyżrzanego / to iest / pierwey przy licu iakim stojacego albo
 pomotanego. Tedy słachć ieśliby czwarty raz iako o tym wyżej dołożo-
 no / byl w takiej rzeczy obwinion / iuż według onegoż artykułu sadzon być
 ma. A przeciw prostego człowieka za trzecim razem y przy takim licu do-
 wod ma być czynion. A za dowodem maia być wedle prawa gárdlem
 karani: a škoda z imienia albo máietności winnego z nawiaska placona
 będzie.

Gdy co kto ukrádnie a do iedney sie rzeczy przyzna / o wszystko sie sprawować ma.
 Kazim: w Wslicy, 1368.

ARTYKUL XVI.

O złodzieiu ktorego ná złodzieystwie nie w domu
 poimają.

¶ **E**śliby złodziej byl poimány ná zloczynstwie a nie w domu swym / a
 te rzeczy kradzione w domu ieśże niebyły / taki złodziej sami ieden ma
 za to zloczynstwo karany być / a żoná / dzieci / y domowa czeladz od tego be-
 1 da wolni. Jedno škoda za złodzieystwem iego uczyniona z máietności
 tego złodzieia za dowodem placona będzie coby wiecey nád to lice ukradl.
 Roz. 10.
 ar. 14.
 Roz. 12.
 art. 15.

ARTYKUL XVII.

O znaki złodzieyskie ná człowieká podeyżrzanego.

¶ **S**tawniemy / gdyby ná człowieka ktorego prostego stanu podey-
 żrzanego / to iest / chociaży który przy licu niebył / ale iednak bylby
 iuż powołánym / albo złodzieystwo komu placił / kto żalował / mia-
 1 nuąc sobie od niego škoda w złodzieystwie iakich rzeczy / a miałby
 ná to świadkow trzech albo dwuch / ludzi dobrych / nie podeyżrzanych / wiá-
 ry godnych / którzyby tego złodzieystwa z iakich słusnych przyczyn świádo-
 mi byli. Tedy za świádectwem takim ma być ten człowiek podeyżrzany ná
 meke wydány / y meczony ma być od strony powodowey ieden raz / wśak
 że nie dáley tylko przez godzinę / tylko by go ná członku nie ochromił. A
 domczyli sie złodzieystwa / ten ma być gárdlem karány / a iesli sie nie domo-
 czy / tedy ma go náwiązać według stanu iego.
 Roz. 10.
 ar. 14.
 Roz. 12.
 art. 15.

ARTYKUŁ XVIII.

Trzykroć złodziei przylicznego iednego dnia
męczyć może.

Roz. 14.
art. 12.
Roz. 12.
art. 8.

Stawuiemy/ Gdyby poimano złodziei przylicznego / á ná ten 1
čas bez licá bedzie poimány/ tedy takowego złodziei trzykroć ie-
dnego dnia może męczyć/ tylko by go ná którym członku nie obrá-
ził/ á iesliby sie niedomeczył/ tedy zá každym rázem meki oney ma-
go náwiazác według stanu iego. Jesliżby w oney mece złodzieystwa ná
nim domeczył sie nie mógł/ á ona meka vmorzył ábo ná członku ochromił/
takowy bedzie powinien zá vmárlego głowščyżne sowiťo/ á zá chromote 2
iáko zá całego człowieka plácić według stanu iego. ¶ Wszakże iesliby ten
złodziey w oney mece dla czárow spať á meki nie czuł/ á te czáry byľby przy-
nim znalezione w vsćiech/ ábo ná głowie we włosách/ pod páchámí/ ábo
gdzie indziej/ tedy náwiasťki mu nie powinien dáć/ y ieszcze taki przyliczny
złodziey choćaby sie zá takiemi czáry do złodzieystwa nie przyznáť/ bedzie
powinien stronie žalobliwey škóde plácić/ ná czym przysięże.

ARTYKUŁ XIX.

O złodzieiach y rozboynikách, ktorzyby vrzędniká
swego powołali.

Roz. 11.
art. 12. y
31.

Stawuiemy/ Gdyby cychkolwiek poddanych złodzieiom ábo 1
rozboynikom/ y iákichkolwiek zloczyncom poimano/ á oni by idac
ná śmierć powołali Vrzędniká swego/ iź tego złodzieystwa ich
swiádom/ y tym lupem z nimi sie dzieliť. A ten vrzędnik byľby
śláchćic/ takowy ma pierwšy kroć odprzysiędz sie sam ieden: A potym ie-
sliby takowych drugich y trzecich zloczyncom poimano: á ci także idac ná
śmierć tegoż powołali/ y ná sibi nie odwołali. Tedy ten od tych po-
wołány ma odprzysiędz sie tak/ iáko o śláchćicu wyžey opisano. A zá
czwartym rázem/ iesliby tymże sposobem byl powołan/ tedy iuż bez každego
odvodu y przysięgi y bez licá/ lecz iednáť zá dowodem ma być skazan ná
śmierć iáko złodziey/ á škóda z imienia ábo máietności iego wkrzymdzone-
mu plácona bedzie. ¶ A gdzieby ten vrzędnik nie byl śláchćic/ tedy zá 2
pierwšym powołaniem złodzieystkim ktoreby to śmierć zápieczetowali/
ma stronie žalobliwey škóde wšyrke plácić ná czym przysięże. Jesliżby
tego vrzędniká nieśláchćicá powtore tácyż złodzieie y tymże sposobem po-
wołali/ y także śmierć zápieczetowali/ takowy nieśláchćic iuż bez každ-
go licá także zá dowodem ma być skazan być ná śmierć iáko złodziey. A po
takowego zá tymi znáki sľužnymi y powołaniem poľonánego ma vrząd
Náš Grodzki powiátu každego zesľác/ á poimawšy go y ná vrzędzie przed
sobá postáwivšy/ kázác nań stronie žalobney foldrowác.

Patrz artyk: 10. w Rozdziale tymże/ y Rozd: 11. artyk: 31.

ARTYKUL XX.

O człowiekà niepodeyżrzanego.

- 1 **S**tawuiemy/ Jesliby śláchćic ktozego nieśláchćicà y nie podeyżrzą/ Roz. 14.
Art. 19.
nego pomowil/ miànuiać iżby iego złodzieiem byl/ y od niego w zło-
dzieystwie mu škodà sie stànowilà/ y nie màiać nihtorych słuŝnych znàkow/
chćiał go o złodzieystwo poprzyśiadz/ tedy ten człowiek iàko bedac niepo-
deyżrzány bliŝsy bedzie od tego sàmotrzcè z sasiàdy swymi ludźmi niepo-
deyżrzányimi/ badz cudzowłosćami àbo z ludźmi tegoż iednego Pàná/ àle
iednàkòż w osobliwych domàch mieŝkaiaćymi/ ludźmi dobrymi/ wiàry go-
dnymi/ niepodeyżrzányimi y nieprzylicznemi odprzyśiadz sie à sad mu tego
- 2 ma dopuścić **A** iesliby ten człowiek sàmotrzcè nà tym nie przyśiadgl /
ten te škoda o co żàłobà bedzie/ powinien to zàplàćic. **A** drugi raz gdy-
by tegoż o złodzieystwo bylo obwiniono/ tedy zà drugim rãzem y obwi-
nieniem od śláchćicà ma być pòżonány wedlug pràwà y przyśiegi iàko
złodziey.

ARTYKUL XXI.

O zabicie złodzieià przy licu.

- 1 **A** vstàwuiemy/ Gdzieby kto złodzieià przy licu w domu
swym zàbil/ tãkiego złodzieià zàbitego tegoż czàsu po onym zàbi-
ciu ma okàzàć sasiàdom okolicznym/ y potym conarychley wo- Roz. 11.
Art. 19.
żnym y strona obwiódŝy/ y do vrzedu przywieŝć y okàzàć mà.
A potym bedzieli pòzwány o to do vrzedu/ tedy vrząd ma mu dopu-
ścić odprzyśiadz sie iż go nà zloczynŝtwie przy licu w domu swym zàbil.
- 2 **T**àk teŝ iesliby sie komu trãfìlo nà drodze àbo gdzie indziey polem àlbo
lãsem vćiekàiaćego złodzieià pògoniç/ à onby pòimàć sie niedal/ à w tym
przy licu byl zàbity/ tedy ten kto goni w drodze zà złodzieiem/ ma przy so-
bie mieç sasiàdom àbo pòstronnych ludzi/ y z tymi przywiozŝy trupà przed
vrzedem ma wyswiàdzczyć sie iż go przy licu zàbil. **A** bedzieli o to ku prà-
wu pòzwány/ tãkŝe ma z tymi ludźmi z kim zà złodzieiem gonił/ sàmotrzcè
nà tym przyśiadz/ iż nà zloczynŝtwie y przy licu iàko złodzieià swego zàbil/
à rãnnego złodzieià ma wieŝć z licem do vrzedu Nãŝego/ tãk iàko wyŝey
opisano. **B**o złodzieià przy licu pòimànego niŝt nie ma ni iednego dnia v
- 3 siebie dzierzec/ àle tegoż czàsu wieŝć do vrzedu. **A** kòby złodzieià Roz. 12.
Art. 3.
Roz. 11.
Art. 28.
przez dzieñ y przez noc v siebie w domu dzierzal/ tedy przywiozŝy do vr-
rzedu/ pierwŝey powinien bedzie onego nàwiàzàć wedlug stanu/ à rãnný
iesli bedac pòimány/ à do vrzedu nie wiodac przez dzieñ y przez noc zà-
dzierzány/ y tàm w domu iego vmàrl/ tedy bedzie powinien głowŝczyzne
plàćic tãkŝe wedlug stanu. **T**ymŝe obyczàiem iesliby kto złodzieià pòis-
mawŝy y do vrzedu nie wiodac/ w domu v siebie àbo nà drodze pràwem
Ry 2 nie prze-

nie pokonawszy meczył / takowy także pierwey powinien go sowito na-
wiązać / potym w prawo z nim wstąpić.

^a Jesliby kogo w bronienu brania w nocy iakichkolwiek rzeczy raniono albo zabito /
takowy ktory bronil bez kazi zostale. *Kaz. wielki, 1368. H. P. 532.*

A R T Y K V L XXII.

Ktoby co vkradł na dworze naszym Hospodárskim.

Jezli ktoby na dworze Naszym Hospodárskim co vkradł / á toby stało
mniey dwuch kop grošy / á blaby tá rzecz nie o gárdło / y prawemby
to nań przemiedžiono / ábo lice wyieto / takowemu vcho iedno vrznać máia.
A potym iesliby co vkradł / by tež kráđžiona rzecz y dziešiaciu grošy nie sta-
lá / tedy iuž gárdlem ma być karány. Wšakže y w ten čas zá slušnym
pokonaniem práwnym.

Pátrž ártyl: 7. w Rozdžale tymše.

A R T Y K V L XXIII.

O ženách y dziećích ktore vžywály rzeczy krá-
đžionych.

Rozd. 4.
nr. 15.

Jesliby lice w domu zářtano / á dzieći y žená przy tym byly / y tych rzeczy
kráđžionych / wiedzac ie być kráđžionymi vžywáli / tedy oni powinni
beda te škodu pláć / á w niedostátku zápláty y sami głowami wydáváni
być máia. Wšakže nie w wieczna niewola / iedno poři sie wyrobia / iáko
tym ktorzyby zákupieni byli. A gárdlem ten sam zlodžiey ma być karány
ktory kradł.

A R T Y K V L XXIV.

O wydáníu licá z vržedu Naszego, y tež z dworu Kšáźž-
cego, Páňského y Szlácheckiego.

Roz. 10.
nr. 14.

Stárujemy k temu / ^a Jesliby lice przyniesiono bylo do vržedu Ná-
šego Hospodárského / Kšáźžcego / Páňského / y Ziemianškiego :
á choćia by to lice byla rzecz wážna / złoto / šrebro / peniadze / šáty / konie
drogie. Tedy od wšytkiego tego licá choćiaž nawážniejšego / každý v-
rząd wzia wšy dochod swoy piećdziešiat grošy / ma to lice temu kto go z-
šege / wroćić y oddác. A zlodžiey zá wine zlodžieyška / gárdlem karány be-
džie : á ktoreby lice stało mniey kopy grošy / od tego wykupná tylko šešć
grošy brano być ma.

^a O Licotnym roku deklarowano / žeby sie nie ściagal ieno ná rzeczy kráđžione.
Const. 1578. fol: 336. y fol: 338.

ARTYKUL XXV.

O błednych.

- 1 **N** Jazetá y Pánowie choragiewni/ Pánowie Kádá/ tákże y Vrzednicy Ziemscy/ o błednych/ tákże y o to z czego złodziejey zegnan bywá maia sie zachowác tym obyczaiem niżej opisánym/ to iest: Rozd. 2. ar. 25.
- a gdyby sie czyj koń/ ábo iákíe inše bydle przybłaka/ ábo zgonne tráfi sie ná imieniu ich będzie wzięte do dworá ich/ á bedzieli w ten czas w tym imieniu Pan sam/ to tákie bydle może v siebie chowác/ póki go ten czyie będzie odyšce: á odyškuac ma od káždego koniá/ ten czyi będzie dáć po dwa grošá/ á bydło ma oddávác dárem. A šláchtá ktorzy siedza w Powiećiech/ przybłedne ábo zgonne kláče y bydło máia wodzić y dáwác do dworow Nášych/ á wiecey trzech dni nie máia v siebie chowác błedne go tákże y zgonnego.
- 2 ¶ Po temuž sie y vrzednicy Kíazecy/ Pánscy/ gdy przybłedne ábo zgonne bydle/ ábo kílká ich w niebytności/ w tym imieniu sámých pánow ich tráfi/ máia sie zachowác y do vrzedu Nášego oddávác/ iákó o šláchcie wyžey w tym ártykule opisáno. A vrząd Náš te dwa grošá biorac/ bydło ma temu kto goda/ oddác/ á potym to sobie v tego czyie bydło będzie/ weźmie.
- 3 ¶ A ktoby z šláchty ábo z vrzednikow Kíazecyich/ Pánstich/ przez a trzy dni v siebie błedne ábo zgonne chował/ y do dworá Nášego nie dal/ á to będzie nań przewiedžiono/ y lice z domu šlácheckie go ábo z dworá Pánstkiego wyieto/ to tedy tego ma sie spráwować iákó złodziejstwá.

a W Koronie/ Bydło záiete błedne ktoregoby do trzech dni do obory nie oddano/ forú ma być przed vrzedem/ á nie przed Sadem Grodzkim/ áby bydło nie było popsowáne/ á w Grodzie nie ma być brano tylko grošy dwánaście od wšytkiego bydła/ á o škody według práwá w Ziemstwie forum. 1588. O záietym y błednym Bydle s. 463.

ARTYKUL XXVI.

O kráđzieniu zboža wšzelákíego w kopách ná polu, ábo w štyrtách złożonego, tákże y siána.

- 1 **S** Stáwuiemy/ Gdyby kto złodziejstím obyczaiem czyie zboże žal/ ábo gotowe žete złożone/ ábo a siáno kradł/ ábo siánožec złodziejstím táiemnym obyczaiem škosił/ á ten czyie zboże/ ábo siáno będzie/ biorac zástał. Tedy ten kto zástanie/ ma poima wšy wíešć z tym licem/ z wozy y z konimi kedy záchce/ badž do vrzedu nášego Grodzkiego/ ábo do Páná iego. A ten vrząd Náš ábo Pan/ z onego cžłowieká spráwiedliwosć vczynić/ iákó z inšymi złodziejymi przylicžnemi/ winien będzie.
- 2 ¶ Jesližby ci co po žyto ábo po siáno przyiácháli/ poimác sie nie dali/ a w tym kogo z tych zloczynców zábito ábo rániono. Tedy ten kto zábi/ ma štronie/ ludziom okolicznym/ y tež ná vrzedžie opowíadac y wožnym

Roz. 14.

art. 1.

Roz. 11.

art. 28.

Roz. 11.

art. 19.

Rord. 9.
ar. 23.

żnym obwieść/ y trup ábo rannych ná vrzedzie y woznemu okazać/ zwlasz
 3 Bęza iesliby ci złodziezie zmocniwszy sie trupá z soba nie wzieni/ ábo rannymi
 bedac niewgli/ á bedzieli o to ku práwu przyciągnion/ tedy ma tego odprzy-
 siadz sie samotrzeć z sasiady/ ktorzyby przy tym byli/ á w niedostátku ludzi
 stronnych/ z slugami poddánymi swemi/ iz przy zbożu swym zabił ábo rá-
 nil/ takowy głowęszyzny ani ran plácić nie będzie powinien. ¶ Jesliżby
 ci zloczynce zmocniwszy sie tego Pána samego/ badz slug y poddánym iego
 przy iegoż zbożu pobili y poránili/ ábo y zabili/ á toby ná nich sluśnym prá-
 wem bylo przewiedziono/ takowi beda powinni gwałt plácić dwánaście
 rubli groszy/ y rany poddánym opráwić iákiego stanu beda. A ranił
 chłop słáhcicá/ ten gárdło tráci/ á iesliby Szláhcicie Szláhcicá w tá-
 kim przypadku zabił/ ten gárdlem karány będzie/ y głowęszyzná/ gwałt y
 škody z imienia plácone/ á zá zranienie nawieśta ma być plácona. A zá-
 bijeli słáhcicie prostego człowieka/ ten gwałt/ škody/ y głowęszyzne plá-
 4 cić ma/ á prosty człowiek zá prostego zabicie gárdlem karány będzie.
 ¶ Także kogoby poimáno kradnac snopy z kop/ ábo sienne kopy/ ábo pra-
 żmocznic pod flos/ taki prosty człowiek gdy będzie z licem przywiedziony/
 ma v stupá biczami bit być/ á škoda z máietności záplácić/ iesli co wiecey be-
 dzie mienić. A iesliby ná złodziejstwie w polu nie poimano/ ále lice w do-
 mu znaleziono/ ábo sládem przysocono/ o to iáko y o inšym złodziejstwie
 ma być sadzono według tego Statutu.

a W Koronie/ w sienie ktoby škoda uczynił/ winien zá nie dosyć czynić/ y Panu wi-
 ne záplácić práwem przekonány. Kaz. w Wiśl. 1368. H. P. 532.

Zá kope ktoregożkolwiek boza we dnie wżetego winy Sadowi seć grzymien/ á
 škoda cierpiacemu trzy grzymy záplácić winien/ á iesliby to w nocy uczynił/ pepe-
 lnia złodziejstwo. tamże tenże.

A R T Y K V L XXVII.

O pokradzienie stáwu y sadzawki.

Stáwuujemy/ a komuby złodziejstkim obyczáiem łowiono Ryby w
 stáwie ábo w sadzawce. Takowy gdy poiman będzie/ y przywiedzion
 1 do vrzedu z licem/ pierwszy raz zá dowodem ma być biczami bit. A gdzie-
 by tenże drugi raz z licem był poimán/ ten zá dowodem sluśnym vrznie-
 niem vchá karán będzie. A iesli sie tegoż vrzeći ráz dopuści/ ten zá dowo-
 dem sluśnym ma być karani iáko złodziej/ chociażby lice nie stáło/ Báuuiac/
 y dziesiáci groszy.

a Ryby w Jezierze ktoby pokradł/ stronie dosyć uczynić zá škoda á Panu wine oprá-
 wic powinien. Kaz. w Wiślicy, 1368 H. P. 542.

A R T Y K V L XXVIII.

O szkodzie ktora się sstanie czásu požogi, ábo w tonie-
 niu ná wodzie.

Gdyby

- 1 **D** Dyby sie trąsilo pod czasem od ognia pogorzenia w mieście albo gdziekolwiek / albo by kto na wodzie stonał / A w ten czas co mu zginelo / ktorą zgubą / w kogoby sie kolwiek zataiona pokazała. Tedy ten czyie rzeczy beda / ma z nim to czynić prawem iako o zlodziejstwo: a ten w kogo to poznano bedzie / okazeli to opowiadaniem na wrzedzie / że to zwo-
dy albo z ognia wyial / od zlodzieyskiej winy wolen bedzie: a te rzeczy te-
2 mu czyie sa wrocić. Ale ten kto takie rzeczy swe zachce mieć / polowica ce-
ny czego stac beda / ma w onego okupić.

ARTYKUŁ XXIX.

O ludziach swowolnych takich ktoryby namowiwszy niewia-
stę meżatkę, y z nią wiachał.

- 1 **W** Owsciągając złości ludzi swowolnych / Wstawuemy / Jz gdyby
to iakiegokolwiek stanu bedac / przepomniawszy boiażni Bożej /
y powinności swey Chrześciańskiej / smiał podmowić y wziąć ko-
mu żonę / chociaż z iey przyzwoleniem / y wiechałby z nią. Tedy be-
dzieli pościgniony w drodze / w mieście / w gospodzie / y na którymkolwiek
mieyscu / ma być poimany y do wrzedu Grodzkiego wiedziony / iako y ktory
inby zloczyncą / albo też z osiadłości iego Siemskiej pozwy ku prawu bedac
przyciągniony na rok zawity / takowy za dowodem słusnym gardło traci.
Tak też y ta niewiastka ktoraby na to pozwolila / na gardle karana być ma /
okromia tego / iesliby maż iey gardłem karac niechciał / to ma zostac przy
woley iego / a skłody zabranie majątności za pozwoleniem takowej białey
głowy / to wszystko z sowitością z imienia iego kto to uczyni placono być
2 ma. **G**dyby sie też to trąsilo żeby w gonieniu ten ktory bedzie gonit /
od tego kto z meżatką wieżdzą zabity był / albo by też tego ktory takowym
przerzeczonym sposobem z białą głową wieżdzał zabito / tedy w tym sad za-
chowac sie ma według tego / iako o cudzolożniku w tymże Rozdziale w
Artykule niższym trzydziestym jest opisano.

ARTYKUŁ XXX.

O karaniu cudzolostwa.

- 1 **A**biegając między innymi y tey złości / aby sie w Państwach na-
bych Chrześciańskich nie mnożyła / to jest / Cudzolostwo / kto
rym nie mniej Pan Bog bywa obrażony. Wstawuemy / iesliby
maż mając w podeyrzeniu żonę swą o cudzolostwo / y na toby
sie nasadziwszy cudzolożnik iakiegokolwiek stanu zastał z nią na wbetes-
czności. Tedy wolno bedzie meżowi onego cudzolożnika y z żoną swą
poimawszy / y to sąsiadom swym okolicznym opowiedzieć / potym także za-
razem

Roz. 14.
art. 3.Roz. 11.
art. 19.

razem wieść do wrzedu naszego Grodzkiego/á tam pokazawszy to przed w
rzedem iawnie/ prawdziwie/ nie z wasni iáko przeciw żonie albo temu ko
go z nią ząstál/ ma ich sámotrzec ábo z ludźmi postronnymi/ ktorzyby przy
tym ząstaniu y poimaniu byli/ ábo z slugami y czeládzią domowa poprzy
siadz/ á oni oboie gárdlem karáni być máia. ¶ Toż sie ma rozumieć y o 2
Pánnie/ ktoraby Boiażń Boża y wstyđ odłożywszy ná strone/ wśetecznie
mieśkálá/ ná ktora powinnym po oycu y po mieczu wolno będzie instigo
wác/ wśáłże wrząd ma pilno tego postrzegác aby to nie było z wasni/ nie
nawisći/ ábo z chćimósći máietnosći iákich. ¶ A iesliby ten cudzolo
żnik nie dał sie poimác/ y w tym byl ząbity/ tedy o tym rozsadek ma być ták 3
czyniony/ iáko o gwałtowniku domu ślácheckiego ná gwałcie ząbitym iest
opisano. Jesliżby od cudzolożniká mąż w ten czas przy ząstaniu go byl
ząbity/ tákowy meżoboycá gárdło y część tráci/ á głowśczyzná z imienia
ábo z máietnosći iego plácona będzie/ y żoná táká tákże gárdlem będzie
karána.

ARTYKUL XXXI.

O karaniu zwodnic.

Rozd. 3.
art. 22.

S Stawuiemy/ Chcac to mieć wiecznymi czasý/iżby poddáni Nászy/ 1
pod rośkázowaniem naszym mieśkálac wćciwie żyli/ zyskow spro
snych Bogu y ludziom pocćiwym obrzydłych nie náśládowali.
Przeto aby tákie ludzie/ badź meśczyzná ábo bialagłowa/ w mie
ściech nášych nie byli cierpieni/ ktorzy zwykli dla zysku swego sprosnego ná
mawiac pánnny ábo wdowoy y meżátki komu k woli dla sprosności cielesney.
Ták iż choćiażby z ktorey mogło być co dobrego w stanie małżeńskim/ o
bracáiac sie zá namowami zwodnic wniwecz/ w sprosne á wśeteczne po
mieśkálanie. Dla tego rośkázuiemy Woiewodom y Stárośtom/ y wrzedo
wi Mieysciemu/ aby tákich zá okazaniem iawnym imác kazáli y karáli o
brzezaniem nosá/ wśu/ y geby/ y z miast wygániali. ¶ A gdzieby sie y po 2
tákim karaniu tymże sprosny zyskiem żywili/ tedy wrząd tákich ná gárdle
karác ma.

ARTYKUL XXXII.

O zabicíu bekartá.

Roz. 12.
art. 3.

B Toby a Bekartá ząbil/ tákí od gárdlá wolen być ma. Wśáłże iesli 1
by mátká żywa była onego bekartá/ wolno iey będzie głowśczyzny
dochodzić. b A głowśczyzná tákowemu synu/ by go też miała niewiedzieć
z iáko zacnym człowiekiem nie ma być plácona/ iedno iáko zá prostego sta
nu człowieka.

a W Koronie/ synowi nierządnie зробzonemu głowá mátki ząbitey ma być plácona.
Kaz. Wielki w Wśl; 1368. H. P. 256.

Głowa

Głowa zabitego któryby się mienił Szlachcicem a nie byłby nim / płacona być nie ma. Zyg: Aug: w Warszawie, 1557. H. P. 156. Conq: 1557. § Gdzieby. fol: 10.

Podług Koronnego Statutu o Bekarstwie ma Sad Duchowny sędzić.

[b Bekarci succedować ani się szlachectwem szczyć nie mogą. Const: 1578. fol: 334. tit: De illegitima prole.

ARTYKUŁ XXXIII.

Okárczmách pokátnych.

- 1 **D**ziedzicząc a też to / iż w tym Państwie Wielkim Xięstwie Litewskim / na częstych miejscach / na wsiach / namnożyło się swowolnie karczem pokatnych: Ktore karczmy pokatne / nie iedno na wielkiej przekazie Miałom Naszym y szlacheckim / ale w Rzeczpospolitey szkaze y szkodzi przynosi. Niemniej z tej samej przyczyny / że w takich karczmách pokatnych wstawicznie zaboystwa / złodziejstwa / rozboie / y inſze mnogie zbytki dzieia się: czemu zabiegając. Wstawuujemy to chcąc mieć / aby iako na imionach Naszych Gospodárskich / także y na imionach Xiążęcych / Pańskich y szlacheckich / karczmy pokatne nigdziey nie były / y poddani tak Naszy iako y Xiążęcy / Pańscy y szlacheccy / po wsiach w domach swych piwa na ſynk nie wárzyl y nieprzedawali. Także miodem y gorzałką nie ſynkowali / y ſynkow żadnych nie mieli / kromia skodoł przy gościncach y drogach zwykłych: Także na imionach Pańskich y szlacheckich / w których dla ludzi przeieżdżych iako rzeczy strawne / tak y ſynk wstawicznie być może. ¶ A takowe karczmy pokatne w każdym Woiewodztwie / Ziemiach y Powieściach w rząd Nasz Grodzki przez namiestniki swoje / przydawſzy do nich wojnego Powiatowego / iako w swych urzędziech tak y w inſzych dzierżawach zamków y dworów Naszych ktore w ich Woiewodztwie albo Stárostwie / we włościach / po wsiach beda / hánować máia. A gdzieby w ktoregokolwiek poddanego Naszego piwo na ſynk wwarzone / także miod y gorzałkę ſynkowa znaleziono. Tedy iako trunk / tak y wſytko naczynie / piwne / miodowe y gorzałczane / kotły / kubki / beczki / a nie inſza máietność / zabierac máia do zamku albo dworu Naszego / a z tego połowicá pożytku ma iść na ſpital: a drugá połowicá na on w rząd Grodzki. ¶ A na imionach / włościach / y wsiach Pańskich / Xiążęcych y szlacheckich wſelátkiego ſtanu / duchownego y ſwietckiego z tego nie wyimuiac / w każdym powieście máia tego poſtrzegac / y o takich karczmách pilno wywiádomac ſie rzedy Grodzkie. A takowego ſlachcica ktoby ſam karczmy pokatne we wsiach albo w domu ſwym ſlacheckim miał / a nie na goſcincu albo przy iakiej drodze / nie zbudowaſzy domu goſcinnego miał / albo ludziom ſwym w domach ich mieć dozwalał / każdemu ſlachcicowi kto záchce pozwać o to do ſadu Grodzkiego na rok záwity wolno. Gdy to na ktorego ſlachcica dowiedziono bedzie ſłuſnym dowodem / ma winy záplácić trzy ruble groſzy / ktorey winy połowicá ma należeć temu w rzadowi Grodzkiemu / a druga połowicá ma być dána temu ſlachcicowi który
- 2
- 3

ktory pozowie. A ten urząd Grodzki powinien będzie temu wytykiemu dosyć czynić y to wykonywać pod winą na Nasz Gospodará do skarbu naszego Ziemskiego tego Państwa dwanaście kop groszy. ¶ Po temuż Sta- 4
rostowie/ dzierżawcy/ ciwunowie/ y każdy urząd Nasz/ ktoryby w tym był przeciwny/ a urzędowi Grodzkiemu tych karczem pokatnych na włosciach naszych zabierać bronil/ aboby sam takich karczem używać poddanych naszym po wsiach dla pożytku swego pozwalal/ takoweyże winie mianowaney podleż powinien będzie za każdym razem ilebykroć o to dla nie wykonania tego artykułu od kogookolwiek przed Nasz Gospodará albo do sadu głównego pozwany był.

^a W Mázowśu/ ieśliby Szlachcica Kmiecie w karczmie w urząd pijacego pobili/ o to y prawa słuchany być nie ma. Excep: Mázow: 1576. f. 310.

Patrz artykuł: 42. w Rozd: tymże.

Universal Poborowy roku 1588. fol: 492. O Czopowym w miastach/ miastecz-
kach/ y we wsiach. Vide.

A R T Y K V Ł XXXIV.

Ktoby kogo obwinił y do sądu przed urząd przywiodł, ma tegoż czasu opisać się na który rok ma dowodzić.

Rozd. 4.
art. 29.
§ 5.
Rozd. 14.
ar. 4.
Rozd: 7.
ar: 31.

Eż ktoby kogo obwinioşy przed urzędem do więzienia albo za reşoy-
mias dawşy y rok ku dowodu od urzędu przyiamşy/ sam bez słuşney
przyczyny na ten rok nie stał/ albo słuşney przyczyny niestania swego przez
posłańcá na ten rok nie oznáymil. Tedy urząd po wyşciu onego roku ob-
winionego ma wolnym uczynić/ y wolne mowienie y prawa z tym kto go
obwinioşy nie dowodził/ zachować.

A R T Y K V Ł XXXV.

O Cygánach.

Eż Cygáni sa ludzie niepotrzebni y proznuacy/ ktorzy nie tylko ża-
dney posługi pożytku Nam y nikomu w Rzeczypospolitey nie czyniac
ale y owşem škoda przez nich w osuławianiu prostych ludzi/ y w
kradzieży/ a snadź w zbuianiu potáiemnym nie mala sie dzieie/ a czas
sem wychodzac do inşych ziem/ zwlaşcza nieprzyiacielskich/ spiegami y wo-
dzami do złego mogliby sie stać. A przeto wstawuiemy/ aby ich koniecznie
od tego czasu nigdziey w Państwie naszym Wielkim Xięstwie Litewskim/ y
w Ziemiach do niego należacych daley nie bylo chowano/ czego Starosto-
wie pograniczni y inşy dzierżawcy našy maia z pilnoşcia postrzegac aby
do ziemie našey nie wchodzili. A gdy ich ktorzy z nich z Starostwa y u-
rzedu swego wypedzi/ aby żaden z inşych stanow poddanych našych przez
to ich nie przyjmowal/ y na imionach swych nie przechowywal/ pod winą
do skarbu naszego dwunastu kop groszy.

^a Cygani mala być z ziemie wywołani a nigdy nie przypuszcani. 1577. § Cygani f. 11.
A gdy ich Starostowie wypedza aby ich żaden nie przyjmowal. 1565. Cygani aby
w Koronie nie byli. f. 99.

Cygani

Cygani acz są Statutem wywołani iednak ich przechowywają / przeto żeby ie śmiały przyjąć y przechowywać aby był pozwan od każdego / żeby taktemu actia by czynić chciał przed urząd Grodzki / a taki karany być ma nie inaczey iedno iako ten który z Bannitami spółkuje. 1578 Cygani. f. 335.

Wolochow y Serbow nieosiadłych także niht. nie ma przechowywać sub poena o Cyganach. Const. 1624. fol. 10. tit. Przechowanie.

ARTYKUŁ XXXVI.

O nowym nazwisku czeladzi dwornej miasto tego co ich przed tym niewolnikami zwano.

I Znáymuiemy y wiadomo tym czyniemy / iż co w tym terażnieyszym Statucie tych ludzi o czeladzi / którzy przed tym niewolnikami byli zwani / odmieniono nazwisko / y pomieniono a napisano ich czeladzia dworna / oyczysta / macierzysta / kupna / albo peymana. Tedy to odmienienie nazwiska ich czasu prawa na każdym wrzedzie / gdyby kto czeladzi swojej pozyskował niewolney / nikomu z poddanych Naszych do używania y dowiedzenia sprawiedliwości nie szkodzić y przekazać nie ma.

ARTYKUŁ XXXVII.

Od ktorego czasu tym Statutem sądzić się mają.

I Te wszystkie a rzeczy w tym Statucie opisane mają się ściągąć na rzecz ^{Roz. 76} czy przyśle od tego czasu iako za Confirmacya Nasza Gospodarska ku ^{ar. 17.} używaniu ten Statut wydany / b wyimuiac y wacuiac tylko artykuł trzynasty w Rozdziale siódmym o sposobie dowodu zastaw dawnych ktore wrosły po wydaniu pierwszych starych Statutow.

a Leges & Constitutiones futuris dant formam negocijs, non ad facta praterita reuocantur. L. Leges Cod. de Legibus.

b Correctura Iurium y Statutu W. K. Lit. pozwolona ea conditione, aby nie spisoim Oniey nie było przeciwno. Const. 1581. fol. 308. tit. Artykuły do prawa. y leu § 2.

Antiquæ Leges dant authoritatem nouis, nouæ verò interpretationem antiquis.

Do Czytelniká láskáwego.

O trzecie tenż Statut W. X. Lit. Xiege prawá pospolitego, uważny Czytelniku, w niedostatku Exemplarzow, dla potrzeby káżdego y Rzeczyposp: ná świat z Druku wydáiac, niegodziło mi sie nic od szczerego przetóżenia z Ruskiego, ábo ráczey Słowieńskiego ięzyká, ná rzecz Polska, odstępować, gdyż to nie moiá rzecz cudze słowa poćiosywać, y sens popráwować: lecz tylko własne słowa iáko w sobie brzimia, wydrukować. A iż ci sie to proste ále prawdziwe przettumáczenie poniekad y smákówác, ábo podobác, nie bedzie, indziey też przytrudnięysze słowa, ábo mniey Polskie, á za tym y watpliwy sens zdác ci sie bedzie, tu inż prosze przebaczyć. Gdyż w tym przekładaniu tego Statutu, nie skapość, ábo nieumiejetność słow Polskiej mowy zagroda byto. Ale więcej folguiac szczereemu słow Ruskich wykładowi, y prawdziwemu przettumáczeniu, tak sie do vżywania ludzkiego podáie: á wsakże ieśli sie to przetóżenie komu podobác nie bedzie, postáremu wolny káżdemu rekurs do stároświetckiey Ruszczyzny zostaie. Jednakże prosze, áby te moje vprzeymie życzliwa praca, dla potrzeby káżdego z was podieta, koszt y nakład z odwaga vczyniony záwdzięcznie przyiać raczyli, á ieśli pochwały nie przyznawaś, przynamniey nagány nie czyn. A zá tym bądź łaskaw, y żáżnyway długo szczęśliwy.

REGESTR.

Ná czternaście Rozdziałów Státutu Wielk. X.

Litewskiego, Artykulow y Parágraphow (2) w nim będą-
cych, wedle Alphabetu porządnie zebrány.

21

Aktor y pozwany w sprawie criminalney oze-
wisto maia sie rozprawować / Roz. 1. Art.
2. § 1. Patrz Personalis actio.
Aktorá gdy niestawa / ná wywołáná vrząd
sfolnuie / Roz. 11. art. 4. § 4. art. 6. § 2.
Aktor z pozwu ma sie stáżyć R. 4. art. 54. § 1.
Aktorowi / y pozwanemu skrutinlum pozwo-
lono / Roz. 11. art. 61.
Aktorowi / ktorých skłód y kiedy odstąpić nie
wolno / roz. 11. art. 59. A kiedy wolno /
art. 50. § 3. szred.
Aktorowi prokuratorá odstáwivšy / wolno
samemu mówić ábo zaś drugiemu zlecit /
roz. 4. art. 59. § 4.
Aktorowi ná pozwie poprawić sie wolno /
roz. 4. art. 46 § ostat.
Aktor / ktory / kiedy / á dla czego poróke dáie /
roz. 4. art. 29. § 4.
Aktor w czym / kiedy / rzecz swa traci / roz. 4.
art. 25. § ostat.
Aktor pozwany do roznych sadow ná jedne
roki / roz. 4. art. 27. § 2.
Aktor pozwawšy / iesliby sam dla choroby nie
stal / roz. 4. art. 23 § 6.
Aktor pozwawšy drugiego / gdyby sam nie
stal / roz. 4. art. 24. y 42. § 3.
Aktorowi kiedy y w czym idzie dilacia / roz. 4.
art. 24. § 3.
Aktorowi z zlozynica zdrowe práwo po Ewa-
zley receptatorá / Roz. 1. art. 24. § 6. W roz.
11. art. 38. roz. 4. art. 49. § 2.
Aktor w práwo wstápiwšy / gdy vporne od
sádu odeydzie / rzecz swa traci / R. 4. art. 3. § 2.
Aktor przesád kiedy placi / iáko mu sie zaś wrá-
ca / roz. 4. art. 5. § 2.
Aktor podkomorzego / o zápozwie strony / y
roku / przez woźnego listem powinien ob-
wieścić / roz. 9. art. 6 § ostat.
Aktor fortelnie podešty gdié o to zádwersá-
rzem czyni / roz. 9. art. 13 § 2.
Appellacia w ktorých rzeczach nie ma być do-
puszczona / Roz. 4. art. 88.
Appellaciey káždy rok záwity / roz. 4. art. 89.
Appellaciey nieślusneý winy kop. 6. tamże y
roz. 4. art. 67. § 7.

Appellacia od Comisárzow zgodnych w roz-
sádzaniu o grunty między śláchtá á Krolém
do Krolá nie idzie / w Roz. 1. art. 15.
§ 2. & e contra tamże.
Appellacia słudze od sádu Páná iego do Tri-
bunálu wczym idzie / roz. 3. art. 11. § 2.
Appellacia od X. Biskupá do Tribunálu Wi-
lenškiego świeckiemu / roz. 3. art. 32. § 4.
y od Tribunálu do Kro: J. M. w niezgo-
dzie Tribunál: tamże.
Po Appellaciey vzesniłkow listu w sedney
spráwie / gdyby sie z nich iedni z sobá poie-
dnáli / Roz. 4. art. 87.
Appelluac stroná do wyżšego sádu / záraz
po dekreće / nie ma nic wieceý tam bráć so-
bie ná pomoc / iedno co pierweý przed sádem
pierwszym bylo / roz. 4. art. 90. § 3. szred.
Appelluacym do Tribunálu nie ma być od-
práwa y przysięga czynloná / Roz. 4. art.
86. § 2.
Appellować ktorego času sie godzi / roz. 4.
art. 86. § 1.
Appellować od Sádu Podkomorzego do Try-
bunálu wolno / roz. 9. art. 7. § 1.
Appellaciey nieślusneý winá / tamże § 2.
Po Appellaciey od sádu Podkomoržego do Tri-
bunálu / o grunt / ma zostáć przy stronie przy-
sádzoney od Podkomoržego do rozpráwy /
roz. 9. art. 7. § 2.
Appellować świadkom fałšwym do Tribu-
nálu wolno / w roz. 4. art. 76. § 2.
Appelluac przed sádem / iákich słow ma vży-
wáć / roz. 4. art. 86. § 1.
Appelluacy w rzeczách krwáwých do Tribu-
nálu / á o częć do Krolá J. M. iesli reko-
mia po sobie nie ma / ma być w wíezieniu
do rozpráwy / roz. 11. art. 67. § 3.
Arendá monopolii iedney osobie nie ma być
dáwana / roz. 3. art. 51.
Arendarz gdy komu škódę z onego imienia v-
czyni / roz. 4. art. 51.
Arendowanie kárczem / młynow / y zápisow ná
nie / roz. 7. art. 8. § 2.
Arestu nieślusneý winá / roz. 7. art. 31. § 2.
Arestowanie sumy ná vředzie polożoney / roz.
7. art. 19 § 2.

Arrestowanie rzeczy człowieka nieosładłego do
schowania danych/ roz. 7. art. 31. § 1.
Arrest. do domu mieszkalnego/ tamże.
Arrestowanych rzeczy gospodarz nie ma wydać
aż do rozprawy/ tamże.
Artykułem jedynym/ wszystkiego zapisu/ albo
Testamentu burzyć nie może/ R. 8. art. 6. § 2.

B

Bárci/ Jęziora/ słaności/ w cudzych pu-
szech mający/ iako y z czym do puszczy chodzie
mają/ Rozdział 10. art. 3.
Co w takiej puszczy wolno brać. tamże § 2. od
Bárci cudzey iako daleko kto ma orać/ tamże
§ 4.
O Bárci gdyby spor był/ iaka rozprawa/ roz.
10. art. 6.
Bárci y w chody w cudzey puszczy/ tamże § 1.
Bártnego drzewa cena/ Roz. 10. art. 13.
Bártnikowi głowczyzny/ y nawiąski/ roz. 12.
art. 3. § 1. y 2.
Bárwierzowi za lekarstwo/ kto/ dla czego/ za
tego ma płacić/ roz. 12. art. 7. § 3. Alesli.
Bekart. i koby zabił/ Roz. 14. art. 32.
Bekarzem koby tego nazwał/ Roz. 3. art. 28 § 1.
Bekarzem kto ma być rozumian/ wedle pra-
wa/ tamże § 2. y 3. roz. 5. art. 22 § 2. Alesli y
Bekarzem Ociec syna uczynić nie może/ tamże/
§ 4.
Bespieczność sadu Ziemskiego/ Grodzkiego y
przych sadzie/ Roz. 1. art. 10. § 3.
w roz. 4. art. 7.
Bespieczność wojnego na sprawach przedu-
iego/ y strony przy nim będącej/ roz. 4. art.
11. y w roz. 1. art. 24. § 1.
o Bespieczności posłańca J. g. R. M. przy
liściech Krol: Roz. 1. art. 24.
Bespieczństwo domow/ dworcow/ gumien
ślacheckich/ roz. 4. art. 30. § 1. y roz. 11.
art. 1. § 1. Patrz wiecy Gumno.
Bespieczństwo każdego na rok/ y sady wśela-
kie przyjeżdżające/ Roz. 4. art. 63.
Bespieczństwo Kościołom wśego nabożeń-
stwa/ Roz. 11. art. 3.
Bespieczństwo cudzoziemskich posłom/ roz.
1. art. 13. § 3.
Bespieczństwo Kółom Ziemskich/ y Roz-
ków Grodzkich/ Roz. 4. art. 52. 53. 64.
Bespłodnicy żony w nieśienie/ y wyprawę/ ni-
komu nie zapisana/ po iey śmierci nazad
stad wysła/ wraca się/ Roz. 5. art. 19. § 1.
Bezpotomnych spadki dziedzictwa/ na Krol:
J. M. spadają/ Roz. 3. art. 17. Patrz
Dziedzictwo.

Bez pozwu/ kto/ kiedy/ o co/ komu/ odpo-
wiadać powinien/ roz. 4. art. 24. § 4. y art.
28. § 1. y art. 59. § 3. y art. 64. § 1.
Bezprawnie ślacheć osiadły nie ma być iman/
roz. 3. art. 10 § 2. Roz. 11. art. 28. § 1.
Bialeogłowie ślacheć iance koby przymowił
do wściewego/ roz. 3. art. 28 § 5.
Bialeogłowy wśego stanu/ w małżeństwo nie
mają być przymuszane/ Roz. 3. art. 39.
Bialeogłowy gwałtem w małżeństwo brane
być nie mają/ Roz. 11. art. 13.
Bialeogłowy/ dziewczki/ zgwałcenie/ r. 11. a. 12.
Bialeogłowy brzemiennej na śmierć skazanie/
roz. 11. art. 34.
Bialeogłowy brzemiennej zbić/ albo zabić/ roz.
11. art. 15.
Bialeogłowski gwałt Grod sady/ roz. 2. art.
18. § 1. 3. roz. 4. art. 30. § 1. roz. 11. art. 12.
Bialeogłowa meżata/ gdyby komu co uczyniła/
roz. 4. art. 40. § 1.
Bialeogłowom oprawy/ iako bywaia/ y
mone y warowane/ roz. 5. art. 1. § 1.
Bialeogłowa/ która dla czego w nieśienie traci/
roz. 5. art. 1. § 3.
Bialeogłowie/ co mają zapisać może/ a czego
nie/ roz. 5. art. 2. § 3.
Bialeogłowom/ na posag Oczyszny czwartą
część należy/ roz. 5. art. 3.
Bialeogłowie lata/ lat 13. roz. 5. art. 9. § 2.
roz. 6. art. 1. § ostatni.
Bialeogłowa za mają swe wolnie idaca/ co traci/
roz. 5. art. 8. § 1. art. 9. § 1. y w roz. 11. art.
13. § 2. wiecy patrz Dziewki.
Bialeogłowie wdowie/ mają zapisać może co.
chee/ roz. 5. art. 10. § 3.
Bialeogłowa wdowa/ rychley niż w 6. miesięcy
po śmierci meża/ za drugiego idaca oprawy
swe traci/ roz. 5. art. 13. y gdy za trzeciego
idzie/ roz. 5. art. 22. §. Takie.
Bialeogłowa która dzieci swe gubi/ R. 11. a. 60.
E. Biskup y inni Duchowni/ z przedników
sług/ mieszkan/ poddanych swych/ powin-
ni sprawiedliwość czynić/ roz. 3. art. 32. § 1.
E. Biskupi z Kiezy wśego dostojenstwa/ o
rzeczy świeckie/ świeckim tym Statutem
sprawiedliwość ma czynić/ roz. 3. art. 32.
§ 2. y 3.
Biskupia autoritas y exekucja/ roz. 3. a. 32. § 2.
Biskupstwo gdyby wałowalo/ r. 3. art. 32. § 8.
E. Biskupi y duchowni/ z imion/ dobr oczy-
stych/ nabytych/ prawu/ iako y ślacheć po-
spolitemu Statutowemu Ziemskiemu/ po-
dlegają/ roz. 3. art. 32. § 9.

E Biskup

X. Biskupá do Krolá J. M. o co pożywać za
dworem/ roz: 3. art: 32. § 5. y art: 34. § 2.
Biskupi urząd/ o co/ gdzie pożywać / roz: 3.
art: 34. § ostatni.
3 Bitwy koby wcieli/ co traci/ roz: 2. art: 14.
Bledne bydło wśelakie do urzędu ma być wie-
dzione/ roz: 14. art: 25.
Bledny kon w woysku poimany/ do Hetmana
ma być wiedzion/ roz: 2. art: 25.
Bliskość dochodzenia imienia / albo iakim
innym prawem/ w roznych powieściach le-
żących/ roz: 4. art: 71. y roz: 7. art: 9. § 1.
Bliskość y spadkow wśelakich porządek/ roz:
3. art: 17. § 1. roz: 5. art: 12.
Bliskość w liniei/ gdyby jeden drugiemu nie
przyznawał/ roz: 4. art: 72. § 1. y art: 88. § 3
w Bliskości/ gdyby nie stało nikogo/ na Kro:
yna Rzeczposp. spada/ Roz: 3. art: 17. § 4.
Blisko powinney sobie krewney/ nikt poymo-
wać nie ma/ roz: 5. art: 22. § 1.
Bliskość teiako rozumieć/ tamże § 1.
Blisko każdy o wydzielenie części swych 3 oso-
bna/ w każdego krewnego do uczynienia wie-
cznego działu/ dochodzić może/ roz: 4. art:

Boiárowie pánce rni/ putni/ gdyby ślachcica
3 roznych miar zabili/ karanie ich: roz: 11.
Art: 39. § 1.
Boiárow páncernych / y putnych swopoda y
niewola/ Roz: 12. art: 12. § 1. art: 13. § 1.
Boiárowie páncerni/ putni/ czego bez pozwo-
lenia pána swego czynić nie mogą/ Roz: 9.
art: 28. § 1.
Boru/ gálu/ lásu/ pušczy/ porabianie wlow /
škoda/ Roz: 10. art: 5. § 1. art: 15. § 1.
Boy y rány ślachcica lat niedorostego/ Roz:
11. art: 47.
Boy/ rány żądane ślachcicowi od chłopá/ R.
11. art: 39. y art: 49. § 1.
Boie/ krzywdy/ škody/ grabieże/ gwałty/ sa
rzeczy potoczne niektóre/ roz: 4. art: 67. § 1.
Boiom/ grabieżow/ ié przez opiekuná prá-
wnie skonczonych/ dzieci wznować lat do-rozsy nie mogą/ Roz: 6. art: 6. § 1.
Boy y grabież: koby náłachawšy komu ná
imienie uczynil/ Roz: 11. art: 43.
Brácia Siostrom rodzonym/ 3 czwartey czę-
ści imion Oczystych/ za móg wydaiac/ wy-
prawe dać winni/ roz: 3. art: 17. § 2. Roz:

5. art: 3. § 2:
Brácia nie dzielna/ albo uczestnik / 3 jednego.

imienia iako pożywać. Roz: 4. art: 66.

Brácia uczestnicy/ pożywani choćaby nie stali /
śad powinien ná rokach śkaz wedle práwa

uczynić / Roz: 4. art: 66. § ostat.

O Bráciey / dorosley y niedorosley y nie dziel-
ney. Roz: 6. art: 9.

Brát stáršy o rzecz spólna pożywany/ nie czeka-
jąc lat bráci/ powinien odkázowác/ tamże

§ 2.

Brát stáršy/ nieczekając lat niedorosłych/ mo-
że o krzywdy spólne, y o inne rzeczy prawem

dochodzić / tamże/ art: 9. § 4.

Brát stáršy spólnego imienia vtrácić niemože
tylko części swey / Roz: 6. art: 11. § 1.

Brát máietność brátnia gdyby vtrácił/ Roz:
6 art: 9. § 3. y art: 12. § 3.

Brácia co ożywić mogą/ tamże

Bráciey działu zakupieniem bronić nie może /
Roz: 6. art: 11. § 4.

Brácia dorosli/ nie mogą imienia bráciey nie-
dorosłych vtrácić/ tylko części swe/ Roz: 6.

art: 12.
Brát/ brácia o wydział części swey do Ziemstwa
može pożywać/ Roz: 6. art: 12. § 2. y art:

13. § 1.
Bráciey do rozdziału / śad Ziemski woźne y
ślachcie przydawá/ Roz: 6. art: 13. § 1.
Brácia/ siostry swe Pánny/ vczinwie chowác

maia / inaczey woyno um badzie na czwartey
 części swey oczyszczonej pod opieką iem
 rzedownym mieścić / Roz. 5. art. 9. § 4.
 Bracia dorobili mając imienie nie dzielone / a
 chciałby który z nich częściami kładować /
 iako dzielić mają / Roz. 6. art. 13. § 1. art. 26.
 Bracia dorobili imienie nie dzielne / gdyby bratu
 zleciłby / a onby w niebytności ich co
 przez prawo utracił / o to mają milczeć /
 Roz. 6. art. 9. § 1.
 Bracia albo wczestnikowie kłł w prawo wsta-
 piwszy / gdyby z nich jeden / albo kłł poie-
 dności sie / in sym to nie skutkuje / Roz. 4. art. 97.
 Braciey / gdy Ojca / matki / siostry zabija / Roz.
 11. art. 44.
 Brat bliſki oczyszczone imienie utracając / sio-
 strzem czwartey ich części stracić nie może /
 lecz na dzierżącym skutac może / Roz. 5. art.
 3. § 4.
 Brat dorosty / za niedorostego / o spólną rzecz
 w sadu odpowiadać ma / Roz. 6. art. 9. § 3.
 Brat brata / gdyby zabił dla spadku / Roz. 11. art. 8.
 Brat bratu i siostrze spólnych do prawa wstąpić
 ma / Roz. 9. art. 26. § 2.
 Brody / włosom wyrwane / rubli 12. narzuci-
 ski / Roz. 11. art. 27. § 6.
 Brode wojnemu / kłoby wyrwał / narzucił /
 Roz. 4. art. 11. § 1.
 Broni swo / y / koni / zbroje / na wojnie / niſt ni-
 komu pożyczac nie ma / Roz. 2. art. 45.
 Bronie sad iednania nikomu nie ma / Roz.
 4. art. 54. § 3.
 Broni kłoby na Krolewskim pałacu dobył /
 reke traci / Roz. 1. art. 9. § 3.
 Broni przy dworze Roz. J. M. iakich wstawiać
 wolno / a iakich nie / Roz. 1. art. 10. § 1.
 Broni przy sadzie kłoby dobył / Roz. 4. art. 62. § 1.
 Broni szalonemu / kłoby dodał / Roz. 11. art.
 35. § 2.
 Broniac sie komu w sadu / w rzad / gdyby ranil /
 zabił / Roz. 4. art. 62. § 3. art. 63. § 3.
 Broniac sie kłoby / gdyby zabił / Roz. 11. art. 22.
 § 3. art. 22.
 Broniacy / przekonane prawem / do wieſzenia
 wziac / karanie / Roz. 4. art. 32. § 2.
 Bronie poddanych niſt / w siebie skutac nie ma /
 Roz. 12. art. 14. § 3.
 Bronion wyſtepnik slugom rzedownym nie
 ma być / Roz. 4. art. 93. § 5. art. 94.
 Budowanie w przyszly / kiedy / iako / bywa
 podawane / Roz. 4. art. 98. § 5.
 Budować kominom wieſniow rzad w wie-
 ſzeniu nie ma dopuſzczac. Roz. 4. art. 32. § 5.
 Bunt / ſpiſkniemie na zdrowia Roz. J. M.

ktoby uczynil, Roz. 1. art. 3. § 1.
 Buntownik y wtrusiſciel prawa poſpolitego /
 Roz. 4. art. 31. § 4. narzucił
 Brzemienna niewiaſta ſlachcianke / y ſtanu ma-
 ſtego / gdyby kto bił / a niebył / a onaby plod
 niem y czym innym obrazil / a onaby plod
 ſtrul / albo umarł / Roz. 11. art. 15.
 Brzemienna na ſmierć oſadzona / a po poro-
 dzeniu gwałdo traci / Roz. 11. art. 34.
 Brzednikami być nie mają / Roz. 12. art. 9.
 Chreſcjan obrzezować nie mają / tamże.
 Mamek chreſcjanek nie mają miec / tam
 32. § 2.
 Chreſcjan w niewoli niemoga miec / tam
 32. § 1. A ieliſby /
 Burmiſtrz Wiſienſki / gdyby ſlachcianke ranil
 zabił / Roz. 11. art. 49. § 1.
 Burmiſtrzom niſt / nieprzywilejowan / ch-
 glowczyzna / Roz. 12. art. 6. § 1.
 Burmiſtrzowi ſlachcianowi narzucił / y glo-
 woczyzna / Roz. 12. art. 6. § 2.
 Bydle gzie / koni / ples / gdy w ſaſiedztwie ſko-
 dzi / Roz. 13. art. 14. § 1.
 Bydło / ſtado / konie / wolno chodzieć może bez
 paſlucha / do ſ. Gerzego / iedno nie po zbro-
 zu / Roz. 13. art. 2. § 3. Wſtaje.
 Bydło bledne / naleſione / iako ſie z nim kłoby
 obchodzieć / Roz. 4. art. 25.
 Bydło rogate / w przyszly / kiedy ma być po-
 dawane / Roz. 4. art. 98. § 4.
 Bydło przy gwałtownym narzucił / zabra-
 nie / Roz. 11. art. 20. § 1.
 C
 Caduki albo walcancie iakie / kiedy spadają na
 Roz. J. M. Roz. 3. art. 17. § 4.
 Caduki albo walcancie rodzicom tylko W. R.
 Lit. Jego R. M. dawac obiecie / Roz. 3.
 art. 5. § 5. art. 12. § 1. Ale to.
 Cancellaria Krolewska poſtom Seymowym
 darmo ſprawy ma wydawac / Roz. 3. art.
 9. § 5. art. 12.
 Ceduly moc / wladza / iakiey y kiedy / Roz. 11. art. 2.
 12. § 1.
 Czynności od Roz. J. M. 3 p. p. Roz. 4. art.
 23. § 5. art. 23.
 CEN
 Bydło wielkiemu dorostemu / y malemu
 roznemu / Roz. 13. art. 6.
 Bobrom y gwałtem pobitym / Roz. 10. art.
 9. § 2.
 Drzewu bartnemu / Roz. 10. art. 13.
 Drzewu poſpolitemu / Roz. 10. art. 15.
 Sadowemu / art. 16.
 Odzieniu / y rzegom domą robionym / y
 narzucił

naczeniu rzemieſlnemu/ R. 13. art. 11. § oſt.
 Ogrodnym rzeczo/ R. 13. art. 9. § 2.
 Ptakom domowym/ R. 13. art. 7.
 Ptakom na myſliſtwo chowanym/ Rozd:
 13. art. 8.
 Pſom roznego rodu/ Rozd: 13 art. 12.
 Pſogolom wydartym iakokolwiek/ Roz:
 10. art. 13. § oſtat. y art. 14.
 Rolasom/ ſochom/ narogom/ R. 9. art. 23. § 1.
 Trunkom/ napoſu/ y rzeczo/ ſtrawny/ y
 od kogo maia byc wſtawione/ Roz: 3.
 art. 36. § 5.
 Stada/ roznego Panow/ Stanu R. 13. art. 1.
 Strawnym rzeczo/ domowym/ Roz: 13 art. 10.
 Stanu/ zbozu/ Roz: 13. art. 9.
 Swierzdom ſtadnym/ R. 13. art. 5.
 Swierzdom robocym/ R. 13. art. 5.
 Szereba nieſtuſnie zaſetego kop 8. Rozd: 13.
 art. 1.
 Swierzdom dzikim/ Rozd. 10. art. 2.
 Teklarze abo ſtudzy wzedowi poſtani bedac
 po zlozynie w dziedu/ gdyby wporny od
 nich byl zabity/ Roz: 11. art. 35. § 1.
 Chlopca/ abo dziecke lat niedoroſtych kto
 by ubil/ Rozd: 11. art. 47. oſtat.
 Chlop ſlachcicowi gdyby ſlachectwo naga-
 ni/ Roz: 3. art. 22.
 Chlopa zbliskoſci ſwego wolno kazdemu ſlu-
 pic/ Roz: 3. art. 21. § 2. art. 26. § oſt.
 Chlopa cudzego nie ſtrawola zaſupowac y
 namowiac niema/ Roz: 9. art. 17 § 2.
 Puſty Teſtamentem trzecia czesc maſtnoſ-
 ci ſwey opifać moze/ a dwie dla ſluzby
 na onym gruncie zoſtawic/ Rozd: 8.
 art. 9.
 Bez pozwolenia Pana ſwego abo Iſtu tego/
 rezye ſie po rzeczach wielkich nie moze/
 lecz po malych tylko/ Rozdzial 9.
 art. 28.
 Chlopu gdyby drzewo wyrabal/ Rozd:
 10. art. 15. § 2.
 Do pokonania ſlachcica oglowe/ ma
 miec teſze dwu ſlachcicow/ Roz: 12.
 art. 1 § 1. Wſtakze
 ſlachcica o glowa z wiela ſwiadkow
 ma pokonac/ tamze
 Chlopa gdyby zabil/ gardlo/ Rozd: 12. art. 2.
 ſlachcica gdy rani/ reke traci/ a ieſt o-
 chromi/ gardlo/ Roz: 11. art. 49 § 2.
 Jako rozboiu ſwego przeciwn ſlachcicowi
 dorodzi/ Roz: 11. art. 31. § 1.
 Gdyby ſlachcica nozem/ puinalem/ ranil/
 zabil/ Roz: 11. art. 16. y 17 § 1.
 Gdyby ſlachcica ranil/ zabil/ zdrada/

Roz: 11. art. 17. § ſzed.
 Proſty Zyda gdyby zabil/ gardlo traci/
 Roz: 12. art. 7.
 Poturemne gzyoty/ placi/ Roz: 4. art. 31. § 1.
 ſlachcicu gdyby droge zaſtapil/ a byl
 zabity/ Roz: 11. art. 21. § oſtatni
 Zabity kiedy bez dowodu przez ſlachcica,
 bywa placony tamze § oſtatni.
 Chlopa zbieglego wolno kazdemu iako ſwe-
 go imac Roz: 12. art. 16. § 1.
 ſlachcice wmyſlnie/ zuchwalſtwa/ o-
 piſtwa/ gdyby zabil a byl poiman in-
 re enti/ gardlo traci/ Roz: 12. art. 1. § 1.
 Zaleſdzialego dawnoſci/ Rozd: 12 art. 12.
 Zbieglego niewiadomoſci/ tamze.
 Pochozego ſwobodą/ Roz: 12. art. 13 § 2.
 Zbieglego z woley kazdy wydac powin-
 nien iako oyczyca/ Rozd: 9. art. 29.
 Zaplaconego do okupu czas 4. lat/ Roz:
 12. art. 14. § 4.
 Chlopi Tatarscy/ ſam ich oyczycami/ Ro.
 12 art. 9. § oſtat.
 Chlopi ſlachcica/ gdyby wzwadzie/ albo w-
 myſlnie gwałtem zabili/ R. 11. art. 39. § 1. y 2.
 Chlopi gdyby ſlachcica/ abo kogo innego
 rezbili Roz: 11. art. 32.
 Chmiel ktoby komu podal/ albo chmiſz-
 cza/ Roz: 10 art. 10.
 Chorazych Ziemſkich/ dwornych y powia-
 towych/ Rozd: 2. art. 5.
 Chorazego wladza/ Roz: 2. art. 6. y 7. § 2.
 art. 18. § 2.
 Chorazeg powinnoſci/ Roz: 2. art. 5. y art. 17.
 Chorazego liſtow publiacia iaka ma byc/
 Roz: 2. art. 6. § 1.
 Chorazych Ziemſkich dwornych powiato-
 wych. chieranie/ powinnoſci/ Roz: 2. art. 5.
 Chorazy Ziemian od wojny wolnych czynic/
 y wraic niema/ Rozd: 2. art. 17.
 Chorazy mieſca ſwego zaſadzac inſza oſo-
 baniema/ Roz: 2. art. 5. § 3.
 Choragwie z ſkarbu Kro: J. M. dawane byc
 maia/ Tamze § 4.
 Chorazſtwa rodzicom tego Panſtwa maia
 byc dawane/ tamze § 2.
 pod Choragwia powiatowa wſyſcy na
 wojne iadac z onego powiatu ſtawic ſie
 maia/ Roz: 2. Art. 6. § 3. art. 7. § 1.
 Chorazowie na ſady Ziemſkie nie maia byc
 oblerani/ Rozd: 4. art. 2. § 1.
 Chorazy gdyby na wojne iachac niemogli/
 Rozd: 2. art. 11.
 Choroba Chorazego od ſego wzedu wyma-
 wia/ Roz: 2. art. 5. § 3.

Chory o ſwojej chorobie / iako / kiedy ma dawać.
znać będąc zapozwan / roz: 4. art: 23. § 1.
Choroba zakładający ſie pierwſzego nieſtá
nia nie płaci / gdy przyſięga ſwierdzi /
roz: 4. art: 23. § 1.
Chorego gdyby woźny ná miejscu woliſcie
iego oznáczonym nie nálaſz / indziej go ſu-
tać nie powinien / tamże § 2.
Choruiący plenipotent / gdyby przyſiędz nie-
chciał / roz: 4. art: 59 § 2.
Chorego prokuratorá nieſtanie / ſtronie / y
ſamemu nieſzkodzi iako / roz: 4. art: 60.
Chory przed Podkomorzym gdy ſie choroba
może záłożyć / á iako zaś to przyſięga
znieść. roz: 9. art: 5. § 1. y 2.
Chory ná wtorym roku przed Podkomor-
zym / przez vmocowanego powinien roku
pilnować / roz: 9. art: 5. § 3.
Choroba Podkomorzego / y o poſteptu ſtron
zá nia / roz: 9. art: 6.
Chowanie ſięg Ziemiſkich / Grodzkich / roz:
4. art: 13.
Chowanie Rátá przy ſadzie Grodzkim /
roz: 11. art: 5. § 2.
Chromota káżdego członka / iako nágradza-
ia / roz: 11. art: 27. § 3.
Chrzeſćcianin bliſzy ku domowowi przeciw
Tátarzynom / roz: 11. art: 33. § oſtá.
Chrzeſćciańska wiara Żydy ſłáhciami czyni
roz: 12. art: 7. § oſtá.
Chrzeſćcian obrzezánicy w niewoli nie máia
mieć / roz: 12. art: 9. § 1. A ieſliby
Chrzeſćcian obrzezować nie godzi / tamże.
Cygani w Wielkim X. L. y w Ziemiách do-
niey należących chowani być nie máia /
roz: 14. art: 35.
Ciágnac ná woynie iákim porządkiem ſłáhcia-
má / roz: 2. art: 6.
w Ciágnienu gdy ſłáhcie krzywdę uczyni
gdzie ſie ſkarżyć / roz: 2. art: 6. § 4 y 5.
art: 18. art: 19. § 2. art: 27.
Cierpieć niſtr ni zátego nie ma / tylko káždy
ſám zá ſie / roz: 1. art: 18. y w art: 9. § 5.
w roz: 7. art: 18. § 2.
Collegium Wileńſkie z iákich dobre od wo-
ny molne / roz: 2. art: 9. § 2.
Collegium z dórb ſwoych podátki ná Seymie
uchwalone ze wſytkich dáć powinni / tam-
że § 3.
Collegiáckich dobre ſpráwy ſadowe iako od-
prawować má / tamże / § 4.
Comiſſarſze cnotliwi / wiarygodni tubyley /
máia być / roz: 1. art: 19 § 2.
Comiſarſze o grunty Krolew: z ſłáhcá 3

obu ſtron wywieſć wolnoſto: 1. art: 5. § 2.
Comiſſarow / y przy ich ſadzie beſpiecznoſć
roz: 4. art: 7. § 3.
Comiſſarſze od Kro: J. M. w iákich rze-
zách máia być dawáni / roz: 4. art: 83.
Comiſſarſze od Kro: J. M. o grunty Ko-
ſcielne Duchownym z ſwieckimi / roz: 3. art:
33. § 3. y roz: 4. art: 83. § 2.
Comiſſarſze ná oddmiáne gruntow Kro: J.
M. z grunty ſłáhciami Kro: 3. art: 50.
Comiſſarſzow liczbá y w rzad / Kro: 3. art:
50. § 2. y Kro: 4. art: 83. § 1.
Comiſſarſze od ſadu Głównego Tribunal:
zá áppellácii od Podkomorzego / máia być
wyſtáni / Kro: 9. art: 7. § 1. tamże wiecey.
Comiſſarſzom dechod zá pracá / iako y Pod-
komorzemu / tamże § 2. oſt. y art: 9. tamże.
Comiſſarſzow ſpráwy w Ręgi Podkomor-
zego máia być wpisáne / R. 9. art: 7 § oſt.
Comiſſarſze máia być oſiedli / tamże § 1.
Comiſſarſzem Marſzałek / w niebytnoſci
Ráſcellaná / Kro: 9. art: 7. § 1.
Comiſſarſzem Staroſtá w niebytnoſci
tych obu / tamże.
Comiſſarſzow / pozwánemu z ſwoy ſtrony
wolno wywodzić / Roz: 1. art: 15. § 2.
Comiſſarſze ná wlaſną Podkomorzego ſprá-
we iacy / Roz: 9. art: 11.
Comiſſarſka powinnoſć y wladza / Roz: 1.
art: 15. § 2. art: 19. § 2.
Competencya do ſuccesſey / Roz: 4. art: 72.
§ 1. art: 88. § 3.
Compromis / albo ſad Polubowny z obu
ſtron / Roz: 4. art: 85.
Comiſſiácia dobre ſłáhczych y innych dla-
czego bywa / Roz: 1. art: 29. § 1. art: 7.
§ 3. art: 3. § 6. Roz: 3. art: 12 § 2. Roz: 5.
art: 7 § 2. art: 22. § 1. w Roz: 3. art: 48.
§ oſtá: w Art: 17. § oſtá: y w art: 5. § 1.
Confirmácia ná w rzad Podkomorſki / R. 9. art:
Confederácia w Interregnum od wſech ſta-
now między oboym narodem uczynio-
na / Roz: 3. art: 3.
Controwerſia Prokurator / abo ſtrona má
oddawać nádaley do trzeciego dnia do Pi-
ſarzá / Roz: 4. art: 103. § 2.
Copia z liſtu przez woźnego bywa kładzona
o łowy / Roz: 10. art: 1. § 3.
Copie liſtow / przywileiow / ſtrony iako w ſá-
du máia między ſie dáć / gdy ktora z nich
potrzebue / Roz: 4. art: 21.
Copia pozwu zgubionego ſtronie má być v
ſadu / Roz: 4. art: 20. § 2.
Copia z liſtu Podkomorzego pod pieczęcią
woźnego

woźnego ściennikom daia / roz: 9. art: 3.
§ 1. y art. 5. § 1
Cudze role zaſiewajacych/ czym karza/ roz:
9. art: 22.
w Cudzey ziemi będącemu dawność Ziemſka
nie idzie/ roz: 3. art: 45. § 3.
o Cudzego cłowleka gruntu zakupować ſa-
mego nąymować niſt nie może bez woli
Panaiego/ roz: 9. art: 27. § 2.
Cudze imienie gdyby kto naciachawſzy gwał-
tem zgrabil/ roz: 11. art: 43.
Cudzoziemiec/ albo nieoſiadły zbyteczny /
roz: 4. art: 29. § 1.
Cudzoziemſkich kupcom/ rozboyy y Prawo/
roz: 11. art: 31. § 3. roz: 4. art: 28.
Cudzołoſtwa karanie / Wzacki y Panny /
roz: 14. art: 30.
Cudzołoſnika gdyby kto zabil/ albo on tego
tamże/ § 2. iſli by
Cudzoziemiec ſłachectwa ſwego iako domo-
dzi/ roz: 3. art: 21. § 1.
Cudzoziemiec chce kupić imienie w W. K.
Lit: wprzod ma pokazać/ że ieſt prawdzi-
wy ſlachcic/ roz: 3. art: 21. § 2.
Cudzoziemiec urzędu y doſtoieństwa trzy-
mac nie ma/ tamże.
Cudzoziemcy W. K. Lit: prawem ſadzeni y
zagranicznicy także być mają/ roz: 1. art: 1.
§ 1. art: 13. § oſtat. Roz: 4. art: 20. § 1.
Cudzoziemcom/ duchownym y ſwieckim do-
ſtoynoſci y urzędow wſelkich Ziemſkich
y dwornych/ ani oſiadłoſci nie dawać/
roz: 3. art: 12. § 1.
Cudzoziemiec maiećnoſć ieſli wyſłuży/ nabe-
dzie w W. K. Lit. wprzod temu Pańſtwu
na wiernoſć ma przyſiadz/ tamże § 4.
Cudzoziemcowi ſprawiedliwoſć ma być pre-
dka/ roz: 4. art: 28. roz: 11. art: 31. § 3.
o Czary Grod ſadzi/ roz: 4. art: 30 § 1.
Czaſu ruſzenia poſpolitego/ wſyſcy przy Kro-
lu albo Hetmanie woynę ſłużyć mają/
roz: 2. art: 1. § 1.
Czaſu woyny żywnoſć za pieniadze od wſech
ma być kupowana/ roz: 2. art: 6 § 4.
Czaſu woyny paſa na lałach wolna/ tamże.
Czas gorac go czynku 24 godzin/ roz: 4.
art: 30. § 2.
Czaſu goracego czynku zlozynę wolno
imać tamże/ art: 30. § 2.
Czaſy zapłaty wſkazaney ſumy przez ſad/
roz: 4. art: 84. § 1.
Czas zapłaty wſkazaney ſumy w nieſtaniu
4. niedziele/ roz: 4. art: 93 § 1.
Czas ekſkuciey oſtatniey nadaley 4. niedziele

roz: 4. art: 94. § 2. przyſt. on. art. 97 § 1. na oſt.
w cudzym urzędzie czynionego/
roz: 7. art: 1. § 2.
Czas prze- Grodzkiego/ dwoie roki Ziemſkie
nieſienia
Zapiſu. roz: 7. art: 2. § 1.
Grodzkiego po woynie y powie-
trzu/ roz: 7. art: 3.
Czas burzenia zapiſu zlego/ roz: 7. art: 2. § oſt.
Czas wykupna 4. niedziele urzad nąznacza
roz: 7. art: 28. § 1. y 2.
Czas rzeczy areſtowanych 2. niedziele nieo-
ſiadlemu/ Roz: 7. art: 31. §. oſtat.
Czas Teſtamentu areſtowania do art: pier-
wſze roki/ roz: 8. art: 2. § 4.
Czas wyjazdu okolicznym ſaſiadom 4. nie-
dziele/ roz: 9. art: 3. § 1.
Czaſu pomowki czym ſie urzad/ y iako wy-
prawie/ roz: 9. art: 24. § 1.
Czas polowania myſliwcom na cudzym o-
znacony/ roz: 10. art: 1. § 5. y art: 18.
Czas/ mieyſce/ znaki/ podobieństwo wpra-
wie mają być wważane/ roz: 11. art: 31.
§ 2. art: 33. § 1. Alreż.
Czas Opowiadania na urzędzie rożny/ roz: 11.
art: 59. § 2. Tedy. patrż Opowiadanie.
o Czeſć komu by ſło/ iako pretko ſprawiedli-
woſć ma być czyniona/ Roz: 1. art: 28.
o Czeſć komu idzie/ przed dekretem Krol. ta-
kim nie ſłodzić nie ma chochy umarl / y
woyne tacy ſłużyć mają/ roz: 1. art: 28. § 2.
o Czeſć / o garlo / komu idzie z exceſſu przy
dworze Krol. J. M. popelnionego/ na Sey-
mie ma być ſadzony/ roz: 1. art: 9. § 7.
art: 10. § oſtat.
Czeſć/ gárdło/ imienie/ oco/ kto traci roz: 1.
art: 3. § 1. art: 13. § 2. art: 14. § 1. roz: 4.
art: 7. § 2. Roz: 11. art: 17. § 1. Takowy
ſlachcic/ gdyby przez zbitwy wciekl/
albo po popiſie/ roz: 2. art: 10. § 3.
Ktoby zbitwy wciekl żołnierzy/ roz: 2.
art: 14.
Czeſć Zdradliwie tego zabijajacy/ roz: 11.
art: 17. § 1. Takowy.
o gárdło/ Syn/ o zabicie rodzica ſwego
roz: 11. art: 7.
o Czeladzi / y oyczach ſłachectkich / ktorzy
do miast wciekają/ roz: 3. art: 35. § 3. art: 38.
Czeladzi wolney/ y niewolney/ niſt nie zapi-
ſać/ wolna wprzod nie czyni wſy/ nie mo-
że/ roz: 8. art: 8.
Czeladzi dworney / polmancom/ wciekłym/
dawność/ dalekoſć/ nie idzie/ roz: 12. art:
12 § 3. art: 13 § oſt.
Czeladzi zbiegley iako ſukac/ Roz: 12. art: 13.

Czeladzi dwornej nowe nazwiſko niſkomu/
 ęſu prawa ſzkodzić niemoże/ro: 14. art. 36.
 Slug/ z miast wrząd mieyſki zbiegła wy-
 ęawac maia/ rozd: 3. art. 38.
 Dworna/ y zbiegi Grod ſadzi/ rozd: 4.
 art. 30 § 1.
 Dworna y niewolna/ ktoby komu wy-
 ęadl/ Rozd: 12. art. 15.
 Niewolna ſwa/ każdemu wolno zaprze-
 ęać/ Roz: 12 art. 19. § 2.
 Dworna niewolna/ ktora ma być rozu-
 miana/ Roz: 12. art. 21.
 Niewolna/ ktoby wymiodl/ przechowy-
 wal/ roz. 12. art. 18. § 1.
 w gład wygnana z domu / przez to ſie
 wolna ſtawa/ roz: 12. art. 20.
 w gład wygnana / wrzędowi ma ſie opo-
 wiadac/ tamże / § 2.
 Czeladnik zbiegłego w drodze gdy potrafi
 wolno poimać/ roz: 12. art. 16. § 1.
 Czeladz zbiegła wſzelka iako ma być zapo-
 wiadana / wywdana ro: 12. art. 17. § 1. 2.
 Czeladnik od Pana odchodzacy ma mieć liſt
 ſwiadeczny/ y gdyby Pan dać liſtu cze-
 ladnikowi niechciel / roz. 12 art. 24. § 1.
 Czlonki ktoby komu czyie wcinat / ochramat
 paſtwiac ſie nad nim / powoli ten czlonki
 ſwie traci znawiaſka/ roz: 11. art. 27. § 2. 3.
 Czlonkom rozna nawiaſka/ tamże.
 Czlowiek wolny gdyby w gład ſam ſiebie
 zaprzedał/ roz: 12. art. 19. § 1.
 Czlowiek wolny za żaden wyſtepek w nie-
 wola nie ma być dany/ roz: 12. art. 11.
 Czlowiek oyczysty kupiony/ ic gdyby od Pa-
 na odſiedl / roz: 12. art. 12 § 1. art. 14
 § 1. art. 15. § 1.
 Czlowiek proſty wolności ſlachezkiej y i-
 mion kupowac/ przywołaſzczac/ ani wlecz-
 nie trzymac/ nie moze/ roz: 3. art. 26.
 Czlowieka wolnie przychożego zapis na ſie
 dany/ rozd: 7. art. 8.
 o Czlowieku oyczystym/ roz: 12. art. 12.
 wyſſey wiecey.
 o Czlowieku lożnym/ Pátrz Lożny/ rozd:
 12 art: 24. § 6.
 o Czlowieku podeyżrzanym o złodziejſtwo /
 rozd: 14 art: 17.
 o Czlowieku niepodeyżrzanym/ a o złodziej-
 ſtwo obwintonym / roz: 14. art. 20.
 o Czlowieku proſtego ſtann/ Pátrz wyſſey
 Chlop.
 Corek wyprawa po ſmierci Oycow / rozd:
 5. art. 3 § 1. y 2.
 Corta nieczyſto żyjac/ roz 8. art. 7. § 5.

Cortom czwarta część tylko Oyczyny wyſyt-
 kiej na wyprawa odłożona ieſt/ choćby ich
 co nawiecey bylo/ ro: 5 art. 3. § 2. art. 19. § 2.
 Czwierciwanem/ kogo y o co/ karza/ roz: 11.
 art. 9. y art. 16 § 1. w art. 17 § 1. Takowy.
 Czwarta część ſioſtrom na wyprawa/ Pátrz
 Cortom.
 Czwarte pokolenie gdy wynidzie/ tedy wolne
 małżeńſtwo/ roz: 5. art: 22.
 Czwarty części ſiáunek / wedle ważności
 gruntu/ a nie Statutu ma być/ roz: 5. art:
 3 § 2.
 Czwartej części brat ſioſtrom utracić nie
 moze/ roz: 5. art. 3. § 4. y art. 9. § 2.
 Czwarta część Podkomorzy z ſlachezami
 ſiáunie/ roz: 5. art: 3. § 2.

D

Danine Jego R. M. plemſtemu/ ktoby pod
 drugim wproſil/ roz: 1. art: 32.
 Daniny R. M. ktoby do 10. lat nie w-
 żywał/ traci/ roz: 1. art: 33. § 1.
 Danin R. M. ſkich Żydzi Tatarzy/ iako w-
 żywać maia/ ro: 12. art: 9.
 Dawnych zaſtaw oblaſnienie/ roz: 7. art: 13.
 § 1. Dawnych rzeczy y zaſtawnych roz-
 ſadek/ tamże. § 3.
 Dawanie gleytow/ iakie/ komu/ ma być/ a ko-
 mu nie/ roz: 1. art: 12.
 Dawności y zle zápisy bywania wzwierdzo-
 ne/ roz: 7. art: 2 § oſtat
 Boiárom Ziemiſka przeciw ich Panom
 nie idzie/ roz: 3. art. 30. § 5 Pátrz
 Boiáromie.

Danine Jo R. M. komu dane/ rozd:
 1. art: 33. § 1. art. 44. § oſt. art: 45. § 1.
 Darowney rzeczy/ przedaney zápisaney do
 10. lat/ nie wżywał/ roz: 3. art: 45. § 1.
 Dzieciom niedoroſłym lat/ Ziemiſka nie-
 idzie/ roz: 3. art: 45. § 2. roz: 4. art. 35. § 2.
 w cudzey ziemi bedacym/ roz: 6. art. 11.
 § 3 w roz: 3. art: 45. § 3.
 Imienia leżacego / lat 10. przemilczenia/
 roz 4. art. 91. § 1.
 o gwałt Roſcielnym Panien/ nie wiaſt/ o
 głowe ſlachezka/ roz: 4. art: 35.
 Roſcielnym dobram iako y R. M. ſkim/
 roz: 3. art. 33. § 5.
 O krzywdy/ ſkody/ gwałty/ złodziejſtwo
 rozd: 11. art: 52. roz: 4. art: 35.
 Kiedy/ y kogo/ niewzmaga/ ro: 3. art:
 26. § oſtat: art: 30. § 5.
 Ludzi wolnych záſiedzialych/ ro: 12 art: 13.
 Dzieciom od wyſcia zopieki bywa liczo-
 na/ roz: 6 art. 2. § 1.

Długow

Dawność

Długow wżedowie na czyim imieniu zapisanych/ albo przeyſtów zprawa ſkaza-
nych y na takim imieniu/ gdyby ſie ich
kto do 3. lat po przedaniu tego imienia
w dzierzacego nie wpminal/ iuż na ſie
ſukac/ Roz: 7. art: 10. § 1.
Domowego niażdu ſlacheckiego/ Roz: 4.
art: 35. § 1.
Głowczyzny głowiek bezplemiennego
przeyżdżego lat 3. R. 11. art: 26. § 4.
Poſagu przemilżenia lat 10. roz: 5. art: 4
Przeyſtkaney ſumy z prawą/ roz: 4 art: 9.
§ 2. y przewodu/ Roz: 7. art: 10 § 2.
Odprawy w rzeczy oſadzoney/ tamże § 3
Pozwonia o wybicie z ſpołecznego dzierzania
do Grodu 10. niedziel/ Roz: 4. art: 33. §
2 y 3
Poſſſſey dzierzacy/ ſam poprzyſiadz ma Roz
7. art: 13. § 2.
Pozogit zlodziejſtwa/ grabieży/ Roz: 11 art: 5
Szkod rożnych trzy lata/ Roz: 11. art: 52.
Roz: 4. art: 35. § 1
Stawow na cudzym gruncie 10. lat/ Roz: 9
art: 21 § 3
Zap ſw Grodzkich/ Roz: 7. art: 2 y 3.
Zaſtawy prze milżaney/ Roz: 7. art: 13. § 3
o zabicie/ albo zranieniu/ Roz: 4 art: 35 §
Dawności/ dług pożyżony/ y zaſtawą każda
nie ma/ Roz: 7. art: 12
Dawności Ziemſkiej/ z prawem nabytym/ y
przyrodzonym porównanie/ R. 4. art: 72. § 2
Dekrety Kro: J. M. ktoby przyganiał/ albo
co przeciw onemu mawil/ roz: 1. art: 11.
Dekrety roſadziech Ziemſkich z piſmą maia
być czytane/ Roz: 4. art: 3. § 4
Dekret gdy bywa podnieſion/ co za to Se-
dziejwie płaci/ Roz: 4. art: 40. § 2.
Dekret gdy bywa aprobowany/ ſrona/ Se-
dziejm co płaci/ tamże § 3
Dekret/ ktory/ y 3 iakich przyczyn nie bywa ex-
quowan/ Roz: 4. art: 45. § 1
Dekret/ każdy Pan/ albo wżednik tego/ ſadu
ſwego/ ſronie na piſmie/ iako/ y rychło po-
winien dać/ Roz: 4. art: 48. § 3
Dekretą Krolem: do wżedu na odprawę by-
waia odeſłane/ Roz: 4. art: 93. § 3. na końcu
Dekretu podkomorzego nagana czym bywa
placona/ Roz: 9. art: 7. § 2
Dekret przy ciwo Altorowi ſliby wyſzed/ po-
zwany rekoienſtwa po ſobie żadnego ſtawie
nie powinien/ Roz: 11. art: 67. § 4.
Dekretow nie czynia piſarzy/ roz: 4 art: 40 § 1.
Degradowanie wżedu Ziemſkiego o co. roz: 4.
art: 4. § 4. Grodzkiego/ tamże/ art: 38. § 2.

Delator/ inny nie może być / tedno ſlacheć /
Roz: 1. art: 4.
Delator w pozwie ſpecificie ma być mianowan
tamże / § 4.
w Depozit/ gdy ſyn oycowi / matce/ co da/ a
ſtraca/ gdzie ſukac/ Roz: 6. art: 2. § 2.
Depozit/ iako przymowan/ albo oddawan ma
być/ Roz: 7. art: 30. § 1.
Depozitu/ do ſchowania danego / przaco-
przeyſiadz ſie moze / tamże § 2.
Depozit/ gdyby gwałt em był wſtety/ tamże
§ oſtat.
Depozitu przygdnie ſtraconeg/ domod/ tamże/
Dobra w dział ktore nie ida/ roz: 6. art: 2. § 2.
Dobra Collegium Wiſieſkie: od wojny ktore
wolne/ y nie/ roz: 2. art: 9. Patrz Collegium
o Dobra Krolew. Mandatem Krolewſkim. ma
być pożymano/ Roz: 1. art: 14. § 2.
Dobra zdraycow nikomu nie maia być dawane
ne/ y ktoby ie wproſil/ a niechciał wrocic
ma być bezecny/ Roz: 1. art: 6. § 1.
Dobram Krolew fundacy/ od ſlacheckiey na
Roſciol rożność/ Roz: 3. art: 33.
Dobra kto poſieta/ powinien noſic y brze-
miona/ Roz: 7. art: 18. § 3. przy końcu
Dobra ſtołu Krolew. Ziemſkiemu ſadowi nie
podlegaa/ Roz: 4. art: 3. § 1.
Dobra Krolew. przeyſtom/ na Staroſcie o-
trzymanym/ nie podlegaa/ Roz: 4. art: 67.
§ 2. przy końcu.
Dobra Krolew. zaſtawa/ do żywoćiem/ trzy-
maacy/ gdy bedzie prawem przekonany/
odprawa na czym idzie/ roz: 4. art: 67. § 8.
Dobra Kro. J. M. ktore rozdawac moze/ iako
ſwe ſpadki wlaſne/ Roz: 4. art: 95. § 2.
Dobra ſwe/ kto/ y kiedy/ o co/ do Kro. J. M.
trać / tamże § 2.
Dobry oyczſtech/ macierzyſtech niezbyſny/
adziawki nierowne pomiarkowanie/ Roz: 5.
art: 14 art: 19. § 3.
Dobra wieczyſte. kiedy y za co/ w dożywotne
ſie obracaia / roz: 5. art: 22. § 2. A gdzieby.
Dobry ſwoich Syn/ Oycowi/ gdyby powierzył/
Roz: 6 art: 2. § 2.
Dobry dzierżcinnych/ wyſtepek opi. kuſki / nie
obciaza/ Roz: 6. art: 6. § 2.
Dobry rozgraniczenia/ wſelakich/ ſposob/ R.
9 art: 12. § 1.
Dobry Kro. J. M. dzierzawcy ich/ y poddani
bronia/ Roz: 9. art: 4.
Dobry y zdrowia broniacy/ mejoboyca nie nie
trać / Roz: 11. art: 20. art: 21. § 1. 3.
Dobremu głowiekowi nie godziſie o wżeci-
wym zle mowic/ Roz: 3. art: 27. § 4.

Dobremu nie zlego y nie pogciwego w domu
 swym cierpiec sie nie godzi/ R. 3. art: 28 § 3
 Dilacia/ *pro maiori*, Roz: 4. art: 27. § 1.
 Dilacia w rzad stronam powinien dac do dwu
 godzin/ Roz: 4. art: 54. § 1.
 Dilacia na dowod do drugich rokow bywa
 pozwolana/ Roz: 4. art: 24. § 3.
 Dilacy wzywajacy bez pozoru odpowiadaj /
 tamze § 4.
 Dilacia otrzymujacy/ napotem przysiega/
 iz ser wyl/ nie lu zwolce/ a gdzieby nie przy-
 szagl/ ma placic kop 10. nakladow/ Roz: 4
 art: 24. § 4. na koncu.
 Dilacia w rzad sobie bierze na rozmyslanie do
 trzeciego dnia/ Roz: 4. art: 54. § 3.
 Dilacia *pro maiori* na wtorych rokach nie idzie
 Roz: 4. art: 27. § 3.
 Dilacia *pro maiori* na zawitym roku nie idzie
 wyjawy gdzieby o gardlo komu slo / roz.
 4. art: 27. § 3.
 Dilacia do zwrocenia sie z poslugi R. 3. J
 III. pozwolona/ Roz: 4. art: 42. § 2.
 Dilacia zastepcy porozonemu do okazania
 osiadlosci idzie/ Roz: 4. art: 55. § 2.
 Dilacia/ na zastepce pod ten czas chorego / by-
 wa dawana/ tamze § 4.
 Dilacia na swiadka do iutra/ imieniem y prze-
 zwiskiem go pomieniony idzie/ Roz: 4. art: 77. § 1.
 Dilacia Zkrotowi/ w czym/ kiedy idzie/ y co
 traci/ Roz: 4. art: 24 § 3.
 Dilacia do przyszlych rokow na stawienie
 swiadkow/ Roz: 4. art: 79. § 2.
 Dilacie przed Podkomorzym/ ktore ida/ Roz:
 9. art: 5. § 1.
 Dilacia choroby prawdziwej przed Podkomo-
 rzym/ iako bywa poprzesazona/ tamze § 3.
 Dilacy *pro maiori*, wyrozumienia patrz wla-
 snego/ Roz: 4. art: 5. § 4.
 Dilacia na skrzynium/ kiedy y dla czego po-
 zwolona/ Roz: 11. art: 21. § 1.
 Dilacia poroznikow/ na postanowienie rego
 pokim rzezy/ Roz: 11. art: 40. § 5.
 Dilacia do drugich rokow na postanowienie
 slugi zbieglego/ Roz: 12. art: 22. § 1.
 Dilacia na stanowanie wieznia / z wieznia
 wzedowego zbieglego/ temu/ komu od stro-
 ny bedzie podan/ Roz: 4. art: 31. § 2.
 o Dlugach/ roz: 7. art: 10. § 2. art: 11. y 12 y art: 15.
 Dlugi gosc zbiegłych zdraycow/ iako bywaia
 dochodzone/ Roz: 1. art: 8. § 2.
 Dlużnikow do vfolgowania dlugow/ droga /
 Roz: 1. art: 27.
 Dlużnikow dwa na jednym imieniu/ R. 7. art: 11.
 Dlug y zastawa/ dawności nie maia / Roz:

7. art: 12.
 Dlug vpomniania sie niepotrzebnie / tamze /
 § ostat.
 Dlugow meznich zóna/ oycowskich dzieci/ pla-
 cic z swey majstnosci nie powinni/ Roz: 7
 art: 18. § 3.
 Dlugi y zspadkowych imion placone byc mu-
 sa/ tamze/ art: 18. § sred: Jedno.
 Dlugu bez listu wyznaczonego nad kop 10. dosyc
 nie moze/ y to za przysiega/ roz: 7. art: 26.
 Dlug wietshy majacy/ mniehsy splacic powin-
 nien/ & e contra, Roz: 7. art: 11. § 1.
 Oycowskie/ Brat starszy maiać bracia nie do-
 rosta w opiece/ powinien z oyczystych imion
 placic/ Roz: 6. art: 11. § 1. art: 8. § 2.
 Zdraycow/ za ich zapisami/ prawnie komu
 danemu/ y na imienie przed ich wciez-
 niem/ wniesione/ nie gina/ Roz: 1. art:
 8. § 1.
 Wielom osobom/ prawnie od tego na ie-
 dnym imieniu zapisane/ iako mala na to
 imienie/ od creditorow/ w nazwane/ Roz:
 7. art: 11. § 2.
 Zapisane na imieniu / a po wysciu lat 3 od
 przedania tego imienia/ creditor nie vpo-
 minal/ uż na istcu ma szukac swych pieniedzy /
 Roz: 7. art: 10. § 1.
 Dlużnik po śmierci creditorowey / potomkom
 zmarłego/ we wszystkim wedlug zapisu swe-
 go/ [dosyc czynic powinien / a gdyby nie-
 chciał] vpadyma/ Roz: 7. art: 15.
 Dworzaniow/ Krolew/ przy w wiezowaniu
 Roz: 4. art: 95. § 3. A wiazke
 Sedziemu y Podsedowi/ y przy sodziu/ Roz:
 4. art: 5.
 Takie y wzedowi Grockiemu/ tamze/ tenze
 A ni sadowym Przednikom / tamze
 § 5.
 Widzowi w imionach kazdego stanu pla-
 chekugo/ Roz: 4. art: 15.
 Woznemu/ albo zaplata przy odprawowa-
 niu wzedu tego / roz: 4. art: 10.
 Wieszlowi na strawe Roz: 4. art: 15. § 3.
 Pisarzowi w roznych sprawach y rzeczach
 roz: 4. art: 6 art: 16.
 Podkomorzego/ roz: 9 art: 9.
 y Komornikow/ roz: 9. art: 10. § 2.
 o Domach flackeckich wolnych w Wilnie y
 w inszych miastach/ roz: 3. art: 49.
 w Domach flackeckich w miescie pozwow nie
 pokladac/ ani gospoda gwałtem siac/ roz:
 3. art: 49. § 1. 2.
 Dostoienstwa sadowe dwose ledney osobie nie
 maia byc dawane/ roz: 1. art: 34.
 Dostoienst

du
kon

30
02

Dofcienswa
 Drzedy Duchowne/ swietckie/ ludziom nie
 osiadlym/ cudzoziemcom/ ani szlaciom
 nie maia byc dawane/ R. 3. art. 12.
 Drzedy tego panskwa wselakie/ w cale
 maia byc zachowane/ Roz: 3. art. 13.
 Niazacoczne obmowienie nie maia byc od-
 iete/ Roz: 3. art. 14.
 Ludziom prostego narodu nie maia byc
 dawane/ Roz: 3. art. 18.
 Drogi stare od slachty/ Panow/ slawami za-
 topione/ zaorane/ prosto maia byc napraw-
 wowane/ Roz: 1. art. 29. § 3.
 Droge slachcie. chcec naprawic na swy imie-
 niu dla pozytku swego/ ma sie o to do Kro-
 la wietc/ tamze/ § 4.
 Drogi goscinie starowieczne/ maia byc syro-
 kie pultora prata/ Roz: 9. art. 32. § 1.
 O Drodze ciasney / y kto komu w drodze ma
 vstepowac/ tamze/
 Droge gdyby zastapil kto komu/ chcec zabic/ a
 sam byl zabity/ tak slachciec iako y prosty czlo-
 wiek/ Roz: 11. art. 21.
 Droga sadac/ ktoby komu wypasl/ wyzali wy-
 deptal/ Roz: 3. art. 47. § 1.
 Drogi bezpieczenstwo/ Roz: 11. art. 1. § 3.
 y art. 21. y 22.
 Drzewa bartnego w cudzey puszy rozsadek/
 Roz: 10. art. 6.
 Drzewa bartnego podorywac blisko nikt nie
 ma/ Roz: 10. art. 3. § 4.
 Drzewa bartnego cena/ Roz: 10. art. 13.
 Drzewa gwałtowne porabanie/ roznego/ y ie-
 go cena/ Roz: 10. art. 15. § 1.
 Drzewo sadowe/ polne/ owocowe/ poszypal
 potrzast/ gwałtem porabal/ szep wykopal
 zc. wina/ nagrodal/ Roz: 10. art. 16.
 DREW na drwa/ roz po groszy dwa/ Roz: 10.
 art. 15. § 4 ostat.
 Drwa robac/ na ogieni wolno przy swym iezie-
 rze/ Roz: 10. art. 3. § 2.
 Drwa na wojnie wshedzie kazdemu wolne/
 Roz: 2. art. 19. § 1.
 Do dowodu/ kto/ iako/ o co/ bližsy/ Roz: 1.
 art. 25. § 8. 9.
 Do dowodu/ Chrześciantn bližsy przeciw Ta-
 tarynowi/ Roz: 11. art. 33. § ostat.
 Do dowodu powod/ z ktorey miary bližsy/ R.
 1. art. 22. § 2. na koncu.
 Aktorowi / dawney zastarzaley zastawy/
 Roz: 7. art. 13. § 1. na kon.
 Obráženia Naisiatu Krolew. y zdrady
 Roz: 1. art. 5.
 Odwod v sadu iaki ma byc/ Roz: 4. art.
 77. art. 81.

Dowod
 Gosciowi obeljonemu w domu szym/ Roz: 11. art. 42.
 Gwaltu y mejoboystwa slacheckiego/ Roz: 11. art. 2. § 1.
 O Grunty miedzy Krolew a slachta iednak/ Roz: 1. art. 19. § 2. y w art. 20. § 1.
 O Grunty miedzy slachta przed Podkomorzym/ Roz: 9. art. 12. § 1. art. 16. § 1. y Komu bližsy/ Roz: 9. art. 2. § 1.
 Zbiegłych oczystych ludzi/ R. 12. art. 14. § 8.
 Gwaltu domowego komu nalezy/ Roz: 11. art. 58. § 1. 2. y Roz: 4. art. 102. § ostat.
 Listowny/ to iest/ zapisy/ opowiadania zc. Roz: 4. art. 82.
 Listow/ iakimkolwiek obyczaiem zgubionych/ vtraconych/ Roz: 7. art. 24.
 Na listy podeyrzane/ na iakie/ y komu nalezy/ Roz: 1. art. 16.
 Listowny/ przy darownosci Ziemskei/ przysięgi nie potrzebuie/ Roz: 7. art. 13. § 2. na osz.
 Listu podeyrzanego wianowanego/ Roz: 5. art. 1 § 2.
 Listow pieczetarzmi/ albo z tymi co widzieli/ Roz: 7. art. 24. § 2.
 Na listy po smierci pieczetarzow/ tamze/ § ostatni.
 Kupcowi o rozboi samotrzecciemu/ Roz: 11. art. 37. § 3. dla czego.
 Mejoboystwa miedzy ludzmi prostego stanu/ Roz: 12. art. 2.
 Mejoboystwa napewnieyszy/ skrutinisa/ Roz: 11. art. 21. § 1.
 O Mejoboystwo chlopskie/ przeciw slachcie/ Roz: 12. art. 1.
 Naganionego zabitego slachcieca/ Roz: 3. art. 23.
 Odpowiedzi/ pochwalki/ Roz: 1. art. 26. § 1. Roz: 11. art. 40. § 1.
 Prokuratorskiey choroby/ y smierci iego/ Roz: 4. art. 60. § 2 y 4.
 Przed podkomorzym y Komornikiem/ Roz: 9. art. 10. § 2. y art. 12. § 1.
 Polozienia pozwu iaki ma byc/ Roz: 4. art. 17. § 3.
 Kan/ grabiezow/ przy nalezdzie gwałto-
 wnym na siolo/ Roz: 11. art. 43.
 Rozboiu/ y zlodzieystwa przez opowiadanie na chlopa/ Roz: 14. art. 6. y 7. rozboiu Roz: 11. art. 32.
 Rozboiu chlopu przeciw slachciecowi/ Roz: 11. art. 31. § 1.
 Stronie powodomey bližsy/ R. 4. art. 81. 92.
 Szlachectwa tubylcowi przyganiionemu/ R. 3. art. 19.

Dowód	Szlachectwa reg. ſtrami wojennemi zeta-
máſtkiem moſe być/ Rozd. 12 art. 10.	J. M. poſywać/ Roz. 3. art. 34. § 1. 2.
	Szlachectwa cudzoziemcowi przygani-
nemu/ Roz. 3. art. 21. § 1.	Duchowni opiekunami być nie mogą/ iedno-
ci co imiona Ziemſkie mają/ R. 6. a. 3. § oſt.
	Szlachectwa za náwiáſki ſkazaniem/ Roz.
11 art. 50.	Duchownemu rozſádkowi co należy/ Roz. 3.
art. 32. § 3.
	Sámo podeyſzerzenie czyni/ Rozd. 11.
art. 31. § 3. art. 33. § 1.	Duchowne oſoby ná ſády Ziemſkie nie mają
być obſerwane/ Roz. 4. art. 2. § 1.
	ná Szkodę/ Roz. 7. art. 6. § 3. roz. 6. art. 4.
§ 4. Roz. 3. art. 21 § 1. ná koniec.	Duchownym dobrom dawnoſcia ko Krolew-
ſkim/ Roz. 3. art. 33. § 5.
	Záſtawy ſimienta leſacego/ Roz. 7. art. 13. §
1. art. 14. § 1.	Duchownym z ſwiateckimi/ & e contra o trzyna-
wody z imion Koſcielnych gdzie ſie prawos-
wać/ Roz. 3. art. 32. § 3. art. 33. § 2.
	Do dowodu za gola žaloba/ żaden nie má być
przypuſzczony/ Roz. 7. art. 13. § 2.	Duchowienſtwa Greckiego Zakonu reſze pre-
rogatywy má zażywać/ Roz. 3. art. 32.
	Dowód albo odwołná Sedzkiego wſkazaniu
záleży/ Roz. 11. art. 4. § 2. A tak.	Duellum/ pojedynek ſwego zákazane/ Roz. 11.
art. 14.
	Dowody cyyle pewnieryſke/ temu dowód należy.
Roz. 9 art. 2. § 1. Roz. 4. art. 72. § 1.	Duellum Krol J. M. poſwala/ v Zetman/
támſe/ § 1. Vſtawuujemy.
	Dowód Teſtamentu w cud cyżiemí wczynio-
nego przyſięga/ R. 8. a. 4. § 2. A przeſcie.	Dwuch Dignitarſtw/ Wzjedow/ mſt trzyna-
mác nie moſe/ roz. 1. a. 34. roz. 4. a. 2 § 1.
	Dowód teſtamentu ná woynie wczynionego/
támſe § 1.	v Dworu J. K. M. Ktoſy ſie nieſpokojnie
záchował/ Roz. 1. art. 9. § 1.
	Dowodu bliſſzy dzierſzacy záſtawę/ roz. 7. art.
20. § 2.	Nieſpokojnik będąc zákazany/ v niezákazany/
támſe/ § 5 v 6.
	Dowód ieſliby ſie ſkoná v ſádu Ziemſkiego z
przypadłych przyczyn ná inſy brála/ nie má
iáe ná ten czas. tedy ſád ná drugie rokí má
odloſzyć/ Rozd. 4. art. 24 § 4.	Dwory J. K. M. od ſtánowiſſ mają być
wolne/ Roz. 1. art. 35.
	Dowody ſa troiákieſ piſuro/ ſwiadki/ przy-
ſięga/ Roz. 4. art. 77.	Dworzaninowi Krolew. dochód przy wſcie-
żowaniu. Roz. 4. art. 95. § 3. ná koniec.
	Dowodzenie ſpráwiedliwoſci ſwiateckiemu ná
duchownego/ Roz. 3. art. 32.	Dworzanin Krolew. odpráwe zeſłány czyni/
Roz. 4. art. 67. § 4. Roz. 9. art. 24. § 1.
	Duchowny ſád/ o rozwód ſádzi/ Roz. 5. art.
20. § 1. A o wiano ſwiatecki/ tamſe § 2.	Dziedzictwo o wcow y mátek/ oddzieci ich nie
má być oddalone/ Roz. 4. art. 17. § 1.
	Duchownym perſonam/ głoſczyzná y náwiá-
ſká ſláchecka/ Roz. 11. art. 27. § 7.	Dziedzictwo y ſpadki bezplodnych/ ná kogo
ſpadywa/ tamſe/ art. 17 § 3.
	Duchowni od ſwiateckich gdzie mają być poſy-
waniſ/ Roz. 3. art. 32. § 3.	Dziedzicowi/ dzierſzacy/ o poſzwie powinien o-
znáymic/ Roz. 4. art. 50. § 1. A te.
	Duchowni z imion Koſciolowi nadanych ta-
ko woynie ſluzyc mają/ Roz. 2. art. 9.	Dzi. dzie dzierſzacemu imiente/ za ſzkody z ſum-
my iego wytrácić moſe/ tamſe § 2.
	Duchowni o ſwiateckie rzeczy/ & e contra gdzie
poſywać mają/ Roz. 3. art. 31.	Dziedzic y dzierſzacy/ o trzynowy od poddanych
onego imienia ſtále poſzywani być mają/
Roz. 4. art. 50. § 4.
	Duchownych z ſwiateckimi ſpráwa o grunty
rozmaſte/ Roz. 3. art. 33.	Dziedzic dzierſzacemu/ kiedy zá ſzkody od pod-
danych ſtále z ſummy wytráć nie má/
támſe/ § 5.
	Duchowni z imion wlaſnych iáko inna ſláchecka
prawu Ziemſkiemu podlegáć mają/ Roz. 3.
art. 32. § 9.	Dział dla czego dobry/ Roz. 1. art. 6. § 1. a
wſákie/ art. 7. § 2.
	Duchownych oſob/ y ich ſon/ dzieci/ náwiáſká/
Roz. 11. art. 27. § 7.	Dział rowny miedzy rownemi oſobami/ R. 1.
art. 17. § 1. 2.
	Duchowni gdyby Teſtamentem co komu le-
gowali/ Eſekutorowie przed ſádem Tribu-
nálskim odpowiadáć o to mają/ á odpráwa
przez E. Biſkupa wczyniona bywa/ á ieſliby
E. B. ſam był opiekunem/ tedy do R.	Dział miedzy bliſſkimi/ v dálſkimi/ iáki má
być/ Roz. 9. art. 26. § 1.
		Dzieleſe regeſtrá iákie być mają/ tamſe/ § 1.
		Dział ná wrzędzie przyznány/ teſt wieczny/
tamſe.
		Dział z prawá ſkázany/ y wrzędownie wcz-
niony

niiony mocny test/ tamże § 1. także.
 Dział dawności lat 10. zatrzymany test wa-
 żny/ Roz: 9. art: tamże/ § 1.
 Dzielczego listu obowiażsisa ważne y zareki/
 tamże/ § Wszakże.
 Dział który nie ważny / y dawność nie sko-
 dzi onemu/ Rozd: 9. art 26. § 3.
 Dział przez Brata starszego skonczony/ przez
 młodszą może być ozywion/ Roz: 6. art: 9.
 § 3.
 Działu zakupień bractey bronić nie może Ro:
 6. art: 11. § 4.
 Dział aż po zapłaceniu długow oycowskich
 idzie/ Roz 6. art: 2. § 3. Tedy
 o Dziale imion nie dzielonych/ między bracta
 dorosła nie dzielona/ Rozd: 6. art: 13
 Dział lasu/ puszy spólney/ między wczestni-
 kami/ iaki ma być/ Roz: 9. art: 19. § 3
 Dział wiecznego/ moc y władza/ Rozd: 6
 art: 13 § Ktory: Ro: 9. art: 26. § 1
 o Dzieciach zbiegow/ zdraycow/ do ziemi
 nie przystacielskiej dorosłych/ y niedorosłych
 Roz: 1. art: 7. § 1
 A które zostają przy dobrach/ tamże
 Dzieci za występki Oycy swego przy dworze
 Krol: popelnionym/ nie nie cierpią/ tylko zi-
 mienia głowczyne albo nawiązke płaca/
 Roz: 1. art: 9. § 5. art: 10. § 1. A jeśli by
 Dzieciom głowczyzna bywa płacona/ Ro: 1.
 art: 13. § 1. art: 25. § 2
 Dzieciom lat niedorostym dawności nie ma-
 ziemski/ y w cudzey ziemi będącym/ Roz: 3
 art: 45. § 1. 2. Ro: 6. art: 11. § 3. art: 2. § 1.
 Dzieciom lata/ meczyznie 18. Dzieci 13.
 zupełne/ Roz 6. art: 1. Roz: 5. art 9 § 2.
 Dzieci zbyteczne/ Roz: 4. art: 49 § 1. R: 11
 art: 7. § 1. art: 8.
 Z słachćcia/ z niesłachćcianki/ są słachć-
 cami Roz: 3. art: 20. § 1.
 Rodzicow zmarłych/ win nie płaca R: 4
 art. 22. § 2. Roz: 7. art. 18. § 2.
 Kiedy po zefciu rodzicow/ rok zawiey
 maia/ Roz: 4. art: 22. § 2 Wszakże
 Kiedy do lat dilaćcy nie trzymają/ tamże
 § ostatni A jeśli.
 Dawności nigdy nie traca/ Roz: 4. art:
 35. § ostat:
 Po opiekunie czego wznowić nie mogą/
 Roz: 6. art: 6. § 1. A wszakże
 O imiona pozywane być nie mają/ Ro: 6.
 art: 7. § 1.
 Lat niedoroste/ w sześciu rzeczach vPrá-
 wa odpowiadaia/ Roz: 6. art: 8.
 O poteki oycowska vprawa opowiada-

ia/
 Testamentu lat niedoroste/ nie czynia/
 Rozd: 8. art: 1. § 1.
 Niedoroste czemu maia być pod opieku-
 nami/ Rozd: 6. art: 1. § 1.
 Niedoroste po śmierci oycy polki mogą
 mieszkac przy matce/ Roz: 5. art. 11.
 Doroste dawności/ pozwanie wyma-
 wiac sie nie mogą/ R: 6. art: 7. § 2. A oni.
 Lat doroszymion swych/ od brata vpu-
 szonych/ nadzierzacy dochodzić mogą/
 Roz: 6. art: 11. § 2. A bracta,
 Przez opiekuny iaki maia być chowane/
 Ro: 6. art. 4. § 1. A potym.
 Zapisom/ y obowiażkom/ kiedy/ ktorym/
 nie podlegają, Rozd: 7. art. 18 § 2.
 A gdzieby.
 Zaruiki kiedy płaca/ y nieplaca/ tamże/
 art. 18. § 1.
 Imienia spadkowego gdyby dochodzić
 niechćieli/ Roz: 7. art: 18 § 4.
 Rodzicow gdyby w starości opatrowac
 niechćieli/ Roz: 8. art 7. § 6.
 Rodzicow gdyby z rąk nieprzyacielskich
 odkupić niechćieli/ tamże § 7.
 Od poteki iakiey oycy swego/ iako są wol-
 ni y nie. Roz 11. art: 54. § 1. y 2.
 Głowczyzny przez opiekuny/ niedoroste
 dochoda/ Roz: 11. art: 45. § 1.
 Głowczyzny/ dawności/ dochodzić nie
 mają/ tamże/ § 2.
 Na oycu/ pozyskany głowczyzny docho-
 dzić nie mogą/ Roz: 11. art. 46. § 2.
 A choćaby
 Na oyczynie głowczyzny dochodzi, tamże
 Po śmierci rodzicow swych/ za ich wyste-
 pek nie karzą/ Rozd: 11. art: 48. § 2
 Po śmierci rodzicow ich/ gwałty/ skody/
 iakie płaca Roz: 11. art: 48. § 1. y 2. o sta-
 Ludzi niewolnych/ za oyczycie maia być
 rozumieni/ Rozd: 12. art: 21.
 w Dzierzeniu imienia kroy lat 10. niebył/
 by y listy Krolew: miał nie nie waza/
 Rozd: 1. art: 33. § 1.
 z Dzierzenia z spokojnego wybycie/ Roz: 4.
 art. 30. § 5. art: 33. § 3.
 w Dzierzeniu imion y dobre od Jagiela/ aż do
 dzisiejszego R. J. M. tak za przywilejami/
 listy/ y bez listow/ maia być wieczne Roz: 3.
 art: 2. § 2. 3. y art: samy 43.
 Dzierzawca przy zastawie blizszy domiesć
 dlugu/ wielkości/ Roz: 7. art 20 § 2
 o Dzierżeciny/ gdzie/ kto ma być y iako poz-
 wany Rozd: 3. art: 32. § 6

Dziwki wedle Testamentu Oycá/ od bráci/
bliskich/ zgotowizny wyposazone być ma-
ia/ á bez Testamentu z czwartey części oy-
czystych imion/ Rozdział 5. art. 3. § 2.

Patrz corkom czwarta.

Dziwka idąc za mąż bez woli oycá/ tráci oy-
czyste y macierzyste/ Roz: 5. art. 8. § 1.

Dziwka/ ktorzyby cętec dla macierzystych/
matka dla oyczystych imion/ Bracia y op-
iekunowie/ za mąż dorosley wydać nie-
chcieli/ moze iść za mąż/ á imion nie tráci/
Roz: 5. art. 8. § 2. art. 9 § 2.

Dziwka wstęcznie żyjąca/ co cierpi/ Roz:
8. art. 7. § 5.

Dziwka gdyby sie na rodzice swe reká tar-
gnęła/ Rozd: 8. art. 7. § 1.

Dziwki swobodnie za mąż idące po śmierci
rodziców/ co trácia/ Roz 8. art. 9. § 1.

Dziwki w opiece bráciey będące/ wychowa-
nie mieć maia/ á jeśli nie/ tedy mogą mie-
ścić na czwartey części swey/ iednak pod
sprawą opiekuna z wżędu przydanego
Roz: 5. art. 9. § 3. 4.

Dziwki Matką za mąż wydać nie moze/ bez
wiadomości opiekuna/ Roz: 5. art. 11.

Dziwki śláchćianek/ Pánowie y śláchća/
ktorzy na imionach swych śláchće maia/
gwałtem za mąż wydawać nie mogą/
Roz: 3. art. 39. § 2.

Dziwki za mąż báiące/ czego pośredcz ma-
ia/ Roz: 5. art. 2. § 1.

Dziwki niż za mąż poyda/ maia być przez op-
iekuna wczimie chowane/ Roz: 5. art. 9 § 3.

Dziwka czwarta część na posag oyczysty/
Rozd: 5. art. 3. Patrz Corkom.

Dziwki za oycowśkiego żywota/ gdyby kil-
kú było wydanych/ á drugie nie/ iako z
czwartey części od bráciey maia być wy-
prawione/ Roz: 5. art. 19. § 3.

E

Elekcia Sedziego/ Podsedka Ziemskiego y
Pisarza/ Roz: 4. art. 1. § 1.

Elekcia/ iednego ze czterech na wżad Ziemski
od powiatu obranych/ Rozl J. M. ma
potwierdzić tamże/ § 2. A my.

Także na wżad podkomorski/ Roz: 9. art. 1.

Elekcia *substituta* w niebytności iednego z
nich/ Rozd: 4. art. 4. § 1. y w art. 47. § 4.

Elekciey niezgodá/ Roz: 4. art. 4 § 2.

Elekcia Chorążego powiatowego/ Roz: 2. art. 5.

Elekcia y wżad Wozne/ Roz: 4. art. 8. § 1.

Effekt albo skutek rekósemsta/ za kogoś re-
gyl/ záplác/ Rozd: 1. art. 27. § 2. A ná.

Error albo omyłka Pisarzy/ Ziemskiego y

Grodzkiego samego/ Roz: 4. art. 4. § 5. y wżadu

Grodzkiego samego/ Roz: 4. art. 37. § 3.

Eukcio/ albo zastępowanie oczyszczenie w
sadu/ albo y o poręku iako y o inne rozne

rzeczy y przypadki/ o cokolwiek Roz: 7. art. 18 § 1.

Zastępowanie Syna za Oycá/ ieden za dru-
giego/ woienna/ Rozdział 2. art. 12.

Zastępowanie w sadu iednemu za dru-
giego/ Rozdział 4. art. 55.

Zastępowanie w sadu ma być oczyszc-
ste tamże/ § 1. A zastępowanie

Euktorowi albo zastępcy *exceptia* do
powiatu nie idzie/ tamże/ § 1. A zastępcá

Zastępcá nieosiadły przekonany prawem
Roz: 4. art. 55. § 3. A ktorzyby. y w

Rozd: 7. art. 23. § 1. A jeśli by.

Zastępcá bez pozwu ma odkazywać y w
sprawiedliwie/ Roz: 4. art. 55. § 1.

Zastępcá na gardło skazany/ tamże ma
być karany/ tamże/ § 3.

Zastępcá w złodziejstwie Roz: 14. art. 3.
§ 2. Jeśli by.

Zastępcá chory obłożny choroba Roz: 4.
art. 55. § 4.

Zastępcá w złodziejstwie/ by też ich y
wiele było na tym że wżedzie/ gdzie się po-
czal zrod/ kónczyć ma/ Roz: 14. art. 3 § 2. A gde

evocationis pana, wyzwanie niesłusznego man-
datem winá albo karanie Roz: 1. art. 14. § 1.

Euokacio/ albo wyzwanie święteckiego do sa-
du duchownego o rzeczy święteckie nie ma
być/ Roz: 3. art. 31.

Euokacio *ex foro, districtu*, albo wyzwanie od sa-
du należnego do innego powiatu/ albo w
rzedu y Sadu/ Roz: 4. art. 44.

Euokacio/ albo wyzwanie z należnego Powia-
tu kiedy/ y komu/ y o co/ do drugiego po-
wiatu/ iść moze/ Roz: 4. art. 39. § 1. Tedy.

Euokacio wyzwanie z powiatu/ sadu/ do in-
nego moze być/ zá zapisem/ Roz: 4. art. 44.

§ ost. Okrom. y w ro: 3. art. 35 § 2. wśakże.

Exempla/ albo przykłady w Prawá miejsce
maia/ y infych praw/ Rozd: 4. art. 54. § 4.

Exempty w czym idą y nie idą/ Roz: 1. art. 21.

Ex officio, z wżadu Podkomorskiego/ o wins do
Ziemstwa/ á o iako pozyskaia/ Roz: 9.

art. 6. § takowy.

Ex officio, z wżadu Podkomorskiego o obładze-
nie tego samego/ y Komornika tego po-
zwąć wolno/ Roz: 9. art. 10. § 3.

Exceptia/ Wyzięcie z Prawá/ Expectatiwie
iść pewna przydana swoim sposobem/
Roz: 1. art. 33. § 3.

Exceptia/ Wymowka/ komu/ kiedy ná co
idzie

idzie/ y nie/ Rozd: 1. art: 22. § 2.
Expectatywy są Prawem zakazane Rozd: 1.
 art: 33. § 2.
Exekucja skutek z Prawa rzeczy osadzoney/
 albo odprawa/ wykonanie w sprawie cze-
 minajney/ względem bezpieczeństwa sado-
 wego/ Rozd: 1. art: 10. § 3.
Exekucya odprawa na Duchownych osobach
 prawem przekonanych iako czyniona by-
 ma/ Rozd: 3. art: 32. § 1. A **Ex**ad Bist.
Exekucya B. Biskup na duchownym/ oco/ y
 kiedy czyni/ Rozd: 3. art: 34. § 1. Tedy
Exekucya na Mieszczaństwie Wileńskim pra-
 wem przekonanych/ oboje ślacheckie/ iako
 ma być/ Rozd: 3. art: 35. § 1. Jednaktze
Exekucya nie ma być czyniona/ pośi o zły w-
 staz w Trybunale sie nie rozprza/ abo y za
 appellacya strony/ Rozd: 4. art: 37. § 5 2
 w tym art: 86. § 1. a po odezwie.
Exekucyj tóra sentencja nie podlega/ Rozd:
 4. art: 45. § 2. A gdzieby
Exekucya na wzeźniku nieosiadłym y dzier-
 żawcy/ iako/ Rozd: 4. art: 67. § 3. y 4
Exekucya Starosty przyległy z Starosty cy-
 mie powinien. tamże.
Exekucya na Dobrach Krolew: zastawnych
 y dożywotnych/ iako czyniona bywa/ Rozd:
 4. art: 67. § 8.
Exekucya za pierwszego wzeźdu gdy nie do-
 śla/ tedy drugi wzeźdu/ bez pozywania byle-
 by dawność nie zaśla/ odprawa czynic
 ma/ Rozd: 4. art: 91. § 9.
Exekucy dawność Ziemsta/ R. 4. a. 91. § 1
Exekucy w rzeczy osadzoney poczetek/ Ro:
 4. art: 93. § 1. Tedy.
Exekucya Dekretow Krol: za odestaniem/
 przez wzeźdu czyniona bywa/ roz: 4. art: 93.
 § 3. Toż sie. Rozd: 9. art: 24. § Tedy.
Exekucya skuteczna iako bywa/ Rozd: 4.
 art: 94. § 2.
Exekucy śmierci zmarłego nie hamuje/
 Rozd: 4. art: 94. § 3.
Exekucy wzeźdu nie czyniacy/ co popada/
 tamże/ § 6. A te.
Exekucy wzeźdowi broniacy w sowitosc w
 pada/ y ma być do R. J. M. odestany na
 wymołanie/ Rozd: 4. art: 95. § 1. 3.
Exekucya po wymołaniu Dworzánin J. R.
 M. czyni. Tamże/ § 1. A my.
Exekucya co zatrzymawa/ i z iey ostrości po-
 zwany nie ponośi Rozd: 4. a. 95. § 4. a. 93. § 2.
Exekucya na imieniu mianowanym/ nie ma
 być czyniona Rozd: 5. art: 17. § 1. A wzeźdu.
Exekucya nieosiadłego/ Rozd: 4. art: 67 § 5.

art. 96. § 2. art: 93. § 6. Rozd 5. art. 8. § 2.
Exekucya za wzeźdu opiekuna/ na imieniu
 dziecinnym nie ma być czyniona/ Rozd: 6.
 Artykul 6. § 2. Wskazje
Exekucya narzecząch ruchomych/ Rozd: 7.
 art: 18. § 1. A enby.
Exekucya sadow Podkomorskich/ temu nale-
 ży/ kto do niego odestal/ Rozd: 9. art: 2 § 2.
Exekucya skarbową przez poslanca R. J.
 M. Rozdział 9. art: 24. § 1.
Exekucya przed Jego R. M. prawniaces-
 mi sie miedzy stronami/ iako ma być odpra-
 wa/ Rozd: 9. art: 24. § 2. Wskazje.
Exces każdy nieosiadły w W. R. Lit. tam
 gdzie zbytek iaki popelni/ tamże sadowi/ y
 karan ma być/ Rozd: 4. art: 29. § 1. art.
 55 § 3. art: 67. § 5. o zastępcy.
Exces pod rokami iakikolwiek/ R. 4. a. 64. § 1.
Exces w sadu samego przed Sedziami Rozd:
 4. art: 62. § 1. 2.
Exces wzeźdnikow sadowych przy sadzie/
 Rozd: 4. art: 63.
Exces na Jarmarku/ targu/ kiermaszu/ wzeź-
 niony/ Rozd: 14. art: 4. § 1.
Exces ślacheckie wzeźniwshy/ a nie sprawiwszy
 sie gdyby z iachal R. 11. art: 57. r. 4. 64 § 1.
Euazy w czym nie idzie/ Rozd: 11. art: 28. § 2.
 Párrz odwod niżej.
Euazy o gárdlo obwinionemu/ kiedy idzie/
 Ro. 11. art: 6. § 3. art: 7. § 2. r. 1. art: 26. § 2.
Euazy przez przysięgi/ Rozd: 7. art: 30 § 1.
 na koncu/ y § 3. na koncu.
Exekutor ach/ abo opiekunach Duchowney
 osoby testamentem/ Rozd: 3. art: 34. § 1.
Exekutor wie testamentu pieczętować nie
 mogą/ Rozd: 8. art: 5 § 3.
Expulsio, wybiecie z spókoynego dzierżenia/
 Grod sadowi/ Rozd: 4. art: 30. § 5. art: 33. § 3.
Expulsi dawność do pozwania do Grodu
 10. niedziel/ Rozd: 4. art: 33 § 3. art: 92. § 3.
Expulsio/ albo proces wybiecia/ z spókoynego
 go dzierżenia/ Rozd: 4. art: 92.
Expulsiey dowod/ abo wybiecia z spókoynego
 go dzierżenia/ Altorowt 7. świádkow
 wsego stanu dowodzą/ R. 4. art: 92. § 2.
 §
Fáktorow przysięga na Komorach/ przy to-
 wárzech/ Rozd: 1. art: 30 § 6.
Falszywe listy po śmierci cyicy pozostale/
 Rozd: 1. art: 16. § 3.
Falsze wzeźdu Grodzki sadowi/ Rozd: 4. a. 30. § 1.
Falszowanie Listow/ pieczęci/ tak odbieranie
 pieczęci/ wzeźdowych y Krolewskich
 Rozd: 1. art: 16.

Falsowanie

Cerographow/rzki po śmierci/r 1. a. 16. § 2
 Listow/ wypisow/ tamże/ § 2.
 Pieczęci/ podpis/rzki J. R. M. tamże § 1.
 Listow zastawnych/ tamże § 3.
 Testamentu/ tamże/ § 2.
 Monety/ Mynice/ zlotá/ Roz. 1. art. 17.
 Falsować pieniadze/ abo obrzynać krobys
 wazyl/ Roz. 1. art. 17. § 1.
 Falszywy świadek tym ma być karan czymby
 komu w świadectwie zaśkodzić miał/ Rozd:
 4. art. 76. § 8. A gdzieby.
 Falszywemu świadkowi wolna appellać
 do Trybunału/ tamże.
 Falszywym Prokuratorze y iego karaniu/
 Roz. 4. art. 59.
 Falsz w kłórew sprawie/ w złym przewodzie
 prawną gdyby sie pokazał/ R. 4. a. 41. § 1. a. 41. § 1.
 Falszywego świadectwa opisana proba/
 Rozd. 4. art. 78. § 2. też.
 Falsz/ dawność inscriptionum & per lucro
 tam.
 Rozd. 7. art. 10.
 Solgi w rząd czynić nie ma/ R. 4. a. 30. § 3. A my.
 Solgi w więzieniu nie czynienie/ Rozd. 4.
 art. 32. Rozd. 11. art. 29 § 2.
 Solga w cudzej ziemi będącemu/ Roz. 11.
 art. 44 § 2.
 Solga komu/ y kiedy w prawie ma być cy-
 monal/ Rozd. 4. art. 41. § 3.
 Formowanie rzki J. R. M. Rancier.: Pod-
 kancł. Pisarzow/ 26. Roz. 1. art. 16.
 Siscus/ abo starb J. R. M. W. E. L. Roz. 3.
 art. 17. § 2. Bo p. tych art. 48. § 2. krobys.
 Roz. 4. art. 95. § 2. R. 5. a. 22. § 1. A gdzieby
 Frymarki y kupna/ na targach y gdzie indziej
 sprawować/ Roz. 14. art. 8. § 2. Atrasili.
 Fundacy R. J. M. na Kościół/ od śl-
 checkiej rozność/ Rozd. 3. art. 33.
 G
 Gatu/ boru/ pułk wyrobienie/ skłoda komu
 od tego/ R. 10. art. 15. § 1. R. 11. art. 20. § 1.
 Garnce do syntu/ aby były iedney miary/
 Roz. 3. art. 36. § 6.
 General Woźny/ iego wząd y powinność/
 Roz. 4. art. 104.
 Gárdlem nikt karan być nie ma na żadne
 oskarżenie/ Roz. 1. art. 2. § 1.
 Gárdlo y pozcimwość/ majątność/ oco/ kto
 traci/ Roz. 1. art. 3. § 1.
 Gárdlem oco karza/ na to dowodow iaw-
 nych nie potrzeba/ Roz. 1. art. 5. § 1.
 Gárdlo y pozcimwość/ oco/ y kto traci/ Roz:
 1. art. 6. § 2. art. 9. § 2. art. 10. § 1. w
 Rozd. 4. art. 7. § 2. A iesliby zabil/ Roz:
 1. art. 13. 2. art. 14. § 2. temn

Gárdlo traci/ kto mimo zaruku tego zabije/
 Roz. 1. art. 25 § 2.
 Gárdlem na woynę sam Hetman karze/
 Roz. 2. art. 6 § 6.
 Gárdla ani pozcimwości kto/ kiedy/ y iako nie
 traci/ Rozd. 1. art. 2. § 1.
 Gárdlem o falsz woźnego karza/ R. 4. a. 9. § 5.
 Gárdlem kupcy/ kiedy/ o co/ bywaia karani/
 Rozd. 3. art. 48. § 2. krobys.
 Gárdlem y pozcimwością swowolnik o odbie-
 cie więznią/ bywa karany/ R. 4. a. 31. § 4.
 Gárdlem karza/ o rany zdrada zadane Rozd:
 11. art. 17. § 1. A iesli nie zabije.
 Gárdlem zlozynca powołanie swe gdyby zaś
 pieczętował/ R. 11. art. 7. § 2. art. 17. § 2.
 Gárdlo principal traci/ a pomocnicy więzie-
 nie/ y glowczyne płaca Roz. 11. art. 29. § 2.
 Gárdlo/ Prawa nieposłusny/ kiedy/ oco tra-
 ci/ Roz. 11. art. 28. § 5. A iesliby.
 Gárdlem ślachećca/ kiedy o zabicie Tatarzy/
 na/ y chłopaka karza/ Roz. 12. art. 10. § 1. wy-
 rzy/ y art. 1. § 2. Także.
 od Gárdla albo śmierci/ krobys sie odkupil/ a
 bo przez tego wyprosil/ Roz. 11. art. 56.
 Gárdlo y pozcimwość strucinium potrzebuie/
 Rozd. 11. art. 61. § 1.
 Gárdlo traci/ y pozcimwość/ gdy kto tego ra-
 ni albo zabije/ y sadu/ Rozd. 4. art. 62. § 1.
 art. 63. § 2. A iesliby/
 Gárdlo y pozcimwość dzieci traci/ o zamor-
 dowanie rodziców/ Rozd. 11. art. 7 § 1.
 Godziny o sadu stronie na rozmyśl położone/
 Roz. 4. art. 54 § 1.
 Godzina niesporna iest czas wdawania w
 ni stan/ Roz. 4. art. 16 § 1. Ale.
 Sebe ślachećcowi krobys wycial/ R. 1. a. 7 § 4.
 Kiedy na co/ komu iest potrzebny/ Roz. 1.
 art. 12 § 1. art. 13. § 1.
 Trzykroć wywołanemu ma być dawan/
 Roz. 1. art. 12. § 2. Roz. 4. art. 30. § 3.
 Jako/ kiedy/ ma być/ a przez tego publicko-
 wany/ Rozd. 1. art. 12. § 1. art. 13. § 1.
 R. u zwolce sprawidliwości/ odzierzany/
 nieważny/ Roz. 1. art. 12. § 2.
 Małacego/ krobys ranił/ sowiło na...
 a za wine pul roká siedzenie/ Rozd. 1.
 art. 13 § 1.
 małacego/ krom iego początku y przycz-
 ny/ krobys zabil/ gárdlem to karza/
 Roz. 1. art. 13. § 1. A iesliby.
 Kto sam sobie/ y kiedy łamie/ R. 1. a. 13 § 2.
 Wywołanemu przez R. J. M. ma być da-
 wan/ Roz. 4. art. 30. § 3. A gdzieby.
 od karania osadzonego na gárdlo nie wyi-
 mie

Gleit

muſe winowáyce / R: 4. art: 30 § 4. Wſat
Gleyty wiecznym wywołáncom nie maia być
dawáne / Roz: 11. art: 67. § 1. A my
Gleyty przed rokiem y ſećcia niedziel mocnia
Roz: 1. art: 12. § 2.
Gleyty / iako / y kiedy maia być otrzymawá-
ne / Roz: 1. art: 12.
Gleytu wywołániec gdyby do roku y 6. nie-
diele nie brał / Roz: 11. art: 4. § 3.
w Gled ktoby wolnym będąc ſiebie w niewo-
la przedał / Roz: 12. art: 19 § 1.
w Gled czeładź wyrznięna z domu / ſtawa ſie
wolna / Roz: 12. art: 20. Pátrz / Czeładź.
Bez beſu / Roz: 12. art: 14. § 2 i eſliby pozwo.
Duchownym oſobom ſłachecka / Rozd: 11.
art: 27. § 7. tymſe
Troiała za iednego / dla czego Roz: 1.
art: 10. § 5. art: 24. § 2.
Czworáka / Roz: 1. art: 10. § 5. A i eſliby.
Dziedzicom abo bliſkim bywa płacona / Roz: 1.
art: 13. § 1. ná koſciu.
Dworzánina J. R. M. przy liſciech zabitego
troiała / Roz: 1. art: 24. § 2.
Œlachecka kop ſto / Roz: 11. art: 27. § 1.
art: 29. § 2.
Proſtego ſtanu ludźiom / Roz: 12. art: 3.
Przednikom proſtego ſtanu / R: 12. art: 4.
Rzemieſlnikom roznego rzemieſła / Roz: 12.
art: 5.
Mieſzczanom miáſt wprzywileiowanych
y mnieyſzych / Roz: 12. art: 6.
Tátárom woynie ſluzacym / Roz: 12. art: 10 § 1
Tátárom rzemieſlnikom / y ſurmánów /
tamże / § 2. A ktorzy.
Zydom / Roz: 12. art: 7.
Białymglowom káżdgo ſtanu ſowita / Roz: 11.
art: 27 § 7.
Bekárta káždego iako proſtego głowika / Roz: 14.
art: 32.
Która / y dla czego ginie / Roz: 11. art: 53. §
Ná koſciu.
Glowczyzne / ſkody / za náiażdem domowym
iako płaca / Rozdział 11. art: 1. § 2.
Glowczyzny wywołánica zabitego nie płaca /
Roz: 11. art: 4. § 4. A w tym
Glowczyzna / ktora / tylko ſiedzeniem w wieży
bywa płacona / Roz: 11. art: 7. § 2.
Glowczyzny / ktore nie bywáia płacone / Roz: 11.
art: 21. § 2. A i eſliby. art: 20. § 2. A gdy.
art: 19. § 2. Oſtat.
Glowczyzny polowice ktorey bierze wżad / a
druga ná ſpital oddać / Roz: 11. art: 26. § 4
Glowczyzna ſlachecka / przez ludzi proſtego
ſtanu popelniona / iako / y czym / bywa płá-

cona / Roz: 11. art: 39.
Glowczyzny za bliſkich / ſto / iako ma potom-
dochodzić / Roz: 11. art: 44. § 1. art: 45.
§ 1. art: 46. § 1.
Glowczyzna Actor z bracia / kiedy ſie dzielić
nie powinien / Roz: 11. art: 44. § 2. tedy.
Glowczyzny Bracia ſami / kiedy mimo ſio-
ſtry dochodzą / Roz: 11. art: 45. § 1. art: 44
Opiekunowie w máłoſci lat dziecinnych
dochodzą / R: 11. art: 45. § 1. wſakże:
Oycymá ſwego páſierb dochodzić moze /
Roz: 11. art: 46. § 2.
Dzieci ná oycu dochodzić nie mogą / Roz: 11.
art: 46. § 2. A chociaży
Páſierbowie ná oycynie dochodzą / tamże.
Chlopſkiey / ktory ſlacheć nie płaci / Roz: 12.
art: 1. § 2.
Glowczyzne y ſkody / po ſmierci przod-
kow potomkowie płaci / R: 11. art: 48. § 2.
Glowczyzny ſkody / poręczaycy kiedy płaci /
Roz: 11. art: 67. § 1. ktorego
Glowczyzna / ktora potomkowi nie bywa płá-
cona / Roz: 11. art: 14. § 3. art: 20. § 2. A gdy
Gniazdo ſkołe / labedzie / ktoby zepſował /
Roz: 10. art: 8.
Gonienie złodzieia za ſkoda / Roz: 14. art: 9
Goniąc zdraycę / ma ſie opowiadać ná bliſkim
wżedzie / Rozd: 1. art: 7 § 5
Gonic złoczyńce gdyby ſludzy niechcieli / Roz: 12.
art: 23.
Gony Bobrowe popſowane / R: 10. art: 9. ktoby
tomu odiał w granie / Roz: 9. art: 12 § 1
Goracy wżynek / Roz: 12. art: 1. § 1. Oſtat.
iemy / art: 10. § 1. Wyiaſny. Roz: 4. art: 30.
§ 2. Rozdział 11. art: 2. § 1. y 2. art: 16.
§ 1. A gdyby / art: 42. § 2. Oſtat. art: 35. § 1
ná Goracym wżynku ſlacheć oſiadły poima-
ny bez pozwu ma być ſadzon / Roz: 4. art: 30 § 3
Goracego wżynku ktoby wciekl do imienia
ſwego / pozwu ma być pozwan / tamże / § 2.
A to ſie.
ná Goracym wżynku wyſtepcá ma być imán /
Roz: 4. art: 62. § 2. Pátrz też Czás goracego
ná Goracym wżynku poimány / ma być de bry
wleżeniem opátrzon / Roz: 4. art: 32. § 3.
ná Goracym wżynku ſlacheć w wóſi wolno
łapać / Roz: 4. art: 30. § 2. A to ſie.
Goracemu wżynku / trup pogrzebiony / nie
ſkodzi. Roz: 11. art: 2. § 1.
Goſćinne práwo w W F L. Rozd: 4. art: 28.
§ 1. Roz: 11. art: 31. § 3.
Goſćiom przedka ma być ſpráwiedliwość /
Roz: 4. art: 28. § 1. w Roz: 11. art: 31. § 3
Goſćia proſzonego w dom / ktoby zbil / zranił /
obelżył /

ebyli/ Roz. 11. art. 41. § 1. art. 42. § 1.
 Goście ſieby ſie w goſpodarſta zle zaſadowa/ Roz. 11. art. 42. § 2.
 Goſcia zbytniego/ nieoſi adiego/ zahamować
 woino/ tamże § 4.
 Goſcince iako ſyrokie/ ić. Roz. 9. art. 32.
 Patrz Drogi.
 Goſpodarſta z goſciem zwađa/ ro. 11. a: 41. 42.
 Goſpoda w domach ſłacheckich ro inteſcie
 nie ma ſie ſtanowić/ Rozd. 3. art. 49.
 Goſpody na rołach przad Grocki rozdała/ Roz. 4. art. 52. § 2.
 Goſpody/ ſadowe eſobyco lepiſe obrać mogą
 tamże.
 Goſpod beſpieczeńſtwo gaſu ſadow/ Roz. 4.
 art. 64. § 1.
 Goſpody tymże poſtoiem ſa obwiera wane/ co
 y domy ſłacheckie/ roz. 11. a: 1. § 1. 3. art. 19.
 Goſpodarſta każdy/ groſcia ſwego/ wzeſdomi oſ
 powiedzieć zaſe powinien/ R. 12. art. 24.
 § 2. gdy.
 Goſpodarſta lożnych ludzi przecho wyſtacy /
 ma być karani/ tamże/ § oſtat.
 Grabie mieſzkańce nie mają wieſniaków na
 targach/ Roz. 3. art. 37.
 Grabieży w/ iako/ y kiedy/ każdy dochodzić ma/ Roz. 4. art. 18.
 Grabieży w y boiow/ dzieci/ po opiekunie ro
 znawiać nie mogą/ Roz. 6. art. 6. § 1. 2.
 y ſtody w gzyer puſczy/ R. 10. art. 5. § 1.
 Koby przez grabieży wzyń/ tamże/ § 3. 2.
 Koby.
 Na poroktory bioga/ tamże/ § 1. 2. ten.
 Grada ſwierzopiego/ Roz. 13. art. 1.
 Na ſpaſy ſłada koni/ bydła/ ſwin/ geſi/
 łazki/ Roz. 13. art. 2. § 2.
 Pod ſłachećcem y ſłachećanką y ſługa ić
 wzyńnych/ Roz. 13. art. 3.
 Od ſłachećca pod chłopem/ y chłopca pod
 chłopem/ y chłopca pod ſłachećcem/ roz.
 13. a: 4. abo ſtody ſtaley przed rokami w 6
 5. y 4. Niedzieli/ nawet trzy/ Roz. 14. a: 18.
 Na drodze przy p: ſtancu wzyńnych/ Roz.
 11. art. 58. § 3.
 O Grabieży pożywno wo bliſko przed rokami /
 Roz. 4. art. 18. § 2.
 Grabieży daſi noſci trzy lata/ Roz. 11. art. 52.
 A w roz. 4. art. 35. O krawe rzeczy.
 Grabieżnego ſzebea winorzon go Cenai Roz.
 13. art. 1.
 Gracze/ koſtrowie/ 3 Miaſt przez mają być
 wychwoſtani rożgami/ Rozd. 12. art. 24 § 6.
 Granice Duchownych z ſwietckimi Commiſſ
 ſarzy odprawiui/ Roz. 3. art. 33.

Granice y imienia oziędzinnego opiekunowie
 nie mogą. Roz. 6. art. 10.
 Granice dowod temu należy kto ma liſty/ kop
 ce/ ſwiałki lepiſe/ Rozd. 9. art. 2. § 1. 2.
 Kto art. 12. § 1. art. 16. § 1. art. 17. § 1.
 Granice Podkomorzy wzyńnych/ zaraż y ſko
 dy ſadzi/ Roz. 9. art. 2. § 2.
 Granicami przy legli ſaſiedzi/ iako do granic
 bywaia wzywan/ Roz. 9. art. 3. § 1.
 Granice gdyby ſie komu z dobroy Krolew.
 traſiło/ Rozd. 9. art. 3. § 4. art. 4.
 Granice ludzie chorzy/ iako poprzyſiegali/ Roz. 9. art. 5. § 2.
 Granice Ktore/ Commiſſarzy/ y Ktorey reuſu
 ta/ tamże/ w art. 7.
 Granice gruntow/ dwuch Powiatow/ iako
 gzyńne bywaia/ Roz. 9. art. 8. § 1.
 Granice liſty Podkomorzich om. cniła/ tamże.
 Granice iako z Podkomorzem/ & e conuerſo.
 Roz. 1. art. 11. § 1.
 Granice gdyby rozewali zima z imieniem /
 tamże/ § 2.
 Granice w ſelacich porządek w ſelacki Rozd. 9.
 art. 12. § 1. Tedy.
 Granicacy granice za Zelttem Podkomor
 zego ſamocz wart poprzyſiegali/ Roz. 9.
 art. 12. § 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.
 Granice Ktoby komu ſkazi/ abo nowa ſawa
 wola wzyń/ Roz. 9. art. 18.
 Granice ponowienie/ przy Komorniku bywa/
 tamże/ § 2. Wſiaſze.
 Granice ponowionych znali/ przy Komorniku
 ta mają być do ſiag Podkomorzego ze
 znane y wpifane/ rozd. 9. art. 18. § 3. 2.
 Komornik.
 Granice/ miedzy/ gwałtowne popſowanie/ mo
 że być bromone. roz. 11. art. 20. § 2. ten.
 Grobla Ktoby tu cudzemu brzegu przyſpał/
 roz. 9. art. 21. § 1.
 Grod co ma ſadzić/ y o co pożywy Grodzkie
 być mają. rozd. 4. art. 30.
 Grodzkiego ſadu porządek/ tenie co y Ziemi
 ſkiego/ rozd. 4. art. 55. § 1. 2. 3.
 Grodzkich y Ziemiſkich ſiag chowanie/ rozd.
 4. art. 13.
 Grodzkich ſpraw Ziemiſki Wzrad & e conuerſo
 nie ſadzi/ roz. 4. art. 3. § 3. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.
 Grodzkiego Piſarza powinnoſć/ ro. 4. a: 4. § 5.
 Grodzki Wzrad/ przesa/ pamietne/ tak ma
 brać iako y Ziemiſki/ roz. 4. art. 5. § 4. Tymże
 Grodzkie roczki/ każdego Mieſiaca dnia pier
 wſzego [ieſli nie ſwieto] poczynąć ſie mają/ a
 trwać mają przez 2. niedzieli/ ro. 4. art. 33. § 1.
 Grodzkie

Grodzkie rozgki y pod Szymem sadzone być
maia/ Roz: 4. art: 47. § 1.
Grodzkim pozwom / rok zawity pod strąco-
niem prawia/ Roz: 4. art: 34.
Grodzkie pozwu / czyja pieczęć pieczęcia /
tamtę
Grodzkiemu pozwu Pisarz data podpisać /
ktorego dnia on pozwu wydał/ tamże
Grodzkich Wziedników obieranie / osiadłość /
władza y powinność / roz: 4. art: 37.
Grodu Wziednicy pisano Ruskie umieć maia /
Rozd. 4. tamże. § 1.
Grodzki Wziednik / trzykroć Rozgkom omie-
kowaćcy Wzied sioy traci / ro 4. art: 38. § 2.
Grodzki Wziednik w sąsiedztwie gdy co ko-
mu zawini / iaki przeciw niemu proces ma
być / roz: 4. art: 39. art: 37. § 3.
Grodzkich rozgkom bezpiecziństwo / rozd. 4.
art: 52 § 1. Patrzą bezpiecziństwo
Grodzkie zapisy / do Ziemstwa przed Rozkiem
bywają przeniesione. Roz: 5. art: 1. § 1. Apo.
Grodzkich zapisów poważ / roz: 7. art: 2. § 1.
Grodzki Wzied ma być przy testamentie / abo
Ziemski. Roz: 8. art: 2.
Grod do Podkomorzego sprawę odesłać może /
Roz: 9. art: 2. § 1.
Grod foldrować ma na złozyńce / choć nikt
nie instiguie / roz: 11. art: 4. § 4. Jesliżby
art: 6. § 1. art: 7. § 2. A w takley /
od Grodu o krwawę rzecz wolno do Trybu-
natu appellować / za poręka stronie skazaney
na gardło / Roz: 11. art: 67. § 1.
Grodcy namieszniczy / co za osoby maia być /
Roz: 4. art: 37 § 1.
Grodzkim pozwom o krwawę rzecz dawność
3. lat / wyia wsiy dzieci niedoroste / y ludzi
w cudzych ziemiach bedacych / Rozd: 4. art.
35. § 1. Roz: 11. art: 52.
Grodzkimi pozwu ogzewisto / y zaoznie na
4. niedziele / a dla niepospiechu na 3. niedzie-
le / przed rozgkami ma być pozrywano / Roz
4. art: 33. art: 30. § 3 A pozwu:
o Grunty w ktorych krzywda by sie od kogo
komu dziala / w pominálnym listem od Wze-
du Ziemskiego obelac / Roz: 4. art: 48.
o Grunty przed Podkomorzym prawuacy sie
gdyby obie strony były bez dowodu / tylko
świadki stawili / ktora z nich bliższa dodo-
wodu / Roz: 9. art: 2. § 1. A kto.
o Gruntach Krolew: od ślacheckich zabranych /
Roz: 1. art: 15.
o Grunty Krolew: z ślacheckich / iednak do dowodu /
Roz: 1. art: 19. § 2. art: 20. § także.
o Grunty Krolew. z ślacheckimi graniczące

mi piennemi / w tym Comisarzski ma być roz-
sadek od J. R. M. zeszany / Roz: 9. art: 4.
Grunty Krolew. kto ku swey oyczynie przy-
ial / one z Oyczyny ma nawiazac / Roz: 1.
art: 19. § 1. A kto by /
o Grunt między sąsiady pienny / iako Podko-
morzy ma postepować / Roz: 9. art: 3. § 1.
A kto by temu przeszkode w rozsądzaniu
Podkomorzego czynil / tamże / § 2. A kto.
o Grunt obrebn / y sumieźny / iaki dowod z
przysięga / Roz: 9. art: 16.
o Grunt iaki ma być prawo z Woiwoda /
Starosta / dzierżawca onego powiatu / R.
9. art: 17.
Grunty w cudzego człowieka / nikt zakupować
nie ma pod utratą pieniędzy / Roz: 9. art: 27.
na Gruncie cudzym kto zboże sieie co popada /
Roz: 9. art: 22.
Grunty ślacheckie nad wolność ich / nie maia
być nikomu dane / Rozd: 3. art: 5.
Grunty z Ślacheckimi Krolewskimi odmi-
na / Rozd: 3. art: 50.
Spalenie / Roz: 4. art: 30. § 1.
Gwałtowne najsie / ro: 11. art: 1. § 1.
Najazd od człowieka wojennego / roz: 2.
art: 18. § 1.
Spalenie przez pochwałkę / ro: 11. art: 40 § 2.
Gwałtu dowod tylko ślacheckim idzie /
Roz: 4. art: 102. § 2. Wszakże.
Gwałtu dowod / Patrzą dowod. Rozd: 11. art:
2. § 1. art: 58. § 1.
o Gwałtownym wybiću z spokojnego dzie-
lenia / roz: 4. art: 30. art: 33. § 3. art:
92. Patrzą Wybić.
Gwałtowne wzięcie w Malzenstwo Panny /
W dowy / Ro: 11. art: 13.
Gwałtowne najsie / na dom / gospode / z po-
mocni / Rozd: 11. art: 1. § 3 art: 2. § 3
Gwałtowne najsie Ślacheckie od prostych lu-
dzi / rozd: 11. art: 39. § 2.
Gwałtowny najazd na imienie / na wieś / roz:
11. art: 43. y art: 20.
Gwałtem za maj żadna pleć biała / nie ma być
dawana / roz: 3. art: 39.
Gwałtu uczynionego od ślagnacych na wo-
ne / sprawiedliwości gdzie dowodzić / roz:
2. art: 6. § 4 y daley. art: 18. § 1. Patrzą w
Ciagnieniu.
o Gwałt w woysku uczyniony Żerman sadzi /
roz: 2. art: 21.
Gwałt / škoda z imienia zastawnego / uczynio-
ne / przysiężanego / roz: 4. art: 50. § 3.
Gwałt / boy / škoda w roley uczyniona / roz: 4.
art: 64. § 1.
Gwałtem

Gwałtem wieźnia zwięzienia / y gdzie indziej
wydarte go / Roz: 4. art: 31. § 4. 93 § 6.
A ktoby.
Gwałt / kiedy / iako / opowiadać ma być / R.
11. art: 2. § 3. Aieſliby.
Gwałt Kościelny / Cmyntarza / domu / Roz: 4
art: 80. § 1. w roz: 11. art: 3.
za Gwałt poſpolity ſaſiedzki 12. rubli / Roz:
11 art: 51. y art: 58.
o Gwałt / boy / złodziejſtwa / pozogi / grabież
dawność lat 3. zamilczenie / ten ma wie-
cznie milżeć / procz dzieci niedoroſłych / roz:
11. art: 52.
Gwałtownik oſiady zabijący tego / gdy 3
Ziemie wciegze / Roz: 11 art: 4.
Gwałtownika gdy kto zabił w domu ſwoim
z pomocnikami tego / Roz: 11. art: 19.
Gwałtownika / na gruncie / imieniu / we wſi
ſwojej ktoby zabił / Rozd: 11. art: 20.
Gwałt w domu czyn / w drodze / ſkoda gdy
by ſie ſtala komu z wiadomością gospodar-
stwa / Roz: 11. art: 41.
Gwałtownik / zborec / gdyby umarł nie roz-
prawiony / ſie 3 ſtrony / Roz: 11. art: 48. § 1.
o Gwałtownikach rożnych / podrożnych / ro-
żnego ſtany / roz: 11. a: 21. § 1. a: 30. 31 32 33.
S
Hetmańska W. X. L. władza / y powinność /
y Wzrost tego / Roz: 2. art: 11. art: 3. art: 6.
art: 15. art: 16. art: 24. § 2. art: 27.
Hetmańſtwa rożd com W. X. L. ſtarodawni
ma być dawano / roz: 2. a: 1. § 5. y dla tego
Hetmani z wojska nikogo puſzczać nie mają /
Roz: 2. art: 3. § 1.
o gárdło ſam ſadzi na wojnie / Rozd: 2. art: 6
§ 6
Przy popiſie wojska / konia każdego perſcia
ma napisać / Roz: 2. art: 10. § 4.
Kiedy / dla czego / ſłachcicowi na wojnie
wſytko zabrać moze / Roz: 2 art: 15
Po czemu od popiſu ma brać / roz: 2. a: 16. § 1.
Zregeſtru wojsko ma rozpuſzczać / tamże.
Kwitow potrzebujaćym ma dać / tamże.
Regeſtra wojskowe / porządnie ſpiſane /
pilno ma chować / tamże § 2
nad Staroſtami / Rotmiſtrami zamków wſia-
innych / czasu wojny ma władza / Rozd: 2.
art: 24. § 2.
Hetman / iako y Jęgo R. M. poiedynku po-
zwalać / Roz: 11. art: 14. § 1. Oſtawujemy.
Zultacie z miast precz mają być rożgami bić /
wygnani / Roz: 12. art: 24 § 6.
J

o Jarmarkach /

Páter Targi.

Jazy na rzekach portowych / z przecho-
wolnym mają być / Roz: 1. art: 29. § 6. y 7.
po Jednaniu y ſadzie / ktoby o tej rzecz poz-
wał / Roz: 4. art: 25. art: 75.
Jednanie ktore nie nie wazy / R. 4. art: 32. § 4.
Jednanie iako y dekrét ſadowy / lednato wa-
zy / Roz: 4. art: 25. § 1.
Jednanie o wſelka rzecz potrzebuie na wzro-
dzie przyznania / tamże.
Jednania ſad nikomu bronić nie ma / Roz: 4.
art: 54. § 3.
Jednackie ſady zgodne ſa waſne / Roz: 4 art
85. § 1. A ſad
do Jednania moc / y prawa trzeba poſtawić /
Roz: 4 art: 87. § oſtate
Jednante wywołanie 3. rzeczy potrzebuie /
miłoſierdzia Jęgo R. M. doſcć wzywanie
ſtrony za roſzytko znieſienie wywołania.
Roz: 4. art: 95 § 2. Wyławſzy.
z Jednania / wieźnia wżad wypuſzczać nie ma /
bez woli ſtrony / Rozd: 4. art: 32. § 4.
Jeźiora / iako przez wżad bywają ſacowane
na odprawę / Roz: 4. art: 98. § 4.
Jeźiora / przez granice / ktoby komu odeymo-
wał / Roz: 9 art: 12. § 1.
Jeźiora / ktoby miał w cudzey puſzczy / Roz: 10
art: 3. § 1.
Jeźiora ktoby cudze w ſwey puſzczy powlo-
czył / Roz: 10 art: 4.
Jeźioro ktoby komu zwłoczył / R. 10. art: 7 § 1
Jeźior gwałtowne łowienie / moze być gwał-
tem bronione / Roz: 11 art: 20.
Jmienia pod drugim y Krola / niſt oproſić
nie moze / Rozd: 1. art: 32.
Jmienia oſciec ſwego dzieciom z muſu poſta-
pić nie powinien. Roz: 3. art: 40.
Jmiona ſpadokowe R. J. M. y 3 boiary oddać
moze. Roz: 3. art: 5. § 2. Wſetkze:
Jmieniem ſwym każdemu wolno ſpoſorować /
Roz: 3. art: 41.
Jmiona Arendowne y ich Arendarzy / Roz: 4
art: 51. § 1.
Jmiona Collegium Wileń. Páter Collegium.
Jmiona przedanego wárunek / R. 7. a: 10. § 1.
Jmienia przedanego / przeżyſtom dawność /
tamże / § 2.
na Jmienie liſty od J. R. M. wproſił / a tego
w dzierżeniu lat 10. nie był. nie nie wazy /
Roz: 1. art: 33 § 1.
Jmienie od J. R. M. komu dane / ktoby y ko-
go odeymował / Roz: 3. art: 44.
Jmienia leżacego zaſtepcą / Roz: 7 art: 23.
Roz: 4 art: 55. § 1.
Jmienia leżacego dawność / Roz: 4 art: 91 § 1.
Jmienia

Bractey dorosley medzielony/ iako dzielic
mala Roz: 6. art. 13. § 1. art. 2. § 4.
Nabyte wolno na Kosciol zapisac kazde-
mu/ Roz: 8. art. 3.
W roznych Powieciach macy/woyne ia-
ko ma sluzyc/ Rozdzial 2. art. 3.
swoie/ kto za co kledy traci/ Roz: 2. a. 10. § 2
Przedawsy slachcie/ a lichwa sie zywi
Roz: 3. art. 24.
Ktoby napanie sobie wysluzyl Roz: 3. a. 3.
Sluga Panu zostawiszy/ swoim onym
wolno iac przez Roz: 3. art. 30 § 1. § 1.
Kto w Powiecie ktorem ma/ tam odpo-
wiadać powinien/ Rozd: 4. art. 3. § 1.
Pienne kupiaczy/ zamoyce swego Pra-
wem ma patrzyc/ Roz: 4. a. 73. § 2 dzierzac
pufszone komu innemu po zalozeniu po-
zwu/ Rozd: 4. art. 96. § 1
Wdowa swe/ ktora/ y dla czego traci
Rozd: 5 art. 12
Zastawne/ y v dzieci wolno wykupic
Roz: 6. art. 8. § 1
Odiete przez oycá/ dzieci v sadu odpowia-
daia/ tamze/ § 5
Wierker sumy iesliby nie stalo/ Roz: 7. a. 11. § 2
Jedno gdyby/ miało dwóch creditorow
tamze § 1
Zastawne/ gdyby kto komu odial Roz: 7. a. 22.
Oczyścić/ y zastepować/ kto komu/ y kie-
dy powinien/ Rozd: 7. art. 18. § 1. y 2.
Ktoby komu odial po w Wiazaniu pra-
wymi/ Rozd: 4 art. 100.
Imienia spadkowego/ potomkowie/ gdyby
dochodzic niechcieli/ Rozd: 7. art. 18. § 4.
Imienie w roznych powiatach macy/ gdy-
by do roznych powiatow na tednej roli
byl zapozwany/ Rozd. 4. art. 27. § 1.
Imienie ktoby komu w granicach odcieno-
wal/ iako ma byc obroniono/ Roz: 9 art. 12. § 1.
Imiona/ iako bywaia dzielone/ Roz: 9 art. 26.
Imienia wianowanego zensie gdy ma 3 ko-
mu szkoda uczyni/ Rozd: 5 art. 18. § 1.
o Imieniu do rok J. R. M. poddanym do
rosprawy/ Rozd: 9. art. 25.
Imion w roznych powieciach lezacych/ na
ktoreby prawo iednakie bylo/ moze wszy-
tko iedny pozwym w iednym z tych powia-
tow sadzie dochodzic/ Roz: 4. art. 71.
Imiony swymi wlasnemi wolno kazdemu
iako chce szafowaci Rozd: 7. art. 1. § 1.
Imiona przez sie nabyte/ testamentem wol-
no kazdemu zapisac/ proz oczysztich/ mas-
cierzystych/ Roz: 8. art. 2. § 1.
Imania zlodzieia w drodze potrasiszy/

Roz: 14. art. 6.
Imienia/ gruntow/ ani poddanych/ zakupos-
wac/ nymowac/ bez panskier woli/ nie
ma/ Roz: 9. art. 27 § 1.
Imion od J. R. M. Kosciolom nadanych/
Duchowni o grunty pozwani do ziemstwa
nie powinni odkazowac/ iedno przed J. R.
M albo Komissarzami Krole: Rozd: 3.
art. 33. § 3.
Instigator Jego R. M. albo vmocowany.
Roz: 1. art. 8 § 4.

K

Kadukowy spadek na J. R. M. Roz: 3. a. 17. § 4.
Kastellani na sady ziemskie/ nie maja byc
przekladami/ Roz: 4 art. 2. § 1.
Kastelanski wjazd/ Roz: 4 art. 1. § 1. Tedy.
Roz: 2 art. 6. § 2. y 3.
Karanie niewiast/ ktoreby dziatki swoje cu-
bily/ Roz: 11 art. 60.
Cudzołostwa/ Roz: 14. art. 30. § 1.
Zwednie/ Roz: 14 art. 31.
Syna y pomocnikow o oycá zabitego/
Roz: 11. art. 7. § 1.
Prost go głowieká/ o zabicie y zranienie.
slachcieca/ Roz: 11. art. 39. § 1 art. 49.
O obrazenie Miestaru Jego R. M.
Roz: 1. art. 3. § 5 Takow
Zagwalcenie panny/ niewiasty/ Rozd: 11
art. 12 § 1.
Zapalaczow miast/ Rozd: 11. art. 13
Podnawialacych zone cudza y odtacha-
nie znia/ Rozd: 14. art. 29. § 1.
Karczem pokatnych/ y zbrodniow nich/
Roz: 14. art. 33
Rodzicom o zabicie dzieci swych/ Roz: 11
art. 7. § 2.
Kazdy za swoy wystepok odpowiadac po-
winien/ y wedle opisu swego/ Rozd. 7
art. 25. § 2 strona
Kazn bez miłosierdzia/ Roz: 1. art. 25 § 2.
Karczemna zwada pod listy zaruczne nie
podpada/ Rozd: 1. art. 25. § 7.
Kazni surowey/ kto/ dla czego/ nie podlega/
Roz: 4. art. 62 § 3. Wszarze.
Karac/ sadzie/ sluge cudzego/ bez Pana Sad
moze/ Roz: 4 art. 64. § 3. A nieostadly.
Kazn za slusney wystepok/ Roz: 5. art. 23.
Kata chowanie przy Grodzkim/ Wziedzie/
Rozd: 11. art. 5. § 2.
v Kata wreku ktoby byl/ slachectwo traci/
Roz: 11. art. 56.
o Komissarzach/ y Kommissiach. Patrz
Kommissarze.
Komornikow Podkomorzy wstawia/ y ich

- władza/ Roz: 9. art 10. § 1. § 2.
 Komorniką swego omyłka Podkomorzy po-
 prawie/ tamże/ § 2.
 Komorniką do ponowienia granic potrzeba/
 Rozd 9. art 18. § 2.
 Kon wainowy czy bez dzwonka kogoby
 obrazil/ Roz: 13. art: 14. § 2.
 Kon/ kobylá/ w cudzey puszczy dzika/ wbita
 3. ruble. Rozd: 10. art: 2. § 2.
 Konia/ Wolu. zastawnego/ kto vmorzy/ ta-
 kowý zá to polowice traci/ Roz: 7. art 29.
 Koniem brzemiená Szlachcianka ktoby
 roztra cíl/ Roz: 11. art. 15.
 Konia twárdoustego wniešenie / legale im-
 pedimentum, tenje / art 15. § 3.
 Koniec pogatku pátrzy/ Roz: 4. art. 100.
 Kopá o pšzoly wydarte/ albo z wlem wzje-
 te/ Rozd: 10. art. 14 § 2.
 Kopne práwo iáko vmocnione / tamže.
 Kopnego práwa powinnošć y possepék/ R:
 11. art 26. § 2.
 Kopá o Jspasiv/ Roz: 13. art: 2. § 1.
 Kopá o zabicie głowika bezplemiennego/
 przyjezdze/ Roz: 11. art 26.
 Kopcow miedz/ gwałtowne zepsowanie.
 Rozd: 11 art: 20. § 1.
 Kopie z listow Roz: 3. ktorych po targach by-
 wala przybiáne/ Roz: 3. a: 6. § 2. r: 4. a: 93. § 1.
 Kopie / 3 listow y wšelákich Przywileiow/ y
 sadu potrzebiuacemu ich/ máia być dawá-
 ne/ Roz: 4. art: 21. w ro: 9. art: 3. § 1. ar 5. § 1.
 Kopie Listow kazdych Pátrz Kopie.
 Ros/ y inego narzedu wojennego do Ziemie
 nieprzylacielskiej nie wywozić/ Roz: 3.
 art: 48 § 1.
 Rosterowie ná zlym wczynku poimani/ iá-
 ko máia być karáni/ Roz: 12. art: 7. § 1.
 Rosterowie chowani być nie máia. ale z miast
 wygnani/ Roz: 12. art: 24 § 6.
 Rozzenia y infych rzeczy/ cená/ wagá ma
 być postanowiona/ Rozd: 3. art: 36. § 6.
 Krolowi J. M. laiacy/ albo zle pisacy ka-
 ranié/ Roz: 1. art: 4. § 3.
 Krolewskich posláncow bezpiecnošć z listy
 iego idacych/ Rozd: 1. art: 24. § 1.
 Krolowi z Slachta o grunty iednakie práwo/
 Roz: 1. art: 19. § 2 art. 20. § 1.
 Krol J. M. to záś do Litwy przywrocic o-
 bieciú/ co kiedy odeslá/ Roz: 3. art: 1.
 Krol imiona spadkowe komu chce oddac mo-
 że/ Roz: 3. art: 5.
 Krol bez odwloki každemu sprawiedliwošć
 czynic ma. Roz: 3. art: 46. § 1.
 Krolowi kazdy wšytko/ co chce moze zápi-
 sac.
 Roz: 3. art: 42.
 Krolewskie dobra sadom Ziemskim nie pod-
 legáia/ Roz: 4 art. 3. § 1.
 Krolowi rozsádek nalezy o wypušczenie
 wiezniá z wiezienia/ Rozd: 4. art: 31.
 Krol Dekreta swe na odpráwe do vtzedu od-
 syła/ Roz: 4. art: 93 § 3.
 Krol zá odeslaniem do siebie exekucya czynil
 Roz: 4. art: 67. § 4.
 Krol dobra wywołáncow rozdawac moze
 iáko swe własne/ Rozd: 4. art: 95. § 2.
 Krolewskiemu posláncowi ktoby odpráwy
 bronil/ gardlo traci/ Roz: 4. art: 95. § 3.
 Krolewskich dobre dzierzaocy y poóóáni
 bronia/ Roz: 9 art: 4 § 1.
 Krol przysięgl iednym Statute n wšytkich
 sadzić/ Roz: 1. art: 1.
 Krol ná záoczna powiešć karac nikogo nie
 ma/ Roz: 1. art: 2.
 Krolewskiemu Dekretowi sprzeciwiaacy
 sie/ Rozd: 1. art: 17.
 Krol iednym práwem / z slachta o grunty
 przed Commissarzmi y Podkomorzym sadzić
 sie ma/ Roz: 1 art: 20 § 1.
 Krol wškieg Maiestatu obrazenie/ R: 1. art: 3.
 Krolewskich dobre z slachta rozgran czenie/
 iáko bwa/ Roz: 9 art 4.
 Krol w spráwach sadowiswemu nalezacych
 dwuch albo trzech prz. dnkow onegoz po-
 wiátu na scrutiny wysyła/ R: 11. art: 65.
 Krol w rozsádku z strony scrutiny ná sadzie
 swy zachowac sie ma wedle práwa/ tamže.
 Kniem/ y inša bronia niezwošla/ ktoby slach-
 cta ranił/ Rozd: 11. art: 27. § 6.
 Ksiowa/ Wolynia/ Podlasia w zmiánka/
 Rozd 3. art: 29. § 3.
 Kradziez y porabanie drzewá lešnego/ y sa-
 dowego/ Roz: 10. art. 15. y 16.
 Kradziez ná Dworze R. J. M. wczyniona/
 Rozd: 14. art: 22.
 Kradziez zboža/ siána/ w kopách/ Rozd: 14.
 art: 26. § 1.
 Kradziez stáwu/ y sadzawki/ Roz: 14. art: 27.
 Klad/ abo starb/ ná swym y cudzym gruncie
 naleziony/ Rozd: 9. art. 30.
 Kleci y swierná wykrádzienie/ R: 14. art: 14.
 Kluzge do xiag sadowych przy kim zosta-
 waia/ Roz: 4. art: 13. § 1.
 o Krmáwy wzynek pozwany ogzewisto sam
 siac v Práwa ma/ Roz: 4 art 30. § 3.
 Krušce y Sol/ ná grunciech slácheckich na-
 lezione/ Roz: 3. art: 2. § 3.
 o Krzywdy/ gošci/ cudzoziemcow/ R: 4. a: 28.
 Krzywda od sadu Grodzkiego/ gdyby sie ko-
 mu oštalá

mu esłala/ Rozd 4. art: 39. § 1.
 od Urzędnikow/ slug poddanych/ Rozd:
 4. art: 48. § 1.
 od żony/ syna/ dzieci/ Roz: 4. art: 49. § 1.
 od Woiewod/ Starost/ dzierzawcow/
 poddan; J.R.M. Rozd. 4. art: 39. § 1.
 od Urzędnikow/ slug/ boiar. duchownych
 Roz: 3. art: 32. § 1
 Mieszczanom Krolew: gdzie Prawo
 Maydeburstkie niemaj; Roz: 4. art: 63
 Mieszczanom Krolew: Prawo Mayde
 burstkie mairacym/ Rozd. 4. art: 69
 od meza z imienia wianowanego żene.
 Roz: 5. art: 18
 o grunty od podkomorzego & e contra
 Rozd 9. art: 11 § 1.
 od slug bez sluzby mieszkających/ Roz: 11
 art: 37.
 Rzeczy od opowiadane na własnym urzędzi:
 być maia/ Roz: 4. art: 17. § 2. art: 51. § 1.
 Rzeczy swe kazdy opowiadac ma na urze:
 dzie/ Roz: 4. art: 50. § 1
 Rzeczy od Arendarza z imienia arendow:
 nego/ Roz: 4. art: 51
 Rzeczy potoczne/ od slug/ boiar/ poddá:
 nych zyich/ Roz: 4. art: 48. § 1.
 Rzeczy swej mieszkanie/ na slachcie iako
 dochodza/ Rozd: 4. art: 68. y 69
 Rzeczy spolney/ brat starszy sam dochodzić
 moze/ Roz: 6. art: 9 § 4
 Rzeczy Wozyim y slachta ebowiesc na co
 potrzebna/ Rozd: 9. art: 21. § 1.
 Rzecz/ slug/ boiar/ ic. kto v Prawa docho:
 dzi/ Roz: 4. art: 102.
 Potrzebulacym nie maia być beo: lone/
 Roz: 4. art: 13. § 3.
 Ziemskie y Grodzkie gdzie ma v rzad cho:
 wac Rozdzial 4. art: 13. § 1.
 Podkomorskie/ Rozd: 9. art: 1.
 Podkomorzego po smierci przy Ksiegach
 Ziemskich bywaia/ Rozd: 9. art: 9. § 3.
 Czarne osobne/ Roz: 14. art: 12. § 2.
 Stare przy siega Pisarska ostrzezone/
 Roz: 4. art: 1. § 4. art: 13. § 3.
 Kupie frymárki/ wolow/ koni y innych rze:
 czy przy listupnikach/ tak na targu/ iako y
 na wsiach/ od targow dal ko/ przed vrze:
 dem maia być wczynione/ y zakazanie tar:
 gow kupczykow/ Roz: 14. art: 8.
 Kupcy przy praw wolennych do Ziemie nies
 przyziacielskiej wozic nie maia/ Roz: 3. art: 48.
 Kupcy/ nie Regestrami iedno Zapisami dlu:
 gow swych dowodzic/ Roz: 7. art: 7. § 3.
 Kupca stanu prostego gdyby slachciec rozbil/

rozd. 11. art: 31. § 1. w Roz: 4. art: 28.
 Kupce cudzoziemskie ktoby rozbil/ Roz: 11.
 art: 31. § 3. w Rozd: 4. art: 28.
 Kupce/ zastawy/ imion od zdraycow/ iako/
 ktore ginie/ Roz: 1. art: 8. § 1.
 Kupowac imienie/ iako prawnie Roz: 7. art: 1. § 1.
 Kupno ziona za spolne pieniadze/ Roz: 7. art: 17.
 Kwarty do synku aby byly iednako rowne/
 Roz: 3. art: 36 § 6.
 Kwitow przy rozpuszczaniu komu trzeba y
 nie/ Roz: 2. art: 16. § 2.
 Kwit/ wojny/ ktory/ kiedy, iakie dawia stro:
 nami/ Roz: 4. art: 17. § 3.
 Kwit wojny/ polozenia pozwu/ przed rokás
 mi przyznawac ma Roz: 4. art: 17. § 3.
 Kwity/ Regestra/ ma dowody ktore sa wa:
 zne/ Roz: 4. art: 82. § 2.
 Kwitowac ma ten/ od kogo co bierze/ Roz:
 6. art: 8. § 1. Roz: 7. art: 6. § 2.
 Kwitowac/ ktoby kogo mechtial/ Roz: 7.
 art: 6. § 3.
 Kwit na brzegu zap su/ Pisarska reka krotko/
 moze być naznaczony Roz: 7 art: 6. § 3.
 I
 Lat iako wzywac w cudzey puszczy/ Rozd: 10.
 art: 3. § 1. Roz: 9. art: 12. § 1.
 Lat ktoby komu gwałtem potosil/ Roz: 10.
 art: 4. § 2
 Labedzie/ skole/ gniazdo/ ktoby rozmotal/
 Roz: 10. art: 8.
 Las spolny/ przerebiony/ o ich dziale/ Roz: 9. art: 19
 Las bor/ gaw/ gdy kto komu parabal/ posko:
 dzi/ Rozd: 10. art: 5. § 1. art: 15. § 1
 Las/ bory/ gale/ gdyby brat starszy popustko:
 sil/ Roz: 6. art: 12 § 3.
 Lat niemairacym dawność żadna nieskodzi/
 Roz: 3. art: 45. § 2.
 Lat biale y glowie mezczyzn/ Roz: 5. art: 9.
 § 2. w Roz: 6. art: 1.
 Lat dzieci nie mairace/ przy matce/ z kad zy:
 wność y inne potrzeby y opatrzzenie mieć
 maia/ Roz: 5. art: 11. § 4.
 Lat dzieci polki nie maia/ przy matce bywa:
 ia chowane/ Rozd: 5. art: 11. § 4.
 Lat mairacemu synowi/ opiekun w sytko:
 wadac/ y liczbe czynic ma/ Roz: 6. art: 4. § 2.
 Lat dzieci niedoroste/ o żadne imiona pozy:
 wane być nie maia/ Rozd: 6. art: 7.
 Lat dzieci niemairace/ tylko w 6 rzeczach v
 sadu odpowiadac/ Rozd: 6. art: 8.
 Laty/ braci mlodzy/ starszy/ nie wymowi sie
 Rozd: 6. art: 9. § 3
 Lat trzy dawności/ do czego dobre/ Rozd:
 7. art: 10. § 1
 Lat

Lat 10. dawności/ o zastoawie od wydania
Statutu nowego/ Rozd: 7. art: 13. § 3.
Lat niemającego dzieci/ o głowę czynić dawno-
ści nie maia/ Roz: 11. art: 45. § 1.
Lat słabeica niedoroślego/ boy/ rany/
Rozd: 11. art: 47. § 1.
Legale impedimentum/ Roz: 1. art: 21. § 2. y 3.
w Rozd: 4. art: 33. § 3. w art: 99. § 2. w
art: 24. § 2. art: 42. § 2.
Legale pro maiori/ Roz: 4. art: 27. § 1.
Pátrz przyczyny nleffania.
Legalia impedimenti dowod/ Roz: 4. art: 23. § 1.
Legale impedimentum/ iest też przýgodá/
Roz: 11. art: 15. § 3.
Leśne pzari/ Roz: 10. art: 17.
Lica nardowranie w domu/ Roz: 14. art: 5.
Lica Kroby bronil hukac/ wimen jostare.
rámz/ § 2.
Lica ważność/ za ktoreby gardlem karac.
Rozd: 14. art: 7.
Lice należone w domu podeyżzanego
Rozd: 14. art: 15.
Lice gdyby przy rozborniku bylo/ Roz: 11.
art: 31. § 1. art: 32. § 1.
Licem poimanie/ Roz: 14. art: 1. § 1. art: 3.
§ 1. art: 6. § 1.
Lica wydanie z wżedow wśelgich/ Roz: 14.
art: 3. § 3. art: 24.
Lichwa słachta bawiaca sie/ przedawcy i:
miona/ wojne sluzec powinna Roz: art: 24.
Lichwarzom przestroga/ Roz: 7. art: 19. § 2.
Lizba stopniow krewności/ ktora/ pátrz
ná tablicy/ Roz: 5. art: 22. § 1.
Lizba opielunowie/ y inšy winni czyni/
Roz: 6. art: 4. § 2. Roz: 3. art: 16. § 3.
Lizby oćiec dzieciom/ zopieki nie czyni/ Roz:
6. art: 2. § 1. Roz: 3. art: 40. § 1.
Lizba Comissarzow/ jako wielka ma być/
Roz: 3. art: 50. § 2.
Lizba Pieczetarzow/ z przestroga/ do spra-
wowania listu wieczności/ Roz: 7. art: 1.
§ 1. art: 6. § 1. Roz: 8. art: 2. § 2. art: 4. § 1.
Litkup/ albo Boryśnicstwo ná targu kon-
skim y bydlecym/ Rozd: 14. art: 8. § 1. 2.
Liniey rodzaju o spadku/ Kroby komu przy sa-
dzie nie przyznawal/ Roz: 4. art: 88. § 3.
art: 72. § 1.
Listy rożnego falszu/ Roz: 1. art: 16.
Listy zápowiedne do wżedow/ Roz: 1. art:
21. y art: 25. O listy záreczne.
Listy otworzone Jego K.M. każdemu má-
ia być wroczone z wżedu/ Roz: 1. art: 23.
Listy nořacych bezpieczenstwo/ Roz: 1. art:
24. § 1. 2.

Listow Krolew: Kroby nie wzeil/ Roz: 1.
art: 24. § 1.
Listow ná myto słusne nikomu nie broma/
Roz: 1. art: 29. § 4.
Záreczne dla bezpečności zdrowia/ la-
to/ y škad máia być dawane/ Roz: art: 25.
Zelazne/ komu máia być dawane/ Roz: art: 27.
Marnotrawcom/ Żydom/ zelazne nie má-
ia być dawane/ Roz: 1. art: 27. § 1.
Pánstie/ Podwody/ wolne od myta cy-
nia/ Roz: 1. art: 30. § 1.
y Zápiszy pierwsie/ ważniejszy sa niż pośle-
dnie/ Roz: 1. art: 32. w roz: 7. art: 5. § 1.
Chorazego/ w czym/ y škedy sa wazne/
Roz: 2. art: 6. § 1.
Seymowe/ Krolewskie/ wolenne/ Roz:
3. art: 6. § 1.
Upominálne z Wżedu Ziemiškiego/ Roz:
3. art: 32. § 1. art: 45. § 1. w Rozd: 4.
art: 4. § 8. art: 6. § 3. art: 37. art: 48.
§ 10. art: 49. § 1. Roz: 11. art: 3. § 1.
Upominálne przeciw ktoremu z Wżedow
Kow Ziemiškich z tego wżedu dwa dru-
dzy wydawac máia/ Roz: 4. art: 6.
§ 3. art: 48. § 10.
y sami ná sie Wżednice/ danac máia/
Roz: 4. art: 6. § 2.
wśelakie/ reka Pisarska máia być po-
pisowane/ Rozd: 4. art: 12. § 1. ostat.
Ugodne/ abo iednane ktore máia być ná
Wżedziech zeznawane/ Roz: 4. art: 25.
Sgdowe/ wżpisy/ widimusz/ z Riag wze-
dawane być máia/ Roz: 4. art: 13. § 3.
Wiazce sądowe/ Rozd: 4. art:
93. § 1. y 2. art: 94. § 1.
Ludzi prořtych/ Roz: 7. art: 8.
O zastoawniřa przeciwnie máia być brane
Rozd: 7. art: 6. § 2.
Zápiszy/ Przywileie w k. orych sjeřona po-
spolicie wspomina przy mezu/ iakie wa-
żne/ y nieważne/ Roz: 7. art: 17.
ná Długi. imiona zastoawy/ peginele/
zgarzale/ Roz: 7. art: 24.
Zápisz ná długi Roz: 7. art: 7. pátrz Zápisz.
y Zápisz dzis iako máia być sprawowane.
Rozd: 7. art: 18. § 1.
Krolewskie ná podniesienie wywołania/
Roz: 1. art: 12. § 2. Roz: 4. art: 30. § 3.
ná Depozyt/ y zastoawe/ rzeczy ruchomych/
máia być brane/ Rozd: 7. art: 30. § 1.
Grániczne czyte lepsze/ y znaki znáczniejszy
fe/ temu dowod náleży/ Roz: 9. Art:
2. § 1. przy Rozdziale rejestrowane być
máia/ Roz: 9. art: 26.

Liſty/ Reieſtrami/ działu zbiega/ v ſadu do-
wodzić może/ Roz: 12. art: 19. § 2.
Liſtowe dowody/ Roz: 4. art: 82.
Liſtem iednym gdy ſie ich kilka opiſe/ Roz:
7. art 25.
Liſt ciekły przychożego wolnie na ſie dany/
Roz: 7 art: 8.
Liſt ſwiadečný oſtania/ ſługą od pana ma-
mieć/ Rozd: 12. art 24 § 1.
Liſtu gdeby pan wolne ſtudze nie dał. tamże
Liſt omdowiany/ Roz: 4. art. 56.
Liſt dany na przyſile zeznanie zapiſu ſwego/
Roz: 5. art: 1. § 1.
Liſtow y zapiſow ſwemu/oſoby pozoſtali/
doſyć czynić powinni/ R: 7. art: 13. § 2.
Liſty teżne/ tylko na dwieście kop dawane
bywają/ Rozd: 7. art: 24 § 1
Liſt na membranie piſany/ czym zburzony
być nie może/ Roz: 7. art: 52.
Liſtow y zapiſow pierwość/ Roz: 7. art: 5.
Liſtem Podkomorzy iako obwieſzcza/ Roz:
9. art. 5 § 1.
Liſtow ſpolnych brat bratu do prawa wy-
cząć ma/ Roz: 9. art: 26. § 2.
Loſow rzucanie w rzeczy warplwey z obu
ſtron/ Rozd: 11. art: 10. § 1. art 42. § 3.
Lowie opiekunowie ryby w ſławach dzieci
moga/ ale nie ſpuſzcząć/ R: 6. art: 4. § 2 Też
Lowy/ Roz: 3. art: 47. Roz: 10. art: 18.
Lowy Bobrowe/ iako/ kiedy/ kumu należa/
Rozd: 10. art: 9.
Lowy kobykomu polowſſ/ R: 10. art: 1. § 1.
Łoż nieuczciwego ſynem koby tego nazy-
wał/ Roz: 3. art: 28. Pátrz Bekart.
Łożni ludzie bez ſłużby/ koſtrowie. że w mie-
ſcie nie mają być chowani/ R: 12 art: 24 § 6.
Łożny człowiek przy kim ſie bawiąc/ a komu
ſzkoda uczyniły przez zapowiedz wiecha/
Rozd: 11. art: 37. § 1.
Łowienie ieżora ſławu ſadzawki/ Roz: 10.
art: 4 art 7. § 1.
Ludzie pieniężni iak mają z imion ſwych
Ziemſka ſłużyć/ Roz: 2. art: 22.
Ludzi ſłużebnych przybyłych przyjmowanie/
Roz: 2. art: 23.
Ludzie niepodeyżrzani/ *ſentiunt iuris beneficia*,
Roz: 14. art: 20.
Ludzie proſtego ſtanu przy którymby zaboy-
ſtwo ſtalo moga być poſkonani/ iednakim
prawem y dowodem/ iako złodzieje/ Roz:
11. art: 32. R: 14. art: 6. y 7.
Ludzi proſtych karanie/ o zabieſe/ zranienie/
ſłáhcicá/ Roz: 11. art: 39. art: 49.
Ludziom tylko narodu ſłáheckiego przyſie-

gá na gwałcie bywa wſkázowana / Roz:
4 art. 102. § 2.
Ludzi w bogich/ poymulacych ſie w ſtan ma-
żeńſki/ Rozd: 5. art: 21.
Bez potomnych ſpádki/ tamże § 2.
Ludzie dobrzy pobożni. opiekunami być ma-
ją/ nie cudzoziemcy/ Roz: 6. art: 3. § 1.
Ludzi bezpotomnych dobra/ ſpádka na ro-
dzice/ Roz: 7. art: 16.

III

Mácieryſte imiona/ brácia z ſioſtrami ro-
dzonemi rowno dzieła/ Roz: 3. art: 17 § 1.
R: 5. art 14. § 1.
Máietnoſci kto niema czym płacić/ na cie-
cierpieć muſi/ Roz: 4. art: 98. § 6.
Male obtemperum, albo zły przewod/ Roz: 4. art:
30 § 5. art: 41.
Malżeńſtwa w bogiego/ na obie ſtronie pra-
wo/ Roz: 5. art: 21.
Malżeńſtwa które ma być koniecznie roz-
cone/ Roz: 5. art: 22. § 1.
Malżeńſtwa gwałtem/ zabronione/ Rozd:
3. art: 39 § 1. Roz: 11. art: 13 § 1.
Malżeńſtwa których oſob pozwolenia po-
trzebuje. Roz: 11. art: 13. § 1
Malżeńſtwa rozwod przez ſąd duchowny
bywa. Roz: 5. art: 20.
Membrany na pozwy Ziemſkie/ Grodzkie
Roz: 4. art 18. § 1. art: 6. § 1.
Membrany na zapiſy dane ſa ważne w pra-
wie/ Roz: 7. art 7 § 2.
Mianki Chreſciánki/ v niechreſcián być
nie mają/ Roz: 12. art 9. § 2.
Mándaty J. R. M. iako mają być dawane/
Roz: 1 art: 14.
Mándaty nad zámiar praw/ n. komu nie
nie ſzkodzi/ Roz: 1. art: 14. § 5.
Mándatu nieſluſznego pozwania/ winá/
R: tamże/ § 4.
Mándatom J. R. M. rok zawity wedle mie-
ſc 4. niedziele/ a nie 8. Roz: 1. art: 14. § 3.
Mándatem/ kto/ y o co/ może być na Seym
pozwany/ Rozd: 1. art: 34. § 2.
Mąż za żonę/ żoná za mężá nie cierpi/ Roz: 1.
art: 13. § 1.
Mążenie/ wdowa poietey może co chce za-
piſać/ Roz: 5. art: 10. § 3.
Mążenie opieki dzieci ſwych/ y máietnoſci
zapiſać może/ Roz: 5. art: 11. § 1.
Mąż ſłáheckiem ſwym/ żonę nie ſłáheckian-
kę ſłáhcá/ Roz: 3. art: 20.
Mąż z żony ſpráwiedliwoſć czyni, Rozd: 5
art: 17. § O krom.
Mąż z wlánowanego imienia/ gdy ſzkoda v-

Gyni iaci przeciw onemu postępek / R: 5. art. 8.
 Maż porozwodzie z żoną kiedy wiano płaci
 y nie / Roz: 5. art. 20. § 1.

Żenie / żona mężowi śmierć przypisuiąc
 Rozd: 11. art. 6 § 1.

Jako wiano ma żenie swej zapisać / R: 5.
 art. 1. § 1 art. 2. § 1.

Żenie co zapisać może / albo nie / R: 5. art. 2. § 3.

Wdowie poiste / y dzieciom z niej splo-

dzenym gdy co zapisać / Roz: 5. art. 16 § 3.

Dwie żenie i siostry mał ślubne / karanie /
 Roz: 5. art. 22. § 4.

Dziatek je dwu żon mający / R: 5. art. 10. § 1.

Żony / dzieci / sprawiedliwość ma czynić /
 Roz: 4 art. 49. § 1.

y Żona gdy beda w iednym liście pomie-

nieni / Rozd: 7 art. 17.

o Glowe żony swej czynić może / Rozd: 3.
 II. art. 46. § 1.

Żenie rzeczy ruchome zapisać może / Ro.
 5. art. 2. § 3.

Miary Sad Grodzki sędzi y doglądać ma /
 Rozd: 4. art. 30. § 5.

Miary / lokcie / rowne być mają / teży cena /
 Roz: 3. art. 36. § 6.

Miasteczka / y targi ślachcie w imieniu ich
 wolno im stanowiąć / Roz: 1. art. 29. § 8.

Miasto y miasteczka Wileńscy / Roz: 3 art. 35.
 Patrz Wileńscy.

Miastka inne (ktom Wileń.) prawem ziem-

skim ślachcie o rany / zc. sprawiedliwość
 czynić mają / Rozd: 3. art. 35. § 5.

Miasto Wilno służyć prawu Maydebur-

skiego wżyma / infie nie / tamże / § 5. Ostar.
 w Miasteczkach Krolewskich gdy złodzieja

z licem poimają / Rozd: 14. art. 3. § 1.

Malmazyey / winą / miodu / cena ma być v-

stawiona / Rozd: 3. art. 36. § 5.

Martwego płodu porodzenie z cziwy przy-

czyn / Roz: 11. art. 15. § 1.

Martka odsadżona opieki / które z soba dzieci
 bierze / y iako długo sey należa / y ślad / a iako

kie opatrzenie mieć mają / R: 5. art. 11. § 4.

Martka bez opiekunów / dziecięć swych za-

moż w-dawać nie może / tamże / § 5.

Martka do dzieci / co / kiedy / y iako traci / Roz: 3.
 5. art. 12. y 13.

Martka do opieki dwoiako przychodzi / Rozd: 3.
 5. art. 11. § 1. Rozd: 6. art. 3.

Martka dziećmi gdyby z gniewu pchnęła al-

bo wrzad ma instigować / Roz: 11. art. 6 § 2.

Mezarki bezplodney / y dzieci mający zabitey
 głowczyzna komu / Roz: 11. art. 46. § 1.

Mezarka ktoby namowimby sie wiechal /
 Roz: 14. art. 29.

Mezoboystwo sąsiadom okolicznym / tegoż
 czasu wtrzymdżony ma okazyć / Roz: 11. art. 2. § 1.

Mezoboyca zbiegły / albo contumax / tamże /
 art. 4. § 1.

Mezoboyce wywołanego powinność / y za-

raz kazi / tamże / art. 4. § 2.

Mezoboystwa między meżem a żoną poste-

pek / tamże / art. 6. § 1.

Mezoboystwo między dziećmi / a rodzicami /
 tamże / art. 7. § 1.

Mezoboystwo z naprawy / dla spadku między
 bracia / Rozd: 11. art. 8.

Mezoboystwo przy zgaśnięciu świece wie-

gorney zwady / Roz: 11. art. 11.

Obyczajem okrucieństwa popełnione /
 Rozd: 11 art. 27. § 2 art. 28. § 1.

na pojedynku popełnione / Roz: 11. art. 14.

nie umislne / iako ma być sadzone / Roz: 11.
 art. 15 § 3. art. 23.

umislne / z zapalczywości serca zlego /
 Roz: 11. art. 16. § 1.

Możem puinalem zc. tamże /

Zdradliwe karza / zwiertwaniem / palem
 y podcinowacia / tamże / art. 17. § 1.

z naprawy / Roz: 11. art. 17 § 2. art. 35. § 2.

Zakute / iakich dowodów potrzebuie / Roz: 3.
 II. art. 17 § 2.

popelnione w obronie / dobre / zdrowia /
 Roz: 11. art. 20. 2. § 1.

Chlopskie przez ślachca popełnione /
 Roz: 11 art. 21. § 4.

przygodne / a nie umislne z roznych przy-

czyn / Roz: 11. art. 23.

Bezplemiennę głowie / Roz: 11. art. 26.

umislne y nieumislne iako karza / Rozd: 11.
 art. 29 § 1 art. 39.

Oycowśkie / nieobowieszenie dzieci / iedno
 dobra / Roz: 11. art. 48. § 1.

między prostego stanu ludzmi popełnione
 Roz: 12 art. 2.

Przednika prostego / fluczni / woyta / zc.
 Roz: 12. art. 4.

bez karania ktore bywa / Roz: 11 art. 35. § 1.

Risku osob obwinionych / o zabicie iednes
 go / Roz: 11. art. 29 § 1.

Mezoboyca gdyby wciekl / Roz: 11. art. 25. § 2.

Mezarka / wdowe / pannie / ktoby wziął do
 swego wieszienia / Roz: 11 art. 28 § 7.

Mezoboyce służyć Pan ma poymać y osadzić
 Roz:

Koz: 11. art. 25 § 2.
Mezoboyce sluga Pan gdyby wpuścił/ abo po-
 umać niechciał/ sam winien zostawa/
 Koz. tamże § 2.
Mezoboyce przekona nego gardłem karza/
 Koz. 4. art. 30.
Miednice aby były iednym miarą/ r. 3. a. 36 § 6.
Miedze/ granice/ gdyby komu szkil/ r. 9 art. 18
 w **M**ieście Wileńskim/ o krzywdy iako słach-
 cie czynić/ sprawiedliwość/ R. 3. art. 35 § 1.
Mieścianin gdyby zapis na sie dał/ tamże § 2.
Mieścianinowi od słachcica/ gdyby sie krzy-
 wda działa/ tamże § 4.
Mieścianin Wileń. prawa **M**aydeburckiego/
 od słachcica przekonań/ wolnam Statuto-
 wym podlega/ Rozd. 3. art. 35. § 1.
Mieścianie Panscy poddani/ od podwod y
 słacy Kro: y posłom/ wolni/ R. 3. art. 29 § 1.
Mieścianie na targu/ wieśniakom grabić
 nie mają/ R. 3. art. 37 § 1
Mieścianie zbiegow ktorych powinni wy-
 dać y nie/ Rozd. 3. art. 38 § 1.
Mieścianie prawa **M**aydeburckiego od słach-
 cey wkrzywdeni/ iako sprawiedliwości
 dochodzić mają/ Rozd. 4. art. 69.
Mieścianie prości Kro. od słachty wkrzy-
 wdeni/ R. 3. art. 68
Mieścianie nie rejestrami/ lecz zapisami
 na słachcie długow dochodzić mają
 R. 3. art. 7 § 3
Mieścianin prosty iako testament może czy-
 nić/ R. 3. art. 9.
Mieścianie gdyby słachcica/ y tegoż kolwif
 rozbili/ R. 11. art. 32 § 1. art. 39. § 1.
Mieścianin gdyby słachcica ranił/ teke tracił
 a ochromi/ gardło/ R. 11. art. 39. § 3.
 art. 49. § 2. art. 16 § 2.
Mieścianin Burmistrz/ Wileń. gdy słachci-
 ca rani/ R. 11. art. 49. § 1.
Mieścian wśelących głowczynny y nawiasł/
 R. 12. art. 6.
Mieścianom opowładć sie ma zeladz wy-
 gnania w głod/ Rozd. 12 art. 20. § 2.
Mieyskiego głowietka z licem poimanego do
 prawa mieyskiego wieść/ R. 14. art. 3. § 1.
Mieyscy słudzy/ cełlarze/ gdyby tego imać
 zabili/ Rozd. 11. art. 35. § 1.
Mieyski urząd w bogich/ szalonych/ szkanie
 y rozsadek czyni/ tamże § 1.
Mieyscy lojny przy kim gdy komu krzy-
 wda wczyni/ w R. 11. art. 37. § 1.
Mince bijacy swowolnie/ co traci/ r. 1. a. 3 § 2.
Mincarze J. R. M. falsuiacy materya/
 R. 11. art. 17. § 1.

Myn
Sasiedzi ktoby zatopił/ R. 9 art. 11. § 1.
Kto by spalił/ zepsował komu/ R. 10.
 art. 7. § 2.
Zepsuwanym/ ktoby za dekretem budo-
 wac niechciał/ tamże § 2.
Moc abo zlecenie w dochodzeniu spadku/
 R. 7. art. 4. § 1.
Moc dolednania urzedowa/ wzeffnia-
 kom potrzebna/ R. 4. art. 87.
Moc do prawa trojako bywa dawana.
 R. 4. art. 56. y 57.
Moc y wladza sadu Ziemskego/ R. 4. a. 3 § 1.
Monete falsuiacy y obrzynacy/ r. 1. a. 7 § 1.
Monopolie/ żadne być nie mają/ to jest samo
 kupstwo/ R. 3. art. 51.
Mosty nowe y stare/ budować/ poprawo-
 wac/ kto ma/ y z czego/ R. 3. art. 29. § 3.
Mostowe kto bierze/ ten most ma napra-
 wiac R. 1. art. 29. § 2. to. 3. art. 29. § 3.
Mowienie przeciw zapisowi swemu dobro-
 wolnemu nie idzie/ R. 7. art. 7. § 2.
Mysłiwcy/ y podrozny/ w boju słode czynia-
 cy/ R. 3. art. 47 § 2 R. 10. art. 13.
Mysłiwca czas pewny/ R. 10. tamże § 1.
Myt nowych bez wiadomości Krolew. nie
 wstawiać/ R. 1. art. 29. § 1.
Myt bioracy/ drogi/ mosty ma naprawiać/
 Rozd. 1. art. 29. § 4 R. 3. art. 29. § 3.
Myt słachta y ich podwody nigdziez da-
 wac nie mają/ Rozd. 1. art. 29. § 1.
Myt od zboża własnego gumna nie dać/
 R. 1. art. 30. § 1. tylko odkupionego
 tamże § 2.
Myt słachcie od rzeczy na swa potrzebe ku-
 pionych nie płaci/ tamże § 4.
Myt iako mają być wawowane/ Rozd. 7.
 art. 8 § Potemuz.

N

Nabyte rzeczy Syn testamentem oddać mo-
 że/ R. 8. art. 1 § 3.
Nabliżyć do opieki ktorze sa/ R. 6 art. 3. § 1.
Nabozeństwa rożnych osob/ iako sa wtwier-
 dzone/ Rozd. 5. art. 20. § 1.
Nabozeństwa rożne/ w calosci swey zachos-
 wane być mają/ R. 3. art. 3. § 1 ktorzy
Nadania rożne/ rożnych sposobow granice-
 nia sa przyczynna/ R. 3. art. 33.
Na cudzym gruncie ze psy w lita/ y listki/ go-
 nie wolno/ Rozd. 10. art. 1. § 5.
Na cudzym gruncie nasienie siewacy/ tracił/
 R. 9. art. 27. § 1.
Na dowod possesley listy słusne mają być
 okazowane/ R. 1. art. 8. § 1.
Na dom/ gospode/ ktoby gwałtem nasedł/
 d 2

Nażanionych gwódkow/dowod/nawiaſka/
 Rozd: 9. art: 15.
 Nażanionego zapisa dowod temu nalezy/
 komu zapis sluzy/ Roz: 7. art: 7. § 1.
 Nażana ſlách: cewa cyiego/Roz: 3. art: 19.
 Gidzoziemca/ Roz: tamże; art: 21. § 1.
 Nażanienie ſláchectwa od nieſláchéica/
 Roz: 3. art: 22.
 Nażanienie ſláchéica zabitia/tamże/art: 23.
 Nażanienie ſláchéica ſláchéicowi w oży y
 za oży w gymkolwie/ Roz: 3. art: 27.
 Nażaniony iako ſláchectwo ſwoie wywodzi
 y kiedy/ Rozd 11 art: 50. § 1.
 Przyſtażany nawiażce/ tamże.
 Nażanienia nieosiadłego gym ieſt ofiżez
 ne/ tamże / § 2.
 Nażana dekretu Podkomorzego gym by
 wa placona/ Roz 9. art: 7. § 2.
 Nażanienie cytey przyſięgi/Roz: 4 art: 75. § 1.
 Na gardło Hrtman na wojnie ſam ſadzi/
 Roz. 2. art 6. § 6.
 Nachod gwałtowny w obozie/R 2. a. 21 § 1.
 Naiażd na dom/ gumna ſláchectwie/ w cia
 gnieniu/ Roz: 2. art: 13. § 1.
 Naiażd domowy ſláchectwi/ Roz: 4. art: 30.
 Pátrz Gwałt.
 Nayperwieyſze dowodyſa/ piſmo y ſwiadk
 Roz: 4. art. 77. § 2.
 Naiaſki woystkowe/ Roz: 2. art: 25. § 1.
 Namieſtnicy Ziemiſey/ kiedy y iako moć ma
 ia/ Roz: 4. art: 4. § 1.
 Namieſtnicy Grodcey máia być oſiedli/
 Roz. 4. art: 30. § 1.
 Namieſtnicy y Piſárze Grodcey oſiadli/ od
 Woiewod/Staroſt/ ſtanowieni być máia
 Rozd. 4. art: 37.
 Namieſtnikom Grodlich Woiewodowie/
 Staroſtowie ſpráwiedliwość czynić má
 ia/ Rozd: 4. art: 37. § 1.
 Niedbaly wżad/winá/ Roz: 3. art: 36.
 Napominania dług nie potrzebuie/ r: 7. a. 12.
 Napominac ſad ſtrony/ o co/ y kiedy powi
 nien/ Rozd: 4. art: 54. § 2.
 Napominanie wżadowe o zapláce przed n
 wieżowaniem/ Rozd: 4. art: 93. § 1.
 Naprawy cytey/ gdyby kto tego zdradli
 wie zabił/ Roz: 11. art: 17. § 2.
 Naprawy ſalony/ gdyby komu ſkoda y
 czynił/zabił/ Rozd: 11. art: 35.
 Na práwie/ co/ kto / raz wráci/ tego po
 wtore ſukáć nie może/ Rozd: 4. art 75.
 Naprawa gdyby kto tego ogárdło przypra
 wil Roz: 11. art: 8. § 1.

Naprawa goſpodaſka/ieſtby komu do ſko
 di przyczyna była/ Roz: 11. art: 41.
 Naprawie znaki podobieñſtwa/ Sedzia y
 wazac ma/ Roz: 11. art: 31. § 2.
 Narzedu woiennego do ziemie nieprzyiaciel
 ſtey nie wywozić/ Roz: 3. art: 48.
 Naſcie na dom/gospode/chcac zabić r. 11. a. 1.
 Naſcie na imienie/ wleſ ludzi/ y grabienie/
 Rozd: 11. art: 43.
 Na Seym ktore oſoby/ zjeżdżac ſie powinny/
 Roz: 3. art: 6. § 1. y 3.
 Na Seymiki ktore oſoby zjeżdżac ſie/ y iaki
 porządkiem zaſiadac wotować máia/
 tamże § 2. y 5.
 Na Seym Poſtom iádacym na ſiedwo iako
 ma być dawano/ Rozd: 3. art: 7.
 Na Sadowych mieſcach ſiedzac máia ſie
 ſtronnie zachować/ Rozd: 4 art: 63. § 1.
 Na ſadach ſiedzacych beſpieczeńſtwe/Rozd:
 4. art: 64. § 1.
 Na targu mieſzanie wleſniakow grabić
 niemáia/ Roz. 3. art. 37. § 1.
 Natura opieki y pewnoſe opiekuńa/ Roz:
 3. art: 16. § 2. y 4.
 Na wżedzie opowiadanie krzywd potrzebne/
 Rozd: 4. art: 50. § 1. art: 51. § 1.
 Na wżedzie zeznawáacych/ coſkolwiek/ po
 rzadek/ Rozd: 4. art: 103. § 3.
 Na wżedowe zeznanie/ iaki warunek/ bywa
 gymiony/ Rozd: 5. art: 1. § 1.
 Nawiaſka Dworzaninowi J. R. M. przy
 lićciech Woźnemu przy poſwiecth y liſtach
 Krolebelżone ſowita/R: 1. art: 24. § 1. 2.
 Bialymglowam ſowita/ Roz: 11. art: 27.
 § 7. art: 28. § 7.
 Szláchectka/ Roz: 11. art: 27.
 Czlontom/ tamże/ § 1.
 Porwarzy/ Roz. 11. art: 31. § 2.
 Proſtego ſtanu czlowieka/Roz: 12. art: 3.
 Obżalowanego niewinnego/ y do wieżenia
 danego/ Rozd: 4. art: 29 § 4.
 Etruna/woyta/ ſtarca/ Roz: 12. art: 4.
 Mieſzcanom miaſt wprzywileiowanych/
 Roz: 12. art: 6.
 Czeladnika/ Roz: 12. art: 3. § 2.
 Duchownych oſob/ iako ſláchcie/ Rozd:
 11. art: 27. § 7.
 Syntarki/ Roz 12. art. 6. § 2. oſt.
 Kzemieſnikom roznym Rozd: 12. art: 5.
 Tatarska/ Roz: 12. art: 10. Rozney za
 bawy/iako ſurmanom/ tamże § 2.
 Zbieglemu od załozenia pozwu/R: 12. art: 14 § 1.
 Świadkowi nażanionemu/ro. 4 art: 79. § 1.
 Za przymowke kop 40. Rozd: 3. art: 28. § 1.

Nawiaſka

Nawiasła zlodziejowi za mecenie/ Roz: 14.
 art: 17. § ostat.
 Nawiasła Żydowska/ Roz: 12. art: 7.
 Nawiasła niewiastom prostego stanu Roz:
 12. art: 3. § 4. § 5. § 6 § 1. § 2.
 Nymowanie cudzych gruntow/ludzi bez pan-
 skiej wiadomości/ Roz: 9 art: 27. § 1.
 Necente prafe. Roz: 10. art: 11. § 12. § 1.
 Niefolgowanie w więzieniu/ Patrz Solgi / y
 więzienie.
 Niedawanie pieniedzy na roty Starostom
 Okrainnym/ Roz: 2. art: 24. § 1.
 Niedbalego prokuratora karanie/ r. 4. § 59 § 3
 Nieślachciec/ iesliby komu przygani/ r. 3. § 22
 Nieślachciec / ślachciec z ktorey miary śla-
 wa/ r. 3. § 20 § 1. § 2. § 5. § 1. r. 12. § 6 § 2.
 w Nieodstanku prawa Statutowego według
 sumienia Sędzia / y innych praw Chrze-
 ścijańskich ma sędzić/ Roz: 4. art: 54.
 Nieosiadły iako ma być o zbytek karany / R.
 1. art: 2 § 10.
 Nieosiadły odpowiednik iako ma być karan-
 Roz: 1. art: 26. § 1. Patrz Odpowiedz
 Nieosiadły na woynę ciagnący / niech tego
 się strzeże/ Roz: 2. art: 27. § 3.
 nie Nieosiadłym/ y ośiadłym iaka odprawa.
 Roz: 4. art: 5. § 6
 Nieosiadły gdy by zbytek iaki uczynił/ Roz: 4.
 art: 29. § 1. art: 30. § 2. art: 32. § 8. art:
 45. § 1. art: 49. § 1. art: 53. § 3. art: 64. § 1.
 art: 98. § 6.
 Nieosiadły a występny wszędzie może iman
 być/ Roz: 4. art: 30. § 2 art: 53. § 3. art: 98.
 § 5. Roz: 11. art: 57. § 1.
 Nieosiadły zbiegły / powtore może być iety /
 Roz: 4. art: 32. § 8.
 Nieosiadły gdy poimany być nie może/ y win
 płacić/ czym ma być wyrwany/ r. 4. § 32 § 8
 Nieosiadły y ośiadły/ ośiadła w Litwie gdy
 poymie/ woyna służyć swa o soba powinien
 Roz: 5. art: 7.
 Nieosiadły/ ośiadłego gdyby pozwał/ ma się
 ośiadłemu sprawić/ abo poręka dać Roz:
 4. art: 45. § 2.
 Nieosiadły zastępca/ a przekonany/ ro. 4. art:
 55. § 3. R. 7. § 23 § 2. iesliby. r. 12. § 7 § 1.
 Nieosiadły Prokurator / kiedy prokurować
 może/ Roz: 4. art: 56. § 1.
 Nieosiadłego iako pozwać/ Roz: 1. art: 9 § 6
 R. 4. art: 98 § 6 R. 11. art: 57. § Tedy.
 Nieosiadłego posłancom urzędowym koby
 bronil/ Roz: 4. art: 98. § 6.
 Nieosiadły y cudzoziemcy/ opiekunami być nie
 mogą/ Roz: 6. art: 3. § 2.

Nieosiadłym opiekunem/ ten tylko może być/
 kogo oćiec naznaczy/ Rozd: 6. art: 3. § 2.
 Nieosiadły Xiądz w K. Lit. opiekunem być
 nie może/ tamże § 4.
 Nieosiadli zlozcynicy imani być mają na ka-
 żdym miejscu/ R. 11. art: 28. § 8 art: 42. § 4
 Nieosiadły y ośiadły do wzięcia iako/ kie-
 dy może być dany/ Rozd: 11. art: 55
 Nieprzywłaszczanie ślachectwa / y wolności
 ludziom prostym/ Roz: 3. art: 26.
 Nieprzyjaciół Królew. abo Kręzypos. koby
 ostrzegal / abo z nimi porozumienie miał /
 Roz: 1. art: 3. § 3.
 Nie pozwać świątecznych w duchowne prawo
 o rzeczy świąteczne/ Roz: 3. art: 31.
 Nieprawnego sądu naprawa/ Roz: 4. art: 40
 Niepostąpienie w wzięcia urzędowi/ Roz:
 4. art: 95. § 1. art: 96. § 1. art: 97. § 1.
 Nieślachciec/ ślachectwa/ wolności / herbu /
 sam sobie przywłaszczając ślachectwo / ani
 pozwać nie może/ Rozd: 3. art: 26.
 Nieślachciec imion ślachectkich wieczności
 dzierżać nie może/ Roz: 3. art: 21. § 2 art: 26.
 Nieślachciec zdrayosi gdzie ma być karany / R.
 1. art: 7 § 6.
 Nieślachcielanka za ślachciec gdy porodzi / y
 dzieci iey/ Rozd: 3 art: 20
 do Nieśporney godziny sąd tylko strony ma
 czekać a potem sędzić/ R. 4. art: 16 § 2. te.
 Nieśłanne excessowe/ Roz: 1. art: 10. § 5
 Nieśłanne w Grodzie/ o ktory występki stego
 karzą/ Roz: 4. art: 7. § 4.
 Nieśłannego pierwszy raz winy kop 5. stronie
 y urzędowi/ Rozd: 4. art: 22. § 1. art: 23.
 § 3. art: 19. § 7.
 Niewiadomość pozwu y przezyssu/ przysięga
 znoszą/ Roz: 4. art: 41. § 3.
 Niewiecey/ każdy do sądu przychodzić ma/ ie-
 bno samo osm/ Roz: 4. art: 53. § 1.
 Niewiadomy Testamentow pieczętować nie mo-
 że/ Rozd: 8. art: 5. § 2.
 Niewiadome wzięcia/ dziesięć/ koby zgwałcił/
 Roz: 11. art: 12.
 Niewiadomy brzemiennej/ zbiecie/ albo zabicie /
 tamże art: 15.
 Niewiadoma szakana na śmierć brzemienna /
 wolna do pologu/ Roz: 11. art: 34.
 Niewiadomy dzieci swe y cudze trącać/ Roz: 11.
 art: 60. § 1.
 Niewieście bez meża głowczyzna/ y nawiasła
 Roz: 12. art: 3. § 2.
 Nie winnie koby obżalowan/ poimany/ posu-
 dzon był/ Roz: 4. art: 29. § 4.
 Nie wolnicy iakoway mają być rozumiani /

Niewolnikiem Chrześcianina/ Żyd/ Tatarzyn
 nie ma mieć/ Roz: 12. art: 21.
 Niewolna czeladź zbiegła żadney dawkności
 nie ma/ Roz: 12. art: 9 § 1.
 Niewola listy za sobą pociągające/ vprawa
 ktore nie nie waja/ Roz: 12. art: 19 § 1.
 o Niewolnikach rożnych/ czytay/ Roz: 12. w
 art. rożnych/ ferzey.
 Nog/ rece/ obie/ ktoby komu wciął/ Roz: 11.
 art: 27. § 3.
 Nos/ słachćcowi ktoby wciął/ wrzwał/ Roz:
 tamże/ § 2.
 Nozem/ gdyby kto kogo ranil/ zabił/ Rozd:
 11. art: 16.
 Nowe przywileia y stare/ v zwyczajie dobre/
 chowanie być mają/ Roz: 3. art: 15. § 1.
 Nowych wstaw bez Seymu walnego Krol.
 J. M. wstawiać nie moze/ tamże/ § 2.
 Nie mogąc wypłacić zlodzieystwa y długu/
 ma się wyrabiać/ Roz: 14. art: 7. § 1. Roz:
 12. art: 9. § 1. art: 11. § 1.
 Nikt niż kogoś cierpieć nie ma/ tylko każdy sam
 za się/ Rozd: 1. art: 18. w roz: 7. art: 18. § 2.
 Nikt nikogo o pozcimosc sadzić nie moze/
 iedno R. J. M. Roz: 3. art: 11. § 1.
 Nikt niniejszego żadnego ciężaru przez zapis
 włożyć nie moze/ iedno każdy sam na się/
 Rozd: 7. art: 18. § 2.
O
 Obec prawos/ moze mieć miejsce w niedostą-
 cku t go/ Roz: 4. art: 54 § 4.
 o Obelżenie sądowey osoby do Tribunalu ma
 być pozwany/ Roz: 1. art: 14. § 1.
 Obelżenie Białeygłowy przez przymowkę/ R.
 3. art: 28. § 5.
 Obelżenie urzędnika sądowego v sadu/ Roz: 4.
 art: 7.
 Obelżenie od urzędnika sądowego/ bez przyczyn
 ny y za przyczynę/ Roz: 4. art: 63.
 Obelżenie v sadu czyie od kogo/ słowem/ ręką
 zabićiem/ Rozd: 4. art: 62.
 Obelżenie w oczy y za oczy/ Roz: 3. art: 27. § 4.
 Obieranie wolne Litwie Krolow/ ro: 3. a. 2 § 1.
 Obierania wolnego sposob sadu Ziemskiego/
 Roz: 4. art: 1 § 1.
 Obieranie urzędnika Ziemskiego na miejsce
 onego ktory czasu rokow przybyć nie moze/
 Rozd: 4. art: 4. § 1.
 Obieranie Chorążego/ Roz: 2. art: 5.
 Obieranie Podkomorzego/ confirmacyey y
 przysiedze/ Roz: 9. art: 1.
 Obietnica nieostrożna/ iako jest szkodliwa/ R.
 4. art: 59 § 1.

Obligi dobrowolne na dlugi/ pątrzy Zapisu/
 Rozd: 7. art: 67.
 Obligi oycy swego/ albo przodka/ dzieci po
 śmierci tego w gym/ y iako podlegają/
 Roz: 7. art: 18. § 1.
 Oblig od kisku mając/ o krzywdę tego pozys-
 wac/ Rozd: 7. art: 25.
 Obmowca gdy czego nie dowiadzie/ karanie
 iego/ Rozd: 1. art: 2 § 2. art: 4. § 3. art: 5. § 2.
 Obmowca Jego R. M. zacząłny y iawny/
 Roz: 1. art: 4 § 3.
 o Obrażenie Majeſtatu J. R. M. na Sey-
 mie karza/ Roz: 1. art: 4. § 1. art: 2. § 1.
 za Obmowę zacząłne Krol/ wrzedom nikomu
 odczynować nie ma/ Roz: 3. art: 14.
 Obowiastkowi swemu każdy ma dościć gymie
 Roz: 7. art: 15.
 Obozy/ y stanowiska wciągnięciu/ iakie be-
 spieczestwo mają/ Rozd: 2. art: 21.
 Obrażenie Majeſtatu J. R. M. w gym sie
 dzie/ y iako za to karać/ Roz: 1. art: 3.
 Obrażenia Majeſtatu Jego R. M. domo/
 Roz: 1. art: 5. § 1.
 o Obrażenie Majeſtatu Kro. obwiniony ka-
 ży pozwany sprawić się winien/ ro. 1. a. 4 § 2.
 Obrażenie z przygody/ w zwadzie nieumyſlnie/
 Roz: 11. art: 27. § 8.
 Obwieſzczenie kiedy nie idzie/ ro: 4. a. 93. § 3.
 w Obrobie gdyby kto kogo zabił/ pątrzy Bro-
 niac się/ R. M. art: 22 R. 4. a. 62 r. 14. a. 30 § 3.
 Obwiniony poręka ma dać/ ro. 4. art: 29 § 3.
 o Obwiniać kogo/ tamże/ § 4.
 Obywatele W. Z. Lit. wſzyſcy iednym ſtatu-
 tem tym sadzić się mają/ Rozd: 1. art: 1.
 Objałowany bliſſy kiedy do odwođu/ Rozd:
 1. art: 26 § 2. w roz: 11. art: 6. § 3.
 Oczyszczanie za zapisem/ za poręką/ r. 7. art: 18.
 Oczyszczanie mairności dzieci powinnny po zmar-
 łym oycu/ Roz: 7. art: 18. § 2.
 Oczyszczanie w rzeczy zaſtawney za zapisem/
 Roz: 7. art: 22. § 2.
 Odeſłanie na odprawę/ Roz: 4. art: 97. § 2.
 Odeſłanie od sadu iednego do drugiego/ ro-
 żne/ y w rożnych rzeczach/ y z rożnych przy-
 czyn Roz: 3. art: 23. ro: 4. a. 7. art: 55 art:
 67. art: 97. Roz: 9. art: 2. art: 8. art: 11.
 R: 11. art: 61. art: 67 Pątrzy niſzey Remiſſa.
 Odklad/ odwołak odlozenia roku/ albo odro-
 żnienie/ Pątrzy wyſſey Dilacja.
 Odkazu po wſcieciu kopiy z pozwu nazaintry/
 Roz: 4. art: 20. § 2.
 Odkazu trzeci dzień idzie kiedy/ ro. 4. a. 64 § 1.
 Odkazu po wſcieciu kopiy z listow/ przywile-
 iow trzeci dzień/ Roz: 4. art: 21. § 2. po

Odkupienie/ albo ſkupienie/ albo odłożenie pie-
niedzy/ z iimieniem względem bliſkoſci/ R.
3. art: 21. § 2. Tedy. art: 26. § 2. Tedy. R.
6. art: 8. § 1.
Odmiana gruntow ſłacheckich z Krolewſki-
mi przez Komiffarzy/ Roz: 3 art: 50.
Odpowiednik nieoſiadły/ z dożny/ przez liſt /
Roz: 1. art: 26. § 1.
o Odpowiednikach rożnych/ Roz: 1. art: 26.
Roz: 11 art: 14. art: 40. § 1.
Odprawa na oſobie wniedoſtactwu mietnoſci/
Roz 4. art: 67. § 8. a: 98. § 6. R. 5. a: 18 § 2
Odprawa nie ma być czyniona/ aż ſie ſtrona o
Tribunali o zły wſtaż rozprawi/ Rozd: 4.
art: 37. § 5. art: 86. § 1.
Odprawa za pierwszego wżędu gdyby nie do-
ſła/ wtory odprawić może/ R. 4. a. 91. § 3
Odprawy wrzeczy oſadzoney poczatek/ Roz:
4. art: 93. § 1.
Odprawa w rzeczy oſadzoney/ na niepoſtu-
ſnym taka bywa/ Roz: 4. art: 94. § 2
Odprawa Dektu Krolew. za odeſłaniem
przez wżad bywa/ Roz: 4. art: 93. § 3.
Odprawy śmierć nie hamuje na przekonani
tamtę/ art: 94. § 3.
Odprawa na rzecz ſadżona od wżędu ma być
dana/ R: 4 art: 74. pátz wyżſzey Exekucia
Odrożenie prawá dla czego być może/ Roz:
4. art: 24. § 3
Odstąpienie prawá/ powiatu / za obligiem
Roz 4. art: 44. § 2.
Odstąpiwszy pozwu/ gdy kto komu co nowe
go żada/ Roz: 4. art: 65.
Odstąpiwszy Prokurátora/ wolno ſamemu r
ſadu mówić/ Rozd: 4. art: 59
Odstąpienie ſadu/ powiatu/ za zápisem/ liſtem
właſnym/ Rozd: 4 art: 44. § 2.
Odwod obwinione/ o pochwalke/ r: 1 a: 26 § 2
Odwod o zabicie obwinionemu/ Roz: 11. art:
6. § 3. art: 21. § 1
Odwod obżalowanemu/ w czym nie idzie/ R.
11. art: 28. § 2
Odwod o zabicie złodzieia przylicznego/ Roz:
14. art: 21. § 2.
Odwod pozwánemu/ o grunty/ kiedy należy /
Roz: 9. art: 12. § 3.
Odwod o zbiegle ſwowluſnik iaki bywa/ Roz:
4. art: 49. § 2.
Odwod criminaliter obwinionemu z rożney
occaſiey/ Roz 11. art: 17. § 2. art: 19. § 2.
art: 31. § 1. art: 47. § 2. Rozd: 1. art: 24. §
5. Rozd: 4. art: 31. § 2.
Odzew/ albo odezwania do wyżſzego ſadu /
pátz/ to ieſt / Appellácia.

Ogniem kto domy pali/ ſam ma być ſpalon/
Roz: 11. art: 18 § 2.
Ogień z przegody pożarem zápuſzczony/ Roz:
10. art: 7. § 2. art: 13. § 2. art: 17. § 1.
Opowiedania na oſoby ſadowe/ r. 4 a. 39 § 2.
Opowiedanie w krzymdach porocznych/ Roz:
4. art: 6. § 1.
Opowiadanie na wżedzie/ komu/ kiedy/ w czym
potrzebne/ Roz: 1. art: 7. § 5.
Opowiedanie krzymd na wżedzie potrzebne /
Roz 4. art: 50. § 1. art: 51. § 1.
Opowiedanie y okázanie znałow gwaltu i ſt
potrzebne/ kiedy/ y w czym/ R. 4. art: 92 § 1
Odpowiedanie y oſwiadczenie wedle prawá /
in genere. iakie ma być/ á zwaſzają wſpra-
wie criminalney/ Roz. 11. art: 2. § 1. art: 6.
§ 1. art: 12 § 2. art: 19 § 1. art: 20 y 21. §
1. art: 28. § 3. art: 59 § 2.
Opowiedanie ſłod na wżedzie po zwroceniu
ſie/ Roz: 11. art: 59. § 3.
Opowiedanie na wżedzie zeladzi niewolney
w głod wygnaney/ y zbiegley R. 12. art: 20
Opiekunowie y ich rozdział/ ſa troiacy / Roz:
6. art: 1.
Opiekunowie / albo od rodzicow náznaczeni
albo przyrodzeni/ albo od wżadu przydani
bywają / tamże.
Opieka oycowſka dzieci/ Rozd: 6. art: 2. § 1
Opiekunem brat ſtarſzy może być/ tamże a: 3 § 1.
Strzy / tamże.
Wuy/ to ieſt mátczyn brát/ tamże.
Bialeglowy oſiadły/ tamże.
Mátka/ tamże y Rozd: 5. art: 11. § 1.
Opiekunowie przydani kiedy bywają z wżedu
Roz: 5. art: 11. § 3. Roz: 6. art: 3. § 2:
Opiekunowi ſila być nie ma/ tylko ieden brat
ſtarſzy/ Roz. 6 art: 3. § 1.
Opiekunem cudzoziemiec być nie może. y każdy
nieoſiadły/ tamże/ § 2.
Opieki Mátka może być/ dla czego/ zruco-
na/ Roz: 5. art: 11. § 2.
Opiekun od oycá náznaczoney / z opieki może
być/ czemu złazony/ Rozd: 6: art: 3. § 3.
Opiekunem lat zeflybyć niemoże/ R. 6. a. 3 § 4.
Opiekunem oſoba duchowna nie oſiadła być.
nie może/ Roz: 6. art: 3 § 4.
Opiekunom/ opieke przyſtupiającym náuka/ R.
6. art: 4 § 1
Opiekun ma ſie mieć nápieczy Roz: 6. a: 2. 3. 4.
Opiekun dzieci/ iako ma chowac/ Rozd: 6 art:
4. § 1 Roz: 5. art: 11. § 4.
Opiekun gdyby co dzieciom przieniebaſtwo
ſwe utracił/ albo omieſzłanie/ to i m wolno
prawnie dochodzić Roz: 6. art: 5. § 1 art: 6 § 1

Opiekun

Opiekun sprawiedliwość z poddanych y boiar
czynić ma/ Roz: 6. art: 6. § 2.
Opiekun za zastawne imienie pieniędzy może
wziąć/ Roz: 6. art: 8 § 1.
Opiekunowie imienia dziecinnego utracić nie
mogą ani graniczyć/ Roz: 6. art: 10. § 1.
Opiekunowie gdyby sprawy zagrozy dzieci-
ney/ dochodzą sami pomarli/ R. 6. a: 15
Opiekun gdyby w sztet w graniczeniu uczynił/
Roz: 9. art: 3. § 3.
Opiekunowie testamentow pieczętarami być
nie mogą/ Roz: 8. art: 5. § 3.
Opiekunskiego pozwolenia za mąż idącej po-
trzeba y matce/ R. 11. art: 13. § 2. R. 5. a: 11. § 5
Opiekunowie z dochodow liżby czynić mają y
co za swa prace braci/ Roz: 6. art: 4 § 2.
Opiekun ma być z wżędu Ziemskiego przy-
dan/ Roz: 3. art: 16. § 2.
Opiekun z wżędu podany liżby z opieki czynić
ma/ tamże § 3.
w Opiece dziewczka dorosła/ a jeśli dla majątno-
ści wydać nie chce/ Roz: 5. art: 8. y 9
z Opieki oćciec liżby czynić nie ma dzieciom/
Roz: 6. art: 2. § 1.
w Opiece syn będący/ a dorosły część swa mo-
że trzymać do rozdziału/ R. 6. art: 12. § 1.
Opiekunami kto po nim ma być/ R. 5. art: 1.
Roz: 6. art: 3.
Opiekun od wżędu/ od oycy naznaczony/ słu-
de czyniacy/ Roz: 6. art: 4 § 3.
Opiekun ma być osiadły. Roz: 6. art: 3 § 2.
Opiekunom nagroda/ Roz: 6. art: 4 § 2.
Opiekunowie szkoda dziecinna nagrodzić po-
winni/ tamże § 3.
Opiekun krzywdy dziecinney y szkody docho-
dzić może/ utracić nie/ Roz: 6. art: 6.
o Opiekunach y opiece szerszy czytaw Roz: 5.
art: 11. w Roz: 6. art: 2. 3. 4. 5. 10
Opiekunowie przy dzieciach niedorostych głó-
wczynny dochodzić mogą/ R. 11. art: 45. § 1.
o Oprawie wniesienia od meżaj zenie na imie-
niu iego uczynione/ Patrz Reformacja.
Osiadły człowiek za zły uczynek zakazany/ gdy-
by wciekł/ Roz: 1. art: 9. § 5.
Osiadłości w W. E. Lit. ani w powiecie nie
mający exces uczynił/ Roz: 4. art: 29. § 1.
Osiadły na goracym uczynku poimany/ Roz:
4. art: 30. § 2. Patrz Goracy uczynek.
Osiadłego y nieosiadłego reconuencya, r. 4 a: 45
Osiadły y nieosiadły gdy gwałt w roli uczy-
nił/ Roz: 4. art: 64. § 1.
Osiadły y nieosiadły w Litwie z imion żony
swoy wojny służyć powinni/ R. 5. art: 7.
Oćciec gdy sie syna żreze/ bekarzem go czyni/

Roz: 3. art: 28. § 3.
Oćciec dzieciom z musu imienia postępować
nie ma/ Roz: 3. art: 40.
Oćciec liżby dzieciom czynić nie powinien/
tamże § 1. Roz: 6. art: 2. art: 2. § 1.
Oćciec córki za mąż wydając/ iako ie ma ostrzedz/
Roz: 5. art: 2.
Oćciec córkom posag testamentem może nazna-
czyć/ tamże § 2.
Oćciec/ Matka/ dla czego sie dzieci swych wy-
rzec mogą/ y nie/ Roz: 8. art: 7.
Oćciec dziećmi y majątnością ich macierzysto
opiekować może/ Roz: 6. art: 2. § 1.
Oćciec dzieciom dobrich y prawą polskować
może/ tamże.
Oćciec synowi macierzyste imienie sobie nie za-
pisane/ gdy dorosłe/ a córka gdy za mąż
porydzie/ wżen postąpić/ R. 6. art: 2. § 1.
Oćciec/ matka/ w depozyt majątność syno-
wską nabytą ruchomą/ y nie/ nikomu za-
wodzić nie mają/ y choćby złecone stracili/
Roz: 6. art: 2 § 2. y 3.
Oćciec dzieci swych zapisem żadnym onerować
nie może/ Roz: 7. art: 18.
Oćciec syna gdyby wmyślnie zabił/ ro. 11. a: 7 § 2
Oćciec gdyby za żywota swego kłótkę dzielić
wydał/ pozostałe iako z żwarcey częś i od
braciey wyprawić/ Roz: 5. art: 19. § 3.
Oycy/ matce/ siostrze/ gdyby dzieciom/ albo
dziecie zabiło/ Roz: 11. art: 44.
Oycy syn z gniewu gdyby pchnął/ albo vde-
rzał/ Roz: 8. art: 7. § 1.
Oczyść v tego zaśiedziały za 6. mil a przemil-
czany 10. lat/ tak że za 10 mil daley/ a przez
20. lat przemilczany/ wolny/ kromie siły sie
potym przybliżył/ wolno domagać sie pier-
wszemu panu/ Roz: 12. art: 12.
Oczyścystych y macierzystych imion nikt testas-
mentem nikomu zapisywać nie może/ Roz: 8.
art: 2. § 1.
Oczywista záprawa in causa criminali, patrz
Personalis actio.
Oczywista rozprawa w zastępowaniu ieden za
drugiego o Exces/ Roz: 4. art: 55 § 1.

P

Pana talionu, to iest/ wet za wet/ w czym/ y
kiedy idzie/ R. 1. art: 2. § 2. a: 4. § 3. Tedy
art: 5. § 2. R. 11. art: 27. § 2. art: 28. § 6.
w Palacu J. R. M. koby sie na kogo targnal
słowy/ reka/ bronis/ R. 1. art: 9. y 10. § 1.
Panstwo W. E. L. koby mocą posiadał/ ká-
ranie/ Roz: 1. art: 3. § 2.
Pamiętnego sadowi Ziemskiemu/ Grodzkiemu
iako placą/ Roz: 4. art: 5.

Pamiętne

Pamiętne y przesąd na mieſcach nieſado-
wych/ Rozd: 4. art: 14.
Pan wyrzekając ſie ſlugi obwinionego/ albo
zapowiedziane^o wpuścić/ Rozd: 1. art: 24.
§ 6. R: 4. art: 48. to: 11. a. 25. § 2. art: 37. § 1.
Pan ſlugi ſwego dobrowolnie odprawić
niechcąc/ Roz: 12. art: 24. § 2.
Pana ſwego ſługę broniąc/ gdyby ranił/ za-
bił/ kogo/ Roz: 11. art: 25. § 1.
Pan ſługę wyſtepnego poimąć może y oſadzić
tamże/ § 2.
Pan za ſługę wyſtepnego gdyby przysiędź
niechciał/ tamże. § 2. art: 37. § 1.
Pan ſługę zbiegłego poimąć może/ Roz: 11.
art: 28. § 9. art: 37. § 1.
Pana ſługę poſećgnąć ma/ R: 11. art: 28. § 9.
Pan ſlugi wſiebie nie za areſtowanego od-
przysięga ſie/ Roz: 11 art: 37.
Pan na gwałcie/ a ſludzy poddani na ſko-
dach przysięga/ Roz: 11 art 53. § 2.
Panowie radni/ Senatorowie/ na wrzedy nie-
chrzeſćcian przekładać nie mają/ Roz: 12.
art: 9. § 1.
Pan ſlugi ſwego nie oſadzi o część jedno
Rzoli/ Roz: 3. art: 11. § 1.
Pan ſługę o wyſteptki ſadzić może/ krom nie-
których/ tamże/ § 2.
Pan ſługę poddanego/ o złodziejſtwa obwi-
nionego/ gdyby z więzienia wpuścić/ przy-
ſięga że nie ſolgował/ Roz: 14. art: 1. § 4.
Panowie o krzywdy ſług poddanych/ imie-
nem ſwym wprawa dochodzić mogą
przez vmecowanego/ Roz: 4. art: 102.
Personalis actio, to ieſt/ oczywiſta rozprawa
w rzeczęch krwawych gdzie o gárdło idzie
Roz: 4. art: 30 § 3 art: 57 § 1.
Personalis actio Euclionis in causa excessus, Roz:
4 art 55 § 1.
Personalis actio, za Zapiſem: albo mówić co
Przeciwniſtowi ſwemu/ Roz: 4. art: 57 § 1
Rozd: 7. art: 7. § 1.
Pſzoły podarte/ albo zepſowane/ r: 10 a. 13. 14.
Pieczęci Rzołew: Ziemiſkie/ wrzędowe/ kto
fałſzuje/ ryle/ zc. Roz: 1 art: 16. § 1.
Pieczęcia co ktora pieczętować/ r: 4 a. 12. § 1.
Pieczętowanie wypisow wrzędowych/ tamże
art: 13. § 3.
Pieczętarzom liczbá do zápiſow ſłáchécom/
Roz: 7 a. 6. § 1 art: 7. § 1. art: 1 § 1 r 8 a. 2
Pieczęci do liſtow rzečných wiele ma być/
Roz: 4 art: 25. § 1.
Pieczęci ktorych oſob o teſtamentu nie waza/
Rozd: 8 art: 5.
Pieniędzy Żołnierſkie gáſu wojny komu má-

ia być dane/ Rozd: 2. art: 24.
Pieniężni żołnierze z imion ſwych iáko wo-
ne ſluzycz mają. Roz: 2 art: 22. § 1
Pieniędzy ſtrawne poſtom Ziemiſkim ná
Seym walny/ Roz: 3. art: 7.
Pieniędzy tráci/ kto rzecz trádzi oná kupuſe/
Roz: 14 art: 3. § 3.
Pieniędzy/ komu należa/ a wrząd nie wydałby
czym bywa karan/ Rozd: 4. art: 99.
Pieniędzy zápieczętowane przy wrzędzie zo-
ſtawiać mają/ tamże § 3.
Pieniędzy z Právaſkázane ná zapláte/ zc.
Czytay wſytek artykuł tamże.
Pieniędzy za zaſtawę opiekuń wziąć powin-
nien/ Rozd: 6. art: 8. § 1.
Pieniędzy ktoby ná cudze imienie dał nieo-
pátrzenie/ Roz: 6. art: 11. § 2.
Pieniędzy nieoſiádelego areſtowane być
mogą/ Roz: 7. art: 19. § 1.
Pieniędzy ná iſten/ kto/ kiedy/ dochodzi/ Roz:
7 art: 5. § 2.
Pieniędzy ſpełná wrząd oddać powinien te-
mu komu należa/ Roz: 7. art: 14.
Pieniędzy zaſtawcą wziąć powinien bez roku
tamże.
Pieniężne złodziejſtwa/ Roz: 10. a. 8. 9. § 2:
Pieniędzy ná zápis roczny pożyczyc może/
Roz: 7. art: 7.
Pieniężney winy/ ſubdelegatus nie pláci/
Rozd: 4 art: 4. § 8. A kto.
Pienny grunt/ Pátrz Grunt.
pienne imienie kupuſacy/ Eucliora ma
práwem pátrzyć/ Roz: 4. art: 73.
Piennych gruntow ſiewby/ ſłáno żeci/ zc.
Roz: 9. art: 22.
Pierwoſci długi opisanego/ Roz: 7. a. 10. § 1.
Pierwey w regęſtr w piſany/ pierwey odprá-
wuſie ſie/ Rozd: 4. art: 46. § 2.
Pies czyi nie przywiązany gdyby kogo wſa-
ſił y ktoby go zabił/ Roz: 13. art: 13.
Pſu cená zabitemu/ tamże/
Pies/ albo bydle czyie ſaſiádowi ſkodzacy/
Roz: 13. art: 14.
Piſać Wozny ieſliby nie vmiał/ iáka tego po-
winnoſć/ Roz: 4. art: 17 § 3.
Piſarzá ná mieyſce podſedkowe kiedy obiera.
no bywa/ Roz: 4 art: 1. § 2.
Piſarz Ruſkimi literami y ſłowy/ liſty po-
zwy wypis piſać ma/ Roz: 4. art: 1. § 4.
Piſarſkiej reki podpis/ R: 4. a. 3. § 4. a. 13. § 3.
Piſarz ma dogládać/ aby wiernie/ práwdzie
wie/ bez odwołki w Riegi wſytko w pi-
ſywano/ Rozd: 4. art: 4. § 9.
Piſarzá w pomyle pátrza/ a nie podpiska/

tamże/ art. 4. § 5.
 Piſarz Grodzkiego powinność/ tamże/
 Piſarzom Zi miſkim Grodzkim dochod/ Roz: 4. art: 6. § 1. art. 18 § 1.
 Piſarze woyskowi co za ludzie/ y ich dochod/ Roz: 2. art. 16.
 Piſarz ieſliby pozwał kogo/ albo tego kto/ iaki ma być poſtępek/ Rozd: 4. art. 6. § 2.
 Piſarz iako ſprawy ma wydać Ziemiſki/ Roz: 4. art. 1.
 Piſarſka przysięga/ Roz: 4. art: 1. § 4.
 Piſarz Kiegi Ziemiſkie do przyſłych rokow w ſiebie cho wać moze/ Rozd: 4. art. 13. § 1.
 Piſarz krotko/ dokładnie/ rychlo ſprawy wpiſować y wydać ma/ Roz 4. art: 103.
 Poblądzenie urzędnikow ſadowych/ Roz: 4. art: 37. § 3.
 o Poborze/ że bez zezwolenia wſech ſtanow/ ſtano wione być nie ma/ Rozd: 3. art: 51.
 o Pożciwość Krol ſam ſadzi/ Roz: 3. art: 11. § 1. art: 46. § 1.
 o Pożatku zwady przed Krol/ Roz: 1. art: 9 § 2. art: 13. § 1.
 o Pożatku zabitego na gwałcie/ Roz: 11. art: 19. § 2. nie
 Pożatek ranne/ y w obronie/ Roz: 11. a. 24. § 1.
 Pożatek zwady y boiu/ Roz: 11. a. 10. a. 22. § 1.
 Pożatek zwady ſtrony prz/ ſadzie/ Roz: 4. art: 62. § 3.
 Pożatek zwady urzędnika przy ſadzie/ tamże art: 63 § 3.
 Pochwała nieoſiadle/ iako bywa warowa na/ Roz: 1. art: 26. § 1. patrz Odpowiednik.
 Podobieństwo ſłuſne w prawie waza/ Roz: 11. art: 31. § 3.
 Podezrzenie ſamo podezas winnym czyni/ Roz: 11. art: 31. § 1. art: 33 § 1. Roz: 14. art: 15. § 1.
 Podrozney zwady obrona/ Roz: 11. art: 30. § 1.
 Podkomorze o wine wolno pozwać/ y oblądzenie/ Roz: 9. art: 6. § Takowy. art. 10. § 3. patrz ex officio.
 Poddani Jego R. M. od ſlächty wkrzywde ni/ Rozd: 4. art: 68.
 Podkomorzego wolne obieranie/ Roz: 9. art: 1. Beſpieczeńſtwo/ Roz: 4. art: 7.
 Podkomorzego przysięga/ wladza/ Roz: 9. art: 2. o grunt pienny ſiady iako ma rozſadzać/ tamże/ art: 3.
 za ſeść niedziel pozwy rok ma ſkładać na wyſtazd/ Roz: 9. art: 2. § 1.
 powinności urzędu ſwego ma czynić/ Roz: 9. art: 6. § 1.
 przed ſtronami legale ſwoie pod rąk przy-

Podkomorzy

siega powleźć/ tamże/ § 1.
 Podkomorzy gdy komu krzywde/ albo iemu kto w gruncie uczyni/ Rozd: 9. art. 11. § 1.
 Podkomorzego urzędu częſci/ Roz: 1. art: 31. § 3.
 Podkomorzego dochod/ y o Kiegach jego/ Roz: 9. art: 9.
 od Podwod poddani ſlächeccy ſa wyieci. Rozd. 3. art: 29. § 1.
 Podwody mieſzczanie Krolewſcy y Pańſcy dawac maia/ tamże § 2.
 Poiedynek albo Duellum zakazany/ Roz: 11. a. 14.
 Policzek na palacu Jego R. M. dany komu/ Rozd: 1. art: 9. § 2.
 Policzek wojnemu ktoby dal/ Roz: 4. a. 11. § 1.
 Policzek ktoby komu dal/ za to nawiaſti kop 20. Lt: y niedziel 3. ſiedzenia r: 11. a. 27. § 6.
 Polonnikom albo niewolnikom niſt nie zapie ſać nie moze/ Patrz Czeladz.
 Polowanie na cudzych grunciech/ Roz: 10. art. 18. Roz: 3. art: 47. § 2. patrz Wyſliwy.
 Położenie pozwu na imieniu/ ma być opo u ſedziane/ y obwołane/ a komu/ y dla czego/ Roz: 4. art: 17. § 1.
 Polubowny ſad za Compromiſſem/ Roz: 4. art: 85. patrz Compromiſ.
 Polubowny ſad zgodny/ ieſt ważny/ albo zſed nanie/ Roz: 4. art: 85. art: 25. § 1. art: 87. § 1.
 Poludnie czas ieſt do wykonania przysięgi/ Roz: 4. art: 81. § 5.
 Pokoy y uczciwość na dworze Jego R. M. ma być zachowana/ Roz: 1. art: 9. § 1.
 Pokoy domow ſlächectkich/ Roz: 11. art. 1.
 Pokoy Koſciolow wſzego nabożeńſtwa/ Roz: 11. art: 3.
 o pomocnikach rożnych/ y o ich karaniu/ Roz: 11. art. 1. § 2. 3. art. 2. § 3. art: 7 § 1. art: 19. § 1. art: 29. § 2. art: 38. § 1.
 Pomocnikami ſludzy być nie mogą rozumia ni/ Rozd: 11. art: 1. § 2.
 Pomocnikow niebytności principal nie wymowi ſie/ tamże § 3.
 Pomocnicy powołani y pokonani/ gardlo traca/ Rozd. 11. art: 7 § 1.
 Pomoc/ rada/ ktoby ſluczyncom dawal/ tamże art: 36. § 1.
 Pomagać do zlego niſt nikomu nie ma/ Roz: 11. art: 38.
 Pomagający do zlego wyſtepnika na urząd ſtawić ma/ tamże/ § 2.
 Pomocnicy przeſadzonego czym bywaia ka rani/ Roz: 4. art: 32. § 2.
 Poymowanie w małżeńſtwa ſobie nie ro wnych/ Rozd: 3. art: 20.
 Pomilnego widzowi po groſu/ r: 4. a. 15. § 2.

y Woznes

A Woznemu także/ tamże art. 10. § 1.
 Porekła ma dąć ten/ co drugiego wiezi/ Roz:
 4. art. 29. § 4.
 Porecznicy ſłode y głowczyżna za ſtca kiedy
 placić powinni/ Rozd: 11. art. 67. § 2.
 Porekła ludzi proſtych/ zc. pątrz A kołemſtwo
 od Popiſu piſarzowi poczem woiennego
 placić. Roz: 2. art. 16. § 1.
 Poprawić ſie na pozwie ſtrona moze miedzy
 rokami/ Rozd: 4. art. 46. § 4.
 Porównanie wſzech ſtanow iednym prawem
 Roz: 4. art. 3. § 1.
 Porównanie wielmożnych pańow zſzlachty /
 Rozd: 3. art. 27. § 1. art. 29. § 1.
 Porównanie wniesienia Jon rożnych/ a ie-
 dneg meża miedzy ich dziećmi/ r. 5. a. 15. § 2
 Porządki wciągnięciu na wojne/ roz: 2. art. 6.
 Porządki w każdemu/ ſtronnoſć z wzięci-
 ścią wozdem/ Rozd: 4. art. 53. § 1
 Poſagu dawnoſć lat 10. Roz: 5. art. 4. § 1
 Poſagu przemiſzanego/ po śmierci matki
 dziećmi wpoſtinać ſie wolno/ tamże/ § 2.
 Poſagi dziećkom jako dawane z imienia by-
 mata/ Roz: 5. art. 3.
 Poſag ſwoy ſenie wolno odpisać komu chce
 Rozd: 5. art. 2. § 2
 Poſtaniec J. R. M. albo Woznego przy ſła-
 chcie/ zbicie/ zſeżenie/ y zabicie Rozd: 1
 art. 24. art. 11. § 1
 Poſtaniec Krolew. y Wozny/ ma mieć ſtro-
 ne przypodawaniu liſtów/ roz: 1. art. 34. § 2.
 Wozny pozwow/ roz: 4. art. 11. § 1. art. 9. § 2.
 Poſtem na Seym wrzędnik ſadowy obran-
 gdy będzie/ Rozd: 4. art. 47. § 4
 Poſtow na ſtranie opatrzenie/ albo poſton-
 czyni/ Roz: 3. art. 7.
 Poſlowie na Seym z powiatu po dwa obie-
 rani być mają/ Roz: 3. art. 6. § 3
 Poſtow mieyſce/ w zaſiadaniu/ y o ich wotach
 tamże § 4.
 Poſlowie głównego zjazdu y początku Sey-
 mu omieſzkować nie mają/ roz: 3. art. 7
 Poſlowie jako poſełſtwa ſwe po Seymie zda-
 wać mają/ Roz: 3. art. 9. § 1
 Poſtow cudzoziemſkich beſpiecznoſć/ rozd: 1.
 art. 13. § 3.
 Poſtom broni żadney przedawać nie godzi /
 Rozd: 3. art. 48. § 1.
 Poſpolite ruſzenie na wojne/ roz: 2. art. 6. § 1.
 Potoczne rzeczy ktore ſa/ y ich akcie / w rozd:
 4. art. 67. § 1. rozd. 6. art. 6. § 1
 o Potonelych rzeczach na wozdzie/ roz: 9 art. 31
 Poturemne odwieznow rożnych oſob/ rozd:
 4. art. 31. § 1.

Poturemne na wrzędziech nieſadowych/ rozd:
 4. art. 15.
 Potwarcow doznanych wlna/ y karanie/ roz:
 4 art. 105.
 Powiatowa ſzlachta czaſu wojny pod Cho-
 ragiem powiatowa ſtawić ſie powinna /
 Roz: 2. art. 6. y 7.
 Powiatowa ſzlachta przy Choragwi ſtać ma /
 Rozd: 2. art. 10. § 4.
 w Powiećciech rożnych mający imiona / iako
 y gdzie pozer ſtawić / Rozd: 2. art. 8.
 w Powiećciech rożnych imiona mający / a ro-
 żno pozwany/ Roz: 4. art. 27. § 1.
 y iako takich imion dochodzić/ roz: 4. a. 71. § 1.
 od powołania o zabicie odpryſiężenie / roz:
 11. art. 17. § 2. A nie.
 Powołanie złodzieja na ſzlachcica/ r. 14. a. 10.
 Powołanie złodzieyſkie/ do Krag ma być wpi-
 ſane/ Rozd: 14. art. 12.
 Do zmarley rece do przyſięgi potomki przy-
 poznać trzeba/ roz: 4. art. 86. art. 22. § 2.
 Do zmarley rece przyſięga wſkazana/ potom-
 kom wykonać potrzeba w Trybunale/ roz:
 4. art. 86.
 Do zmarley rece pozew ma być odnowion /
 Rozd: 4. art. 46. § 4 art. 94. § 4.
 Do zmarley rece iſzczna tylko idzie/ r. 7. a. 1. § 2.
 Dozary puſzcz wmyſlne/ y nie wmyſlne/ r. 10. a. 17
 w Pozoge/ w potop zgubione rzeczy nayduſze-
 ce ſie/ Rozd: 14. art. 28.
 Dozew w ſadu miasto žaloby ma być czytany
 Roz: 4. art. 54 § 1.
 Dozew po nieoſtadlego/ Roz: 1 art. 9 § 6.
 Roz: 4. art. 98. § 6. Rozd: 11. art. 57 § 1.
 Dozew po Duchownego piſaniem poſtlim/
 Roz: 3. art. 32. § 2.
 Dozwany gdyby nie ſtał na rok/ a zmarli by/
 Roz: 4 art. 22. § 2.
 Dozwem Seymowym/ o co/ kto/ moze być
 pozwan/ Rozd: 1. art. 34. § 2.
 Dozew wſzedzie y na każdym mieyſcu/ każde-
 mu moze być dany/ Roz: 4. art. 17 § 1.
 Pozwy na tym imieniu/ z ktorych trzywd-
 ſie dzieie/ mają być poſładane/ Roz: 4.
 art. 17. § 1. y 2. art. 39. § 1. art. 48. § 2.
 art. 67. § 2. art. 73. § 1. w Roz: 5. a. 18. § 1.
 Pozwy zgodne/ y nieſtrobane mają być /
 Roz: 4. art. 17 § 1.
 Pozwu oczewiſtego podanie rok 4. niedzie-
 le/ a zaoznego 6. Roz: 4. art. 18. § 2.
 Pozwy ktorymi przyczynami zbywane być
 mają/ Roz: 4. art. 19. art. 18. § 2.
 Pozwu wictim/ albo niedostatku tego wlecz-
 nie/ Roz: 4. art. 19. § 4.

Pozwu/ na cudzym imieniu położonego /
 znieſienie/ Rozd: tamże/ § 6.
 Pozwom Grodzkim rok zawity/ R: 4. art: 3. § 1.
 Pozew o grabież moze we 3. niedziele/ y o
 ſkłodę przed rokami/ Rozd: 4. art: 18. § 2.
 Pozwy y liſty wpominalne iako maia być wy-
 dane/ Roz: 4. art: 6. § 1. 2.
 Pozwem lednym/ oco dwie oſobie rozne po-
 żywają/ Roz: 4. art: 50. § 1. art: 66.
 Pozwany ſtronie pozalobie/ powinność y
 beneficium/ Roz: 4. art: 54. § 1.
 Pozwy iako długo mecia albo trwają/
 Roz: 4. art: 43. art: 46.
 Pozwać przede do prawa/ kto/ y oco/ nie
 moze/ Rozd: 4. art: 90. § 2.
 Pozew ku braniu pieniedzy/ Roz: 4. a. 99. § 1.
 Pozew dla prawdy ſprawiedliwości do Gro-
 du/ Roz: 4. art: 100. § 1.
 Pozwu zaoczego y o czewiſtego rok 4. nie-
 dziele/ y o gwałtowne wybiecie z ſpołec-
 nego dſierzenia/ Roz: 4. art: 92. § 1.
 Pozwany dla cze° ſtać nie moze/ roz: 4. a. 24 § 4.
 Pozwanemu y Altorowi rok na obwod idzie/
 Roz: 4. art: 24. § 4.
 Pozwany y Altor/ do roznych ſadow/ na le-
 dne rok/ Roz: 4. art: 27. § 2.
 y przed Podkomorzym/ Rozd: 9. art: 5.
 Pozwany gdyby ſie do zaſtawy nie znal/
 Roz: 7. art: 13. § 1.
 Pozwany oſtaſtſzy pozwu/ nie ma wtra-
 cać co nowego/ Roz: 4. art: 65. § 1.
 Pozwany o imienia/ gdy Altoru neguje być
 ſucceſſorem/ Roz: 4. art: 72. § 1.
 Pozwanemu y Altorowi o rzecz krawa od
 Grodu wolna Appellacia do Trybunału/
 za poroka/ Roz: 11. art: 67.
 Pozwy orzec krawa w ſadu o czewiſto/
 ſtać ma/ Roz: 4. art: 30 § 3.
 Pozwom zgubai/ Roz: 4. art: 20.
 Pozwu niewiadomości/ Roz: 4. art: 41. § 1.
 Pozwy Grodzkie w czym ſda/ Roz: 4. art: 30 § 1.
 Pozwy Wozny/ iako przy kim/ pokładac ma
 Rozd: 4. art: 17.
 Pozwom Grodzkim y Ziemſkim/ raki rozne
 podania/ Rozd: 4. art: 33.
 Pozwawſzy Altor/ gdyby ſam nie ſtał/ Roz:
 4. art: 24. § 1.
 Pozwy albo Membrany od piſarza maia być
 brane/ Roz: 4. art: 18. § 1.
 Pozwy piſarz ſam ſobie na tego/ y na ſie ſa-
 mego drugiemu ma wydać/ Roz: 4. a. 6. § 2.
 Pozwy wozny dniem przed rokami na wrze-
 dzie ma przyznać/ Rozd: 4. art: 17. § 3.
 Pozwy Podkomorzy ſwe/ o co/ iako/ wyda-

wa/ Rozd: 9. art: 2. § 1.
 Pozwy Podkomorzego/ ktoby do roku nie
 pokladał/ tamże/ § 2. kto.
 Pozew ſłow nieuczciwych w ſobie nie ma
 mieć/ Roz: 4. art: 26.
 Pozwom Podkomorzy go/ rok zawity/ y czy
 ſie przeciw zalozyć/ Roz: 9. art: 5 § 1. 2.
 w Pozwie ſkłod kto wiecy kładzie/ niſzy pe-
 przysiac chciał/ wſytko traci/ Roz: 11. art: 49. § 1.
 Pozwy w domach ſlacheckich kiedy kłaść/ y
 nie/ Rozd: 3. art: 49. § 2.
 Pozywający po Dekrecie/ albo po iednaniu/
 Rozd: 4. art: 25. art: 75. § 1.
 Pozwać o zbiegi do Ziemſtw aſo Grodu
 wolno/ Roz: 4. art: 30. § 1.
 Pozwanie wczęſnikow na rok/ Roz: 4. art: 70.
 Pozwanie receptatora o przechowywanie zło-
 dziei przelicznego/ rozd: 14. art: 13. § 1.
 Pozwany y Altor przy ſkutniczy nie maia
 być/ Rozd: 11. art: 63 § 3.
 Pozwany y Altor ſwiadkow do ſkutniczy
 ſpaſabiać nie maia/ tamże/ § 1.
 Pozwany do odwozu przy rozgraniczeniu
 bliſſy/ Rozd: 9. art: 12. § 3.
 Pozwanych a niepoſlušnych do prawa wina
 Rozd: 11. art: 4. § 1.
 Pozwany poroki gdyby po ſobie nie dał/ ma
 ſiedzieć/ Roz: 11. art: 67. § 3.
 Pozwany poroki dawać kiedy nie powinien/
 Rozd: tamże/ § 4.
 Pozew o zbiegłego/ gdy w tego na imieniu
 nie zoſtanie/ Rozd: 12. art: 14. § 2.
 Pozwany o zbiega/ gdy ſie odwieść nie chce/
 Altor domodzi/ tamże § 3.
 Pozwy na Stároſte wyſtepnie/ iako kłada/ y
 gdzie go pożywają/ Roz: 4. a. 39. § 1. a 67. § 1.
 Pozwany bedać o co/ do wrzedu z imienia
 ktoreg/ nie moze inſtemu nie rozſprawiać.
 ſie onego puſzczac/ Roz: 4. art: 73.
 Pozwom ſoſob podawania/ Roz: 4. a. 17. y 18.
 Pozycciaczy ryzunktu kto komu/ woiennego/
 wſytko traci/ Roz: 2. art: 15.
 Pozyccia bez liſtu wyznanego/ Roz: 7. art: 26.
 Prokurator nieoſiadły w W. X. Lit: kto
 dy kto/ moze być Roz: 4. art: 56. § 1.
 Prokurator nieoſiadły z iaka ma być mocą/
 tamże/ § 1.
 Prokurator/ moc y prawa zlecona maiać w
 ſnie/ nieoſiadły mowić moze/ Roz: 4. a 57. § 1.
 Prokurator/ wdowom/ ſierocom/ ma być
 przydany/ Roz: tamże/ § 2.
 Prokurator ſadowi w czym ma być poſlušny
 tamże/ § 3.
 Prokuratora Roz: J. M. obſecnie obwinio-

nemu przydać / roz: 4. art: 57. § 3.
o Prokuratorach/ iakie osoby/ y gdzie niemają
być nimi / roz: 4 art. 58.
Prokurator v sadu czego doglądać ma/
roz: 4. art: 103.
Prokurator kiedy *à causa* może być *repul/us* /
Roz: 4. art: 59. § 1.
Prokuratorem koby się sam wstawil / tamże.
Prokurator gdyby swego legale niechciał pro-
bować / tamże / § 2.
Prokuratora podstępnego kara / tamże § 2.
Prokuratorstwa niedbalosc czy karza / tamże § 3.
Prokuratorowe niesłusnie / to iemu samemu y
principałowi iego szkodzić iako nie będzie /
Roz: 4. art: 60 § 1.
Prokurator o chorobie swej wżędowi / y stro-
nie ma dać znać / tamże / § 1.
Prokurator gdyby choroby swej przysięga-
nie swierzył / tamże / § 2.
Prokuratora posłanego / na drodze umarłego
pozwany przysięga dowodzy / roz: 4 art: 60 § 4.
Prokurator bez pozwu strony swej ma się
sprawic / Rozd. 4. art. 59. § 3.
Prokuratora odstąpiwszy / samemu mówić / a-
bo innemu zleczyć wolno / roz: 4 art: 59 § 4.
Prokurator bez strony czego sprawować nie
może / Rozd. 4. art. 61.
Prokurator pieniądze z wżędu principała
swego iako może wziąć / tamże / § 1.
Proces tu braniu pieniędzy za zastawę / Rozd.
7. art. 14. § 1.
Pro maiori wymowka prawna/ albo legale / roz:
4 art. 27. § 1. 2. 3.
Prostego stanu zdrayca / roz: 1. art. 7. § 6
patrz zdrayca.
Prostego stanu człowiek żadney wolności so-
bie przywłaszczając nie może / roz: 3. art: 26.
Prosty człowiek gdy przygani słachcicowi o
słachectwo / roz: 3. art. 22.
Prosty człek / gdy słachcicowi uczyni krzywdę
roz: 11. art: 39 § 3. Patrz gwałt.
Protestacya w własnego sadu/ ma być czynio-
na / roz: 4. art. 17. § 2.
Protestacya/ albo opowiadanie na Starosie y
wżąd iego w krzywdach prywatnych / tedy
ma być czyniona / roz: 4. art: 39. § 2.
Protestacye wżędowe są potrzebne / roz: 4
art: 50 § 1. art: 51. § 1.
Protestacya iako / kto / czasu / szkody / boiu / ran/
gwałtu / 16. działać / roz: 11. art. 2. § 1 y 3. art:
6. § 1. art: 12. § 2. art: 19. § 1. art: 20. y 21 § 1.
Protestacya szkód wśhelatich na wżędzie / iako
być ma / y iako rychlo / roz: 11. art: 59. § 2.
Patrz opowiadanie.

Przekonany Mieszczanin prawem od słachci-
ca/ winam Statutowym podlega / roz: 13. art: 35. § 1.
Przekonany gdy z prawa wciecze / roz: 11. art:
67. § 4. rozd: 4. art: 32. § 1. Ale.
Przemilczenie dawności iakie / patrz Dawność
Przerobli / trzebień / sumieźne / rozd: 9. art. 19.
Przestrzegać obrażenia Jego R. M. Maie-
statu / rozd. 1. art: 4 § 1.
Przesądu od kopy po grosz. 2. pamiętnego gro-
sy 4. ma być placono / rozd. 4. art: 5 § 2.
rozd. 9. art: 9. § 2.
Przesąd nie ten płaci kto swego dochodzi / ale
ten kto winien / rozd: 4. art. 5. § 2.
Przesąd Aktor płaci gdy pozwany wporne
niechce / tamże
Przesąd placon ma być po wskazaniu nie ode-
chodząc od wżędu / tamże.
Przesąd potomkowi po zmarley rece płacić
ma / tamże.
Przesąd y pamiętnie wżędowi Grodzkiemu /
tak płaca iako Ziemskiemu / roz: 4. art: 5 § 4.
Przesądach y pamiętnym wimionach Zia-
jących / pańskich / ziemiankich / tak Duchow-
nych / iako y świeckiego stanu / roz: 4. art. 14.
Przewod prawa ży / roz: 9 art: 13 § 2: w roz:
4. art. 41. § 1.
Przezyski z wżędu skazane / y ich dawność /
roz: 7. art: 10. § 3. w roz. 4. art: 91 § 2. 3.
Przezyski swe zapisac drugiemu wolno / rozd:
4. art: 94. § 4.
Przechowywanie w domu zlozyncow rożnych
rozd: 11. art. 36. § 1. rozd: 14. art. 13. § 1.
patrz receptory.
Przechowywanie zbiegley / zeladzi / roz: 12.
art: 17. § 2.
Przemilczenie 3. lat o krzywdy / roz: 11. art: 52
Patrz Dawność
Przeciw zapisowi dobrowolnemu mówienie
roz: 7 art: 7. § 2.
do Matki / rozd: 3. art: 28. § 1.
Cudzoziemcowi o słachectwo / roz: 3. art: 21.
albo nagana słachcica zabitego / roz: 3. art: 23.
Słachcicowi od nie słachcica / roz: 3. art: 22.
od słachcica / słachcicowi / o cokolwiek tak
w oczy iako y za oczy / roz: 3. art. 27. § 1.
Bialej głowie słachciance o wśteżeni-
stwo / roz: 3 art. 28 § 5.
Przyczyny trzy dla ktorych sady Ziemskie być
nie mogą / roz: 4. art. 46. § 3.
Przyczyny prawne / słusne / niesłania za poz-
wy / rożne / y ich dowod / w roz: 4. art: 22.
art: 23. art: 27 art: 33. art: 42.
Przyczyny dające do zwady / kto świece gaśi /
roz: 11. art. 11 § 1.

przyczyny słusne rodzicom / wyrzeczenia się
 dzieci / Rozd: 8. art. 7.
 przykazany sługą zaszkodzimy gdy uciecze /
 Roz: 12. art. 22. § 1.
 o przynętach ptaszych y pomniku ich / Roz:
 10. art. 11. y 12.
 przyporeczenie u pana sługi skłodnika / Roz:
 11. art. 37. § 1.
 Urzędnikow Ziemskich / y ich rot / Roz: 4
 art. 1.
 Starostw / Zamkow / y Dworow Jego
 R. M. sadowych / Roz. 4. art. 36
 Urzędnikow Grodzkich / ro. 4 art. 37. § 1.
 podkomorzego / Roz: 9. art. 1.
 Wojnego / Rozd: 4. art. 8.
 Saktorow / albo ślachecka na komorach przv
 towarzyszech / Roz: 1. art. 30. § 6.
 Przysięgac ma cudzoziemiec w W. X. Lit. w
 przed / a porym osiadłości używać / Roz: 3
 art. 12. § 4
 przysięga od sądu Ziemskiego skazana / y od-
 lozona za Appellacją do Tribunalu potom-
 kowie zmarłych wykonać powinni / Roz 4
 art. 86. § 2. y 3.
 do Przysięgi stronie przeciwna / gdy kto niewie-
 dzie / rzecz swą traci / Rozd: 4. art. 81. § 5
 po Przysiędze / żeby tegoś kula / co prawem
 utracił / Rozd: 4. art. 75. § 1
 Przysięgi czas do południa / rot / miejsce /
 sposób / Roz: 4. art. 81. § 5.
 za przysięgę dobrowolnie / żeby się wziął / a
 nie przysięgi / rzecz swą traci / Roz: 4. art. 81. § 2
 Przysięgi rotę pisarz ma wydawać / tamże § 4.
 Przysięga ma każdy czynić / wedle nabożeń-
 stwa swego / tamże § 5.
 przysięga Tatárska / wedle ich załonu / Roz:
 9. art. 14. § 2.
 przysięga Żydowska / wedle ich praw / Roz:
 12. art. 7. § 4.
 przysięga skłod wśelkich musi dowodzić inas-
 czej / traci / Roz. 11. art. 58. § 2. art. 59. § 1
 przysięga na gwałcie komu się dzieje / a slu-
 dze na skłodach y boiu należy przysiędz / R.
 11. art. 58. § 1.
 przysiędz ślachecko o chłopą gdy niechce / glo-
 wozyczne bez dowodu ma płacić / Roz: 11.
 art. 21. § 4.
 przysięgi pilnować y słuchać może y posłaniec /
 Roz. 9. art. 5. § 3
 przysięga Aktor na wybić / y na skłody czyn
 Roz: 4. art. 92. § 1
 przysięga pewny jest dowód / Roz: 4. art. 49
 § 1. art. 72. § 1.
 przysięgac sronie kiedy potrzeba / y nie / Roz:

4. art. 53. § 4. Ale.
 prawem iednym W. X. L. wszyscy sadzić się
 mają / Roz: 1. art. 1.
 Prawa niesłuchający / żeby od sądu odseidl /
 Roz: 4. art. 3. § 2.
 Prawnego porządku postępek w sądach /
 tamże § 3.
 Prawo gościnne / ro: 4. art. 28. ro: 11. art. 31 § 3
 Prawo urząd / iako zasadza na cudzego sługe /
 Roz: 4. art. 29. § 3.
 Prawa w niedostatku / do kad recursa ma mieć
 sędzia / Roz: 4. art. 54 § 4.
 3 Prawem przypowiednym w sadu / cudzey
 sprawy nie rozrywać nie ma / ro: 4. art. 65 § 1
 Prawo ślim się zaczyna / z tym się y kończy /
 Roz: 4. art. 73. § Tedy.
 Prawo na imion / bywa trojaki / przyrodzo-
 ne / nabyte / y dawnością Ziemską zasiedz-
 ne / Roz: 4. art. 72. § 2.
 Prawem gdyby co na ślim przesyłal / dalszy
 proces taki / Roz: 4. art. 74. § 1
 Prawo o zapisach / po swym żywocie / iako ro-
 zumieć / Roz: 7. art. 5. § 1. Roz. 5. art. 18 § 1
 Prawo ludzi ubogo się poymuących / wśego
 stanu / Roz: 5. art. 21.
 Prawo spadkowe nie otwiera się nikomu / aż
 po śmierci / Roz: 7. art. 4 § 1.
 Prawem ieden z drugim obchodzić się ma / a
 nie gwałtem / Roz: 9. art. 18. § 2. Tedy.
 Prawa kopnego powinność y postępek / Roz:
 11. art. 26. § 2.
 Prawem nie przekonany / żaden / imię y do-
 wieszenia sadzon być nie ma / Roz. 11. art. 28 § 1
 Prawem przekonane złoczyńce / wymołanie /
 żeby przechowywał / Roz: 11. art. 36 § 1.
 Prawem przekonanego / żeby za sługe cho-
 wał / tamże § 1.
 Prawem przekonany / gdyby Aktora mimo po-
 rade zabł / Roz: 11. art. 67. § 2.
 Prawo rot sądu Ziemskiego / co y Grodzkiego
 Roz: 11. art. 67. § 5.
 Przywileje zmyślone / Roz: 1. art. 16 § 1.
 Przywileje dane od Królów starych / W. X.
 Lit. przy mocy / y w całości zachowane być
 mają / Roz: 3. art. 2. § 2. art. 15. art. 43.
 Przywileje na boiary / ślache / y ich grunty te-
 raz y przedtym dane / Roz: 3. art. 5.
 Przywileje stare ważne / a nowych bez Seymu
 nie wstawiać / Roz: 3. art. 15. § 1.
 Przywileje y listy / w których jest wzmianka
 żony przy Męzu / Roz: 7. art. 17.
 Przywileje ieden na kilka imion / albo części y
 imienia / przy kim ma być w chowaniu / Roz.
 9. art. 26. § 2.

Prasie przynety/ roz. 10. art. 11. y 12. partr
o przynetach.
Pusze pożary/ roz. 10. art. 17. § 1.
Pusze y lasy sumiejne/ roz. 9. art. 19.
w puszczach cudzych/ Bārci/ iejlorā / ślano-
jeći/ partr Bārci.

R

Rady/ Pánowie/ Wziednicy pod Choragwia
powiatowa nie stoia/ roz. 2. art. 11 § 2
Rada Senatorsta wielom brzemion podlega
roz. 4. art. 36.
Rada Senat w X. Lit. 3 Jego K. M. o obrás-
zenie Maiestatu winnego ma sadzić/ roz. 1.
art. 4 § 2. y 3.
Rádnym pánom listy vmocowane do prawá
iákie/ roz. 4. art. 56. § 2
Rádnym pánom prerogatiua/ roz. 1. art. 28
§ 1. w roz. 4. art. 52.
Ráde/ pomoc/ receptator zlozyncom ktoby
dawall/ roz. 11. art. 36. § 1.
Rániacy przy Dworze J. K. M. bronía z wy-
śla/ roz. 1. art. 9. § 3 Strzelba / tamże /
art. 10. § 1
Rány osob sadowych pod sadami/ roz. 4. art. 7 § 2
Rány na gwałcie zadane/ roz. 11. art. 2. § 3.
Rány spolne / tamże / art. 10. § 1
Rány zdrada zadane/ gardlem pláca/ roz. 11
art. 17 § 1.
Rány/ rány swe dla czego/ y kiedy tráci/ roz.
11. art. 14. § 2. art. 24.
Rány w obronie zadane/ a nie vmyslnie/ pla-
cić/ roz. 11. art. 24. § 2. A gdy zabite ted-
nie/ roz. tenże / art. 23
Ran ná członkach od kogo powoli sie pasi-
wisc: go podietych/ winá/ náwiaska/ roz. 11.
art. 27. § 2.
za Ráne obliczna kop 40. roz. 11. art. 27. § 5
o Ránach roznych / ná roznych członkach /
mleykach/ tamże / § 3.
Rány/ boy/ śláchélcowi od prosteego czlowieka
roz. 11. art. 39. § 1
Rány nozem/ albo niezwyśla bronía zadane /
roz. 11. art. 16 § 1.
Rány śláchéciá lat niedorostlego/ roz. 11 art.
47. § 1.
Rány gdy sie po ránach w karczmach wpiá-
do 2. dnia żyw bedac/ a potym vmrze/ glo-
wczyná zań nie idzie/ roz. 11. art. 53
Rány duchownych osob/ żon y dzieci / roz. 11.
art. 27. § 7.
Rány nieumyslnie/ lecz w zwádzie zadane/ roz.
11. art. 27. § 8.
Raptu ábo gwałtowne° wśięcia dziewki/ wdo-
wy/ y kádey niewiásty / ktoby sie dopuścił /

Roz. 11 art. 13. § 1.
o Receptatorze zlodziá przyliżnego/ roz. 14.
art. 13. § 1.
o Receptatorach ábo przechowywáczach zlozyn-
com/ Roz. 11. art. 36. § 1. art. 68.
ná Receptatora, dowod y onym odwod/ roz. 11.
art. 36 § 2. y 3.
Reconuenientia. ábo spolne obudwu stron v-
spráwiedliwiánte przediednym sedzia oślá-
dl: go y nieosiádliego / roz. 4. art. 45.
Recessu zápisy wśelkie potrzebuia/ r: 3 a: 35. § 2
Recessu potrzeba/ kogo extraforum pozýwac
któ chce/ roz. 4. art. 44. § 2.
Rezonny y takoymia gdy przed časem vmrze/
roz. 11. art. 54.
Rezye sie przez wiadomosci Pánstley chlop
nie moze tytko za kop 4. roz. 9. art. 29.
Reformacia roz. 11 / Zápisanie maietnosci od
mejá gdy oprate zá wniesienie ž nie czyni/
albo gdy žoná mežowi/ imie nie zápisuje ces-
go sie krieze/ roz. 3. art. 40.
Reformacia, ženie od Mejá zá wniesienie iáko
ma byc vczyniona/ y prawem wárowana/
roz. 5. art. 1. y 2.
Reformacia, w dowá ktora/ y dla czego/ tráci /
roz. 5. art. 12. y 13.
Reformaciey opisáney opráwy ženie ná imieniu
wárunek/ roz. 5. art. 17.
Reformaciey y dobre ženninych ostrzezenie / roz.
7. art. 18. § 1.
Regestr sadowy y wpisowanie sie w nich/ roz. 4.
art. 16. § 1. art. 46. § 2.
Regestr škod przy pozýwie wolno podac roz. 4
art. 18 § 1.
Regestru rozne vzywánia v sadu / z roznych
przypadkow / tamże.
Regestru y kwity Rewisorskie/ ktore sa wazne
roz. 4. art. 82.
Regestr dobre spisanych/ opiekun/ iáko / przy-
tun czyni/ y iáko do Riag u p sáca ma/ roz. 6
art. 4. § 1.
Regestra wiazáze/ v záwodze / sa wazne /
roz. 4 art. 82. art. 98. § 5. ro: 9 art. 24. § 1
Regestra tupieckie nie niedowodza tytko zá-
pisy/ Roz. 7. art. 7. § 3.
Regestra dzielcze/ iákie byc maia/ r. 9. á: 26 § 1
Regestrowane listy/ y przymálei/ przy dziale
byc maia/ tamże / § 2.
Regestra žermánstie od dowodu/ śláhectwa
sa potrzebne/ Roz. 12. art. 10. § 1.
Regestru/ listy / dzialy / zc zbiega dowodzie
moze/ Roz. 12. art. 14. § 8.
Regestra wiazáze czemu ná vzedzie bywáia
przyznawane/ Roz. 4. art. 98. § 5. A wozny
Reko

Rekoienstwo stawie/ list Żelazny odzierza-
 w szyl czemu/ Roz: 1. art. 27. § 2.
 Rekoienstwa wolen/ gdy dłużnik umrze/ tamże
 § 3.
 Rekoienstwo in civilibus, a iakie/ jest pozwo-
 lone/ ro. 4 art. 29 § 3. r. 11. a: 55 § 2 Lecz
 Rekoienstwo Attor kiedy po sobie daie/ Rozd
 4. art. 29. § 4.
 o Rekoienstwo Oycowskie dzieci odpowiadać
 musza/ iesli otec ich byl o to zapozwany /
 Roz: 6. art. 8. § 2. roz: 11. art. 54. § 2.
 Rekoienstwo za pochwalka/ odpowiedz/ kie-
 dy bywa/ Roz: 11. art. 40. § 3.
 Rekoienstwo nieosiadłego/ laybita/ albo przy-
 ganiatacego komu/ Roz: 11. art. 50 § 2
 Rekoymia/ co czynić ma/ gdy umrze poręczo-
 ny/ Rozd: 11. art. 54. § 1.
 Rekoymia gdyby umarl/ przed stanowieniem
 istca/ tamże § 1.
 Rekoymia poręzonego / gdyby na roku nie
 stawił/ a ieden z nich umarl/ tamże § 2.
 Rekoienstwo skazany na gárdlo ma dać/ roz:
 11. art: 67. § 1.
 Rekoymie/ gdy istca nie stawia / co płaca /
 tamże § 1.
 Rekoymiowie skod swych mają na istcu hu-
 kac/ tamże § 2. A tego.
 Rekoymiowie/ gárdlem za poręzonego kiedy
 bywaia karani/ tamże § 2
 Rekoienstwa niemaitacy incarceration tamże.
 Rekoienstwa pozwany dawać kiedy nie po-
 winien/ tamże/ § 4.
 na Rekoienstwo dan być nie ma komu o gár-
 dlo idzie/ Roz: 11. art: 55. § 1.
 Rekoienstwo/ albo przykazanie slugi na slu-
 zbe/ Rozd: 12. art: 22. § 1.
 Rekoienstwo ludzi prostych bez pozwolenia
 Pana ich wazy/ y nie/ roz: 9. art 28
 Reko/ kto dla czego/ traci/ roz: 4. art: 62. § 1.
 Roz: 11. art: 9. § 2 iesliby. art. 49 § 2 gdy-
 by Roz: 1. art 9 § 3
 w Reku katowych bedacy/ slachecstwo traci /
 Roz: 11. art. 56.
 Relacia Woznego / iako rychlo do Akt ma być
 czyniona/ Roz: 4. art. 9. § 3
 Relatij Woznego/ po śmierci iego / slachta
 podpieta/ tamże § 4.
 Remissa do J. R. M. w niezgodzie wrotow
 pp. Tribunal. Roz: 3. art. 32. § 4. A iesliby
 Remissa z Tribunalu J. R. M. za dworem sa-
 dzi tamże § 4.
 Remissa do J. R. M. na Seym/ w czym/ roz: 1
 art: 10. § 5. A gdzieby.
 Remissa w sprawie albo Akciey do Maiestatu

J. R. M. Roz: 4. art: 7. § 2.
 a gárdlo skazinego / do powiatu nie bywa /
 Roz: 4. art: 55. § 3.
 Odprawy in causa civilis pozwolona/ Roz: 4.
 art 55. § 2. art: 67. § 3.
 na odprawy rzeczy osadzoney dokad bywa /
 roz: 4. art. 97. § 1. Tedy.
 Dekretow J. R. M. na odprawy do wrzes-
 dow/ Rozd: 4. art: 93. § 3. Toz sie
 Sadu Ziemskego/ do Podkomorzego /
 roz: 9. art: 2. § 1.
 Podkomorzego na odprawy dokad bywa/
 roz: 9. art: 2. § 2. A ile.
 do Trybunalu/ gdy sie dwa Podkomorzy
 na granicach nie zgoda/ ro: 9 art. 8. § 2
 na pole z Grodu na rozgraniczenie / roz: 9.
 art: 11. § 1. art 2. § 1.
 O pogciwość na Seym bywa/ roz: 11. art:
 61. § 1. A to.
 do J. R. M. na Seym walny o pogciwość/
 roz: 4. art. 65. § 2.
 na wywołanie do J. R. M. nieposlusznego /
 roz: 11. art: 67. § 1.
 Rzeczy osadzoney z Tribunalu dokad/ tamże /
 § 3.
 Renuncitio, wyrzeczenie sie odstapienie sadu /
 prawá własnego/ wolności/ powiatu/ zc za
 zapisem/ listem własnym/ roz: 4. art: 44 § 2
 Retractus, skupienie/ odłożenie pieniedzy blisko-
 scia/ Pátrz wyzsey Odkupienie.
 Robotnika zatrzymawszy powinien za robote
 zapłacić/ roz: 12. art: 14. § 2. art 17. §
 2. art 18. § 1.
 Rod iesliby sie zwiodl / iako slachectwa do-
 wodzic / roz: 3. art: 19. § 1. A iesliby.
 Reuocatio, flow nieuczciwych/ ro: 3. art: 28 § 1
 Rozki każdego miesiaca odprawowane być
 mają/ roz: 4. art: 33. § 1.
 Rok odkazu trzeci dzien / za kopia wzięta /
 roz: 4 art: 64. § 1. art. 21 § 2 po.
 Rok odkazu wtory dzien / za kopia z pozwu
 wzięta/ roz 4. art: 20. § 2.
 Roku na woynie przylachac gdy omieska/ roz:
 2. art. 13. § 1.
 Rok zawity do kwitowania/ y zeznania za przy-
 pozwaniam/ roz: 7. art. 6. § 3 Tedy.
 Rok iako ma być złożony za pozwy o grabież /
 roz: 4. art. 18. § 2.
 Rok zapłaty skazany z wrzedu/ roz: 4 a: 84. § 1.
 Rok zapłaty według obligu / tamże § 1. wśak
 Rok złożony 4. niedziele zapłacić z wrzedu za
 niesianiem/ ro. 4. art: 93. § 1. ro, 4 a: 94 § 4
 Rok za Mandat w E. Lit: 4. niedziele/ a w
 Koron: 8. niedziele/ roz: 1. art: 14. § 3.

Gleytu wyścicia / przy publikacy / ma być
oznaymiony / Roz: 1 art: 12. § 1.
y hesc niedziel / wywołanemu do vsprawy
dlawienia / Roz: 1 art: 12. § 2.
Zawity / o wyciągania nieślusne myta.
Rozd: 1. art: 14. § 2.
Zawity o zadržynie listu orwory /
y tedy o to forum. Roz: 1. art: 23 § 3.
Zawity / o exces nawaoyne / wciagnieniu y
doma / Roz: 2. art: 18. § 3.
Pozwom Ziemiſkim ogzywiſto / zaoznie /
Roz: 4. art: 18. § 1.
o pozcirwoſc na Seymie kazdy sad /
Rozd: 4. art: 65. § 2.
Zawity pozwom o zbicie wojnego / dwo-
rzanina / przy liſciech J. R. M. Ro:
1. art: 24.
Zawity za pozwy przed Kro. o dwoie die
gnitarstwo / Roz: 1 art 34. § 2
Zawity za zalazem o exces pod rokami /
Roz: 1. art: 10. § 4. Roz: 4. art: 42. § 1. Kro.
Sprawiedliwoſci czynienia Panu z slugi
4. niedziela / Roz: 3. art: 11. § 2
przed K: Biskupem za 4. niedziela ogzywi-
ſcie / zaoznie 6. Roz: 3. art: 32. § 2
Pierwſzy kto ſie na nim ozywa / y trz ſobie
wtory zawity czyni / Rozd: 4. art: 3 § 1.
Pierwey potym pozew / burzyc v sadu ma /
Roz: 4. art: 3 § 2. art: 56. § 3.
z Wojnym zawity o iego wyſtep / Roz:
4. art: 9. § 7
zawity potomkowle maia / Roz: 4. art: 22 § 2
na ktory kto ieſt pozwan / na obelch po-
zwlech przez wojnego ma być napſan /
Roz: 4. art: 17. § 3.
Pozwu ogzywiſtemu 4. zaoznemu 6. nie-
dziel / Roz: 4. art: 18. § 1.
od polozenia pozwu idzie / nie od daty ies-
go. Roz: 4. art: 18. § 1. Wſkazuje R 9.
art: 2. § 7.
Pozwu ograbiſz przed rokami / 10. dni /
Roz: 4. art: 18. § 2.
Zawity delacicy pro maiori, nie ma / wyawſzy
Roz: 4. art: 27. § 2.
zawity kademu z goſciem Roz: 4 art 28.
Pozwu Grodzkiemu ogzywiſto y zaoznie
podanemu 4. niedziela / Roz: 4 art. 30.
§. 3. A pozwu.
zawity / o folgowanie wiezniowi w wiezy
Roz: 4. art. 32. § 5.
zawity o wybicie z ſpokoynego dzierzania /
Roz: 4. art: 33. §. 4.
zawity trzema przyczynami zwlec moze /
Roz: 4. art: 42. § 2. Jz kazdego.

Zawity raz tylko zwlegon moze być /
tamze / § 2. Wſkazuje.
zawity prawnu o rzecz zaſtawna. Rozd: 7.
art. 19. § 1.
Sprawiedliwoſci dwoiaki bywa skladon
Rozd: 4 art: 48 § 3.
Appellaciam wſelakim ieſt zawity / Roz: 3.
4. art: 89.
Zawity wzeſtniſtom pozwanym o ſpolna
rzecz / Rozd: 4. art: 70. § 1. Rozd: 7 art: 9.
do odbierania pieniedzy za pozwy zawity
Rozd: 4. art: 42. § 1. Napierwey.
pozwanina o wybicie po wybicu 10. nie-
dziel Roz: 4 art: 92. § 1.
zawity pozwy zadmorne maia / tamze /
art 95. § 3.
zawity opiekunom z utratna wdowa / Roz:
4. art: 42. § 1. Roz: 5. art: 11. § 3.
Podkomorzy / tedy / iako / dla czego na in-
ny czas odlozyc moze / Rozd: 9 art: 5. § 1.
Sprawiedliwoſci wzeſt na potmanego
dwoie niedzieli dawa / Rozd: 10. art: 1. § 3.
zawity na wyjazd Podk. morze / Roz:
9. art: 5. § 1.
zawity pierwſzy przed Podkomorzym /
tamze / art: 2 § 1.
Roki zawite w ktorych rzeczach maia być
skladane / Rozd: 4 art: 42.
Roki zawite w tym Statucie na rozne rzeczy.
Roz: 1. art: 8. § 4. art: 10. § 4. art: 14 § 2.
art 22. § 2. art: 23 § 3. art: 24. § 3. art: 34.
§ 2. Roz: 4. art: 23 § 3. y 4. art: 24. § 4. art:
27. § 3. art: 11. § 1. art: 9. § 7. art: 23. § 2. art:
ſluby. art: 29. § 2. art: 31. § 4. art 32 § 5.
art: 33. § 4. art: 34 § 1. art: 40. § 1. art: 42.
§ 1. art: 44. § 2. art: 67 § 6. art 68 § 2. ie.
ſluby art: 70. § 1. art: 85 § 2. art: 92. § 1.
A potym. art: 96 § 1. art: 99 § 2. art: 100
§ 2. Roz: 6 art: 3 § 3.
Roki Ziemiſkie iako ſie zacynania / Roz: 4. art: 4.
Roki Ziemiſkie 3. kroc do roku maia być ſa-
dzone / Roz: 4. art. 46. § 1.
Roki iako dlugo trwaja / aſz sprawy odpra-
wia / Roz: tamze / § 1.
Roki dla wojny gdyby nie doſly / tedy maia
ſie ſtrony na drugie pozwać / tamze / § 3.
Rokow y rokow beſpieczeniſtwo / Roz: 4.
art: 52. § 1.
Roki Ziemiſkie Grodzkie / pod Seymem
walnym ſadzie maia / Rozd: 4 art: 47. § 1.
w Roki Ziemiſkie / abo w rokzi Grodzkie / o-
ſiadly y nieoſiadly gdyby exces taki rzy-
ni / Rozd: 4. art: 64. § 1.
Rokow zawitych moc / v ſadu Ziemiſkiego /

Grodzkiego y legale/ Roz: 4. art: 42. § 2.
 na Roku zawitym kto nie ſtanie/ albo y ſta-
 nie/ a rzeczy nie popiera/ rzecz ſwa traci/
 tamże/ § 3.
 Kora przysięgi Faktorum na Komorach/
 Roz: 1. art: 30. § 6. Patrz wiacey Przysięga.
 Kowna prawo y dowod o grunt R. J. M.
 3 ſłabech przed Commiſſarzmi/ Podkomor-
 zym/ Roz: 1. art: 20.
 Rozboy ſkrutinium potrzebnie/ Roz: 11.
 art: 30. art: 31. § 1.
 Rozboy na drobze od ſłabchica ſłabchicowi/
 Rozd: 11. art: 30. § 1.
 Rozboy na drobze od ſłabchica kopcowi/
 Rozd: 11. art: 31. § 1.
 Rozboy wezmiony od Art. Rozd: 11. art: 33.
 Rozboy z licem gdzie ma być prowadzon/
 Roz: 11. art: 32. § 1.
 Rozbonikow proſtego ſtatu tymże prawem
 iako złodziejow pokonać/ Roz: 11. art: 32.
 § 2. Rozd: 14. art: 6. y 7.
 Rozboy Zydeyſki/ R: 12. art: 7 § 1. Tamże.
 Rozboynicy gdyby powołali wrzedeſką ſwer-
 go/ Rozd: 14. art: 10.
 Rozdział małenności/ Pat 3 Dział
 Rozdział wprzeczcie ma zapłata dla owy-
 ch/ Roz: 6. art: 2. § 2.
 Rozdział między krownymi/ R: 6. a 9. § 3. art: 1.
 Rozdział doczyſny/ do rozdziału wiecznego
 ieſt pozwolony/ Roz: 6. art: 12 § 1.
 Rozdziału wieczyſtego natura/ Roz: 6. art:
 12. § 3. Rozd: 9. art: 19. § 3.
 Rozdział wſzelki ſad Ziemſki rozſadza/ R: 6.
 art: 12. § 2. art: 13. § 2. art: 42. § 1.
 Rozdziałowi wiecznemu iako daleki bywa
 rok ſkładan/ Roz: 6. art: 13. § 1.
 Rozdział/ za odeſłaniem Podkomorzyſz konczy-
 y zaruka/ Rozd: 6. art: 13. § 2. art: 9. art: 19. § 3.
 Rozdziały między Bracia/ y dalszemi/ iakie
 być mogą/ Rozd: 9. art: 26. § 1.
 Rozdziału wieczyſtego ſa trzy ſpoſoby tamże/
 o Rozmnożeniu W. K. Lit. Roz: 3. art: 1.
 Roznieſia na granicach powiatowych/ Roz: 9.
 art: 8. § 1.
 Roznych żon wnieſienia/ iako bywają mał-
 kowane/ albo porównane/ Roz: 5. art: 15.
 Rozrywac prawa ſłowy niepotrzebnymi
 niſt nie ma wſadu/ Roz: 4. art: 65. § 1.
 w Roznych powiatach imiona małacy/ ro-
 zno pozwany na iedne roki/ Roz: 4. art: 27. § 1.
 Rozwod Małżeńſki/ prawu duchownemu
 należy/ Roz: 5. art: 20. § 1.
 Rublami pretkie ſcie za maj/ ktora wdowa
 kiedy/ iako/ okupiła/ Roz: 5. art: 13.

Ruchome rzeczy/ oſtawione od oycy cor-
 tom/ Roz: 5. art: 3. § 3.
 Ruchome rzeczy/ ktore mają zemie zapisać mo-
 że/ y nie/ Roz: 5. art: 2. § 3. art: 16. § 3.
 Ruchome rzeczy w depozyt dane/ zaſtawio-
 ne y tracone/ Roz: 7. art: 30.
 Ruchome rzeczy za Areſtowane od nieoſi-
 dlego do ſchowania dane/ Rozd: 7. art: 31.
 Rumáciy niedziel. Kiedy/ komu/ zoſtawiono
 Roz: 3. art: 30. § 3.
 Ruſkim piſmem wypisy/ y pozwy/ mają być
 dane/ Roz: 4. art: 1. § 4.
 Ruſenie poſpolite/ Roz: 2. art: 6. § 1.
 Ruſkimi chodzenie/ y ſtrzelanie ieſt za-
 kazane/ Roz: 1. art: 10. § 1.
 Ruſkie y inſzego narzedu wojennego do zle-
 mie niſt przytacieſkiej nie wyrzucić/ Roz:
 3. art: 48. § 1.
 Ryby opłakunowe na żyrtonoſe ſobie w ſła-
 wiech łowić mogą/ ale nie ſpuſzczac/ Ro:
 6. art: 4. § 2.
 Rzecz wietſza w nieſtaniu iako ſie załladac
 Roz: 9. art: 5. § 4. art: 4. art: 27. § 2.
 Rzecz pomocney/ albo legalis impedimentis/
 przyczyny/ Roz: 4. art: 23 § 1.
 Rzecz ſwa traci/ kto w dowodzie oſtate/
 Roz: 4. art: 24. § 3. A na
 Rzecz zwierzona/ Patrz Depozyt.
 Rzecz graniczacy roznych Panow gruntu/
 Roz: 9. art: 20. § 1.
 Ryki portowe/ greblami/ iazami/ y tamami
 nie mają być zatrudnione/ Roz: 1. art: 29. § 6.
 Rowny dział Bractey/ y iako ſie on pozować
 mają/ Roz: 6. art: 13.

S

Sadu gwałtowne potrzebienie/ pokradzie-
 nie/ porabianie/ Roz: 10. art: 16. § 1.
 Sad Grodzki co ſadzić ma/ Roz: 4. art: 30.
 Sad/ dekret/ ſentencya/ oblożyć może do dnia
 3. dla poſednania/ Roz: 4. art: 54. § 2.
 Sad polubowny za Compromiſſem/ Roz:
 4. art: 85. § 1.
 Sadu Ziemſkiego moc/ wladza/ Roz: 4. art: 3 § 1.
 Sadu Ziemſkiego wbeſpieczenie leg/ Roz: 1.
 art: 10. § 3.
 o Sadu ktoby ſie ſłowem targal/ reka/ za-
 bi/ ranil/ Roz: 4. art: 62. § 1. y 2.
 Sad Ziemſki/ Grodzki/ ſpraw J. R. M. na-
 leżacych nie ſadzi/ Roz: 4. art: 3 § 3.
 Sad w rzeczach watpliwych ma być ſłoni-
 mieſzy ku wyzwoleńiu/ niſt ku karaniu/
 Roz: 14. art: 3. § 4. art: 101 § 2.
 Sadowych wrzedom daru/ niſt trzymać nie
 ma pod ſiracą obudru/ Roz: 1. art: 34.

Sadu

Sadu Ziemſkiego/ Grodzkiego/ Podkomor-
skiego ſecuritas/ Rozd: 4. art. 7.
Sad Ziemſki ſiadać ſie ma trzy dni przed
rokami/ Roz: 4. art. 16.
Sad przeſwiadczyć może ſ. ſłachciców przy
Wojnym/ Rozd: 4. art. 53. § 4
Sad Ziemſki/ ſami oſobami ſwemi/ nie na-
mieſnikami/ ſiadać mają/ ro: 4. a. 4 § 1.
Sasiadow liſtem Podkomorzeg okolicznych
obeſłanie/ Roz: 9. art. 3. § 1.
Sady J. R. M. które ſie w W. K. L. od-
prawia/ Rozd: 1. art. 15
Sasiady/ którzy ſie rozumie/ Roz: 3. art. 2.
§ 1. art. 12. § 1
Sad o pozciewoſc nalezy ſamemu J. R. M.
Rozd: 3. art. 11. § 1. art. 46. § 1. A co
Sad Ziemſki dobr J. R. M. ſadzić nie ma
Roz: 4. art. 3. § 1. Rrom.
Sad Ziemſki/ Artikulow Grodzkich nie
ſadzi/ Roz: 4. art. 3 § 3. art. 44. § 1.
Sad polubowny/ ważny/ iako Ziemſki y
Grodzki/ Roz: 4. art. 25. § 1. art. 85.
Sady iednackie o grunte/ o gardo/ przy liſcie
potrzebna przyznania na wrzedzie r: 4 art. 25.
Sady nienależne/ ſa nie ważne/ Ro: 4. a. 30.
§ 5 Aieſliby. art. 44. § 1.
Sad/ na wiezienie gdy do wrzedu odeſle.
Rozd: 4. art. 32. § 1
Sadowych wrzednikow Grodzkich autoritar
Roz: 4. art. 37. § 1
Sadow ziemſkich czas y trwanie/ Roz: 4. art.
46. § 1. y 2.
Sady wſelkie / pod Seymem ſadzone y od-
prawiane być mają/ Roz: 4. art. 47. § 1.
Sadowa powinnoſc przed ſwym rozmyſle-
niem / Roz: 4. art. 54. § 2
Sad czego/ kiedy przyimować nie ma/ Rozd
tamże / § 2.
Sad do 3. dnia rozmyſlać ſie może/ tamże.
Sad nadto/ co bylo v ſadu/ przykladać nie
ma/ tamże.
Sad iednania nikomu bronie nie ma/ tamże
Sadowi Prokurator ieſliby nie byl poſluſny
Rozd: 4. art. 57. § 3.
Sadowa oſoba/ v ſwego ſadu prokurować
nie może / Roz: 4. art. 58. § 2.
Sad/ ktory/ dla czego/ nie ma być trzymany/
tamże / art. 59. § 1.
Sad ſluge cudzego / kiedy/ o co/ może ſadzić/
Roz: 4. art. 64 § 3.
Sad każdy Apellaciey do Tribunalu nikomu
bronie nie ma/ Roz: 4 art 86. § 1.
Sady o kolo drzewa bartnego w cudzey puſz-
czy/ Roz: 10. art: 6.

Sad opozewoſc odyſyla na Seym/ Rozd 11.
art. 61. § 1. A to
Sasiadom zabity okolicznym ma być okazan
Roz: 11. art. 2. § 1.
Sadzawki/ ſtawu wykradzenie/ r. 14. a. 27. § 1.
Sadzawki wywlozenie/ Roz: 10. art. 7. § 1.
Sedziego podſiedka/ Piſarza/ ſpoſob obiera-
nia/ co za oſoby y przyſiega/ Roz: 4. art. 12.
Sedzia trzykroć ſadow ſwych omieſliwaja-
cy Rozd: 4. art: 4 § 4.
Sedzia Wojnego ſam na ſie powinien przy-
dać ſtronie/ Roz: 4. art. 53.
Sedzia przy ſwym ſadzie gdyby raniel/ zabil/
tego/ Roz: 4. art. 63. § 3.
do Schowania gdy kto da ſwe rzezy r. 7. a. 30
y o Arestowaniu ich/ tenże / art: 31.
o Szalonych opatrzeniu/ karaniu/ r. 11. roz 11.
art: 35. § 2.
Szalony teſtamentu czynić nie może/ Roz: 8.
art: 1. § 5.
Szkutinium/ to ieſt / wywiadowanie/ r. 11. art: 21 § 1. tedy
tam ſeſie opisanie iego/ R: 11. art: 21 § 1. tedy
Szkutinium/ to ieſt/ wywiadowanie ſedzie-
go tegoż powiatu/ w którym ſie taka ſpra-
wa przytoczy / R: 11. art: 62. § 1.
Szkutinia na Wojnego/ Roz: 4. art: 9. § 6.
Szkutinia na ſluge y za ſluga/ R. 4. a: 67 § 5.
Szkutiniy/ przyczyyna ſa demody rozne/
Roz: 11. art: 21. § 1.
Szkutinium o rozboj ſlachcica/ od ſlachci-
ca/ Roz 11. art: 30.
Szkutinium o rozboj kupcow/ y inſzych pro-
ſtych ludzi na drodze/ tenże/ art: 31. § 1.
Szkutinium o rozboj od Tatar/ Roz: 11
art. 33. § 1.
Szkutinium/ abo wywiadowanie przez wo-
żnego o mejoboyſtwo/ Ro: 11. art: 42. § 4.
Szkutinium o plod ſtracony/ r. 11. a. 60. § 2. w
Szkutinium w czym/ y kiedy ma być do-
puſzono/ Roz: 11. art. 61.
na Szkutinium kto ma wyieźdzać/ y o na-
znaczenie czasu ku wyiaźdu/ Roz: 11. art. 62
Szkutinium/ iakim obyczajem ma być cy-
nione/ Ro: 11 art: 63.
po Szkutinium ſtrony y wrzad iako ſie za-
chowac mają/ Roz. 11. art. 64.
Szkutinium/ rozboj/ potrzebuie/ Roz: 11.
art. 30. art: 31. art: 33.
Szkutinium lepiſe ktorey ſtrony bedzie/ tey
dowod albo odwod ſkazuia. Roz: 11.
art: 31. § 1. art: 64. § 2 za ktora.
Szkutinium/ komu/ dla czego/ ieſt pozwole-
ne/ y nie ma być/ Roz: 11. art: 61. § 2 nad te.
Szkutinium ma być/ po wyſłuchaniu dowo-
dow/

dew/ y odwodow/ tamże/ § Tedy.
 na Szkutinium R. J. M. wysła od swa-
 go sadu/ wiele osób/ Rozd. 11. art. 65.
 na Szkutinium sad glowny wysła/ y takoi
 kogo/ Rozd. 11. art. 66.
 po Szkutiniy strony bez pozwu na rok zlo-
 żony od skrutatorow ścieć powinni/ tamże/
 § Ale. art. 64 § 1.
 po Szkutiniy stroną na pierwszych rokach
 gdy nie stanie/ rzecz swa traci/ R. 11. § 64 § 2.
 na Szkutiniy strony/ przeciwnie nie maia
 być/ Rozd. 11. art. 63 § 1.
 do Szkutinium świadków strony nie maia
 sposebiac/ tamże/ § 1. Ale.
 Seymowesprawy Rancellaria J. R. M. po-
 stami darmo na wydawac/ R. 3. art. 9. § 1. na ko-
 Seymowy sad o obrażenie Malesztaru J. R.
 M. Rozd. 1. art. 4. § 2.
 o odsadzenie części/ Rozd. 1. art. 9 § 7. art.
 10 § 5. art. 28. § 1. Rozd. 3. art. 46. § 1.
 Seymu walnego własność y sadu iego /
 Rozd. 1. art. 28. § 1.
 Seym walny o wojnie y obronie Rzeczyposp-
 olitey/ szeregzyznie/ poborze/ stano-
 wiec ma/ Rozd. 2. art. 2.
 o Seymie walnym/ o Seymitach powiato-
 wych/ Rozd. 3. art. 6.
 Seymiti ściecia nledziel Seym walny v prze-
 dzac maia/ Rozd. 3. art. 6 § 1.
 Seymowe listy/ takoi/ kto, do kogo/ rozslac
 przez kogo/ Rozd. 3. art. 6. § 1. A listy
 Seymit daley ścieć / tylko nadaley 4. dni /
 tamże/ § 4.
 na Seymiti co za osoby ziezdzac maia/ tam-
 że § 2. Na ktore
 Seymitowych listow przed elekcyą sedziogo-
 rof 4. nledzieli/ Rozd. 4. art. 1. § 1. Tedy o
 Seymitow skladanie po Seymie walnym ku
 sluchaniu poslow/ Rozd. 3. art. 9.
 Seymowa uchwale pod pieczęcia J. R. M.
 poslowie do powiatow odnosic maia/ tamże
 Seymowe listy/ wolenne/ wojny ma roznosic
 Rozd. 4. art. 6. § 8.
 Seym walny sadowi ziemskiemu/ Grodzkie-
 mu nie przeskladza/ ktom nlektorych osob/
 y spraw/ Seymowi nalezacych/ Rozd. 4.
 art. 47. § 1. y 2.
 Sekwester wzedowy o gwałtowne w Ma-
 lensztwo wziecie bialej plci/ Rozd. 11. art. 13.
 § 1. tedy de Sekwestru kiedy sludzy maia być/
 wzedowego wziecie/ Rozd. 11. art. 21. § 2.
 Siabrow albo wgestnikow takoi pozывать/
 Rozd. 4. art. 66.
 Siabrow kilka/ ledno tylko pamietne placie

maia/ Rozd. 4. art. 5. § 3.
 Siabrowie/ idko/ y oco sie do sadu przypo-
 zywaia/ Rozd. 4. art. 70. § 1.
 Sianozeci ktoby komu/ przez granice odev-
 mowal/ Rozd. 9. art. 12. § 1.
 Sianozeci ktoby cudze w swrey puszcy pokos-
 sil/ Rozd. 10. art. 41. § 2.
 Sianozecz pokoszona cudza zlodzieyskim oby-
 czaiem/ Rozd. 14. art. 26. § 1.
 Siostrom z czwartey części inon wyprawia
 od bractey nalezy/ Rozd. 3. art. 17.
 Siostrze za maz wydane/ n ewypesazoney/
 po siostrze wydane/ bez potomka zmarley
 a wniesienie nikomu nie zaplśane/ na one
 spada/ Rozd. 5. art. 19.
 Siostry z Bracia macierzysta matenoscia
 wszelka dzielic sie maia/ Rozd. 3. art. 17.
 § 1. Rozd. 5. art. 14. § 1.
 Siostry v Braciey/ y kazdego dzierzacego /
 czego sie vpominać moga/ Rozd. 5. art. 3. § 4.
 Starbowe rzeczy/ takoi/ przez kogo/ bywala
 ekskwowane/ Rozd. 9. art. 24 § Tedy.
 Starb naidziony na swym granicie/ tego test-
 ciy gruntu/ a na cudzym/ polowica Panu
 gruntu/ Rozd. 9. art. 30. § 1.
 o Skaz nie prawny/ gdzie stroną wrad ma
 pozwać/ Rozd. 4. art. 40. § 1. art. 41.
 Sladem zlodzieia takoi gonit/ y slad wywo-
 dzic/ Rozd. 14. art. 9. § 1. y 2.
 w Slonimie/ ziazd glowny przed Seymem.
 walnym ma być/ Rozd. 3. art. 8.
 Stopnie krewnosci ktore sa/ maia na Tablicy
 Rozd. 5. art. 22 § 1.
 Stopnie opiekunow/ do opieki przychodza-
 cych/ Rozd. 6. art. 3. § 1. y 2.
 Słowy vshczypliwemi ktoby sie przed J. R.
 M. targnal/ Rozd. 1. art. 9. § 1.
 Słownego obelzenta pp. Rad/ y sadowych
 osob/ forum do Trybunalu/ Rozd. 1. art.
 14. § 1. A gdsieby
 Słowy sie iaden na drugiego nie ma targac/
 Rozd. 3. art. 27.
 Słow skaradych ktoby rewokowac niechcial
 Rozd. 3. art. 28. § 2.
 Słowy nieuczciwemi ktoby kogo oczewisto-
 laial/ R. 3. art. 27. § 1. Zacznie/ tamże § 4.
 Słowa vshczypliwie czym/ y takoi karza/ Rozd.
 4. art. 7. § 1.
 Słowy vshczypliwemi v sadu/ ktoby sie na ko-
 go targnal/ Rozd. 4. art. 62. § 1. art. 63 § 1.
 Słowy falonego ktoby pobudzil/ a on komu
 skode/ krzywde/ uczynil/ Rozd. 7. art. 35. § 2.
 Sluge wystepnego Pan do Prawa stamie
 powinien Rozd. 1. art. 24. § 4.

Sluga Panu/ y komu innemu gdyby co zapko-
dził/ Rozd: 3. art: 11. § 2.
Sluga od Pana osadzony / wolna mu Appel-
lacia 3 statel tamże § 2. A nie wolna / R.
4. art: 64. § 3.
Sluga swe rzeczy wziawszy / może z imienia
Panskiego przeczyć / Roz: 3 art: 30. § 1.
Sluga zasiedziały okupił sie / czego głowa
stoi / Roz: 3. art: 38. § 1.
Sludzy/ Boiarsze/ poddani/ w rzeczach potro-
cznych/ gdyby co komu uczynili/ Roz: 4 art:
48. § 1. art: 49. § 1. A koby.
Sluge Pan stawiać o co/ którego doprawa ma
Roz: 4. art: 48. § 5. art: 68. § 1. art: 67 § 1.
Sluge Pan wrzedomi broniacy/ sam zanićierp-
Roz: 4 art: 53. § 3. ro: 11. art: 37. § 1. A gdy
Sludzy za roztazantem Panskim gdy zlozyncze
gonic niechca/ Roz: 12 art: 23.
Sludzy Panscy z prokuracia posłani/ w czym
choruacy/ Roz: 4 art: 60. § 1. Tak.
O grze od Pana sadzon być nie ma / chyba o
inse rzeczy/ Roz: 3. art: 11. § 1.
posłani a zgrabiony w drodze/ ro: 13. a: 3 §
nieosiadły/ gdyby komu gwałt / szkoda uczy-
nił Roz: 4 art: 29 § 3
gdy komu szkoda uczyni/ a Pan sie go wyrzecz-
przed wrzodem / Roz: 4. art: 48. § 7
przysiężności Pana swego / gdy komu szkoda
w roli uczyni / Roz: 4. art: 64. § 4
Łożny barwacy sie przy kim szkoda uczyni-
wszy przez zapowiedz od niego wcieze /
Roz: 11. art: 37. § 1
broniac Pana swego/ gdy tego rani zabi-
le/ wolen: a co nad wola Panska czyni
nie/ Roz: 11. art: 25. § 1. 2.
relodajny/ gdy bez odprawy wcieze / ro: 12.
art: 14. § 5 art: 22 § 1. ro: 11. art: 28. § 9.
gdy na Panie imienie wysluzyl/ Roz: 3. art: 30
za pomocnika w gwałcie nie idzie / Roz: 11.
art: 1. § 2. Wszakze
gdyby Pana swego/ zabił/ ranił/ R. 11. art: 9.
o Pana odstajac ma mieć list wolny / Rozd:
12. art: 24 § 1
Szlachcic/ o co/ w lánecach może być w sadzon
Roz: 12. art: 22. § 3
o krzywdę swa bez Pana czynić może/ Roz: 4.
art: 102 § 2.
Slugi gdy Pan dobrowolnie nie odpusci/ ro:
12 art: 24. § 2
Sluzebnik nieslusznie zbieralacy/ r. 1. art: 3 § 2
Sludzy gdyby rozbili kogo/ Roz: 11. art: 32. § 1
Sludzy wrzedomi poimac nie dajac go sie /
gdyby zabili / Roz: 11. art: 35. § 1.
Slugi wrzedomu swiadectwo ważne o me

zoboystwo/ tamże.
Sludzy poddani/ na szkodach/ a Pan na gwał-
cie domowym przysięga/ ro: 11. art: 58 § 1
Sludzy niewolni/ iako zapowiadani y wydani
bywaia/ Roz: 12. art: 17. y 18.
Sluga koby komu zalecił/ przyrzekl / a on za-
szkodzwszy wciell/ Roz: 12. art: 22. § 1.
Sluzba Ziemska obywateli W. X. L. iako sluz-
żyć powinni / Roz: 2. art: 1. § 1.
Slubu zlamanie / wine/ pozciewosc traci /
Roz: 1. art: 9. § 5.
Slubie J. R. M. wshytim iednako sprawies-
dlwosc czynic/ Roz: 3 art: 46 § 1.
o Sokolach/ y Labedziach/ gniazdzie y sieciach
ich/ Roz: 10. art: 8.
o Soli y Kruszczach nalezionych na grunciech
slach ckich/ Roz: 3 art: 2. § 3.
Spadkowe imiona z Boiary J. M. komu
chce oddać może/ ro: 3. art: 5. § 2. Wszakze.
Spadkow y bliskości porzadek/ Roz: 3 art: 17
§ 4. art: 5. § 2. art: 12. § 2. art: 48 § 1. A
koby Roz: 4. art: 95. § 2.
Spadek na J. R. M. kiedy/ y po kim przy-
chodzi/ Roz: 3 art: 17 § 3.
Spadek po wdowie za prostego szlownika
idacey/ na tego spada/ Roz: 5. art: 12
Spadkow ych imion/ kto / dla czego odpada /
ro: 5. art: 12. § 1. Tak. ro: 7. art: 4. § 1. A to.
Spadek wolno drugiemu zapisac / puscić /
Roz: 7. art: 4. § 1.
Spadek po matce/ ro nieśnienie iey/ nikomu nie
zapisane/ y w szelka maietnosc w rowny dzial
miedzy syny y corki idzie/ ro: 5. art: 14. § 1.
Spadek o prawem dochodzacemu cemp. ten-
ciy nieprzyznania/ appellacia do Tribunalu/
Roz: 4. art: 88 § 3.
Spadki rodzicom/ po ich dzietciach/ ro: 7 a: 16
Spadki oyczystych dobr tylko na syny y bli-
skich po mu/ gu ab inte/late spadaia/ Roz: 5.
art: 14. § 2.
Spadek ludzi w bogo sie poietych bezpotom-
nych/ na tego spada/ Roz: 5. art: 21.
Spadek za żywota ięszce/ kiedy/ za co/ na bli-
skie przychodzi/ Roz: 5. art: 22. § 2.
Spadek nie idzie aż po śmierci/ Roz: 7. art: 4
§ 1. art: 16.
Spadek wprzod nadol pochodzacym/ potym
wstepniacym przypada/ Roz: 7. art: 16.
Spadkow doszedzy/ dlugi placic z nich dzieci
powinni za rodzice swe/ Roz: 7. art: 18. § 3
Spadku dzieci albo potomkowi/ gdyby dochod-
zic niechcieli/ tamże/ § 4.
Spadki kto bierze/ ponośi brzemiona/ Roz: 7.
art: 18. § 3. Rozd: 11. art: 48. § 1.

Spadek ſiostry bezpotomney / ſpada na nie-
wydane y niewypewione / ro: 5. art: 19. § 2.
Spaſzy y ſłody w zbożu wzmioney / wina / y
placa / Ro: 3. art: 47. § 1.
Spaſzy iaki ſpoſob ma być zachowany / Ro: 3.
13. art: 2. § 1.
Spadki na J. R. M. iako / y po kim należa /
Ro: 1. art: 3 § 6. art: 6. § 1. art: 7. § 1. art:
8. art: 19. § 1. art: 29. § 1. Ro: 3. art: 12. § 2.
art: 17. § 4. Ro: 4. art: 95. § 2.
Grodowi / to leſt / Woiewodom / ſtaro-
ſtom należa / Ro: 4. art: 30.
ſadowi J. R. M. należa / Ro: 1. art: 14.
art: 15. Ro: 3. art: 11. § 1. art: 45.
Comiſſarſkie z rożney przyczyny / r: 1 art: 15.
art: 19. § 2. 4. 20. § 2. patr: Comiſſarſze.
Podkomorſkie / Ro: 9. art: 2. patr: Podkom.
Stacie y podwody J. R. M. poſtom / goncom
kto ma dawać / Ro: 3. art: 3. art: 29. § 2.
Stada ſwierzep / zaymować niewolno z paſzy
pod wina / ale przypędzić do Pana iego / a
ſłody okazany dochodzić / ro: 13. art: 1. y 2.
Stada do którego času bezpaſterza (lecz ni-
po zbożu) wolno chodźć może / tenże / a: 2 § 3.
Stanowiſka przy Chorążym na wojnie / nie
po rożno / Ro: 2. art: 10. § 4. A przy Żet-
manie nie daleko być ma / Ro: 2. art: 26.
Stare rzeczy / ſtarym Statutem ſadzone być
ma / Ro: 7. art: 13. § 2. y 3.
Starych zaſtaw dowod / y odwod / tamże.
Staroſty Œmudzkiego wżad / Ro: 4. art: 1. §
1. tedy o tym.
Starych Xiąg oſtrzeżenie / y otworzenie kaźde-
mu / Ro: 4. art: 1. Patr: Xięgi.
Staroſtowie dwu wżadów ſadowych Œiem-
ſkich / choć w rożnych powieſciech trzymać
nie ma / ro: 1 art: 34 § 1. ro: 4. art: 1. y 2.
Staroſtowie ſadowi które Artykuły ſadzą /
Ro: 4. art: 30.
Staroſtów ſadowych gdzie pozywać y lego
wżad o krzywdy / ro: 4. art: 37. § 4. 4. 39 § 1.
Stary Brat opiekający ſię / liźba czynić po-
winten / Ro: 6. art: 4. § 4 A Brat.
Staroſtowie w ſwych ſtaroſtwach iako gra-
nicza / Ro: 9. art: 17.
Staroſta bywa ſkrutátorem / r: 11. a. 62. § 1.
Stare drogi / Patr: Drogi.
Stare wſtawy / Ro: 3. art: 15. Patr: Wſtawy.
Stare granice / Patr: Granice.
Staroſtowie zamków wkrainnych wladaią
Kotmiſtrzami / Ro: 2. art: 24. § 1.
Čaſu wojny oba pod wladzą ſa Żetmaniſka /
tamże / § 2.
Statut ten z rożnych praw Chreſćcianſkich

leſt ſpráwiony / Ro: 4. art: 1. § 1.
w Statucie gdyby czego niedoſtawalo do ſa-
du / doſad rekurſ / Ro: 4. art: 54. § 4.
Statutem tym nowym od którego ſie času
ſadzić ma / ro: 7. art: 13. § 1. ro: 14. art: 37.
Statutem ſtarym co ſadzić / ro: 7. art: 13. § 3.
Stawy / ſadzawki / na wojne ſadac ſłacheckie
ktoby zwloczył / Ro: 2. art: 18. § 1.
Stawu dawnoſć lat 10. na cudzym gruncie
przemilczana / Ro: 9. art: 21. § 3.
Stawem ſwym ſtanożeci / brzeg / mlyn / ktoby
cudzy zátopił / Ro: 9. art: 21. § 1.
Stolu d. bra J. R. M. ſam Krol ma ſadzić /
R. 1. art: 14. § 2. Ro: 4. art: 3. § 1. Krom.
Straciwſzy ſprawę / przez prawo / przeſłęge /
kto wznawia / ten ſiedzeniem / wina / ma
być karany / Rozd. 4. art: 75.
Stronom wżad po godzinie na dilaćcia ma po-
zwolić. Ro: 4. art: 54. § 1.
Strony po controuerſii nie nad to przykładać
nie ma / tamże / § 2.
Strony przyjeżdżania na Koli / r: 4. a: 52 § 1.
Strony iako ſie zachować ma / w ſadu za po-
zwyl / Rozd. 4. art: 54. § 1.
Stroná powodowa do domu bliſſia / Ro: 3.
4. art: 81. § 1. art: 92. § 1. art: 49. § 1.
Strony do Wżadu kaźdego bez zgráie wielkiej
przychodzić ma / Rozd. 4. art: 52. § 1.
Stroná przed wżad ſadowy ſamo eſma tylko
ma przychodzić / Rozd. 4. art: 53. § 1.
Stronie Sad wojnego y przeciw ſobie przy-
dác ma / tamże / § 4. A wżad
Stroná po w wiązaniu prawnym w imienie
za przyſięciem / abo w ſumie pożyżany /
gdyby pieniedzy nie brał / r: 4. a: 99. § 1. 2.
Strzelba żadna przy Dworze J. R. M. y do
Wżadu ſadowego nie ma być przynoſzona /
y ktoby nią kogo obraził / Ro: 1. art: 10.
Strzelba zaſkazana / gdy rani / zabije / karanie /
Ro: 1. art: 10. § 1.
Strzeley czyi w cudzey puſzczy nad zwierzem
włapieni / Ro: 10. art: 1. § 3.
Strzelby do cudzey puſzczy z ſobą nikomu brać
nie wolno / Ro: 10. art: 3. § 1.
Sublewácy na wymołanie / Ro: 4. art: 30.
Patr: Gleyt.
o Sukceſſey rożney / patr: Spadek.
Sumieznego láſu / imienia / puſzczy / ſpoſob.
działu / Ro: 9. art: 19. § 3.
Świádkowie na dowod o grunty / Rozd. 1.
art: 20. § 2. Ro: 9. art: 12. § 1. Tedy art: 16.
Świádkowie iac y w práwa ma być przy-
mowani / Ro: 4. art: 76. § 1.
Świádek fałſzywy czym ma być karany / tamże /
§ 1.

§ 1. A gdzieby.
 Świadczeń kto nie może być / Roz: 4. art: 78
 Świadczeń strona jeśliby zaraz stawić nie mo-
 gla / ma wrzad do iutra odłożyć / lecz ma za-
 raz mianować / Roz: 4. art. 77. § 1.
 Świadczeń y innych na miejscu naganiionych
 strona na tychże rokach / albo drugich imio-
 na powiedziawszy ma stawić / R. 4. a: 79 § 1. 2
 Świadek gdy przeciw swej stronie świadczy /
 nie nie ponosi / Roz: 4. art: 80.
 Świadczeń trzech Actor rzez swa otrzy-
 mawa / Roz: 4. art: 81. § 1.
 Świadczeń dwuch Actor sam przysięga /
 lucratu. tamże / § 1.
 Świadczeń ma być Chrześcianie / ludzie
 dobrzy / wiary godni / nie podryżzeni / Roz:
 4. art: 76 § 1.
 Świadczeń wiele potrzeba nadowod listow
 zginionych albo zgubionych / Roz: 7. art:
 24. § 1. A potym.
 Świadczeń o grunty / iakowi być maia przy-
 pażeni / y nie. Roz: 9. art. 14. § 1.
 Świadczeń zrodzenie mogą być. tamże.
 Świadczeń Tararowie kiedy być mogą / Roz
 4. art: 76 § 2. w roz: 9. art 14. § 2.
 Świadczeń naganiionych dowod y nawiaśa /
 Roz: 9. art: 15. § 1.
 Świadczeń gdy kto co żąda / to ma zaraz w
 ysadu dowodzić / Roz: 4. art: 79. § 1.
 Świadczeń naganiionemu nawiaśa / tamże /
 § 1 w roz: 9. art. 15. § 2.
 Świadczeń poślanozenie na miejscu naga-
 nion. ch do trzeciego dnia / R. 9. art. 15. § 2
 Świadczeń w Duchowne prawo nie poz-
 wac / o rzeczy świeckie / Roz. 3. art: 31
 ja Świepie / pſzoły / porabiane / y miod wy-
 branie / winy 6. rubli / Roz: 10. art: 14
 Świeciepie skabo / pątrz Stade
 Świeco / rozgli naziutrz po świecie / odклада
 Roz: 4. art. 33. § 1.
 Synowie / pątrz Dzieci
 Syn jeśliby komu krzywdę / szkoda uczynił / R
 4. art: 49. § 1.
 Szalenie testamentu czynić niemoga / R. 8. a. 1.
 Szacunek gruntow osiadłych / pusty / zasia-
 nego zboża / ogrodnych rzeczy / R. 4. a: 98 § 3
 Szacunek po połowicy / kiedy y w czym bywa
 Roz: 5. art: 12. § Ale.
 Szacunek zbiegow niewydanych / Roz: 12
 art. 14. § 2.
 Szacunek głowy / slugi / pancerne / pūtne /
 zeladnika kazdego / Roz: 12. art. 3.
 Szacunek czwartey części dzielewkom na posag.
 nie widle Statutu / ale wważenia pozys-

ctow / Roz. 5. art: 3. § 1.
 Szacunek przez Podkomorzego iaki / tamże /
 art: 3. § 1. A szacunek.
 Sprzetem y statkami / rzeczmi ruchomemi / co
 ma być rozumiano / Roz: 5. art. 14. § 1
 Szafowanie wolne imion ślacheckich / Roz:
 3. art: 41.
 Szkod w pozwie nikt wiecey piſać nie ma /
 pod strata / sedno na ktorychby mogl przy-
 siadz. Roz: 11. art. 59. § 1.
 Szkoły kiedy do wrzadu maia być donoszone /
 tamże / § 2.
 Szkoły poczynione komu od ciagnacych na
 wojne / y w woysku / Roz: 2. art. 6. § 4. y 5
 art. 18. § 1. art 19. § 1. art: 27. § 1.
 o Szkoły od ciagnacych na wojne podietych
 gdzie rozprawa / Roz: 2. art: 18. § 2 y 3.
 Szkoły od slug czich poczynione komu / wrze-
 dnkow / boiar / poddanych / R. 4. a: 48. § 1.
 Szkoły na zastawcy może każdy sweley rychlo
 doysć / Roz: 7. art. 19. § 2 gdzieby.
 Szkoły sowito / na kim / y dla czego wskazuia /
 Roz: 7. art. 22. § 1. A inſe.
 Szkoły z zastawnych imion poczynione / kto
 placi / Roz: 4. art: 50.
 Szkoły z imienia Arendownego / R. 4. art: 51
 Szkoły / nakłady prawne / kto / kiedy / komu /
 dla czego placi / ro: 6. a: 4. § 3. ro: 7. art: 6 § 3.
 Szkoły / po uczynieniu granic Podkomorzy
 rozsada / Roz: 9. art. 2. § 2.
 Szkoły Podkomorzy kiedy sowito skazuje / R.
 9 art: 3. § 2. A zalobnik.
 Szkoły wzbozu / wilka / listke goniac na ciz-
 dzym gruncie / czynić nikt nie ma / Roz:
 10. art. 1. § 5.
 Szkodnik ze drwy poimanego / do domu swe-
 go wolno wziac / Roz: 10. art: 5. § 1. tedy.
 Szkoła Wozny / ktora / kiedy / z ślacha ściue
 ie / tamże / § 2. tedy
 Szkoły przy naciachaniu gwałcem domu / ias-
 ko / komu / placi / Roz: 11. art: 1. § 1. y 2.
 Szkoły ogniem poczynione / Roz: 11. art. 18
 R. 10. art. 3 § 4. art. 7. § 2. a: 13. § 2. art: 14
 Szkoły znaczne iako sa w prawie opisane /
 Roz: 11. art: 20.
 Szkoła gdyby sie komu gdziekolwiek za wia-
 domością gospodarską stala / R. 11. art: 41
 Szkoły gwałty / z dobre zmarłych rodzicow /
 dzieci placi / a od gardla / wiezienia wolni /
 Roz: 11. art. 48. § 2
 Szkoły w ſelackich dawność 3. lata / Roz: 11
 art: 52. roz: 4 art: 35.
 Szkoły y głowczyżne / ktorzy / za co / poroczni
 cy placi / Roz: 11. art: 67. § 2.

Szłachciec zbiegłec iestliby Panu swemu uczynił /
 Roz: 12. art: 14. § 2.
 Szlachciec gdy nieszlachcianta poymie / ofłā-
 chco iā / y dzlaci / Roz: 3. art: 20.
 Szlachciec ośiādly bezprāwne nie ma być iman
 Roz: 3. art: 10. § 2.
 Szlachciec z lichwy w mieście żyłac / woynie ma
 służyć 3 sūmy / Roz: 3. art: 24.
 Szlachciec gdy nā pānie imieniu wysłuży / Roz:
 3. art: 30. § 1.
 Szlachciecā lat nieborosłego / boy / rāny / Roz:
 11. art: 47. § 1.
 Szlachciec powołany o zlodzieystwo / Roz: 14.
 art: 10. § 1. 2.
 Szlachciec / połsi sie rzemioslem / synkiem / lo-
 ciem / bāw / porcy wolności ślācheckiy vzy-
 wāc nie moze / Roz: 3. art: 20. § 2. art: 25.
 Szlachciec lat zupełnych niemāiacy / o zlodziey-
 stwo obwintony / Roz: 14. art: 11. § 1.
 Szlachciecowi tubylecowi o nāgānienie ślāche-
 ctwā iādā dowod / Roz: 3. art: 19.
 Szlachciecowi cudzoziemcowi o nāgānienie
 dowod / Roz: 3. art: 21 § 1. art: 22. y 23.
 Szlachciecā gdyby chłopi zabili / rānili / gwałt
 uczynili / Roz: 11. art: 30.
 Szlachta / Bołdrowie / w spadkowych Re-
 imtonach nie wyzwoleni / nā łasce sā J. B.
 M. Roz: 3. art: 5. § 2.
 Szlachciantā wdowa gdyby zā nieszlachcice
 poślā / co trāci / Roz: 5. art: 12. § 1. Taka.
 Szlachectwa cylego pokazanie po skazaniu
 nāwiasci temu od kogo / iestli sie sirona r
 prāwā domagālā / Roz: 11. art: 50. § 1.
 Szlachty / Boiar / y ich gruntow R. J. M.
 nākomu dāwac nie ma / Roz: 3. art: 5. § 1.
 Szlachectwa / Żerba / wolności / imienia
 chłop Szlachectkiego / przywłaszczāc sobie
 nie moze / Roz: 3. art: 26.
 Szlachciec nā rozboiu z lżem poimāny / Roz:
 11. art: 31 § 1.
 Szlachciec 4. rāzy o rozboi obwintony / ma być
 potonan nā potym / Roz: 11. art: 31 § 2.
 Szlachciecā chłop gdy rāni / raka / ā iestli ochro-
 mi / gārdlo trāci / Roz: 11. art: 49.
 Szlachciec rāny od chłopstwa zadāne / takō sie
 nāgrādźiā / Roz: 11. art: 39.
 Szlachciecā / ābo ślāchcianta / chłopstwo / vmy-
 slnie / y nieumysłnie zābili / Roz: 11. art: 39.
 Szlachciecā / Mieszcianie / ābo chłopi / rozbi-
 li / Roz: 11. art: 32.
 Szlachciec gdy chłopa vmy slnie zābi- / gārdlo
 trāci / Roz: 12. art: 1 § 1. 3.
 Szlachciec o / gārdlā y głowczyzny chłopskiy

wolen / tāmże / § 2 / od głowczyzny nie wolen
 kiedy / tāmże / § 5.
 Szlachciec w łucznicwie / wojtowstwie / za-
 bity / Roz: 12. art: 4.
 Szlachciec o zābićie Żydā poiman być moze /
 Roz: 12. art: 7. § 1.
 Szlachectich / Żydowie wolności nie używāiā /
 tāmże / § 4.
 Szlachectwo Żydowski / z Chryścianskoy wiā-
 ry / tāmże / § 5.
 Szynkow wstāwā w nāpolu / R. 3. ā: 36. § 5.
 Szynk / rzemiosło / ślāchectwu dwoguie / Roz:
 12. art: 6 § 1. Wskāże to. 3. ā: 20. § 2. art: 25.
 Szynk Mieszcze tāmże czyni / ro. 12. ā: 6. § 2.
 Szynkarce głowczyznā / y nāwiasci / tāmże § 2.
 o Szukaniu rzeczy kradzionych w cudzym do-
 mu / Roz: 14. art: 5.

T

Tārgi Tārguiacych nā tārgāch będących / prā-
 wne obwārowane / Roz: 4. art: 8.
 Tārgiem / ābo Frymarkiem / kōnā / wołu / kō-
 we / nā tārgu nābyta / tāmże nā vzes-
 dzie opowiedziec kāzdy ma / tāmże § 1.
 Tārgi polatne po wsiach / kōre sā blizu anāst-
 nie mālā być / Roz: 14. art: 8. § 3.
 bez Tārgu gdy co kto kupi / przyliczupnikach /
 nā vzedzie ma opowiadac / tāmże / § 2.
 Tārgowego y Jarmarkowego z / si / kōmuby
 sie od kōgokolwiek kōrzyda / w rzeczach
 kōrawych dziālā iāko sie obyć w tym / Roz:
 14. art: 4.
 nā Tārgu gdyby Szlachciec kōgo zābił / ma być
 poimāny / tāmże / § 8.
 nā Tārgu sad spólny / y karānie moze być / tāmże
 § 5.
 Tārgowe w swoich Miaszczkach wolno stāz-
 nowić / Roz: 1. art: 29 § 8.
 Tārgowego wymyslac / gdzie go nie było / nie
 wolno. tāmże / § 1. y 5.
 Tārgiem cłagnacy nā woynie ma sobie kupo-
 wāc ā sūtlo / Roz: 12. art: 6. § 4.
 Tārgnienie sie przed vzedem / słowem / raka /
 nā kōgo / Roz: 4. art: 62. § 1.
 Tārgnienie sie Vzedowi nāsemu słowem /
 raka nā kōgo / Roz: 4. art: 63. § 1.
 Tātarowie ktorzy y kiedy świadczyć mogā /
 Roz: 9. art: 14. § 2. Roz: 4. art: 76. § 2.
 Tātarow przysięgā / rozboi / Roz: 11. art: 33.
 Tātarzyn / Żyd / żadnym vzednikiem być nie
 moze / Roz: 12. art: 9.
 Tātarow głowczyznā y nāwiasci / R. 12. ā: 10.
 Tāfunkiem gdyby kto kōgo zābił / ma sie ode-
 przysadz y głowczyznę plācić / R. 11. art: 23.
 Tāfunkiem kōby rānił / rāny bez przyięgi
 ma plas

ma płacić / Ro: 11. art: 24. § 2.
 Testamentem Duchownych osob Exekutorami
 wczynionych albo opiekunami/gdzie po-
 zywać / Ro: 3. art: 34. § 1.
 Testamentem każdemu wolno J. K. M. ma-
 istność ruchoma nabyta/ leżaca zapisać /
 Ro: 3. art: 42.
 Testamentem krobby na Kościół zapisal i nie-
 nie swe nabyte/ z tego imienia Duchowni
 służba ziemską służyć winni Ro: 2. art: 9.
 § 1. Ro: 8. art: 3. § 1.
 Testamentem przydany opiekun/gdyby niepo-
 rzadnie/ y nie wrzędownie opieki przyimo-
 wał / Ro: 6. art: 4. § 3.
 Testamentem oświeconym wiano nazna-
 czyć może / Ro: 5. art: 3. § 1.
 Testamentem Małżona opiekunka wczynić
 może / Ro: 5. art: 11. § 1.
 Testamenty dla czego/ każdemu są potrzebne
 Ro: 5. art: 14. art: 21. § 1.
 Testamentu kto czynić może/ y nie może w
 rzeczach swych ruchomych Ro: 8. art: 1.
 Testament na rzeczy ruchome y na imiona
 nabyte/ iako ma być sprawowane/ r. 8. a. 2.
 Testament po śmierci/ na wrzędzie opowiadani-
 y do Krag ma być doniesion / tamże § 4.
 Testament wolno za żywota odmienić/ kaso-
 wać / tamże / § 5.
 w Testamentie każda rzecz ma mianowicie
 dokładać / tamże / § 4.
 Testament ostateczny śmiercią potwierdza-
 nie / Ro: 8. art: 2. § 6.
 Testamentem wolno dobra swe na Kościół le-
 gować. Ro: 8. art: 3.
 Testamentow od zapisow różność / Ro: 1. art: 32.
 § 1. y w Ro: 7. art: 5. A o Testa-
 mencie / Ro: 8. art: 2. § 6.
 Testament w drodze/ na wojnie w cudzey
 ziemi/ iako ma być czyniony / R: 8. art: 4.
 Testament na wojnie/ w drodze wczyniony/
 ma być przed Krol. albo wrzędem Ziemskim
 Grodzkim/ obławiony/ y przed Ziem-
 nem / Ro: 8. art: 4. § 1.
 Testament w cudzey ziemi wczyniony/ aby był
 ważny/ co za potwierdzeniem do niego potrzebne
 Ro: 8. art: 4. § 2.
 Testament przyszłego successor z twierdza-
 nie / tamże / § Przed sie.
 Testamentu pieczętarni/ y świadkami być
 nie mogą / Ro: 3. art: 5.
 Testament/ z których przyczyn/ za mocny/ y
 prawa przymowan być nie ma / R. 8. art: 6.
 Testament/ zapis/ ku szkodzie czyjej/ skroba-
 ny/ poprawowany/ tamże.

Testamentu jednym albo kilku artykułowa-
 kować nie może / tamże.
 Testamentem zapisac niemowlakowi nie nic
 nie może / R. 8. art: 8. § 1.
 Testamentem/ zapisem/ mancipium/ serum, wol-
 nym może wczynić/ a wyzwoleńcy legować
 Ro: 8. art: 8. § 2. w szaks.
 Testamenty slug pucnych mieszkan ma być nie
 wprzymilemowanych/ ludzi prostych/ iako
 ma być czynione / Ro: 8. art: 9.
 Towary zatonele na wodzie przy czym brze-
 gu / Ro: 9. art: 31.
 Trojaki sposób wieczyścię działu r. 9. a. 26 § 1.
 Trojaki prawo bywa do imion/ r. 4. a. 72 § 2.
 Tubyłcowi z gościem/ iakie prawo / Ro: 4.
 art: 28. § 1.
 Tubyłca kupca/ ślacheć gdyby rozbił / Ro: 3.
 11. art: 31. § 1.
 Trupa zabitego sąsiadom/ Wojnemu y wrze-
 domi okazawszy może pogrześć / Ro: 11.
 art: 2. § 1.
 Trup pogrzebiony/ nie cenzuralowi nie wy-
 muć / tamże / § 1.
 Trupem/ mezołowce postanowie trzema na
 wrzędzie Grodzkim/ ro: 11. a. 42. § 4. a wrząd
 Tribunal W. K. L. co ma sędzić/ Patrz Con-
 stit. Tribunal: co sędzić ma.
 Tribunalskiemu sądowi należy sędzić o zle-
 nie osoby sądowej / Ro: 1. art: 14. § 1.
 Tribunalski sąd o zbicie posłance Krol Wo-
 jnego/ przy listach/ sędzić y karać ma /
 Ro: 1. art: 24. § 3.
 Tribunal Wileński/ z porządku siebie trzech
 Duchownych/ a trzech świeckich wysa-
 dziwszy/ za appellacya sprawy sędzić ma
 od K. Biskupa/ y między świeckimi y
 Duchownymi / Ro: 3. art: 32. § 4.
 Tribunal compositi iudicij, tylko w Wilnie ma
 sędzić / tamże § 4.
 do Tribunalu/ spólnego/ duchownym od sa-
 du Ziemskiego y Grodzkiego/ wolna ap-
 pellacia / tamże / § 6.
 Turmy podziemne gleboke w 6. sażni na me-
 zołowce / ro: 11. art: 29. § 2. patrz Wiezienie.
 Turmy kto ma opatrować / tamże § 2.
 Tyranski okrucieństwo krobby nad kim czy-
 nił/ bił/ ranił/ zabił/ ochromił/ na głonku/
 Ro: 11. art: 27. § 2.
 V
 Ubogim sąd prokuratora powinien przydać /
 Ro: 4. art: 57.
 Ubogich ludzi małżeństwo/ y o spólnym na-
 byciu / Ro: 5. art: 21.
 Wcielający zwoyny część y imiona traci /

Wcielający z przysługi do ziemie sąsiedzi
 Roz: 2. art. 14.
 Wcielająca czeladź nierolna/Patrz Czela-
 dz/ Zbiegi/
 Wcielający odczyć/ poddany/Patrz Odczyć/
 Zbiegi.
 Wzestępstwem niepozwanym/ pozwany wy-
 stępną prawa nie rozrywa/Roz: 7 art: 25
 Wzestępnicy gdyby spólney rzeczy chcieli do-
 chodzić/ Roz: 4. art. 70
 Wzestępnikom wiele iako pamiętno płacić ma-
 ją/ Roz: 4 art: 5
 Wzestępnikom/Siobrow/Bractwy sposób po-
 zowania nie dzielnych/ Rozd: 4. art. 66
 Wzestępnikom ieden w prawo wstąpić/ g-
 dy się poiedna/ Roz: 4. art. 87
 Wzestępnikom swych od ich gruntow/ przero-
 blami swymi/ młt zachodzić nie ma/r. 9. art. 9.
 Wzestępnik wzestępnika o rowny dział pozwać
 może/ Roz: 9. art. 19. Rozd: 4. art. 42.
 Wzestępnikom gwałtu/iako karza/y onych po-
 zwać/ Roz: 11. art: 1.
 Wzestępnicy wszyscy do sądu wchodzić mogą
 Rozd: 4. art. 53.
 Wzrost goracy/R. 4. art: 30. patr: Goracy.
 Wzrostłość tego/ y zaco karza/ Roz: art: 2.
 § 2. art. 3. § 5. art: 9. § 3. art. 10. § 5.
 Zgodyby. art. 13 § 2 art. 14. § 1. Tedy.
 Roz: 2. art: 10. § 3. art: 14. to: 4. art: 7. § 4.
 Rozd: 11. art. 7. § 1. art: 17. § 1.
 Ugoda między stronami być może przed De-
 kretem/ Rozd: 4. art: 54
 Przez Ugoda koby tego pozwał winia kop
 10. Roz: 4 art: 25.
 Wymować ani przyczyniać sąd nad to nie ma
 co się w tego sądu działo/ Roz: 4. art: 54.
 Wkradki dzierżawcy Hermanowi posłusz-
 nością wowny mają być/ Roz: 2. art: 24
 Wkłada w roku koby był infamia/ R. 11. art. 56.
 Wzbierając wolno wypuścić y wymieść.
 Roz: 10. art: 3. § 2. A gdy.
 Wzprzeżolami wzięty albo z wla pzeżolę wy-
 dać/ karanta/ Roz: 10. art: 14. § 1.
 Włomnemu na członkach nawłosa/r. 11. art: 28
 Wmocowany osiadły/ y nieosiadły/ Roz: 4.
 art. 56. Patr: Prokurator.
 Wmocowanie trojaki/ Wzjedowne/ regne
 y ogzewiste/ Roz: 4. art: 56. art: 57.
 Wmocowanie do praw w sprawach spad-
 kowych/ Roz: 7. art: 4.
 Wmocowany za chorego graniczyć może/
 Roz: 9. art: 5.
 Wmorozonego w więzieniu postępować/ Roz: 11.

art: 28.
 Wmocowany w niebytności pozwanego/ w
 sprawie criminalney / onego bronić nie
 może/ Rozd. 4. art: 30.
 Wmárlego sprawa ma być ożywiona/ Roz: 4.
 art: 46.
 Wmárlego Prokuratora/ pozwany przysięga
 podpiera. Roz: 4. art: 60.
 Wmárlego śmierć/ odprawy na obie stronie
 nie hamuje/ Roz: 4. art: 94.
 Wmárlego zapis/ possessora dobr iego obo-
 wiezuje/ Rozd: 7. art: 18.
 Wmárlego śmierć/ potomkowi iako/ w czym
 ymacnia Rozd: 7. art. 14. 15. 17. 18. 21.
 Wmárli pieczętarze listow/ Roz: 7. art: 24.
 Wmarły/ za żywota/ gdyby co komu uczynił/
 Roz: 11. art: 48.
 Wmárlego dzieci bez roku imienie okupu/ Roz: 7.
 art: 14. § 2 Wpółze.
 Wniley wzmiątki/ y Const. Roku 1569. w
 czynione/ Rozd: 3. art. 29. § 3.
 Wniley Statut teniście nie przeciwny/ patr: Przewo-
 ley J. K. M. confirmacyey Stasz-
 tutu W. K. L.
 Wpominające listy / o co na urząd Grodzki
 wynoszą/ Rozd: 4. art. 37. § 3
 Wpominąć sąd strony obie/ w czym/ y kiedy
 powinien/ Roz: 4. art. 54. § 2.
 Wpominającym listem/ o co ma strona stro-
 ne obnosić. Roz: 4. art: 48. § 10.
 Wpominające listy/ komu/ y kiedy nie nie po-
 mogą/ Roz: 7. art: 10. § 1.
 Wpominania długu żadnego niepotrzebuje/
 Roz: 7. art. 12. § Tymże.
 Wpórnie gdyby za pozwy nie stał/ albo od są-
 du odjechał/ Roz: 4. art: 3.
 Wpórny y prawu przeciwny ma być wywo-
 lan/ Roz: 4. art. 95.
 Wpórny ten jest który od Dekretu nie appel-
 lując/ odprawy urzędowi broni/ Roz: 4.
 art. 95.
 Wprawa o co Pan służy skłonić stawić
 powinien/ Roz: 4. art: 48. § 1. art. 67. § 1.
 Patr: Sługa.
 Wprawa moc urzędowa do iednania wka-
 zać potrzeba/ Roz: 4. art: 87 § Gdyby
 Wprawy kto wiele za mało/ albo bez dania
 wziął/ Rozd: 1. art: 19.
 Wzrost Wzrostowi wierzyć powinien/ Roz: 4.
 art: 29. § 1. A gdzie.
 Wzrost winy swe ma brąć z przychylności/ a
 le wpórny nie/ Rozd: 4. art: 101. § 1. y 2.
 Wzrost folgując winowaycy/ sam wkradzie-
 nemu szkoda płacić ma/ Roz: 4. art: 29 § 5.

Wzrost

Przad drugiego rzędu / Raz za listem tego
odprawy ma czynić / Rozdział 4. art: 55 § 2.
art: 67. § 3. art: 97. § 1. 2. ro: 7. art: 1. § 2.
Przad sądowy którykolwiek siedząc na sędzie
swym gdyby tego zestrocił / albo tego
targnął się / Rozdział 4. art: 63.
Przad sądowy wszelki nie z głowy / y domys
łu swego / y wiadomości sędzić y skazo
wać nie ma / tylko według Statutu / Ro:
4. art: 54 § 3.
Przad odprawy w rzeczy osadzoney czynić
powinien pod winą / Ro: 4. art: 74. art: 94.
Przad rzędowi pomoc dawać y mieyski po
winien na przekonanego / Rozd: 4. art: 32.
Przad Starosta sądowy / dla czego traci /
Rozdział 4. art: 37. § 2. A przecie
Przad Grodzki gospody rozdać / r: 4. a. § 2. § 2.
Przednikach dworzych / Woiewodach / Sta
rostach wkrainnych / o ludziach służebnych
że się z prawą wyimować nie ma / r: 1. a. § 22.
Przednicy sądowi mego drugie dzierżawy
trzymać / Roz: 4. art: 2. § 2.
Przedników Ziemskich wolne obieranie /
Rozd: 4. art: 1. § 1.
Przednicy 2. ziemscy o gruncie między Pod
komorzym a ślachećm sędzić ma /
Rozdział 9. art: 11. § 1.
Przednik sądowy w poselstwo obran / Roz:
4. art: 47. § 4.
Przednicy J. R. M. z rzędow swych o kzy
wdy od nich albo od slug ich poczynione / do
kad ma być pozwani / Ro: 4. art: 67 § 1.
Przad do prawa pożywać / kiedy / kto / o co /
pożywać / Roz: 4. art: 90.
Przednika Sadowego / kto by zelżył słowy / zani
żabiał / to 4. art: 7. § 1. 2. ro: 1. art: 10. § 3. art: 14. § 1.
Przednik czy od złodziei / o rozboj / powo
lany / Rozd: 14. art: 19. § 1.
Przedow dwuch sądowych y dignitarstw /
ieden trzymać nie może / Ro: 1. art: 34 § 1. 2.
Przedcy cudzoziemcom / ani samś adom ni
ma być dawane / Roz: 3. art: 12. § 1.
Przedcy ludziom narodu prostego y dostoi
stwa nie ma być dawane / Roz: 3. art: 18.
Przedcy od J. R. M. ma być dostoi
stwa w całości zachowane / Roz: 3. art: 13 § 1.
Przedow odbierać J. R. M. y dostoi
stwa na zaożna obmowa nie ma / Roz: 3. art: 14.
Przedu Ziemskiego / o co pożywać do
Tribunału / Rozd: 4. art: 40. § 1.
Przedu Ziemskiego / Grodzkiego / Podkomo
rzego / Komisarzkiego / o bezpieczeńśc / r: 4. a. § 7.
Przad Grodzki co ma sędzić / Roz: 4. art: 30.

Przad / wwiąszczego od kopy po 2. grosza
bierze / Roz: 4. art: 94. § 4. A za
Przad zupełny ma być przy zeznaniu wie
czności / Roz: 7. art: 2. § 1.
Przad rok zastawie do wykupienia 4. nie
dziele nąznacza / Roz: 7. art: 28. § 2.
Przad foldrnie na wywołanie w niebytno
ści Aktora / R: 11. a: 4. § 4. a: 6. § 1. a: 7. § 2.
Przad występne sam według prawa karze /
Roz: 11. art: 28.
Przawa żywność na wojnie płaca / r: 2. a: 19 § 1.
Przawa / albo punkt Artykułu / rozny od pra
wa Duchownego / Roz: 3. art: 28 § 2.
Przaw Statutowych cel ten / aby zawzięcia
gniona była swawola / Ro: 4. art: 32. § 1.
Toż y w przedmowie Wielm: J. M. p
Kancelerza W. K. Lit. naydziej
Przawa synku / napoiu / Roz: 3. art: 36 § 5.
Przawa na kupce / rzemieślniki / lokcie / waga
miednice / kwarty / gorce / Ro: 3. art: 36 § 6.
Przaw starych nie odmieniać / a Nowych
bez Seymu nie czynić / Roz: 3. art: 15.
Przawa dochodow rzędow sądowych / o nie
sądowych / Roz: 4. art: 5.
Przawa dochodow Pisarskich / R: 4. a: 6. § 1.
Przawa dochodow wojnych / y przysięg
ich / Rozd: 4. art: 10. art: 8. § 2.
Przawna wdowa / iako / kiedy / czemu opieka
traci / Roz: 5. art: 11. § 2.
Przawna wdowa / sąd ziemski do siebie imie
niem dziatek pozwać może / tamże § 3.
Przawy prawne / opiekun / kiedy / dla czego /
komu płacić / Roz: 6. art: 4. § 3.
Przawie opiekun imienia dziecinne go nie
może / Rozd: 6. art: 10. § 1.
Przawy prawne / komu / y kiedy / bywając pla
cone / R: 7. a: 6. § 3. art: 18. § 1. art: 28. § 1.
Przawienie testamentu wojennego / przez
przysięge / Roz: 8. art: 4. § 1.
Przawienie rozne / z roznych przyczyn / Patrzą
w słowie w Wiazanie.

W.

Wet za wet / to jest / czym kto komu szkodzi y
obraza / to sam ma wciierpieć / y tym ma być
karan / Patrzą w słowie: Penat alionis.
w Watpliwych rzeczach sąd ma być sklonniej
szy ku wyzwoleńiu niż karaniu / ro: 14. a: 3. § 4.
o Wchodach w cudza puszczę / ro: 10. art: 6.
Wdowa bezpłodna przy czym zostaje / Roz:
5. art: 6.
Wdowa wianowana / y nie / ma być syny do
roste / na czym ma ośleść / Rozd: 5. art: 5.
Wdowa / za wdowca idaca / y z nim dzieć
ma iaca / y nie / co otrzymawa tamże / art: 10. § 1.

Wdowie/ panna za mąż idaca/ bezpłodnie
wdowa zoſtały wieniec płaca/ R. 5. art. 6.
Wdowie/ dzieci wieniec nie płaca/ ro. 5. a. 10.
Wdowa ſkarb wniesiony/ za mąż idac/ po
śmierci męża ſwego/ wolny ma/ Rozd. 5.
5. art. 10. § 2
Wdowie poſety/ co mąż z dobrej woli za-
piſe/ przy tym ona zoſtawia/ tamże § 3.
Wdowa 3 dziećmi lat niedoroſłymi pozostá-
ła/ y opieka teſtamentem od męża maiać/
Rozd. 5. art. 11. § 1
Wdowa gdy dzieciom ſkarb utraca y imiona
co z ma czynić/ tamże § 2.
Wdowy utratney znaki y dowody/ tamże/
§ 2. A wſzákże
Wdowe utratna ſąd Ziemſki ma doyrzeć
ſwa meca/ tamże § 3.
Wdowa co dzieciom utraci/ powinna z wi-
ana/ albo imienia ſwego zapłacić/ tamże/
§ 3. A w tym.
Wdowa/ corok bezradby/ wiadomości opieku-
now za mąż dawać nie ma/ R. 5. art. 11. § 5.
Wdowa/ za proſtego ſtaniu głowieka/ ſła-
chciańka idaca/ co cierpi/ Rozd. 5. art. 12
Wdowa ſlachciańka/ za drugiego męża/ w
ſeść mieſiecy powinna iść a nie rychlej/
Rozd. 5. art. 13.
Wdowa od męża pierwſzego wiáno zapisa-
ne maiać/ od wtorego już powtore mie-
cie moze/ Rozd. 5. art. 16. § 1.
Wdowa/ z wtorego męża dzieci maiać
przy czym zoſtawia/ tamże § 2.
Wdowa poſetey/ mąż moze co chce zapisać/
tamże § 3.
Wdowiec wdowie poſetey co zapíše/ na tym
ma przeſtawiać/ Rozd. 5. art. 10. § 3.
Waga/ miara/ iaka być ma/ y przez tego
ſtanowiona być ma/ Rozd. 3. art. 36. § 1.
Wiadoſć opozwie zaſtawu ma dać
dziedzicowi/ Rozd. 4. art. 50. § 1. A
z Wiadoſćci Sedzia ſtażować y ſadzić
nie ma/ Rozd. 4. art. 54. § 3.
Wiara y powinnoſć Przędowa przy o-
prawie/ Rozd. 4. art. 94.
Wiara liſtowi aſanowanemu/ gdyby nie by-
ła dana/ przy ſtanowieniu pieczęt. rzon-
przysięga dowodzi/ Rozd. 5. art. 1 § 2.
Wiary rożność poſtoli me pſue/ R. 3. art. 3.
Wiána corce opatrzenia y opſantej/ Rozd.
5. art. 1. § 1.
Wiáno ktora wdowa/ y kiedy traci/ tamże/
Wiána opſanego nie maiać od męża/ pier-
weyby mąż z ſwiata zeſłá/ tamże § 4.
Wiáno ktoby chciał żenie ſwey zapisać/ co

ma czynić/ Rozd. 5. art. 2. § 1.
Wiáno i nieſłuſnym obyczajem/ ktoby za
wnieſienie opſał/ nie waży/ tamże § 4.
Wiáno/ bezpotomnie zchodzących/ ni komu
nie zapisać/ wraca ſię z kad wyſto/ tam-
że/ § 2. A iſliby/ y § 6.
Wiáno/ na czym ma ſieć/ żenie zapisać/ ro-
dzice y powinni maia poſtrzeć/ tamże/
§ 4. Przeto-
Wiána y przywiánku wlaſnoſć/ tamże § 2.
A ona.
Wiánowanego liſtu/ mąż żenie nie przyzna-
wſzy przed wrzodem gdy umrze/ R. 5. a. 1. § 2.
Wiánowanego imienia żenie/ ni komu mąż
bez iey woli/ y oczewiſtego zeznania/ zawo-
dzić nie moze/ Rozd. 5. art. 17.
Wiánowanego imienia żenie/ gdyby mąż
ſłode/ krzywdę komu uczynił/ ro. 5. art. 18.
Wiáno bezpłodney żony/ gdzie ſię obraca/
Rozd. 5. art. 19.
Widymuſy/ wypisy/ liſty/ iako z Erag maia
być wydane/ Rozd. 4. art. 13. § 3.
Widz Ziemiański dla nabycia ſymonoſci/ y
podwod w Woſtku/ Rozd. 2. art. 20.
Widzom za prace kiedy/ y wiele/ ma być da-
wano/ y nie/ tamże.
Widza branie w Dworach pańſkich/ y do-
chod na mieſcu/ Rozd. 4. art. 15. § 1.
Widzowi pomilnego w iedne ſtronie/ tamże/
Wielkoſci długu przy zaſtawie bliſzy do
wieſć creditor. Rozd. 7. art. 20. § 2.
Wiele za mało/ ktoby wproſił wſytko traci/
Rozd. 1. art. 19 § 1.
Wſelkie X. L. pominię R. J. M. pominać
zaci/ Rozd. 3. art. 1. § 1.
Wnieſieć wdowie/ kop 30. kiedy odplacaia/
Rozd. 5. art. 1. § 3. art. 5. art. 6.
Wietſza rzeza porwany y ſktor/ moze ſię w
prawa wymowić/ Rozd. 4. art. 27. § 1. 2.
Wieże abo turnie/ na głowniki/ Rozd. 11.
art. 29. Rozd. 4. art. 31. § 1. Przeto.
Wieżeniu/ poturemny/ na wrzędach ſa-
dowych/ Rozd. 4. art. 31. § 1.
Wieżenie za boy/ rany/ na wſnym ſažane
zaraz po wſkazuje ma być wykonane/ Rozd.
11. art. 27. § 7.
Wieżenie dobrowolne y w gody/ R. 4. a. 32. § 4.
Wieżenie w nieſadowych wrzędziech/ Rozd.
4. art. 15. § 2.
Wieżenie gdy wlece z więzienia/ tamże § 4.
art. 31. § 2.
Wieżenie bezprawnie y ſwowne/ Rozd. 11.
art. 28 § 6. Rozd. 4. art. 30. § 5. O beſpraw-
Wieżenie bez ſolgi ma być y wina/ Rozd. 11.
art. 1

art. 29. § 2 art. 67. § 3 Ro: 4. art. 31. 32. § 4.
Wieżniowi na ſtrawę pozemną daia/ Ro: 3.
 4. art. 15. § 2. art. 31. § 1. A ſtrona.
Wieżien nieoſiadły gdy wciegze/ wywołan
 ma być/ Ro: 4. art. 32. § 1. A ieſliby.
Wieżenia krobey nie wyſzedział/ a wſzedł/ Ro.
 4. art. 32. § 7. Ro: 2. art. 27. § 3. Ro: 11. art. 77. § 4.
Wieżnia/ z więzienia ſadowego gdy gwał-
 tem odeymute/ Ro: 4. art. 31. § 4.
 w **Wieżeniu** nieprzyjaćielſkim/ abo na ſłu-
 żbie w cudzey krainie/ na nauce bedacemu
 dawność ziemſka nieſtkodzi/ Ro: 6. art. 11. § 3.
Wieżien iaki na porok ma być dan/ a kroy
 nie/ Ro: 11. art. 55.
 w **Wieżeniu** ſłachćie gdy ma ſłachćia/ a
 nad nim ſie paſt wi/ Ro. 11. art. 28. § 6.
Wieżien przez wżad wyſwobodzony być
 moze/ tamże § 5. A tego.
Wieżien więzieniem gdyby był vmorzon/ o
 chromion/ tamże § 7.
Wieżenie za nagąnienie dekretu J. R. M.
 ieſe niedziel/ Ro: 1. art. 11.
 wedle obligow ſwoych/ zſłachćia maia być
 ſadzeni/ Ro: 3. art. 35. § 2.
Wkazywżeni od ſłachćy/ prawem ziem-
 ſkim dochodzić maia/ tamże § 4.
 o zblacie ſłachćia prawem **Maydebur-**
 ſkim ſadzeni być maia/ tamże § 1.
Przekonani nawiaſte y winy ſłachćie
 placić maia/ tamże § 1. Jednak
 wolności y prawia/ wleſe nad inſe mia-
 ſta maia/ tamże § 5.
Wileńſkiego Collegium wolność/ Pátrz
 Collegium
Wilka y liſa wolno gonić na cudzy grun-
 cie bez ſtkody w zbożu/ Ro: 10. art. 1. § 5.
 za ſłowia wſczypliwie/ Ro: 1. art. 9. § 1.
 O **zaczynamanie** liſtow otworzyſtych do v-
 rzedow/ Ro: 11. art. 23. § 2.
 na **pozwaný** w nieſkaniu o dwole digni-
 tarſtwaj/ Ro: 1. art. 34. § 2.
przeciw nieſluſhney appellácii/ Ro: 4.
 art. 89. § 1. A kto
pozwu po dekrećie/ y vgodzie/ ro: 4. art. 75. § 2.
Nieſtánnego wżadowi/ y ſtronie/ Ro: 4.
 art. 22. § 1. art. 24. § 1.
 na **wżad** gdy odprawy ſtronienie czyni-
 kop 50. Ro: 4. art. 94. § 6.
 krobey od wypisow wiecey nad wſtawę
 wyciągał/ Ro: 4. art. 5. § 5. y 6.
 zaſły przeyſt rubli 12. gróſy r: 4. art. 41. § 2.
 za **nagąnienie** dekretu Podkomorzego/
 Ro: 9. art. 7. § 2.
Winy dzieci zmarle° rodzica placić powin-

ni y kiedy nie/ Ro: 3. art. 22. § 2.
žadney ſubdelegat na wżad nie placi/ Ro: 4. art. 4. § 8. A kto.
nieſtánnego przed wſtapieniem w prawo
 maia być placone Ro: 4. art. 23. § 1. 3.
žadowey y w zapiſiech opisañe/ wſyctim
 wżednikom należa/ Ro: 4. art. 101. § 1.
Wżad ma brać z przychylności do odpu-
 ſzenia/ tamże § 2.
złodzieyſkiey 3. ruble/ kto/ kiedy/ za co placi-
 ci/ Ro: 10. art. 15. § 3. A ieſliby.
Win/ y hercepżyn opiekun na ſie brać
 nie ma/ Ro: 6. art. 4. § 2. Też
Win ſowitoſci/ dzieci/ po zmarłym rodzicu
 kiedy placić nie maia/ Ro: 7. art. 18. § 1. 2.
Winny nie maiać czym placić/ ma być na ro-
 bote wydany/ toż o niewolnikach/ zlodzie-
 ſiach/ Ro: 12. art. 9. § 1. Ro: 14. art. 7. § 1.
Winnego opiekun y na gardle moze kazać/
 Ro: 6. art. 6. § 2.
Winnym podeyżzenie ſamo y niewinnego
 czyni/ Ro: 11. art. 31. § 1. art. 33.
Wnieſienie **Matczyne** tomu nie zapiſane/ na
 ſyny y corci/ y inſa maietność zarówno ſpa-
 da/ Ro: 5. art. 14. § 1.
Wnieſienia roznych żon porównanie/ Ro: 3.
 5. art. 15.
Wnieſienie bezpotomney żony/ iako y kiedy/
 y na kogo ſpada/ Ro: 5. art. 19. Pátrz.
Wdowa/ wiano
Wobronie/ boy/ rany/ zaboyſtwo/ Pátrz
Broniac ſie/ Ro: 1. art. 13. § 2. Ro: 4.
 art. 62. § 3. Ro: 11. art. 10. § 1. art. 19.
 art. 20. art. 21. § 1. y 4. art. 22. § 1. art.
 24. art. 25. § 1.
Woiennego oreża do nieprzyjaćiel nie wy-
 wozić pod gardlem/ Ro: 3. art. 48.
Woiewodowie ſadowi/ co ſadzić maia/
 Ro: 4. art. 39. Pátrz Grod
Wola głowie/ zaſiedziaſzy a chciałby
 przez iſe abo wćec/ Ro: 9. art. 29.
Wolanie 3. razy ſtron do ſadu/ Ro: 4.
 art. 16. § 2. A gdy.
Wolne wylachanie ſłachćieowi w cudzy ſtro-
 ne/ krom nieprzyjaćielſkiey/ Ro: 3. art. 16. § 1.
Wolny ſacunek imion ſłachćieowi/ Ro: 3.
 art. 41. art. 42.
Wolne obierania y ſpoſob ſadowych eſob.
 Ro: 4. art. 1. Pátrz obieranie.
Wolności Prawa R. J. M. wcale ſłachćie-
 kie ſlubnie zachować/ Ro: 3. art. 2. art. 10.
 § 1. art. 15. § 1.
Wolności/ zwyczaie ſtare/ maia być chowane
 Ro: 3. art. 2. art. 15. § 1. art. 43.

Wolność szlachecka/ ich poddanych od płas-
 tom nowych/ podwod/ stacy/ budowa-
 nia zamków/ Roz: 3. art: 29. § 1.
 Wolny człowiek o żaden występki w niewo-
 la nie ma być wydan/ tylko na wyroki/
 Roz: 12. art. 11.
 Wolny człowiek by się y sam wglod w nie-
 wola podał/ Roz: 12. art: 19. § 1.
 na Woynie ciagnacy tak sie zachować ma/
 Patrz Ciagnienie.
 Wolynia/ Podlasia/ Kłowa wymiana/
 Rozd: 3. art. 29. § 3.
 Woyna tak służyć mała obywateli wszyscy
 W. E. L. Roz: 2. art. 1.
 Woyna R. J. M. stanowiąc nie może bez pp.
 Rad W. E. L. y Sermu walnego/ Roz: 2. art. 2.
 Woyna R. J. M. nikogo wyzwalać nie
 może/ Rozd: 2. art: 3. § 1.
 Woyna syn dorosły za rycą służyć może/ Roz: 2. art. 12.
 Woyna gdy kto uciecze/ Roz: 2. art. 14.
 Woyna dla choroby gdy kto służyć nie może/
 Roz: 2. art. 11.
 Woyna zimion zastawnych/ kto ma odpra-
 wować/ Roz: 2. art. 4.
 Woyna odprawowania powinność/ Roz: 2. art. 1.
 Woysko po syłkowaniu nie wolno się rozie-
 szać/ Roz: 2. art: 10. § 2.
 Woysko w bludziacki/ Roz: 2. art: 25. patrz Blud-
 do Woyska koby przybyć omylił bez przy-
 czyn/ Roz: 2. art: 13.
 Woysku/ w obozie/ w drodze/ gwałt/ na-
 ści/ Roz: 2. art: 21.
 Woysko daleko ma stać od Germanii/ Roz: 2. art: 26.
 Woysku żywność gdyby nie starowało.
 Rozd: 2. art: 19. § 1.
 Woysko na zbożu gdyby oboz wmyślnie po-
 lożyło/ tamże/ § 2.
 Chłopskie y małe sprawy bez strony mo-
 że oglądać/ Roz: 4. art. 9. § 2.
 ma mieć stronę szlache przy swej sprawie/
 Roz: 1. art. 24. § 2. Roz: 4. art: 9. § 2.
 gdyby spraw cyrch nie przyznawszy w-
 marł/ Roz: 4. art. 9. § 4.
 od służby wolnej wolny czemu/ Roz: 3. art: 6. § 2.
 General/ y jego urząd/ Roz: 4. art. 104.
 Woznego rządzienie y o przysiedzeie/
 Roz: 4. art. 8.
 Bezpieczeństwo będącemu na sprawach ięgi/
 należących. Roz: 4. art: 11. § 1.
 Dochód albo zapłata/ Rozd: 4. art: 10.
 Karanie gdyby co nieprzystoynego spra-
 wował/ tamże/ art: 9 § 5.

Woznego powinność/ y urząd/ tamże § 1.
 Woznego o zabiciu Grod sędzi/ Roz: 4. art: 30. § 5. Rozd: 1. art: 24 § 1.
 Wstąpiwszy w prawo stronę gdy przez odev-
 dzie/ rzecz swa traci/ Rozd: 4. art: 3. § 2.
 Wwiązanie z prawą daną/ za przysięgi/ Roz: 4. art. 74. § 1.
 Wwiązanie dwofakie bronięcie/ tamże/ § 1.
 Alesliby/ y Roz: 4. art. 94 § 2.
 Wwiązanie powrotu czynione/ tamże § 1. art.
 Wwiązany list do strony przeciwny/ kiedy
 przez woznego albo koptia tego ma być po-
 dana/ Rozd: 4. art: 93. § 1.
 Wwiązanie po zaocznyim wskazie/ iako ma-
 isc/ tamże § 2.
 Wwiązanie z wyroku J. R. M. przysądzo-
 ne/ tamże/ § 3. Coz sie.
 Wwiązanie za sumę szazana kto czyni/ Roz: 4. art: 93. § 1. art. 94. § 1. art: 95. § 1. 3.
 Wwiązanie kto przedowi broni/ a będzie w-
 rzędem nan przewiedziono/ tedy w zarzute
 popada/ Roz: 4. art: 94. § 2.
 o Wwiązaniu za niedziela ma być dana wi-
 domość przez woznego/ tamże § 2. Alesli.
 Wwiązanie śmierci omyliłonie przesładza
 tamże § 3.
 Wwiązanie/ zmarłego Altoru potomkom
 bywa dawano/ tamże § 4.
 Wwiązaniego ob kopy po grochy 2. przedowi/
 tamże § 4. A za.
 Wwiązanie we własne imię e kogo/ tymże
 sie porządkiem urząd ma zachować/ iako
 wyżej opisane/ tamże § 5.
 Wwiązaniego przedowi/ tamże/ § 5.
 Wwiązanie przedowi gdy nie czyni winą kop-
 pędzięciat. tamże/ § 6.
 Wwiązanie koby przedowi bronił karanie
 Rozd: 4. art. 95. § 1.
 Wwiązanie y odprawy przez Dworzani-
 J. R. M. czynienie/ Roz: 4. art: 95 § 1. A my
 Wwiązanie koby broni za wskazem zaocznie v
 czynionym/ a urząd o to do sadu głównego
 zapozowie/ tedy ta sprawa ma być zadzi-
 żana do rozprawy/ Roz: 4. art: 95. § 4.
 Wwiązanie gdyby trzeci między dwiema
 czasu przewodu prawa bronił/ Roz: 4. art: 96. § 1.
 Wwiązanie przedowe w innym powiecie le-
 żącego imienia/ Roz: 4. art: 97.
 Wwiązanie za dlugi w imię do skarbu J.
 R. M. przez dworzani- Roz: 9. art: 24.
 Wwiązanie listy/ iako/ przez kogo/ y czas ozn-
 czony ma być/ Roz: 4. art: 93. § 1.
 Wwiązanie iakim ścankiem ma być/ Roz: 4. art: 98.

Wiażania krobey za ſumę wiażania/ dopuſcić
niechciał/ chcąc ſumę zapłacić/ co za poſte-
pek/ Rozd. 4. art. 99. § 1.
po Wiażaniu gdy ſumę oddać kto chce co
za poſtepek tego/ tamże / § 2
W wiażawſzy ſie krobey za pożyżane pienię-
dze/ a pieniądze brać niechciał/ tamże / § 4
po Wiażaniu przedywym/ krobey imię i
ludzie grunty/ odeymował/ Rozd. 4 art. 100
W wiażania moc/ władza/ y powaga/ tamże.
o Wybicie z ſpokojnego dzierżenia pozwanie
do Grodu/ r. 4 a. 30 § 5. a. 33 pątrz *Expulſio*.
o Doſtoieństwa wolno/ Rozd. 4. art. 92.
Wybicie gwałtownego w wiażaniu/ r. 4. a. 100
Wydanie lić z wżedui/ albo z dworu Pańſkie-
go/ Rozd. 14. art. 24
Wpiechanie wolne do cudzey ziemi/ tylko nie
do nieprzyjaćielskiej/ Rozd. 3. art. 16. § 1
Wypyi z Księg iako maia być wydawane/
Rozd. 4. art. 13. § 3
Wyprawa bezpłodney żony/ na kogo ſpada/
Rozd. 5. art. 19. § 1. 3. 4.
Wyprawa z czwartey części po bezpłodney/ na
ſioſtre za maż niewydana/ ſpada/ tamże § 2
Wyprawa y poſag Bractwa ſkad ſioſtre maia
dać/ tamże / § 2. Jedno. Pątrz Poſag
o Wyprawie wolenney/ Pątrz wojna
Wyrok J. K. M. kto gani/ Pątrz Dekret.
Wyrzeczenie dzieci/ Pątrz przynny
Wyſłuzenie imienia/ Pątrz Imię.
Wyzwanie na rękę. Pątrz Poledynek/ *Duellum*
Wymod naganięcia cudzoziemcowi/ Pątrz
Naganięcie/ pątrz Szlachęć.
Wymod ſlachectwa naganiętego/ tamże.
o Wymodziech/ Pątrz Domod y Odwod.
Wyzwanie za Exceſs wżyntony pod rokami/
Rozd. 1. art. 10. § 4. Agdzi eby.
Wyzwaniecow przechowywanie/ Pątrz Prze-
chowywanie/ y o Receptorach.
Wyzwanieca krobey za ſługę miał/ albo przecho-
wywał/ Rozd. 11. art. 36. § 1.
Wyzwaniecow nie przechowywać we wſyż-
kim Pańſtwie/ Rozdział 11. art. 68.
Wyzwanieca kto zabił/ wolen/ Rozd. 11. art. 4.
Wyzwaniecom gleyt/ iaki idzie/ R. 1. art. 12
§ 1. Iaki nie idzie/ Pątrz Gleyt.
Wyzwanieca gdy do roku y 6. miedziel za gley-
tem nie ſprawił ſie wiecznie ma być wymo-
lan/ Rozd. 11. art. 4. § 3.
Wyzwaniecow wżad cierpieć nie ma/ w ziemi
y poimanego ſam bez Aktora ma karać/ Rozd.
11. art. 4 § 4.
Wyzwania ſpoſob / y iakiimi ſłowya ma być

czyniano / Rozd. 11. art. 5. § 1
Wyzwanie z Kancelaryey od J. K. M. ſa-
mego iść ma/ Rozdział 1. art. 10. § 1
Wyzwanie za dobrowolnym obligiem/ Rozd.
4. art. 30. § 4 Wyzawſzy.
Wyzwanie wleżne/ Rozd. 4. art. 95 § 3
Wyzwanie dla niepoſtapienia wżedowi w
wiażania/ Rozd. 4. art. 96 § 2
na Wyzwanie za nieſtaniem *in caſa ciuitatis*
nie ma być ſkaz/ tylko dla contumacyi W-
żad rżecz bez dowodu ma ſkazać/ Rozd. 4
art. 30. § 4. Wſkazy.
Wyzwanie od ſadu należnego do inſzego ſadu/
Rozd. 4. art. 44. pątrz *Exoratio*.
Wyzwanie do ſadu inſzego prz. z reconuencya /
Rozd. 4 art. 45. § 1. pątrz conuencya / y
przez *Euſcia* r. 4. art. 55. pątrz *Euſcia*
Wyzwolenie ſlachty od płatow nowych/ pod-
wod/ ſtacy/ od budowania Zamkow/ mo-
ſtow pod. ogach/ Rozd. 3. art. 29. pątrz
Nlyto podwody.
3
Bekartá/ Rozd. 14. art. 32
Bractwa od ſioſtry y krewnych/ Rozd. 11 art. 8.
Dyca od ſyna & e contra, Rozd. 11. art. 7.
Dana od ſługi/ Rozd. 11. art. 9.
Tajachawſzy na gwałcie/ Rozd. 11. art. 1.
Neża od żony/ & e contra, Rozd. 11. art. 6.
Przyzwadzie teden drugiego/ Rozd. 11. art. 10
Przy wieczornej zwadzie/ albo zranienie/ Rozd.
11 art. 11.
Niewiaſty brzemiennej/ Rozd. 11. art. 15
Niojem abo niezwykła bronia/ R. 11 a. 16
Gwałtownik/ pomocnikow/ w domu/ w
goſpodzie/ Rozd. 11. art. 19.
Gwałtownik/ broniąc wſt/ imion/ grun-
tow/ Rozd. 11 art. 20.
Potajemnym/ zdradliwym ſpoſobem/ Rozd. 11
art. 17.
Krobey w drodze zaſtepowal/ rozbiłal/ Rozd.
11 art. 21.
Wzwadzie/ w obronie/ nieumyſlnie/ Rozd.
11. art. 22.
przygodnie/ z trafunku/ niewiadomle/ Rozd.
11. art. 23. 15. 24
od ſługi broniąc pana ſwego/ Rozd. 11 art. 25
Człowieka bezplemiennego/ przyjeździego/ R.
11. art. 26. § 1.
Zabity na gwałcie ma być okazan okolicznymi/
Rozd. 11 art. 2. § 1
Zabawſzy gwałtownik gdy z ziemi wleżę/
Rozd. 11. art. 4

Zaboyſtwo/mord/ ſlachcica w wleżeniu /
 patr3 Wieſienie
 o Zaboyſtwo lednego/ gdy kilka oſob obwi-
 nia/ Roz: 11. art: 29.
 od Zaboyſtwa ktorzy wolni maia być/ Roz:
 11. art: 22. 23.
 Zaboyſtwo proſtego człowieka od ſlachcica /
 Roz: 12. art: 1. § 1.
 Zaboyſtwo nożem/ patr3 nożem.
 Zaboyſtwo ſlachcica od chłopa/ Roz: 11.
 art: 39. patr3 gwałt.
 Zaboyſtwo między proſtymi ludźmi, r. 12. a 2
 Zaboyca z wojska wciel3y mandatem ma być
 pozwan/ Roz: 1. art: 14. § 1. Też
 Zaboyca z byrtecznik3 nieoſtady/ gdyby pod
 rzedem krówa3a rzecz popelnil/ y wiachał /
 Roz: 11. art: 57.
 Zaboyſtwo Żyda od Szlachcica y nieſlachcica
 Roz: 12. art: 7.
 Zaboyſtwo żony cudzey płodney/ y niepłodney
 Roz: 11. art: 46.
 Zaboyca w dworze K. J. M. zakazany gdy p-
 ciege/ karanie/ Roz: 1. art: 9. § 5.
 Zaboyca pod rokami od urzędu zakazany/ Roz:
 4. art: 64.
 Zaboycy ktorzy mogą być wolni od karania /
 Roz: 11. art: 35.
 Zabicie rozboynym obyczajem od preſtych lu-
 dzi/ Roz: 11. art: 32.
 Zabicie czyiego oyc3/ matki/ brata/ ſiostry /
 Roz: 11. art: 44. 45.
 Zabitey meżatki kto głowczyzny ma ſułać/ R.
 11. art: 46.
 Żaloba z pozwu ma być czytana / Roz: 4.
 art: 54. § 1.
 Żaloby wſtney/ y ſkłod/ ſpoſob/ y prawa poda-
 wania/ Roz: 11. art: 59. § 1. 2.
 Żądanie odnieſienie ko3o do J. R. M. Roz:
 1. art: 2. § 1. Roz: 3. art: 14.
 Żądany obmowca J. R. M. patr3 Obmowca
 Żądana przymówka/ patr3 Przymówka.
 Żamileżenie ſkłod/ patr3 Dawnoſć.
 Żamileżenie wlaſnoſci ſlachcick3y maiećnoſci
 po uchwale ſtarego Statutu / aż do wyda-
 nia teraźniejszy3ego/ iuz wieczno ma milżeć /
 Roz: 7. art: 13. § 4.
 Zamkow Królewſkich ſlachta budować nie
 powinna / Roz: 3. art: 29. § 1.
 Zapalące miaſt domow/ Roz: 11. art: 18.
 Zapisowi doſć kto by nie czynil / Grod może
 ſadzić/ Roz: 4. art: 30. § 4.
 Zapis krom rokow ziemſkich iako ſprawić /
 Roz: 7. art: 2. § 1.
 Zapisować niſt nie niemożo nikomu/ czego

ſam niema/ Roz: 7. art: 4. § 1.
 Zapiſy wieczyſte iakowe być maia/ ro. 7. art: 1.
 Chłopſki/ bez wiadomoſci Pana nie ważny /
 Roz: 7. art: 8.
 Kilku perſon/ ieden na ſie dany/ ro: 7. art: 25.
 v Grodu zeznany do ziemſtwa nieprzenie-
 ſiony/ dla woyny/ powietrza/ ſluzby zie-
 mſkiej/ mocy nie traci/ Roz: 7. art: 5. § 1.
 dwum/ na iedno imienie dany / pierwſzy
 przy mocy zoſtać / Roz: 7. art: 5. § 1.
 ſwoy koby membranem y praw3a zwał / y
 przali/ Roz: 7. art: 7. § 2.
 Zapiſy dobrowolne/ obligina rzeczy/ ruchome
 zeznane/ y nie/ iakie mocne/ ro: 7. art: 6. y 7. § 1.
 Zapiſy proſtych ludzi/ wolnych y na Arenda
 danych/ Roz: 7. art: 8.
 Zapiſywać imienie po ſmierci/ ſwoy/ a Legatarie
 u3 w przod wmarł/ nie wziawſzy legatum,
 wolno teſtatorowi drugiemu zapiſać/ Roz:
 7. art: 5. § 1.
 Za zapiſem imienie dzierzacy / a kto bliſkoſcia
 ſcia dochodzacy/ Roz: 7. art: 9.
 Zapiſow y przywileiow/ żony po meżach/ iako
 wywrać maia/ Roz: 7. art: 17.
 Zapiſowi doſć nie wczyniſzy/ koby wmarł
 a dzieci zoſtawil/ Roz: 7. art: 18. § 1.
 Zapiſy człowieka wolnego/ Roz: 7. art: 8. § 1.
 Patr3 Liſty.
 Zapiſy na Arende / Patr3 Arenda.
 Zapiſy na imiona/ grunty/ ludz3e zaſtawne/ iako
 być maia / Roz: 7. art: 6.
 Zapiſem dobrowolnym/ odſtąpienie praw3a /
 powiaſtu/ wolno pozwać / gdzie kto chce /
 Roz: 3. art: 35. § 2. Patr3 Odſtąpienie.
 Zapiſanie od dzieci wianowanie/ r. 5. a: 1. § 1.
 Zapiſanie wiana zenie od meż3a/ Roz: 5. art: 2.
 § 1. Patr3 Wiano.
 o Zapłaćcie ſumy pieniedzy z praw3a ſkazaney /
 Roz: 4. art: 99.
 Zapłata rok ſumy w ſadu ſkazaney / Roz: 4.
 art: 34. § 1.
 Zapłaty wſkazaney/ czas ſie poczyna od Dekre-
 tu/ Roz: 4. art: 93.
 Zapłata bez ſkładania rokow/ Roz: 4. art: 92.
 art: 93. 96. Roz: 10. art: 7.
 Zapłata długow oyczystych/ Roz: wprzeds3a /
 Roz: 6. art: 2.
 Zapłata długow dykowſkich/ Roz: 6. art: 11.
 Zapłaty ktora głowczyzna nie ma/ r. 6. art: 11.
 Zapłaty ruchome3y maiećnoſcia w niedoſt3atku
 ſtoiaćcy/ Roz: 1. art: 24. § 2.
 Zapowiedne liſty w czym maia być wydane /
 Roz: 1. art: 21. § 1.
 Zapowiedz czeladzi wcielley/ patr3 Czelaď.
 Zapowied3

- wil / przedal / Roz: 1. art: 8. § 1.
 Zdrayca J. R. M. Rzeczypos. Mandatem ma
 być pozwan / Roz: 1. art: 14. § 1.
 Zdraycow dzieci / żony ich / r. 1. 4. 3. § 6. 7 8 a 18
 Zdrayca gdyby śmiecie v tego zakupil / a one
 go odbiezał / Roz: 1. art: 8. § 3.
 Zdrayce wciekającego / koby poimal albo za
 bil / Roz: 1. art: 7. § 4.
 Zdrayce kto oblaści / nagroda / R. 1. art: 4. § 2.
 Zdradztwie koby tego / gdzie zasiadł / pota
 ziemnie / zabil / albo ranil / Roz: 11. art: 17. § 1.
 Zelaza do ziemie nieprzyjacielskiej nie wywo
 zic / Roz: 3. art: 48. § 1.
 Zelazne listy / Patrz Listy
 Zenska plec wolna / za maj gwałtem nie ma
 być wydawana / Roz: 3. art: 39. § 1.
 Zeznanie zapisu przed J. R. M. albo Tribu
 nalem / ważne bez przenoszenia / r. 7. a: 1. § 2.
 Ziazd glowny w Slonimie przed Seymem
 ma być / Roz: 3. art: 8.
 Ziemie kto v cudzego glownika bez pozwolenia
 Panskiego zakupie / pieniadze traci / Roz:
 9. art: 27. § 1.
 Ziemskiego sadu ku wpornym / moc / wladza /
 Roz: 4. art: 3. § 1. 2.
 Sad / Alciy J. R. M. y Grodowych / sa
 dzie nie ma / tamże / § 3.
 Sad sam zasiadac ma / patrz Sadu ziemskiego
 Sad Woznego na sie ma przydac / Patrz Sedzio
 Woznego.
 Sad trzema dniami przed tym ma być /
 Patrz / Sad Ziemski
 Sad / gdy dla przyczyn slusnych na Rok nie
 przybedzie / Roz: 4. art: 4. § 3.
 przednik / gdy trzykrot rok w zanedba
 wrzad traci / tamże / § 4.
 Sad o gardlo sadzić moze / Roz: 4. art: 64. § 2.
 Patrz wiecey Urzad / Sad.
 do Zlego pomagac milt nie ma / Patrz
 Pomagac.
 Zloczynca w reku katorzskich bedacy / Patrz v
 Kato
 Zlodziey z licem poimany na gruncie Pana ie
 go / y gdzie indziej / gdzie ma być wiedziony
 za czyta straza do rozprawy ma być / Roz:
 14. art: 1. § 2.
 Zlodziey gdyby z wieszienia pana swego wciel
 tamże § 4.
 Zlodzieia przylicznego koby niekarawshy pu
 scil / a infemu skode uczynil / r. 14. a: 13. § 2.
 Zlodziey flachciec poimany z licem do Grodu
 mieczanin do prawa Maydeburzkiego ma
 być wiedzion / Roz: 14. art: 3. § 1.
 Zlodziey iako zawoyca ma sie zwodzic / tam § 2.

v Zlodzieia kradzioną rzecz gdy kto prawnie
 kupi / pieniadze traci / a iesli nieprawnie /
 tamże § 3. 4.
 Zlodziey w watpliwym licu objalowany od
 przysiadz sie ma / tamże § 4.
 Zlodziey z licem na targu poimany w mieście
 nie sadowym / do czwartego dnia w wiezie
 niu tamże ma być zadzierzan / r. 14. art: 4. § 2.
 Zlodzieyskich rzeczy iako / kto / w cudzym domu
 ma szukać / Roz: 4. art: 5. § 1.
 Zlodzieyskich rzeczy gdy kto szukać / nie dopu
 ści / tamże / § 2.
 Zlodziey poimany w drodze z tranku / Roz:
 14. art: 6. § 1.
 Zlodzieia w drodze poimanego / opowiadanie
 ma być / tamże § 1. Tedy
 Zlodziey kazdy gardlem / za iakie lice / ma być
 karan / Roz: 14. art: 2.
 Zlodziey gdy w zawoycy wstanie / gardlo traci /
 Roz: 14. art: 3. § 3.
 Zlodzieystwa pohamowanie / przez porzadne
 kupowanie y przedawanie na targach / y
 przed przedem zeznaniem / Roz: 14. art: 8.
 w Zlodzieystwie wies obwiniona / r. 14. art: 2.
 Zlodzieyski sklad gdyby przyszl do ktorey
 wsi iako wywodzie / y o podepraniu wmy
 slnym onego skladu / Roz: 14. art: 9.
 o Zlodzieystwo kopa / tamże § 2.
 w Zlodzieystwie flachciec niewinnie od flachcie
 ca obwiniony / Roz: 14. art: 10. § 1.
 w Zlodzieystwie powolany flachciec wiele ra
 zy ma sie odwodzic / tamże / § 2. 3. 4.
 o Zlodzieystwo gdy chlop flachcieca niewinnie
 obwini / tamże / § 1. A gdzieby.
 Zlodzieystwo flachcieca lat niedoroslego / y pro
 stego glownika / Roz: 14. art: 11.
 Zlodziey gdyby Swiren flachciecki abo klec wy
 kradl / Roz: 14. art: 14. § 1.
 Zlodziey gdyby chlopska klec chlop wykradl /
 tamże / § 2.
 Zlodzieyskie lice przez okno wrzucone do czyiego
 budowania / Roz: 14. art: 15.
 Zlodziey z licem poimany sam / a nie w domu
 lego / bez dowodnikow ma być karany / Roz:
 14. art: 16.
 Zlodziey podeyrzany bez lica / za swiadcstwem
 trzech / moze być raz mezon / r. 14. art: 17.
 Zlodzieia przylicznego trzykrot sednego dnia
 mezcze moze / Roz: 14. art: 18.
 Zlodzieiowi niedomezonemu sie nawiasla /
 Roz: 14. art: 14 § 2 domezill: art: 18. § 1.
 Z glownczyzna. tamże § 1.
 Zlodziey przy mece mairacy czary / tamże / art:
 18. § 2.

Złodziei/ zbojcy/ gdyby przedniſtá ſwego po-
 wołali/ Roz: 14. art: 19.
 w Złodzieyſtwie proſty/ głowiek nie podey-
 rzány/ gdyby od ſlachcica był obwiniony /
 Roz: 14. art: 20. § 1.
 Złodzieiá zabićie przy licu/ roz: 14. art: 21. § 1.
 Złodzieiá zabićie w pogoni przy licu broniace-
 go ſie / tamże/ § 2.
 Złodzieiá z licem poimánego tylko przez dzie-
 trzymać/ § 2.
 Złodzieiá krobey nad czas náznáczony dzie-
 trzymać/ § 3.
 Złodzieiá poimánego á do urzędu nie wiódąc
 wmorzyli/ tamże/ § 3. Tymże.
 Złodzieiá poimánego do urzędu trzeba wieść/
 Roz: 11. art: 28. § 8.
 o Złodzieicu ná dworze J. K. M. ro: 14. art: 22.
 o Złodzieyſkich żonach/ dzieciach / ktorzy rze-
 czy krádzionych wzywali/ Roz: 14. art: 23.
 Złodzieyſkim licem ſadzą / kto błędne dale-
 trzech dniczowa/ Rozd: 14. art: 25.
 Złotnicy fałſzuacy złoto/ ſrebro r. 1. art: 17. § 2.
 o Zły przewód práwá/ gdzie pozywac/ Roz: 4
 art: 41. § 1. Roz: 9. art: 13 § 2.
 o Zły woſkáz/ urzędu ziemſkiego / albo Grodz-
 kiego/ gdzie o to pozywac/ ro: 4. art: 40. § 1.
 Znoſenie pozwu / Pátrz Pozwu znieſienie.
 Żołnierze pieniężni/ iáko z imion ſwych ſłużba
 ziemſka ſłużyć máją/ Roz: 2. art: 22.
 Żołnierze z obcych ſtron/ albo ziem/ iáko máją
 być do woyská przyimowani/ r. 2. art: 23 § 1.
 Żołnierzá/ o gwałt/ ſłode/ krzywdę wczynioną
 gdzie go pozywac/ Roz: 2. art: 18.
 Żołnierskie pieniądze czasu poſpolitego ruſzenia
 komu máją być dawane/ ro: 2. art: 24. § 1.
 Żołnierzem nieoſiadłym / gdzie ſpráwiedli-
 woſci doſięgać/ Roz: 2. art: 18 § 3.
 Żony/ dzieci/ zdraycow/ Roz: 1. art: 3 § 6.
 7. 8. art: 18.
 Żony/ dzieci/ złodzieiom/ ktorzyby złodzieyſkich
 krádzionych wzywali rzeczy/ Roz: 14. art: 23.
 Żony bezplodney wnieſienie/ Roz: 5. art: 7.
 Pátrz wnieſienie.
 Żony bezplodney wnieſienie/ po śmierci / nie
 zápiſane niſkonsu/ ná biſſtre nierydáną ley
 ſpada/ Roz: 5. art: 19.
 Żoná/ dzieci/ gdy komu krzywde wczynią/ R.

4. art: 49. Roz: 5. art: 17.
 Żony zabićey bezplodney głowczyzny kto ma
 ſukać/ Roz: 11. art: 46. § 1.
 Żona ſlubna żywa máż májac/ á drugaby po-
 iá/ gárdło traci/ Roz: 5. art: 22 § 4.
 o Żwádách/ Rozd: 11. art: 10.
 o Żwádzie wieczornej/ tamże/ art: 11.
 Żwády podroźney dowód y odwód/ Roz: 11.
 art: 30. § Tedy przez.
 Żwády wieczornej y dzienney/ gdy ſie obá rá-
 nili/ ſwiádkow nie májac/ los / o dowód
 rzucan ma być/ Roz: 11. art: 10. § 1.
 o Żwádzie wieczornej / gdyby ſwiece zgásił /
 Roz: 12. art: 11. § 1.
 o Żwádzie krobey tego nie wmyſlnie / ále w o-
 bronie zabił/ Roz: 11. art: 22. § 1.
 Żwierzona rzecz / albo do zchowánia dána /
 Pátrz Depozyt.
 Żwierzá rannego / ktorzyby wſzedł do cudzego
 gruntu/ niſt gonić niema/ wyławſzy wilka
 liſte/ Roz: 10. art: 1.
 Żwierzom cená/ Roz: 10. art: 2. Pátrz Cena.
 Żwyczałow dobrych ſtarodawnych wzwie-
 dzenie/ Roz: 3. art: 15. § 1.
 Żwódo o rzeczy krádzione na iednymże urzędzie
 ma być/ Rozd: 14. art: 3. § 2.
 Żwódnic karanie Roz: 14. art: 31. § 1.
 Żyd/ albo Żydowká/ gdy ſie nawróci náwia-
 re Chreſcíanſtwa/ wolnoſci ſlachectkich záży-
 wac máją/ Rozd: 12. art: 7. § 5.
 Żydowſka nawiaſká/ głowczyzna/ Roz: 12.
 art: 7. Pátrz Nawiaſka.
 Żydowie bez pozwu przed urzędem/ pod kto-
 rym ſa / powinni ſie każdemu wſprawie-
 dliwić/ tamże § 4.
 Żydzi / Tatárzy/ mámek Chreſcíanek nieć
 nie máją/ Rozd: 12. art: 9. § 2.
 Żydowſkie noſenie/ tak meżczyzny/ iáko bia-
 lychgłow/ Rozd: 12. art: 8.
 Żydowie/ Tatárowie/ Beſurmianie/ urzędni-
 kami być/ y Chreſcían wnieſoli mieć / y
 dzieci ich w Beſurmianſtwa obrzezować
 nie máją/ Roz: 12. art: 9. § 1.
 Żydowie ſwiádkami być nie mogą / Rozd: 4.
 art: 76. § 1. Rozd: 9. art: 14. § 1.

W

W

KONIEC REGESTR V.

Przez Saláchetnego STANISŁAWA GALASKE, Práwnego Prákt: Przyſiag.
 M. Wileń. porządnie zebrány y piſány, Roku Páńſkiego 1616.

A teraz znowu przedrukowany, Rok: P. 1648.

Do Czytelniká.

Wiesz Statut praw/ i Regeſtrem potrzebie wydany/
 Z dawna ten Cney Rzeczyſpolitey ſpiſany.
 Wniemam je ſie ta praca/ podobna madremu/
 Jeſli nie/ wiec przebaż dowcipowi miaſkiemu.
 Wiedziſzym daie na powab/ w czym proſie kaźdego/
 Jeſlim zbłądził/ niech poprawia/ Regeſtru mego.
 Zważyech zaś Zoiłow/ bynamniej ſie nie boie/
 Gdyż o madych roſadeł/ nie pacynych / ſtoie.
 Ty co chceſz mieć ten Statut/ zaſpłać Drukárzowi/
 W przydatek/ za Regeſtr/ podziękuje Autorowi.

Cum gratiâ & Priuilegiis Speciali S. R. M.

W W A R S Z A W I E,

W Drukárni Piotra Elertá R. I. M. Typ: R. P. 1648.

TRYBUNAŁ

OBYWATEŁOM

WIELKIEGO XIĘSTWA
LITEWSKIEGO

NA SEYMIE WARSZAWSKIM

DANY

Roku, Tyśiąć Pięćset ośmdziesiątego
pierwszego.

Cum Gratia & Priuilegio S. R. M.

W WARSZAWIE,

W Drukarni Piotra Elertá J. K. M. Typographá. Roku Páńskiego 1748.

J R Y R V N A

OSTWAT LOM

WELFRIE GO KESTWA

11 F W S I I I O

WELFRIE GO KESTWA

WELFRIE GO KESTWA

WELFRIE GO KESTWA

WELFRIE GO KESTWA

WELFRIE GO KESTWA

SPOSOB PRAW TRYBVNALNYCH.

STEPHAN Z BOZEY ŁASKI KROL
Polski, Wielkie Xiążę Litewskie, Ruskie,
Pruskie, Zmudzkie, Mazowieckie, Inflantkie, & c.
Xiążę Siedmigrodzkie, y innych, & c. & c.

Zyniemy znamięnto w szem po spo-
licie y każdemu z osobną komu to wiedzieć na-
leży / Iż co wprzod tego na przeszłym wó-
nym Seymie Wárszawskim / w roku przeszłym
Tysiąc piecset siedmdziesiąt dziewiatym / by-
ły do Nas doniesione prosby od Pánow Kád
Nášych y Postow Ziemstich Wielkiego Kie-
stwa Litewskiego / okolo porzadku sprawiedliwosci / to iest / odpra-
wowania appellacyi na sad Náš Krolewski nalezacych / aby ten tá-
kowiy porzadek okolo sprawiedliwosci byl od Nas wydan / y moca
onogo Seymu stwierdzon / iakozesiny na to pozwolili / wedle a Ar-
tykulow przy obieraniu Krola Henryka postanowionych / y przez
b Nas poprzysięzonych / Iż o odsadzenie takowych appellacyi z Nas
ten porzadek zlozywszy / ktorym obyczaiem takie appellacye przez oso-
by / ktorychby wszystkie stany Wielkiego Kiestwa Litewskiego miedzy
sobą na to obierali / miały być odsadzowane / tosiny im na pisnie wy-
dawac byli rozkazali / za warunkiem y zmocnieniem tey rzeczy Consti-
tucya Seymowa / iakozesmy iuz y reka Náša ten porzadek spisany
kolo tych Sadow podpisali byli. Ale iż Constitucya Seymowa na
onym Wárszawskim Seymie żadna nie dosła okrom samego Vni-
wersalu Seymowego. Przeto też y ten porzadek sprawiedliwosci
odsadzowanie appellacyi nie wydan / a Pánowie Kádá Nášy Ducho-
wni y swietcy / Xiążęta / Panieta / Marszałkowie / Drzednicy Ziemscy
y Dworni / y wszystkie Stany / Kycerstwa / Obywatele Pánstwa Náš-
wego

a Articuli Pacto-
rum Conuento-
rum Henrici Re-
gis. Anno 1573.
die 16. Maij, fol.
224. Confir-
mat. Iurium Hen-
Reg. An. 1573.
die 22. Aprilis.
fol. 227.
b Litera Confir-
Articul. Henrici
oblat. Steph. An.
1576. fol. 253.
& fol. 258.

Bego Wielkiego Księstwa Litewskiego/ zechamby się za listy y wezwaniem Naszym do Miasta Wileńskiego stołecznego onego Wielkiego Księstwa na Conwołacya ku namowom w sprawach y potrzebach wojennych/ wszyscy zgodnie iednostajnie czynili Nam przypominanie y prosba o wydanie im tego nowego porządku sprawiedliwości około odprawowania y odsadzowania appellacyi/ na co iakosmy y pierwey tego na Seymie w Wárszawie chetliwie byli zezwolili/ y ony już reka Nasza podpisali/ tak y na on czas na Conwołaciy tej Wileńskiej żądaniu y prosbie Pánom Rad Naszych y wszystkich stanom dosyć czyniac y w tym ich wszystkich upewniaiac/ warowawszy to im listem Naszym/ y to im obiecali/ Iż na Seymie walnym przyszłym ktoryby napierwey od Nas Króla dla potrzeby sprawy Rzeczypospolitej złożon był/ mieliśmy stanom Wielkiego Księstwa ten porządek nowy około odprawowania appellacyi na sad Nasz przypadających wydać/ y w Constitucya to Seymowa zaraz wpisać/ iakoto herzey na tym liście obietnice Naszey iest dolożono. A tak już teraz na tym Walnym Seymie spólnym Wárszawskim/ y za prosba Ich Mości Pánom Rad y Posłom z Woiewodztw y Powiatow Wielk. Księst. Litewsk. czyniac dosyć tej przyrzeczoney obietnicy Naszey względem powinności Naszey Gospodarskiej postrzegając tego/ aby długim zadržaniem rosadku y sprawiedliwości ludzkie utrzymowżen. niebyli wcisnieni/ a swowolenstwo pohamowane y zawosciagnione być mogło. My Gospodarz złożymy z osoby swej te wszystkie sady/ ktore za odezwaniami albo za appellacyami po wszystkie te czasy według Statutu y praw Wielkiego Księstwa Litewsk. Nam Gospodaru sadzić y sprawowowować należało nowy Porządek odprawowania tych wszystkich sadow krom niektórych pewnych artykułow niżej miánowicie opisanych moca tego Seymu wstawulem/ wszystkim obywatelom Wielk. Księstwa Litewskiego/ czasom pewnych niżej po dostátku y porzadnie opisanych używać pozwalamy y dajem z objaśnieniem y poprawa na terażniejszy Seymie niektórych artykułow na Seymie przeszłym podanych/ pod takim sposobem y warunkiem/ iako o tych sadowych glosownych na terażniejszy Seymie wydanych w Constituciy tegoż terażniejszego Seymu iest opisano y dolożono/ ktory już obyczay y porządek tych sadow nowych glosownych/ tak się w sobie maia.

Artykuły y prawa Wiel. X. L. Constit. Stephani 1581. fol. 380.

Napierwey porządek obierania Sędziow.

a Const. Trybunału Koron. Steph. Król Roku 1578. Porządek do obierania Sędziow. f. 325. Const. Tryb. Wolyn. y Bractwa. R. 1589. f. 537.

Każdym Woiewodztwie/ Ziemi y Powiecie/ gdziekolwiek sady ziemskie odprawowane bywają/ nąznaczamy pierwsze Seymiki na czas y dzień pewny/ to iest/ o Gromniach święcie Rzymskim/ ktore być ma w Roku przyszłym Tysiąc pięć set osmdziesiąt wtorym/ a potym każdego Roku na także święto Gromnic także Seymiki bywać maia/ na ktory czas wszyscy Pánowie Rada wrzednicy ziemscy y dworny y wszystkie szlachta/ Xycerstwo/ obywatele onego Woiewodztwa y Powiatu/ gdzie kto osia

osiadłość swą ma/ zjeżdżać się maia/ y w każdym Roku powinni być
da/ a tak zechawę się Sedzie do tych sądów głównych obierać maia
ia/ a któryby na takowy Sejmik nie przybył/ bądź z Pánów Rad albo
y urzędników/ y też szlachty/ to nie szkodzić temu obieraniu Sedziom
nie ma/ ale ci którzy się zbiorą/ obierać maia.

^a Sposób obierania Sedziów.

NA tych Seymikach wyżej mianowanych każde Woie-
wodztwo/ ziemia albo Powiat obierać maia y będą po-
winni między sobą osób godnych/ bogobojnych/ cnotli-
wych/ praw y zwyczajów onego Państwa Wielk. Xięst.
L. t. w. vmiejetnych praw Trybunałnych/ y osiadłych/ to jest/ z Woie-
wodztwa po dwie osoby a z powiatu gdzie Woiewodztwa niema/ b/
także po dwie osoby. A Ziemia Smudzka/ iż swe wolności y zwy-
czaje osobliwy maia/ tedy oni osobliwie w ziemi Smudzkiej jeśli za-
chca pewną liczbę osób na odprawowanie sądów głównych/ sobie
obierać maia/ y tymże porządkiem sady główne we Smudzi na mie-
scu pewnym w Kosieynach w mieście/ albo gdzie się zezwola odpra-
wować będą. A tych sedziów obranie być ma/ ktokolwiek y iakie-
gokolwiek stanu/ bądź z PP. Rad albo y urzędników ziemskich/ albo
Książat/ Pánów/ szlachty/ kogo sami zachca/ tylkoby człowiek godne-
go/ nie brakuiać osobami/ którzy ci sedziowie do roku tylko trwać ma-
ia/ a na ich miejsce innych ku odprawowaniu tych sądów głównych
obierani być maia/ także na Seymikach czasu y dnia do obierania
tych sedziów wyżej oznaczonego/ a żaden z Elektorów ^b pierwszych na
sady powtórnie nie ma być obieran do dwóch lat/ oprocz tego gdzieby
się w którym Woiewodztwie na tegoż wkręsy iednostajnie zgodzili/
a iżby się tego podiał/ sami wprosil. Jeśli by też w którym Woie-
wodztwie dla której przyczyny obranie tych sedziów nie došlo/ albo
śmierć/ choroba którego obranego sedziego zašla. Tedy z innych
Woiewodztw obrani sedziowie wbytkie sprawy onegoż Woiewodz-
twa/ albo powiatu odprawować maia/ a w niebytności drugich nie
temu szkodzić nie ma. ^d Ku temu jeśli by któremu z tych głównych
sedziów iego własna tamże v sadu głównego sprawą przypadła/ tedy
drudzy Sedziowie odprawować te iego sprawy maia/ a on sam
przy wotowaniu tej sprawy swej być nie ma ale powinien będzie
precz wynieść. A gdzieby który z urzędników ziemskich do tych sa-
dów głównych był obran/ tedy ten urzędnik do odprawowania Ko-
row sądowych/ ziemskich/ miejsce swe szlachcicem w tym powiecie
osiadłym/ gdzie Kółki także sędzić będą zasiadzić ma.

^a Const. Trybun.
Koron. Steph. Kr.
Roku 1578. obie-
ranie Sedziów, f.
326. Const.
Trybun. Wolsk. p.
Bract. Zyg. III,
fol. 538.

^b Const. Trib. Ko-
ron. Steph. Roku
1578. z Elektor.
do 4. lat powtór-
ne obranie ma być.
fol. 326. Const.
Tryb. Wolsk. p.
Bractaw. Roku
1589. fol. 538.

Zgadza się w Ro-
dziale 4. art. 47.
4. Isiliby.

^d Posłem nie może być kto ma na Sejmie sprawy swoje/ jeśli contradiccią za-
dzie, Const. 1601. fol. 756. tit. o obieraniu.

Posłem na Sejm ani Deputatem Trybunałskim razem żaden być nie może/ ani
Poborca który nie ma quatu od Skarbu. Const. 1676. fol. 3. tit. O Deputatach/
y Const. 1631. tit. O Poborcach.

Deputat od Którego Appellaria wysła w sprawie tej vorum niema. Const. Ror. 1578. fol. 326. tit. O Obieraniu.

Deputatem kto nie jest przytomny na Sejmiku nie może być obierany C. 1616. fol. 3. tit. o Deputatach.

O obieraniu Deputatow, &c. W. X. L. Constit. W. arszaw.
Roku 1613. fol 40.

S Za zatrzymania z gody y rzadu w obieraniu Poslow Ziemiſkich y Deputatow na Trybunał Wielkiego Xięstwa Litewskiego postanowiamy / aby ten Posłem y Deputatem został / przy tym pluritas głosow będzie / a ta pluritas tak sie rozumiec ma / aby głos słachćić w tam tym Powiecie osiadłego ważny zostawał.

O Deputatach Trybunałskich z Constitucyi
w Roku 1611.

Z niektorzy dla spraw swych własnych / które v sadu miewają / stárą sie y dają sie obierać Deputatami na Sady Głowne. Postrzegając tedy / by sprawiedliwość święta światu nie brala / postanowiamy / aby żaden nie śmiał sie Deputatem na Trybunał dąć obrąć / ten który ma swoje sprawy na Trybunale. A ktoby sie dał obrąć / tedy sprawa jego na drugi Trybunał ipso facto nie sadzona zostać ma. oprócz tego iesliby strona jego przeciwna / sama dobrowolnie w Prawo wdąć sie chciała: co na woli strony zostawać będzie. A iż niektorzy bywſzy raz obranym Deputatem z jednego Powiatu / stárą sie / aby zaraz na drugi rok był z drugiego Powiatu Deputatem / nad prawo które tego broni do lat kilku deklarujemy / iż żaden nie ma yć obrany Deputatem rok po roku / ale aż po wyjściu czterech lat. A choćaby był obran z innego Powiatu bywſzy pierwey: nie ma mieysca takowey między innymi Deputatami głównymi.

Przysięga Sędziow.

Oni Sędziowie obrani zechawſzy sie na czas y mieysce sądowi naznaczone / napierwey niżli sadzić poczną przy sędziach ziemiſkich oney ziemi y przy wrzędzie Grodzkim y słachćić którzy tam będą na ten czas / Która Sędziego ziemskiego w Rozdziale czwartym artykuł pierwszym opisana przysięge uczynić mają z tym dokładem / iż nie iakich praktyk niskim czynić nie mają / ani rady / ani przestrogi dawać: także y na tym ma przysiąc / iż sie o to obieranie siebie nie starał.

Rotą przysięgi Sędziow głównych na Sejmie W. arszawskim w Roku 1601. postanowiona.

JA N. przysięgam Pánu Bogu wszechmogacemu w Trojcy iedyńemu, iż natych sędziach Trybunałnych wedle Boga sprawiedliwie, wedle prawa Statutu Wielk. X. Litewskiego, Constitucyi Trybunałnych, według żądoby y odporu stron, nic nie przykładając ani wymniac będąc

Trybunał.

§

de sadził, zeznania y zapisy przyjmować bede, zasiadać na tych Sądziech z boiaźnia Boga, niefolgując wysokim y podłym stanom na dostojnościach y urzędzie siedzącym, na bogatego ani ubogiego, na przyjaciela, krewnego, zachowalego, na Kolegę swego, ani na dobrodziejstwo żadney osoby, na nieprzyjaciela, na tutecznego, ani na gościa nie patrząc, nie z przyiaźni, nie z wrażli, nie z boiaźni, ani za posuły, y dary, sam przez się, ani przez żadną osobę ich nie biorąc, ani spodziewając się na potym darow y nagrody y podarunkow żadnych, ani miasto pamiątkowego, przesady, a z gola namniey nad Constitucya braci nie mam, y Kolegom swym tego nie pomagac, nie radziłem też nikomu w sprawach na te sady po obraniu moim na nie, y radzić nie bede po kim jest sadzia, nie boiac się karni, pomsty, y pogrozek, ale samego Boga, iego sprawiedliwość y prawo pospolite, y sumnienie swe przed oczyma mieć, praktyk żadnych z nikim w tych sądziech czynić nie mam, rady ani przestrogi dawać nie bede, a tych sadow wszelakimi zabawami swemi nie omieszkując, krom wielkiej prawdziwey obłożney choroby mey, albo własney gwałtowney potrzeby, a iżem o to obieranie siebie sam ani przez kogo innego się nie starał, y za żadną praktykę kwoli komu, albo swej sprawie na te sady niewstąpił iako to sprawiedliwie przysięgam, tak mi Panie Boże dopomóż w Troycy iedynej: a jeśli niesprawiedliwie Boże mnie ubiły na duszy y na ciełe.

A na Elekcye Deputackiey Prokuratorowie do sadow głównych obierani być nie mają / y obrani zasiadać nie będą: innych iednak osob y stanow nie ekskluduiac od tego / według Constitucye Trybunałskiey.

^a Przyłożono do roty przysięgi Deputatow aby przysięgali *super non revelatione Secretorum iudicii*, Const: 1647. fol. 6. & 7. tit. O Deputat. Trybunał. W. X. L.

Iakim sposobem zasiadać y sędzić mają.

Sędzie ^a główne zasiadać mają ^a po Wojewodztwach po ^a Porządek ^a iadania Tryb. w Rozd. 3. art. 7. y tu niżej fol. 9.

Przadkiem tym / iako które Wojewodztwo po którym idzie / a tak iuż wotą ich być mają / y sędzić mają sprawiedliwie z rejestru po Wojewodztwach starszych w niwozym nie odstrzelaiac się od praw pospolitego y Statutu Wielk. Xięstw. Litew. także uchwał Seymowych y poprawy Statutowey / Boga y iego święta sprawiedliwość przed oczyma mieć / ^b dekretu nie zgłowy / ale z pismą czynić / ^a pod dekretem dwa albo trzy sędziow podpisać się mają. ^b A gdzieby się traściło ktorakolwiek sprawa rozbiegać rozności wotowania / albo 3. 4. jeśli by też równo na obie strony było / mają znówu raz dwa y trzy wotami swemi obeyść się / ^c przy tych zamknięciu rzeczy zostawiać ma / która strona za sobą dowodow y artykułow prawnych wiecey mieć będzie / a poty wietrza częśc zgod na wyrok sadowy zamknąć ma.

^d A iż Pánowie Duchowni przed sadem ziemskim / y Grodzkim / y Podkomorskim sprawy swe miemają / przeto do odprawowania tych wszystkich swych spraw / mają Pánowie Duchowni czterech Duchownych osob / z posrodku siebie obrac którzy także przy tym sędzie / y ^d Duchowni Deputaci mają być osobno obrani.

taż rota wzwyż mieniona na Ewangeliey przysięge uczynić mają / a Páno!

^b Dekret nie zgłowy, ale z pismą czynić mają, zgo- dzia. w Roz. 4. ar.

^c Maior pars con- cludens wotow. w Roz. 3. art. 32. y 4. Const. Trybun. Koron. Steph. Krol. 1578. fol. 327.

^d A tam podług Duchowni Deputaci mają być osobno obrani.

*o Duchowni De-
putaci osobno z
świeckimi sa-
dzic mają w Ro-
dziale 3. art. 32.
4.*

Pánowie = **Sędziowie** wysądzeni/obrawszy między sobą sześć osób/
do tych osób duchownych przysądzić/ y z nimi wszystkie sprawy swe /
któreby się tylko między duchownymi osobami y świeckimi stany to-
czyły sadzić mają według prawdy Statutu W. K. L. a wotować
także / jeśli by się za pierwszym razem nie zgodzili raz y drugi y trzeci o-
bysć się mają. A za ktoroby strona więcej zgodziło się ich/ za tym
skazanie wyścić ma / a gdzieby się ta sześć osób/ dla duchownych spraw

*1 Odeszanie w nie-
zgody wotow do
J. K. M. w Rozd.
3. art. 32.*

wysądzeni/ nie zgodzili. f A na obie strony równeby wota były / to
mają do Nas Króla za dworem rok położysz odesłać / a opatrzyć
nie sędziów duchownych pánowie Duchowni mają odprawnować.

*g Jeśli co nowe-
go się pokazało y
sądu ma być re-
missa na Sejm.*

Gdzieby g też co nowe w sprawach ludzkich pokazało się oczymy
w Statucie/ y w tym terażniejszy postanowieniu nauki iakiej/ albo
zmianki niebyło/ tedy to na Sejmie dla poprawy odłożyć mają. h A

*h Waznotę Dekre-
tów Trybunałskich
Const. R. 1618.
fol. 5. o Dekret.
Trybunałskich.
i w Roz. I. art. II.*

wyroki wszystkich tych Sędziów mają być tak ważne/ iako nasze Kro-
lewskie y Seymowe/ a ktoby się takowemu Dekretowi sprzeciwił / a
wypornie co przeciwnego tam y sadu mówił/ takowy ma być karan
według Statutu i / iako przeciwnik wyroku Naszego Krolewskiego/
a to uczynić będzie powinien tamże zarazem / czego gdyby nie uczynił /
tedy za przypozwaniem na rok zawity do tego sadu k / sto kop groszy
zapłacić będzie winien / tym sędziom głównym.

*k Na sprzeciw-
nego winy kop
100.*

A Trybunał ma się sadzić z rejestru po Woiewodztwach / Const. 1578. fol.
326. tit. Iako sadzić.

Rejestr Trybunałski Litewski / iako się weń wpisać/ y co od niego dawać.
Const. 1609. fol. 907. tit. Zniesienie przesądów Const. 1647. fol. 6. tit. O
Dekretach Trybunałskich.

B A gdzieby się trąsiła różność/ albo też *paritas votorum*, mają raz/ dwa/ trzy zno-
wu per vota puścić/ y przy tej stronie conclusia zostawać ma ktora za sobą
dowodów prawnych więcej będzie miała/ a potem maior pars concludować
ma. Const. 1578. fol. 236. tit. iako sadzić mają.

Trybunał *pluralitate votorum* ma concludować. Const. ibidem. § A gdzieby.
Trybunał *in paritate votorum* sprawę na Sejm ma odsyłać. Const. ibidem.

C *Nova emergentia* na Sejmie mają być sadzone. Const. 1607. fol. 838. tit. O
Remissjach.

D Trybunałskie Decreta mają być ważne iako Seymowe. Const. 1578. fol.
327. § A luz.

Ani Seymowymi/ ani Zadwornymi Dekretami nie mają być znoszone. Const.
1618. fol. 5. O Dekretach. Ani *occasione Plenipotentow*. Const. 1638. fol. 15.
tit. O Zniesieniu.

Contrauentio Dekretowi tak Seymowemu/ iako Trybunałskiemu ma być kara
na więzieniem/ podług Statutu 2. Rozd. Artyk 11.

Wina *Contraventionis* kop sto zniešona / że nie Sędziom/ ale stronie należec
ma. Const. 1647. fol. 6. & 7. tit. O Dekretach Trybunałskich.

Seymowe y Zadworne Mandaty przeciwko Dekretom Trybunałskim *ex seriis
partium controuersis* ferowanym nie mają być wynoszone sub pena kop 1000.
Const. 1638. fol. 14. tit. Seymowe Mandaty.

Co sadzić mają.

*a Const. Trib. Kor.
Steph. 1578. Co
sadzić mają, fol.
327. Const. Tryb.
Wolyn. y Brack.
1589. Zygm. III.
fol. 539.*

Sadzić mają a wszystkie sprawy a za appellacjami odesłane z sa-
dów Ziemskich/ Grodzkich/ Podkomorskich/ y też za pozwy
ktorekolwiek na Sejm/ albo za dworem Naszym Krolewskim ode-
ślane

fláne y limitowane być maia/ także od vrzedników Ziemskich/ Grodzkich/ ktorzyby Sadowi swemu odprawy y kosztów nie uczynili/ albo nie wedle prawa y Statutu tego beda osadzili/ k temu wbytkie sprawy prześle/ ktorych my Krol y przodkowie Naszy nie odsadziliśmy y wbytkie sprawy przyśle ktorekolwiek na sad Nasz Krolemski przypadać by miały temuż sadowi głównemu należec beda/ tak stronom iako też y z vrzednikami Naszymi: a mianowicie za appellatya od sadow Podkomorskich do Kasztelana albo Marszałka/ y innych Commisarzow na skonzenie rzeczy według Statutu odsylac moc mieć beda. A wbytkie iesliby kto miał sprawę z vrzednikiem Ziemskim albo Grodzkim y podkomorskim o niedopuszczenie Appellacyi w rzeczach prześlanych/ mianowicie te osoby ktore sie już przed Nas Krola teraz przed Sejmem terażniejszy zapozwały/ a w limitacya wpadły takie sprawy my Krol odsadzić mamy / y nieodkladać na czas dalszy / a po tym iuz y takie sprawy o niedopuszczenie appellacyi/ tenże sad główny odprawować ma. A tam iuz przed tym sadem wbytkie strony w swoich sprawach sadowych rok y rok gdzie beda mieć / y według ich appellacyi y pozwow odesłania od sadow wbytkich vrzedników / limitacyi/ y innych wbytkich postępkow prawnych / iako na Sejmie albo za dworem Naszym/ ktorekolwiek Woiewodztwa mieć mieli/ żadnych nie wyimuiac/ według ich pozwow / sporow / y spraw / wyrokow / appellacyi ruszenia/ odesłania rospisow / limitacyi y innych postępkow prawnych/ niktorego nie wyimuiac/ y wbytkich spraw ich/ postępli y akta nienaruszając żadney strony praw / krom wyjątku tylko artykuły Maiestatowi y zwierzchności Naszey Krolemskiej należące/ to iest/ w rzeczach takich prawnych/ komuby było zarazem b o w Roz: 1. art. 9. gárdło/ o poczciwość/ o co sad ni gdzie indziej / tylko do Nas Krola odesłac ma. A k temu wyimuiemy sprawy stolu c y starbu Naszemu Krolemskiemu należące/ y dobr Naszych ktore sadowi Naszemu Krolemskiemu zostawuim/ wedle Statutu. A iesliby komu była sprawa z Starostą d albo dzierzawca Naszym o grunty Nasze Krolemskie/ to iuz swym porządkiem wedle Statutu Wielkiego Xięstwa Litew. zachować sie. A Commisarzow od Nas Krola brać maia/ od ktorych appellacya do Nas Krola być ma. A iesliby kto z rzeczy prostej czyniac rzecz prawna na Sejm / albo za dworem Naszym tego wyzwał/ y gdy będzie uznana rzecz prosta / a nietykająca poczciwości y gárdła/ tedy takowy kto wyzwał/ ma winy Nam Gospodarowi pięć dziesiąt e kop grofzy zapłacić: a stronie druga pięć dziesiąt kop grofzy/ a k temu błody co pod tym czasem/ iako go będzie wyzywał za do wodem/ zapłacić/ y w wieży dwanaście niedziel siedzieć / tam gdzie my Gospodar rostkajem / a sprawa ta / ma być odesłana do prawa przynależącego. A iesli w rzeczach ziemskich/ to do sadu ziemskiego/ a iesli w rzeczach Sadowi Grodzkiemu należących / to do Grodu. Wbytkie f ludzi poimanych na goracym uczynku/ vrząd Grodzki za rżem sadzić y skazować ma, wedle Statutu Wielkiego Xięstwa Litew.

o w Roz: 1. art. 9.
10. art. 28.

c w Roz: 4. art. 3.
§ 1.

w Roz: 1. art. 20.
Roz: 4. art. 83. y
Roz: 9. art. 17.

e w Roz: 1. art. 14.
§ 4.

f w Roz: 4. art. 308

Litewskiego/ á niedosiadłym w onym Pánstwie/ y áppellácyey nie dopuścić.

A Trybunałskiemu Sadowi należy sádzić wszelkie áppellácyey y remissy/ zc. Konst: 1578. fol: 327. tit: Co sádzić máia.

Trybunał condendarum legum potestatem nemi/ áni pccnas irrogare, áni niemi nikogo aggrauare, nád to takó sa práwem pospolitým oznáczone. Con: 1627. tit: O Dekretách Trybuna. fol: 9. Item Konst: 1638. fol: 14. tit: eodě.

B Trybunał Causas Fisci, fundorum Regalium, o Quárta/ bonorum nullo iure receptorum, Causas meré Criminales, także Causas Magdeburgenses, nie má sádzić. Konst: 1578. f. 328. tit: Co sádzić máia. § Exceptis cauhs.

Trybunał tych spraw ktore w práwie nie sa opisane przed sie przypuszczáć nie má/ áni pccnas nád práwo irrogare áni Dekretow czynić ktoreby vim legis saperent, eo modo Acta nullitati subunt. Konst: 1627. tit. O Dekretách.

Trybunał W. X. L. spraw in minoribus subsellis nie agitowanych/ sádzić/ áni Dekretow in vim legis ferować/ ále według Constitucyey sey Trybunałskiej / ktora sie w tym Statucie nayduie/ zachować sie má. C. 1641. f. 14. t. o Tryb.

C Trybunałskie Dekreta Mandatami Zadwornymi nie máia być znoszone sub pena euocationis. Viceuersa, Trybunał w sprawy Zadworne wdawáć sie nie má. Dekreta ieżeli by takie w tym były otrzymánie/ nullitati subiacent, Konst: 1633. fol: 35. tit: O niewynoszeniu.

O Szkrutyniach w
wolney sprawie w
Roz: II. art. 21.
61. 62. 63. 64.
65. 66. Sc. wie-
cey panz w Reie-
firze Statut.

Const. Roku 1550.
fol: 6. y Constia:
1557. fol: 10.

b w Roz: 3. art: 46.

Có: 1565. f. 100.

Const. roku 1588.

Zyg. III. f. 465.

c Dni sadom I. K.

M. czasu Seymu

Const. 1565. Con.

Tryb. Kor. Steph.

1578. Cö. 1589.

Zyg III. Crimi-

nalia Litewskie, y

iedno Seym będzie /

mamy odprawować

takowe sprawy ná każdá

sady Seymowe.

fol. 529.

Szkrutynia, ^a y náznáczenie dni do spraw krwáw ych sá-
dowi Nászemu Hospodárskiemu należących.

Szkrutynia/ á po nászemu wywiádbowánie má być uczynione/ gózieby ktora strona potrzebowała tego/ tylko w tych rze-
zách kiedy komu idzie o pocztwość ábo o gárdlo / á to w
ten czas/ gdy strona žalobna strone przeciwná w takich rze-
zách do Grodu pozowie/ á bylyby dowody ábo odwody watpliwé/
á to dla tego/ gdy sie takie sprawy ^b o pocztwość za odesláním w
rzedowym ná Seym/ á o gárdlo za áppellácyá do Sadu głównego
przytacza/ tedy áby obie strony z spráwami swemi gotowe byly/ á iz-
by sie takie sprawy o pocztwość ná Seym przypádle/ zawždy sádzić
y odprawować ná Seymie mogly / tedy od pocztku Seymu/ ktory
ná dzien náznáczony za listami nászymi propozycyá zawždy zázynáć
sie má/ á po propozycyey odprawowániu przp poslech ziemskich wot
Pánow Rad/ cály ^c tydzień wolny dzien podle dnia do sadow takó-
wych rzeczy má mieć/ tak Polskich takó y Litewskich / á potym poli-
Szode/ Piatek y Sobote.

O Áppellácyách w rzeczách krwáw ych do
sadu głównego.

Koby osiadły w Wielkim X. Litewskim w spráwie takiej/
ktora idzie o gárdlo po skazániu sadu Grodzkiego / y będąc
ná gárdlo skazánym/ chciał áppellowáć do sadu głównego/
takowemu káżdemu áppellácyá má być dopuszczona/ wśáć
że pod tym obyczáiem/ Iz ten kógoby vřzad ná gárdlo skazal má po
sobie pewne rečíemstwo dáć ludźmi osiadłymi/ póláctwá/ trzema ábo
dwie

Zgadza sie w Ro:
31. art. 67.

dwoma osobami/ że sie ku rozprawie przed sadem głównym stano-
 wiec będzie/ a strona żalobliwa do skończentá práwa/ aby była od stro-
 ny przeciwney/ zdrowia swego bezpiecna / a gdzieby takowy pore-
 cznikow wydawşy przed Sadem Głównym nie stał/ tedy sąd glo-
 wny takowego skazawşy ná gárdło/ma go przez list swoy ná wywo-
 łanie do Nas Hospodára odesłać : a ^{Wieczne wywo-} My Hospodár bedziem po-
 winni zaráz go kázác wywołać wiecznym wywołaniem/ y iuż ták ^{łanie.}
 memu gleyt Náß ná podniesienie wywołania dawan być nie ma /
 ktorego takowego wywołancá każdy vřząd Grodzki gdziekolwiek
 przysćignawşy/ zá žaloba y pomoca strony vřzywřdzoney poimác /
 y gárdlem go karác roskázác ma/ a głowşczyzne inşe škody y przezy-
 şki sąd główny ná samych porecznikach/ skazawşy ku odpráwie tego
 ná ich imionách do tego vřzadu Grodzkiego / pod ktorym oni osiá-
 dlości swe mieć beda/ odesłać ma. Co Vřząd ten postępkem niżej
 opisánym wykonać będzie powinien / a porecznicy tych wşytkich
 swych škod ná imieniu y maietności teę po kim reczyli poiskimác má-
 ia. A iesliby ten isty ná gárdło skazány zá poreka bedac. strone po-
 wodowa o śmierć przypráwił/ tedy porecznicy bedac oto od powini-
 nych zabitęgo przypozwáni przed sad główny zá dowodem praw-
 nym/ sami gárdlem máia być karáni. A iesliby ranił/ tedy rány y
 škody wşelákie coby sie przy zabitíu ábo ranách stáło/ sowito náwia-
 zywać y nágrádzác beda powinni. A tego wşytkiego porecznicy y
 ich potomki pátrząc sobie beda ná onym istcu po kim reczyli/ y ná má-
 ietności iego leżacey y ruchomey. A gdzieby takowy komu idzie o
 gárdło rekoiemstwa po sobie nie dal/ tedy przez vřząd ma być w wie-
 zieniu zátrzyman do czterech niedziel / a w tym czasie o rekoiemstwo
 sobie starác sie ma : a iesliby w tych czterech niedzielách rekoiemstwa
 po sobie nie dal/ tedy przecie obwiniony w wiezieniu zostawa / a sąd
 główny po okazaniu ód strony powodowey dekrétu sadu Grodzkie-
 go/ bedzieli ten dekrét według práwa vczynion/ iuż ná wykonanie tey
 spráwy do końca do tegoż sadu Grodzkiego odesłać ia ma : A iesliby
 práwem poćonány nie dáiac sie vřzedowi záhánowác precz vpor-
 nie z zamku ábo z dworá Náşego zşedł / tedy takowego vřząd ná
 wywołanie do Nas Hospodára przez list swoy otworzony odesłać /
 y zá przezyşki zarázem žalobnikowi odpráwe ná maietności iego iá-
 ka mieć będzie vczynić będzie powinien. Po temuż y stronie powo-
 dowej iesliby sie Dekret sadu Grodzkiego nie według práwa widział/
 do głównego Sadu áppellowác wolno / a pozwány iuż beż reko-
 iemstwa/ iáko wyşşey opisano przed Sadem głównym ku rozprá-
 wie stánowić sie ma.

• Ná Banięce wieczne / a zwařszá ex controuersia personali partium otrzy-
 máne / żadney sublewácyey / y gleyty ad iure agendum z Cancelláryey wyda-
 wáne być nie máia. Konst: 1550. 1557. 1588. 1589. 1598. 1616. 1641. f. 12.
 tit: O sublewácyách y g'eytách. Konst: 1647. fol: 20. tit: O sublewácyách y
 Gleytách W. K. L.

Mieyscá sądom głównym w Wielkim Xięstwie Litewskim naznaczone.

MIASTO WILNO.

Woiewodztwo ^A Wileńskie/ Powiat Ośmianński/ Lidzki/ Wilkomirski/ Bracławski/ á k temu Woiewodztwo Połockie.

^A Trybunałowi Woiewodztwa Wileńskiego czasu przyczyniono. Const: 1598. fol: 695. tit: Przyczynienie.

Slachta Smoleńska Trybunałowi Wileńskiemu incorporatur. Con: 1626. fol: 8. tit: Opatrzenie.

MIASTO TROKI.

Woiewodztwo Trockie/ Powiat Grodzieński/ Kowieński/ Wpitski. A w Smudzi w Mieście Kosieynach/ Sady główne odprawowane być mają/ ábo tam gdzie sie zezwola.

A W NOWOGRODKU.

Woiewodztwo ^A Nowogrodzkie/ Powiat Stonimski/ Wolkowski. Woiewodztwo Brzeskie/ y Powiat Pinski.

^A Trybunał Woiewodztwa Brzeskiego przelożony ³ Nowogrodka do Wilna/ gdzie trzy niedziele czasu mieć będzie. Const: 1598. tit: Czas y miersee. Przyczyniono Brzeskiemu niedziel dwie. Const: 1626. f. 8. tit: Opatrzenie.

A W MIENSKU.

w Rozd: 4. ar:
52. § 2.

Woiewodztwo Witebskie/ Powiat Orshański. Woiewodztwo Mścislawskie. Woiewodztwo ^A Mieńskie/ Powiat Możejski y Rzeczycki. A w tych wšytkich Mieściach każdy Urząd Grodzki/ gdy Sedzie główni przyiada/ powinien będzie dla Sadow w Zamku ábo dworze Należym Gospodárskim domiáki postápic/ także y gospody w mieście przystoynne tym Sedziom ma każdy dáć y zápisáć.

^A Trybunałowi Woiewodztwa Mieńskiego tydzień przyczyniono. Con: 1616. fo: 49. tit: Przyczynienie.

Poprawá tego Artykułu ná Seymie Koronácyey Krolá I. Mći Zygmunta III. w Krákwie w Roku 1588.

Febr. 1. dnia wydána.

Gdy Trybunałskie/ ktore do tego czasu w Wiel. X. Litewsk. ná czterech mieyscách odprawowane byly/ to iest/ iedná część Woiewodztwa y powiatow sadzona była w Wilnie: Druga w Trokach: Trzecia w Nowogrodku: Czwarta w Minsku. Tedy zá zezwoleniem stanów Wielkiego Xięstwa Litewskiego postanawiamy/ iż wšytkie Woiewodztwa y Powiaty w Xięstwie Lit. ná dwu mieyscách sadzone być mają tym sposobem. Iż Woiewodztwa y Powiaty ktore do tego czasu w Trokach sadzili/ teraz y ná po-
tym

tym w Wilnie sędzić się maia: a te które w Mińsku y w Nowogrodzku sędzili/ także na iedno miejsce znosić/ to iest/ ieden rok w Nowogrodzku wšytko co przed tym w Mińsku sędzono. A drugi rok w Miensku y te wšytkie sprawy które w Nowogrodzku sędza/ maia być odprawowane / iako o tym w Constitucyey Trybunálney iest opisano. Jakoż czas tych sądow tym sędziom Trybunálnym na tych miejscach takowoy nąznacamy / to iest/ w Wilnie/ Woiewodztwo Wileńskie trzy niedziele/ Woiewodztwo Połockie dwie Niedziele: Woiewodztwo Trockie trzy Niedziele: Ziemi Smudzkiej trzy Niedziele sędzić maia nieodjeżdżając z Wilnā. A skonczywszy w Wilnie sady/ w Nowogrodzku albo w Miensku/ za Niedziel dwadzieścia dwie po wielkim dniu sędziowie stānowić się maia/ gōdzie porządkiem káždego Woiewodztwa sprawy po Niedziel trzy / sędzić beda powinni. A iż ziemiā Smudzka/ która odzierżala była sobie osobliwe sady Trybunálne/ ale ich y do tego czasu nie używała. Tedy do Trybunału w Wiel. K. Litew. przystąpiła/ y my tego im pozwalamy / y ich Deputaty ziemi Smudzkiej ktorych oni przykłādem inšych Woiewodztw po trzy na káždy rok obierać maia / a spōtem zāwždy z drugimi zāsiadać / y sady wšytkie porządkiem swym sędzić y odprawować maia.

Pryczynienie czasu sadow Trybunalskim w Wilnie na Seymie Wárszawskim w Roku 1598. vchwalone.

Sz Konstytycyja Seymu Koronacy Nāšej Woiewodztwom Wiel. K. Litewsk. które się w Wilnie sędza czasu po niedziel trzy opisano/ w Woiewodztwie Wileńskim / powiátom pięciom w Trokach cztery/ które wšytkie za tak krotki czas odprawione być nie mogą y zāwŹe aż w inše terminy/ sprawy tych Woiewodztw zāciagaia się. Przeto autoritate huius conuentus przydāiemy Woiewodztwu Wileńskemu do pierwszēg terminu niedziel dwie/ a potym inše Woiewodztwa/ według tey tam Constitucyey Koronacy Nāšej odprawowane bydź maia.

Czas y miejsce sadowi Woiewodztwa Brzeskiego Trybunału, na tymże Seymie Wárszawskim Roku 1598. w Wilnie nāznaczone.

Za prosba Woiewodztwa Brzeskiego z powiātu Pińskiego sprawy te/ które do tad raz w Nowogrodzku/ drugi raz w Miensku/ odprawowane były/ iuż do Wilnā ex nunc przekłādamy/ y po dokończeniu terminu Woiewodztwa Połockiego/ sprawom ich niedziel trzy pozwalamy: a tam w Nowogrodzku albo w Miensku na termin ich sprawy Woiewodztwa Miścisławskie/ a na termin Woiewodztwa Miścisławskiego/ sprawy Woiewodztwa Mińskiego następować maia.

Przyczynienie terminu w Trybunale Woiewodztwu
Mieńskiemu, Constit. W. X. Lit. 1616. fol. 49.

Z siła spraw dla krotkości terminu Woiewodztwa Mieńskiego
w Trybunale niedosadzone bywają: Przeto vigore huius con-
uentus przyczyniamy temu Woiewodztwu / dla doskonałego odsa-
dzenia ich spraw w Trybunale / nad pierwszy ich termin / tydzień.

Sposob bezpieczeństwa Seymikow na obieranie tych
Sędziow, y porządek przychodzenia przed
ten Sad Główny.

^a
w Roz: 4. ar: 53.
Const. Tryb. Kor.
Zyg. III. w Ro-
ku 1589. Bespie-
czność Sadow. f.
54°.

N Kzed ^aktory to sad osoba żadna iakiegokolwiek stanu ^a do-
stojenstwa / godności / ktoryby sprawy swojey nie miał / przy-
chodzić nie ma / aż kogo z rejestru zawołają do sprawy nie z
żadna zgrają przystąpić / y do gminu wchodzić ma tylko
nawiecey samoczwał / to jest / sam z Prokuratorem a z dwiema przy-
jacioly wniesć ma. ^bUzli iesliby kłk wczestnikow wedle pozwu do
iedney rzeczy y sprawy teyże należało / y ci wniesć mają : a ci wczestnicy
wszystcy tylko iednego Prokuratora / a dwu przyjaciol mieć mają. ^cA
iesliby ktory wporny ^bnie mając sprawy w sęd / a bedac napomniony
wniesć nie chciał / albo w domu sadowym wolanie czynił / takowy kłk
żdy ma być wina drunasta kop groszy Litewskich karan / ktora zaraz
pod taką drugą winę nieschodzac z prawą sadowi polozyć y zapła-
cić powinien będzie : a zapłaciwszy przecie precz wyniesć. ^dA ktoby te-
mu był przeciwnym / na takowym zarzązem odprawą wczynioną być
ma / a przy ^cwotowaniu aby nikt nie zostawał / oprócz samych sędziow
głownych przysięgłych. ^eA temu żaden iako na Seymiku obierania
tych sędziow / w Woiewodztwie y powiecie / tak y na miejscu to / gdzie
sady te głowne ku odprawie sadow zasiadać będą / aby nie śmiał
przysiędząć y przychodzić zbroynie / y z żadnymi inemi broniami y zni-
iaka strzelba / ^dokrom miecz / kord / kłbale / kłpad / y dla tego każdy
przysiędzając do miasta tego sadom naznaczonego winien będzie tu
śnice przed miastem wystrelić / y skoro przyjechał / tak rusnice y
artabuz / iako y luki w gospodzie pochować / y z nimi nie tylko do sa-
du ale y po mieście tak w dzien iako y w nocy chodzić / y strzelby żadney
czynić nie ma. ^eA gdzieby kto kogo iaka strzelba ranił / tedy za to gár-
dlem karan być ma : a iesliby zabił / tedy półciwosć y gárdło traci :
a ktoby śmiał inaczey uczynić / a strzelba po mieście chodzić / albo na
miejscie sadowe chodzić / aby wina drunasta kop groszy był karan za-
razem / nieschodzac od sadu albo od Seymikow. ^eA iesliby kto bedac
o zapłacie tych win wspomnion / wpornie precz od sadu odśedł / albo od-
iachał nie zapłaciwszy tych win / wszystkich / w kłaby wpadł / albo ie-
dney ktorey z nich tedy takowy ma być odesłan przez list sędziow gło-
wnych na Eksekucyę do Woiewody ^e albo Starosty onego powia-
tu gdzie

^b
Wina na wpornego
gdy od sadu wy-
nieć nie chce, w
Roz: 4. ar: 53.
§ 2. kop 12.

^c
Const. Tryb. Kor.
1589. Zygm. III.
Toz f. 54°. Przy
wotowaniu nikt
zostawać nie ma
czuży.

^d
Zgadza się w Ro-
z. ar: 10. § 1.
Każdy gdy pod
czas Głownych
Sadow rusznice
przed miastem
przysiężając ma
wystrelić, y Cost.
Warszaw: 1601.
Zyg. III. O Ru-
sznicach f. 759.

^e
Odprawa win na
nieposłusznym w
iego Powiecie.

tu gdzie osiadłosc ma / a w niebytności ich samych do namiestników
ich / a gdzieby kto na Seymieku ktora z tych wine w iedne albo w kilka
ich wpadł / tedy ten urząd Grodzki gdzie sie Seymek odprawować
będzie / ma na takim wine odprawować takim sposobem / to ^f jest / ^f Sposob odprawa-
pozwanosy go przed sie / w takowey rzeczy na rok zawity / s pozwem ^g wania wine na
na dwie niedzieli / y zarazem nie spuszczać z miejsc / na nim samy gdy ^h nieposluszny.
stanie te wine odprawić / a gdy nie stanie / tedy na imieniu tego krom ^g Pozew na dwie
wselekier folgi odprawy czynić powinien będzie / ktorey wine prze- ^h niedzieli rokiam
doni Grodzkiemu polowic / a druga polowic sędziom glownym ^h zawitym.
należec ma / ktorych win urząd zarazem skoro po odprawie / polowi-
ce sędziom glownym tym pod ktorych obraniem albo wladze ten wy-
stpek stanie sie / odsylac ma pod wine ^h na sad glowny / dwanaście
kop grozy / o ktora wine sad glowny ten urząd z osiadlosci tego
przed siebie pozwać będzie moc na rok zawity / badz samych Panow
Woiwod / Starost / albo ich namiestnikow. A iesliby kto na imie-
niu swym za te wine przedowi Grodzkiemu odprawy czynić i nie
dopuscił / tedy takowy nieposluszny ieszcze we dwoie takowe wine
wpada / a urząd Grodzki / przeciw takowego w odprawie tych wsey-
stkich win dalej postepować ma / tak iako niżej o odprawie rzeczy
przez tych sędziow glownych odsadzonych jest opisano y dolożono /
czyniac urząd temu wzytkiemu dosc pod takaz wine wyżej opisane
na : a takowy tez porzadek przy sadziech ziemskich zachować sie ma /
y przeciw wystepnych takowymze sposobem postepować urząd be-
dzie winien.

^a Trybunałskiego Sadu Bespieczestwo / kto nie ma jadney sprawy przed Sad
nie ma wchodzić / a kto ma sprawy tylko samoczwart ma wchodzić / przy wo-
towaniu nie ma nikt zostawac. Confr: 1578. tit: Bespieczestwo. Confr:
1641. fo: 14. tit: O Trybunale.

^a Kusnie y Broni niezwyčajnych nikt nie ma zazywać / sub poena 14 marc. in
instanti lucenda. Confr: 1578 § Item jeden.
Czekanow nie tylko pod czas Trybunalu / ale y po Trybunale publice nosic nie
wolno / sub poena 1000. marc. peremptorie in quouis Officio lucenda. Confr:
1620. fo: 20. tit: Zabronienie.

Warunek na niebezpieczność ^a tego sadu glownego.

Waruiac bezpiecność y wzajemność tych sędziow glownych /
zdyż oni w tych sprawach sadowych miejsce Należy do
spodarskie zasiadac beda / ktemu y bezpiecne przyiachanie
do tych sadow. ^a Wstawuimy / Jz kiedyby iakiegoz kolwiek
stanu czlowiek pod tym czasem / gdy sady glowne do tego miasta gdzie
ziachania sędziom naznaczono we dwuch niedziela / takze y po od-
iachaniu ich stamtad we dwuchze niedziela tego kto do sadow glo-
wnych iedzie albo przyledzie / ^a badz na drodze albo w miescie na pla-
cy gdziekolwiek portawby y przeiawby / badz na gospode y na iakie
stanowisko / gwałtem naszedby samego albo slug iego / y kogookolwiek
z takowych zabil albo ranił / badz tez tylko stoda iaka czynil / tedy tak-
owy

^a Confr. War. 1611.
Zygm. III. Opa-
rzenia bezpiec-
stwa sadow, ktor-
Confruncya y W.
X. Lit. prajmuie,
fol: 7. Zga-
da sie w Roz. 4.
art: 64. Confr:
Tryb. Ker. Steph.
1578. Con. Tryb.
Wojyn: y Bracta:
1589. Zygm. III.
Bespieczestwo
sadow

b Zaloba na piśmie
ma być dana, w
Rozd. 4. art. 64.
Zgadza się §
strona.

c Odkazu dzień
przeć, y w Rozd. 4.
art. 21. § ostatni.

d Niepostępnym w co
wpada, zgadza się
w Rozd. 4. art. 64.
§ Jesliby.

e Nieosiadły o ex-
ces tamie zaraz
ma odpowiadać.

f Exces gdyby przy
panie był uczynio-
ny od sługi.

g Zgadza się
w Rozd. 4. art. 64.
§ Pierzey.

Kowey będąc oczywisto przez woźnego zázwany w takim obwinieniu winien będzie przed tym sądem głównym bez pozwu stronie žalobliwej vsprawić się sówitey winie Statutowey podlegając. Wszakże strona b žalobliwa takowemu obwinionemu / gdzie tego potrzebować będzie žalobe swą na piśmie pod pieczęcią swą przez woźnego dać ma. A obwiniony potym trzeciego dnia c o to w czym mu winie dać vsprawić się winien będzie. A iesliby po zázwaniu przez woźnego nie stánowiąc się ku rozprawie przez ziachę / d tedy sąd główny / gwałt / nawiastki / rany y błody czyniło sówito na takowym : a bedzieli występek krwawy / tedy go y na gárdło zádowodem skazać / a na wywołanie do Nas Gospodará odesłać ma. A nie bedzieli oczywisto przyseignion y zázwan : Tedy za przypozwaniem przed sąd główny pozweć na rok zázwany na dwie niedzieli zádanie y oczywicie / takowymże sposobem iako wyżej opisano pokonywan / y odprawa według Artykulu o odprawach niżej postanowionego na maierności jego za odesłaniem od sądu głównego przez urząd Grodzki czyniona być ma. A nieosiadły w Wielkim X. Litewskim Ktołowie / e Jesliby zbytek gdzie przy bytności tych sędziow iaki uczynił / takowy choćaby y Páná v siebie mienil / nie dopuszczając mu do niego odezwu tam zarazem przez sąd główny mocnie sádzon / y według występu swego skazywan y skazán być ma / wyimuiac to / Jesliby co f przy bytności Páná swego na tym miejscu abo na drodze uczynił / tedy Paniego z niego sprawiedliwość tamże zarazem uczynić winien będzie. A gdzieby sprawiedliwości uczynić niechciał / tedy na samym Panie takowego sługi wkrzywionemu zádowodem w Statucie opisanym wskazać obyczaiem w tym Artykule wyżej pomienionym czyniono być ma.

A Kto by we trzy niedziele przed zázęciem abo po zázęciu Trybunału Kogo ranił / abo zabił / ma tak bydz karany iakoby to na Sejmie uczynił. Constit. 1578. § A gdzieby.

Bezpieczeństwo tych Sadow ma się rościągac w okregu onego Miasia gdzie Trybunał sádzá / in personis euntium & redeuntium na Trybunał. Constit. 1613. fo: 11. tit. De termino tactu.

Securitas Trybunału W. X. Lit.

Constitutio de securitate Iudiciorum Trybunału Koronnego in toto W. X. Lit. przyimue.

Czasły naznaczone sądow głównych.

Gdy tych Woiewodztw y powiatow wyżej pomienionych już zarazem napierwey w roku osmdziesiąt wtorym poczac się / y tak zámwzdy tym porzadkiem sádzone być máia we dwu niedziel po Wielkiej nocy w Wilnie / a tam do tego miejsca ze wszystkich Pánstw onego Woiewodztwa Wilenskiego / y też Woiewodztwa Polockiego z sprawami swemi ziachac się / y tamże sádzic Besc

Beść niedziel w Wilnie mieścić/ Woiewodztwa Wileńskiego sprawy
cztery niedziele: a potym Woiewodztwa Połockiego dwie niedzieli:
sądzić maia/ a po wyjściu Beści niedziel do Trokiachac/ y tamże wszy-
stkie powiaty onego Woiewodztwa Beść niedziel sądzić ma: a os-
adzimy w Trokach niedziel Beść/ maia iachac do Nowogrodka/ y tam
stanowić sie maia po skonczeniu Trockich sadow za dwie niedzieli/ y
sądzić dwanaście niedziel/ to iest/ Beść niedziel Woiewodztwa No-
wogrodzkiego y powiatow do niego należacych/ a druga Beść nie-
dziel Woiewodztwo Brzeskie z powiatem Piskim. A odsadzimy
te dwanaście niedziel/ maia iachac do Mieniska/ a tam sie stanowić
po odsadzeniu spraw Nowogrodzkich za dwie niedzieli/ a sądzić ma-
ia porządkiem/ napierwey Woiewodztwo Witepskie/ Mściławskie/
y powiaty do nich należace: a potym Woiewodztwo Mieniskie y z
powiaty iego/ tak długo poiki wszystkie sprawy odsadza: a w Smudzi-
sedziowie glowni obrani maia poczac sądzić poskonczeniu sadow
Mieniskich za dwie niedzieli/ a tym sadom glownym y czasow ich na-
znaczonym Seym/ ani Woyna takowa/ ktora sie niepospolitey wszy-
stkiey Rzeczyposp: ruszeniem/ ale za pieniadze ludzmi sluzebnymi od-
prawowac bedzie/ nic szkodzić y przekazać niema/ wsakże pod tym
czasem w inszych powieciach sady ziemskie/ Grodzkie/ także y Podko-
morskie sadzone y odprawowane na rok y czasy swe nāznaczone być
maia/ wyimuiac tych ktorych od woyny Constitucia Seymowa wy-
zwala.

Ten artykuł poprawiony Constitucią Seymu Krakowiego Koronacęy
Krola J. M. Zygmunta Trzeciego w Roku 1588.

Czasy nā ktore Pisarz y stronā dla wpisowānia spraw
ziczdzac się powinni.

Pisarz Ziemski tego Woiewodztwa w ktorym sady takowe
przypadac beda za trzy dni przed czasem zasiadania do tych
sadow nā miejsce nāznaczone przyiechac/ y do rejestru wszy-
stkie sprawy stron wpisowac ma/ y ktorego w tych trzech
dniach y potym po zāczęciu sadow cały tydzień/ każdy ten komu sprā-
wa w tym Woiewodztwie przypada/ do rejestru wpisowac sprawy
swe mogā. A ktoby w tym tygodniu do rejestru sprawy swej wpisac
omiekat/ takowego sprawy po tym tygodniu pisarz do rejestru przy-
mowac nie powinien: Lecz iuż to do drugiego roku odlozyć sie ma.
A iesliby sedziowie glowni za mnieyszy czas niżli im iest wyżej nāznā-
con sprawy zregestrowane odsadzili/ y listy sadowe stronom poda-
wali/ y we wszytkim sluznie odprawili/ tedy nie czekaiac wyścia cza-
su wyżej nāznaczonego/ mogā sie precz z onego miejsca roziechac/
wsakże do Trok z Wilnā, a po wyjściu Beściu niedziel do drugich
Woiewodztw ku takowym sadom nāznaczonym przecis/ aż też po
wyjściu spelnā czasu wyżej zamierzonego we dwu Niedzielać sta-
nowić

nowić się maia / a to dla tego / aby każdy pewna wiadomość o przy-
iechaniu sedziow mieć mogli.

Sposob wydania Dekretow Sedziow glownych.

Szyskie a Dekreta onych Sedziow maia być pieczęto-
wane pieczęcią ziemską onego Woiewodztwa / gdzie się
sady odprawia / to jest / w Wilnie pieczęcią ziemską Wi-
lenką : A w Trokach Trocka : w Nowogrodzku Nowo-
grodzka pieczęcią : a w Miensku Mienska ; do których listow
sadowych a Sedziowie glowni z każdego Woiewodztwa po iedney
osobie rece swe podpisować maia / także y Pisarz ziemski / który te
sprawy w Ksiegi ziemskie wpisać będzie / ma podpisać reką
swoją / a nikomu spraw nie wydawać / aż za wiadomością sedziow
glownych / y przeczytawszy przed niemi.

a Trybunałskie Dekreta ziemskimi pieczęciami maia być pieczętowane.

Const. 1578. fo: 330. tit: Czasz sadow.

a W Kieście Litewskim Deputat z każdego Woiewodztwa y Powiatu
gdz który sadzony będzie / przy Marszałku siedzieć powinien / y Dekreta w tych
tamże w Jsbie pospolu z Marszałkiem podpisać ma. Const. 1647.
fo: 6. tit: O Dekretach.

Podpiskowce w Trybunale przysięgli być maia super non reuelandis tylko se-
cretis. Const. 1647. fo: 7. tit: O Dekretach Trybunałskich:

Vmocnienie Dekretow sadow glownych.

Dekreta wyroki tych sedziow w tych maia być tak ma-
ne iż o Należ Gospodarskie na Seymie czynione / a kto
kolwiek na Dekrecie tych sedziow nie przestawiać po-
rozsadku ich wpornie na Seym albo za Dworem przed
Nas Gospodara Fogokolwiek / y takkolwiek obyczajem ku skaze-
niu takowego dekretu od sedziow glownych wydanego pozwał / te-
dy każdy takowy pozwany od pozwow y od rzeczy chociażby nie stal
za tym pozwem albo Mandatem Należem wolen być ma : a koby ie-
kto nad to tak wpornym był / a takowy pozew popierał / albo za
niestaniem strony co odzierał / tedy takowe odzienie żadney wla-
dzy nie ma / y nie może być ku żadney szkodzie / y nikomu przez vząd
Należ odprawa czyniona być nie ma. a Iesliby też pozwany przed
Nas Gospodara na takowy pozew stal / tedy ten kto wyzwał / powi-
nien będzie sam albo Prokurator ięć nie zchodząc z praw a b zapłacić
winny sto kop groszy / ktorey winy połowicą stronie : a druga połowi-
ca do skarbku Należ być ma : a w sprawie osadzoney przez sedzie glo-
wne iesliby się dosyć nie stało / ma być odesłano do vrzędu Należego
przynależnego / gdzie winny osiadłość swą mieć będzie / ku wykona-
niu odprawy rzeczy sadzoney. A nad to Prokurator takowy / kto-
ryby się takowej rzeczy przez sad przeciw tych dekretow podiał ed to
go popierać / ma być skazan do wieże na tydzień / tam gdzieby się przed
Nami sprawa takowa przytrafiła.

Powin-

Const. Tryb. Kor.
1578. Wziewidza
nie Dekretow.

Const. Tryb. Wł.
y Bractaw. 1589.
o tymże.

Con. 1607. o De-
kretach Trybunal.
y Const. 1618. o

Dekretach Trybu-
nalnych f. 5.
Zgadza się w Re:
1. a. 1. 18.

a Zgadza się w R.
1. ar: 14. § 4.

b Winy kop. 100. o wy-
zwaniu Mandatu
od Tryb. do I. K.
Ad. niesłuszne.

c Karanie Prokura-
tora sprzeciwia-
cego się Dekretowi
Trybunałnemu.

Const. Tryb. Kor.
1578. Const. Try.
Wolyn. y Bractaw.
1589. fol: 541. §

Powinność Pisarza Ziemskiego przy Sądzie Głównym.

Pisarz a Ziemski onego Woiewództwa / gdzie takowe sady główne odprawowane będą / ma y powinien będzie przy tych sędziach być / a to dla wpisywania takowych spraw do Księgi Ziemskich / a wskaże na tych sędziach votum nie mieć / a ieliby pod tym czasem odprawowania tych sądów głównych apellacyjnych Kół które Ziemskie w onym Powiecie przypadły / takowe Kół Ziemskie / aby nie były sadzone / ale po odsadzeniu spraw y sądów głównych we dwóch niedzielach za tymiż pozwy Kół Ziemskie odprawowane być miały. A wskaże to tylko rozumieć się ma o tych miejscach gdzie takowe sady główne odprawować sąznaczono / to jest / w Wilnie / w Trokach / w Nowogrodzie / y w Mińsku. A do innych Woiewództw y Powieciach Kół miały być sadzone swoim porządkiem.

▲ Pisarze sami y sadowi oddać mają / lub amissione officij, salvo legali. Const. 1550 fol. 5 § Nie dozwolentem.

Pisarz Trybunałski W. K. L. bez Corrigatorew powinność swoją odprawować powinien / a nad dochód w prawie opisany według Const. 1616. nie ma brać. Const. 1635. fol. 30. tit. O pisarzu.

O Pisarzu Trybunałnym Constit. Wielk. Xięst. Lit.

1616. fol. 43.

Gdzieby się to traściło / żeby Pisarz Trybunałski / lub to przed zasiadzeniem na Sady Trybunałne / albo w same Sady Trybunałne / śmiercią z tego świata zszedł: Miał pp. Deputaci Trybunałscy z postrzodku siebie jednego Deputata obrąć / który przysięga rota Pisarską czynić by / ten Urząd Pisarski ma odprawować: A Księgi wszystkie spraw Trybunałskich za swego sprawowania nadal w sześć niedziel po odsadzeniu Trybunału / do Sadu Ziemskiego onego Powiatu do Sędziego y Podsiędzie oddać powinien będzie zapieczętowanymi; wskaże wypisy y widmusy z Księg dawniejszych Trybunałskich y Ziemskich w sprawach przez zmarłego Pisarza odprawowanych / Sędzia y Podsiędek pod pieczęciami / y z podpisem tekli swych / ludziom potrzebuującym wydawać mają / do obrania y confirmowania innego Pisarza.

O Pozwiech przed ten Sąd.

Oczyw przed Sąd mają być pod tytułem Naszym Gospo-
darskim / y pod pieczęcią onego Woiewództwa albo Powiatu / gdzie osiadłość swoją ma / ten tego pozowania / y gdzie te sprawy przed Sadem Ziemskim albo Grodzkim zaczął /
a Kół a zawity w belskim pozwom być ma przed czasem na sady główne wywyż sąznaczono / oczywiście za cztery niedziele / a zacząć na
miejscu pozwy pośladować za sześć niedziel a nie bliżej / wyimując tyl

Rok zawity p
zawom przed Sad
główny oczewiście
i racznie podaw
nym.

3. wyicy
roz. 9. Rozawem na
dwie niedzieli.

Te te Artykuły/ o ktore dla przedksey sprawiedliwosci roz pozwaniu
dwie niedzieli wyzey iest opisan. ^b

Generalowie ktorzy pozwy do Trybunału podają / propter notitiam stronie/
terminem niedziel świąt w swym własnym Grodzie gdzie pozwy podają / Re-
lacy aby przyznawali nadaley za niedziel dwie przed sprawą / sub nullitate cita-
tionis. Const: 1647. fol: 7. tit: O Dekretach Trybunałskich W. K. L.

O Zapisiech y Protestacyách.

Const. Tryb. Kor.
Steph. 1578. fol.
331. Const. Tryb.
Wolyn: y Bracta.
Zyg. III. 1589.
fol. 542.

Zapisy oświadczenia c y zeznania wśelákich listow/ zapisow / y
zeznania woźnych wśelákie ták máia być ważne przed / tym sądem
wczynione / iáko przed Námieśpospodárem / ábo przed sądem ziemskim

Odprawa takowych sądow w rzeczách osádzonych.

Odesłanie na od-
prawę do samych
sędziow gdzie po-
czątek wzięcia
sprawa.

b
Sposób albo oby-
czay odprawy ta-
ki ma być zachow-
any.

8 Zgadza się w
roz. 4. art. 98.

d
Summy bez rokow
Statutowych ska-
zaney od sadu go-
wnego odprawy
spółob.

8 Zgadza się w
roz. 4. art. 94. § 2
A jest Prząd.

Sędziowie ci głowni/ gdy ktora sprawę za áppellacya ábo za
pozwy / y ná iákimkolwiek roku osádzone / y co stronie žalos-
ney przysadza / tedy przy skazaniu swym položymy ná stro-
ne przeciwno záreki po trzykroć ták wiele / iáko samey rzeczy
skaza / á to gdzieby w wiazania y odprawy przedu po tym ich skaza-
niu / nie postapił / máia ná wiazanie y odprawę rzeczy osádzoney zá-
razem ná tymże liście swym sądowym tego dokłádáiac odesłáć ^a do
Woiewody / ábo Starosty : á w niebytnosci ich samych / tedy námies-
tnikom ich / ktorym tá sprawa odprawómáć náležec będzie / á to w
reczách Grodzkich : á w rzeczách sądowi ziemskiemu náležacych do
sądu ziemskiego onego mieysca / w ktorym powiecie tá sprawa pier-
wey przed sądem ziemskim ábo Grodzkim / ábo Podkomorskim / po-
czątek swoy miała : á wżad ^b Nász ziemski ábo Grodzki / ktoremu to
z tych wżadow za odesłaniem będzie náležec tákowym obyczáiem zá-
chorwáć sie będzie powinien / to iest / gdzieby sie tákowá sprawa przy-
trafiła / w ktorey roli Statutowe záplácie sumy pieniedzy od sadu
głownego będą zložone / tedy skoro pierwszá ratá sumy pieniedzy iá-
kieyżekolwiek wynidzie / na ten wżad zá te sume pieniedzy ktorey rok
minie / po temuz y po wysciú inšych rat / po káżdey racie ábo po kílku
ich / iáko tego strona žalobliwa po wżedzie potrzebować będzie z w-
rzednikow ziemskich / Sędzia ábo Podsedek. A Grodzki / Woiewo-
dá / Starostá / ábo námieslnicy ich / zárazem skoro wżiawšy wiádo-
mość nadaley do czterech niedziel według skazania Sędziow głow-
nych porzadkiem y c sácutkiem w Statucie opisánym ná imieniu
winnego / to iest / ná ludziách y grúnciech wśelákich : á w niedostátku
ludzi y gruntow y w dwor samy / sácutkiem słužnym / y we wšytkie
dobrá oneg dworá y imienia / w wiazanie mocne y odprawę wczynic. A
d gdzieby ktora sumá pieniedzy bez skłádania rokow Statutowych
sądu głownego ná kim bylá wśkazána. Tedy skoro po przyniesie-
niu oney sprawy / ten wżad do ktoreg to odesłáno będzie tákże nadaley
do czterech niedziel ma odprawę wczynic porzadkiem wyzey opisá-
nym : á przy káżdey tákowey odprawie / wżad káždy m ^c r

ble

*Przeciwny Dwor-
anowi I. K.
M. w Odprawie
gárdlem ma być
gran.*

*Roz. 4. art. 95.
postpek.*

*9
Pozew o sprze-
ciwniwo w Roz.
4. art. 96. § 1.
Tedy strona.*

*r
Zadza się w Ro-
4. art. 96. § 2.
A to się ma.*

w Roz. II. art. 68.

*w Roz. II. art. 36.
Niewiadomości
przysięga się od-
wieść.*

*u
Wymolanka kroby
zabit, wolen g'ow
y wyny. w Rozd.
II. art. 4. § 4.*

Hospodárskiego za przypozwaniem od strony wkrzywdzoney przez
Nas Hospodará Mandatem ná rok záwity/ y po okazaniu ná piśmie
tego wporu y nieposlušénstvá zeznáním posláncá Nášego šláhty
y wóžnych przy nim będących/ tám gdzie ná ten čas dworem o Ná-
šym będziemy w żadná limitácia nie wpušćáiac/ gdy pozwany stá-
nie/ gárdlem go karác kažemy. A iesli nie stánie/ tedy ná Seymie po-
tey správie pierwey zá tymže Mandatem czci odsadzić/ y ná gárdlo
škazác mamy/ á postpek p wšytek odpráwy stronie žalobney y przy-
wrocenie máietnošći wpornego/ do stolu Nášego Hospodárskiego/
nie odkládáiac do Seymu/ ále zárazem zá Mandatem ná roku przy-
pádlym/ ták iáko wyžey opisano przez posláncá Nášego wykonać my
Hospodar bez žádnéy zwoloki powinni będziemy. A iesliby ten komu
imienie po záloženiu pozwu pušćono/ w 9 wiazánia bronil/ tedy
stroná žalobliwa ták owego ná rok záwity záocznie zá šest' niedžiel/ á
oczywisto zá cztery Niedžiele/ do sadu glównego przypozwác ma/ y
gdy na niego teğ sprzeciwienia swiádecstwem vrzedowym/ iáko wy-
žey opisano/ dowiedzie/ tedy w wiazánie w ono imienie zá rzecz oša-
dzona postápić/ á k temu gwałt/ zareki w lišcie sadowym opisáne z
nawiaška/ sam záplácíc powinien będzie/ co ná wlasney máietnošći
iego bez škládánia rokow Statutowych/ škazano/ y odpráwa po-
rzadkiem wyžey przeciw sámego istca opisánym vevniona býć ma.
A to sie ma rozumiec/ kiedyby kto osiádly w Wiel. X. Lith. to vevy-
nil: á gdyby ten ktory w wiazánia bronil w W. X. L. byl nieosiádly
á w wiazánia bronil mocno/ tedy sam isćiec postpektem/ wyžey opi-
sánym we wšytkim pořonywan býć ma/ á o tym nieosiádlym sprze-
ciwniku iednym/ ábo kíl'á ich będzie/ iáko y o sámym istcu vrząd Nam
Hospodáru oznáymic ma: á My y tych sprzeciwnikow pospolu z sá-
mym istcem z ziem wšytkich Pánstw Nášych wywołác roškazác ma-
my/ á ižby žaden tego sie wažyc/ á ták owego imienia pod obrone swa
brác/ áni teğ z ták owym wywołáncem obcowánia žadnego mieć s y
w domu ich przechowywác nie smiál. Przeto wstáwuiemy/ gđzieby
kto iákiegožkolwiek stanu cłowiek od nižšych áž do wyžšeg/ nie wyis-
muiac z tegož żadney osoby/ wiedzac o ták owym przewodžie práwá
ná sprzeciwneho/ y po obwołániu ták owego dekretu w tym powie-
šcie/ gđzie on wywołány osiádlošć ma/ obcowánie z nim miál/ ábo
go w domu ná imieniu swym po dekrecie Nášym Hospodárškim prze-
chowywál ták owy będąc przed sad glówny/ r przypozwany ná zá-
wity rok/ gđzieby sie niewiádomošćia o dekrecie Nášym wymawial/
ábo do przechowywánia nie znal sie/ tedy nie zgotá/ ále przysięga od-
wiódšy sie/ będzie od tego wolen. A iesliby przysiędz niechciál/ te-
dy gárdlem karán býć ma. A iesliby komu przydálo u sie ták owe-
go wywołánca zabit/ tedy ten kto go zabije/ glównyžny plácíc/ y ža-
dneý winy zá to ná sobie ponosić nie ma.

Executia zá Dekrety Trybunałskimi ná Seymie Wárszawskim, w Roku 1601. vchwalona.

Constitutia Trybunałska in suo robore zostawuiac/ vchwálamy/ áby po dekreće Trybunałskim/ nie wożny z bláhta/ ále przad sam Grodzki álbo Ziemiński ná Executia iáchál.

Władza Sędziow Márzaská Trybunałskiego.

Niekie ^a trudności y psowanie iurisdictioney Woiewodzych/ Stárościch/ y Mieyskich/ pod czas sadow glównych być widząc: zaczął y omiešťanie spraw ludzkich dżiac sie zwoytko. Przeto Sędziowie glówni/ y ich Márzałek/ w żaden Dział onego mieysca gdzie sady odpráwuią wdawac sie nie máia: ^b gospod rozdawac/ ^c wstaw rzeczom czynic/ myta álbo targowych wybierac/ ani sobie żadnych pożytkow ná onym mieyscu gdzie sady odpráwuią przywłaszczac y wynáydowac nie máia: oprocz salarium swego sadowego: ^d ani priuata auctoritate, w gospodách sadow żadnych odpráwuiac y wiezenia miec nie máia. Ludzi mieyskich/ Szotow/ Kzemiesznikow/ Przestupniow/ y inšych ktorzy mie dzy soba sprawy máia/ do swych sadow nie wciągać: zostawuiac każdego przy iego iurisdictioney: oprocz wedle Constitucyey Trybunałskiej/ Sady sobie należace odpráwuiac beda/ ktore ná ich sady przypadáia: Bądź też ktokolwiek Szlachcicowi/ ktorzy do Sadow przyjeżdżáia/ y slugom ich/ ábo samym Sędziom/ także slugom ich co sie stało/ ábo ktoby komu iáki excess/ gwałt/ zranienie/ náście/ zaboystwo/ y inny zbytek uczynił: takowego każdego sadzić beda mochni: á obrwinionemu żadna exceptia y wolność isc nie ma.

^a In Causis Civilibus excessuum & Criminalibus Niebezpieczeństwo ktorzy pod prawem Máideburskim miešťkaia/ nie gdzie indziej pociągani być máia/ tylko do práwa Mieyskiego pod ktorym siedzą. Const: 1633. fo: 25. tit: O sádach Seymonowych. Const: 1601. fo: 759. tit: Władza Sędz: Trybunał.

^b Márzałkowie Trybunałscy y Deputaci/ nie máia sobie Gospod rozdawac. Const: 1598. fo: 704. tit: O Gospodách.

^c Márzałkowie Trybunałscy/ wstaw rzeczom czynic/ myta/ targowe wybierac/ y żadnych pożytkow sobie ná onym mieyscu gdzie sady odpráwuią/ kromi salarii, sobie przywłaszczac y wynáydowac nie máia. Con: 1598. fo: 704. tit: O Gospodách. Const: 1601. fo: 759. tit: Władza Sędziow y Márzałka Trybunałsk. Const: 1647. fo: 6. tit: O Dekretách Trybunałskich.

^d Prywatnych Sadow Márzałkowie w domách sadzić nie powinni/ ani wiezenia prywatnego miec máia/ ludzi Mieyskich/ Szotow/ Przestupniow/ do swych sadow nie wciągać. vide we wszystkich Const: wyżej allegowanych.

Opátrzenie Sędziow glównych.

Sędziowie glówni od każdego dekretu swego przesádu máia brać od sumy pieniedzy przypsázoney/ od kopy po grosu ier onemu/ á od sluzby y wloki osiadley/ po dżiesiáciu groby Leczawskich: á od pustey sluzby y wloki/ od gáíow/ láfow/ y

inſzych gruntow puſtych/ y od ieżior/ nie brąc nie máia. A ten ktory nieſłuſnie áppellował / winien będzie ſadowi głoſnemu ſeść kop groſzy/ á ſtronie druga ſeść kop groſzy zápláć. A ieſliże kto wol ym zoſtanie/ tákowi miáſto pámiętneho ſadowi głoſnemu kope groſzy dáć ma: A wſákże ktoby ná kim ſumy pieniedzy pozyskiwał pożyczoney/ tedy nie ten ktory ſwey ſumy ſuka / ále ten ktoryby zápláć niechćiał/ przeſad pláćć ma: á Piſarzowi záwpisowánie do kſiag groſz ieden/ zá wypis ſadowy y zá wſytkę ſpráwe ſadowá po dwá náſcie groſzy Litewſkich plácono być ma: á nád to wiecey niſt iemu dáwáć nie ma/ y nie beda powinni. A ieſliby wiecey Piſarz nád te vſtáwe Náſe ná kim zádzierżánien ſpráwy co wyciagnął tedy do tego ſadu głoſnego będąc zákazány / winy zá dowodem žalobnikowi dwánaſcie kop groſzy zápláćć ma.

Conſtit. W. X. Lit. 1616. Zyg. III. O Piſarzách Trybunálnych, także Ziemſkich y Grodzkich.

Sę Piſarze Trybunálſcy/ Ziemſcy/ Grodzcy/ y Podpiſkowie ich/ Stan Szláchecki bárzo wciſkáia / nad práwo dochody wyciagáia / y róſne ſpoſoby nie predkim wydawánien ludziom ſpraw y dekrétow ná to wynáyduia. Przeto iſz Correkturá Praw ná ten czas ſtánać nie moglá / gđzie teſz o tym ieſt opiſano. Tedy moca tego Seymu chcemy mieć/ gdyby nád práwo Piſarz ábo podpiſek wyciagnął / y do tydnia dekrétu y ſpraw wſelákich ſtronom nie wydał y zátrudniał / aby wine ſto kop popadał zá zákazem Piſarzów Trybunálſkiego przed tenże Sad. A Piſarzom Ziemſkim y Grodzkim tákże forum ná Trybunał zápozwem od wkrzywzonego / á ſtrony powinne beda Controwerſye/ y inſze ſpráwy/ do Piſarzów nadáley do trzeciego dnia oddawáć.

O dochodziech Sedziow głoſnych, Vchwała Seymu Warszawskiego Roku 1601. objaſniła.

Sę Abiegáiac temu/ áby Sedziowie Głoſni/ podárza / poſſułow / y nád Conſtitucya wietſzych dochodow nie bráli/ vſchwalamy / áby pezy áppellácyey trzynáſtey kopy z żadney ſtrony nie bráli. Iſz teſz miáſto pámiętneho przeſady wyciagáia z wielkim wciáſzeniem / á od zeznánia pámiętne mieć chca / y nád Conſtitucya Trybunálſká wietſze przeſady ſámi ſobie ſtánowią: Przeto poſtánawiamy/ áby tego nie bráli: ále od wſelkiey oſoby pozwáney od kogoſkolwiek/ o káſſda rzecz/ gdy zoſtanie wolen od pozwu y od rzeczy / áby nie przeſad/ ále pámiętne było bráne: A ieſli co Altorowi przyſadza / y do poſſeſſyey ſkáſza / od tego przeſad máia wzięć wedle Conſtitucyey/ á nie wedle ſwey táry/ od tákiey cauzy w ktorey ſie ſtrony ziednáia/ badſz po przeſluchániu Controwerſyey/nim dekrét

Trybunał.

owány będzie/ a pogotowiu ktorzy słuchać nie będą
żadnych datków wyciągać nie mają.

ienie przesądow v Sadu głównego Trybuna.

go Wiel. X. Litewsk. Roku 1609. fol. 907.

Sędziowie a głoſni na Sędziach ſwoich / od wſzelkich ſpraw aby żadnych przeſądow nie brali / moca tego Sey-
nu znoſiemy wiecznemi czasy / y zaſkazuemy : aby ich iako
Sędziowie głoſni nie brali / tak y ſtrony prawuiace ſie nie
dawały. Co ex nunc w tym Roku 1609. v ſadu głównego pocze-
y na potomne czasy zachować ſie ma. A ſalarium Sędziom gło-
wnym takowe być ma. Strony / ktore ſprawy ſwe v ſadu głównego
go / z iakiękoltwiek miary przypadać mić będą / każda z nich do
Regeſtru wpisać ſie powinna. A wpisać ſie do Regeſtru powo-
y pozwany będzie / ſie chciał wpisać / każdy z nich ma dać kopę groſzy
Litewſkich od Akcy iedney : a ile Akcy będzie wpisał / od każdy
po kopie ma dać. A ieſliby też w iednym pozwie wcześniſzow wie-
le było / tedy nie od oſob / ale od Akcy tylko y od pozwu kopa ma być
dana. Także gdy Sędziowie Powiatowi do ſpraw między ſtrona-
mi / do ſadu głównego bywaia pociągani / nie od oſob / ale od zupeł-
nego Urzędu kopa ma być dana. A gdy ſtrony we wſzelkich ſpra-
wach ſwych v tego ſadu głównego z controuersy rozprawować ſie
będą / za kim dekrét wynidzie / iż mu coſkoltwiek przyſadza / lubo wol-
nym zoſtanie / tedy tylko iedne kope groſzy Litewſkich ſadowi dać
ma / by też nawiecey wcześniſzow w iednym pozwie y Cauzie było.
Do tego apellacye nie ſłuſzne / y winy exceſsowe / według Conſtitucy-
y Trybunałſkiej Sędziom Głównym płacone być mają. A nad to
wiecey od wſzelkich ſpraw brano y dawano być nie ma. Także
rzyznawania v gody y zapisow wſzelkich y zleczenia mocy pleni-
tentom v tego ſadu głównego nie ma być brano. Co iedno
oartuiemy / aby te kopy ten kto z dekrétu winien zoſtanie zarazem
wracał temu kto ie Sadowi dawo / a nie winnym zoſtać / pod tro-
iakiimi winami. A poſmieni Sędziowie ſprawy ſadzić mają z r-
geſtru porządkiem / począwszy iednego powiatu ſprawy aż i-
dzo : Coż dopiero drugiego Powiatu ſprawy naſtepować
ſie mają. A tak wſytkie Powiaty do końca odprawo-
Jednakże terminy wſytkich Powiatow według Conſtitu-
wać mają.

Zgadza ſie
W 1609

^a Wina kop ſto z ſprzeciwieństwa Decretu / y wſelakie inne ſ-
bione. Conſt. 1647. fol. 7. tit. O Dekretach Trybunałſkich W

Poprawa tego Sadu y Statutu

Agdzieby temu Państwu Naſſemu Wiel.
przod w tym porządku ſpraw iedliwoſci
onogo Państwa poprawić było potrzeba
ſtapiwszy wſyſc zgodnie tego ſadu gło-

Trybunał

Nas Gospodará włożyć chcieli/ aby to im wolno był
to im wiaruiemy v. p. w. niemy / że takowe popra
Pánstwie W. X. Lit. na Seymikach abo zjeżdżien
/ potym to ku w. w. i. d. z. eniu przed Nas Gospodará na
p. s. o. s. i. e. b. e. d. a. / który inż porządék tych sadow głównych no
dali / ny w. s. y. t. k. i. m. o. b. y. w. a. t. e. l. o. m. o. n. e. g. o. Pánstwa Nászego W. X.
Nás pieczęcia M. i. e. s. t. a. r. n. a. y. z. p. o. d. p. i. s. e. m. w. l. a. s. n. e. y. r. e. k. i. Nászey.
iżby to ku wiadomości w. s. y. t. k. i. m. p. r. z. y. s. ć. m. o. g. i. o. Dla tego v. r. z. e. d.
N. a. s. e. S. i. e. m. s. k. i. e. / G. r. o. d. z. k. i. e. / w. s. e. d. z. i. e. na m. i. e. y. s. c. a. c. h. s. a. d. o. w. t. e. c. y. z. e. z. p. r. z. y.
Z. o. s. ć. i. e. l. e. c. h. / n. a. t. a. r. g. a. c. h. / p. o. t. e. m. u. z. n. a. S. e. y. m. i. k. a. c. h. y. r. o. l. a. c. h. S. i. e. m. s. k. i. c. h. /
to wydanie tych sadow opowiadać y obwołać / y do k. s. i. a. g. S. i. e. m. s. k. i. c. h. /
G. r. o. d. z. k. i. c. h. / s. l. o. w. o. o. d. s. l. o. w. a. to w. p. i. s. a. ć. d. a. ć. m. i. a. i. a. : a. k. i. o. w. y. p. i. s. a. n. a. t. o.
z. k. s. i. a. g. p. o. t. r. z. e. b. o. w. a. ć. b. e. d. z. i. e. / t. a. k. o. w. e. m. u. t. o. z. k. s. i. a. g. w. y. d. a. r. o. w. a. n. o. b. y. ć.
m. a. P. i. s. a. n. w. W. a. r. s. a. w. i. e. L. a. t. a. B. o. z. e. g. o. N. a. r. o. d. z. e. n. i. a. . . T. y. s. i. a. c. p. i. e. ć.
s. e. t. o. s. m. d. z. i. e. s. i. a. t. e. g. o. p. i. e. r. w. s. e. g. o. M. i. e. s. i. a. c. a. M. a. r. c. a. p. i. e. r. w. s. e. g. o. d. n. i. a.

Correctura Praw W. X. L. naznaczona / y takim sposobem ma być odprawo
wana. Pátrz Cona: 1633. fol. 27. III. Correctura praw W. X. L.

Za wola y rozkazaniem J. d. o. n. t. e. W. i. e. l. m. o. z. n. e. g. o. P. á. n. a.
N. e. g. o. M. e. i. P. á. n. a. L. e. o. n. a. S. a. p. t. e. h. i. / R. a. n. c. l. e. r. z. a.
W. i. e. l. k. i. e. g. o. K. i. e. s. t. w. a. L. i. t. h. e. w. s. k. i. e. g. o. / t. e. n.
Trybunał iest wydrukowany.

Do Łaskawego Czytelniká.

POrzadek Sadow Głównych Znowu się wydać.
Dla tego, Exemplarzow dawnych iż nie stać.
Nie przeto Żeby miało tu być co nowego,
Lecz tylko dogadzaiać potrzebie káżdego.
Co się Zás ná brzegách, y niżej przýdało,
PrŻymu wdzięcznie, y popraw, ieślić się zda máło.
Żymay szczęśliwie, broń spráwiedliwości,
Dáiać práwny ná sádzie odpor ludzkiey złości.

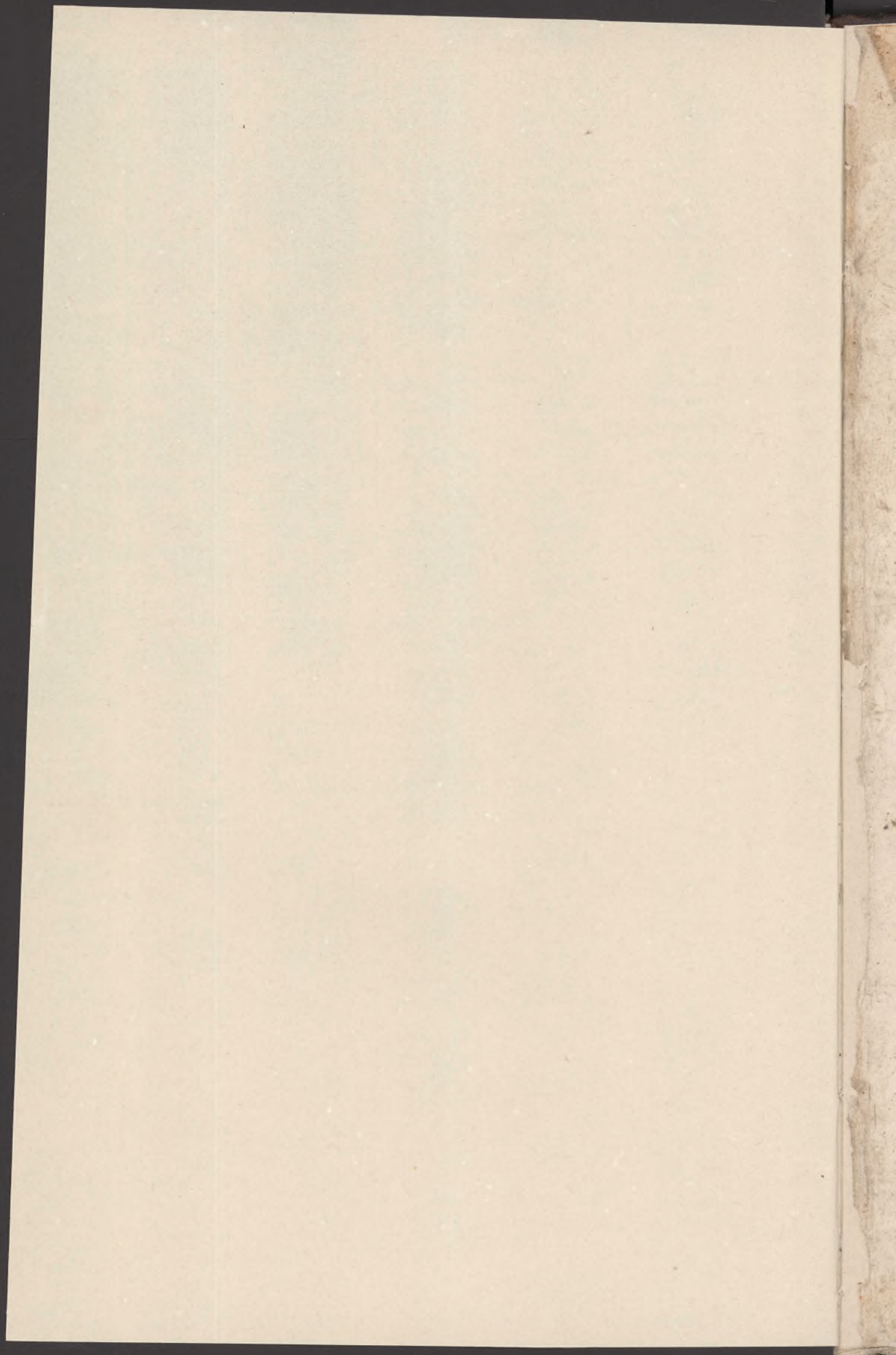
STANISŁAW GĄŁĄSKA

*Do Łaskawego
Czytelnika
Wszystko
Dobro*

g
al
b
c
c

KSIĘGARNIA
ANTYKWARIAT

1800. DOM
KSIĄZKI
DOM

E 585155
XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

